

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Vocabularius iuris utriusque

[Speyer], Sept. 1478

Incipit vocabularius iuris utriusque

[urn:nbn:de:bsz:31-313403](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313403)

Incipit vocabularius Iuris utriusqz.

Noniam iuri operam daturum prius nosse oportet unde nomen iuris descendat. ff. de iusti. et iu. l. in principio. Etiam ut ait P. primo Glencor. Qui virtutes vocabulorum ignorant de facili paralogizantur. i. decipiuntur. Nisi enim nomen rei scieris cognitio rerum perit secundum Philodorum. Turpe etiam Patri- cius et nobili viro et causas peroranti ius in quo versat ignorare. ff. de ori. iu. l. i. s. mucij auditores. Namque eum dixisse et de heret. Cum ex mucto. xxxviii. dis. sedulo. Ex quibus omnibus habet quod nemo debet ignorare scienciam in qua versatur. Quod attendens legislator Vulpianus dicit et bene est prius quod ab verborum interpretatione perveniamus. pauca de ipsius significatione tituli referre. ff. si quis pet. l. i. Idcirco quorundam terminorum qui in iure verborum maxime frequentant necessarij fore duxi descripciones et significaciones clarius exponere. tam ex summis Azonis qua et Goff. et alij de collectorum propter iuvenes maxime iuris utriusque alunos. Et hoc breuiter alphabeti. ut eo melius memorie commendent et tuncius inveniuntur perstringendo etiam cum allegacionibus in locis suis ut in iure notitiam perfecti per ignora minime precedentes hinc cognitio principis. et terminorum significationibus accessum faciliorem habeat ad utriusque iuris noticiam. quia omnium habere memoriam. et in nullo penitus errare socijs est divinitatis quam humanitatis. C. de ve. iu. enucl. l. i. s. si quod auct. et s. quia dilime. Et notat Bernardus de referri. c. cum a deo in glo. de confir. vti. vel muti. c. potestada in glo. ii. Et si lectori aliqua vocabula occurrerint. quorum expositio hic non inveniatur de hoc non miret. quia nec omnium memoria potuit occurrere. et primo de A.

Ubi **Q**uando facit seperacionem. et quando includit et quando excludit. no.

A Jo. an. de preben. c. statutum li. vi. Et Archi. de elect. c. re. li. Et a et ab in simili no. Archi. xxxi. dis. aliter Et de a in c. potuit de do. et cotu. Etia a et ab denotant seperacionem C. de nup. l. a caligato. et ibi per ixnum in glo. iij. l. ordinata. ff. de

duobus re. et. l. si ex suchus §. tex. cum glo. ff. de act. emp. l. iij. §. si.
Item a vel ab est dictio significatiua primi termini a quo sic dicto
vsq; terminū ad que. Nūc autem terminū a quo significat exclu
siue vel inclusiue. de quo Bar. in l. patronus. ff. de leg. iij. Vnde a vel
ab significat exclusiue dicendo in statuto a pulsu cāpane de sero
nullus vadat per vicus sub pena tali. Nā hoc statutū intelligitur
pulsata campana. ideo si quis vadat qñ pulsat. nō incidit penā in
clusiue significat ibi a pulsu cāpane de mane quisq; potest domus
exire. q; statūes sic videt̃ intellexisse. et sic de alijs. Et vide plenius
de istis dictiōib; p̃ Jo. de ferrarijs in sua p̃ctica in forma capi
tul. qñ testes p̃ducuntur ad eternā rei memoriā.

Ab.

- Abaius est p̃r paui vel pauie. sic pauius ē p̃r aui vel auie.
Abauia est mater paui vel pauie. sic pauiā ē m̃r aui vel auie.
fm̃ yfidez ix li. Etimologiaz. Et plenius ff. de gra. l. iij. con
sultus. §. iij. gradu. et. §. iij. gradu.
Abauūculus est frater abauie. fm̃ yfidez.
Abamita est soror abauie. ff. de gra. l. iij. §. auūculus.
Abamatertera ē soror abauie. p̃r eyn mūmē als cōn grosinūs.
Abnepos ē filius nepotis. sic nepos filius filij vel filie fm̃ yf. l. iij.
Abneptis est filia nepotis vel neptis. sic neptis filia vel filie filia.
fm̃ yfidez vbi supra.
Abpatruus est abauie vel abauie fr̃ fm̃ yf. v. t. s.
Abductor fm̃ yf. l. i. x. est fur iumētōz vel excus. que vulgo vo
camus abigeus. Nam abigeus est qui crimē abigeatus dimitit. et
p̃prie ille qui pecora alicuius a pascuis a alimētis vel armētis sub
ducit abigendi studio. et isat artē exercēs vt p̃ aliq̃d signū qd̃ fa
cit ipsa aialia fugiāt. separent̃ et dispergant̃. et ea sic recipiat sc̃z
cum pano rubeo. vel alias oues quasbā ad nemora fugādo vt aliq̃
accipiat et depredeat. Et est abigeatus crimen capitale. C. de abig
eis. l. ymca. Et maximis orator apud grecos demoscenes diffe
rentiam ponit inter furē et abigeū dicens. q; ille qui vnā solā pecu
dē furripit fur est. et vt fur coerebit. sed qui totū gregē sub
hūt abigeus est. et crimē abigeat⁹ tenebit.
Abigē ē a se expellē vel crimē abigeat⁹ exercē vt p̃missum est.
Abintestato. i. sine testamēto.
Abduci est a veritate separi. vñ ap̃s nolite abduci doctrinis
varijs et extraneis xi. di. nolite. et ad heb. c. xiiij.
Abolicio est accusatiōis institute pemptio vel absolutio. q; q̃s
nomē alicuius accusauit cum omni inscriptione iam facta in totū

aboleat remissa necessitate accusandi. Et h3 impetrari a principe vel iudice ab illo sc3 qd aliq3 accusatōz instituerat. et itea se iscripserat. Talis em̄ cit̄ infamiā defiste nō p̄t nisi absolutiōne impetrauerit. Sed qm̄ talis impetrat qd desistat. et qd illud qd p̄ accusatiōne icōatum erat deleat rite fit. Et est duplex aboliō sic general̄ et sp̄cialis. De generali habet. C. de ato. ḡna. l. vlti. Etiam. ff. de ato. l. aboliō. Et p̄ hāc eximit̄ reus qd nō incidit in turpilianā si nō d̄ferat accusatum. ff. de ato. criminū. l. si interueniēte. Et si infra xxx dies post aboliōne generalē cā p̄posita nō p̄t p̄bari ad eam redire nō potest. C. de ato. ge. l. i.

¶ Abortiuus est puer vel ab̄ fetu an̄ debitū tempus natus. et dicit̄ ideo sic qd nō oriat̄ s̄ abortiat̄ et excidat̄ fm̄ p̄fidez. li. x. Et mulier q̄ sic abortit̄ d̄ homicida oct̄ assonaliter xxxij. q. ij. Qd̄ vero et c. moyses. Et lxx. q. di. si expositus. Et paulus nominat̄ s̄ abortiuuz p̄m̄. timoth̄. i. et xxxij. q. vi. in p̄nti de celebra. mis. c. Cū marthe versu. sane. Alias nō est homicida qui abortiuū p̄creat anteq̄ aiām acēpit̄ d̄p̄i infusaz. vt est en̄t̄rio xxxij. q. ij. c. qd nō forma tum. Et de homi. c. si aliquis. Nec talis cōtrahit̄ irregularitatē qd ab p̄mociōnem nisi interficiat̄ hominē iam animatū de homi. c. sic ex literarum.

¶ Abortiuus infra sub litera D de homi. c. Si aliquis.

¶ Ab patruus est frater abauī vel abauie.

¶ Abre id est sine cā. vt habetur in. l. si quis seruo p̄fuserit. C. de furtis. et de iudi. l. cōsentaneū.

¶ Abrogare est destruere vel delē in toto. Vñ dicit̄ lex abrogata qm̄ in toto est sublata vel destructa. Sed derogat̄ ei qm̄ in parte tollitur vel ei detrahit̄. ff. de ver. signi. l. derogare. Et etiā interdum abrogare est addere aliquid. Et vij. causis aliquid abrogatur vt nō. di. iij. s. hoc et si legibz. Primo cōtraria p̄suetudine que nota est p̄ncipi di. iij. leges. et ff. de leg. et senatuscōsul. l. de quibus. Secūdo cōtraria cōstitutiōne di. xxxi. ante trienniu. Tercio cause cessacione di. lxi. neofid̄. Quarto loco. varietate di. xxxi aliter. Quinto nimio rigore canonis xxxij. di. fraternitatis. Sexto si precibz occasionem malignādi habeat xvi. que. i. legi. Septimo p̄pter malum inde sequēs di. lxiij. verum. Sed an abrogata lex possit allegari vide glo. ver. quicūqz c. nouit̄ d̄ iudi. Et qualiter populus possit abrogare canonē quem cōcedere nō potest. Solutio per expressum cōsensum pape de preben. Cum iam duduz. Vel dicitur cōsuetudo rationalis et p̄scripta etiam tollit̄ de cōsue. c. fi. Etiaz finesciētia p̄ncipis quia difficile esset eum om̄s cōsuetudines scire

vt in glo. verbi abrogare c. in istis bis. xiiij.

¶ Absentia est quintuplex. et qñ quis obtētū absentiarū in integrum restituat. vide glo. l. fi. ff. de integ. resti. Itē absentiarū alia necessaria. alia pbabilis. alia honesta siue voluntaria. Necessaria vt causa reipublice vel de mādato principis p̄ficiētē subuenitur p̄ in integ. resti. ff. ex qui. cau. ma. l. i. et. l. necnon. Absentia pbabilis vt causa stupioꝝ vel mercature. vel voluntaria. vt peregrinacōis si pcuratorē nō dimisit absens nō ita facile subuenitur ei. vt. le. necnō palle. Sed absens cōeumaciter nō audiē. vt. C. quo app. nō reci. l. i.

¶ Absens p̄ se dicitur qui est ex p̄iudiciā. vt. C. de to. aut. iudi. possi. l. fi. §. vlti. Tñ qñq; accipit p̄ eo q̄ p̄ns nō ē eo loco vbi p̄tē. ff. de ver. signi. l. absentē. Vnde absens multis capit modis. Primo ille dicitur absens qui alium audire et intelligere nō p̄t. sic dicitur ibi cū dicitur stipulatio nū p̄t fieri inter absentes. insti. §. muti. Itē dicitur ita vterq; dicitur. Secūdo absens dicitur qui nō est in ead p̄iudiciā. vt. C. d. p̄ci. longi. tem. l. fi. Tercio absens dicitur vt hic sequitur testū p̄ductio nō potest fieri p̄te absentē si vult atesse. et sic dicitur absens qui nō videt p̄ducere vel iurare testes. vt. l. fi. qñ. C. de testa. Quarto absens est qui nō est in bono seū respectu cuius nūciādum est nouū opus. ff. de no. op. nūci. l. de pupillo. §. si quis. Quinto dicitur ille absens qui facillē nō potest ueniri. vt dicitur p̄te p̄ncipali fideiussoꝝ nō p̄t cōueniri et ita absente p̄t cōueniri. C. de fideius. aut pu. Sic etiā accipitur in d. p̄ns. ff. de p̄cura. vbi dicitur p̄ns est qui in ortis est. id est qui facillē potest cōueniri. Sexto absens dicitur qui nō lucrādas distributiones materiales p̄ntiaz abesse. scz qui nō est in choro hora determiata. Et ita licet sit in ecclesia. tñ extra choroꝝ in certis horis dicitur absens.

¶ Absolutio differt a reuocatōe. Nam absolutio fit a sentētia ex cōmunicatiōis suspēnsionis vel interdicti iuxta formā eccie cū baculo dicēdo psalmū Misereere et Deprofūdis. et fit cum solēnitate Sed reuocatio est sentētia verbalis sine solēnitate. Etiā absolutio fit si extōmunicatio tenuit. et si nō tenuit fit reuocatio. Itē absolutio reddit qd̄ excōmunicatio intulit p̄ter q̄ fructus q̄s excōmunicat⁹ iuste p̄didit. quia p̄ absolutionē tales nō recuperat. vt in autē. vt cū de appel. cognos. §. generalem. ver. si verō post colla. viij. et absolutio ex falsa causa super nota impetrata nō tenet. et est nulla vt nō. in c. quod sup̄ hōijs de fi. instru. Sed licet excōmunicatio lata sit ex falsa causa. tamen bene tenet xi. q. iij. ca. j. et de offi. ordina. ex parte in glōsa. Et an pecunia possit peti vel dari p̄o. absolutio

de symo. ab aures in e. dilectus. et i. q. i. nullus epus.
¶ Absq; est priuatim. et in l. min. C. de act. pos. et qñ ponit exclu-
siue et qñ inclusiue. nō. Archi. de pcur. qui gñat. li. vi.

¶ AC.

¶ Acceptilatio est liberatio p mutua interrogacionē q̄ utriusq; cō-
tingit ab eo nexu absolutio. i. dissolutio. ff. e. ti. l. plurib; et. l. i. vñ
acceptifero accepticuli acceptilatū verbū positū a q̄ venit acce-
ptilatio. et est imaginaria solutio que simulat debitorē suū si bi sol-
uisse quod nō soluit. idq; facit aīo remittēdi. quia illa verba dicē-
do quicquid tibi p stipulationē pmisi vel ex stipulatu debui habes
ne acceptū et respōdeas habeo. acceptūq; fero quasi dicas p̄inde
habeo ac si accepissem a te p veram solutiōē. Et sic sicut vera so-
lutiōe liberatus es ita hāc acceptilatiōe liberaris. vt. C. e. ti.
li. glo. ¶ Item acceptilatio inutilis dicitur ratiōe acceptationis
vt tractat. ff. e. ti. l. an inutilis in glo. i.

¶ Accessio ē: aliqd̄ adiacēs alteri vel om̄e id qd̄ est accessoriū et
necessariū in principali. vt capistr. equo vel vestis seruo. vt. ff.
de po. l. i. §. que in depositis. Si em̄ seruū emēris et vestē in q̄ tradi-
tur acq̄ris. et si de eo mētū nō fit facta. Et accessiones ciuiles. vt
vsure nō veniūt in cōtractu stricti iuris etiā post lit. test. C. de cō-
di. inde. l. i. in glo. et ff. de vsu. l. mora in glo. v. difficilis. Et in c. ve-
nerabilis de exceptio.

¶ Accessoriū itē est qd̄ accessio et sequit̄ naturā sui principalis
insti. de rez. diui. §. q̄ p̄tm. ff. si quis cau. l. Si eū. §. q̄m̄ iniuria-
rum. et in re. accessoriū ē re. iur. li. vi. Et qñ accessoriū venit officio
iudicis mercenario tūc sublatō principali tollit̄ et accessoriū. C. de
po. l. iiii. Secus si accessoriū venit officio iudicis nobili. ff. de condi.
inde. l. fi. §. lucius in glo. alias regulariter nō tenet accessoriū vbi
nō tenet principale cum saltem nō accedat principali. vt in c. Si di-
ligētī de fo. comp. Fallit tñ in casib;. P̄mo in c. debitorēs de iur.
re iur. vbi accessoriū scz iuramētum de soluedis vsuris factū tenet
principali tñ scz obligatiōe debitoris ad vsuras sublatq; quia ad
vsuras soluēdas nulla est obligatiō de iure canonico et ciuili et ta-
men iuramentū factū de hīs soluēdis est seruādum. Sed regula-
re cōtrarium intelligit̄ quādo accessoriū et principale regulantur
eadem ratiōe eodem tempe nō mutato respectu p̄sone. Sz illa nō
seruant̄ in p̄missione et iuramēto. quia p̄missio fit p̄ti. sed iuramē-
tū deo. Et dixit ludo. de roma se cōsuluisse q̄ accessoriū etiā p̄cio-
sus principali sibi tñ accedit. ff. de qu. et ar. lega. l. et si nō sicut. §.
p̄ueniam. et l. cum auz. v. fi. e. ti. Et facit ad hāc q̄stionē si lego

mulieri vestes quas sibi feci. qd̄ etiā in legato veniūt ornamenta aurea vel argētea vestium.

¶ Actor et mucoz sunt vicia vini et panis. qm̄ accessit ⁊ mucessit.

¶ Actus est quedā seruitus qua hīs cui ea debet habet ius qd̄ p̄t p̄ fundū in quo sibi hoc seruitus debet ducere iumentū vel vehiculū suū. scz vt nō solū possit ambulare p̄ se sed etiā iumentū et quā dīgā secū ducere. ff. de ser. rus. p̄di. l. i. v. actus et. l. in actū mlti. e. ti. §. actus. Aliter capie actus p̄ opatiōe dū si actus actiuoz sunt i paciēte p̄disposito ij. de aīa et. i. q. i. p̄ ysaiā. ff. si q̄. pau. fe. di. l. i. §. cū arietes. et. ff. ad. le. ac. q. l. si ex plag. s. §. tabernarius de pe. di. i. quia diuinitatis. et. c. medicina.

¶ Acta dicuntur publice scriptūre negociōz que in iudicio agūe ordinem eoz modū et figuram s̄cimentes. Vei etiā sunt p̄cessul siue gesta curie et sunt communia. C. de iudi. l. vti. ff. de re iudi. l. actorz verba. et. l. paulus. que p̄dita p̄nt p̄hari p̄ testēs. ff. in. stru. l. emancipatione. n̄c valēt nisi testium amminiculo fulcianur e. cum a nobis de testi. debent ergo scribi p̄ p̄sonam publicāz aut duos viros p̄dōneōs. c. quomā cōtra. de p̄ba. vbi acta originalia debent remanere apud scriptōres et t̄m ea temere violauerit nō potest postmodū ea impugnare. cū olim de offi. dele. Sunt autē acta triplicia. ff. iudi. sol. l. ij. nam quedam sunt acta iudicij ordinatiua que valent ad ordinationem iudicij vt est libelli. oblatio. lit. contest. Quedam valēt ad veritatis indagatiōem et dicuntur indagatiua veritatis vt depositio testium obicio. instrumentoz et confessio partium. Et quedam litis decisiva que valent ad decisionem cause. De hīs dicit iaco. de are. in p̄cta. l. ij. ff. iudi. sol. ⁊ acta a iudice p̄sumuntur omnia rite celebrata de elec. bone. i. de renuci. e. in p̄sentia. Item acta facta coram sacerdote in foro penitentiali faciūt fidem coram iudice seculari. vt in autē hoc ius potestum. C. de episco. et cleri. ⁊ in. l. si quis in hoc genus. C. e. ti. Et acta que debent fieri coram iudice si fiāt coram notario nō valent vt nō. glo. in. l. si. C. de libe. cau. et glo. in. l. hac cōsultissima. C. de testa. Item acta etiā quandoq; dicitur locum in quo refidet iudex instructus de causa cognoscēs vbi a t̄a deteguntur. vt quilibet factum suum audiat seu videat. et suum cōsequatur meritum. qui locus aliter etiam ius appellatur. ff. de iusti. et iudi. l. pe. §. finali.

¶ Actor est qui agit et pulsat alium rem aliquam ab ipso petens in iudicio. ff. de iudi. l. in tribus. ff. fini. regum. l. iudicium. Nam in communibz iudicijs queritur quis actor sit. Est ergo ille qui suo

nomine agit vel qui constituitur ad agendum vel defendendum causas universitatis vel alterius. ff. q. cuiusq. vniuers. no. l. item verborum. §. de curiones. vel dicitur qui constituitur a tutore vel curatore ante lit. cōtes. G. S. pcur. l. neq. tutores. C. de acto. a tuto. vel cura. da. in ru. et m. Et est regulare q. actore nō pbante reus absoluitur in l. qui accusare. C. de eden. vbi dicitur. Actore em̄ nō pbante qui ouenitur et si nihil ipse prestiterit obtineat glo. accur. id est absoluitur vi. q. vlti. actor. vt ec. benefi. c. vt nostz. et. C. de pba. l. actor. fallis em̄ hoc in casibz ad minus. xv. quibz actore non probante reus nō absoluitur. Nos casus vide in glo. prealle. c. vt nostrum. Et actor sequi debet for. rei c. si clericus. et. c. Cum sit generale de for. com. p.

¶ Actio significat tripliciter. Strictē late et latissime. Strictē significat ius prosequendi quod oritur ex obligatione Late significat dum significat iurisdictionē iudicis et ita ne dum significat personales sed etiam reales actiones. Latissime cum etia significat officium iudicis et hoc modo querela inoffi. testa. et actio. ff. de le. i. l. cum filius in p̄m. Facit. l. actionis. verbo de ver. fig. ff. et. l. actionis. ver. de act. et obliga. Et hoc verbū actio significat bene simul ius et factū nec est inueniens.

¶ Actio ergo significat officium. i. ius prosequendi licet officium sit factū. Et ponatur differentia inter iurisdictionem et officium. Est em̄ actio ius prosequendi in iudicio quod sibi debetur in l. de act. in p̄m. Et addunt quidam quod suum est vel alienum. ita vt illa diffinitio includat omnem actionem tam in rem q̄ in p̄sonaz. Sed illa diffinitio premissa solum comprehendit actionem personalem. Illud aut quod tuum est tibi debetur. Si vero quod non tuum est. et quidquid est in iudicio. debet includi diuersimode quo petitur. Et concluditur in actione reali et personali quia in personali peto mihi debitum. In reali vero actione peto aliquis vt meum. quare hoc verbum actio sumitur aliter et aliter vt premissus est. Et nota q. hoc verbum debetur quandoq. large sumitur et cū dicitur quidquid in iudicio tibi debetur. i. res quam petis. vt rem tuā siue rei vindicatione actione comodati siue depositi scbz azo. in si. ti. de eden. circa p̄m. Olim dicebat actio conceptio verborum formata a magistratibz. l. ij. §. deinde ex hij. s. ff. de ori. iuri. Vnde dicebatur formula vulgaris. ff. de fur. l. si seruus nauem. Nodie autem fit siue impetratione et conceptione verborum solemnum. C. de form. et impet. subla. p. to. Nec hodie est aliq. differentia

inter interdicta et actiones cum interdictū nihil aliud sit q̄ actio
pro qua. Dicit ergo actio ius civile et p̄dium, quod debitum a te ex
igere possim vel petere rem mihi restitui scdm azo. 7 gof. 8 iudi.
dilecti. et est actio a iure civili. insti. de iur. na. gen. et ci. §. ius autē
Et scdm canones actio dicitur causa c. forus. de ver. sig. Et fm la-
ges actio debet poni in causa quia nemo sine actione experit. ff. 8
nego. gest. Si pupilli in fi. et c. examinata de iu. phibentur tamē
attentius nimis subtiles actionum intentionis vt in ca. dilecti
de iudi.

Actionū vero quedam sunt in rem et quedā in psonam. Actio
in rem dicitur vindicatio rei. quando scz dicit aliquis rem de qua
agitur suam. Et aduersarius dicit eam esse suam. Quādo ergo pe-
tis rem aliquā vt tuam rei vendi. sic agis actiōnā in rē. Actione
verō in psonā petis ab aduersario aliquid tibi dari vel fieri. Itē
actiones quedā bone fidei dicuntur. quedam stricti iuris. Actiones
bone fidei dicuntur nō ideo quia in eis debet seruari bona fides. q̄
etiam bona fides seruatur in actiōibus stricti iuris. Sed dicuntur
bone fidei ideo quia maxime et liberaliter debet bona fides inter con-
trahentes in eis. et ultra id etiā veniunt omnia accessoria. et ea
de quibus nihil est cogitatum vt in actione empt. vel contractu
vendi. Venit etiā id quod expeesse non est actum videlicet a tē-
pore more qui alteri non reddit istud ad quod tenetur de natura
contractus veniunt. damna. et interesse que debent restitui. et sic
in eis multum exuberat officium iudicis pinguis q̄ in actione
stricti iuris. Sunt autem actiones bone fidei xvij. que enumerant̄
insti. de act. §. actionū et passim in glo. de excep. cum venerabi-
lis et cōtinentur in hīs versibus. Empti. conducti. mandati. depofi-
tiq. Pignora. ciscunde. cōmuni. p. foronq. Dotis. et hereditibus. tu-
tele. comoda. Gestor. Prescriptis verbis cum extimat. atq; p̄mu-
tat. Isti bone fidei sunt stricti ceteri iuris. Alie vero dicuntur actiō-
nes stricti iuris vt actiō ex mutuo. ex stipulatu. ex arbitrio et cō-
similes. Et in istis nō veniunt accessoria. nec ea de quibus nō est cogi-
tatum. vt no. Ber. in glo. p̄ reale. Nec in hīs a tempore more qui al-
teri nē reddidit illud ad quod tenetur de natura contractus ve-
niunt damna et interesse que dicuntur restitui. Item actionū
realium alie competunt pro rebus corporeis et sic habet locū rei
vindicatio. alie p̄ incorporeis et p̄ foruitutibus acquirēdis
seruēdi et defendēdi. et sic competūt due actiones quarum vna
vocat̄ cōfessoria. alia negatoria. Item nōta q̄ actiones psonales

vsq; in metas xxx. annorum. extenduntur. vñ. C. de consti. pec. l. ij. et ibi nō. tex. q̄ possibile est omnes res in pecunia affi. conuerti. C. de prescrip. xxx. annorum. l. sicut in rem. Reales autem vsq; ad metas xl. annorum. vñ. C. de vendi. ping. l. i. et in glo. d. vtroq; casu. est ergo vt clarius dicatur actio realis que obligatum eum contra quem dirigitur non supponit. Sed iteo competit quia quis contēdit restituere rem contra quam talis actio dirigitur. verbi gratia intracti bonum meum violenter ego peto possessionem meam quam occupas tu nullo iure mihi obligatus es. Nec aliquid mihi promissum nec tecum contraxi. sed tantum te conuenio quia res mea apud te est. Sed personalis actio presupponit debitorem contra quem dirigitur obligatum ex contractu vel maleficio seu ex varijs causarum figuris. Et ista datur etiam ad rem sed presupponit obligationem sicut vt vendisti mihi librum vel locasti domum tuam mihi obligaris ex contractu. licet agam ad rem scilicet librum vel domum.

¶ Actio ad exhibendum datur contra possessorem vel aduersus eum qui toto malo possidet vt rem exhibeat. i. in publicum deducat vt fiat aduersario copia vendicandi sicut in sum. ti. ad exhib. in prin. Nam exhibere est rem in publicum deducere et videnti tanquā gendiq; comprehendendi rei facultatem prebere et ostendere vt aduersarius copiam habeat rem suam esse contendendi vt cum quis dicit hec res est mea quia tacta seu visa ab eo sibi sua videtur. ff. ad exhibendum. l. ij. cum ibi nō. Et si erat instrumentum res ipsa exhibenda debet fieri facultas legendi et etiam transcribendi. ff. que ad testa. ap. l. i. et in §. stipulari. Et sic exhibere dicitur proprie q̄ si extra secretum habere. et sicut in pla. quasi extra se habere sicut redibere quasi retro habere dicitur. ff. de edi. edic. l. redibere in prin.

¶ Actio arborum furtim cesarum habet condemnationem aduersus eum qui arbores furtim cedit in scio et invito domino. Et competit contra ipsum damnum datum ad duplum damni dati in quo casu etiam competit huic actio legis acquirie. ita tñ vt deducere possit a condemnatione quod actor consecutus est altera actione. vt ff. arbor. furtim cesar. l. i. Et appellatōe arborum etiam vites obtinentur. ff. de arbor. tedē. l. i. §. arboris. Item continentur etiam que improprie dicitur arbor ex interpretatione et plerumq; arboribus heret. ff. ar. fur. ce. l. vite. et in glo. sa. etiam et arbor nō male dicitur arbor. et item de saliceto quoniam iam radicibus immisit vt e. l. vite. iuxta glo.

¶ Actio caluifiana est per quam reuocantur ea que in fraudem.

patroni libertus alienauit ubi etiam locum habet actio Fauiana
ff. de iurepa. l. si liberatus scdm Pla.

¶ Actio Fauiana et Pauliana sic dicta sunt ad auctores et earum
inuentoribus. Et habent locum quando debitor in fraudem credi-
toris alienauit ea que alienata fuerunt creditori ut reuocetur ipsa
alienatio. Datur etiam actio Fauiana patrono ad reuocandū alie-
nata per libertum vel debitorum in fraudem patroni vel credi-
toris in qua veniunt fructus etiam post lit. co. test. precepti. ut nō.
ff. si quid in frau. pa. l. ij. et ibi p. to. Sed Pauliana datur apud cre-
ditori ad reuocandā alienata in fraudem p. debitorē de qua. ff. que
in frau. credi. l. i. §. si. et. l. hoc factum est qua etiam veniunt fructus
ut e. ti. l. pretor. ait. §. hanc. et. §. p. tera quod intellige iuxta. l. si. §.
nō solum. q. ti. de quibus ambabus. ff. de vf. ca. l. v. vocamus. §. in Fa-
uiana. Et. i. l. i. ca. act. item si quis in fraudem.

¶ Actiones civiles que sint et quot require in spz. si. de acti. et. ce-
cep. p. ponent. §. postremo. Et nota q. quandoq. distinguit actio ci-
uili cōtra criminalē et tunc idem est q. actio intentata pro aliquo
interesse. Quandoq. distinguit cōtra p. tiam tū. idem est q. actio
saffia directa in re pretoria aut dicitur que dat officio iudicis ut
q. actiones pretorie.

¶ Actio cōmodati est triplex scilicet directa utilis et contraria.
Vnde directa competit ei qui rem aliquam comodat cōtra con-
modatarium ad repetendum ipsam rem ut si res. ad eisa accessio-
nes restituant facta et expleto vsu ppter quem comodata est. ff.
cōmo. l. i. §. in pla. Actio cōmodati cōtraria ei competit qui comoda-
tum accepit in eum qui comodat. et impensas in re accomodata
factas. veluti si egrum seruū curauit qd nomine cibarioz impedit
nō repetit. ff. cōmo. l. in rebz. §. possum cum. §. se. Actio comodati
utilis scdm pla. competit ubi nō est vere cōmodati sed interpreta-
tiue. ut si amicus ex cōfidentia rem amici et p. auct. auct. ac-
cepit. Et pone melius exemplū p. l. i. §. si. cū. l. ij. et in. in p. m. ff.
comoda.

¶ Actio cōfessoria est que cōpetit ei qui dicit se habere ius vel ser-
uitutem p. fundum viciu eundi vel agendi vel altius edes suos le-
uandi vel quamcunq. aliam seruitutem in re ipsius. etiam inuito
eo. hec autem actio in rem dicitur vel realis quia rem tuam cora-
porales scilicet ius eundi p. fundum petis q. ius ipsa seruitus fit
incorpalis ut. ff. si serui. vendi. l. ij. in p. m. Et dicit cōfessoria quia
vbis affirmatiuis cōstituit. et ei cōtraria. vbis negatis p. omē q.

dicitur actio negatoria fm pla. ff. si serui. ven. l. si quādoq. §. Cum i
 domo. et ibi no. Unde actio negatoria competit ei qui dicit aliquē
 nō habere ius vel seruitutem ad aliquid quod facere volebat al-
 ter et ipsum per hanc actionem prohibet vt quando dominus fun-
 di intendat aduersus te solitum ire per Fundum suum dicens. Non
 est tibi ius ire per Fundum meum. et hęc actio similiter in rem dicitur
 quia dominus Fundi vendicat libertatem dum ipsam intēdat
 verbis negatiuis dicens q̄ alter non habet ius eundi vel agendi
 per Fundum suum nec alcius edificādi edes ne luminibus suis no-
 ceat. et sic per hanc dominus Fundi ad hoc agit. vt fundus suus
 declaratur liber et alter desinat et prohibeatur ne eum decedero
 inquietet. ff. si serui. vendi. l. ij. et. l. loci corpus. §. competit et insti-
 de act. §. e contra. Et actio nō competit de dominio sed de iure pre-
 diorum sicut et confessoria vt in prealle. l. ij. in prin. Et licet scdm
 pla. dicatur ideo negatoria quia verbis negatiuis intēdatur. Tū
 cōtrarium notat in l. ij. et. §. e contra supra alle. Nam quelibet ea-
 rum scilicet actio confessoria et negatoria potest dari per verba
 affirmatiua et etiam per negatiua. Non ergo sumunt differen-
 tiam per formam verborum sed differūt ratione materie. vñ bre-
 uiter concludendo siue per affirmationem siue per negationem ten-
 tur tamen in hoc differunt. quia cōfessoria dāt ad tuendam sibi
 seruitutem debitam. et negatoria datur ad tuendam libertatem
 suam. Et notat doct. exempla in quibus cōfessoria intēdatur verbis
 negatiuis et negatoria verbis affirmatiuis in c. cum ecclesia fu-
 terma. de cau. p̄. es. p̄. se. vbi bona glo. de hīs et de iudi. in c. ex
 animata et in dicta. l. ij. ff. si serui. vendic.

¶ Actio cōmuniō diuidendo inter eos datur qui sine societate nec
 ex causa hereditaria aliquid cōmune habent vt id diuidat scdm
 Pla. et Azo. habet ergo locum hęc actio inter eos ad quos res
 aliqua cōmunis p̄tinet nō p̄ societatem nec per hereditatē ad hoc
 q̄ res illa diuidat. Item si ex cōtractu societatis res illa fit cōis
 habet locum hęc actio. ff. como. l. i. Et de ista actioe. ff. de iudi. l. in
 rebz alias in tribz.

¶ Actio conducti competit ei qui conduxit a locante vel locatore
 Fundum vel p̄edium vel domum et competit ei ad hoc q̄ liceat si-
 bi inhabitare vel in vsu habere rem conductam etiam competit
 contra locatorem si aliquas expensas vtilis vel necessarias sibi fe-
 cerit.

¶ Actio directa est quae aliquis directe petit in ius ut ex comobato vel deposito et huiusmodi

¶ Actio utilis est quae datur non ex iure aliquo directe sed utiliter et ex equitate petit ut in publiciana et huiusmodi sed placet et azo. De ista actione utili habet et notat ff. de nego. gest. l. actio. et ff. si quidam pau. fe. di. l. penul. Et nota quod actio directa et utilis eadem sunt effectus ut in l. actio. palle. et in l. differunt licet secundum quosdam differant ut nota in l. ex legato. C. de legibus et ple. p. cy. l. i. C. de actio. et obli. ubi directa datur secundum verba et mentem ut interdictum unde vi directum datur tamen contra spoliatorem vel madatorem seu ratam habentem spoliationem suo nomine factam quia verba et intentio prioris hoc volunt in hoc interdicto sed idem interdictum utile datur ex mente tamen de equitate quaedam non virtute verborum. Datur etiam contra eum qui alias ex iniusta causa rem possidet et non in praedictis tribus modis sed forte possessionem vacuam intrauit vel rem in suo iure inuenit credens esse suam de quo in c. cum ad sedem de resti. spoli. Et dicitur angelus quod huius ius utile et intentans directum male libellat et quoniam in principio detecta fuit in episcopo succubere debet.

¶ Actio depositi est duplex scilicet directa et contraria. Actio depositi directa competit deponenti ad repetendum depositum et accessiones eius et competit in simpliciter nisi forte res sit incendio ruina naufragio spoliata. Hoc enim casu qui depositum sic recepit si negauerit et inficietur et de hoc committatur in duplo condemnabitur haec probantur ff. de depositi. l. i. §. ait prior. Sed actio depositi contraria competit ei penes quem res deposita est ad repetendum impensas si quas circa rem impenderit ut illas repetit vel damnum datum per seruum depositi secundum placet de illa contraria actione habetur ff. de positi. apud in principio et l. actione.

¶ Actio de dolo competit mihi quando damnum dolo malo alicuius est mihi datum vel si quis aduersus me versetur dolose consulendo vel maliciose negocia mea administrando nec superest aliqua alia actio qua possim experiri ff. de dolo. l. i. §. verba. Sed non datur nisi citra duos aureos excedat. haec autem non datur liberis contra patres. ratio quia obiosa est ut in ea condemnatus infamis efficitur. Nec datur libertis contra patronos sed loco eius datur actio in factum verbis sic temperatis in conditione libelli in qua nulla est facienda mencio doli. Nec probantur ff. de dolo. l. si oleum. §. si cum lege sequenti.

¶ Actio de dolo et furtu eorum qui ministerio cauponum stabulariorum vel nauem exercet datur aduersus stabularios et nautas qui quoniam

officio maloz hominū vtunt̄ in duplo seu in duplū tenent̄. q̄ dolo vel furtū cōmissum est in hijs rebz. quas saluas fore recipere. ff. furti. ad gna. cau. ita. l. i. et. j. actio in factū.

¶ Actio de constituta pecunia cōxtit̄ aduersū eū q̄ sine stipulatiōe constituit p̄ se vel p̄ alio soluere. C. de cōsti. pecuni. l. ij. Nā oīa cōstitūre est debitorē se facere s̄m Placēn.

¶ Actio in rem verso dat̄ aduersus dñm vel patrē si filius vel filius pecuniā in rem patris vel dñi impendit quā mutuo accepit. ff. de in rem. v. l. i. in prin.

¶ Actio de tigno iniuncto dat̄ ei cuius tignū alieno edificio iniunctū est ab eo qui estimabat s̄m tignū esse. Si vero sciens alienū id dolo fecerit tenet̄ de tigno iniuncto et furti et actiōe ad exhibēdum nō q̄ tignū cogat̄ eximere sed q̄ interit p̄stare. Et hoc p̄ habent̄. ff. de tigno iniuncto. l. i. et. ff. de rei. ven. l. in re. §. i. cū ibi. notatis.

¶ Actio de rebz ecclesiasticis venditis custodibz eaz dat̄ aduersus eos qui sacras res emerūt citra formā. nulla eis actiōe relicta extra sacrosanctas ecclesias de p̄cio q̄ dederūt repetēdo hoc autē actio dat̄ in factū cura res in aliā rem est mutata vt ex p̄biola factus est cippus. Si vero in forma sua sit rei redicatio locū habet et si alienet̄ q̄ ex lege datur.

¶ Actio de pauperie cōpetit̄ aduersus eū cui⁹ alias dānū dedit extra naturā sui gnis. verbi gratia vt. si equ⁹ nō ex loci angustia vel nō instigatus calce p̄cuiat vel bos cornu petat̄ ex naturali feritate. Secul tñ si instigatus vel ex loci angustia dānū dederit in hui⁹ mobi actiōnis cōdemnatione venit dāni resarcio aut in solutiōe venit ex lege. xi. ta. noxe. deditio. dñs em̄ noxali iudicio serui sui nomie cōuentus. seruū actore noxe deditio liberat̄ insti. de nox. act. §. i. Et si animalia noxe dēpatur p̄ficiūt reo ad liberationem insti. si qua. pau. fe. di. Et vtz malit̄ vt soluēdo dānū suff̄rat aut alias pro noxa hēt animal hoc per eum stat. Et p̄bantur hoc ff. si qua. pau. fe. di. l. i. r. p̄m̄c̄ et insti. g. ti. §. i. Et noxia significat delictum. sed delinquēs vsat̄ noxa. insti. de nox. act. in glo. in v. noxa vñ versus. Noxia delictū delinquēs noxa vocat̄. tñ sepe vñ p̄ reliq̄ d̄. seu accipit̄. vt ibidem dicit̄.

¶ Actio de apposto vel suspēso quo iter est vulgo cuius casus nocere poterit dat̄ aduersus eū qui in subgrūdā p̄fecto ve habet id appositū vel suspēsum q̄ nocere potuit cui⁹ cōdemnatio est x. solitoz. ff. de l. q̄ de is. et. g. l. si vero. §. ait̄ p̄toz.

¶ Actio de effusis et eiectis datur aduersus eū ex cui⁹ habitatiōe vel habitaculo aliq̄ effusum vel eiectum est cōtra iter publicū

ante damnatum alieui trahenti. restauratum est in duplum. et
si liber homo inde pignus dicat in quinquaginta aureos si dat actio
Si vero nocitum est libero homini datur. quantum videtur induci ex
homo et equo compensatis impensis factis. et operibus quibus est ca-
riturus inutiliter. ff. de hijs qui eie. vel effu. l. i. in prin.

¶ Actio edilia competit multis modis. et primo si res vendita sit
redibita propter vicium siue morbū. nec tamē a venditore restituunt
preium emptori cum actionibus et alijs que ediles inhihent. et in hoc
casu est perpetua. De hac habet. ff. de edi. edi. l. ediles in prin. §. i. et
fi. et. l. istud sci. ij. respō. et. l. redibitoria. e. ti. Secūdo competit quā-
to vendicio sit. ut si res vendita nō placet ut reddat. et tūc est tē-
poralis vsq; ad lx. dies. ut. ff. de. ti. l. q. si nolit. §. si quid ita venerit
Tercio competit si venditor nō vult tradere seruū vel mācipiū. vel
iumentum cum ornamento cum quo ostēderat tempore vendicionis pro
ipso ornamento. vel ut fiat redibicio rei principalis propter accessio-
ria. et tūc competit etiam vsq; ad lx. dies. ff. de. ti. l. ediles in prin. §.
§. vendente. Quarto vero competit quā eo loco quo iter est vul-
go habet quis canē. lupum. v. sūm. aprium. ferrē. pantlerē. leonē.
et. Vel animal aliud quod nocē posset. si sit ligatū. siue solutū. ff.
e. ti. l. hij em. §. dempe aut vide hijs vltel. in spe. in tractatu libel-
li de emptōe et vendi. §. nuc dicendum est.

¶ Actio de superficie in rem competit ei qui superficiē hz in alieno solo
nomie cōducti ad petendum superficiē si possiderat. ff. de supfi. l. i.
§. qui superficiē in fi. et. §. ait ptoz. et sane.

¶ Actio empti competit emptori ad rem petendum quod emerat in
qua venit comodū quod accessit. et si quod in speciali pacto cōpnen-
ditur in hac actione attenditur. put quisq; sibi paciscit. ff. de acti.
emp. l. exemptor in prin. et insti. de emp. et ven. §. sed nra in fi. hz
serari. est actio vendita. quod competit venditori ad petendum precium
et interesse et vsuras tempore more. put inter ptes ouentū seu cō-
tractū est. De ista habet in. l. iulian. §. ex vendita. e. ti. et de emp.
et vendi. insti. in. §. palle. sed nostra.

¶ Actio ex stipulatu nascit cum de re certa in genere. si incerta
in specie sit stipulatio. ut insti. de ver. ob. in prin. Nam si esset res
simpliciter incerta stipulatio nō valeret. ff. e. ti. l. ita stipulatus in
principio. et stipulatio est cōcepta. ut eū te spondes dare seruū vel
spondes te factūz. domū. et pertinet hęc actio ad actiones in per-
sonam. que oriūtur ex contractu verborum. et hęc colligūtur. ff.
de actio. l. i. §. i. et. l. actionum genera. §. in personam. et institutio.
de obligatio. §. fi. et de actio. §. primo. et ver. nanq; cum similibus.

Et nota q̄ actio descedens ex stipulatiōe nō habet dilacionē anti
ficut actio de dote. l. i. §. ex adior. C. de rei. vx. ac. st. §. cū aut. de hoc
Bart. in. si diu. cū. ff. de v. ob.

¶ Actiōes ex contractu. sicut de actionibz in psonā. insti. de act. §. i.
q̄ nascunt̄ ex pactu siue pactū siue obligatio surgit ex te vt cōdi
ciō certi demu. pecu. cōditio certitudinaria. Cōditio ob causā actio
comodatī. depositi pignoratitia. de q̄bz omnibz suo loco dicef. siue
etiam cōsurgit obligatio ex verbis. sicut in actione ex stipulatu
q̄n res certa in stipulationibz deducta est. Siue etiā oriāf obliga
tio ex literis. de quibz cōditio odio desidig dat̄ in eum qui cum spe
fuisse nūciōis scribit se debere q̄d ei nō ē numeratū. Nūeratōe at̄
nō est secuta infra bienniu nō reperit cir. o. graphū. Et est introdu
cta et exclusa exceptiōe nō nūerate pecunie cū minime cogat sol
uere q̄d scripsit se debē. siue etiā oriāf obligatio ex cōsensu. veluti
empti. venditi. locati. cōducti p socio mādātū p̄scriptis verbis. et
actio de cōstitutā pecu. Necnō actio in factū de iuri iur. Et de acti
onibz hīs in pprijs locis s̄m ordinē patebit. et iste sunt spēs acti
onū in psonā que oriunt̄ ex contractu siue re verbis lris aut cōsensu
obligatio oriāf. De quibz omnibz vide. ff. de act. et obliga. l. i. et ij.
et insti. de obli. §. i. cum. §. et ti. sequētibz vsqz ad ti. de obli. q̄ ex q̄f
cōtra nascuntur.

¶ Actiōes ex quasi cōtractu sunt de actionibz in psonā. insti. §. a.
cti. §. i. cū ibi notatis. que neqz ex pactu neqz ex maleficio oriunt̄
sed tñ mādātū hāt q̄nemētā et affinitatē cū pactis q̄ cum malefi
cijs. et sunt iste scz cōditio mādātū. cōditio libere actōis.

¶ Actio negociorū gestorū tutelę subsidiaria communidividūdo
finū regūdoz familie herēscūdo p̄ticiō hēditatis directa et vti
lis possessoria fidei commissoria et actio ex testamēto. De istis om
nibz. ff. de actioni. et obli. l. maleficijs. §. si quis sequētis. et. §. sequē
ti. et insti. de obli. que ex quasi contra nascūtur. cum ibidem no
tatis.

¶ Actio de peculio et p̄iussu et de in rem verso actio tributaria in
stitoria exercitoria actio funeraria ad exhibendū de tigno iun
cto. actio in factum. de re. et ven. actio de pauperie interdictū q̄z
bonoz vti possidetis v̄tobi interdictū saluarū. De quibz requi
re in loco suo.

¶ Actiōes vel obligatiōes ex maleficio sunt actiōes in psonā in
sti. §. act. §. i. cum ibi notatis. Quibz delicta hominū colercent q̄d
publice interest. ff. de iniur. l. si a meo. §. si. et. ff. ad. l. acqul. l. ita
vulneratus cū similibz. vt est cōditio rei furtiue.

Actio arborum. furtive cesarum. actio furti. actio vi bonorum raptorum. actio legis. acquilie. actio iniuriarum. quod metus causa de dolo. actio serui corrupti. actio rerum amotarum. condicio ob turpem causam interdictum. unde vi interdictum. quod vi aut clam. interdictum de libero homine exhibenda. de uxore ducenda. de liberis exercendis. interdictum quorum legatorum. interdictum prohibitorum. ne quid in flumine ripa. vel publica pena eius fiat. nec in via publica interdictum de itinere actuque privato. de quibus omnibus require. de i. suo loco.

¶ Actioes vel obligatioes ex quasi maleficio sunt actioes in personam. insti. de act. §. i. que neque ad pacta accedunt. neque ad maleficia. sunt tamen similiores maleficiis quam pacta. ut actio in factum aduersus iudicem. qui litem fecit suam. et actio in factum deiectionis et effusionis. Et actio in factum de appposito vel suspelo quorum interest. et actio in factum de dolo et furtu eorum. qui ministerium. cautionum. aut stabilium. aut naves exercet. ff. de obli. et acti. l. ex maleficiis. §. si iudex vsque ad finem. et ibi. de obli. que ex quasi maleficio nascuntur per totum.

¶ Actio exercitoria secundum Azo. in sum. et ibi. dicitur de arbitribus cum magistro navis propter navigandi necessitatem contra exercitorem navis. qui magistrum navis proposuit quem equum fuit teneri ut tenet. qui institutor taberne vel negotio proposuit. ff. de exercito. act. l. i. Nec ergo actio non datur contra magistrum navis. sed contra eum qui magistrum navis proposuit in eam causam in qua propositus est expresse vel tacite. ut in eadem. l. i. §. non autem. §. pro. §. i. Est autem magister cui totius navis anchora et cura mandata est. l. e. §. magistrum navis. qui in vulgari libariorum et principatum comitus dicitur. et in thextonio et in almanico dicitur sperman. Nec distinguere an iste magister sit liber vel servus maior vel minor. Et sibi imputat. qui eum proposuit. ut l. i. §. cuius autem iudicis. Sed exercitor dicitur hinc ad quem obventiones quotidianae. aut redditus quietus et utilitates navis perveniunt et pertinet. ut l. §. exercitor rem. siue verus dominus navis sit. siue a domino navis conduxerit ad tempus vel impetuum ut dicitur ibidem.

¶ Actio estimatoria vel extimatoria. i. actio prescriptis verbis sic cognominata est actio que est estimatoria propter gratia dubitacionis tollere quam res estimata vendenda datur Dubitatum enim est an ex vendito sit actio. an ex locato. an ex conducto. an mandati. ut si rem meam do tibi. et estimo ut eam vendas pro x. et inde x. reddas mihi. aut rem ut non. ff. de exti. acti. in rubrica. et l. i. et insti. de acti. §. actione.

¶ Actio ex testamento non solum scripto heredi petit ad petendum hereditatem. Sed etiam contra heredem scriptum legataris et fidei commissarii. C. condicio dele. et fidei commissarii. l. i. Et sapit naturam actiois

• bone fidei. ff. § legi. l. arrare. Tñ dicit Bar. q̄ feuera est stricti iuris cū nō numeret̄ inter actōes bone fidei in §. actionū in fī. §. act̄ vt nō. ipse in l. huiusmodi §. edes. ff. de lega. i.

¶ Actio familie heriscunde inter eos competit qui cōmunē hñt tē reditatē diuidendā. ff. fa. herisc. l. i. et ij. Et dicit fami. herisc. i. herisc. reditatis diuidende scdm azo. in sum. vt nō. ff. e. ti. in rubri. Nōmē autem familia qñq; ponitur p cognatiōe vt cū dicit̄ illi sunt de familia priami. Et qñq; p seruitute et potestate. vt cū dicit̄ p̄familias filiū familias. hic tñ p substantia et hereditate. vt. C. de ver. sig. l. fi. Sed herisco est verbū grecū idem q̄ diuido. inde heriscū de i. diuidende. nō. glo. ff. e. ti. in rubri. Et vtimur hoc vto sic reperimus apud antiquos qui gerūdā sūa p̄nūciabāt in vico vt legundo audiundo. diuidūdo. heriscundo scdm Azo. in summa sua. Et ita etiam hodie dicere possunt familie heriscunde p̄ familie heriscende.

¶ Actio fauiana et p̄uilliana habite sunt supra circa actionē clauisianam.

¶ Actio finū regundoꝝ competit finib; ad distinguendū vel ad iudicandū. ff. e. ti. l. i. §. iudic. cū. l. se. inter eos qui agros cōfines hñt vel p̄dia in fī. de acti. §. item finū regundoꝝ et habet locū in rusticis p̄dijs tñ. ff. e. ti. l. ij. et nō in vrbānis quia vrbāna p̄dia nō sunt cōfina sed vicina quia parietib; distingui cōsueuere. sed cōfina dicimus que adeo sunt p̄xima vt nullus paries in medio inē ponatur. ff. e. ti. l. sed et loci. §. in iudicio cum ibi nō. Vrbāna p̄dia dicuntur omnia p̄dia que hñt edificia etiam si sint in villa quia vrbānū p̄dium non facit locus sed materia habitandi causa facta. Vnde si in vrbē edificii causa nō habitandi sed gr̄a reponendorū fructuū fiat dicit̄ p̄dium rusticū. Sed et orti in edificijs constituti nisi plurimū sint redditus vinearū forte et sic alioz cōtineh̄t appellatiōe vrbānoꝝ p̄diorū. ff. de ver. sig. l. vrbāna. Rustica autem p̄dia vocant̄ agri nō hñtes edificia et si inter te et me cōtra quem ago finū regundoꝝ via publica vel publicū iter venit nō habet locum hęc actio quia cōfinū nō intelligitur secus si ius p̄uatus interuenerit quia finū regundoꝝ agi potest cōtra dñm r̄i. ff. e. ti. l. sed et loci. §. fi. cum. l. se. et ibi nō. Est aut̄ hęc actio duplex quia vterq; est actor et reus de p̄ba. ex literis. ff. e. l. iudicij. scz cōmūdiuidūdo et familie heriscunde. Et l. inter cohæretes. §. si familie. ff. e. Item est mixta qz est in rē et in p̄sonaz in fī. §. act. §. quedā ergo. et §. item finū regundoꝝ.

¶ Actio funeraria cōtra cohæretem bonoꝝ vel possessore dāt. ff. de

re. et fump. fu. l. et si quis. §. fi. et dae ei qui funerauit ut non heres
defuncti. sed causa pietatis. ff. e. ti. l. sed interdum et. §. si quis cum ibi
nota. p. hanc. em. actionem veniunt reficiende expense ibidem a fune
ratore facte.

¶ Actio furti manifesti secundum azo. locum habet quoniam fur rem tenens vel
suis vel deprehensus fuerit siue in publico siue in privato vel a domino
vel alio antequam perveniat ad locum quo perferre rem destinavit. Si
talis deprehendatur vel cum re videatur et ad eum deprehendendum occursum
sit ei licet abierit furto auferens furti manifesti tenetur. l. si quis. §.
census. ff. e. ti. nisi furripientis mutetur status. ut tu mihi furripuisti
in servitute et manumissus furto deprehenderis cum re furtiva. vel si
petuleris quo destinabas teneris furti non manifesti tunc enim deprehē
deris cum re furtiva per hunc eo loco petuleris quo destinaveras illo
die manere cum furto tunc fur es manifestus. Nec omnia dicuntur. ff.
de furi. et de p. di. c. vulgaris. vtz. qui partem acerui frumenti furam
tocius acerui furtum facit. et dae actio furti manifesti in quadruplum
insti. de obli. que ex ma. §. pena manifesti.

¶ Actio furti non manifesti competit quicumque predictis modis furtum
non manifestum probatur. ff. e. ti. l. manifesti. insti. de obli. q. ex ma. nas.
§. nec manifestum. Et etiam si vidisti furtum fieri te tamen abscondisti cum
furtum faceret ne te occideret non est manifestum. ff. e. ti. l. si quis in furi
tute. §. ceterum. Et dae haec actio in duplum insti. de obli. que ma. nas.
§. pena palle.

¶ Actioes hereditarie dicuntur quae transeunt ad heredes vel contra he
redes secundum azo. Item que ab heredibus incipiunt vel contra heredes
ut autem plene scias quae transeunt ad heredes vel non. Distingue autem na
scitur actio ex maleficio vel quasi. aut ex contractu vel quasi putat
sequitur azo. in su. e. ti. et per plura in sum. sua e. ti. hijs actionibus que
iustis hijs qui succedunt in ius. et non hijs qui succedunt in rem. ut to
natarij vel legatarij.

¶ Actio in factum adversus iudicem qui litam fecit suam. dae abusus iu
dicis qui per impericia male iudicavit in quantum iudicat religionem vide
bitur esse ex quasi maleficio insti. de obli. q. ex quasi ma. nas. in prin.
et. ff. de varijs et extraordi. c. ng. l. fi. Si vero dolo malo iudicavit
vere est ex maleficio obligatus actione in factum. vel actione de
dolo ad omne interesse ei quam lesit et infamis est. Item tenetur cri
mine falsi qui penam deportationis vel ultimi supplicij patitur secundum azo.
probantur haec. C. de p. iu. qui male iudicavit. l. ij. et ibi not. in glo. si.
iuncta ante nouo iure ibidem posita. ex. l. si filiusfamilias. ff. de iudi
cis. Iudex autem ecclesiasticus male inducitur per gratiam vel per sortem

ab executione officij p̄ am̄m̄ est suspensus ab extimationē parti
quam lesit nihilominus cōdemnandus. Et si durāte suspensione se
diuini ingesserit irregularis est. nec cū eo nisi p̄ se apostolicā p̄
teric dispēdari vt in c. cū eterini de re. iudi. li. vi.

¶ Actio in factū de eo q̄ certo loco d̄: vbi aliquid ē p̄missus da
ri certo loco si iudiciū in illo loco cōstitui nō possit. Introducta tñ
est quedā actio arbitraria vt possit etiā i alio loco agi. Pretor em̄
iniquū esse arbitrat̄ nō posse cōuenire debitozē in alio loco q̄ i lo
co destinato solutioni. Et hec actio arbitraria ex sui natura ē stri
cti iuris in qua habita cōsideratione aliaz actionū stricti iuris q̄
qd̄ esset omissum deberet hēri omissum. tñ in illa venit etiā qd̄ qd̄
equū et iustū visum fuit religioz iudicatis. Et p̄pter hoc appellat̄
hec actio arbitraria irregularis qz cōtra naturā aliaz actionum
stricti iuris est et hoc est qd̄ dicit̄ glo. rubi. ff. de eo qd̄ certo loco
quid sit actio irregularis.

¶ Actio i factū ex edicto p̄toris de alienatiōe iudicij mutabi cau
sa facta dat̄ ei in cuius fraudem et illusionē facta est alienatio et
suis heredibz aduersus eū qui rē alienauit quē ad interēse uenit
q̄ti interest actoris corā ordinaris vel delegato qz q̄ goff. in su. de
alie. iudi. mu. cau. fac. et ei. e. ti. in glo.

¶ Actio in factū de dolo et furto eoz quoz ministeris q̄s cau
ponem et nauem vel stabulū exeret dat̄ aduersus eos q̄ p̄hūt cau
poni aut naui vel stabulo qui qm̄ officio maloz hominū vtunt̄ in
duplo tenent̄ qd̄ dolo aut furto eoz cōmissum est in hīs rebus
quas saluas fore receperūt. ff. naute. cau. sta. l. in p̄. et. §. idem pō
ponius. et. l. et ita. §. idem et. §. ait p̄tor. i. sta. l. fi. §. hoc actio e. ti. et
ff. fur. aduer. nau. cau. sta. l. i. et insti. de obli. que ex ma. nal. §. itē
exercitoz.

¶ Actio in p̄sonā d̄: cōditio qm̄ cōtendis aliquē dare aut facere
tibi oportē. Nū vxo agis vt restituas tibi res tua et speciale no
men accipit et in deposito d̄: simplicis actio p̄sonalis et nō cōditio
hoc aut nomē cōditio inde descēdebat quia olim iudicia erāt ordi
naria et certa verba et que oportuit cōdici. i. si dicit̄ vt si q̄s cade
ret a sillaba caderet a tota causa. Sed postea ille sollempnitates in dī
fuetudinē abierūt attamē nomē remansit vt adhuc et p̄sonales
actiones q̄ sollempnibz verbis interpretabant̄ seu interpretabant̄ cōdi
tiones uent̄. Et hec colligunt̄ insti. d̄ act. §. appellam⁹ cū ibi nō.
et. ff. e. ti. l. actiozū ḡna. Et hāz actionū genera quedā nascunt̄
ex cōtractu quedā ex quasi cōtractu. quedā ex maleficio et q̄si ma
le. insti. de obli. §. sequēs. et de act. §. omniū. Require scilicet d̄

omnibus hijs supra adiones ex contractu.

¶ Actio in rem dicitur vendicatio rei. sed qm dicitur rem de q agitur sua esse et aduersarius dicit vel ostendit ipsam rem esse sua. ff. de acti. et obli. l. actionu gna. et insti. e. ti. §. appellam. palle. et hanc actionu alia est directa in rem actio vt rei vendicatio actio offensio et negatoria. Alia est actio in rem utilis q sunt actio de dominio non directe sed utiles q ex equitate datur. qm nō dñis vt sunt publicane que ex aduersis causis opertur. Et actio p qua querit an actor iuravit et actio in rem de superficie et actio favianiana et pauliana et calpurniana et actio in rem q competit inter dñm tabule et pictores. Sūt et alie in rem actiones in quibus nō de dominio sed de pignore agit sic seruiana et qsi seruiana. de quibus vide loco suo. et nota q actio psonalis nō sequit fundū. ff. de cotraden. emp. et vendi. l. minus §. lucius ticius. ff. ad trebe. l. i. §. si odio. ff. de iudi. l. si deico missum. §. tractatū. C. de serui. l. ij. §. pite. et. ff. de ali. iudi. m. cau. fac. l. iij. §. opus in glosa. p. dy. m. l. si. ff. de noui. opij. nuncia. Item actio psonalis est ita affixa dñibz creditoris q in aliū transferre nō potest nisi fixatione iuris. ff. de pecul. si quis ergo.

¶ Actio iniuriarū competit ei qui iniuriā passus est vt no. insti. de iniuri. in rubri. cōtra eū q intulit iniuriā vel inferri procurauit insti. e. ti. §. nō solū. Et pulsauit vel verberauit vel famosū carnē ad alterius cōtumeliā scripsit vel quodcūq iniuriā aliquē affectū. insti. e. ti. §. iniuria. in q iudex cōdemnauit qti actor iurauerit se nolle illā iniuriā sustinuisse pmissa tñ iudicis taxatione. insti. e. ti. §. pena. et. ff. e. ti. l. institutionibz. Quidā em dicunt q iurare debet potius de suo pdidisse tñ vel tñ q talon iniuriā sustinuisse. Et hoc videtur approbare Insti. in hum. de iniur. et dā. dato. et spec. e. ti. Alij dicunt q sufficiat eū iurare sic q nollet lucrari tñ. vel tñ p eo q talem iniuriā sustineret vel sustinisset. Primū tñ videt verius. et actio iniuriarū. ex pacto nō nascit sed ex cōtumelia. l. si vnus. §. sed si pactū. ff. e. ti. vbi text. in q. illa nō em ex pacto iniuriarū nascit actio sed ex cōtumelia. Et ex bono et equo et dissimulatione abolet. Nam si quis iniuriā reliquerit hoc est si statim passus ad animū nō reuocauerit postea ex penitētia remissam iniuriā nō poterit recollere. l. nō solū. §. i. ff. de iniur. Et neqz in heredē neqz in heredibz dāe l. iniuriarū actio. ff. e. ti.

¶ Actio institoria scdm Azo. datur ei qui cū aliquo cōtraxit in illa negociatione in qua prepositus est cōtra euz qui preposuit aliq stationem vel negociationem gerendo de cōtrahentibus eum preposito siue prepositus sit expressus siue tacitus vt. ff. de insti. acti.

li. et ij. et l. ait. §. nō tamē cū tibi nō. et dicitur institoria ab institore
p̄posito tanq̄ exercitoria nominetur a p̄ponente insti. q̄ cum eo. §.
exercitoria et. §. le. Nam institor dicitur est ex eo q̄ negotio gerē
do instet nec refert an tabernis sit p̄positus vel cuiq̄ alteri nego
ciationi vt. ff. e. l. quicūq̄. et l. institor. ij. et institor dicitur ille qui ta
bernīs vīs vendendis. vel alicui alteri negociationi p̄positus
est.

¶ Actio legis acquilię duo cōtinet capita vel tria. licet vñ si sit
in vñ. ff. e. ti. l. si seruus seruū. §. huius legis et insti. e. ti. Primum
caput est de seruīs occisīs vel quadrupedibz qui numero pecudum
cōtinetur vt in l. lege acquilia. ff. e. ti. vbi dicitur de animalibz que gre
gatim habentur et pascuntur sicut oues capre et boues equi muli
asini. Et scdm laborem suos sed nō canes. Et longe minus bestie
fere vñ et leones. Sed elephantes et cameli quā mixti sunt.
Et itē primo capite eos cōtineri oportet. quo casu tāti fit dēna
tio quāti plurimi ipsa res valuit anno p̄tē. vt in dicta. le. lege
acquilia. ff. e. ti. et insti. e. ti. in prim. Secundum caput quod nō est in
vñ hoc nō ponitur vt. ff. e. l. si seruus in. §. huius palle. vbi dicitur h̄
legis scdm quidē caput in cōsuetudinem abiit Sed terciū caput
huius legis est de eis vulneratis foris bestiis occisīs ceterisq̄ res
bus ruptis et veste vase et similibz. Duo casu cōdemnatur q̄ dā
num dedit quāti res fuit xxx. diebz retro rei p̄cium et valorem esti
mando vt dicta. l. si seruus seruū. §. tercio aut capite et insti. eo. §.
capite tercio cum. §. §. Et in hac actione si quis damnū se dedisse
inficiatur. i. negat cōdemnatur in duplū. ff. e. l. i. §. i. Dicitur autē
lex acquilia ab aquilio plebis tribuno. scdm. vñ. li. v. qui ipsam in
monte auētino tempe discordie populi et plebis cōstituit. ff. e. l. i.
et postmodū cōcordia facta vice legis est habita.

¶ Actio mādati directa competit mandatori et eius heredi. ff. de
ti. l. si vero. §. si. et l. si mādato ticij primo respō. eo. §. i. cōtra mā
datarium vel pcuratorem post mādatum susceptū. ff. e. l. si remu
nerādi. §. i. Et inq̄tum interese factū esse qd mādauit puta mā
dauit vt fundū emerēs si mea intereat emi tenebris post manda
tum susceptū tamē si eūdem fundū egrepsit emo vel alius mihi ne
q̄ interest aliud cessabit hęc actio scdm azo. ff. e. ti. l. si pcurato
rem. §. mandati actio.

¶ Actio mādati cōtraria cōpetit mādatario. ff. e. ti. l. si vero non
remunerādi. §. cōtrario vel pcuratori ad expēsas aduersus māda
torem quatenus fines nō est egressus. Si vero aliquid erogauit
vtiliter in eo nō habet mādati iudiciū sed tm̄ negociorū gestorū

secm̄ mar. licet. ¶ et accur. contra. p̄t le. et v̄o. isti. e. ti. §. is qui
et. ff. e. l. sed. p̄culus. cum. l. se. in. prim. et. C. de. nego. gesto. le. fi. in
glo. vlti. Si. vero. mā. daverim. tibi. vt. mibi. fundum. emeris. etiam. si
nō. dum. p̄cium. solueris. ages. mecum. mandati. vt. suscipiam. obli-
gationem. qua. teneris. venditori. Nam. et. ego. agere. possum. vt. ce-
das. mibi. actionem. empti. ff. e. ti. l. si. mandato. meo. p̄. responso. Cō-
petit. ergo. breuiter. actio. mā. dātī. directā. cō. tra. illum. qui. manda-
tum. suscepit. ad. implendū. cum. primo. cogi. nō. posset. q̄. susciperet
mandatū. inq̄. tum. interfuit. mandatoris. factum. fuisse. q̄. manda-
tur. Et. rursus. ip̄. s̄. mā. datorio. qui. mandatū. suscepit. cō. petit. actio
mā. dātī. cō. traria. ad. impensas. si. quas. fecit. rō. ne. mā. dātī. suscepti. si
fines. mā. dātī. nō. excessit. sed. si. mā. dātū. excessisset. i. expensis. factis
nō. repetet. ipsas. p̄. huiusmodi. actionem.

¶ Actio. negatoria. Requirit. s̄. actio. cō. fessoria.

¶ Actio. negatoria. gestoz. duplex. est. sc̄. directā. et. cō. traria. v̄n
actio. negatoria. gestoz. directā. est. q̄. agit. dñs. rei. geste. cō. tra. eū.
qui. negocia. eius. gessit. vt. administratiō. ratiō. reddat. vt. puta-
si. ego. fui. absēs. et. negocia. mea. ceperūt. esse. deserta. et. male. se. ha-
bebant. tu. hoc. videns. absq̄. mā. dātō. a. me. recepta. mei. cō. templa-
tione. ex. amicitia. quā. ad. me. habes. gerebas. negocia. mea. mibi
datur. hęc. actio. negatoria. gestoz. directā. ad. hoc. vt. reddas. mi-
hi. ratiō. nē. administratiō. vt. ff. de. nego. gest. l. ij. et. mlti. s̄. obli-
gatione. ex. quasi. cō. tractu. nal. §. i. et. §. sicut.

¶ Actio. negatoria. gestoz. cō. traria. cō. petit. illi. qui. sine. mā. dātō.
se. immiscuit. alienis. negocijs. gerē. dis. aduer. sus. dñm. negociorum.
ad. repetē. dū. expē. sas. negocioz. gestatiō. factas. Et. veniūt. oia.
que. expendit. de. suo. necessariō. vel. utiliter. nō. tñ. voluptuose. vt. l̄.
colligūt. ff. e. ti. l. ij. cum. ibi. nota.

¶ Actio. de. peculio. vel. peculieten. cō. petit. ei. q̄. cū. filio. familias. v̄.
seruo. peculio. habentibz. cō. traxit. ff. q̄. cū. eo. l. i. cum. se. Que. post
mortē. filij. vel. serui. est. annalis. et. nō. post. emā. cipatiō. nē. manum. issi-
onem. vel. alienatiō. nē. ff. q̄. n. actio. de. pecu. l. i. §. q̄. diu.
vbi. §. Quā. diu. filius. vel. seruus. in. potestate. est. de. peculeo. actio
p̄. petua. est. Post. mortē. s̄. ut. eius. vel. postq̄. emā. cipatus. manum. issi-
sus. alienatus. ve. fuit. t̄. palis. esse. incipit. ij. annalis. et. cō. petit. l̄. actō.
aduer. sus. dñm. vel. patrē. vt. nō. ff. de. pecu. l. i. §. verba.

¶ Actio. noxalis. s̄. m. Azo. §. actio. que. nascit. vel. oriē. ex. delictis.
seruoz. ff. e. ti. l. i. et. isti. e. ti. i. prim. Et. §. noxalis. a. noxia. q̄. signi-
ficat. ip̄. s̄. delictū. vel. a. noxa. q̄. §. ip̄. se. delinquēs. versus. Noxia.
delictum. delinquens. noxa. vocatur.

¶ Actio pignoratitia directa competit debitori contra creditores
insti. quibz modis re contra obli. §. fi. Vel contra eius tatorē vel cu-
ratorē si pignora acceperit. ff. e. ti. l. si solutū. §. fi. Et habet locuz
solutio debito et aliter satisfacto quē ad mobū voluit creditor. licz
nō sit solutum vt si pignora alia data sunt creditori. vt a primis
recedat vel fideiussores siue res alias vel preciaz vel etiā nuda cō-
uentio sine p̄cio vel facto. Quociēs em̄ vult creditor recedere a pi-
gnore videt satisfactū si vt ipse velit vel voluit cautū est licet i s̄
deceptus sit. sui facilitate scdm Azo. vt. ff. e. ti. l. si rem. §. emēs. et
l. necessarias. §. si vnus. Per hāc ergo actionē debitor repetit ex-
pensas si quas fecit in re pignorata.

¶ Actio pignoratitia cōtraria dat̄ creditori contra debitore et da-
tur ad multa. Si em̄ decipiat a debitore vel ipsa re vel eius apposi-
to. quia obligauit re alienā vel alij pignoratā siue obligata. nisi
eadem res sit ampla et ad modicū etiam venit alij pignorata q̄si
in nullo captus sit qui pignora sedo loco accepit. ff. eo. ti. l. tutor
§. cōtraria iūctā. l. si quis impignore. §. fi. Et si debitor maliciose
versat̄ sit obligādo ut si stonū p auro vel argēto. ff. e. ti. l. i. §. si
quis in §. palle. l. si quis in pignore i. respōso. vel si obligauit suū
p quē damnū datum est puta furem vel aliud tmōi et hoc si sciuit
tēneē in solidū est in totū. Secus si ignorauit quia tūc liberabit̄
noxē debitione scz dāto seruū p noxa. In hijs competit hęc actio
fm azo. et alios. et pbanē hęc. ff. e. ti. l. si seruus pignori. Item fm
azo. agit creditor actione pignoratitia si seruos pignoratos arti-
ficijs instruxit si inceperat in breui antequā pignorarent vel debi-
toris volūtate creditor eos instruxit. Sed si nihil horz intercessit
si quid artificijs necessarijs eos instruxit fm azo. erit actio cōtra
riā. ff. e. ti. l. si seruus.

¶ Actio aut̄ pignoratitia utilis fm pla. dat̄ ei qui ipignorauit rez
alienā sine cōsensu dñi et postea dñs pignoris est. ff. e. ti. l. re alie
nam. et ff. §. pigno. l. i. §. i. et l. ficticio cū sequē. Et tā directa q̄ illa
danē principali et suis heredibz et cōtra heredes creditoris vt po-
test pbari insti. de ppe. et temp. acti. §. nō aut̄ iūctā. l. ex cōtractu
ff. de act. et obli. et. l. i. §. creditor. et insti. quibz modis re cōtra ob-
§. finali.

¶ Actio p quam querit̄ an actor iurauerit scdm quosdā datur ei
qui cum peteret re suā delato sibi iureiurādo ab abūsario eā suaz
esse iurauit. Ap̄ eo em̄ rem suā petit actione in factū q̄ iurauit suā
esse. ff. de iureiurā. l. nā postea. §. i. et. §. fi. Si vero re suā sibi tradita
tam postea amittit. et illē q̄ detulit iuramētū eā nactus sit abūsus

eum publiciana competit actio ex li. Fen. ff. de publi. act. l. eum qui
§. petenti ubi dicit. Si mihi petenti re iuramentum detuleris. Jura
veroq; rem mea esse competit mihi publiciana si abusus. te tñ quò
hoc debeat intelligi ibi nò. plene et solet iurandū referrī ei q̄ de
tulit. C. de re. cre. l. gñaliē. §. omē. v. sed sacramētō alias iuramēto
¶ Actōes p̄iudiciales in re esse dicunt p̄ q̄s querit̄ an q̄s liber sit
an libertus. et in partu agnoscēdo. vt in §. p̄iudiciales. in l. i. §. act.
Sed illa p̄ quā querit̄ an aliquis sit liber. et in casam obti
net. partim p̄toriam. Ciuilē autē scdm formā domini qua in ea tñ
recte agit. Et p̄toriam scdm formā et modū petēdi quia tuū a te
ipso nò ab aliq. petit possessore. Ceterē vero due formā capiūt ex
p̄toria iurisdictione et in rem dicūtur esse ad instar actionū de ser
uitute. quia in hac de iure pat. dicitur in re. in illo p̄prietatis iure
agit et p̄iudiciales dicūtur quia quē admodū exceptiōes actioni
bus opponūtur et ante primā questionē terminant. Si autē quare
nò exceptiōes sed actiones dicātur quis q̄rat hāc causam accipi
at quia nò est exceptiō nisi sit actionis exclusiō. Deē vero p̄iudici
ales nullā actionē excludūt sed nò cōpetere p̄cūt. et ideo actiōes
dicūtur et nò exceptiōes. Verbi gratia p̄iudiciales actiōes p̄ tan
to dici p̄nt q̄ in ipsis tractat̄e magno p̄iudicio. vel quia q̄stioni
mote p̄iudicat vt agis cōtra me et aliquis petis oppono tibi q̄st
cnem status dicēdo q̄ es filius meus. vel seruus in potestate mea
constitutus aut libertus. et sic de similib. Et p̄iudicabit actiōi tue
cōtra me mote. Sūt et alie in rem actiones in quib. nò d̄. de dñio
§. de iure pignoris agit vt huiana et q̄si seruiana req̄re i loco suo
¶ Actiō p̄scriptis verbis ex tractibus innominatis descendit ubi. s.
ciuilis cā subest sufficiens ad actō. interducēdā et cū negociū non
caq̄e in certū et speciale nomē tractus nec cā hñ. oī actionis ex
p̄imitur ceterē hñ. oī actiones exprimūt sic. do. vt des. facio vt fa
cias do vt facias facio vt des. Ex quib. nascit̄ actō p̄scriptis ver
bis nominata alias ciuilis. Quā mihi aliquid adest vel abest vel af
futur. est nec tibi adest nec affutur. est aut mihi nò abest nec ti
bi adest aut si nec tibi affit. nec mihi abfit et cesses implere q̄s cō
uenit inter nos. ego aut feci in subsidium intentatur actiō de do
lo. Nam ubi vn̄ cessat implere q̄s in se est q̄s p̄mitit altero im
plente locū hēt̄ hęc actiō.
¶ Actiōes p̄torie que sunt et q̄t. req̄re in spe. ti. de acti. seu peti. p̄
po. §. postremo. Dicūtur aut p̄torie scdm azo. q̄. a p̄toze sunt idu
de vt in l. i. de act. in sum. fm eundem.
¶ Actiō p̄ socio q̄ ex vtraq; pte directa est cōpetit ab usufructu

quem solus alter sociorum percipit vel si solum commisit in rebus communibus. Nam locum habet quando duo in eum contractum societatis ita quod tam lucrum quam damnum inter eos commune est. Et si aliquis sociorum male et dolose versetur tunc alteri contra eum datur haec actio. Est autem societas secundum Azo. duorum vel plurium conventio contracta ob omnino diorem usum vel utriusque questum. Huius definitio secundum quod ipse dicitur non est in legibus sed in Marco Tulio reperitur. Nascitur autem haec actio demum societate finita que finitur pluribus modis prout persequitur ipse Azo. in sum. e. ti.

¶ Actio publiciana ex equitate datur ei qui rem bona fide emit a non domino et rem sibi traditam bona fide cepit credens vendentes tunc venditionis et traditionis diuini esse. ff. de publi. Et si res. §. vlti. Et sufficit emptori habuisse bonam fidem licet venditor mala fidem habuerit et callido consilio vendiderit ut. e. l. §. ptoz ait. Huius autem videtur contradicere autentica. C. de pntrip. lon. em. malefidei possessore alienate cessat longi temporis prescriptio. Solutio habetur in glo. in c. abbatem de re iudi. li. vi. Si ergo talis emptor antequam usufructu capiat vel ante completam usufructuacionem a possessione cadit potest rem a possessore iure quasi domini. Et appellatur actio publiciana a publico auctore qui eam inuenit. ff. de act. §. alie. Ad hoc autem ut actor obtineat oportet istum probare iustum titulum et rem sibi fuisse traditam et bonam fidem habuisse tempore emptionis et venditionis et quod presumitur nisi contrarium probetur et quod credat modo venditorem vel bonam fidem tempore contractus diuini non fuisse alias publiciana non competet. Premittitur autem tali venditione ac si usufructu possit vendicare nisi forte verus dominus possideat ut quidam dicunt quod exceptio veri domini publiciana excludit. Si autem post usufructuacionem a possessione cadat tunc non competit publiciana sed civilis actio vel rei vindicatio secundum quosdam utilis secundum quosdam directus. ff. de publi. l. i. De hac materia vide no. 70. an. de se. et re. iudi. abbate sane li. vi. in glo. ubi in fi. §. quod rei vindicatio et publiciana non sunt contraria sed diuersa cum ab eodem fine tendunt. secus cum tendunt ad fines diuersos.

¶ Actio publiciana rectoria datur ei cuius res quam a non domino emit credens eum dominum et supra cum absens erat causa reipublice vel studij vel peregrinationis vel legationis ciuitatis vel causa appellationis persequende vel testimonij ferendi vel quia in captiuitate fuit vel alia causa necessaria fuit absens et talis res sua cum esset absens usufructuata est licet et propter necessariam absentiam infra annum postquam reuersus est restituere usufructuacionem ut dicat aduersariū

b g

non suscepisse qui suscepit p̄ auxiliū p̄toris hoc remediū sibi h̄a-
tis. Si aut̄ vere fuit dñs rei tūc competit ei vendicatio recessoria. si
vero res talis erat p̄gnori oblata cōpetit etiā p̄ potestaria recil-
loria et h̄ in realibz actionibz. In actione aut̄ p̄sonali cōpetit certi-
cōditio recessoria. De hac materia vide vullhel. in spe. ti. de in ste-
festi. in tractatu libelloz sup v̄bo sed scias et sequenti. et glo. opti-
ma in v̄bo dñi et q̄si circa mediū in c. abbate sane d̄ re. iudi. li. vi.

¶ Actio q̄ti minoris q̄dā ē p̄toris q̄dā civilis. p̄toris locū habz cū
quis emit animal vel seruū morbosum seu viciōsū q̄ aptet morbus
vel viciū minus valet q̄ emptus sit. et dat̄ ad petendū id q̄ mi-
nus valet. puta si res nō esset viciōsa ve morbosā valer̄ xx. nūc
autem valet. xv. p̄ponitur h̄ actio ad petendū q̄ti minoris interfit
emptoris. Hoc aut̄ scias q̄ de vicio nunq̄ tenet̄ venditor nisi in
tribz casibz. Primus est qñ nominatiō p̄misit et tūc agē ex stipu-
latu. Secundus est qñ sciebat seruū h̄ere viciū et emptorē nō amo-
nuit et tūc tenet̄ ex empto vel q̄ rebiebat̄ vel q̄ admittere bene-
atur. Tercius si in viciōsū sit admixtū viciū corporis. dat̄ aut̄ infra
annū vtilē. Sed civilis actio q̄ti minoris cōpetit qñ libz vel aliā
rem viciōsam vel morbosā emit p̄ t̄ q̄d res min⁹ valet et agit̄
q̄ti minoris esset empturus. De hac actiōe nihil d̄ in arboze acti-
onum. s̄ de p̄toris solū. Vide similē de hac materia vullhel. i spe.
ti. de emp. et ven. s̄. nūc dicēdum. v̄ est et alia actio.

¶ Actio q̄d iussu p̄petuo dat̄ cōtra patrē vel dñm quoz iussu cū
filio vel seruo aliq̄s traxit siue videat̄ iussus ad cōtrahentē siue
ad seruū. Nec est in ea op⁹ verbis aut script̄a vel vt distinguat̄
s̄m Azo. an videat̄ iussus vel iussio specialiter in vno cōtractu. an
gñali. Vt ita q̄ volēs cū seruo meo gerere. videoz em̄ omia iussif
se. nisi lex certai. cōditio vel pactū cōtrariū phibeat. Habet er-
goloq̄ actio q̄d iussu qñ dño viuēte vel patre seruus vel fili⁹ con-
traxit quia hac dñs vel pater eo q̄ iussit tenebit̄.

¶ Actio q̄d metus causa dat̄ ei q̄ pbabili vel iusto metu coactus
rē suā vendidit tradidit. vel p̄misit adūsus eū qui metū fecit. Sed
infra annū erit q̄dupli p̄pter otumaciā nolētis rē restituere iussu
iudicis an lit. contest. Post annū vero simpli. vt in l. si cū emptore
p̄mo respō. et. s̄. post annū. ff. q̄ metus causa.

¶ Actio reuēditicis est qñ dicis rem corpalem esse tuā. vt hūc
seruū. hūc equū. hūc vestē. Alia dicitur vendicatio quā legisse n̄
habent que datur p̄ re incorpali vt nō p̄ hoc. in c. examinata de
iudicis

¶ Actio recessoria triplex est vt s̄. de publi. recessoria.

¶ Actio redibitoria dat̄ emptori contra venditorē ut seruū vel aial
morbosū recipiat et p̄ciū restituat. et dat̄ infra sex mēses vtilēs.
q̄ hec actio tm̄ sex mēsbz durat. vt ff. de edi. edic. l. vbi gratia
si vendis mihi aial morbosū. latētem morbū hñs. vel aliā rē vicio
sam tali vicio q̄d viciū si sciuissem nullo modo emissem. mihi datur
actio cōtra te ad hoc q̄d p̄ciū receptū restituas. j. sex menses. et
rē tuā morbidā vel viciosā reassumas. Sed pactū legi cōmissorie.
habet fieri si vendo rē meā tibi sub illa cōditione. si soluas x. p. ea
infra certū terminū. q̄d si nō solueris sit res inempta. et mea sicut
prius erat. vide j. lex cōmissoria.

¶ Actio rez̄ amotaz̄ op̄t̄it marito adūsus vxorē s̄ rebz ostēte
matrimonio cā diuorciū ablatis. Dat̄ autē post diuorciū et otinet
rei p̄secutionē. Sed pendēte iudicio reintegret̄ matrimoniu soluit̄
iudiciū rez̄ amotaz̄. et si reintegrato matrimonio itez̄ fiat diu
uorciū remanebit actio rez̄ amotaz̄. ob res ammotas p̄ioris
diuorciū causa. Et in q̄ casu actio furti dat̄ cōtra extraneū. In
eodē casu actio rez̄ ammotaz̄ locū hz̄ diuorciū illa cōcurrāt scz̄
vt res mariti dolo malo amoueātur et ecōtra. Itē q̄ fiat ammotio
cōstante matrimonio vel aliq̄d q̄d p̄ amotionē habeat̄. Itē
q̄ fiat cā diuorciū. Datur etiā hec actio contra patrē filio vel fi
le q̄
ten̄ ex ea re locupletior est factus et dolo malo eius factū ē quo
minus fieret. De hac materia vide nō. Azo. in sum. e. ti.

¶ Actio rei vxorie vel vxoracie sublata est in cuius locū surroga
ta est actio ex stipulatu q̄ dat̄ marito vel ei⁹ patri vt dōs. adat̄
Si em̄ a datōe dōs incipiet hec actio locū nō haberet. licet quidā
dicāt cōtrariū. vt dicit Azo. in sum. e. ti.

¶ Actio seruiana dñō fundi vel domus op̄t̄it ad p̄sequēdas res
cōductionis p̄ mercede domus. quasi res pignozatas. Quis nō cōuē
tione pignozetur. tm̄ iuris cōstitutiōe obligantur tacite p̄ locatio
ne iure pignozis. in vrbanis p̄edijs infecta et illata. in rusticis ve
ro p̄edijs fructus tantum. De hac in. §. sed materia mlti. de act.

¶ Actio quasi seruiana que etiā p̄p̄t̄ecaria dicitur. p̄torā
est p̄ quam rem mobilez vel immobilē tibi pignoz obligata quā
p̄ssidet aliquis siue sit debitor siue alius poteris ab eo euocare seu
petere et est actio in rem vtilis. et datur creditori ad p̄sequēdum
pignus p̄p̄t̄ecarie. i. rem mobilem obligatam. vide de hoc mlti.
de act. §. seruiana.

¶ Actio seruici corrupti cōp̄t̄it nō solū aduersus eū cuius hortatu
vel consilio seruus corruptus vel deteriorat⁹ est. Sed etiā contra eum

noua lex datur. Quis sollicitauit seruū licet bonos mores eius corrū-
pere nō potuerit. Nec aut actio in duplū hz cōdemnatiōez. sed q̄tē
deterioratus est seruus. q̄tē ve res fuit a suo sollicitato asportata
et uenit q̄ corrūpit. siue ex bono malū siue ex malo deteriore fecerit.
De h̄ in. l. si q̄s suo alieno suaserit. C. de fur. vbi casus de hoc.

¶ Actio stricti iuris re. s. actionū vero quedā. Et de exceptio. i. c.
cū venerabilis. vide insti. de act. §. sed et stricti iuris.

¶ Actio subsidiaria dicitur q̄ in subsidiū et auxiliū alterius quē
i efficax facta est datur ut si tutor res pupilli alienauerit vel ma-
le administrauerit. et ipse tutor et eius heres nō sunt saluēdo. i. si
sufficiētes ad soluendū pupillo. datur actio cōtra illum in quē res
eius alienate sunt.

¶ Actio tutelae subsidiaria cōpetit pupillo q̄n nec tutor nec heres
soluere habet cōtra eū cui iura tradita sunt a pupillo. ut cautio-
nem exigit a tutore de indefinitate pupilli. q̄n vel nullā vel par-
uoneā admisit cautionē.

¶ Actio tutelae directa est abuersus tutore ipsi pupillo in q̄tum
uenit si tutor in rebus pupillaribus damnū dedit dolo vel culpa ipsi
pupillo.

¶ Actio tutelae cōtraria cōpetit tutori adūsus pupillū si in re eius
aliquid de suo impendit. vel p̄ eo fideiussit. aut rem p̄p̄iam impi-
gnorauit vel obligauit p̄ pupillo.

¶ Actio venditi cōpetit venditori ad petendū p̄cium et vfuzas ex
tpe m̄q̄e. Et si aliquis speciali pacto cōp̄ndit q̄t is sibi pacificē
vel inter partes uentum est. Et huius cōtraria est actio empti
quam vide supra.

¶ Actio vi bonorum raptorum de rebus mobilibus vi surreptis. datur ei
cui res mobiles p̄ uolētiam sunt ablatae et cōpetit restitutio infra
annū ad quadruplum ita q̄ in quadruplo cōtineatur rei restitue-
tio. et haec est vis ablatiua.

¶ Actio hypothecaria uide s. actio quasi seruiana. Et haec actio ad
uocat nudam possessionē. ff. de uic. l. si cum aedilitor. §. i. dicitur t̄n
iudiciū p̄torum re. et t̄n de actionibus.

¶ Accipe et cape differūt. Nā q̄ capit re suā facit. sed q̄ accipit
nō facit suā. et qualiter intelligitur uerbu accipit uide. ff. de acq̄.
re. do. l. in laqueū. in glo. i. et ij. et ff. de fur. l. qui uos in glo. ij. et. l.
naturali. §. turbatio vbi d̄ q̄ accipit furti cōmittit.

¶ Accola est qui colit terrā nō p̄p̄iam. vñ Accola nō p̄p̄iam pro-
p̄iam colit incola terram. et d̄ ab ad et colo quasi qui adueniēs
colit terram.

¶ **Acephalus**. i. sine capite ab ab qd ē sine et cephas caput xxxij
di. nulla in aut. de appel. §. generalem.

¶ **Accersitus** est collectus vocatus vel circa se situs lxij di. quia
igitur xij. q. ij. quomā p. polterz.

¶ **Accoliti** grecē dicuntur ceropherarij vel accedentes latine a de
portādis cereis qm legendū est euāgelū aut sacrificiū offerendū
tūc em accēdūt lumina et portāt licet sol eodem tpe rutilet. Ad
signū tū lecie ad demonstrādū vt typho lumis corpalis oēbat
illa lux. de qua Job. i. c. Erat lux vera tē. vt inquit tex. in c. cleos
ad fi. xxi. di.

¶ **Acrimonia** est pprie austeritas sed fm legistas est pena q infli
gitur sacrilegis sicut inarceratio vel exilij relegatio. C. de sacros
sanc. ec. placet. que est can. i. i. c. placet sub. §. nouas
rum. vbi etiam dicitur de hoc.

¶ **Acromode**. i. multū comode de elec. vbi piculum li. vi.

¶ **Accusator** est ille qui aliquē corā iudice accusat et criminalē sibi
mouet questione. Et dicitur accusator qm ad causator quia ad causam
ueat cū quē appellat vt in c. forus. de ver. sig. post mediū. Et ibi
dem dicitur etiam delator accusator denunciator et in qsi. or. pnt eligi or
dinari et eis pbente cōferri. Et accusatio testimoniū et ordo parī
passu ambulat. vt. ij. q. vij. c. ipsi apostoli in glo. sup verbo esse. et
admittit ad accusandū qui in peccato mortali est. Nemo tū sine
accusatione damnari debet.

¶ **Accurate**. i. diligētē studiose curialiter vel cōpofite.

Ad

¶ **Ad** ponitur p iuxta ff. de serui. vbi. p. bi. l. Quisā hiberius. de
hac dicitōe nōt. Arch. de rescri. si gratis. li. vi. et lxxvij. di. p. bi.
Et quō differat ad et in. vide. ff. de iniur. l. Itā apud labion. §. cū
viciū quod notat p statutis dicentibz q aliquod fiat ad domū
vel in domo.

¶ **Adempta legata** dicimus illa que testator adimit a legatario
cui primo legauerit mutata prima sua volūate.

¶ **Aderatio** dicitur quasi eris punitio vel aderata pbia dicebatur ex
quibz es puniebat vt habet ex. l. i. c. de com. re. mili. et. c. de col
la. dona. et re. aut trālla. seu adera. l. i. li. x.

¶ **Adlethe** fm accur. dicuntur qui sine mercede gratia virtutum
pagnabāt. vt ff. de infam. l. adletas. et. c. de adle. i. prim. li. x.

¶ **Admodū** est idem quod valde. Et ponit glo. concordancias de
iureiur. c. romani. ver. nos itaq in cle. et de cen. c. grauis de corp.
vi. c. i.

¶ Admittere est recipere. et ff. de inoff. test. l. contra. §. si quis impuberi. ut si dicat iste est admittendus. recipiendus. et est incitare ad currendum. inde admittarius. i. velox.

¶ Adoptivus filius est quem aliquis adoptat vel accipit datum a patre. Et contra patrem adoptivus est qui filium adoptat in factum de adop. §. i. et ij. et sunt damnati heretici qui dixerunt christum non patrem sed adoptivum filium dei xxiii. q. iij. quidam veltonofiani et in. c. quidam de cele. mis.

¶ Adoptio est gratuita quedam electio. que quis aliquem sibi eligit in filium. et sic faciunt plerumque hi qui filios habere non possunt ad ipsorum solacium. Et talis qui sic recipitur in filium dicitur adoptivus qui a patre legitime sic ei datur. Et ille qui sic adoptat dicitur adoptivus pater. Et qui fit dicitur a matre adoptivus et arrogationem videtur arrogare et in factum de adop. in prin.

¶ Advena dicitur eo quod alius de aliena terra per yf. li. et ibi. ar. ff. §. iudi. l. heredes absentia.

¶ Advocatus est qui alio nomine quasi legatus seu patronus vocatur in forensibus seu extraneis negociis penitentibus prebet litigantibus suum patrocinium. cuius precium honoraria vocatur sub antiquo nomine. Et inde venit verbum advocare quod est postulare. et opponere et desiderium eius coram iudice exponere et patrocinium in causa prestare. Et advocatus non potest esse notarius in eadem causa. ut non. in. l. unius. C. de curio. li. x.

¶ Advocatus fiscalis dicitur qui patrocinium prestat in causa fiscali.

¶ Addictus. i. convictus vel sententiat.

¶ Adeo est in tantum media correpta ut de rescriptis. cum ab eo.

¶ Adultus dicitur qui xxv. annos complevit vel quia xiiii. annis usque ad xxv. precedit. Nam adolere in uno significato est crescere in alio cremare vel urere. et adolens dicitur tribus modis ut non. Archi. xxvi. q. vi. alligatur.

¶ A deo datus est nomen david qui datus fuit a deo ad liberandos israel.

¶ Ad quid. i. quare. de censu. puenit.

¶ Adulter dicitur qui nuptias violat.

¶ Adulterium dicitur quasi ad alterius thorum accessus. vel ad alterum. quod ex adulterio ab uno conceptus ad alterius hereditatem nascitur et secundum lumen de re. p. adulterio statute sunt quatuor pene secundum iure hodierno. Prima est sepulchro thori. Secunda est pena detractionis in monasterium ut ibi lacrimis lauet peccatum quod est pudor fateri. Tercia est quod scinduntur in pannis et capillis ante et retro. Quarta est excoicatio que est maior omni pena in iure canonico licet pena adulterii de iure civilis sit pena capitis. ut ff. ad. l. iuli. de adulter. col. recedo. Sed padue est pena lxx. ducatorum. et hoc in viro. sed in muliere est pena detractionis in claustrum. ut non. in. l. mancipia. C. de servis fuzi.

Abulterinus est h̄ abulterio cōceptus seu genitus. vñ abulterina moneta vel sigillum dicit̄ falsa moneta vel falsum sigillū ad instar vere vel veri facta seu factum.

Af

Afficere tria significat. Vnde afficit. informat. punit. cupit. hoc tria signat. Item dicitur affectus nō sufficit nisi sequat̄ effectus vbi ex necessitate op̄ est factū vt c. vlti. de spon. 7 de eo qui mit. in pof. c. i.

Affatim. generaliter vel abundāter et sic est media breuis. s̄ media lōge. i. faciē. vñ Si dicas affatim tūc significabis habū. de. Affatim dices faciē significabis vt habet̄ in canonicō de relicto. li. vi. in glo. et xxiij. di. c. p̄terea.

Affinis est qui habet cōsanguineā alterius in vxorē vel ecōtra que habet cōsanguineum alterius in mariū.

Affinitas est p̄mitas p̄sonarū ex coitu pueniēs omni carēs parētela. et hoc de iure canonico. et sic str̄abit̄ affinitas tā p̄ coitum legitimū q̄ p̄ fornicariū. Similit̄ dicit̄ gōf.

Affinitas est attinentia p̄sonarū ex copula pueniēs. Nā qñ vir carnaliter cōiungitur vxorī omēs cōsanguinei vxoris efficiūt̄ affines viro et ecōtra. Sed inter cognatos vtriūq; nulla nascit̄ attinentia de cōsang. et affi. c. qd̄ sup̄ h̄is et impedit̄ matrimonium cōtrahendū et dirimit̄ iam cōtractū. Dicunt̄ aut̄ affines quasi ad alterius fines accedentes vel de eo q̄ due cogitationes que inter se diuerse sunt p̄pter nuptias vel coitū copulant̄. et alter ad alterius cognationis finem accedit scdm̄ Hosti. Sed scdm̄ leges affinitas est regularitas p̄sonarū ex nupcijs cōtractarū omni carēs parētela. vt. C. de nup. l. liberi et tñ scdm̄ glo. cōtrahit̄ etiā affinitas p̄ cōcubinā vt xxxv. q. iij. c. de incest. et ibi nō. et. ff. de cōsu. l. i. Etiā p̄ coitū incestuosum vel fornicariū. vt in c. discretioni. et in c. tue. de eo qui cognō. cōsang. vx. sue. et xxxv. q. ij. nec eā. Alij tñ reputāt absurdū q̄ tale vinculū legitimū oriāt̄ ex coitu dānato cum ex nupcijs pueniat. ff. de gra. l. ij. nō facile. s̄ affines. et. s̄ sciēdum. Oritur tñ publice honestatis inflicia scdm̄ gōf. in ti. s̄ eo qui cog. cōsang. vx. sue. Vbi dicit̄ etiā q̄ affinitas p̄ fornicariū coitū cōtracta nō dirimit̄ matrimonium sed exactionē debiti inter dicit̄ vt in dicto. c. discretioni.

Affidare est fidem dare.

Affirmatio exponitur quando q; p̄ negatiuam vt in c. veniens de testi. vbi dicitur in o. duozū vel trium scz et non paucoz qñz ecōuerso vt di. i. ius naturale vbi dicit̄ trāfire p̄ agrum alienum

non tunc phas est. iure autem nature omnia sunt omnia e. quo
iure viij. dist.

Affictus penes vulgare barbarorum et thulstanorum secundum per de
lamp. et abbatem de censu qui datur rone priorum quod videtur velle
villam in spe de lo. et con. s. sequit in prim. inde affectare et est lo-
care ad fistum et ad firmum ut in c. pisani de resti. spo.

Ag

Agazo de custos equorum et ite in dicitur equitis proprie tunc agazo
de custos vel pastor asinorum iuxta illud greciste. A sinorum pastor
agazo. Et habet in l. agazo. ff. si qua. pau. fe. di.

Agentes in rebus sunt illi quibus cura evictionum mandatur et erant
olim plures dicitur dicitur per diversos rones et quilibet nunc habet proprium
C. de offi. mag. offi. l. i. et tales dicebantur principes.

Agere est generale ad omnia que fiunt tamen re per verbis tamen inter
vivos quod in ultima voluntate. Nam facies testamentum dicitur agere
sicut et omnes vendens heredes. etc. Sed gerere comprehendit tamen illud
quod fit re et non verbis et sic facies testamentum non dicitur gerere. ff. de
ver. obli. l. verba contraxerunt.

Ager appellatur area vel campus in rure. vel locus solum vacuus qui
sine villa est. ut in l. ager. ff. de ver. sig. Sed ager cum edificio appel-
latur fundus vel predium urbanum et ager nudus vel area nuda si
ne edificio dicitur rusticum predium vel ager rusticus.

Ager vectigalis Re. i. vectigalis.

Ager emphiteoticus Re. i. emphiteoticus.

Agon est certamen. inde agonista et agoniulus et est ille qui pu-
gnat vel certat. ut ff. de mu. et ho. l. si. s. magistro.

Agonete sunt principes sibi ut ff. de alia septicia ubi non. ac-
cur. glo.

Agricola dicitur quasi ager vel agros colens. et est nomen commune
ad omnes agricolas. Sed nomina specialia agricolarum sunt illa
quia agricolarum quidam sunt ascripti. quidam censiti. alij per-
petui. alij coloni conditionales. alij inquilini. alij originarii. alij
simpliciter coloni nuncupantur de quibus omnibus infra suis lo-
cis dicitur.

Agricole et censiti prout quidam dicunt sunt duo nomina sub-
stantiva per enclitidem talem figuram copulata. ut fit sensus de
agricolis et censitis. i. de agricolis censitis qui censualibus et habent si-
mile. ff. de tutelis. l. i. ubi dicitur quod tutela est vis et potestas et exponi-
tur. i. violenter potestas ita exponatur agricolis et censitis. i. agricolis cen-
suales. Vnde versus. Vteris enclitide si dixeris arma virumque. i. armatum

virum scdm Virg. et gregisiam. Dicuntur autem censiti quasi ce-
sibus ascripti. Et constituitur eo modo quo et ascriptio. Verum
tamē inter censitum et ascripticiū est differētia sed nō certa. Qui-
dam dicūt q̄ censitus sit ille qui nascit̄ ex ascripticio. Alij dicūt q̄ il-
la sit differētia quia censitus est ille qui rei certe annuatim nō tādē
obligatus est. ascripticius autem est obligatus ad rē incertā pu-
ta ad terciā vel ad quartā ptem fructuū ex fundo puenientium.
Aliqñ tamē etiam censitus capitur large vt etiā ascripticiū comp-
hendat. qñq; pprie et stricte. Quidā tñ dicūt q̄ hī nō pñt testari
inter suos. Cum alienis tñ dimittuntur. Jo. an. autē dicit q̄ pñt te-
stari inter suos s; nō inter alienos. Possunt em̄ inter eos qui sunt
de familia scdm Jo. an. et accur.

¶ Agricole ppetui vocabantur illi q̄ validi erāt in coipe miserāq;
merciā similes et ea que veris miseris erāt assignata ad susten-
tationē ex publico p̄cipiēda diminuētes quos p̄diti studiosus eē
diligēs detegēs ad ppetuū coronatū redēgit si erāt liberi. Si vero
serui qui talia frangebāt dñs eis carebat. et p̄diti assignabātur
licet quidā dicāt q̄ hęc sit correctū p̄ autēticiū s; questore. Alij tñ
dicūt q̄ nō. De alijs speciebus et differēcijs agricolaz iuenies lo-
co suo infra ascripticius et colonus.

¶ Agrimensorē q̄ agros mēsurat et metit̄ et fines p̄ debitā men-
surā distinguit. Dicitur quasi agros metēs et alibi vocat̄ libripēs
Qui si dolose falsū fecerit vel fines male distinguerit tenetur ad ac-
tionē in factū v̄da hoc de p̄scrip. q; iudicāte in glo.

¶ Aggeribus nili nō rumpendis dicuntur q; in egipto nō pluit. sed
nilus egredit̄ et mundat agros vñ qui rūpit ibi aggeres icurrūt
crimē quasi lese maiestatis. Et pena eius est. t̄ in eodem loco vbi
ruperat aggeres et vsurpauerit valles nili fluētis flumis de pro-
p̄rijs et vetustis vsibus in xij. cubitoz. flamma cōburat̄ et colicij et
pticipes sceleris d̄portantur et eoz. bona publicantur vt. C. de mili-
ag. nō rump. l. vnica.

¶ Agapen. i. stipa. vt di. xliij. si quis. Etij agapa s; cōiuiū paupe-
rum in eodem significato vt in c. si quis halle.

¶ Ago onis. grece est labor latine quia qui laborat agit. Vñ xp̄s
s; fuisse in agone inde agri et fundi agonefici qui dabātur certā
tibi in agone vel cum agone. i. labore ad fertilitatē sunt p̄ducti.
vt C. de fun. primo. l. fidi. xi.

¶ Agnati dicuntur qui per virilis sexus lineā cōiuncti sunt in cōsan-
guinitate ideo sic dicti q̄ accedūt et quasi nascūtur p̄ natis dum
scz defunt defunt adnascūtur cognati.

Ante cognati cōter vocant omēs siue p̄ virilē sexū vel feminellū
i cognatiōe sunt cōiuncti hoc de veteri iure. Nōdie vero int̄ agna
tos et cognatos plura est dīa p̄ iura autenticōz.

¶ Agnominatio idem est q̄ agnomen quantoq̄ etiam dicitur Fe
dus coniugale.

Al

¶ Album p̄toris est quedā tabula salbata q̄ ponebat̄ in curte v̄l
turri p̄toris in loco om̄ni. in quo scribēbant̄ et ponebant̄ nomina
vocator̄ ad iudiciū. et ad cuius instātiā quilibet citat̄ esset. Et
ibi etiam sponēbātur statuta et edicta p̄toris in grossa līa ita q̄
ab om̄ibz legi possent. Et erat certa pena cōtra illū q̄ debebat istū
album q̄d modo est sublatū. de h̄ in cle. i. de iudi. in aut̄. s̄ litigiosis
s̄ om̄e colla. viij. in spe. de do. cō. s̄ prestat̄ in princi. et de citatis
s̄. Regē. d. a. nota. Et dicit̄ q̄ loco huiusmodi sūt moto quater
ni et q̄ corrupēbat vel debebat puniebāt̄. in l. aureis. p̄ edictū de
albo cor. ip. C. li. xi. Et album p̄toris triplex. vñ in quo scribuntur
edicta p̄toris vel lex civilis vt in l. si q̄s. ff. de iur. om. iu. Aliud est
in q̄ scribuntur citatiōes vt in s̄. om̄e p̄ all. in aut̄. de liti. colla. viij.
Tercū ē in q̄ scribunt̄ nomina dacionū vt. ff. de albo. scribē. p̄ to. ti.

¶ Albergarie sunt cēsus seu pactiōes q̄ debentur p̄ comestio. n̄bz
de hoc p̄ glo. in c. p̄teera de iurepatro.

¶ Allegare est argumētari ad p̄bationes vel cōclusiōes ad cō
munem iudicē p̄ d̄moto siue cause et p̄p̄e p̄tinet ad aduocatos.

¶ Allobium est curia vel p̄dium vrbani.

¶ Albargariae sunt p̄curationes quas certe velle debet d̄nis su
is ad eas veniet̄. bz de rescrip. ad audiētiā.

¶ Alimentoz appellatiōe cōmēnt̄ calciamēta vestimēta et ha
bitatiō. vt in l. legatis. et l. si. ff. de ali. et ci. le.

¶ Aba est vestis sacra vel nomē opidi in lūbardia. vñ v̄gi. Alba
niq̄ patres rē. primo enē. et dicit̄. v̄bs alba vestitur p̄biter al
ba. sc̄dm Jo. an. in cleme magrō de sta. mona.

¶ Alluio est latēs incrementum veluti cū paulatim aquis abluē
tō arenā ex fundo meo vel vicini mei in fundū tuū aliquid ita ac
rescit vt facile modus nō possit app̄xendi q̄ hora ablatū sit vt is
augmentatio facta. Sed intrusio est patēs incrementū vi. insti.
de re. diui. s̄. p̄teera.

¶ Aleato: ē q̄ ludit in alea. Etā ille q̄ q̄si scolā illā tenet. et fr̄at̄
clei. i. s̄ fuit repellitur a p̄motiōe vt de excess. pla. c. mē dilectos.

¶ Alienigena quasi aliene religionis vel aliena ḡte natus vt ge
ntus sc̄dm p̄si. li. x. Et hij.

¶ Allibrati dicuntur qui scripti sunt in libro ciuū vel cōitatis ali
cuius ciuitatis.

¶ Altriciōes sunt certamia verborū s̄m Jo. an. in p̄lx. cle.

¶ Alias hæc dicitio significat cōditionaliter quāq; alterationē vt
p̄mittis dare fundū alias. x. noie pene. ff. de iureiur. l. alias vbi re
pempta iurat. alias nō. i. si nō sit pempta. Secūdo alias ponitur p̄
alio loco. l. adeo. §. insula. v. q̄ si toto alueo naturali de relicto flu
mine. flumē alias fluere cepit. i. i loco alio. ff. de acqui. re. do. Ter
cio. i. alia vice vel alio tpe vt in l. diem. ff. de aubi. vbi dicit alias
est agitatū. i. alia vice vel alia questide. Quarto. i. alio casu. vt in
l. qui testamēto. §. mulier. ff. de testa. vbi mulier in testamento te
stis ell. nō potest alias potest. i. in alio casu testamēti. Quinto
alias. i. alio modo. l. i. §. illud. i. i. ff. de aqua plu. arcen. Et breuiter
hæc dicitio alias significat alterationē diuersimode sed in casu
p̄ticipari eo modo. i. scdm quem subiecta materia declarat alias
applicata casui. significat alterationem eius quod est in oratione
precedenti.

¶ Alueus s̄ venter fluiū. vel vas in quo lauātur p̄des scdm
glo. in c. dudū. de sepul. in cle.

¶ Alius alia aliud denotāt diuersitatē et implicat. l. quidam rele
gatus. ff. de re. dubi. Etiam alius. i. cōtrarius. xi. q. iij. c. ij. xi. di. q̄s
nesciat. Vbi s̄ nullus alius q̄ petrus p̄dicasse in p̄talia galpa h̄y
spania et ceteris p̄uincijs. Item alius et aliter sunt p̄cedentibus
implicatiue qualitatis p̄cedentiū vt. l. si donationem. C. de hijs que.
vi. me. cau. si licet glo. vbi velit q̄ implicet q̄titatē cōtractū. Aliē
est denotatiū qualitatis. nō aut̄ substantiæ. ff. de ver. obli. l. si quis cū
aliter. C. de testi. l. etiā. et q̄s ibi notat glo. Et etiā denotat diuersi
tatem nō in substantia sed in qualitate vt no. do. Fran. in l. si tertos
nūmos. ff. de ver. obli.

¶ Alioquin dicit vel significat cōditionaliter cōiunctiue et abū
satiue. Cōditionaliter vt p̄mitto fundū dare alioquin centū noie
pene. ff. de dam. infec. l. si finia. §. ex damno. Cōiunctiue. i. p̄iē in
l. damni. §. penul. ff. de dam. infec. Aduersatiue in l. fluminū. §. idē
seruus e. t̄i. significat ergo tripliciter scdm q̄ subiecta materia de
clarat

¶ Alumnus est qui alit aliquē vel qui alitur ab eo vel est fili⁹ ex
vobina. vt in l. alūnus. C. que res pig. obli. possit et ibi glosa. Et
sunt quinq; nomia que signāt indifferēter actionē et passionē. vñ
Iospes zelotip. i. ius cōiūta v̄ctor. alumnus. Actū siue pati sub eo
dem nomine signāt.

¶ Alienare est p̄te rem aliquā in bonūm aliterius transferre. in
de alienatio est omnis p̄ctio p̄ quā trāsserē dēiū de re. ecc. non
ake. c. nulli. C. de ful. l. i. Item alienatio fit p̄t̄ur dupliciē. Vno mō
p̄ dictione significāte trāssationem rei vel iuris. Vt in l. alienatio-
nis. ff. de ver. sig. Alio modo sumitur alienatio p̄ ipso facto q̄ rei
vel iuris fit trāssatio. Tale em̄ factū quo fit trāssatio est aliena-
tio. Et hoc factū alienatio significat. Nam factis q̄nq; sicut verbis
declaratur volūtas in l. de quib. ff. de leg. Diuer. Rmōde § signifi-
cat put ex eius mōdo et circūstācijs adiacētib; inferē. Verbi gr̄a
tia testator legauit stichū quē si alienauit necessitate legatū non
extinguit. si alienauit volūate legatū extinguit. l. fideicomissā
§ si rem. ff. de le. in. Ratio quia q̄n testator ex necessitate aliena-
uit nō videtur p̄ hoc volūtatē mutasse. Secus q̄n ex volūate ali-
enauit legatū tūc em̄ velle videt̄ q̄ aliud q̄ legatarius id habeat.
finaliter verbū alienatio. vel alienare significat qd̄ eius impositō
vel aliud p̄babile mediū declarat significare. Et factū alienatio-
nis reuocationē dispositionis significat si volūtatē alienātis ē re-
uocabilis et ipsum factū ex se vel ex quib; circūstantia hoc p̄bat.

¶ Alienare causā mutādi iudiciū dicitur q̄ crederis se ab aliq̄ cō-
ueniēdum reali actione. vel p̄sonali que in iure scripta sūt alienat
rem dolo malo causā iudicij futuri mutandi. i. vitandi. i. qua actiōe
alienator tenet̄ actione in factū. ex hoc edicto cōtra ipsum p̄posi-
ta. et intentiōe p̄bita ad interesse dēnnef saluis nihilomin; p̄i-
stis actiōib; adūsus novos possessores quā solā possessionem alie-
nans tenetur hac actiōe. Quicūq; ergo met̄es cōtrauerhā rē do-
lo in aliū trāssert. vel iudiciū mutet et euitet d̄ alienare causā iu-
dicij mutādi. et in ti. de aliq̄ iudi. mu. cau. fac. Et nota q̄ nomine
alienatiōis cōmēt̄ questioēs sēntutū p̄dialius et vsucapio. vix
est em̄ vt nō videat̄ alienare qui patit̄ vsucapio. l. alienationis ver-
bo. ff. de ver. sig.

¶ Alternatiua est cōiunctio alternatiue significās scz q̄n significat alte-
rū de iudicis esse seu ordy factā p̄ hāc cōiunctionē in altero verifica-
ri. Et q̄nq; variat̄ significatū vel ex cōiunctionis natura subiecta ma-
teria seu quis alia circūstātia. Verbi gr̄a lego stichū vel p̄p̄hilū
significat vtrūq; esse in obligatiōe. § alter. t̄m in solutiōe. vt alte-
rū soluēdo debitor liberet̄. ff. de ver. obli. l. si duo in fi. Et effectus
alternatiue est q̄ vterq; est in obligatiōe. quia vno mortuo alē
qui superest remanet in obligatiōe. Est aut̄ alternatiua qd̄ duplex
Quedam rerum in qua electio est debitoris. l. plerunq; § si. ff. de
iur. toti. et lege. arbitraria. § sceuola. ff. de eo quod cer. lo. fac. c.

In alternatiuis de re. iur. li. vi. Secūda est locoꝝ respectu solutiōis
frente. quia et in illa iteꝝ debitoris est electio an līs. cōtest. vt in
§. sceuola palle. Tercia locoꝝ q̄tum ad iudiciū meliōandū in q̄
loco debeat oueriri in qua electio est actoris. §. p̄dicto. Quarta al
ternatiua est p̄dicta q̄ stipulatio est appōita de soluendo. in illa
iteꝝ est electio debitoris vt in §. item iulianus. l. arbitraria p̄alk.
Alij dicūt q̄ alternatiua legis significat vt eā lex ratio vel subie
cta materia significare declarat. Sed alternatiua hoīs significat
vt p̄ferētē significare verba velle subiecta materia vel queuis
alia p̄abilis cōiectura cōcludens declarat. Et de istis alternatis
uis seu. aut. vel re. loco suo.

Am.

Amīta est soror patris.

Amīta magna est soror aui.

Amītinus est qui ex ea generatur scz amite filius. vt xxxv. q.
v. c. ultimo.

Ambagies est dubia locatio v̄l effugatio s̄mōis ex. p̄positū.

Ambiguū est vbi opīones sunt et iura varia vident̄ s̄ sen. ex.
inter alia de iudi. c. i. li. vi. Et ius ambiguū est p̄ summū pontificē
deklarādū. c. p̄ venerabilē §. rationibz q̄ si. sunt legit. et de rescri.
sup̄ literis de offi. del. sup̄ de causa p̄sset. pastoralis de p̄ben. qz se.
pe li. vi. scdm̄ Archi. Et de triplici ambiguitate scz iuris. facti et p̄
sone nō. xxij. di. c. si. fin. Jo. an. in p̄lx. rle. sup̄ v̄bo ambiguitatis

Ambasiator est legatus principis in arduis negocijs et ambas
fiata est huiusmodi legatio conciliorum. vel principum in causis
suis.

An.

Anathema vno modo est substantiuū. et est damnatio eterne
mortis et nō nisi p̄ mortali crimie debet imponi. Et in illis qui aliē
nō paciūtur corrigi. xi. q. iij. Item ep̄oz. in fi. Vel est excomūnis
catio seu sup̄ma maledictio. Et d̄ ab ana. i. sursum et thema figu
ra. quia olim impimebat̄ figura frontibz damnatoꝝ. De hoc nō
Jo. an. de iudi. cum nō ab homie. vbi post excomūnicationē in q̄oz
rigibilis anathematis macrone ferit̄. i. p̄mē. id est solenni exco
mūnicatione cum xij. ep̄iscopis cādelas in terram p̄iciētibz et cō
culcantibus. vt in. c. debet. xi. q. iij. Et anathema tale. vel maledi
ctio solebat fieri p̄ prelatos. Vel dicitur ab ana qd̄ est rectum et
thema diuisio quasi recta diuisio dampnatoꝝ a deo et plebe.
Alio modo anathema est adiectiuum omnis generis indeclinabi
le. et dicitur excomūnicatus maledictus. sepatus vel damnatus

Unde Qui frangit rapit ac vit ferit est anathema. Frangit scz ee
clefias. rapit res alieas. vit etiam ecclefias. Ferit pfonas ecclefia
sticas. Inde anathematizare. i. damnare. Vel exco. nuntiare ma
ledicere vel separe. vt supra.

¶ Anathematizatus dicitur qui tanq. impius a deo separatus est. et
pmit p exco. cato vt xxiii. q. iij. certu est.

¶ Annalis actio est que certo tpe finienda est puta anno vt iniu
riaz vel minor.

¶ Annona scdm Azo. dicitur salariu qd cuiq. p capite suo remi
neratois causa dat. vnde est titulus. C. de anno. et capi. adminif.
l. capite fm Azo. i. capitione. Sicut em scdm eu caputio dicitur tribu
tum qd datur p capite ita hic caputio vel capite pmit pzo qd
datur magistratibz causa salarii p remunerando labore. Et dicitur
capitio p capite quia est p. ciunt debitum capiti. i. dignitati. Et
erat lxx precia que singuloz magistratu descriptionibz p. tis
ligabantur.

¶ Annone militares dicitur quas milites singulis diebz co. e que
bantur. vt C. de anno. mili. l. vlti. vbi dicit q. ipsi annonas et capi
cia singulis co. sequebant diebz.

¶ Annone ciuiles sunt que publice dabant iudicantibz ciuibz. vel
omnibz tpe necessitatis p singulos dies vt. C. de anno. et tribu. l.
ij. li. x. Etia annona est seges vel frumentu vnius anni.

¶ Annotatio sacra est descriptio bonoz vel eoz. vocato seu cofi
gnatio veluti cum aliquis cuiuscuzq. criminis reus se absentat se vo
catus ad iudiciu pacietur bonoz annotatione vt si infra annu ve
nerit et se purgauesit bona sua recuperet. Si aut non venerit tunc fi
sco applicetur. Et qualiter. Fiat annotatio pmit spe. in ti. de act. s.
fi. v. sed qualiter. Dices q. preses huc iudex veniet cum tabellione
ad domu accusati et inquiret quot dom. quot prebia rustica quot
iugera terre habeat in bonis eius. Et omia bona illius qui no ve
nit citatus pmit in banno fisci. nisi venerit infra annu. ff. de req.
reis. l. i. s. i. Ab hac tñ senetia condicionali poterit appellari de ap
pella. p. terea. Et describuntur bona que tñ fiscus de facto non occu
pat nisi post annu. Post hoc itez p edicta requiret accusatus. et
citans mittit literas suas iudici vel rectori loci in quo deget accu
satus vt p illum citato innotescat se accusatu vel citatu. Et bona
eius esse annotata. Inde venit verbu annotare vel ecotra ab hoc
verbo ipsum nomen.

¶ Annotatio sacra dicitur rescriptu illud quod impator proprio mo
tu mentis indulget alicui constituens scdm preces eius seu illius

aliquid fieri vel non fieri. C. de diuer. rescrip. l. fi. et ibi in glosa. Et notat cardinalis sator in c. sup. literis de rescrip. d. am inter annotationem et pragmaticam sanctionem.

¶ Anima nota. Jo. an. c. unico §. scire de sacra vnc.

¶ Ante significat ante rem factam sed bene inchoata. ff. si cer. pe. l. ij. §. item mutuam ubi de hoc et. ff. de ver. obli. l. qui ante. et. l. euz qui ita. §. quefitam.

¶ Annus quod dies et menses habeat non. glo. in c. si ppter de rescri. l. vi. et c. cum sit de elec. Nam annus continet cclxxv. dies dies. ut in. l. cu. heres. §. stichus. ij. ff. de sta. libe. Et quod annus incipit pro completo habeat vide Innocentium in c. gualde. de eta. et. q. ii. et archi. in c. si annu. de iudi. l. vi. et in. l. cum bixtus. ff. de ver. sig. Item quidam computant annum ab incarnatione d. n. i. de xxij. di. In nomine d. n. i. in principio. Alij a natiuitate d. n. De hoc glo. in §. forma ij. q. vi. et in. §. de instr. editioe in prin. in prima columna.

¶ Annus iubilaeus dicitur annus remissionis quia eo anno debita remittebantur. Semui debrei dimittebantur liberi et omnia reuertebantur in pristinum statum. et est annus quinquagesimus. ut in c. in iubileo §. peni. di. i.

¶ Annuus vel annuatim ex proprio significato significat multiplicationem simpliciter siue indeterminate. Sed quod applicat casibus significat diuersimode put ex diuersificatione materie concluditur propter rentem intellexisse. Ut pacto seu stipulatione promittis et ticia annua vel annuatim significat multiplicationem perpetuam. et significat promissam summam deberi ei cui promittit eius heredi et heredibus heredi et sic in infinitum. Ideo dicitur in. l. stipulatio. ff. de ver. obli. q. stipulatio annua est perpetua. Et nota quod annuum legatum pro proprio anno est puz. et pro alijs annis est obdionale. quia pro quolibet anno debet legatario si tunc viuat. Si vero mortuus est tunc non debet nec si deportatus est. quia talis civiliter mortuus est. et non habet ius capiendi ex testamento quod est civile. le. cum in singulos. de an. lega. ubi dicitur quod pro singulos ius inspicit. Sed ibi promittit tibi x. annua. ut sis procurator meus in parlamento significat multiplicatio temporalis ex causa que apponitur de essendo procuratore quod morte finietur. Sic et obligatio que ex hoc inducit. De hoc vide. l. annua. §. fi. et tot. ff. de an. lega.

¶ Angaria penultima longa est iniusta exactio vel compulso. Nam angarie dicuntur personalia obsequia propria sumptibus prestita. Non minus de imu. ee. Sunt ergo quaedam personales prestatos que a vulgo dicuntur capitones. Sed pro angaria penultima longa vide. §. de per.

Anfa est nobis cur filis et Facilis ad soluedu ita factus qd si re
cte trahitur caput fili omnino solutus est vt no bern in c. cu olim
de ver. fig. vbi dicitur pte ex du aniam solui nus nodu dicim ligauisse

Antapoca siue anticopa siue antecopa qd idem est fm alijs. et
fm Azo in sum. de fi. instru. v. de antapocis vocatur cyrographu
qd facit debitor creditori in quo cofitetur se soluisse tm. Et sic est
de solutis. Et fit a debitor in huc modum. Cofiteor me tm vsura
ru noie vel pensionis soluisse. Et dat creditori. et sic no dicitur ab anti
qd est contra sed ab ante scdm io. quia fit ante apoca. vel ab anti
qd est ad. qd est inducta ad securitate creditoris. Et fit etia ante
apoca. Qui enim alieno nomine possedit et pensionem soluit vel qd credi
tori vsuras respensauit si qui dicat se sue nomine possedisse. et ita
demu factu vel pscriptioe liberau est dicitur ius agētis facit vacil
lare mōis vel creditor vsuras vel pensiones pteriti tps sibi solu
tas coprobet. pbat sūt p antipocā debitoris. C. de fi. instru. l. plu
res vbi glo. dat tres mōdos dicēdi vel vt alij dicūt antapoca. est
scriptura quā facit debitor obligāto se et in qua fateē se debere.
Et fit cōtra apocā dicēdo. Cofiteor me debere etc. Et sic dicitur ab
anti quod est cōtra.

Apoca autē scdm omēs est scriptura creditoris cofitētis sibi a
debitore solutu. Et sic apoca est de receptis et fit a creditore puta
cofiteor me recepisse tm. ff. de cōdi. l. fi. §. ticius. ff. de fur. l. Qui ta
bular. §. apoca. et de accep. l. acceptilatio. §. i. Mane autē soluitur
creditori vel dño vt dāto apocā debitori vel colono vt exēplar re
timeat cū subscriptioe debitoris vel coloni. Vel creditor det colo
no apocā et recipiat ab eo antipocā fm Azo. Dicūt §. tercij vt ia
de are. qd creditor scribat duas apocas et dat eas debitori. vt vnā
sibi retineat et in alia se subscribat et reddat eā creditori. Qd nō
placet accur. vt in glo. pall. l. plures. Item Hosti. de fi. instru. §.
qd sit antipoca. vbi addit vñ. Apocā sit dāsis antipoca suscipi
entis. Alij tm dicūt qd apocas et antipocas hodie generalitē voca
mus omnia documēta et signa que solēt fieri siue in scriptis sint cō
fecta siue in trūculis virgax. Quas quibā dicas vocāt. Hodie fre
quēter fieri solēt inter superiores et inferiores dispēsatores in domi
bus dñoz siue dñitū. Et etia inter creditores qui retinēt sibi fa
mam et debitores qui recipiūt ibi miorē pōtitate virge vel dice
in signū solutiōis faciēde. Differēt tñ cyrographū ab antipoca vel
apoca. qd cyrographū dicitur cum duobus pacifcetes faciūt duas scri
pturas et sub eadē forma verborū coficiūt et mutuo trahūt.

Animaduersio est pena quia animaduertere est punire. vñ dicitur animaduertendum est in facinorosos homines. Item animaduersio est cuiuslibet operis causa determinatio secundum quam quis pro mercede sua suscipit eorum opus et determinatum suis impensis faciendum. ut terram colendam vel domum construendam. Etiam animaduersio est confidens ratio qua quis puniendus sit et qua pena. Qualiter et quomodo in parrochianis et circumstantiis conuertitur. Hinc etiam significatio verbi animaduertere confiderari potest suo modo.

Aniceps est aliquid seu aliquid huc et illic fluctuans et dubius an istud vel illud rapiat. anxius inquam nitem dicitur secundum psychologicum et hymnum.

Anthitobum ponitur pro contra vel pro contra dato. Et solet dici quod datur contra venenum et sic ponitur in medicina ut in ceteris de iura. calum. inde anthitobarius est. Et liber in medicinis de iunioribus. c. i. i. cle. ubi glossa.

Anthidox est etiam contraria bonatio ita exponit glossa super v. anthidoxa in l. Sed et si lege. §. consuluit. in ff. de pro heredi. et viij. q. ij. illud et de testa. Cum in officiis.

Antistes dicitur est sacerdos eo quod antequam stat. Cleros xxi. di. Cōstituitur summe pro episcopo secundum glossam in cle. dubium de sepul.

Anthitefis est figura que ponit casum pro casu re. di. ix. c. ego solus eis scriptorum. i. scriptoribus ubi ponitur gentium pro datiuo. De figuris vi. c. Fons. de ver. fig. in glo.

Ammistrator rex publicorum est qui temporalia gerit. Secundum magistratus quia iudicium ore exercet secundum Azo. C. de administr. reipub. li. xi. in rub.

Cap

Apparitores dicuntur qui citant partes et eas apparere faciunt in iudicio. hoc nomen inde trahentes. Vel dicuntur ideo apparitores quasi apparatores quia ipsi apparere in iudicio. Item dicuntur Katholici quasi communiter et vulgariter seruientes ut pedelli ad iudicium. Item dicuntur officiales secundum Azo. Vel secundum psychologicum apparitor. Si ille eo quod appareat et videat ut prelo sit ad obsequium vel aliquid audiens tenet. Et non quod regulariter secundum leges ante lit. contest. extra absentem non procedat ad definitiuam sententiam nisi excepto vno casu contra apparitores. i. nuncios generales dum ipsi deliquerunt in officio suo. Secus si aliter deliquerint ut non in glo. sum. iij. q. ix. Et de apparitore habet in c. tua. de homi. et glo. magna. in c. veritatis. de do. et contu.

Apes vel apis est avis volatilis de ole. di. v. Nunc de deci. nunciis

Et habet apium in genituo plurali. vt in sti. de re. diui. §. apium na-
tura. et hoc qm in nominatiuo habet apes licet fm alexa. habet un-
m in genituo tm apes habet in nominatiuo. vñ per fus. Vñ tibi donat
apis. sed apes dat ium genituo.

¶ Apex est sumitas honoris vel distinctiois not. Na qd in sumo
distat a pedibus vel infimis. Et hoc sumitas respicit tyalia vt in c.
solite de maio. et oby. Etia sumit p lra vt dixit xps. minimus apex
no pibit. Itē sumit p subtilitate du dicitur de apicibus iur. no di-
spuandū. ff. mada. l. si fiduissor. §. quedā.

¶ Appellatio fm Ago. est a minore iudice p inuocatioem maioris
iudicis pextu inqtatis pume late. Inie rescisio. ff. de mmo. l. pfe-
di. Itē est de minori iudice ad maiore puocatio fm sumistas d co
sue. c. ij. li. vi. in glo. in. Vel alit fm Goffi. Appellatio est iurisdic-
tionis prioris iudicis p inuocatione sup huius iudicis rite facta suspē-
sio. et hoc diffinitio fm cū cōpetit tā fm le. q. scdm can. Ad hoc de
offi. dele. c. pastoralis. §. pterea. Vel sic appellatio est ab audietia
minoris iudicis ad maiore ppter grauamē illatū vel cōminatū p
uocatio de appel. vt debitus. et c. cū cessante Et si extra iudiciū ap-
pellat tūc est superioris inuocatio seu pfectio ab iniuria vel graua-
mine irrogādo. c. cū sit romana e. ti. de ap. rela. z recu. Et appella-
tio et recusatio sūt paria de ap. sup eo. ij. rñso. Et h q ad modum
sic nō admittit frustratoria appellatio ita nec recusatio. Differt
tm qz recuso si nō grauo. nō tm appello a iudice in quē cō. onsi nisi
guer. et vt de offi. del. c. si cōtra in glo. fi. li. vi. Et nō aliqs casus
in quibus nō appellat. Vñ Appellare vetat scels. excellētia pacta.
Cōtemp. ptis et niterdictio facta. Arbitriū res q perit tē si lōgi
us acta. Scels. qz i notorio delicto nō appellat. c. cū sit romana. §.
pterea. de ap. et c. cōsult. e. ti. Itē excellētia iudicis vetat appel-
lari qz a papa pncipe senatuscōsulto pfecto ptono nō appellatur
fm goff. in sti. Pacta qz si paciscāt pres ne appellāt nō potēt ap-
pellare. ff. a quibus app. nō licet. l. i. Cōtemp. ptis qz cōtumax non
audie appellās. xxij. q. ij. de illiēta. nisi veniat adhuc iudice se-
dente p tribunali. ff. de nōnte. resti. l. vi. Vel nisi esset cōtumax in
exhibendo. l. creditor. §. missus. ff. e. ti. Interdictio facta qz qm in-
hibet a papa appellatio appellari nō pōt si expōsa cā pbabili et p-
bata corā eodē iudice a q appellat. Arbitriū qz ab arbitrio nō ap-
pellat. C. de arb. l. i. Sz petie reductio. l. p. mul. C. e. ti. et in sti. goff.
Res q perit. nā si res ex dilatiōe pateret detrimentū sic q esset pe-
ritura nō admitteretur appellatio in causa. Si lōgius acta. nā an-
nus datur a iure ad psequendum appellatiōem. et decēdium ad

appellandum a tpe sentencie vel motiõis de ap. romana lib. vi. de testi. significauerunt. ij. q. vi. anterior.

¶ Appellare est a minore iudice ad maiorem uocare. Et licet secundum leges regulariter solummodo appelletur a sententia et sic in iudicio tam secundum canonicam appellacionem ex iudicio. ij. q. vi. omni oppositis et tunc passim id est sine assignatione gramis admittitur seu permittitur quod appellare est. cum sit romana. s. si vero est. Secus si appellatur in iudicio. c. ut debitus et c. Et est indubitum appellare secundum leges ut iniustas vel iniurias iudicium corrigatur licet non nunquam bene latas sententias superior in penis reformet de appel. cum speciali. s. porro. ubi dicitur appellacionis remediū non ad defensionem iniurias sed ad praesidium innocentie institutum. vel ideo ut loies oppositi relinquatur. ij. q. vi. ad romanos. Et quod possit appellare a iudice ad quodlibet quod dicitur infra quod tempus et a quod sententia vide. ij. q. vi. p. totum. c. goss. in sum.

¶ Apostoli secundum Hostium dicuntur esse testimoniales quia testificantur de appellatione et secundum eum in speculo in iiiij. parte in tract. libel. s. sequitur s. apostoli. Ibi videtur quod sunt apostoli uenientur et de quod duplici eorum specie et eorum formis. Item alij sunt apostoli conuentionales scilicet quoniam pro admissione appellantis siue in iudicio iudice refutante siue tacete. vel ex iudicio ut. c. sepe requiritur. et oblatio de ap. Alij sunt testimoniales testificantes quod appellatio facta ut s. Alij dimissionij per quos apparet quod iudex detulit appellacionem. Alij refutacionij per quos apparet quod iudex non defert appellacionem. Alij reuerendi vel reuerentiales scilicet quoniam ob reuerentiam superioris appellacioni deferunt. ut c. i. de ap. li. vi. i. glo. Et de expensis apostoli sunt tradendi eorum seruati quod in expensis appellacionis licet in ostrariu facit cle. quod dicitur de ap. dicitur oblatos. et ibi bona glo. de hoc. Sed de apostolis christi quoniam fuerunt consecrati vide. dist. xxi. c. in nouo testamento in glo. in fi. et c. unico. de reliquiis et uenerabilibus deo. li. vi.

¶ Apollides dicuntur quod sunt sine ciuitate ab a quod est sine et polis ciuitas
 ¶ Apostata secundum Hostium est temerarie credens a statu fidei obediencie vel religionis quod quod professus est. c. xvi. q. vii. non obsequatis. ubi de apostasia. Et dicitur quod retro stans ab apostato quod est retro et status. Vel dicitur ab apostato quod est aptus et stans quod apostate stans ad regnum dei per antipathiam quia non est aptus regno mittens manum ad aratro dei et respiciens retro c. magne de voto. et redemp. Et monachus non apostatat qui de uno ordine transferat se ad alium. sed qui ad seculum redit post professionem. c. ex parte de temp. et qua. or. in glo.

¶ Apocrisarii sunt nomen domini papae quasi secretarii. ut dist. xvi. c. septuaginta. Item crisis dicitur secretum aurum vel iudicium. c. significasti

te elec. in glo. i. Vñ Auz. secretū dat iudiciū tibi crisis.

¶ Apocryfa vel apocryfum dicitur occultū vel secretū ab apocryphus id est et crisis secretū. in te dicitur apocryphus. id est liber secretus et occultus cuius auctor ignoratur vel de cuius veritate dubitatur non si ab ecclesia recipitur sed reprobat quasi diceret non in ecclesia sed remote et longe ab ecclesia sit legendus. Vñ dicitur apocryfa grece. id est secreta latine. Et quia in cameris virgines solent abscondi et inclubi sicut Goff. Dicitur est quod virgo in hebreo alma. in greco apocryfa. et latine dicitur secreta. dicitur apocryphus. xvi. di. canones qui ubi glo. dicitur quod septuaginta salomonis liber ihesu christi filii syrach. quod dicitur ecclesiastes. liber thobie machabeorum et iob. et apocryphi dicuntur et in leguntur sed forte generaliter non.

¶ Apotheca est arca vel locus in quo aliquid ponitur custodiendi causa vel in quo publice et contra merces venduntur et specialiter medicinalis. Inui locus et alio nomine statio vocatur. in te apothecarius. id est stationarius qui stat ad vendendum maxime medicinas.

¶ Applūbatio est dissolutio materiae solidationis ut auri argenti auriculari plumbi stanni. et cetera materiae. Officium dicitur applūbatura.

¶ Appulsus pecoris ad aquam est ius adducendi pecus vel gregem ad aquam fontis alieni vel riuus ad aquadum.

Aq

¶ Aqua quotidiana et estiva aqua pluuiali arcēda et aqua de castello episcopi. cēda. Res. interdictū de illis.

¶ Aque ductus est ius ducendi aquam per fundum vel agrum alienum ad irrigandum agrum meum vel alterius iure seruitutis constitute. Alii dicitur privilegium quod patet illis que officium ad custodiam formam per quas ducitur vel per quorum fines formam meam trahunt et quod purgant formam vel ductus aquarum. l. i. C. de aque ductu. l. xi. et. l. decernimus. e. ff. et. l. ij.

¶ Aque haustus est ius hauriendi aquam et potandi per agrum fundum seu predium alterius ratione seruitutis. Et differunt. Nam aque ductus fit in fistulis et meatibus terraneis. Sed aque haustus fit per aliam potantiam. ut. l. si prius. §. i. et. ij. ff. de aqua plu. arc. ubi dicitur quod non debet ille cui debet seruitus aque ductus lapidibus sed fistulis ordinare quia usus domini plus incommodatur. ff. de contractibus. emp. l. si aque ductus.

¶ Aquilie actio. Re. s. Actio legis aquilie.

¶ Aquiliana stipulatio est est promissio quod nouat omnem contractum. Dicitur autem huius nomine ab inuente huius statuete quod vocabatur aquilia. Et huius fieri huius modo. Si dicam sic debitori meo. Quicquid mihi datus ex quacumque causa illa mihi promittis animo nouandi. et dicat mihi promitto

tunc postea p acceptilationē tollit obligatio. Ad cuius euidentiaz
nota q sic habet fieri acceptilatio et aquiliana stipulatio et est q
dam circuitus sic qñq; qd qd p se immediate facere nō potest fa
cit p aliū ita et sic. Vñ supponēdum est q si mihi tenearis in cen
tū libris quas tu mutuaui hec est obligatio naturalis et re con
tracta modo imediate p ciuilē obligationē q̄ verbis contrahit̄ tol
li nō potest q̄ ciuilis rō ciuilis iura tollere p̄t naturalia vero non
tūc si fiet q̄ illa naturalis re cōtracta in ciuilē mutabit̄ p nouatio
nem vt dicēdo sic. Istū qd ego mutuaui tibi pmittis si tu dicas
pmitto tūc obligatio illa prima efficit̄ ciuilis et verbis cōtrahit̄
p aquilianā stipulatōz et nouatōz post si te dicēdo mihi sit id qd
ego pmissi tibi acceptū ne habas acceptūq; feres. Respondeā a
ceptū habeo acceptūq; ergo teneo p me p̄pagato Istū mō em̄
tollit obligatio p acceptilationē. Et sic p̄ q̄liter habeat fieri aq
lia stipulatio et acceptilatio. De q̄ visu est s̄ acceptilatio.

¶ Ara.

¶ Ara est altare si prima p̄ducit̄ vestibulum porcorū si p̄ma cor
ripit̄. vñ versus. Est ara porcorū huius et nō ara deoz.

¶ Artanū est idem qd aratū et ascendendo d̄r salsum.

¶ Ars qñq; d̄r cura animarū vt v. q. in. q. ep̄i. d̄ eta. et q̄li. cū sit ars
artū cura animarū et rōem dat ibi glo. i. Item s̄m Archid. Ars
dicit̄ actus d̄anatus vt in c. vnico de vi. et ho. de. l. vi. ibi si p̄ anū
artem istā ignominiosam facit ad hoc qd de visu d̄r. xliij. d̄r. sicut h̄ij
Interdū etiam p̄surē arte iniquissima ex auro auz. nascit̄. Etiaz
balistarū dicūt̄r exercere artem de sagit. c. i. Et magi dicūt̄r ex
ercere artem de cōse. di. v. ne tales. Et qualiter minū inderentes
artib; sophisticis etiam liberalib; redarguūt̄r habes in c. nonne
et legimus xxxvij. di. vbi quatuor genera hominū redarguunt̄r
vel reprehendūt̄r. Primo dyalectici qui quotidie in sua garrilita
te torquent̄r. Secundo phisici qui oculos trās celum leuant. Ter
cio verificatores. Quarto cupidī auari qui diuitias per phas et
nephas acquirūt. Etiam ibi reprehendunt̄r a beato Jeronimo.
qui filios et nepotes faciūt legere comedias et poetica carmina p
que ad turpia cōuertunt̄r. qui p̄mēdi sunt sicut hely qui cecidit
de sella supinus et mortuus est. quia filios nō comexit. vt in c. licet
hely de sp. Sunt aut̄ quatuor artes paup̄tis scz grāmatica que est
p̄ncipium sed census claudit hostium. Dyalectica que verū et fal
sum instruit sed sepe seu lepius in p̄sona ridiculum facit. Arismet
rica que docet numerū sed nūmoz nescit compositum. Et geos
metria que mensurā terre narrat sed nummo priuato exulat.

Et sunt quatuor icōtie p̄ ceteris dīscēte sc̄z thxologia que est aie
pabulū. leges q̄ sunt egemis remediū. Decreta sublimatio humi-
liū. Et phisica morbi subsidiū. vñ Effūrit ars decrēta tumēt lex lu-
gra ministrat. Pontificat moyses thalamos medicina subintrat.
Dat galien⁹ opes et sanctio iustimiana. Ex alijs p̄leas ex istis col-
lige grana.

Arbitrator est qui etiā cōpromissarius appellatur. Et ē ille q̄ ex cō-
pmissio. i. ex cōsensu p̄tū. et ex litigantiū electōe de cā cognoscit q̄
nullam habet iurisdictionē p̄p̄iā seu delegatā. ff. de arbi. l. i. S̄z ele-
ctus est a partib⁹ dīscordantib⁹. ad eaz litem sua sentētia dīri-
mendā. Et s̄ ab ip̄so nō appellatur. cū ip̄o iure nō teneat s̄nia ei⁹.
sed metu p̄ne statatur ei. Et q̄ nō tenet rescindi nō potest. hoc ve-
rum in arbitrio cōpromissario sc̄z in arbitrio iur. xi. q. i. p̄sent. C.
de iudi. l. vlti. de offi. dele. Sup̄pitiōis de app. cū ip̄gali et cle. i. e. t. in
glo. i. et t. ab arbitro de offi. dele. li. vi. v. glo. Tē arbitrator ponitur
q̄nq̄ p̄ teste vt in gen. c. ij. Accidit vt Joseph⁹ v̄pis quippiā ab
q̄ arbitro nō faceret. Et est dīa inter arbitr. et arbitratorē. et
amicabilē cōpositorein. Nam arbitrator et arbitrator p̄nt eligi cū pe-
na sed differēter. Nam arbitrator dī iudex p̄ cōsensum litigantiū ele-
ctus qui iudicis p̄tes suscipit. et finē cōtrōlūis sua sentētia se pol-
licetur impositur. ff. de arbi. l. si de meis. §. recepisse. Et a s̄nia talis
nō potest appellari. ff. de arbi. l. dīe p̄ferri. §. stare. et. l. i. C. e. t. S̄z
arbitrator est in quē aliqui cōpromittūt tali forma vt possit cogno-
scere et etiā iudicare alte et basse et qui etiā dīe possit. amicabilis
cōpositor a et a sentētia talis etiā nō appellatur. Sed si fuerit lata
cōtra ius cōstitutionis irrita est ip̄so iure. C. q̄n p̄lio. est ne. l. ij. S̄z
si lata est cōtra ius litigantiū valet redigit tū ad arbitrium boni
viri. l. si societate. l. si societati. ff. p̄ socio. debet em̄ arbitrator obser-
uare illius ordinē tatiq̄ iudex ordinarius. et sentētia eius. siue iusta
siue iniusta ser. p̄ est tenēda. si pena fuerit app̄posita. ij. q. vij. a iudi-
cib⁹. Sed arbitrator nō tenetur suare iudiciariū ordinē. Sed si p̄-
fert iniustā sentēciam remittitur ad audiētiā sup̄ioris vel ad arbi-
trium boni viri. Et amicabilis cōpositor ē sine pena q̄ tēptat et ex-
p̄riē an litigatores paciātur cōtrōlūis suo cōcilio vel auctoritate
dīscuti. §. q̄ si q̄s in p̄alle. l. si de meis. Alias gr̄as multas vide p̄
hoc. plene. in c. quinta uallis de iuriur. et arbitrator esse potest q̄ nō p̄-
hibetur a iure. vt liber hō p̄familias etiā filiūfamilias et libert⁹
sed nō seru⁹. Arbitrorū duo sunt ḡn̄a sc̄z cōpromissarij q̄ p̄p̄ie dī-
cūtur arbitri qui eligūt vt iudices videlicet p̄cedant seruato in
substantialibus ordinē iudiciario. Et dicitur ad cognoscendum

et diffiniendū. vt si petis a me domū et ego denego et fiet cōpromissio in aliquē ille est verus arbiter quia eligē vt cognoscat. et diffiniat cuius sit domus. Secūdi sūt arbitratores qui nō eligūtur vt iudices a ptib. vel sup re litigiosa sed vt cōponēdo vel diuidēdo inter ptes em diffiniant. vt si duo socij res societatis diuidere velint ad arbitriū petri petrus erit arbitrator ar. ff. p socio. l. si societatem.

¶ Arbitrium est actus certarū psonarū exequentiū cōpromissum sūm Azo. Nam arbiter exequit veritatē inquirēdo vt iudex xxx. q. v. iudicātem. Nam actor vult vt obtingat et reus vt absoluat vel actor ad amplificādam causam reus ad diminuendā eā. Sunt ergo in actu arbitri tres psonae. arbiter actor et reus. Ideo alij dicūt Arbitriū est actus psonarū sup ciuili questioe in quasi iudicio otendentū. Vel sūm Hostie. Arbitriū est potestas alieno volūte trahita et recepta ad pnunciandū in lite put arbitrio suo visum fuerit alicū certā penā vallata et certis terminis limitata. Sed cōpromissum est potestas arbitris data quōz arbitrium est sentēcia arbitralis que etiam laudū dicit. Et arbitrium seu arbitratus suo pprio significato significat libertatē arbitrādi et volūtatē ratione regulatā. Et vbi actus ponit in arbitrio seu arbitrato significat p modum cōditionis. vt q actus valeat si arbitrio decernat. Et hoc diuisimode sūm diuersitatē materie subiecte verbis. Promitto tibi equū arbitrato tici. ticio nō arbitrate qā nō vult vel non potest arbitrare nulla est pmissio nec recurrit ad arbitriū boni viri. l. si quis arbitrato. ff. de ver. obli. Ratio qz ostra hens de arbitrio filius sūm intellexit. hęc verba importāt vbi autem stat p illū cui pmittit cōditio statim deficit nec pmissor decetero ex illa pmissione potest obligari. vt. l. si quis palle. Ecōtrario si p pmissore pterit cōditio statim habebit p impleta ar. l. iul. e. ciuili. ff. de odi. et demol. vt pmissio sit efficax siue ille arbitret siue nō. Sed boni viri arbitriū ad qd tūc recurrit. et hoc ideo ne sit in potestate debitoris se liberare a pmissione.

¶ Arbitriū tutele. i. actio tutele est que pat pupillo et eius heredi ostra tutore et eius herede finita tutela vt rōes sui actus efficiat et pupillo reddat. de hoc supra actio tutele.

¶ Arboris furtim cedere est scindere vel incidere arbores incio et inuito dño. Et cōpetit cōtra ipsum damnum dātem ad dupluz damni dati. Etiam competit huic actio legis acquilie de quibz supra loco suo.

¶ Archicancellarius Re. j. cancellarius.

¶ Archiepiscopus est princeps episcoporum. lxi. di. clericorum.

¶ Archisynagogus est princeps synagoga.

¶ Archidiaconus est princeps diaconorum qui impat subdiaconibus et leuitis vel est oculus episcopi ad conspiciendum corrigendum et emendandum per episcopatum exceptis arduis. Et debet audire iurgia singulorum et habere curam et sollicitudinem in ecclesiis et de clericis. ut in c. ad hoc de offi. archi. inde venit archidiaconatus et quando fit per electionem sic est dignitas. Si vero habitus sit per collationem non est dignitas. ut non in c. decernimus de iudiciis.

¶ Archipresbiter quasi princeps presbiterorum qui tamen subest archidiacono cuius ministerium et officium cum officio archidiacono ponitur xxv. di. plectis.

¶ Archimadrita est pastor ouium. Vnde archimadrita fit ouium tibi pastor et ponitur per episcopum. q. vii. Dispensatice quasi princeps ouium ab archi. i. princeps et madros grece quod est ouis latine.

¶ Archimū publicū. i. armarium publicū scilicet ubi libri ponuntur seu instrumenta seu acta. Et habetur. C. de fi. instru. in aut. ad hoc et non. xxx. q. i. puenit. Et diriuat ab archa. Dicit enim Jeronimus in prologo beater seipsum librum leuasse de archimis hebreorum.

¶ Archarius est qui suscipit auxilium et argentum publicum a possessionibus secundum accur. in glo. C. de pon. l. i. li. x. vel di. i. i. custos archa. et qui facit archas. Et fuerunt tres archa in tribus temporibus. vnde Tempora tres esse tribus cognouimus archas. Prima proe moysi fuit altera festiua christi. Lege carēs sub lege manēs a lege soluta. Hac pelagus tulit hanc moyses hanc spiritus sanctus.

¶ Archiatri dicuntur summi medici ab archos. i. princeps secundum accur. C. de com. et archi. li. xii. in rubri.

¶ Arca est fundus nudus ubi non est edificium. C. de solu. l. qui res. §. arca.

¶ Arcus est pons lapideus. Nec appellatio arcus venit pons ligneus. ff. de aqua plu. archi. supra iter.

¶ Architectus seu architector est princeps artificium ut fuit soro babel vel principalis edificator vel domorum tectorum.

¶ Arenga est apta et conditoris verborum sententia que ponitur post salutationem in privilegiis arduorum negotiorum.

¶ Aropagus est villa virtutis vel est vicus in alexandria ubi fuit olisimum studium.

¶ Arrepticus. i. possessus a demone.

¶ Argētarij sūt quasi campofores vel argentarie mense exercitoes qui singulorum solebant rationes. i. calculos et instrumenta conficere

scribentes accepta et data ita q̄ ex scriptis eorū que erāt cōmunia doceat̄ et sciat̄ q̄ sum datum sit et q̄tum acceptū qui alias dicuntur mūmularij. vt. 7. de 7.

¶ Argentifodine aurifodine sulfurifodine lapifodine arenefodine sunt loca in quibz hōmō res et metalla fodiūtur.

¶ Argutus est seu dicit̄ scdm̄ p̄fide. qui cito inuenit argētū in loquēdo. i. subtilis et astutus.

¶ Argumentū est ratio vbi dubie faciēs fidem de hēre. cū e. miū de. Et dicit̄ q̄ si arguēs mētē vel quasi argute iuētū vt nō. bezi. in c. forus de ver. sig. Et notat p̄lationem naturalez. Nam argumentis res plerūqz noscūt et cōp̄obāt fa. li. 7. idem Cornelio. ff. de quest. et argumētis est p̄bandum q̄ liquido p̄bari nō potest. ff. de re mili. l. nō omēs. 7. ab ar. 7. et sunt multiplicia argumēta i iure vnū a cōtrario Insu qd̄ valet. ff. de offi. ius cui nō est iur. l. i. 7. huius. xxv. dis. qualis. Aliud argumētū ab illusione vocabuli et valet hoc negatiue. ff. si cer. pol. ij. 7. appellata et insti. 7. testa. et tute. vtrobiqz. 7. i. Tercium argumētum ab auctōritate. ff. si cer. pol. l. ij. Quartū argumētum ab absurdo. C. de temp. in inte. resti. l. fi. ff. de bo. lib. l. nā absurdū. de iure iur. quē ad mōdum. 7. homi. c. ij. li. vi. Quintū argumētum a fortiori sic. Si id qd̄ magis videtur inesse nō inest nec id qd̄ minus et ecōtra. C. de sacrosan. eccle. aut̄. multo magis et c. cum marthe. 7. ceterz. de cele. mil. Sextum argumētum a minori. vt si id qd̄ minus videtur inesse inest. et id qd̄ magis. c. si in lapid. xxviii. dis. Septimū argumētum a sufficienti p̄tium enumeratōe. ff. de li. et. postu. l. filius a patre. 7. i. in glo. ff. de test. l. curem. Similit̄ argumētum a sufficienti diuisione valet. c. si vir et mulier de cog. spi. Octauū argumētum a superiori ad inferiori valet affirmatiue nō loquēdo tñ in gñe et specie. Nonū argumētum a priuatiōe ad habitū valet. l. qui potest. ff. de re. iud. l. manumissōes de iusti. et iudi. et. l. decē. ff. de ver. obli. vbi p̄ bar. Decimū a toto ad p̄tem valet negatiue de offi. dele. prudētia in glo. verbi circa formā. et sic de alijs.

¶ Armentum est magnorū animalū vt equorū et bouū. Grex vero minorū vt porcorū caprarū et ouium licet etiam large sumatur p̄ maioribus. ff. de abig. l. i. in fi. et ele. i. de deci. Nam armenta p̄prie dicuntur pecora gregis. inde armentarius. id est armentorū custos.

¶ Armētarium vel armentorū est locus vbi arma ponūtur.

¶ Arma sūt defensoria. Et nomie armorū veniūt fustes lapides ferrū et oē illū q̄ māu et arcu mittit̄ put nō. ber. i. c. sic dignū 7. hom.

Et sic tela cōprehendunt. licet arma proprie sint quibus defendimur. et sic tela quibus impugnamus insti. de pub. iudi. §. lex comelia et no. in cle. ne in agro de sta. mo. in glo. sup. §. arma. et. l. armor. ff. de. xx. sig. Et nota q. insultus armor. puniuntur licet arma nō extra hātur ac extracta fuissent. l. iij. §. armis. v. qui accusari. ff. de. vi. r. vi. ar. Item expilās aliquē capillis vel trahens barbā nō tñ san. guis exeat tenet pena x. libraz. parti applicābaz. et. xx. fisco vt est tes. in c. i. §. si quis alium de pa. te. in v. fu. feu. hoc scdm ludo. de ro. in singularib. suis.

¶ Arma clericor. sūt lacrimę et orōes. xxij. q. viij. clerici. et. c. q. buscūq. et. c. conuenioz.

¶ Arenatores dicūtur q. in arenis deie. ca et collapsa solēt extra hēre. et dicūt hūiles p. sone. vt. C. de. i. i. n. i. p. l. hūilem.

¶ Arra dicitur in emptioe et venditione id q. datur in testimoniu vel signū venditiōis. et est ita de iure q. si ille qui dedit arrā. peniteat de cōtractu mitto amittit arrā. Si vero venditor peniteat dup. licatā arrā debet refundere. scz restituere q. recepit. et tñ d. suo. Est aut arraz. dato argumentū emptōis et venditiōis cōtracte et q. dātū est sub nomie arraz. p. cio datur. vi. §. hoc. l. ij. C. q. n. li. ab ep. rece. ter. et. doc.

¶ Arre sponsalē vel sponsalicię scdm Host. in sum. d. spō. r. ma. §. vnde dicatur. v. sed quia arre dicūtur donaria data in spōsum et spōsam. in signū matrimonij cōtractendi et remunerādi cōsentietes et fit hoc p. verba affirmatiua scz do tibi arras. istas vt cum filio meo cōtrahas. Et hęc arre dicūtur subarrāli quia fiūt p. immisiōnem anuli. iuxta illud. Anul. subarravit me. vt patet p. eūdem in. §. quot sunt species.

¶ Arrestare est aliquē vel bona sua p. mandatū iudicis impedire ne moueātur a loco donec cōquerēti respōdeat vi. c. ij. de cri. fal. r. l. relegatoz. ff. de. interdic. et. rele.

¶ Arrogare est aliquē q. sui iuris est in filiū recipere. inbe arrogatus filius dicitur ille qui sic assumit in filiū. et sic arrogator est pater qui accipit aliquē hoc modo in filiū. Et est differētia inter arrogationē et adoptionē. quia ille adoptat qui nō est sui iuris. sed alterius potestati subiectus vt supra v. sum. est adoptio. Sz arrogatur ille qui p. suo sui iuris est et p. arrogationē trāsit in potestatem patris scz arrogatoris. Vñ Arrogō q. suus est. sed hēt meus esse necesse. Patris adopto suū. sed patris p. manet idem. De hoc d. cong. le. c. v. mco. in glo. i. Item arrogare in alia significatiōe id est ascribere. Vnde dicitur arrogans quasi omnia sibi ascribens

inde arrogācia .i. supbia. Differūt tñ quia supbia est inanis gloria de eo qđ quis habet. vt sunt p̄bi legiste ⁊ alij sufficiētes in arte sua. Sed arrogācia est inanis gloria de eo qđ quis nō habet et cum quis credit se se scire que tñ nescit

¶ Articulus est p̄s intētionis et nēs illud qđ actor pbare intendit facit e. veniēs .ij. de testi. et glo. in c. p̄sentū. §. testes e. ti. li. vi. Et articuli dicūtur capitula i iudicio pbanda. e. ti. p. tuas. et qñs dicūtur intētiōes et qñq; assertiōes e. ex pte. A. in fi. de testi. et vi. q. vlti. actor et no. pan. in c. cū dilectus de fi. instru.

As

¶ As s; tota hereditas vel quicquid in duodecim ptes diuidi potest In asse aut cōtinent centenas lez quaz xij. quelibet habet propriū vocabulū. Sūt em̄ ista nomina xij. optium assis. vncia selenis. et est vncia cū semiuncia. sextās quia sextaz ptem significat. i. duas vncias. quadrās tres vncias significat. Triēs sunt quatuor vncie. Quincūs quinq; semis. septūs. bas. dodrās. extrās. deus as. De quib; omnib; re. loc. sup. Et mlti. de herē. mlti. §. hereditas ⁊ in glo. verb. Triēs. As tñ aliter in ponderibus idem est q̄ vnum Etiam ponitur p̄ obulo. vnde. As obulus pondus. as est possessio tota.

¶ Assolatus .i. ab terrā reductus et inueniē in natan propheta.

¶ Assertio s̄m azo. in fum. de assertiōe tollēda. erat quod dā vanū et friuolū iudiciū quorūdam quō dicebātur assertores eo q̄ asserte bāt eum liberū qui erat seruus.

¶ Astafiscalis est venditio que fit i fisco sub astatiōe. Quāq; aut fiebat astatio cū dicebat p̄ p̄conem qui plus dederit infra mēses ille rem habebit. licet §. infra mēsem aliter vnderet tñ aduictebat adiectio infra certū tēpus vt. C. de fi. instru. Juris astofiscalis et de adiectionib; .l. et .l. ep̄o. li. xij. Si aut cū iplo emptore cōductū esset vt posset dāre plus offerētū esset pactū in diem adiectionib; vt ibidem in glo. l. si tpa.

¶ Astruere est affirmare asserere vel assimilare. de causā posset. cū ecclesia .i. etiā est pbare de herēti. cū ex inuēto.

¶ Assisteriū est locus vel dom⁹ sanctimonialiū s̄m monasteriū monachoz in q̄ seruiūt deo vt est tex. in aut. nouo iure. C. de cul. re.

¶ Assisteria ē illa q̄ p̄st assistentiō. qz ipsa cure aliaz assistit p̄cipali. Et s̄m quosdā azo. vj. de ex. ponere assistentias .i. Feminaruz debiliū istatrices in s̄m. C. de ep̄is. et cle. §. nūc de orphanatris vel assistentia .i. reclusā ab assistēdo. qz quotidie assistit orationi. Itē assistentiū apud grecos est locus in q̄ unus sacerdos quinq; accoliti

quinq; mulieres que assistere dicuntur sunt manentes vt xxvij. q. ij.
si quis rapuerit in glo.

Assistrix. i. ancilla dño assistēs ad seruicium.

Asscripticius glebe s; ille q; ascriptus est glo. Fundo. siue solo. terre. et astrictus p scripturā in q; p mittit dño soli se nūq; a solo discedere. Et ex illa scriptura ascripticius cōstituit. s; tñ p eaz; solū nō pbat pmmo fm Azo. et Host. aliqñ scriptura est necessaria in q; vñteat se esse ascripticiū. Et a gleba quā colit nec volēs recedere p mittitur. nec mutus potest cōpelli ad recedendū nec sine gleba potest alienari. et sic idē sunt ascripticius et parciarius.

Inter ascripticios glebe et originarios colonos qdā hāc dicūt esse dñam q; ascripticij sic int̄ret gleba. et sine gleba nō transe rētur. Sed coloni originarij nō sic int̄ret p dñā. quā qñq; sine p dñis vñs fūdi possit eos mutare et trāfferre ab vno p dño ad aliū.

Item inter seruos et ascripticios fm Azo. et Host. pene nulla ē est dñā. C. de ag. et cen. l. ne diucius li. xi. Ideo autē s; notanter p ne. q; seruus potest vendi sine peculio. sed ascripticius nunq; sine solo. Itē ascripticij in p dñis quib; ascripti sūt vñs dñi volūtate ordinarij pnt et matrimonij cōtrahere vt in aut. de sanctis. epj. s. ascripticius coll. ix. Serui vero rō. C. de episc. et cle. l. iubemus. n. i. de iur. psonaz. s. i. et ibi glo. in verbo aut seruo. sicut fm canōes si cōtrahāt matrimonij tener. Et ascripticij q; tenētur colere terram dicuntur coloni. Et quia ascripti deputati sūt ad hoc faciēda ex vñtione sua dicuntur ascripticij. Et q; ex suo origine vel patrum vel auoz suoz ita adixerēt glebe vt vendi sine gleba nō possint. Nec gleba sine illis. Ideo dicuntur originarij. Re. agricola et j. colonus.

Assignare fit nūois verbis testamēto vel codicillis. ff. de v. sig. l. assignare. et ff. de assig. liber. l. i. s. assignare. Et no. Jo. an. in c. appellatio de appel. li. v. in glo. fi.

Assignatiuus liber. Re. j. liberus.

Asiencia. i. seruus eo q; sequat aliquem causā lucrī scdm pñ. li. x. et hino.

Assessor s; quasi assidēs iudici i cognitione causaz suū prebēs cōsilij iudici q; dño noie s; officialis iudicis et cōsiliarius. Itē s; domesticus iudicis de hoc vide azo. in su. C. e. ti. Qui videt ponere dñam inter assessorē et domesticū iudicis et causā et accur. C. de domel. et ptec. in rub. li. xij.

Assidēs sunt iudex qui semp cultui diuino infidebāt.

Asellare est opus pte face vt s; dñ assellaret emisit intestina

At.

¶ **Atrauus** est pater ab aui. Et **attaui** est mater ab aui.

¶ **Abnepos** et **abneptis** est filius vel filia abnepotis vel abneptis. **Abnepos** est pater abnepotis. Et sic inde venit nepos per ab at. tri. suscipit hec vox.

¶ **Attritus** est afflictus osuptus exhaustus idicillis vel fessus.

¶ **Attilianus** tutor dicitur in sum. insti. e. ti. quia olim ex lege attilia rome committebatur datio tutoris pro tribunali plebis. In plurimis presidentibus eorum ex lege Julia et Titia. ut ibi vi.

¶ **Attornati** dicuntur procuratores apud acta constituti in c. unico. de sta. mo. li. vi. in §. pro.

¶ **Attrox** i. immitericus vel crudelis quasi acris sit moribus. Compositum.

¶ **Attriarii** sunt sui sive custodes atrii et idem dicuntur etiam atriales.

¶ **Attestationes** sunt dicta testium vel testinonia ordine iuris in scriptis redacta.

¶ **Atollitus** media brevis est eleuatus ut quod dicitur in saure oculis.

¶ **Atqui** ponitur pro certe vel atqui pro sed certe. isti. de fidu. tu. circa medium. ff. de offi. pro. l. barbarius. v. atqui vox est.

Au.

¶ **Auarus** appellatur cecus et ambiciosus. c. quod ubi de elec. li. vi. quia excecatur eius animus ut agenda non videat et a prohibitis non declinet. l. vij. di. ff. et c. sicut hii. Et praeter inter auarum largum et prodigum habetur de consue. ex parte.

¶ **Auctoritas** et consensus tutorum et curatorum re. tutor et curator.

¶ **Auctoritas** praestanda non est in sum. c. de auctori. praestanda. **Auctoritatem** praestare est cum quis dicat se approbare id quod agit hoc est auctorem fieri. Prestare auctoritatem potest quilibet tutor in rebus minoris ad quem spectat praetulum administrationis. Et sic auctoritas videtur idem quod consensus legitimorum tutorum et curatorum. Et differentiam inter auctoritatem et potestatem vide per Hostium in sum. de sacra. vnc. §. refert autem. Item de auctoritate doctorum sanctorum habetur dicitur xv. c. vlti. et glo. in c. sicut veterum dif. ix. vbi dicitur quod inter istos tres Augustinum Jeronimum et Gregorium. Augustino magis credendum est in disputationibus. Jeronimo in historiis et translationibus. Et Gregorio in moralibus quia non omnes in omnibus sed certi pro certa re. c. de veterum. enuch. l. v. quia non.

¶ **Auctorizare** est singulo militem aut ordinibus clericum decorare vel ordinare.

Audax dicitur qui meruit et sumit proprie per arrogante. Et ita dicuntur audaces facientes contra ius in aut. de adm. l. tuto. circa pn. colla. viij. Nunc sumit in bona parte viij. q. i. audacter in pn. xxxij. q. v. si paulus. v. caue queso.

Audacia idem est quod temeritas et accipit in malo c. ij. de cen. li. vi. di. iij. taete sunt. Et non. Archi. c. ij. pal. in glo. ij.

Auditoriu est forus causarum vel locus in quo cae audiunt. h. tñ recte potest dici auditoriu magistrorum ubi disputat et non magis forus sed iudicis cum sit in curia pape vocat et dicitur ab audiendo.

Audiencia licet etiam aliter capiatur proprie tñ magis est esse facultas et potestas loquendi coram superiore alicui concessa. put dicimus data est illi audiencia vel denegata est ei communis audiencia. Et denegat audiencia in quatuor casibus v. est glo. in v. audientia xxij. di. in nomine dñi.

Auditor in curia pape vocat qui vice iudicis alicuius causam vel causas audit. in de. auditor de rescrip.

Auditor camere pape dicitur qui audit negocia super thesauro pape et super hijs que ad camera pape pertinet.

Auditor contradictoriaz dicitur in curia pape qui audit imperatres rescripta ad lites vel aliter ad ius coram pertinetes gratias.

Aucipiū dicitur locus aptus ad capiendū aues vel retice vel virga piscata vel tuguriū ad hoc preparatū. An aucupare liceat in fundo alieno. ff. de ser. rusti. pre. l. diuus. et insti. de re. viui. §. fere.

Auscultare est obedire attendere et audire mandatu cum effectu ut in illud. de maio. et obe. in glo.

Auspiciū iuris idem est quod exordiu litis secundum Bezu. in c. pastora. lis de causa possit. et ppi. in glo. i. Sed secundum alber. et alios auspiciū committit augurio. s. diffinatio que fit in garritu auiū dubius est ita ille dubius est qui se committit liti. Quare dixit dñs Katho in l. i. c. de ho. pos. fm tabulas. q. melior lex que fit in corpe iuris est illa cauete a litigando saltē per vobis quia dubius est litis euētus. per alios ante litigare sepe iocundum et lucrosū est.

Auz coronantiū dicebat quod conferbat aut coronatioes principū vel quod coronaz faciebaz nomine pertinebat. que in templo penitentes a thito et Vespasiano sublate sunt. Alij dicunt coronatoz est illud quod dabant athletic put no. azo. de auro coronat. c. li. x.

Auz publicū est quod pertinet ad erarium fiscali. C. de au. perse. i. de teatomb. li. x.

Auia est mater parētum. Et auus est pater parētum.

¶ Auūculus est frater matris et auūculus magnus est frater auie
inde pauūculus frater pauie. et abauūculus frater abauie.

¶ Auruspex est inspector momētorū vel horarū. quo pūcto aliq̄
fit inchoandū. et ab auis et inspicio. ita dicit glo. in l. nullus au
ruspex. C. de male. et math. S3 verius est aure inspector ab aura
et inspicio. Nā augur dicit q̄ garritu auū p̄noscicare p̄sumit. Et ari
olus q̄ aris. i. altaribz demonū deseruit vt est glo. in l. nemo. e. ti.
vbi de incātoribz vaticbz caldeis et magicis omnibzq̄ neleficis
dicit. Sileat omnibz p̄petuo diuinādi curiositas etem sup̄p̄licū capitis
feret gladio vltore p̄stratus. Et dicit ibi glo. q̄ cremabit vel den
tibz feraz dabit dilacerāndus. S3 iuriāz nō tenet q̄ aliquē dixit
furē in diuinādo. ff. de iur. iur. l. itē ap̄ labionē. §. si q̄s astrologus
Nā dicit ibi dixit si q̄s astrologus vel q̄ aliqua illicitā diuinādoz
polliceē cōsultus aliquē furē dixisset qui nō erat. iniuriāz ag. cū
eo nō p̄t. Ratio glo. ibidē qz nō dolo sed artis sue causa facit.

¶ Autētica est liber iuris ciuilibz excerptus quasi quedā sumula ex
alijs legalibz libris. vt mēs. ix. collatiōes vt nouē p̄tes p̄ncipales
S3 autētica autētice est lex. vel. §. incorporatus in li. C. et go. semper
allegat autētica. C. ti. tali. vel tali. C. de epi. et cle. autētica ḡnalit
et sic addit ti. sed nō addit nūs collat.

¶ Aut q̄nq̄ ponit disiunctiue vt q̄n altero p̄ficio necesse est alte
riū tolli. vt cū dicit dies aut nox. Nāq̄ etiā ponit copulatiue p̄ et. Nā
q̄nq̄ sumus in materia in qua requirit vtrūq̄ extremorū p̄ talem
distingui suā cōiunctōz vt in. c. si post p̄stitū. §. cōfel. li. vi. De hac di
ctiōne habes in aut. si q̄n. C. de cōsti. p̄. et. l. cū quidā. ff. de ver.
fig. et cle. sepe e. ti. q̄. v. omibz in gl. ij. xx. q̄. i. monachos. et c. cū
vix de regula. et. l. vlti. ff. de ver. fig. Sed aut. abūsat in facto et
iure. ff. de nego. gest. Si aut. et qualit accipiat aut. vi. p̄ bar. et to
do. in. l. hoc amplius. §. de his. ff. §. dam. infec. Et qualit capiat
aut. vi. Archi. xlvij. di. i.

¶ Auellere est auferre vialēter vel extēpare. vt. ff. de incē. rui.
nau. l. iij. §. nō solum.

¶ Aurifodina est locus vbi foditur aurum. Sed aurificina est locus
in quo fabricatur aurum.

¶ Aurifex est qui opatur aliquid de auro sicut aurifaber.

¶ Auricularis est officarius vel secretarius cui solēt secreta dñi mitti

¶ Auraria secreta memoris dicta sūt. eo q̄ ibi frequentant aues
fm. p̄. xvij. li. et. l. c. vi. Inde venit impensatio auxaria. C. de fun
patri. l. ij. li. xi.

¶ Auxiliū iuris iste suffragiū et b̄ficiū iuris putat dicit oītra h̄ p̄bita
dicit

funt iuris auxilia. v. de hoc. ff. ad syl. l. i. cū dñs. Frustra auxiliū legis inuocat qui cōmittit in legem. ff. de immo. l. auxiliū. de viū. c. quia frustra. Et tñ de A.

Ba.

Baburtus vel babosus idem ē. qđ stultus vel ebes et babigor idem. **B**aiulare idem est qđ portare. **B**alluta ē publica vtilitas vel est vas lute. C. de metel. li. xi. fm accur. **B**alliuus est effi. dñi epalis. vt de sen. ex. dilecto. et in de. i. de sen.

Balbus s; balbyciēs vel titubās qui vna nō explicat. s; fragis a balbāto dicitur. Sed blefus s; qui lūm impēctē pfert.

Bannū fm vulgare gallorū et libardorū videt eē edictū publicū iuxta illud qđ dicit Ray. c. qđ clericus de ho. compe. c. pco pariēsis nōciat bannū nōmie episcopi a rege.

Bannire scđm dicta vulgariū videt idem esse qđ p̄scribere. Et s; bannitus quasi p̄scriptus s; ciuitate vt in p̄lx. ff.

Bannitorū est locus causarū alias panditorū.

Bastangarij fm quosdā dicūt qđi bestie angarie eo qđ rusticos angariabāt. i. angēbāt ad quintā bestia p̄stādā. vt C. de muri. l. qđ ad p̄ns li. xi. Et scđm accur. bastangarij sunt in domo p̄ncipis s; si bestigarij primo modo vel quasi festatores animalū scđo modo alias bestatores.

Bariana. i. filius colūbe ita dicitur fuit sanctus petrus b; ix. ita dñs et mathei. xvi.

Barriles dicūtur vasa sicut in alpib; solēt haberi.

Be.

Bellū iustū qđ sit inuicē xxiii. q. ij. p. archi. in fū. et c. iustū bellū iustū videlicet illud qđ sit p̄cepto p̄ncipis de reb; repetēdis. vel p̄pter iniuriā repellēdā. Sūt autē septē ḡia belloz. Prīmū ē bellū rōmānoz. s; tra infidelēs de here. ex cōmunicam⁹ ij. Et s; romana nū q; romana ecclesia est captū fidei. xxiii. q. i. l. s; fides. Scđm est iudiciale qđ sit auctoritate iudicis hōis mezz imperiū de sen. ex. c. dilecto. li. vi. ff. de rei. ven. l. q; restituerē. Tercū ē p̄suptuosū qđ faciūt inobediētes iudici de pe. dis. vi. ad fi. Quartū ē licitū qđ sit auctoritate iuris q; ad illū cui nōediē de resti. spoli. Olim de sen. ex. si vero. C. vii. vi. l. i. Quintū temerariū s; tra illos q; se iuste defēdūt Sextū voluntariū quo moderni p̄ncipes v̄tunt c. noli. xxiii. q. i.

Septimū est iustū et necessariū qd fit se et sua defendendo. Et i ius-
to bello morietes solui sūt ceteris paribz. xxiiij. q. v. oim rerum
rex homicidiū. et e. q. viij. oim timore. Sz q sine iussu pncipis bellū
dicit tenet. l. iulianā maiesta. ff. ad. l. iu. maiest. l. iij. r. in aut. de armis
coll. vi. et in aut. d. mā. pnci. coll. iij. Necessitate tñ imminēte sufficit
licēcia mgri officioz. fm Hostie. C. de fab. l. fi. li. xi. De bello vide

Archi. in rosario. xxiiij. q. ij. iustū. vbi ponit hex septē gna.
¶ Beneficiū sūmū latissimū p oim liberalitate. Min⁹ late p liberali-
tate pncipis. Et sic sūptū significat large et stricte. Large vt oti-
neat beneficiū stricte sūptū et cōs. rescriptū et pūilegiū. Stricte
dicit beneficiū pncipis concessio facta a pncipe d. aliq re vel iure qd ē pū-
cipis cōcedētis. Et p. s. differt a rescripto vel pūilegio. Et licet
ita stricte sumat tñ eius interpretatio latissima ē. l. fi. ff. de offi. pnci-
c. cū dilecti i. fi. de dona. et de ver. sig. li. vi. oī significatō sūptū est na-
tura pncipis qd ē esse liberalē i hijs q sua sūt. vbi gna. pnceps ali-
cui cōcedit domū aliq delatā ipsi pncipi cū integro ei⁹ statu. Dec.
vba sumūe latissime sūt cū hijs q i sūt et adiacētibz r oim iure suo
l. fi. qñ cū ibi nō. C. de ho. vac. l. x. Sz pnceps cōcedit domū nō
opponēdo cū integro eius statu certā sola domus concessa videt qz
verbū domus ad illa nō potest extēdi videlicet curiā viridarimū.
et adiacētia fa. l. fi. qñ palle. n. aliūde sumeret sciētia qz pnceps de
illis intellexerit. Nā sola liberalitas nō est sufficiēs significatū nisi
aliud significatū cōcurrat qz alias se quereēt qz cōcedēdo vā rez
videretur alia cōcederē.

¶ Beneficiū iuris id qd a iure cōcedit vel indulget. Et hozz benefi-
cioz iuris qdā sūt ordinarie qdā exōrdinaria vt illa q ex spēali p-
uilegio qbusdā spēali indulgent sic beneficiū restitutiōis i integz
ecclesie vel minorz xxv. annoz cōcessum fa. d. in inte. rest. c. i. r. ff.
de cōsti. prim. l. vltima.

¶ Beneficiū epistole diui adriani Re. 7. epistola.

¶ Beneficiū noue cōstitutiōis de fideiussore Re. 7. fideiussor.

¶ Beneficiū noue cōstitutiōis de duobz reis stipulādi vel pmittē-
di ē p qd subueniēt duobz reis debēdi vel pmittēdi vt p ipm p-
stulare possint se nō insolidū s. p pte posse ueniri n se obligauerit
et huic beneficiū renūciēt et s. adiecta noua cōstitutiōe in actiōe de
duobz reis pmittēdi vel stipulādi qz vt dicit azo in sū. C. e. ti. olim
effectus duoz reoz pmissiōis h. fuit vt si duo vel plēs eādē pe-
cuniā pmiserūt aut stipulati fuerūt ipso iure in singulis insolidū
debent et singuli debent. Poterat ergo ab vno eoz insolidū
peti qz vnusquisqz eoz insolidū erat obligatus.

¶ Beneficiū cedendarū actionū Re. cedendarū actio. Quō autē renūciatur hīs instrumētis et beneficijs Re. renūciatio et de hīs in spe. ti. de renūc. §. finitū ptium v. sed nota.

¶ Beneficiū feudoꝝ friderici et beneficiū femie hīs duō Re. in li. Feu.

¶ Beneficiū ecclesiasticū datū rōe officij. de pben. cū fm aplm lxxxi. di. si q̄s ammodo. Et ergo beneficiū tale nō offerē excōicatio. c. cuz bone. de et̄a. et q̄li. q̄ officij nō potest nec fructū p̄cipit fm gōf. de de. excō. m̄m̄. §. si tñ queris.

¶ Beploteranus fm azo. in sū. C. de episc. et de. §. nūc de orphano trams est idē q̄ gubernator infantū paup̄ez et orphanoz.

¶ Bepotrophū est domus i qua alūtur paupes infātes de hīs vide. C. de epi. et de. orphano. et p̄o.

¶ Beghardus et begvina vel begatta sūt. viri et mulieres terciū d̄m̄is. Et dicit Joan. q̄ begvinaꝝ gen̄ p̄nciosū ē nec s̄ facili alios q̄ religiosos admittūt a quibz om̄ibz modis est capendū xvij. q. ij. diff̄m̄. et ē. p̄nciosas. de hīs vide de. i. de reli. domi. vbi hosti. idē dicit. Et vide de. ad n̄am s̄ herē. vbi damnat secta taliū beghardoz et begvinaꝝ. Item c. cū ex ea. de excō. pla. li. vi. et de. cum. p̄o. de sen. ex̄o.

Bi.

¶ Biarcha vel biarchas s̄ p̄nceps xl. militū a bis. xx. et archos p̄nceps dicitur vt colligit. C. de offi. q̄sto. vbi apparet q̄ biarcha est inf̄or dignitate q̄ cētrarcha cui est p̄testas cētenarij quia dux cētum militum.

¶ Bigamus fm hosti. s̄ q̄ diuersis t̄pibz et successiue duas legitimas habuit vxores. Sed large et interpretatiue s̄ q̄ cōtraxit cū corrupta et f̄idua vel q̄ duas vxores habuit ante baptismū. vel vnā ante baptismū et aliā. post vel qui castitatē p̄missaz violauit vt subdyaconus vel monachus q̄ strabit de facto cū de iure non possit vel qui vnā de iure alterā de facto. vel q̄ de facto duas ducit vxores vel q̄ vxorē adulterū postea sciēter cognoscit. Nā non p̄t p̄moueri ad sacros c̄ vxor adulterata ē etiā si eā virginē duxerit dū p̄ adulterū eā cognouit alias sec̄ xxxiij. di. si ē vxores. Scdm̄ q̄bā aut̄ indistincte bigamus r̄setur etiā si ignorāter cognoscat eā sic h̄ publicā p̄niam egit. Dicit aut̄ bigam̄ fm inno. iuxta vulgare p̄ncialū quasi bis gamus. i. stult̄ vel fatū. q̄a ibi stult̄ s̄ gamus. Vel s̄ bigamus n̄ bis q̄ ē binū et gama q̄d est mulier q̄si hamo b̄me mulieris vel b̄mi cōiugij. Et licet bigamus ad sacerdotiū p̄moueri nō possit. c. d̄ diga. q̄ p̄hibent̄ bigamij nō apter culpā sed apter sacramēti de eccl̄. c. sup̄ et c. debitū.

eo. ti. Tñ de necessitate bigamus ordinat in subdyaconū xxxiij
di. subdyacono. Et bigamus nō est ille qui cōtrahit cū vidua si est
incognita. c. debitū palle. Nec est bigamus cōtrahens cū vnica et
virgine. de cle. cōiuga. c. sane.

¶ Bigamia triplex est. vna viteliez qñ q̄s duas vel plures hēat
vros. Alia cū quis cōtrahit cū corrupta. Tercia q̄ castitatē p̄
missam p̄ votū solēne violat vel q̄ sciēter cognoscit vrosē adulter
rā et cū talibz nō dispēsat. et qui tales ordinat priuat officio et po
testate ordinādi. Et similē ordinatus tali ordine priuat. vt nō. e.
ti. c. ij.

¶ Bipharā iō est bis nupta.

¶ Bisse sunt due p̄tes assis et cōtinent octo vncias nec dī ad r̄spe
ctū totius cum nec duplicatus reddit suum totuz et alias dicitur
bes. vi. s. As.

¶ Bisextus hōz dies eccl̄xvi. vt nō. in. l. cū. bisextus. ff. de. x. fig.
vbi glo. de nonis Kalēdis rē. Et vñ dicit nō. bern. in c. q̄ sunt de
ver. fig. et nō. ff. de statu. libe. in. l. cū. lxres. s. Iticibus.

Bo.

¶ Boeti legistaz. adiutores eoz sunt q̄ rōes publicas discutiūt
Et inde boecius nomen accipit. Boete em grece latine dī adiutor
fm accur. C. de ta. seri. et po. li. x.

¶ Bolida vel bolidis est massa plumbi quā mittūt naute ab mare
ad experiēdum pfunditatem. Vnde Per bolidā plumbidic mas
sam significari. Per quā naute solēt maris explorare pfūdum.

¶ Bona eoz qui sibiip̄s mortē ostiūt seu infligunt fm a zo. in
fim. C. de to. mo. sibi cōsti. Si h̄ faciūt ex ipaciētia doloris. vel ob
pudorē eris alieni tūc nō auferūtur bona heredibz. Si aut faciunt
ex osciētia delicti scz si aliquis infligit sibiip̄i mortē ideo qz erat de
lictum vel crimē ob qd nō erāt bona publicāda pūta furtum ho
micidii vel hōi tūc auferūtur bona heredibz. Itē si erat crimen
cuius accusatio poterat inchoari post mortē vt rapetūdaz. peculia
tus et lese maiestatis tūc etiā auferūtur bona heredibz. Si aut ac
cusatio nō poterit inchoari post mortē nō auferūtur sibi bona nisi
adiudicauerit sibi mortē postq̄ fuerit in scelere dephensus. ff. de
to. eoz qui aū sen. mo. sibi cōsti.

¶ Bona libertoz. p̄dnus succedit in bonis liberti in ecia pte ad
dita locupletate hereditatis liberti vel ab vno ex heredibz et nō
relictis filijs a libertoz. vel etiaz relictis sed ingtis vt nō possint ar
guere testamta suoz parētuz inofficiosa. locuples aut hereditas

beat si e maior cetū aureis. vt dic ago. in fi. C. 8. lo. lib. 7. iur. pro.
¶ Bona materna et materni gnis sūt illa q̄ ex matre vel auia de-
benē filiis familias vel etiā emancipatis deriūtur. Et q̄nq; p nepo-
tib; puta res auie ipsoꝝ.

¶ Bona ciuitatis abusiue publica dicta sunt. Sola ḡm publica sūt
que populi romani sunt vt. l. bona. ff. de ver. sig.

¶ Bona dicūt sic a beādo eo q̄ beāt. i. beatos faciūt vel pfunt. Itaq;
beato dē q̄d pdesse. et q̄d pdest beato. l. honoz. ff. de ver. sign.
Sumit̄ autē h̄ dictio p om̄i bono vtili et delectabili. vel honesto
spūali vel tpali vt. i. de aīa. In iure aut̄ hec dictio bona in plurali
et naturalit̄ significat res s̄ras q̄ sūt in dñio n̄o vel q̄si vt in di-
cta. l. honoz. et ipsas res ex p̄rio significato cōiter accepto sig-
ficat deducto ere alieno. Nāq; aut̄ nō d̄ucto significare cōcludi-
tur. Vt bigrā. Testator legat alicui quartā ptem bonoz. et ibi
bona dicunt̄ deducto ere alieno. l. cū aut. ff. de le. ij. Nā sensus ē q̄
p herede deducto om̄i ere alieno de hereditate legatarij habeat
q̄rtā in bonis q̄ sup̄sūt. i. quotā sibi legatā et s̄re enere creditoris.
vt in. l. p̄all. S; ibi testator herede instituto legat ticio om̄ia bona
vel p fideicomissuz vult restitui. significat es alienē. nō deducti imo
trāfire ad legatariū vel fideicomissariū. Et ita idem signat q̄ he-
reditas l. nāq; s. fi. cū. l. se. ff. ad trebel. finalit̄ s̄ h̄ dictio bona si-
gnat latissime om̄e q̄d quis modo p̄t pdesse. Et p̄t in iure reci-
piē in cōi siḡto signat q̄ sūt in n̄o dñio vel q̄si. deducto ere alieno
Etiā siḡnat hereditatē q̄n p̄abile mediū cōmobi; h̄ declarat. et
sic bonoz appositio aut est ciuilis aut naturalis. Ciuilis em̄ signat si-
cut lex. et eius signatū se adaptat et in bonis anumerat̄ si q̄dē in
actionib; petitionib; p̄secutionib; l. bonoz. ff. de ver. sig.

¶ Bonoz possessor d̄i ille q̄ de iure p̄torio alteri succedit qz bonoz
rū possessoras a p̄tere sunt muēte. Et ē d̄ra inē bonoz possessores
et herede qz bonoz possessor de iure p̄torio succedit isti. de bo. pos.
s. i. et. ff. e. ti. p. to. et est nomē iuris vt nō. bern. de cau. pos. et. p̄e
in glo. iij. et. ff. de ver. sig. l. hereditas. Aliud est possessor bonoz
due dictioēs nō nomē appositū. signās factū et nō ius sed heres suc-
cedit de iure ciuili.

¶ Bonoz possessio ponit̄ p vna dictioē s̄m Azo. et signat ius re-
cipiendi p̄sequēdēq; et retinēdi illud quod in bonis illius erat cui
succedit de iure p̄torio. et differt a petitionē hereditatis q̄ est de iu-
re ciuili. vt institu. et. ff. p̄ealle. Idem est ius quod prosequimur
et in hoc differt ab actione hereditatis vniuersali scilicet posses-
sorie hereditatis petitione. Et quādo ponitur pro vna dictioē vt

bonoz possessio significat hoc ius. Si autē dicitur possessio bonoz. tūc significat factū. Diuidit autē bonoz possessio q̄ alia ē ordinaria. alia est exordmaria. Alij diuidūt bonoz possessionē in has duas species scz bonoz possessionē s̄m tabulas testamēti quā p̄tor dat liberis a p̄re in testamēto iniuste p̄teritis. ⁊ bonoz possessionē extra tabulas testamēti ut dicitur.

¶ Bonoz possessōes exordmarie sūt due ex testamēto scz s̄m tabulas et n̄ tabulas. Et q̄tuor ab intestato scz bonoz possessō vñ liberi. bonoz possessō vñ agnati. bonoz possessō vñ agnati ⁊ bonoz possessō vñ vir et vxor. Quaz descriptōes subiciētur.

¶ Bonoz possessio exordmaria dicitur duobz modis. Vel q̄ n̄ ē stabilia certa pte edicti. scz ex testamēto t̄m. vel ab intestato t̄m. s̄ vt vaga. q̄ ex testamēto q̄ ab intestato dēre. et cōpetit t̄m his qui vocant̄ ex iuris legibz. vt ecce m̄ alijs in testamēto institutis. postea in puerp̄io decessit et filiū quē gestabat in v̄tē p̄ferit. Presumit̄ enī filius s̄ institut̄ et h̄z bonoz possessōz s̄m tabulas et septimā pte exordmaria. Cui⁹ bonū est exēplū s̄m legē corneliā tā ex testamēto q̄ ab intestato q̄ figit̄ eū q̄ morit̄ i captiuitate decessit. ipsa hora captiuitatis. Et ideo q̄libet p̄t ei noua lege cornelia ex testamēto ⁊ ab intestato succedere. vt s̄m d̄ bonoz possessō. s̄ sūt etiā. D̄ autē exordmaria possessio q̄ ius nō tribuit. vt carthaginiensiu. et q̄ dat̄ v̄tri. et q̄ dat̄ gr̄a litis agnoscēde. vñ et exordmaria dat̄ sine cognitōe q̄ in ordinarijs. q̄ om̄e ius tribuit q̄tū ē. Itē bonoz possessio aliē diuidit. q̄ alia dicitur bonoz possessio edictalis vt q̄ ex dicto p̄oris mortui decernit̄. Alia v̄ro bonoz possessio decretal̄ q̄ a viuo p̄ore decernit̄. vel q̄ hodie nō ē necessariū eā decerni vel dari. Dicit̄ enī decretalis a iudicis p̄ntia q̄ in eī⁹ cognitōe exigit̄ q̄ s̄m azo. possit et illud dici vñ eē bonoz possessionē edictalē et eandē appellari decretalē vel iudicialē ex eo q̄ accipit̄ efficaciam ex p̄ntia iudicis. Nec est b̄ra inter decretū et decretalē licet quidā dicūt cōtrarium.

¶ Bonoz possessio s̄m tabulas est ordinaria ex testamēto. et dicitur eē ex testamēto s̄m azo. nō q̄ iuuat̄ ex voluntate defuncti s̄ q̄ n̄ d̄z locū n̄ exiit̄ testamēto et dat̄ scriptis heredibz et eis deficientibz vocant̄ substituti. Et n̄ substitutis deficientibz vocant̄ substituti eis. Detunt̄ autē ex originalibz tabul̄ t̄m n̄ exēplo. Itē si fiat q̄stio d̄ tabulis d̄z p̄bari c̄cūq̄ intētio p̄ septē testes et n̄ p̄ duos t̄m s̄m azo. licet quidā dixerūt cōtrariū. Si autē testator nō facit̄ testamētū in scriptis sed in verbis vel nūcapatiōe rez. vel hominū datur bonoz possessio s̄m nūcapatiūū testamētum.

¶ Bonoz possessio extra tabulas quā p̄tor liberis pollicet̄ s̄m spe.
in tractatu de libel. ti. de testa. §. se q̄tur̄ videre ubi dicit̄. Est ⁊ alia
bonoz possessio n̄ tabulas q̄ dat̄ filio vel nepoti p̄terito n̄ testa
mētū p̄ris vel aui q̄ filiū vel nepotē i testam̄to suo vel vita p̄terijt
et aliū in tabulis si filio vel nepoti legavit ipse t̄m legatū nō agno
uit et s̄m ago. in s̄u. e. ti. deferē liberis naturalibz ⁊ legitimis t̄m pura
adoptivis. Itē natis et nascituris. Itē emancipatis p̄cipue et his q̄
erāt i potate defuncti et dat̄ ex illis ex q̄bz potuit ayt hereditas aut
bonoz possessio peti de iure cōi. Dat̄ aut̄ a p̄re nat̄ali ⁊ i adoptōe
nō h̄z locū s̄ bonoz possessio n̄ instituanē ab eo heredes ⁊ ali⁹ eis
omittat̄ edictū. Itē alia est bonoz possessio n̄ tabulas s̄m villæ.
in spe. ibid. q̄ dat̄ p̄ri vel m̄ri vel aui vel p̄auo si sint p̄teriti ex te
stam̄to filij vel nepotis emancipati ḡtis et sine pecunia cū q̄ n̄ ē fa
ctū p̄aerū. ne p̄r vel au⁹ inq̄ret̄ et suā iudicia nec receptū ē ab eo
q̄tū satis est. q̄ etiā nec milēs nec in milicia decessit. Itē s̄m eūdes
ibidē. Est et alia bonoz possessio n̄ tabulas q̄ dat̄ p̄rono p̄terito
n̄ testam̄tū liberti. si sit maior cētenario ad recipiēdū p̄ p̄ronuz
eciā p̄tē sibi debitā de iure et dat̄ p̄rono si sit p̄terit⁹ oino. Vel etiā
si sit sibi m̄m⁹ eciā p̄tē legatū et tūc dat̄ p̄ suppl̄to vsq̄ ad eciā
p̄tē. Et differētiā s̄m ago. a bonoz possessione q̄ dat̄ liberis. q̄a
tūc s̄ demū dat̄ si hereditas liberti sit abita saltē ex vno de heredi
bus. Sed illa q̄ dat̄ur liberis satis est q̄ q̄s potuit esse heres licz n̄
nō potuit petere s̄m tabulas bonoz possessōz. Itē nōndū q̄ q̄re
la inofficiōsi testam̄ti fere s̄ idē opatur q̄ bonoz possessio n̄ ta
bulas q̄ testam̄tū rescindit ⁊ factō. Sed s̄p̄. d̄ic̄ q̄ s̄ iure scissum
et irritū ē. Sed in s̄ d̄r̄nt q̄ bonoz possessōes oēs p̄torie actiones
sūt vel edicta p̄torie q̄rela aut̄ inofficiōsi testam̄ti civil' ē. Et p̄mis
sē bonoz possessōes ordinariē sūt et cōpetūt ex testam̄to Alie bo
noz possessōes cōpetūt ab intestato.

¶ Bonoz possessio v̄n liberī s̄m villæ. in spe. ubi s̄. §. viso dat̄ filio
emancipato q̄n p̄r decedie ab intestato et ē ordinaria et eā n̄ h̄nt
liberī in linea materna s̄. q̄ciēs. ff. de suis et legit̄ here.

¶ Bonoz possessio v̄n agnati vel v̄n legitimi ordinaria ē. Et sc̄d̄z
villæ. ibidē dat̄ p̄ximis cognatis q̄iūctis p̄ virilē sexū post liberos
ab intestato. Et nō q̄ bonoz possessio v̄n legitimi nō ē caput spe
ciale s̄ ḡnale occurrēs cū alijs sp̄ealibz bonoz possessionibz s̄z cū
v̄n liberī. v̄n agnati. v̄n cognati. v̄n ex lege et senatuscōsultū.

¶ Bonoz possessio v̄n agnati similē ordinaria est. Et s̄m villæ.
dat̄ hijs ab intestato q̄ p̄ femineū sexū q̄iūcti sunt ut si neq̄ libe
ri neq̄ legitimi existāt p̄ximi cognati succedāt.

¶ Bonoz possessio vñ vir et vxor familie ordinaria est et dat viri muliere ab intestato decedente agnatis vel cognatis nō ex niti- bus. vel ecōtra dat mulieri viro ab intestato decedente agnatis et cognatis nō ex niti- bus. Et hęc omēs ordinarię quatuor bonozum possessiōes aptūt ab intestato. Alie vero q̄ sequūt sūt extrarię.

¶ Bonoz possessio extraordinaria q̄ ē noie caret s̄m vilis. ibidem et cōpetit hīs q̄ ex lege et senatuscōsul. et cōstitutioibz. p̄n. puz tā ex testamēto q̄ ab intestato veniūt scz vt cū aliq̄s vult succe- dere p̄ri suo quē ab intestato decedisse inuenit. cū ab hostibz rebūt vel cum a captiuitate fuerit emātipat et sic iuro ciuili cū cogna- tis in successione iuris postlimini petat sibi hęc bonoz possessiōne concedi.

¶ Bonoz possessio ex lege cornelia eōdem modo dat filio emanci- pato et iure ciuili incognito cū vult succedere p̄ri decedēt ab inte- stato apud hostes in captiuitate.

¶ Bonoz possessio ordinaria septima dat vno nō patrono vo- lenti succedere libertō ab intestato decedenti sine liberis. Alio mō filio volēti succedere in bonis matris vel ecōverso. Et dat alio mō infanti vel curatori eius volēti succedere ex testamento matris q̄ testamētū narrare nō potuit p̄uenta morte cū i puerpicio decellit et alios filios coheredes instituit. Dat aut hęc bonoz possessio fi- lio adoptiuo vel arrogato volēti succedere p̄ri adoptio vel arros- gatori ab intestato decedēt. Omēs aut bonoz possessiōes s̄misse ius tribuūt sed que sequūtur ius nō tribuūt licet facti sunt.

¶ Bonoz possessio cartomiana ē illa p̄ qua filij ipubes volēs succe- dere in bonis p̄ris ab intestato tāq̄ proximior vel cūpere testamē- tū p̄ cōtra tabulas vel dicē ipm nullū ipso iure cū sūt p̄teritus. et cū obiciat sibi contra iustia bonoz et filiatiōis vel mouet sibi q̄stio status puta q̄ fit seruus petit p̄ cartomianū possessor institui p̄ cō- traueriā motā de bonis. et filiatiōne et q̄stione stat⁹ vsq̄ ad tpa- pubertatis sue deferri. Et dat solum cognitiōne lummaria. Re. j. Cartomianum.

¶ Bonoz possessio noie ventris dat mulieri p̄gnati in bonis ma- riti in quibz s̄m dignitatem suā sibi et familie sue alimta cōstituit.

¶ Bonoz possessio ex edicto diui adriani tollēdo dat alicui volē- ti succedere in bonis aliquius ex testamēto in quo institutus vel in- scriptus est ex eo q̄ ondit testamētū nō cācellatū nec abolitum nec in aliqua pte sua abrahū s̄m alb. Et dat volēti succedere ab- intestato s̄m goff. qd̄ pbat sc̄ba ps rub. que s̄ de scrip. herede. Sed ratio goff. dicit cōtra in sū. Hoc tñ notādnm sc̄dm villhel. de

bonoz possessione q̄ bonoz possessiones olim fuerūt vtilēs sed hō
die sunt inutiles p̄ter q̄ in quinq; casib;. Prim⁹ q̄n viuo testatore
postu⁹ p̄teritus decessit quasi videat̄ testamētū ruptū iuris solēni
tate. cum nihilominus heres scriptus ex isto testamēto petit bono
rū possessionē vt in. l. postu⁹. ff. de inuis. rup. et irri. testa. Secūd⁹ ē
in. l. fili⁹. e. ti. Tercius in sti. qui mo. testa. infir. §. ij. Quart⁹ in. l. he
res. ff. de decre. ab or. fa. Quintus in. l. equissimū. §. ij. e. ti. et. l. fili⁹
C. de inoffi. testa.

¶ Bonoz possessio ex testamēto militis in militia decessentis non
dat̄ patri vel ayo vel p̄p̄o. vel cōtra cōtra tabulas vt. C. de tes
ta. mili. Ine quidem. et. l. milites.

¶ Bona vacare est ipsa dñm nō habere.

¶ Benefidei possessor est qui credit se aliquā rē iuste retinere Sed
malefidei possessor est q̄ iniuste scit se aliquā rē possidere vt in reg.
possessor de re. iur. §. vi. et in sti. de vsuca. p̄ to.

¶ Benefidei emptor d̄ q̄ ignorauit rē alienā esse vel putauit ven
ditorem habere ius vendendi scz esse p̄curatores vel tutorē. ff. de
ver. sig. l. benefidei.

¶ Bos corruptus ē bos q̄ facile corrupit. i. cornib; pungit

¶ Boues nō cōtinent̄ sub appellatiōe iumentoz s; pecudū vel ar
mentoz. ff. de ver. sig. l. boues. vñ si lego armētū cōtinet̄ boues. ff.
de le. iij. l. seruus. §. armētō. Sed si lego iumētā nō cōtinent̄. l. lega
tis. §. iurpenti. e. l. et. ff. de edi. edic. l. ediles.

¶ Breuiter nō. Jo. cal. in cōmētū suo sup. h̄ere. cū dilect⁹. §. cau
pol. et aprie. Et Jo. an. de testa. e. i. li. vi.

¶ Breuiloqua hec d̄ctio signat substitutionē q̄ breuib; verbis cō
tinet substitutionē cumulationē et multiplicationē. Et q̄ breuiloq̄
est illa substitutiō q̄ substitutiōis vnius p̄sone ad aliā fit repetitio
q̄ breuiloq̄ illas tot et eodē mō signat substitutiōes. vt signant
eius verba vel quis aliūde sumpta significata. Et d̄ breuiloq̄ id ē
breuib; verbis fit et breuib; verbis cōplendit plures substitutio
nes vt. no. accu. et bar. ff. de vul. et pu. substi. De hoc vide. j. Sub
stitutiō breuiloqua.

¶ Bocartica materia d̄ q̄ ē contraria opinio nū rōnib; inuoluta.

¶ Bu.

¶ Brutus d̄ quasi obrutus q; sensu caret. Et est sine rōe et p̄sōe
tia s̄m p̄s. vñ brutire. i. infatuati.

¶ Bubulus est magnus et siluestris bos s; bucul⁹ ē puus bos.

¶ Buc⁹ ē garrul⁹ q̄ ceteros ozis loq̄citate n̄ sensu supat s̄m p̄sōe.

¶ Bulla ē sigillū pape vel l̄ra quā dat papa vel ornāmētū regale.

Quod dicitur legatum secundum azo in

hu. C. de cadu. tollen. est quod defecit post mortem testatoris quacumque ratione. Et quia quibusdam modis et rationibus iniquis et olim legata fiebant quibusdam caduca. Ideo lex ponit unam rubricam de cadu. tollen. Et differunt per non scriptum. quasi caducum. et vere caducum unum legatum per non scriptum est quod legatum alicui datur in metallo vel non existenti in re. natura puta non nato. quasi caducum est quod non omnino cadit. Sed vere caducum est seu dicitur quod legatarius vivit post mortem testatoris et supervenit ei conditio pro qua efficitur incapax legati. Sed in alio casu legatum illi qui est in responsa tura sed moritur ante mortem testatoris. Primum accrescit sine quaere. secunda duo cum onere.

¶ Calcitrosus equus est qui solet calce ferire. id est pedibus retro se percutere
¶ Calculator secundum philosophum perit. dicitur a calculis. id est lapillis minutis quos antiqui in manibus habuerunt componendo numeros.

¶ Calculus. id est computus. C. de erro. cal. vna. Item. id est sententia diffinitiva. C. de ap. si actor. vide aliquod de calculo de si. instru. cum dilectus.

¶ Calumnia secundum Hostium in sum. est cum quis ex certa scientia iniuste agit vel resistit. secundum ad tur. l. i. §. calumniari. Vel est petitio iniusta ex certa scientia in iudicio facta et iuste petitioni iniusta responsio. vel est falsi criminis impositio. ff. de ver. signi. l. i. in prim. et. l. si quis calumnetur.

¶ Calamitas est infelicitas vel miseria que euacuat omni bono. vel est pena vel labor immensus.

¶ Calumniator est qui scienter alicui falsa crimina imponit vexandi occasione. Vel secundum philosophum calumniator a calumniando. id est frustrando vel decipiendo dicitur. Et inde dicitur iuramentum calumnie scilicet vitare. et est assertio vere petitionis vel repulsionis secundum glossam. cum quis iuravit se bona fide et non calumniando animo causam novisse. vel quod venerit ad reluctandum putans se bona iusticia uti. C. de iura. cal. l. ii. §. i. et habet quinque capitula ut. c. i. eo. ti. ubi versus dicit de hoc glossa. Et qui calumniose accusat debet officio et beneficio privari et in exilium deportari. c. i. p. calle. Item non quod in l. sciuerit de excu. tu.

¶ Calumniari secundum Azonem in sum. C. de calum. est falsa crimina scienter intentare et alicui opponere vel imponere. Et ex eo quod quis non

probavit crimē calumnia ei videtur. licet tex videat sonare in otram
rum q̄ talis nō sit calūniatus. ij. q̄. ij. §. notā dūm ij. vbi dicitur calū
niari est falsa crimina intētare seu intēdere. Præuaricari vero crimi
na abscondere. Tergeuersari in vniuersū ab accusatiōe desistere
Sed nō vtiq̄ qui nō probat qd̄ intēdit calūniari p̄tinus videt̄ finis
lis tex. in. l. i. ff. ad senatuscō. turpil.

¶ Cancellarius nomē accepit a cācellando. Cancellare em̄ est li
neam ducere vel damnare. Vñ lra vel scriptura que damnaē cus
linea p̄ mediū ducta ē cācellata. Et inde dicit̄ cācellarius cuius of
ficium est rescripta vel respōsa impatoris et mādata inspiciere et
mala scripta cōcellare et bene scripta cum signaculo suo signare
et sigillū eis imprimere. Inde etiam venit archicācellarius quasi
p̄ncip̄s cācellarie s̄m Azb. in sum. Differūt tñ cācellare et sub
pūctare. quia cācellare est literam lineam p̄ mediū ductam dānare
sed subpūctare est literas pūctis suppositis dānare.

¶ Callipitas Re. ij. dolus malus. Est em̄ calliditas dolus adhibitus
tacēdo. vt nō. ff. de do. ma. l. i. i. glo. Inde callidus. i. fallax vel astu
tus.

¶ Caligatus. i. miserrimus. Inde caligat miles s̄ qui hēt ferreas
ocreas vel caligas de coreo. Etiam idem est q̄ infirmus vel obscu
rus has expositiōes facit glo. in. l. caligato. C. de sup.

¶ Canonica est ius qd̄ puenit ex electiōe et receptiōe in fratrem.
vel est ius percipiendi fructum prebende siue redditus. c. relatum de
preben.

¶ Canonica monitio est q̄ interuenit citatio ex n̄ tribz monitio
nibz vel vna pemptoria p̄es cōtinens de qua in c. cōstitutionē de
sen. ex li. vi.

¶ Canonica portio de canone deputata ecclesie parochiali de reli
quis parochiano defuncto illi ecclesie vbi eligit sepulturā cū ali
bi q̄ in parochiali elegerit eā. Et est scdm̄ varias cōsuetudines
alia et alia. Nam alicui medietatis. alicui tertia. alicui quarta dāt̄
de sepul. c. certificari.

¶ Canon grece est regula latine s̄m. di. canon. Et in vna significa
tione est id qd̄ in cōcilio generali vel p̄uinciali statuit̄ et sic capi
tur de cōsti. c. canonū statuta. In alia significatiōe videt̄ eē id qd̄
ab emphiteota s̄ re emphiteotica soluit̄ et sic videt̄ sumi ab azo.
in sum. C. de iur. emphi. v. Ex lex autē cōtractu. Etia dicitur illud
quod sumit̄ p̄ pedagio vel vectigali ff. de publi. et vecti. Et nō
q̄ qñ papa vult cōdere canones possunt ep̄i cōtradecere q̄ nō cō
ueniunt cōsuetudini regionis eoz di. iij. Er̄t autem lex. et nota

In c. sequen. in v. iudicez ubi querit an sententia pape pualet sen-
tencie epoz. Et qd no qz orbis maior est vix. c. iij. di. legim⁹ p⁹
mediu. et ibi glo. qd statutū cōcilij pūdicat statuto pape ar. con-
tra ibidem.

¶ Canon largitionariū tituloz est sūma tributū et pstat de regu-
lari pstatōe a pūncialibz fisco. Et dicunt tituli qui ex specialibz
titulis. i. lris breuibz cauta legunt vt. C. de iure fisci. l. penl. c. C.
de anno. et tribu. l. iij. §. acceptacōes et. l. i. de canone largi. l. x.
scdm accur.

¶ Canon frumētari⁹ vrbis romane est certus numer⁹ mēsurarū
frumētū qui singulis annis mēdebat⁹ rome. l. i. et ij. eo. t. l. xi. qd
erat etiam de oleo. Et qd⁹ ra hoc nō licebat alicui beneficiū vel in-
dulgēciam aut pūilegiū impetrare et impetratū nō valuit vt ibi-
dem dicit. Item canonū quidē est late senēcie. quibz fer. c. de. Et
pūm us exprimit⁹ p⁹ verbū sit inodatus vel eqipso. Secū⁹ p⁹ ver-
bum inodet. vt. est glo. in c. quicūqz de hēre. l. vi. Itē canō habz
sub se qtuor species. xxv. q. iij. si quis dogmata.

¶ Canonica est nomen tituli et iuris. pūenda vō nomen facti et ca-
dit in extraneū vt nō. Inno. in c. cū. de cōsti. l. iij. pūenda.

¶ Cape est ita accipe qd id qd capis tuū fiat. vñ aliud est cape z
aliud accipe. qz cape est cū effectu qd secū remansuz est. Ideo nō
videt⁹ quis cape qd erit restituz. Sed accipe est si quis nō sic ac-
cipiat vt habeat. et sic accipe potes illud qd nō fit tuū accipiēdo
rubri. i. C. l. x. et. ff. de ver. sig. l. aliud est cape

¶ Capiēdis. i. vltimandis pignozibz tributoz. Re ij. pign⁹ et
tributa.

¶ Captio. i. deceptio. Inde captiosū et est deceptōiū vel decepti-
osū aut dolosū vt nō. Jo. an. de offi. dele. si duo l. vi. in glo. in fi.

¶ Captio cā mortis alias capio fm azo. est qñ p mortē alic⁹ occa-
sio capiēdi obuenit alicui exceptis hīs capiēdi figuris et causis
que certis et pūis nomibz nūcupant⁹ vt hereditas legatū et fi-
deicōmissum. quia scz talis captio vel capio nō incidit in naturaz
acceptiōis hereditatis legati vel fideicōmissi. Et causa mortis ca-
pio fm azo. in sum. C. de dona. cali. mor. Est cū post mortem alic⁹
aliquid dat⁹ alicui causa cōditionis implende vel aliquid puenit
ad aliquem mortis occasione nec tñ aliquo certo traslationis vel
acceptiōis nomine nūcupatur. Verbigratia. fūdum tibi cōmisi.
vt ticio dāres. cum tu post mortem meam nō haberes fundū dare
ticio dedisti sticho qui fūit est heres et stichus tūc causa mortis
capit cum fund⁹ ei donat⁹ causa mortis. qz donatio merā obtinet

voluntatem vel libertatem et non elyptam vel conditionatam.

¶ Capitio Re. s. annona.

¶ Capitatio cuiuslibet civitatis eximenda capitatio. i. census capitatis vni dicebantur ciues romani per excellenciam exempti. et quedam orientales pumicie. l. v. mica. C. e. ti. li. xi. Quibus tamen dicitur quod loquitur illa lex in plebe cuiuslibet vrbis capiciose per hunc quod dicit et excipit.

¶ Capite censuræ et qui dat censum per capite. C. in qui. cau. colo. ca. pi. de. mi. accu. possunt li. xi.

¶ Capitalis inimicus quis dicitur vide accur. ff. de arbi. l. licet autem in glo. iii. et ff. de testi. l. iij. §. ij. in glo. et de ar. ff. de questi. l. i. §. si quis dicatur.

¶ Capitulū vno modo est locus vbi res capitales firmanter. Secundo significat lectionem. Tercio distinctionem. ut ike liber habet quatuor capitula. Quarto significat congregationem multorum et precipue virorum ecclesiasticorum. et non. io. an. in c. capitulū de rescriptis.

¶ Captiui et postliminiū reuerfi. Re. ij. postliminiū.

¶ Capituli diminutio est statim mutatio ut quoniam liber efficitur seruus Et est triplex diminutio capituli. scilicet maxima media et minima. Minima capituli diminutio est quoniam quis nec civitatem in qua moratur nec libertatem amittit. sed tamen patitur contra se status mutationem vel mutationem circa familiam. ut qui iuris sui est. alieno iuri incipit esse subiectus. veluti per arrogationem. aut cum quis emancipatur quod primo erat in aliena potestate. sed debet intelligi predicta prescriptio cum presutatur status hominis factio eius inveniunt vel in condemnando vel emancipando vel arrogando vel adoptando vel etiam in reuocando ex ingratitudine. unde licet patre alicuius mortuo mutetur eius status quod sui iuris est. factio non ideo capite diminutus est. Et statim hunc ponitur secundum Azo. per civitatem et libertatem. vel civitatem tamen vel patria potestatem seu propria potestate aut media. Tria enim sunt que habentur habentur scilicet civitas libertas et familia. Et secundum hoc tria sunt tres capituli diminutiones. Media capituli diminutio est cum salva libertate civitas amittitur ut cum quis deportatur seu relegatur ad exilium per quoniam quoniam vel bannitur. Maxima capituli diminutio est cum civitas amittitur. nec libertas retinetur. ut cum deportatur quis in insulam et seruus efficitur. aut in metallum damnatur. Et sic etiam bannitur in opus metalli vel si maior xx. annis patitur se vendari ad precium precipiandum. vel si manumissus in servitutem ex ingratitudine reuocatur. Pena autem damnationis in metallum hodie locum non habet vide in l. de capi. di. per to. et h. de. §. tuto. §. tutela.

¶ Caplarij dicuntur qui in balneis vestimenta suscipiunt custodienda

Vel aliter sunt illi qui portant alios libros ad scholas.

¶ Carbonianū Re. s. ignoz possessio carboniana. Vñ scdm a 30. dicit a carbonis muetore vel auctore. Et dat solum nato et n̄ nascituro in quo differt ab edicto de ventre in possessionem mittēdo quod subuenit nascituro.

¶ Carbonū appellatiōe quid cōtineat vide. ff. de v. sig. l. car. tonū vbi appellatiōe materiatī nō continet materia vt appellatiōe libroz non carte. ff. de le. iij. l. libroz. §. p̄ tamē. Nec ecōtra appellatiōe materie continet materia. l. suus. c. i. Et sic nō cōtinent ligna ad coquendū vel calefaciendū qz nō sūt carbones.

¶ Carbularij iudices dicebant olim illi qui ab ipatore habebāt potestāē iudicādē et illos solum qui corā eis eligebāt litigare et poterāt eligere in e cōsensu ap̄noz iudicām. sicut arabie in glo. l. i. ff. de iudicijs.

¶ Cartophylacium est armariū vel locus in quo carte reseruāt Et dicit a cartā qd est instrumētum vel scriptura et philare cōseruare quasi rē. vt nō. c. de pba. et c. ij. xc. di.

¶ Carta seu instrumētum seu rescriptum dicitur p̄mā seu falsū bene. xiiij. modis. vt nō. in c. in memoria di. xix. in glo. vbi falsa. Primo ex dicto vel tacito. Secūdo scripto. Tercio facto. Quarto sine testibz. Quinto p̄ subscriptiōes varijs manibz notatas. Sexto p̄ alienū sigillū huiusmodi habeat vt ibi.

¶ Character ap̄ie est signaculū quoddā quo aliud. i. signū vt ordinat in aliquo in finem. sicut caractere insigniē denarij ad vsū commutatiōe. Et milites caractere insigniē quā ad miliciā deputati. Homo autem fidelis ad duo deputat ad fructiōē glorie et ad hoc insigniē signaculo gratie ap̄c. vij. Nolite nocere terre et mari quoad usqz signemus. Secūdo anima fidelis deputatur ad recipiendū vel tradendū alijs que p̄tinēt ad cultū dei et ad insigniē caractere sacramentali id est signo indelebili aie imp̄ssio.

¶ Carena dicitur a carēcia hominū vel cibarioz. Nam p̄ xl. dies reuuant in pane et aqua et includunt in aliquo secreto loco iuxta ecclesiam vbi nō habent cōspiciū hominū vt nō. Bern. in c. acculā fī de accu. Et simile nō. glo. in c. ij. de spon.

¶ Carrucarij scilicet et atriarj idem sunt videlicet serui vel custodes atrij.

¶ Cardinales dicitur a cardine quia sicut hostium regis a cardine sic per eos regitur ecclesia vniuersalis xxxiiij. di. p̄biteri. dicuntur etiam quandoqz cardinales. i. principales quia per eos debet officium in ecclesia regi.

¶ Carnificare est carnes facere scz mactare. Inq̄ carnifex q̄ carnes facit et vendit de ap. significāte. Etiaꝫ homicidē solet dici carnifices vt glo. in cle. i. de vi. et ho. ele.

¶ Caselle sūt granaria in quibꝫ fructus componunt. ff. de iudi. l. i. et dꝫ quasi cellule granarioꝝ alias granoꝝ.

¶ Castellus s̄m alber. vel castellū s̄m alios dꝫ scdm spē receptaculum qd̄ aquam publicam suscipit que ducit ad aliqd̄ p̄diū irrigandū. Re. de aqua cal. edu. vt. ff. de aq̄ cot. et esti. l. j. §. equissimū. Alias i. castū. ff. de le. n. l. ticia. §. fi.

¶ Castrū si vendat iuspatronatꝫ s̄. annexū accedit. secus si vendat pallacium vbi est ecclesia vbi habeo iuspatronatū de hoc vide Inno. in c. ex literis de iurepa. et ho. in sum. de iurepa. §. Equaliter ij. q. vij. accusatio.

¶ Castitare est minutatim vel minime stillare.

¶ Castrense peculium Re. peculium.

¶ Cathedralis s̄m hugo. est grecum et ponit̄ p̄ excellē sede iudicis presidentis. Et dicit̄ a cathos. i. sedis. et edra spōda quasi spondata sedes. Et ponit̄ etiam p̄ spē doctōris. Ita dicit̄ glo. in cle. dudum de sepul. Et allegat̄ ibi grecismū. vnde Rex soliū doctōra cathedraliam iudexqꝫ tribunal.

¶ Cathedraliticū est qd̄ soluit̄ annuatim ep̄o a suis clericis sue bꝫ oceb̄ in signū subiectionis vel obediētie et etiam sustentationis. et est dūoꝝ solidoz vt x. q. in. placuit et de offi. dꝫ di. oquerete. Et dicit̄ cathedraliticū quia soluit̄ ad honorem cathedre episcopalis x. q. in. c. i. Et nō debet exigi vltra antiquū morem e. q. nec numerus. Per quōd colligitur qd̄ potest currere prescriptio in quāitate cathedralitici. c. olim d̄ censi. Sed totaliter nō prescribitur quim seluat̄ s̄m no. sol. lxxv. xvi. q. vij. quicūqꝫ. Et vide Archi. c. i. de pben. li. vi. vbi cōtrarium alle. goff. et hug. xiii. q. ij. in p̄n.

¶ Cathexizare est imbūere doctōre seu instruere vel benedicere. Inde cathexismus. Nam ante baptismū instrui debent baptisandꝫ in fide et precipue adūti de conse. di. in. an. xx. Ita nō glo. i. c. p̄ cathexismū de cogna. sp̄i. li. vi.

¶ Cathecumifus instructus dicit̄ vel qui baptisari p̄ponit̄ medio tpe s̄mbolum dei discens xlviij. di. §. i. et c. quoniam multa. Vel dicitur audiēs eo qd̄ doctrinam ante vltimas ecclesie audiat cū suscipere velit baptismum.

¶ Carhologus est superior pars molendine. ff. de fun. instruc. l. cū telamomis.

¶ Castrametoz. pono figo vel diuiso castra

¶ Cationus est flagellus ex vnguis factum in modū scobe et tali
vntē religiosi in capitulis.

¶ Cautio hęc dicitio ex proprio significato significat nudā pmissioē
ex qua inducitur firma obligatio. C. de v. sig. l. sanctim. vt quis te
net cauere de euictione de vicis et morbis. Et intelligitur ad a fi
deiussozibus et pignozibus sed nō a stipulatioē. Nam astrictē cauere
debet stipulatioē cauere vt obligatio fit firma. l. pen. §. docē. ff.
ne quis in ius vocat. se. vi. eximat et de cle. nō res. relati. Nūq; si
gnificat cū pignozibus vel fideiussozibus qñ hoc aliud verbū ei ad
iunctū declarat vt nō hāc pcuratorū vt rechat ydoneā cautioē
a debito alias nō dare dilationem. ibi cautio intelligit cū fideius
sozibus vel pignozibus. l. si mādatō. §. si ff. mādati. Catio signifi
cat. significat ex verbis ydoneā qđ apponit vt addat et fortiore cau
tionem exprimat qualis nō esset p stipulationē solam. Item ptoz
ibi iubet p collatioē bonoz faciēda recte caperi vt. l. i. §. iubet. ff.
de colla. bono. significat cō. fideiussozibus vel pignozibus. vt. §. ca
ueri e. l. Et hęc rōe verbi recte. Nūq; significat cū fideiussozibus et
nō cum pignozibus qñ cautio de pcuratore exigit. l. i. ff. de pcur.
p. ptoz. ff. de pto. stipu. Et hęc cautio ptozā requirēs fideiusso
res ex lege positua ptozā pall. que est facta ppter honestatē iu
dicij. vt em̄ pūisq; legis aliquis opes et nō inutilis sit. l. i. §. qñ. ff. de
le. i. tūc ex iusta causa. qñ debitor bona dilapidat iudex facere de
bet qđ caueat debitoz.

¶ Cautio est gñale nomē omniū securitatū quociēs quis secur?
reddit de eo qđ sibi pmissit. Vnde Cautio priuata cū trino teste
notata. Hoc ius est nacta qđ cautio publice facta. Et diuidit in
multas species. q; alia est cautio hypothecaria. alia cirographia
Et pnt dici satisfactōes. Etiam cautio dicitur carta in qua scribit opu
tatio vt luce xvi. Accipe cautionē tuā rē.

¶ Cautio rati dāda est cū de mādato dicitur. C. de pcur. l. i. et dicitur
illa securitas que requirit a pcuratore ptozā p domino cui no
mine agit qđ ratū habebit omne illud qđ in iudicio p illū factū fu
erit. vnde cauere de rato vel satisfacere est pcuratorē actoris pmit
tere velle pseuerare vsq; ad finē litis.

¶ Cautio fideiussozia est qñ interuenit fideiussoz; pncipali obliga
tioni. Et dicitur satisfactio et hęc sūt multe vt de lite psequēda iudicō
fisti. iudicatum solui et de rato.

¶ Cautio fidei pte interuentu. Dicitur que fit p fidem pstitā sine
solennitate iuramenti.

¶ Cautio iuratoria est qñ cōpromissio iuramento firmatē vt qñ iuro solēmiter sine dubio aliquid vel impletur pmitto.

¶ Cautio nudo pacto est cū aliquis fidem totā abet s̄ me q̄ cōtentus sit nuda pmissioe mea. Et hoc aprie dicit pollicitatio p̄ pollicita cōuentio vnde vere et aprie dicit satisfatio et satisfactio dicit p̄. Sed satisfatio aprie est cū duo pacificētes duas scripturas sub eadē forma verborū inter se cōficiūt et mutuo tradūt et pollicitatio et satisfatio cautele dicit p̄nt aprie loquēdo.

¶ Cautio pignoratitia siue p̄p̄thecaria est cū pign⁹ tradit aut p̄p̄theca hypothecatur. et dicit etiā satisfatio.

¶ Cautio de euictioe dicit qñ securitas p̄standa est vel p̄stata emptori a venditore sit ea cōditioe vt si ab alio eumcatē venditor ei restituat extimationē rei in duplum vel in simpliū put inter eos prius conuentum est.

¶ Cautio nū autē alie multe possunt esse species put ad diūlas materias applicant. vnde spe. in tractatu libelli c. de pignoribus. §. sequit vbi quāsdā alias species cautionū p̄sequit.

¶ Cautio de dāno infecto est que p̄stat cū tua dom⁹ ruinosa ruina minat domui mee. vel etiā p̄stat. scdm quosdā cum timeo q̄ aliquis mihi infiditē possum agere vt mihi p̄stat cautionē ne me offendat.

¶ Cautio de opere molieto quam p̄stat ille qñq̄ cui nunciatur opus nouum scz q̄ ipsum opus demoliat si cōtulerit eum iniuste edificasse.

¶ Cautio de usufructu in qua de duob⁹ cauet scz q̄ usufructuarius re nō male vtaē et q̄ etiā usufructu finito restituat qd ex re ipsa superēcat.

¶ Cautio qua heres cauet ipsi legatario cū heres dat fideiussores legatario de legato p̄stato.

¶ Cautio qua legatari⁹ cauet heredi est illa q̄ legatarius satisfat heredi vt. si falcidia locū habeat q̄ ampli⁹ noie legati recipit quā rō legis falcidie patit id heredi restituat.

¶ Cautio arrogatorū quā arrogator stipulat seruo publico q̄ restituat arrogato q̄ ab eo habuit et eis ad q̄s puentura sint et q̄ dabit sibi quartam ptem de bonis suis si eum sine causa emancipauerit seu exheredauerit.

¶ Cautio qua cauet ei cui restitutio fieri debet quā rogat⁹ restituere bona alicuius si sine liberis decesserit quicquid post mortē s̄ hereditate extabit cogit cauere illi cui debet fieri restitutio q̄ seruabit ei quartam partem.

¶ Cautio muciana a mutuo iuriscōsulō dicta est. Et habet fieri in ultimis voluntatibus. Et cōmuniter s̄m doc. nō in cōtractibus et fit in cōditionibus negatiuis pura sic dicēdo. Si ticius capitolium nō ascēderit si seruum nō manumiserit lego ei. x. l. muciane cautionis. ff. de adi. et demon.

¶ Cautela est diminutiū a cautiōe. et tñ qñq; supabundanciaz importat ut cum s̄z habūdans cautela nō nocet. l. testamēta. ff. de testa. quinq; q̄ apte cautela fuit no. archi. l. di. p̄sbiteros. i. de cautelosis. i. puidus circūspēct⁹ vel plenus cautelis.

¶ Cauo quid sit pater. q̄. in dictione stabularij in si.

¶ Catul⁹. i. sapiēs media p̄ducta sed media breuis est aīal. unde est animal catulus fr̄uē ratiōe catulus.

¶ Caullatio est qñ ab euidētē veris trāsīt ad euidētē fallā p̄ quādam verborū inuolūtione vel sophistria. c. venerabilis de i. v. g.

¶ Causa est ex qua aliqd̄ p̄ducit ut pater est causa filij et cōtractus cā obligatiōis. l. et an eam. ff. de actiones. ff. de exceptio rei iudi.

¶ Item causa est finis ex quo impulsio dat fact⁹ de dispositiōe. et ita sumit in tñ. de condi. et demon. et causis et modis eaz. Vbi patet q̄ causa differt a modo qui est de futuro et a cōditione que etiā est de futuro et suspēdit. Etiam a demonstratiōe que tantum de-

clarat rem vel p̄sonam ver. g. Patron⁹ potest compellere libertā ut nubat ne impediat matrimonij ut ciuitates repleant. Iste finis ut ciuitates repleant est causa cōdēde legis. ideo dicitur q̄ cessante causa cessat lex. ut. l. adire. ff. de iurepatro. Et uti mur p̄miscue illis Arbis. Cessante causa legis vel cessante ratōe legis. Differūt tñ causa et rō quia ratio est deus. cordis discernens rem p̄ medium. Sed causa est qd̄ in facto accidit vel nō acci-

dit p̄ qd̄ ratio discernit quid iuris. Dicit etiā causa efficiens in. l. cōditio legis in cōtractibus cōtractendis. Causa materialis in legibus est materia de q̄ in illis disponit. Et causa formalis est mod⁹ tractandi et forma cōtractendi vel disponēdi q̄ addit cōtractui vel dispositioni. Dicit etiā causa instrumētalis ut est instrumētum artificis. Et breuiter quicqd̄ adesse alie rei cōcurrat cā dicit alie et aliter tñ. Et significat causa p̄ dictionē si ut dicēdo dono vel lego illi si negocia mea gesserit. l. demonstratio. ff. de cōdi. et demonst.

¶ Item p̄ dictionem qz mlti. de le. ff. lōge magis. Et p̄ dictionem qm̄ nam exponit p̄ quia. Item significat causa in dictionibus illatiuis ut dicēdo. Ticius negocia mea gessit ideo vel idcirco sibi lego. Item in dictione cum ut dicēdo cum ticius negocia mea gesserit lego sibi rē. Etia i dictione siue. ut siue tici⁹ negocia

mea gresse: i: siue abuocatus fuerit &c. Item in p̄positione p̄ vt
ibi lego vineas p̄ alimētis .l. fi. §. i. ff. §. ali. et. c. i. ha. lega. vñ sensus
est q̄ ex causa alimētōz lego vineas. Item significat̄ causa p̄
dictionem nomie vt dicēdo lego vñon fl. nonne totis .l. cū quidē
vxi. ff. de le. ij.

¶ **C**ausa dicit̄ a casu quo venit. Nam causa est materia et origo ne
gocij. nedum discussiōis examine patefacta q̄ dum p̄ponit̄ cā est
cū discutit̄ iudiciū. cū diffinit̄ iusticia. c. Forus §. ver. sig. vbi bern̄.
dicit̄ in glo. Causa est res in dīcēdo posita cū in p̄positiōe certarū
p̄sonaz sc̄z actōis rei iudicis et testis et dicit̄ a casu q̄ casualiter
occurrit p̄ter hōminū volūtatem. Et differūt causa et actio. Nam
causa est negociū vel cōtractus. ex quo quis mouet̄ ad petendū
vel litigādū vt est venditio vel locatio rei et qua oriē̄ obligatio
et p̄t̄ causa p̄xima obligatiōis que obligatiō parit̄ actiōne cū
obligatiō mater fit actiōis. Et est duplex causa sc̄z p̄xima et re
motā que differūt in actiōe reali et p̄sonali. Nam in p̄sonali re
motā est ipsum factū p̄xima est ipsa obligatiō et in p̄sonali nō suf
ficit exprimere causam p̄ximā dicēdo ago cōtra te. q̄ obligaris
mibi i. x. Sed oportet exprimere cāz remotā vt dicēdo. ouenio te q̄
mutuauī tibi x. In reali p̄xima causa est dñū sed remotā est rex q̄
cōsequit̄ quis dñm. Et nō est necesse exprimere remotā vt di
cēdo ago contra te quia emī domum a bernbarco sed sufficit ex
primere p̄ximam causam dicēdo ago cōtra te quia sum dñm
domūs illius vt hec notatur in glo. et p̄ hoc. c. dilecti filij de iudi. §.
diuersis speciebz causarū vide bonā glo. xi. q. i. in sum. Est eñ que
dam causa spiritalis vel annexa spiritali vt illa q̄ fit de iurepa.
¶ **Q**uedam civilis vt cum agit̄ sup̄ rei vindicatione in causa pecu
naria. ¶ **Q**uedam criminalis vt cum agit̄ directe de crimine. ¶ **Q**ue
dā mixta vt cū agit̄ de crimine civilē vt de adulteris ad separati
onem thori. In hīs tribz vltimis casibz iurat̄ de calumnia in p̄
mo nō iurat̄ de calumnia sed tñ de veritate dicēda.

¶ **C**ause criminales dicūtur in quibz agit̄ ad vindictam siue ad
penām. Et hoc etiam dicit̄ qñqz agit̄ criminaliter quando agit̄ ad
vindictam publicā. Nam dicit̄ agit̄ civiliter qñ agit̄ ad penā per
modum inquisitionis denūciatiōis. vel ad m̄esse ptis per viam
accusatiōis.

¶ **C**ausa mima est duoz aureoz vel decē aureoz vel quinquā
ta soliodoz vel illa q̄ nō sufficit ad scriptos iudiciales.

¶ **C**ausa aut̄ argumento sc̄z naturalis rōis cōstat aut probati
ne testium vel tabularum et instrumentoz. c. forus de ver. signi.

facit em pbatonem cofellio vt ibi notat in glo. i.

¶ Cause fauorabiles sunt quatuor scz de libertate. matrimonio. te. et testamēto. et duobz de re. iudi. et de causa notat pau. in cle. dudū de sepul. sup. vto causis. et io. an. m. c. cū dilecti. de accu.

¶ Causo: arisi. conqueror.

Ce

¶ Cedendaz actionū beneficiū est per qd postulare possum fidei iussores. Et alij qui obligati sūt in vna obligatiōe sibi cedi in alia vtra fidei iussores et alios quibz sunt obligati. alioquin nisi cedat eis pnt reculare solutiōes vt in l. i. de satisf. a. §. in aut. et. C. de solu. l. Stichū vel pampphili. §. penul. De hoc vide in spe. ti. de renūc. §. finit. v. postremo dicēdū de beneficijs et alijs. Re. ibidem. §. paz. ante. v. et nota. et vide. j. renūciatio.

¶ Ceda idem est qd carta inde cedula carta pua.

¶ Cedere bonis est ab vniuersitate bonoz sūoz recedere. et eis abrenūciare veluti qn aliquis oneratus debitis vel obligat⁹ est pluribz nō hns vnde soluat vel satisfaciāt omnibz creditoribz abrenūciat bonis suis vniuersis cedēs illis vide. j. cessio. Etia cedere ē vendere. l. si dubitet. ff. de fi. instru. Et hoc nota p statutis. Et cedens bonis nō liberat etiam a ciuili obligatiōe. l. qui bonis. ff. de cessione bonoz. vbi nō. accur. licet contrariū tenuerit glo. et male i l. vbiqz. ff. de fideiuss. Item nō pbit debito. fisci vel reipubli. ce volēs cedere bonis scdm bar. m. l. is qui bonus. ff. de cess. bon. quis videat tenere oppositū in l. iij. iuncta glo. C. de cess. bo. Et beneficiū cessione renūciari nō p̄t fm bar. m. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. licet cy. videat tenere contra. m. l. i. C. q. to. ce. pos. Et bonis cedi p̄t nō tm̄ in iure. sed etia cōtra ius et sufficit p nūcium et p explam id declarari. l. si. ff. de cess. bonoz.

¶ Cedere actioni est ius actiōis mihi cōpetentis in aliū trāfferre et ipm quasi in locū meū p̄nere ita vt dicta actiōe possit vtī abū sus eos cōtra quos actiō talis p̄terat h̄retari.

¶ Cedere diem est incipere diē debiti vt si mihi p̄miseris centū si tū cius factus fuerit cōsul vel epus vel si nauis ex azia venerit cum h̄e conditiones extiterint tūc d̄r dies obligatiōis cedere. vel diē cedere debiti est pecuniā incipere deberi. vt si debeas mihi centum in festo ioh̄is baptiste aduemente festo dicē venire dies debiti. l. cedere diem. ff. de ver. sig.

¶ Celicole dicunt illi qui celū vel planetas celi. i. solem lunaz et stellas quasi deū colūt. Et h̄i licet xp̄iani sūt vel nō tm̄ non sunt tenēdi i plena veneratiōe christianoꝝ sed nec ceteroꝝ hereticoꝝ.

penas pati debent fm leges vt. C. de iudeis et celi. l. celicolaz et q
fi per to. titu.

¶ Cella a celo. i. occultato dicitur e. p. uilegiu de ver. sig. in gl. v.

¶ Celeps dicitur ille q nō vult cōtrahere matrimoniu. et hic fm azo.
forte oribus dicebat qz sine matrimonio et sine liberis erat. Et illi
olim nō poterāt causa mortis donare qd hodie p leges corrigitur
vt patet. C. de infirmādis penis celibat⁹ et orbitat⁹. Dicitur autez
celebs quasi celo beatus quia talis est fm vñ dōz quātia sunt lu
mina in celo que absqz cōnubijs sunt.

¶ Celibatus venit inde et est stat⁹ vel modus pmanēdi seu viuē
di sine cōiugio. Vñ put⁹ dicūt theologo celebrat⁹ iohānis. i. virgi
nitas vel castitas nō pferebat cōiugio abrahe.

¶ Cemētarij dicunt opatores mus. orz idem qd latroni qz cemē
to calcis et argene vtunt.

¶ Cenaculū est loc⁹ apt⁹ ad cenandū vñ comedendū quo qd ma
gis de die q de nocte solet residere causa refrigerij.

¶ Cenotaphiū est ipane sepulchz. i. monumētū sine corpe qd cō
stat ad memoriā defūcti. hūc aut locū placet esse religiosū sicut i
ea re testis est virgilius. Sed duo ffes antloni⁹ et seuer⁹ cōtra
scripserūt quoz sentēcia p̄ualet vt. ff. de re. diui. l. intm. §. fi.

¶ Cenobiū est loc⁹ religiosoz et dicitur a cenō. i. omne. qz ibi omnia
dnt esse cōmunia. e. cum dilectus de cōsue.

¶ Cēsere est iudicare iudiciū cōstituere. p̄cipue vt nō. Jo. an. in gl.
verbi cēsamus in cle. i. de concess. preben. ff. de ver. sig. l. cēseri. in
de nomen censoris sumptum. prebia etiam dicuntur censeri. quia
censum p̄bent. Etiam censari est in censura conscribi vt. C. in qui.
cau. ping. cōtra. l. i.

¶ Cēsores a cēsū eris. i. pecunie sunt dicti. quia cēsū etiā tollūt
Cū em auct⁹ esset cēsus in vrbē romana adeo vt cōsules nō suffice
rēt cōstituti sūt cēsores et cēsoris nomē videt esse tractū. Quia se
natum aliquid cēsuisse dicim⁹. l. cēseri p̄a. Itē cēsor est iudex in de
cēsura. i. iudiciū. Et p cēsurā ecclēsiasticā significat interdiciū su
spensio et excōmunicatio e. querēti de ver. sig. Etiam cēsores roma
nos pcuratores dicimus.

¶ Cēsite dicunt qui cēsent. i. censum p̄bent. Re. s. agricolē et cēs
fici. et. j. colonus.

¶ Censū tributū et pensio publica idem sūt vt. C. q cau. ping. cō
tra. l. i. et. C. si ppter pensioē. publicā. l. si accipit. Vñ cēsus idem
est q pensio que soluit de puentiba.

Censitor est qui recipit presentaciones collectorum colonum et pignorum iure venditis prebendis si census non soluit vt ff. de censu. forma. §. 1. la. et l. cum possessor. §. cum pecunia.

Cenodoxa est vana et mundi gloria.

Centenarii dicuntur duces vel magistri centum militum quorum potestas dicitur centena.

Centuria idem.

Cessio est iuris et actionis translatio. nam per cessionem iura et actiones in eum cui cessi transferuntur quod fit in venditione vel quolibet titulo alienationis rei corporalis necessaria est traditio quantum a domini translatione. Ita ad translationem rei incorporealis scilicet iuris et actione utimur cessione que reputatur per traditionem. Item cessio fit in §. 1. l. 1. vj. et hinc apparet est rei concessio sicut est illud rub. cedere iure mancipii. Nam cedere dicitur quasi concedere. Et ea que propria sunt nostras alienari non debemus sed bene restituimus. Cedere etiam proprie dicitur qui contra veritatem alteri consentit vt Cicero cessit emilisse auctoritate viri. i. potius paruit. Et est sciendum quod in instrumentis cessionis dicitur quod cedens eum cui cedit constituit procuratorem in rem sua. Ad cuius evidentiam notandum. Si cum ticio de mutuo vel aliter contraxeris tibi concesserit contra eum actio directa et personalis quod cum eo in tua persona contraxerit. Tibi etiam competit actio utilis qua utiliter et cum effectu debitum ipsum tanquam rem tuam persequeris. Si autem mihi iura et actiones contra debitorem tuum ex causa venditionis vel ex alia omiseris transferatur in me utilis actio qua uti possum ad ipsum debitum tuum tanquam meum exequendo. Directa vero et personalis remanet apud te cum a te per cessionem non poterint separari etiam si velis a teo tibi adheret ff. pro socio. l. iij. Et sic patet quod in directa actione et personali sum procurator tuus quia aliter non poteram uti licet eius directa non possit cedi. potest tamen mandari eius exercitium. Et non quod cessio actionum presumitur simulata ex tribus que non accurrunt. l. i. et penult. C. mandati. et ibi doc. et c. fi. de alio. in. nubi. tau. fa. Item sex sunt cause propter quas episcopus potest cedendi licentiam postulare scilicet conscientia criminis debilitas corporis. defectus scientie. malicia plebis. graue scandalum. et irregularitas persone et criminis de renunc. nisi cum patrem circa penitentiam et pro toto. Vñ. Crimine debilitas defectus plebis mala cogitatio. Cedere prelatum simul adbas scabala fratri. Abbas predictus si quis sit irregularis c. i. de renunc. §. 1. ij.

Cessionarij dicitur ille in quem transfusa est obligatio vel nomen et debet cerciorare debitorem quod nomen eius in ipsum transfusum sit ipsum notificato vel ostendendo instrumenta et legendo et copiam si velit

habere bāto vt in l. nomē que res pig. obli. pos. C. alias alteri sol
uere possit debitor nō credēs se obligatū cessionario. l. i. §. i. ff. de
no. op. nunc. et. l. i. C. de obli. et actiōni p. bar.

¶ Celo. omis est puer scissus ab utero matris.

¶ Cerimonia est ritus sacrificādi. Dicunt em̄ cerimonie sacrifici
a et solēnitates iudeoz que cerēis exercebant et sic in veteri te
stame. peccata purgabant.

¶ Cerimonialia p̄cepta sūt que ad cultū dei p̄tinent de quibz ra
tio reddi nō p̄t fm̄ io. theu. di. vi. §. i. iis ita respōdet qz ad literaz
fuerūt madata vt nō arabis in t̄que et azimo. Nō indues vestem
lino lanaqz cōtextam. Et nō serēs agrūm diuerso semie. Sūt em̄
tres duplicitates p̄hibite scz in corde in die et in opere.

¶ Cēsār primo fuit nomē p̄rium iulij imp̄ra. oris a quo postea
om̄s i. superatores dicti sunt cesares.

¶ Certum dicit nā dybium vnde pcurator debet esse certus. ff.
de pcur. l. ij. Itē abiter certus debet esse. ff. de arbitris. l. itē si vn?
§. si in dyos. Similr̄ tutor dz esse certus. ff. de testa. tute. l. tutor i
certus. et. l. duo sunt tici. vt tenet vbertus de tobio c. i. de pcura.
li. vi. in glo.

¶ Certicōdictio competit ex omni obligatiōe et ex omni causa ex
qua aliquid certū et determinatū petiū siue ex dēctū siue ex cā le
gati siue suo nomie siue obligatū hereditario. Et sūt due certicon
dicio. nec. vna ḡnalis in omni cōtractu vbi certū petiū. Alia speci
alis in cōtractu mutui. Et licet nulla lex hoc manifeste dicat. po
test tñ elici ex tex. insti. quibz mo. re. cōtra. obli. §. i. in fr. ibi ex eo
cōtractu scz mutui nascit̄ certicōdictio quasi p̄nomē eo demon
stret specialitatem in mutuo. Etiam in simili licet solum vna bono
rum possessio nomine cōiter tñ sūt due. vna ḡnalis. alia special
Possit etiā p̄bari ex rub. ff. de re. cre. et li. cer. pe. et §. cōdic. Que
rubrica hz tres ptes. vbi in secūda taggī certicōdictio special
et est glo. insti. §. p̄all. similis glo. in l. certicōdictio in p̄n. ff. si cer
pe. et in l. i. in p̄n. ff. de t̄sticaria cē. Cōtrariū notauit catho. de sa
xis in. C. qui amit. ad. io. post. sup. rub. Nā bene dat̄ aliqua bo
noz possessio in ḡnali sed nulla ḡnalis. et sic de certicōdictiōe sic
p̄ Aristotelē dz animal in ḡne nullum tñ reperit̄ animal ḡnale
qđ omnibz p̄cipet animalibz Et nota qz libello nō p̄cedit certicō
dictio ḡnalis quia nō instruit̄ aduersarius an debeat cōtendere.
an liti cedere vt dicendo te conuenio quia certū m̄hi teneris.

¶ Ceterū ibi nō. Jo. cal. in comento decre. vltra de colba. cle. et

mu. et p̄au. in comento de re. nobis de iure patronatō.

¶ Cetera hęc dictio habet importare vt in cōtractu ea q̄ veniūt que sūt de natura p̄ius cōtractus hoc est de cōsuetudine vt nō. in. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iur. iur. et p̄ hoc infert hoc. q̄ si in p̄hocollis alicuius notarij inueniant hęc v̄ba et cetera q̄ intelligant ea venisse in cōtractu q̄ de natura v̄l de cōsuetudine eius sunt vt dicit bal. q̄ p̄ v̄bū. cetera nūq̄ intelligit vt veniat p̄missio cū pena. Ratio q̄ pena d̄ eē q̄d extrinsecū ab ip̄o d̄s. Au ideo nō intelligit venire n̄ exp̄sse appareat ar. ex hīs q̄ no. i. l. sciēdū. ff. de ver. obli. et. l. ij. C. de bal. si tñ h̄m bal. d̄tra d̄ esset cōceptus ad cōsiliū sapiētis et in ip̄o. verbū rep̄iet et cetera tūc h̄n̄ posset app̄ni pena in h̄ cōtractu. et h̄ opat̄ app̄ositio illa vt cōsiliū sapiētis dicit isum cōtractum iuxta nōta in. l. apte. ff. §. v̄. obli. et nota q̄ dictio et cetera duplici modo scripta rep̄it. et in hęc dupliciē p̄ferē. Vno modo ponit̄ indeterminate in fine orōis sic q̄ nō regit̄ ab aliē. v̄to et tūc debet scribi breuiter vt sic rē. Secūdo modo ponit̄ determinate sic q̄ referē ad verbū in orōne positū a quo regit̄ et debet scribi lōge p̄ duabz dictionibz vt sic et cetera. Sic et̄az p̄ferē breuiter et lōgius. Et utroq̄ modo significat put̄ verba p̄cedentia vel aliud mediū significare declarat. Nā breuiter rē. significat illud q̄d deficit et supplet̄ verba deficientia vt in. l. galus. §. credendū. ff. de li. et posty. v̄l testator dicens. Si me viuo nepos decedat tūc q̄ p̄nepos rē. credendū est gallū denotant̄ idē de p̄nepote. Et sic dictio rē. supplet̄ ibi v̄ba fm̄ q̄ p̄nepos p̄t̄ sub stitui q̄ sūt in p̄. illi. §. l. v̄l gallū introducit. Itē si p̄cedit instrum̄tum extēsum lacacōis v̄nius tomus facte v̄ni et sequit̄ instrum̄tum abbreviatū empiriōis alterius tomus facte eidē. Dictio rē. significat clausulas in p̄cedenti p̄ditas que huic locacōi sūt appl̄cabiles q̄ p̄cedencia declarant̄ sequēcia. l. si feruus pluriū. ff. de le. i. Item quia in h̄ntibz simbōlū faciliōr ē trāsire. l. in rem. §. item q̄. cūq̄. ff. de rei ven. Cōtractus aut̄ empiriōis et locatiōis sūt similes. l. i. ff. locati. Et est sciēdum q̄ notarij qm̄ notā positā breuiter in p̄hocollo redigere vult ad instrum̄tum publicū tūc significata p̄ dictionem rē. debet extēse scribere q̄ scit quid actū est et quid p̄ hęc dictionem intellexerit tanquam testis ibi cōtentor̄ quia dispositionem contractentium recepit. ergo mortuo primo notario post p̄hocollum antequam redigeret illud in publicum instrum̄tum. Secūdus notarius non debet significata per dictionem rē. in p̄hocollo positā extēdere nisi q̄tū ibi sūt extēsa. l. d̄tra d̄. C. de si. m̄tru. §. tal. nō p̄hocolli legēda ē p̄tibz corā testibz

et illis exponentibus verbum rē. Debet notorius secundus super hoc
requisitus expositorum redigere in publicum instrumentum exte-
sum. alias iudex debet arbitrari ex precedentibus et sequentibus et con-
iecturari quid per verbum rē significet ar. l. si seruus pluriū. §. i. ff. de
le. i. et. l. voluntatis. C. de fideicommissis. Secundo sumit et cetera per lo-
ge ponit et significat alia propter ea que enumerata sunt. l. item que
ritur. §. exercitum. ff. locati ubi dicitur quod milites de domo fenestras
et cetera sustulerunt. Item ibi heres qui compulsus abijt sicque ce-
teris commodis caret ita hoc comodo quod non potest detraxere quā-
l. nāq. §. qui compulsus. ff. ad tre. ubi dicitur rē regitur a verbis
sustulerunt et caret.

Cir.

¶ Circuitores dicuntur qui circueunt vel circuebant patrias a nun-
diis ad nundinas deferentes res venales. Et dicuntur alio nomi-
ne circummeatores.

¶ Circumferanus secundum ysa. li. x. dicitur qui ad mbum rote circum-
fertur.

¶ Circūseptus est circūdatus vel undique cinctus vel non in parte. cle.

¶ Circūducere lram esse est circūducta linea dānare et sic differt
a cancellare et supponere.

¶ Cimierium est locus solēnis per episcopum benedictus de consue. di. i. nemo. r.
de a cymos. i. dulce et sterilitatis quasi dulcis statio.

¶ Cyrographum est cum duo pacifices duas scripturas sub eas for-
ma verborum inter se faciunt et mutuo sibi tradunt vel instrumentum
seu illa lra in qua debitor confitetur se esse obligatum creditori. Idem quod
antapoca. et cyrographa dum veniunt nomen siue corpus venisse vi-
des. l. seruū filij. §. eū qui cyrographum. ff. de le. i.

¶ Circūstācia alicuius loci intelligitur per xxx. pedes ut dicit bar. in l.
item apud sabionē. §. conuicium. ff. de iniurijs.

¶ Ciliarcha est princeps super mille homines.

¶ Cilium est pua pilicula in oculo que dicitur lacrimale.

¶ Cimlarcha est custos sacrorum vasorum et aliarum rerum sacre eccle-
sie ut dicitur glo. in l. iubemus. C. de sacrosanc. eccle.

¶ Circa est significatiōis restrictiue non autē ampliatiue. ut in l. ru-
tilia polla. ff. de contracten. emp. et non per statutis. et quod dicitur cir-
ca opat in teste vide bar. in l. celsus. ff. de usufructu. Et circa pmet
ad tempus. circū ad locū. circūter ad numerum.

¶ Ciratio est ius vocatio vel iuitatio ut cum quis dicitur aliquid dicitur et primo
ma sua coram iudice scripta. iudex emisso citatiois edicto ad eius ista
cia vocat vel iu. tat. l. lū ad se. que agere dicitur quod dicitur est si vo-

fit edicto iudex vel pretor abiciat hanc clausulam si in die prescripto
si veneris quasi otumax odemneris vel reputaberis tunc edictum
olim dicebat peremptorium. Nunc autem sufficit quod dicatur. Citamur
talem peremptorie. Et est quadruplex modus citandi secundum Guil. 8. mo.
lau. Primus per nuncium cum literis citatoris. Secundus per personam. Ter-
cius per edictum de i. de iudi. Quartus fit ex iuris dispositione. Item
quedam citatio fit ad monitionem iudicis consilium de offi. dele. Item
quedam est verbalis. quedam realis vel actualis ducendo ad iudicem.
Item citatoris sunt tres actus. Primus est impositio cum iudex im-
ponit nuncio ut citet reus. Secundus manifestatio cum nuncius denunciat
citato ut veniat. Tertius relatio cum nuncius refert iudici tale in ta-
li loco citasse. Ad idem etiam quod dicitur comparatio citati et quando citatus te-
neat opere. et si non compareret non per hoc in c. per eam de iudi-
ca. Et de illis actibus in c. si de feriis. et non quod citatio est de iure na-
turali ut in de pastoralis de re iudi. Et citatur ad locum mortuosum
id est ubi aer est pestilentialis vel corruptus non tamen in eum cum salutem ho-
minum sit ratio adhibenda. l. recusare. §. si quis in vno loco. ff. ad
trebel. et ibi per hoc. Nec citatur peremptorie potest dici otumax an li
belli oblationem. l. si finita. §. si plures. ff. de damn. infec.

¶ Civitas dicitur quasi civium unitas. et murorum ambitu terminatur de
sen. excqm. si civitas cuius appellatio etiam comprehendunt burgenses
ff. de sig. l. ij. Item civitatis appellatio comprehendunt mille pas-
sus a muro civitatis. ut ff. de i. l. mille. et ff. de pe. l. q. liquide. §. si
ita legitur. Item comprehendunt orti arborum. de parr. l. ples. Item
civitatis nomine non comprehendunt dyoceses nec contra vocatur
autem proprie civitas que habet episcopum. ut lxxxv. di. no. illis

¶ Civilis actio Re. §. actio.
¶ Civile debitum vide in glo. i. c. si. de solu. Et quoniam civile idem est
quod urbanum et elegans ut in glo. i. l. civile est. C. §. fur. Sic incivile. i.
in urbanum vel indecens. l. incivile. ff. de legib. ubi dicitur incivile est re-
spondere lege tota non prospecta.

¶ Cuius est natus in civitate. l. civis. ff. de ap. ubi glo. Sed quis
dicitur natus in comitatu. Dicitur in autentico quibus monarchales efficiuntur
§. si vero neque civis colla. vij. et ibi per hoc. de beluiso movetur questio de
rege occedente privilegium civitatis et civibus regni.

¶ Cisterna est locus in quo congregantur aque pluviales et ibi col-
lecte usui reservantur. alij ponunt cistella per eodem.

¶ Cl.

¶ Clam possidere. i. occulte possidere.

¶ Clamis est vestis militū. purpura regū. stola sacerdotū. toga
advocatorū. birrus rusticoꝝ. vel custodū. cuculla monachoꝝ. ut
C. de vesti. clo. et aura. li. xi. et. C. qui miss. nō poss. si clarissimi put
nō. azo. in sum. C. de offi. p̄fec. p̄to. Apud imperatorē erāt in tri-
plici ḡdu q̄ alij erāt maiores et h̄ij vocabant̄ illustres sicut p̄fe-
ctus. et orio oriētis. Item affrice. item vrbis romane. Alij erant
minores. et h̄ij vocabant̄ clarissimi puta p̄fites. Alij mediij. et mē
illos erant spectabiles. et p̄cōfules et p̄fectus egipti qui etiā vi-
cunt̄ augustales.

¶ Clādestinū coniugium est desponsa p̄sonarū p̄ntia vel iuris solen-
nitate vel denūciatione nō p̄missa sine sacerdotis benedictiōe oc-
cultum matrimonium.

¶ Clādestina electio s̄ q̄ in cameris p̄ occultā quētacula fit v̄ il-
la quā canonici in se secretā tenēt.

¶ Classis. i. navis s̄e classitus. i. numerus classatoꝝ. i. nauū ab bel-
landū. Et qui censet̄ vel voluerit se huic ministerio deputare di-
cebat̄ incēsitus. ut. C. de classi. li. xi.

¶ Clientis dicit̄ ille cuius cām advocat̄ tuet̄ et tacebit. In te cli-
tulus diminutiū. et idem est s̄m p̄. Vel s̄ q̄si colēs a colēdis pa-
tronis. Vñ solēt pueri a vocat̄ dicere suis cliētulis si v̄z. r̄pō-
debis cām p̄des. Sed nō dicit̄ si falsum respōdes regnū dei p̄dis
et cū iniusta sentētia damnā. bonā acquires.

¶ Clerica dicitur coronā clericorū rala ut nō. Jo. an. de vi. et ho-
cle. c. clerici.

¶ Cleros gr̄ce est fors hereditas. Sūt ḡdicti clerici
q̄ de sorte dñi sūt xxi. di. cleros vbi ponūtur noia omnū graduū
in ecclesia xp̄i deseruientiū et appellatiōe clericorū etiā intelligū-
tur monachi licet nō ecōtra q̄ sūt etiā electi in sorte dñi q̄ clericus
significat xij. q. i. Duo sūt genera et hoc maxime in causis fa-
uorabilibus sed in obis secus ut nō. in c. i. de iura. calum. vbi etiā
appellatione clericū nō venit monachus q̄ ibi postea specificat vi-
de c. cum scdm apostolū de p̄ben. et c. cleros p̄allega.

¶ Clerimonia item est q̄ hereditas diuina.

¶ Cloaca s̄ loc⁹ cauus vbi sordes ofluūt. ex quocunq̄ v̄i loco
vel effluūt de v̄ijs et plateis vel vbi stercola recipiunt̄ scz latrī-
na. ff. de clo. vbi tex. in l. i. §. cloaca. Cloaca est loc⁹ cauus p̄ quez
coluies quedā fluit. Et p̄it p̄tor. vbi duo m̄dicta de cloacis. Pri-
mum est p̄hibitorium quo p̄hibet̄ vicinis facere vim quo minus
cloaca purget̄. reficiat̄. Secundum est restitorium. vñ flavius mela
scribit̄ cōpetere m̄dictū hoc ut in vicinēdes veniat et rescindat

pauimenta purgāte cloace grā. Et si quis velit priuatā cloacā
facere vt exiguū habeat in publicā cloacā nō esse impediendum
• pomponius putat et vtrūq; interdictoz est ad salubertatē ciui
tatu. Nā celum pestilēs et immūdicie cloacaz ruinas minant vt
ibi dicit. Est ergo duplex cloaca priuata et publica. Et appella
• tiōe cloace tube et fistola cōtinent hęc ex l. i. palle. ff. de cloacis.

CO

Coactio est duplex absoluta et cōditionalis. Coactio absolu
ta est cui resisti nō potest cū q̄s violentē trahit ad aliqd faciēduz
quo casu quis omīno excusat. l. d. p̄biteros. i. q. i. cōstat. Coactō
cōditionalis est quō metu cruciat⁹ vel aliqd graue minat que si
excusat a rāto nō t̄t a toto c. sacris de hijs que vi. me. x. cau. fi.
in glo. vrb̄i attenuet scdm goff. i. sum. e. t. et etiā hoc. cū dicitur
e. t. vi. bar. brix. in glo. vrb̄i multa di. v. ad eius vero vbi bene di
• s̄nguit. Et coacta volūtas etiā volūtas est xv. q. i. Merito. ff.
q̄s. me. cau. l. si mulier. §. si metu.

Cocus venit appellatōe artificis qz cocū esse est ars. l. h. q̄s ven
ditor. §. i. et ij. ff. de edi. edic. p̄mmo cocus impatoris habet digni
tatem ad q̄s bald⁹ alle. tex. in l. i. q. i. cocoz in vsibz feu. hęc
• l. i. de ro. in singularibz suis.

Codicilli dicūt codices puri. i. libelli in quibz cū aliquis impediē
aliqua necessitate ne faciat testamentū s̄ rebz suis dispositum vl
ma volūtate. Et fm Azo. in sum. C. de codicillis. In hęc differūt
a testamēto eo qd codicillis directa hereditas nec dari nec adimi
• potest ne ofundat ius testamentoz et codicilloz. Nec in hijs p̄t
hereditas scribi. Nec cōdictio heredi instituto potest adici nec sub
stitui in eis directe potest sed p̄ h̄cōmissum sū in eis hereditas
directe relinquit. Et plura alia q̄ notāt azo et hosti. i. sū. ti. de te
sta. Et Guil. in spe. ti. de instrumentoz edictōe. §. viso.

Codicillus dicitur ab auctorē qui hoc gen⁹ scripture instituit. Et est
scriptura vel l̄ra in qua testator volūtatē figurat suā. nulla in
dignēs solēnitatē sed solū testatoris volūtate qualescūq; p̄uincia
• eiōe exp̄ssa cuius beneficio subueniēt volūtātibz defūctoz p̄t de
ficiētē solēnitatē vrb̄oz leg. aliū vel necessitatē vrb̄oz solēniū
Et sicut codicillus fit vice testamenti sic ep̄la fit vice codicilloz.
Et nota qd illa clausula si nō valet iure testamenti valeat tñ iure
codicilloz fm accur. in aut. ex causa. C. de codicillis. nō habz lo
cum quādo testamentū deficit vicio testatoris. vt qz exheredauit
vel p̄terijt filium. sed hęc op̄at qñ testamentū nō habet vicium
intrinsecuz sed p̄teritione. vel exheredatione sed habet defectum

extrinsecū. puta minor numerus testium &c. Et ex motu huiusmodi
guil. de cumo tenet cum glo. in .l. fi. C. de codicillis. licet dy. & alij
tenēt cōtrariū in .l. patronus. §. si paganus. ff. de iniurto rupto
testamēto. Nec ponit baldus de parusio. in q̄dā cōsilio.

¶ Codex est quilibet liber qui continet in se diuisos libros parciales
et dicitur ḡnāliter. Sed proprie est liber qui continet diuersa p̄cepta im-
peratoꝝ. Vnde ante tempus iustiniani erāt tres codices scz gre-
gorianus hermogenian⁹ et theodosianus. et multae institutiones
extra illos deuagātes p̄terea duo pene milia libꝝ & trecies cē-
tena milia versuū. Videns ergo iustinian⁹ t̄m legum multitudi-
nem voluit circa hoc adhibere remediū se lubre. Primo direxit a-
nimū suū ad imperiales cōstitutiones. et de illis tribꝝ codicibꝝ extra
uagantibꝝ fecit fieri unū codicē quē suo Felice nomie nūcupauit
codicē iustiniani. Deinde direxit animū ad immensa veteris iuris
uolumina. et de illis pene milibꝝ libꝝ et trecies cētēnis milibꝝ ver-
suū fecit fieri libꝝ digestoꝝ seu pandectarꝝ quē diuisit in quā-
quaginta libros parciales. et in tres integꝝales scz. ff. vetus. in-
forciatū. et ff. nouū. Postea p̄ iuuenibꝝ & legū t̄mōibꝝ ficit libꝝ
institutionū scz mediocri eruditionē p̄ quem quasi per pontē iu-
uenes ad legū subtiliora et altiora puenirēt.

¶ Coetanei sūt hominū parit̄ etatis s̄m p̄si.

¶ Cognatio legalis s̄m hostie. t̄. Est quedā p̄ximitas pueniēs
ex adoptiōe vel arrogatiōe vt nō. in rubri. eiusdem t̄i.

¶ Cognatio spūalis est p̄ximitas vel at̄t̄nētiō. que puenit ex
sacramēti datione vel ad sacramētū recipiendū attestatiōe. vel
tentiōe. Vnde ex cognatiōe spūali que in baptismo cōtrahit̄ no-
uem p̄ximitates nascunt̄. Prima filiatio inter sacerdotē bapti-
santē et baptisatū. Secūda cōpatermitas inter sacerdotē et patrē
baptisati. Tercia cōmatermitas inter eūdem et matrē baptisati.
Quarta inter filios sacerdotis et baptisatū scz fraternitas xxx.
q. i. homines et q. iij. ita diligere. Quinta filiatio inter baptisatū et
suscipiētē de baptismo. Sexta filiatio inter eūdem et vxorē sus-
cipiētis. Septima fraternitas inter baptisatū et filios suscipiētis.
Octaua cōpatermitas inter suscipiētē & patrē suscepti. Nona cōma-
termitas inter eūdem et matrē pueri vt xxx. q. iij. p. to.

¶ Cognatio sanguineae vxoris. est cōsanguinea vxoris.

¶ Cognati. Re. s̄. agnati. Et habent post agnatos q: cognati p̄
femineū sexū. sed agnati p̄ masculinū dūcti sūt s̄ t̄m hodie mobi-
cū curat̄. Sed an agnatus p̄sumat̄ scire factū cognati vide legē
octaui gradus. ff. vnde cognati et c. quosdā de p̄sūp. p. doc.

¶ Cognoscere instrumēta est ea relegere distinguere et cōferre accepta et data.

¶ Cohortalis est appertor qui obnoxius est cohorti .l. si cohortal C. e. ti. li. xij.

¶ Colonus est qui p̄biū habet agri colēdi cā. Differt autē colonus ab inquilino quia hic in rure iste autē in ciuitate morat̄. et habet plures species agricolaz. s̄m azo. qz alij vocant̄ coloni cōditionales. alij coloni inquilini. alij originarij. alij coloni simpliciter nuncupati. et quibus. j. patebit.

¶ Coloni cōditionales dicunt̄ quasi ex sua cōditiōe p̄biū vel agrū colere debentes et s̄m io. sic cōstituunt̄ qz p̄mo in scriptis vel sine scriptis p̄t̄do iure colonos se esse in fundo p̄mittant vt postea p̄ xxx. annos in fundo p̄manēāt. Et licet quidā putāb̄ hos esse ascripticios cōditionales t̄n s̄m io. male putāt qz coloni p̄p̄is trāscursu potest liberari ascripticius vero nomine vt. C. d. agr. et cen. l. cum sanximus li. xi. Re. s̄. ascripticius.

¶ Coloni domini dicebant̄ qui colēbāt agros impatoris. vt. C. de p̄. et omnib. re. li. xi.

¶ Coloni illirici alias et melius illiriciam de illirico. i. de schlar phonia dicunt̄ et habet in. l. cū quere. C. vii. vi. vbi dicit̄ in ter illiriciā ad uocationē glo. i. iter ad uocatos de illirico. C. de colo. illiri. li. xi.

¶ Colonus inquilinus licet s̄m quōsdā inter colonos cōditionales et inquilinos nulla sit differēcia p̄ quibus videt̄ facere lex diffini- mus. C. de agr. et c. si. li. xi. T̄n s̄m io. hec est differēcia qz inquilinus minus ascriptus est q̄ colonus cōditionalis. unde inquilinus bene potest in alia pte cuiuslibet suburbiij domū cōducere et inha- bitare. Sed cōditionalis colonus nō audet cū sua familia recedere a fundo quem colit nec alibi habitare.

¶ Colonus originarius s̄m io. dicit̄ coloni cōditionalis filius ex eo qz originaliter cōditiōe colonarie subiectus est. Nec refert s̄m io. siue in solo fuerit natus siue extra solū. qz tanquā originarij ad terrā illam reducēdus quā pater suus suscepit colēdā.

¶ Coloni ba. estini sūt de halestinā p̄vincia dicti.

¶ Coloni p̄carij s̄m quōsdā dicunt̄ illi qui terrā colūt p̄ pte di- midia vel tertia s̄m sterilitatē seu fertilitatē terraz. Et s̄m Jo- nianū ius h̄nt statim fructib. a solo sepat̄is. Et ille dicit̄ p̄p̄ie p̄cari- arius qui cōducit rem rusticā p̄ cōi damno et cōmoto. et cōpetit extra eum actio p̄ socio.

¶ Colonus simpliciter s̄m io. dicit̄ qui sub certa annua mercede

in pecunia numerata p̄bia colēbā accipit. Nā fm eū nō esset loca-
tio sine pecunia. ff. de positi. l. i. §. si quis seruū.

¶ Colonus pprie dicitur qui rē rusticā obducit nūmis. et petit oīra eū
actio p̄scriptis verbis siue in factum.

¶ Colonus ad nūmū obductus est ille qui statim cum fructibz fue-
rint a solo sep̄ati vt usufructuarius intelligitur fm iō. ff. de fur.
l. si ap̄g.

¶ Colonus sup̄ficiarius est qui aream cōducit ea cōditōe vt sibi
liceat in ea edificare et domū tollere cū voluerit.

¶ Coloni patrociniarij sūt qui tollit agrū suis expensis colūt et ex
fructibz p̄stant dño fundi p̄turi quērite

¶ Coloni palatini sūt. C. et i. l. xi.

¶ Collatores dicuntur a cōferēdo q̄ offerūt in r̄sū siue ordinaria
sit collatio siue extraordinaria.

¶ Collatio fm azo. in sum. C. de col. dicitur quasi in cōmuni latio. Nā
q̄d er at p̄riū dicitur ibi. mebiū et cōfert. i. cōmuni subicit. Et scdm
eum nō est aliud q̄ cōmunicatio qua res quocūq̄ nō sua vel nō he-
reditaria iam est sua vel hereditaria vel est cōfusio siue coadiu-
uatio rez cōferētis in res cōmunes seu cū rebz cōibz diuidēdis
vt nō. in. l. si soror. C. de cō. Item fm vulgofū in rub. C. e. ti. col-
latio est triplex vnā quā faciūt scolares disputādo vt de iure dis-
ceptādo vt in aut. et si cōtra. C. de fi. instru. Alia quā faciūt
bibēdo et comedēdo. Tercia que fit res coadunādo. et ista hīc
descripta est et in ti. de colla.

¶ Collatio instrumentoz est q̄n duo instrumenta inspiciunt et ex
a mimant simul vtrū in vna sit sicut in altero vel vt videatur
p̄ modū et formā scripture effectus eius.

¶ Collactancus idem est q̄ cōfugēs se d collectaneus. i. cōdormiēs
a lacte p̄i m̄a. secūdue aut a lecto nomē habet.

¶ Collega fm ysi. dicitur a collegatiōe societas vel cōplexu amicitie
et est idem q̄ sodalis in officio alterius paris potestatis.

¶ Collegarius etiā est vsq̄ ex talibz socijs.

¶ Collegiati dicuntur aliqui qui sūt aliquo corpore. i. cōgregatiōe
vel artificio hominū veluti pistoz. fabroz. monachoz. et quōdā
alioz collegiū habentiū qui etiā dicuntur cartropatri q̄ eoz no-
mina scribebant in cartha vel matricula patrie vt. C. de colle. li.
xi. in rub. Scribebant aut p̄ eo vt patrie fierēt incorporati vel dice-
bantur corporaliter emētes carthā. i. locū cuiq̄ p̄ carthā assignatū
vt in eius locum surrogent et patrie fiant incorporati fm accur-
ibidem in. l. vnica.

¶ Collegiū est congregatio quā ad minus tres facere p̄nt. Nam
duo faciūt cōgregatōne collegiū tres populū x. turbā. xxv. gre
gem v. porci. vel x. oves. ut nō. p. bern. de elec. c. i. Et collegia licita
ta et approbata in hijs in quibz hñt iurisdictionē. Et quo ad ea
q̄ ad epos collegiatos p̄tinēt p̄nt facere statuta ut nō. in glo. l.
fi. C. de iur. om. iu. Et exp̄ssius. C. de cōsti. pecu. l. ij. in fi. p. bar. in l.
omēs populi. ff. de iusti. et iu. Item collegio nō approbato nō res
linquit in testamento. l. collegiū. C. de heredi. insti. et de licito. v.
illicito in l. i. C. de sacrosan. eccle. de excel. p̄la. c. cū dilecto et per
bar. ff. de col. lictis.

¶ Collaterales dicuntur qui se attingunt vel sibi attingunt transuersa
liter p̄ lineā collaterale nō p̄ lineā rectā ascendente vel descenden
tem ut cōsanguinei et cōsimiles dicuntur etiā collaterales gñaliter
omēs equaliter quasi lateribus adiacentes.

¶ Collobium est coga vel vestis sine manicis.

¶ Collectiua dictio dicitur quā significat collectiue ex sua impositione.
quāq; etiā ex significato sumpto aliunde ex quavis alia materie subie
cte significatiōe. V. g. ibi omēs fuerūt lapidē vel trabē significat
collectiue. l. ita vulneratus. ff. ad l. æqui. §. ibi omēs studēt auar
icia. significat distributiue. Ratio quia i primo exēplo ex vna
te lapidis sumit significatū verbi. sed in secūdo exēplo sensus est
q̄ quilibet homo studet auaricie. Similit̄ hic omēs hoīes aut sunt li
beri aut serui insti. de iur. p̄sona. ff. materia subiectā. nō patitur
sensū collectiui q̄ falsū ē q̄ oēs homines sūt liberi vel serui qm̄ ali
q̄ liberi sūt et aliqui serui. Sed i. l. si necia. §. si annua. ff. de pigra
ac sumit dictio vnaqueq; collectiue. ibi si stipulat⁹ sum triginta
mili solui annua bina trina die. i. quilibet anno in tribz annis milio.
solui decē et pignus accepi. Deinde pactū ē appositū q̄ mihi vna
q̄q; die pecunia si soluta esset mihi viderē pign⁹ liceret. Dic̄ t̄o.
q̄ pecunia nō soluta vno termino scz p̄mo vel secūdo nō licet ven
dere pignus sed omnibz terminis p̄teritis. Et sic illa verba vnaqua
q; die significāt collectiue scz omnium terminoz simul. Dicit̄ ergo
collectiua dictio quā significat collectiue p̄ modū eiusdē corpis. ut
sunt turba domus grex peculiū collegiū hereditas ciuitas vniuersi
tas cōmune. r̄. Itē dictio quisq; est collectiua ibi ticius et sepus
p̄ quarta pte quisq; eoz me heredem fecerit heredes mihi sūto
l. §. articulo. ff. de heredi. insti. q̄ referē ad vtrūq;. Collectiue dicit̄ etiā
ex subiecta materia scz institutiōis sumit quāq; significatū distri
butiōis. de hoc in l. fi. C. de i. pub. et al. substi. et. l. si filiabus. §. i. ff.
de le. i. et. l. si filii. ff. de rebz dubijs l. s. p̄it bar. in l. §. articulo p̄all.

¶ Colluctuatio fit dum aliqui simul ludant pugnis vel calcibus
vel verius qm pugnantes no stant certo loco. ff. ad. l. acqui. l. q. acti
one. §. si quis in colluctuatioe in glo.

¶ Collusio fm bern. in glo. in c. audim. de colle. dete. §. e. 7 c. cum
clerici de cen. est inter actorē et reū latēs et fraudulēta cōuētio p
quā alter in iudicio se supari pmitit. Quia inuēniēte fm host. in
sum. aliqñ delicta remanēt impunita vel etiā omittūt. Et fm azo.
fit p procuratorē et aduocatū causaz qui se in lite supari paciunt
Et fit p pncipales psonas in similibz tam in ciuili causa qm in spi
rituali vt in dicto c. audim. In ciuilibz aut fm azo. fit impune
vt qñ quis p collusionem patit seruū vel libertū rigenu pncipia
ri. Et hoc idē ne p tales de generēs inqumaret amplissimus ordo
senator.

¶ Commentarius est ille qui causas omētabat vel scripsit.

¶ Commentor aris. est cōponere vel fingere seu glosare.

¶ Comētū significat deceptionē vel occultū seu maliciosū tctatū
de resti. in intē. c. i. §. vi. xxvii. di. c. ij. de test. cogē. c. ij.

¶ Comes orientis fm azo. in sum. e. ti. forte erat procurator rex ce
saris quas habebat in oriente.

¶ Comes palentin. dicitur quā curā gerebat pncipū vt missoz nota
rioz et iudiciū negligēciā argueret et a puincialibz tributa exi
geret et cōsuetā depolceret ita q non in puincialibz s pncipue ius
sus est vt iudicibz et eoz officialibz pcepto immimeret. 7 supellz
C. de offi. comi. sacraz largitionū. 7 de offi. rectoris. puincie.

¶ Comes rex puataz fm azo. erat forte procurator cesaris in p
uatis rebz. et fm eū ec fuit illustris. Alij dicūt q puati omodi. et
fiscalium rex. habuit administrationē. vt eas cōseruaret. 7 i eis
negociaret.

¶ Comes sacraz largitionū fm azo. erat ille p quē pnceps sua
stipendia largiebat. Et hic forte erat procurator reipublice q gre
ce legista nūcupat et illustris erat. Alij dicūt q p hūc impator li
beratē suā. 7 magnificēciā exercebat et largitudinē agebat.

¶ Comes sacri patrimonij erat qui impatoris procurauit patrimo
niū quē in hoc differt a comite rex puataz. qz hic tenet custo
diam rex puataz. et exercet negociationē circa mobilia. Sed
ille patrimonij et immobilia procurat. Et hoc differēcia psumitur
ex vbis. C. de offi. comi. re. puataz. et. ff. de offi. pei. cel. l. i.

¶ Comites ofistoriam sūt qui ofistorij milites dice meruerūt q etiā
spectabilibz pconsulibz equipabantur. C. de comi. ofisto. li. xij. l. i.
Vel etiā cōistoriam dicebant q perūt castris pncipis ordinādis.

et erāt plures. Et aligebant̄ decani de cōistorianis et ministeria-
nis vt. C. ti. palle. Alio modo cōistoriani dicebant̄ castrēharij. et
apud nos hodie castellani vocant̄ licet apud alios vocent̄ omnes
quibz pūsum est de certis redditibz vt in castro aliquo p defensi-
one et custodia amorent̄ de comi. rei. mili. Et qui pūncias regūt
rē. vi. C. li. xij. cum suis ti.

¶ Comitariēses milites alias comitatēses dicunt̄ milites Ripēdi-
arij a comitatu dicit̄ qz militāt nō soli sed in comitatu.

¶ Comētariēsis dicit̄ custos in carcere positoz. ff. de ori. iuris. r. C.
de custo. reo. l. ad comentariēses. vbi talis pūmē tali pena cū so-
cio suo qua pūmētus fuisset auferē ex negligēcia eoz nisi ex
necessitate pcul ab officio egred̄ tūc adiutor eius pari pena con-
stringitur.

¶ Cōmēda est custodia ecclesie alicui cōmissa c. nemo deinceps.
de elec. li. vi. vbi bona glo. de cōmendis cū multis questioibz i c.
dubum de elec.

¶ Cōmēdare est deponere. ff. de ver. sig. l. cōmēdare. ff. de pos. l.
lucius. r. xxij. q. ij. ne quis arbitret̄. Et iā capit̄ p laudare vt i gl.
proalle.

¶ Comodatū est alicuius vel certe rei ad aliquē specialē vsū gra-
tuita facta cōcessio. Et differt a p̄cario p vsū specialē. Itē qz p̄-
carium nō p̄t rēuocari nisi t̄p̄e expleto. Sed comodatū nō p̄t re-
uocari nisi expleto vsū ad quē dat̄. Itē comodatū solū in mobili-
bus repit̄. p̄carium vero et iā in mobilibz insti. quibz mo. re. n̄trahit̄
obli. s. item is cui res v. comodata ap̄t res. Et dicit̄ facta cōcessio n̄
aut̄ trālatio quia is q̄ comodat̄ dominiū possidet et p̄rietatē re-
tinet. ff. e. ti. l. rei. comodate. Dicit̄ gratuita qz nulla merces in-
uenire debet alias si merces interueniret tūc res trāfiret in locati-
onem vel in cōtractū innomiatum do. vt faciās insti. locati. s. i. et
mandati. s. vlti.

¶ Comodare est rē ad vsū alio q̄diu velit cōcedere.

¶ Comodatari⁹ est ille cui res aliqua dat̄ vtēda videlicet ipsum
comodatū.

¶ Comodati actio. Re. s. actio comodati.

¶ Comodū fm p̄si. li. v. est illud qd̄ ē nri iuris et etiā ad alios tē-
p̄raliter trālatū est comodo t̄p̄is q̄diu apud eos fit vñ comodū
dicit̄ alio nomie comodatū.

¶ Comerciū fm p̄si. li. v. est d̄riuatū a mercibz quas res venales
nuncupamus. Vnde mercatus dicitur cētus multozum qui res
emere vel vendere solent. Et est comerciū quasi commutatio.

mercium. Etiam dicitur copula dicitur carnale commercium.

¶ Comestor vel comessor idem est quod gulosus.

¶ Cominationes sunt mine per iudicem impositae nec tenent auctoritate rei iudicate secundum azo.

¶ Communidividuo secundum perfructus lib. v. est inter eos quibus res communis est quae actionibus vel postulacionibus licet arbitrio danti cuius arbitrato res dividantur Re. s. actio comunidividuo

¶ Communia prediorum Re. j. p. dium.

¶ Communia de usucapionibus Re. j. usucapio.

¶ Communia de successione Re. j. successio et inuentus.

¶ Comeatus dicitur licenciatas vel recomencatio seu remuneratio ipis licenciatas tpe licenciatas facta ut in epistola alexandri magni et aristotiles legitur. Et est quod vulgo dicitur coactus liber. i. trahitus a. b. h. e. a. n. d. d. e. s. c. e. d. e. n. s. v. t. v. b. i. d. i. c. i. t. u. r. o. p. t. i. m. i. s. n. o. s. s. u. s. c. e. p. e. r. u. t. c. o. m. e. a. t. i. b. u. s.

¶ Comedia. i. villara locutio ut in glo. C. no. li. bi. metrolo. sua ad dextra transferre in rub. li. xi. Item est dignitas. Sed secundum donatum est rusticana laus sine cantilena a camos. i. villa et octos cantos.

¶ Comendaticie lre sunt dimissorie quibus clericus dimittit et absoluitur a potestate sui episcopi in quibus prohibetur de vita et ordinibus illius testimonium.

¶ Compativus capitul interdu per positivo ut lacius. i. late. c. auari cie de electi. li. vi. similiter c. licet pro finem de accu. ibi potius. et c. Et si ignorat de iniur. ibi districtius. i. districte Sicut interdum positivus capitul per compativo ut in ps. cxvii. Bonum est confidere in domino quam in homine. Bonum est sperare in domino etc. ibi bonum id est melius.

¶ Compendiosa haec dictio significat substitutionem que sub conditione mortis alia multa completit tpa seu longum tempus quod dicitur post puberem etatem. Et dicitur ideo compendiosa quia sub verborum compendio plura completit tpa et quibus plures substitutiones factae. melius. s. duorum. ibi orationis compendio. ff. de le. ij. c. l. precibus C. de impu. et alijs substi. Et hoc per ut adaptat illud significatum quod potest ad alia adaptari ut aliter significet per ut verbum cui adaptaret significare dicitur et vide infra substitutio compendiosa.

¶ Copilator secundum perfructus. li. x. est ille cui aliena dicta quis permiscet. Et sic solent pigmentarii in pictura diuersa mixta confundere. Unde illud virgi. Pictoribus atque poetis quidlibet attendi semper fuit equa potestas. Hoc scelere quondam accusabatur. d. c. ules. mutuanus.

iste voces cum quosdam versus hominum transferes suis permiscuisset
Et cum compilator ab emulis diceret ille rudit magnarum virum
esse clauam a manu terculis extorquerem.

¶ Concubina sumit duobus modis. Primo dicitur illa quam quis cogit
scit fornicario affectu. et talis non impedit ordinis promotionem. Se-
cundo dicitur illa quam aliquis cognoscit uxoriatio siue maritali af-
fectu. et talis impedit promouendum ad sacros ordines xxxiii. dist. si
quis de laicis de presumptio. c. illud de clam. de spo. pto. Item concubina
sunt azo. in sum. tit. ostendit sola intentione animi. et ab eo quibus qui
non potest uxorem ducere ut ecce preses mulierem ostendam de pu-
nitione non duceret uxorem tamen potest habere concubinam. Potest
autem sicut reges ut ipse Azo dicit eas solas habere mulieres sine
motu criminis in quibus stuprum non committit. sicut in virgine viduam
minore xxv. annis in quibus stuprum committit.

¶ Coclave dicitur cella vel thalamus secretus ad quem per multas claves
venit. vi. glo. in verbo coclave. l. qd coclave. ff. de dam. infec. c. io
in electione pape cardinales intrant coclave.

¶ Cofessio facta alicui de aliqua re respicit personam eius fit non autem
ipsam rem adeo quod sumit morte ipsius cui facta est nec ad heredes eius
transmittit nisi in ipsa cofessione fiat mentio de heredibus. l. cum seruus
s. si quis. ff. de le. i.

¶ Cofirma dicitur que a deo sunt proxima ut nullus sit paries inter ea
vniuersalia urbana que cofueuerunt parietibus distinguuntur proprie non di-
cuntur cofirma sed potius dicitur vicina. Prebia vero rustica sunt di-
ci cofirma quia solo partis finalis termino sunt distincta.

¶ Cofirmatio est iuris prius habiti corroboratio ut colligitur si
instru. c. in dilectos. Alio modo est sacramentorum ministratio
in fratre crismatis assignatio. Et fit cofirmatio primo modo dicta his
verbis. Cofirmamus te sicut rite possides vel sicut sine pravitate
facta est electio vel sicut pure facta est.

¶ Cofirmare est alicui iuri vel facto firmitate prestare.

¶ Cofectura est verisimilis ratio suspicionem inducens non dicitur necessita-
te personam vincens.

¶ Cofunctio quibus potest per distinctio ut cum dicitur in hereticis meo. ff. de
v. sig. l. cofuncti. et distinctio quibus potest per coniunctio ut ff. e. ti. l. sepe.

¶ Cofitio est dispositio suspensio ex eventu incerto futuro ei appo-
sita in quem eventum eius dispositio facta est collatio. ff. si cer. pet.
l. itaq. v. g. pmitto vel lego. si ticius fuerit consul si dispositio est
aditonalis ex merito apposito ficti. Et per hanc dispositionis vel legati
fit suspensio et ex parte casu qui ticius fit consul purificat. et non plus

suspēdit insti. de per. obli. §. ex cōditionali. et ff. de condi. et de
mon. p. to. Potest autem capi cōditio dupliciter. Uno modo pro
ptis suspēdione q̄ solet apponi in cōtractibz aut ultimis voluntas
tibus. de quo in ti. palle. de condi. et demon. et in ti. de condi. insti-
tutionum. Secūdo modo quando aliquid solutum est. Et illud intē-
dignus repetere et appellatur cōditio quasi soluti repetitio. de ista
tractatur in ti. de condi. ob cau. data et ti. se. et 3. si iuratura nō so-
let dari dño quia repetitio p̄supponit dominiū esse t̄allatum. l. si.
ff. de usufructu. et que ad modum capiat alias am. tit. et hęc cō-
ditio p̄ncipaliter est duplex. Una ḡnalis cōcurrēns cū q̄cūq; a-
ctione ex qua certū peti. l. certi. cōditio. ff. si cer. pet. Alia est que
diuidit̄ in multa membra sc̄q; in cōditionē ob causam. Ob turpem
causam indebiti siue causa furtiua t̄c. de quibz omnibz. q̄. dice. Et
nō q̄ cōditio differt a modo et a causa et a demonstratiōe. et se-
cūdum glo. in rub. ff. de cōdic. et demon. Cōditio est legati cuius
de futuro defectus seu cōfirmatio pendet suspēdō. et ibi legati po-
nit̄ exemplariter. Et sic nō restringit̄. quā cōueniat alijs a lega-
to q̄ exēpla nō restringūt regulā. l. damni infecti stipulatio. ff.
de dam. infec. Bart. sic diffinit. Cōditio est quidā euentus futurus
in quē dispositio suspēdit̄. Et intelligit̄ de eue. u. in facto vel iure
l. multū interest. de condi. et demon. Siue cōditionis affirmatiue.
vel negatiue. l. in testamēto. et. Et dicit̄ futurus q̄ de p̄terito et
p̄nti. p̄ntie nō est cōditio q̄ nō suspēdit̄. l. cum ad p̄ns cum duabz
se. ff. si cer. pet. Baldus vero sic diffinit̄ est adiectio quebā p̄ quaz
dispositum habet in sui esse pendentia existēciam vel defectū. et h̄
ḡnalis est ad omnē cōditionem iductiuā et extinctiuā de p̄terito
presenti vel futuro. Petrus de besuto sic dicit. Cōditio est verbo-
rum adiectio in futurū suspendentiū. p̄m quā disponēs vult dispo-
situm regulari. Significat̄ aut̄ cōditio p̄ dictionē si. vt in exēplo
lego si ticius fuerit consul. Item p̄ aduerbiū cum vt dicēdo cū ticius
consul fuerit. Sed est differēcia inter si et cū. nō quo ad cōditionē
faciendā sed quo ad modum significandi. quia dicitio si significat
p̄ncipaliter cōditionem vel suspensionem et p̄ cōsequens tempus
et dilatiōis dispositiones in euentum futurum. Et q̄ ille est incer-
tus ideo cōsecutiue suspēdionem significat. l. si ticio. ff. q̄n dies. l. ce-
di. et. l. qui p̄misit. ff. de condi. et demon. Item dicitio nisi signifi-
cat cōditionē. vt vendo tibi libz p̄ decem. ita q̄ venditio valeat
et p̄ficiat nisi alius cōditionem meliōrem infra mensem faciat. l.
ij. cū ibi nō. ff. de i. die adiec. Itē dicitio alioquin cōditionem facit vt
p̄mittis mihi scribere libz infra mensem alioquin p̄. nomine pene

Nam sensus est si non scripseris &c. si finito. & ex hoc edicto. ff. de
damn. infec. Item in dictōe alias quia eodem modo exponit. i. si
nō scripseris. Item in dictōe siue dicendo pmitto siue nauis ex
azia uenerit siue ticius cōsul fuerit. Et que illarum dictōnum dis
iunctiuarum prior fuerit purificat dispositionem. l. si ita quis sti
puletur. ff. de ver. obli. Item in alternatiua aut ut dicēdo relin
quas p̄elia p̄p̄nquis. aut libertis. l. cum pater. §. penul. ff. de le. ij.
Nā sensus est si nō sint p̄p̄nqui ueniat liberti. & h̄ ex significato sū
p̄o ex maiori affectione p̄p̄nquoz quibz testator p̄mo relinq̄re
uoluit ut patet ex ordine scripturę. Item in adubijs q̄d̄iu ut ibi
p̄mitto vel lego singulis ānis x. q̄d̄iu res meas vel heredis mei
gesseris. Nam sensus est si gesseris habeas x. l. pater. §. fi. de cō
di. et demon. Item in dictōibus quo ad. donec. quousq̄. qz idē si
gnificāt. Item in dictōe dum dicēdo lego uxori dū cum filio
meo erit. l. qui cōcubina. §. uxori. ff. de le. ij. Item in dictōe quicū
qz ut vir legat uxori quicūqz filios habuerit. l. cum vir. ff. de obi.
et demon. Item de q̄n̄ ut lego pupillo q̄n̄ nup̄erit. l. pupillo. ff. de
le. ij. Item de ubi dicēdo lego filio ubi nup̄erit. l. si ita scriptū. §.
i. ff. de le. ij. Item de quatenus. ut lego quatenus heres meus erit.
qz sensus est si in toto vel in pte. l. Stichū. ff. de le. i. Item de post
quā et ad. ut lego ad tempus libroz. l. si vir uxori. ff. de cōdi. et
demon. Item de p̄positiōe cum ut ancilla cū liberis libera esto in
telligēdo q̄ ancilla libera nō sit nisi cū liberis. l. si ita fuit. ff. de ma
numis. testa. Item de in ut lego ticio in disciplina. l. nec solum. §. si
in habitatione. ff. q̄n̄ di. le. ce. Item in nomie ut p̄mitto tibi p̄tū
agnetis vel fructus fūd̄otalis. l. interdū. ff. de ver. obli. et. l. i. in fi.
de cōdi. & demō. Et dependet dispositiō ex incerto futuro euentu
sej si pariat vel fructus crescat. Item ibi p̄mitto centū nomie do
tis. i. si matrimoniu sequat. l. si stipulationē. ff. de iure cotiū qz dos
sine matrimonio esse nō potest & sic intelligit. Item de donatiōe
causa mortis. l. si mortis causa. ff. de dona. cau. mor. Et hoc ex natura
huius cōtractus qui p̄cedit ex cōmuni modo sic agēdi. Item in
p̄nomie ut uellem q̄ mea erit lego. l. nup̄ de. le. ij. Idē de quisquis
ut quisquis mihi heres erit sit p̄eres filio meo. l. qui liberis. §. hec
verba. ff. de vul. substi. Item de quisqz ut ticiū et se. p̄ quāta pte
quisqz heredem me fecit ipsum instituo. l. hoc articulo. ff. de here.
insti. Item de qui ut q̄ prius ascēderit capitoliu. l. si fuit. ff. de re.
dubijs. Item de quicūqz ut quicūqz p̄fessus fuerit &c. l. h̄ edicto
ff. de iure fisci. Et hoc ex significato nō t̄m p̄nomis sed uerbi fu
turi t̄pis. l. ij. de here. insti. ff. Similiter ibi emo pisces q̄ capientē

emptio est cōditionalis. Idē in p̄cipio vt acceptis centū a ticio
instituo eum heredē. l. a testatore. ff. de cōdi. et tēmo. Nam licz ac
ceptis sit p̄teriti t̄pis t̄n significat ibi futurū scz si accepo centū
cē. Idē ibi lego scichū futurū meū ar. l. scichū. ff. de le. i. Idē
in gerūdio. vt sum institut⁹ adeūdo repudiāte ticio. l. si tu ex pte
ff. de acqui. here. Idē in supino vt lego vel p̄mitto eū t̄sō spa
cias. In in die d̄nico. et sic de similibz.

¶ Cōditio multiplex est. Nam quedā est cōditio certique optie
ex omni causa et omni obligatōe ex qua aliqd certū petiē siue ex
certo cōtractu siue incerto siue ex. l. acqui. agat si. 2. suo nomine
siue hereditario obliget. vñ manifestū est q̄ ista cōditio cōcur
rit cū actōe mādag. depositi et ceteris vbi s̄d. certū petiē. Et idō
s̄m diuersitatē causaz. nūc re nūc verbis nūc literis nūc cōsensu
cōgrat. nūc etiā ex cōtractu nūc ex q̄si cōtractu nunc ex delicto
cōpetit. in mutuata t̄n pecunia sola illa cōpetit.

¶ Cōditio ex lege s̄m azo. e. ti. locū habet q̄n leu quociens ex no
ua lege surgit obligatio nec i eadē lege cautū est quo ḡne acti
onum ex plac̄ que p̄ varietate causaz. nūc ex cōtractu nūc ex de
bito nascit. et sic nō statuit̄ vel cauet̄. l. qua actōe agat.

¶ Cōditio furtiua cōpetit d̄no rei cōtra furē eiusqz successores ad
ipsam rem p̄quendā vel estimationē eius q̄ti plurimū fuit p̄q̄
ablata fuit eo q̄ fur semp est et fuit in mora.

¶ Cōditio indebiti optit ei q̄ p̄ erroze indebitā pecuniā soluit ali
cui credens ei se teneri cū nō teneat̄ vel cū a p̄curatore suo soluta
esset ipso ignorate. Est ergo cōditio indebiti s̄m azo. i. si. e. ti. p̄ q̄
soluta indebita rextunt̄ siue p̄ ignorācia facti etiā nō p̄abilem
vt quia quis errauit in facto suo siue p̄ ignorācia iuris talia inde
bita soluant̄. quia ignorācia iuris nō debet alicui nocere in dāno
vitato. vt. ff. de iur. et facti ig. l. iur̄ ignorācia.

¶ Cōditio liberatiōis optit ei q̄ qd̄ onino n̄ debuit p̄missit.

¶ Cōditio ob causam datorz. s̄m azo. e. ti. optit r̄ locū habz vbi
cūqz duo cōtractus in nōmiati interueniūt scz do vt des facio. vt
facias. In illo aut̄ cōtractu in nōmiato scz do vt des dat̄ actō d̄ do
lo. Et p̄ vt alij dicūt tūc cōpetit ad rem petēdam que ob cau
sam honestam vt pote in causam futuram vel preteritam data ē
causa nō secuta. Potest em̄ cōdicī causa nō secuta si permitterit dā
tem re integra. si vero debiti decem vt honozam irem aliquid
quod erogauit ad p̄fectionem expr̄imam habes cōditionem ita
tamen vt prestetur mihi indemnitas. quia aut̄ ex obligatione
que retrahitur et nō consensu perficitur. hęc cōditio minimū est.

quia res ad aliquem perfecta sine consensu utriusque contra eundem ascendit
sum petere et repetere.

¶ **C**ōditio ob turpē causam est per quam repetitur ea quae debimus
alteri causa non secuta ob quam data sunt si turpitudine tamen ex parte acci-
piētis videtur. Alioquin si ex parte dantis et accipiētis repeti non potest
quia in pari causa turpitudinis potior est cōditio possidētis de re.
iur. lib. vi. Et secundum 240. e. ti. ponitur exemplum. Ego dedi tibi ut sacrile-
gium non faceres. Ab hoc enim debuisti abstinere nullo tibi dato.
Et ideo etiam causa secuta possit petere quod tibi dedi.

¶ **C**ōditio ob causam hanc additione parit res apud alium constituta
sive ab initio sive iam suo postea pervenit ad eum ex iusta causa
Postea ad instanciam rediit ut cirographum apud creditorem post
debiti solutionem recipit. Sed hanc cōditionem ob causam putant
quidam in ex contractu pervenisse quia non competit nisi alii contractum se-
cebant. Alii ex quasi contractu credunt descendere ad similitudinem cō-
ditionis indebiti quia quae ob causam condicit actionem primum con-
tractum dissolvit.

¶ **C**ōditio sine causa competit quando aliquis primo ex iusta causa est
apud alterum sed postea per aliquem effectum esse non debet. §. mutuaisti
mihi centum feci tibi instrumentum in quo confessus sum me tibi tene-
ri solvo tibi modo instrumentum obligatorium est apud te sine causa
per quam repetam ipsum. Competit §. cōditio sine causa finita causa ex qua res
ad aliquem pervenit ex contractu qui iam finitus est. Unde videtur
descendere. Nec inde quod suspensum adhuc causam subsistendi habere.
Item si sine causa penes te res est quam non habes per contractum. Et
ita nec ex contractu nec ex maleficio es obligatus mihi. Etiam locum
habet ubicumque sine causa aliquid est apud te quod mea interest me
habere.

¶ **C**ōditio triticaria generalis est §. alijs rebus omnibus operans propter
quam de pecunia numerata sive soli mobiles sive immobilis sine. Ideo
quod fundus et usufructus et detere servitutes §. dicitur per ipsam recte
petuntur. Rem autem suam nemo petit hac additione nisi ex certis causis
ut ex causa furti vel rapine cum itaque sit generalis haec cōditio et cō-
ditio certi in multis alijs competit.

¶ **C**ōditiones generales semper in actionibus includuntur et intelliguntur
ut pote. Si deus voluerit si res in eodem statu permanserit. et simi-
lia ut non. in glo. verbi intelligenda de rescript. c. ij. et c. quemadmo-
dum de iure iur. cum similibus. Et non quod cōditio in legatis non retro
trahitur secundum bar. in l. i. §. huius ff. ad filiepanum. Et per sua opinione
facit textus in l. si filius familias ff. ex qui. cau. in possessio. eatur.

Bal. tñ contra et dicit q̄ ille casus §. serui est specialis. ergo in
conerarium est ius omune. Et p̄ ista opinione facit lex si filius. ff.
de ver. obli. Sed isti legi posset responderi q̄ loquat̄ in contractibus
secus in vltimis voluntatibus vt in dicta. l. si filius familias.

¶ **C**onditōnalis stipulatio Re. stipulatio. Et p̄t̄ur tales vs
sus de condicione. Si ius dicit si res pietate timeat. Si p̄ trās. detur
si scilicet certus habeat. Si res fureat res siue duplato legat. Si n̄
debet sed p̄ debito numerat. si quid soluet nō casibus huius repetet.

¶ **C**ōdicere est rem si. a in iudicio petere p̄sonā pulsando vel in q̄
tanto et ipsam dicēdo obligatā sibi esse ad aliquo d̄ bandū vel fa
ciendū. Vnde dicit̄ in debiti cōditio. Et tractū est hoc verbū a ve
teri obseruatōe q̄ olim erat in v̄hu solēnia verba que oportebat
actore cum litigabat corā iudice cōdicere id est simul dicere quā
de litigare et si cadret a sillaba caderet a tota causa. Et quia i
p̄sonalibus actionibus hoc obseruat. Itē p̄sonales actōnes dicebā
tur cōditōnes. Deinde p̄fata solēnitas in desuetudinē trāsijt. Seno
men tñ adhuc retrāsijt vt p̄sonales actōnes adhuc dicant̄ cōditō
nes. Quāuis nō sit necesse hāc solēnitatē obseruare. et hoc ver
ba cōdicere. Ex hoc dāem̄telligi q̄ cōditio nō est aliud nisi p̄so
nalis actio. Et cōdicere apud antiquos erat talē formā vt loqu
vt cōditionem in debiti vel cōditionē ob causam p̄torū vel finitē
formā verborū tanquā nomē actionis exprimere q̄ hodie subla
tū est. vt q̄ hodie res p̄rie nō cōdicit̄ nisi a fure q̄ nemo cōdi
cit rem suā nisi a fure. §. Item iulianus in l. si duo patroni. ff. de iu
reiu. Aliter etiā sumit̄ cōditio in ti. de cōdit. appo. Et differūt cō
ditio facti et cōditio iuris in testamētis. vnde cōditōnes facti di
cunt̄ q̄ apponunt̄ a testatore siue sunt cōditionales siue testa
tari. Et vocant̄ facti q̄ hnt̄ voluntatē testatoris q̄ est facti q̄ oēs
potēcie anime scz voluntaria. appetitiua. occupabilis sūt facti vt in
l. bone fidei. ff. de acq. re. do. et de huius nō. in l. multū in est. ff. de cō
di. et demon. vbi illa dicit̄ facti. si nauis ex asia venerit. si ticius cō
sul factus fuerit. Et illa est iuris si q̄ se filiū familias existimet. cū
pater familias sit. Et ibi hoc interest q̄ in cōditōne facti nō sufficit
vera existēcia nisi occurrat opinio et sciēcia heredis vt adire pos
sit. secus in cōditionibus iuris vbi sufficit existēcia et purificatio si
ne opinione et sciēcia. Ex quo inferē q̄ micus agit cū lege q̄ cū
homine. l. celsus. ff. de arbi. l. multū interest p̄.

¶ **C**onducere dicitur ille qui rem aliquam ab aliquo data merce
de vel promisso accipit vtendam. Vnde Conducit qui dat qui lo
cat accipit illud.

¶ **Cōducti actio** cōpetit ei qui cōduxit a locāte vel locatore fūdū vel prediū aut domū. et cōpetit ei ad hoc q̄ liceat sibi vti vel habitare i re cōducta. Item eītem cōpetit actio cōtra locatōrē actō contraria si aliquis expensas necessarias ibidē fecit aut vtilēs Re. s. actio.

¶ **Cōfessio** intelligit̄ cum prius vel quāpiſ poterit. l. ij. §. penl. ff. ad trebel.

¶ **Cōfessio** est duplex iudicialis et penitēcionalis. Et ad hoc q̄ cōfessio iudicialis p̄iudicat debet habere hoc tēx. Vnde maior spēte sciēs cōtra se ius fit et hostis. Nec natura eget fauor aut ius ius ve repugnet. Vide hoc cū alle. singulorū in glo. c. nos in quēquā. ij. q. i. in verbo cōfessum et de cōfess. c. ex pte glo. i. et in sū. h. p̄stie. c. ti. §. qualiter. Et cōfessio iudicialis est certa et clara assertio i. re spōsio e us de quo querit̄ in iurē corā legitimo iudice facta. Et fit in iuro tripliciter scz ore facti euidentia et interpretatiue scz otumata. c. nullus dubitat de p̄sump. Et p̄iudicat dū fit in iure. i. i iudicō coram iudice cōpetēte et adūsario p̄iute qd̄ intelligit̄ p̄ dictionez hostis suprappositā. Itē fiat p̄ lic cōfess. Nec fit cōtra naturā vt eā occidisse qui viuit nec de religiosa nec i causa fauorabili p̄m bern. in glo. palle. Et cōfessio facta in penitēcia sacerdoti nō facit fidē corā iudice seculari. C. de episc. audi. l. archidigerūtis et ibi p̄ hoc. sicut nec p̄iudicat cōfessio extra iudiciū facta nisi cā adiciat̄ vt cōfiteor me debere tibi centū ex taula mutui. C. de nō. nu. p̄c. §. generaliter glo. notabilis iij. q. ix. c. testes. §. de hīs.

¶ **Cōfessoria actio.** re. s. actio. cōfessoria.

¶ **Cōfiscari** est fisco applicari vel in fisco induci. vñ fiscus est regius saccus in quē reducunt̄ bona dānatorū et p̄scriptorū vñ si facta est omniū bonorū cōfiscacio et casus in quibz p̄nt bona alie cōfiscari post mortē suā. vi. glo. et hoc in l. si. C. ad l. iul. maiestatis. Et q̄liter formabit̄ sentētia est glo. m. de here. q̄ ab intestato. §. p̄ cōtrariū. Casus aut̄ in quibz possit q̄s incarcerari nō. bar. in l. i. de custo. et exhibi. reo. C.

¶ **Connuere** est oculos claudere et in dūm ponit̄ p̄ dissimulare. vel p̄ parum dormire vt cum dicit̄ cōnuentibus oculis. Quanto q̄ cōsentire vt connuens consciēciēs dicitur. Vnde. Qui mihi cōnuet oculis signum mihi p̄be.

¶ **Cōmpensatio** iudicōm azō. in sum. e. ti. est debiti et crediti adinuicem. i. ab vtraq̄ pte inter se scz cōtralentes contributio. Dicit̄ enim compensatio quāsi communis pensatio ac si aperte dicat lex non nisi est in ponderibus et quantitatibus compensandis.

Vel est debiti ad delictū hinc inde facta deducit vt debeo tibi lx.
tu mihi centū dū peto a te centū tu deducis lx. et nō recipit pmuta-
tionem speciei ad qritatem. ff. de leg. i. l. sed si et et et et et .i. si cōuene-
rit ij. in pñ. ff. de pñ. act. vt de posui pecuniā in sacculo in centum
bucatis depositarius mihi totidē cōmodauit et non potest tenere
sacculum me petēte licet bar. p. et cy. cōtra facit. C. de positi 7. C.
commo. l. fi.

¶ Compare et emere differūt vt nō. in l. illa. ff. de cōtrah. emp.
et ven. et l. illa. C. de re. p. mu.

¶ Compilare leges siue cōponē. et leges ab alijs scriptas i vñū
volumen redigere.

¶ Compita dicunt loca vbi plures vie cōtū nūq. simul et xij. q. ij
de viro in pñ. ibi parrupta itinera et compita.

¶ Cōpēteter nō. glo. xxiij. q. iij. vñū et vide qd nō. de v. sig. c. fi.
li. vi. sup. verbo cōtēpserit.

¶ Cōpromissarius dicit cui simpliciter vel ad tēp. omittit vt eli-
gat vice eoz qui cōpromittūt vt de elect. q. ppter. Nec ē p om-
nia idem arbitrer et cōpromissarij ad eligendū datus. vt ibidē c.
ficut cū p formā ibidem de re iudi. cū ab vno li. vi.

¶ Compromissum g. arbitrium.

¶ Compromittere est causam executoriā vel executiūā ad biq. b.
men arbitroz dare. Et scdm vīdāmē recte rōis p vtq. pte ap-
posita explicare ab ipsis.

¶ Concilia a concha dicunt. inde cōchilaris legēs cōchias. vel
cōchilia. C. de muris. l. fi. accipit li. xi.

¶ Conicere vlt ppenderit vel psumere.

¶ Consequēs. i. cōforme insti. de dona. §. est et aliud.

¶ Cōsequēcia literaz. si cōsequēs ordo scrip̄e scz qñ scribit sine
titello vel titellis. i. sine omi abbreviatōe. Et si tenor literaz. h. te-
nozem dicim⁹ potius sētū literaz. quāvis titellis scribat.

¶ Cōsensus et auctoritas tutor. Re. s. auctoritas p̄stāda. Et cō-
sensus est quadruplex scz negligēcie cōsiliij cooperatiōis et auctori-
tatis aut palleatōis vel defensionis. Et primo et scdo cōsēns mi-
nus punit quā facies tercio equaliter. quarto vō plus. Vnde Cō-
sensus spernit suadet iubet atq. tūc. Nōc min⁹ ille min⁹ luit hic
equaliter hic plus. De hoc glo. optimā in c. i. d. offi. dele. sup. ver-
bo pari pena.

¶ Cōsiliarij dicunt eo q. alter alteri suū p̄beat cōsiliū.

¶ Cōsiliū est cōtract⁹ cōsulū. Et cōsiliū a grauib⁹ et exp̄tis est re-
quirendū i. q. i. estote. Et q. fraudulentē dat cōsiliū tenet de toto

et cōtra eum agi potest. Et dicitur a con. i. simul et sales salū quia. et
nō est precipitandū cōsiliū. l. dis. ponderet ibi. Nos em̄ tpe m̄bi
genus vt aliquid maturius agamus nō p̄cipitemus cōsilia et opa
nostra neq; eoz d̄dinem torāpamus.

¶ Cōciliū est cōuentus aliquoz tractantiū arduas causas totam
christianitate cōcernētes. et dicitur a v̄bo cōcinoz aris. i. ouocare. vel
a cōmune intentiōe dictū est eo q̄ existētes in cōcilio in vim d̄ri
gāt omnē mentis intuitū. vel dicitur quasi cōcōdium. in. l. trāseūto. xv.
di. c. i. vbi etiam sinodus cecus et cōuentus exponit. et ibi de q̄tuor
oz cōcilijs. et in quibus damnati sunt heretici de fl. Ratto. et sū. tri.
p̄peram sentētes.

¶ Consistoriam Re. s. cōmtes.

¶ Consistoriū idē est q̄d pretorium vel tribunal scz locus in q̄
ius reddit̄ ex more. Et est vulgare p̄alicoz. seu lūbar̄doz. clg.
pastoralis de re. iudi. ij. q. vi. anterior de app. ex insinuatōe et dicitur
a cōsilio is. hester v. in p̄. sedebat sup soliu. in cōsistorio palacij

¶ Cōstitutio speciali vocatū dicitur impatoris vel alterius p̄ncipis
qui cōstitutionē facere p̄t. Et describit̄ sic. Est illis relatū i scriptis
redactū. Vel s̄m goff. est ius scriptū di. i. s. cū itaq; dicit̄ autēz
cōstitutio quasi cōmune statutum. Nā papa cū fratribz suis car
dinalibz et ceteris plati cū capitulis et canonicis suis cōstitutōnes
faciūt de sen. ex. iter alia. Et de h̄ijs que fiūt a p̄. p. to. Itē lega
tus. siondus p̄ncipalis. sinodus episcopalis p̄nceps cū p̄ceribz.
p̄fectus p̄torio p̄pulus romanus. collegiū approbatū. capituluz.
facere p̄t cōstitutiones. s̄m goff. in sum. e. ti. s. nāq; papa. et sūt
q̄tuor virtutes cōstitutionū. Vñ. Quatuor ex verbis virtutes col
le legis. Premittit punit impat atq; vetat. Nam p̄mittit vt vir
fortis petat premiū. Dumit scelera et delicta. Impat et p̄cipit vt
statuta canonica seruent̄ vt clerici regularē apostituz et honestū
habitū deferētes otinenter et caste studeāt viuere. Prohibet ele
ricos secularibz immisceri negotijs. et cōstitutio cōsulit que virt⁹
p̄t cōp̄tendi sub p̄ma. Nā qui cōsulit satis p̄mittit.

¶ Cōstitutor dicitur qui p̄ alio se solutuz p̄mittit vel aliqua factuz
et alterius in se trāfert vel suscipit obligatiōē.

¶ Cōstituire potest quilibet qui se p̄ alio obligatuz p̄mittit vt
obligat s̄m az. s. sum. da. cōstitū.

¶ Conspiratio est quedā fraudulēta cōfederatio facta in p̄iudici
cium alicui⁹ p̄sone vel dignitatis xxij. q. ij. si quis laycus et ē palea.
et dicitur a simul spirando quā scz plures spirāt flant et tendūt in vñū

et fit sine iuramento a spiritu superbie et elationis et omnis talis est illicita secundum glo. i. c. exhibita de iudi. Est tamen quicquid legita iusta et approbata ut si canonici conspirarent de non obediendo. plato excoicato vel de non eligendo indignu. Indubio tamen presumit illicita vi. xi. q. iij. c. co iurationu et c. se. conspirationem. Nam coiuratio est pluriu i unu iuratio.

¶ Cōsobrini dicuntur duraz soroz filij quasi cōsorine dicēti. l. cōsobrinaz. c. vñs legit in glo. i. Etia pnt dici ex duobz fratribz natu licet pprie dicantur fratres consanguinei vel patruales. insti. de gra. §. iij. et §. pleniqz.

¶ Consortes eiusdem litis dicuntur illi qui simul agere vel cōuenire possunt.

¶ Consul olim dicebat senatus magistratus vt ff. de sena. et isti de iu. na. gen. et ciui. Nodie tamen consul sumit a cōsulendo qz reipublice cōsulit. Ex actis em a romana ciuitate regibz cōstitutu sunt cōsules vt reipublice cōsulentē dicti.

¶ Cōsularis dicitur exor cōsulis qz femie nupte pclarissimis viris pclarissimaz psonaz numero et nomie cōsulentē seu otimentē vt ff. de sana. l. femie nupte vbi dicit glo. femie choraseāt rabijs maritorz et in aut. de cōsulibz. §. B itaqz colla. iij.

¶ Cōsultus. i. interrogatus sic ff. de pac. l. Item qz. Vnde Cōsulte quero tibi consulo cōsiliu do. Cōsultoz poscit quod cōsultus bene noscit.

¶ Cōsultatio dicitur in qua alicui papa de iure respōdet. Et nō qz cōsultus potest vendere cōsiliu suu et aduocat⁹ iustū patr. ociniū. nō tamen ideo iudex sentēciam vendere potest. c. nō sane xiiij. q. v. licz cōtrariū videat dicere glo. n. c. nō licet xi. q. iij. dicens. Si doctor sine reuolutioe decretaliū pōt cōsulare tūc gratis debet facere. Sz ista glo. nō recipit hodie a doctoribz. qz sic doctor subtilis et memoriosus minoris est reputationis qm grossus et obliuiosus vt patet h hoc esset incōueniēs vt nō. in c. in nomine dñi de testi.

¶ Cōfestatio litis secundum hō. ti. e. ti. est fundamentū iudicij p petitionem in iure apōsitā et cōgruā respōsionem ad eā secutā aīo cōtestandi licem facta narratio. Quo obmissio manibz vexant laboribus et expensis litigātes vltē actoris narratio et rei rātio in iudicio facta. Vel secundum gos. est hinc inde apud iudicē negocij pncipal facta narratio. Per pncipales vero psonas nō p aduocatos nisi forte pncipales adeo fuerint indiscreti vt eoz defectus de licēcia iudicis p alios suppleat. Et litis cōtesta. ppetua iurisdictōz dicitur offi.

tele. relatu. Et debet pcedere receptionem testium nisi. c. qm vt
lite non conest.

¶ Cōtestari litem patet ex dictis.

¶ Consumptū vel cōsumptio est ratio vitelicz qm dictio vel filla
ba abzadiē et alia inscribit.

¶ Cōthiguatio dicit lignoz vel tignoz vel aliaz rez cōiunctio
et qm dicit tegmē vnde due edes dicunt esse sub vna cōtignati
one hoc est sub vno et eodem tegmine.

¶ Cōsuetudo dicit ius quoddā moribz. i. assiduis actibz institutum
qd p lege suscipit cum lex deficit vt. di. cōsuetudo. Que em i scri
ptis redacta est vocat lex siue cōsuetio. que aut in scriptis nō ē
retinet nomē suū. Cōsuetudo di. i. c. cum ergo. Vel est vsus rationa
bilis competēti tpe cōfirmatus nullo actu cōtrario interruptus
frequēti actu seu cōtradietio iudicio. Vel cuius non extat me
moriam introductus vsuz cōmuni vtenciū approbat. c. fi. de vsue.
Et si debet p iudicare iuri cōmuni vel speciali requirit qd sit nō er
ronea nō contra ius diuinū. Rationabilis pscriptibilis pscripta
sciēte populo introducta. qua maior ps populi vtit et q vtēs intē
dit sibi ius acquirere qd etiā rō et veritas semp excludūt. di. viij.
c. veritate vbi dicit nemo cōsuetudinē rationi et veritati pponit
Nā dñs dixit ego sum veritas nō ego. cōsuetudo eadem di. c. fi. cō
suetudinē. c. qui cōtempta.

¶ Cōsanguinitas est attinēcia psonaz ex eo pueniēs qd vna de
scēdit ab alia vel ambe ab eadem. Vel est vinculū psonaz ab eo
dem stipite descēdentiū carnali ppagine cōtractū. Vel est quēcio
vni psonē ad aliā pueniēs ex parērela et di. cōsanguinitas quasi
sanguinis vnitās.

¶ Cōseruator est iudex dat⁹ ad defendendū aliqz. tra manife
stas iniurias iudiciali indagine nō vtēs de. offi. dele. statum⁹ lib.
vi. et sunt nisi epi vel eoz superiores aut abbates vel dignitates
aut psonatus in cathe dralibz ecclesijs obtinētes de offi. del. c. vl.
li. vi. vbi ponit dñs inter cōseruatores et delegatū.

¶ Cōsensu dicit obligatio cōtrahj velud in emptiōe locatiōe obducti
one pmutatiōe mādātū p socio et similibz. In quibz dicit idō obliga
tio cōtrahi cōsensu qd absqz eo qd res in pnti dat hinc inde nascit
et erit actio et obligatio vtīls et efficax ad agendū.

¶ Cōplexus vel copulatio dicit pluriū i idē in vnitāte s̄monis cōiū
ctio. et fit ab homie vel a lege. Ab homie fit tripliciter vt li. tri
plici. ff. de ver. fig. Nā aut est cōplexus vel copulatio nominū tm̄
scz verbis qm vnū nomē sequit aliud immediate cū copula vel sine

§. dicitur ticio et sepo fundū lego p equis pōtionibus. l. recōiū.
di. i. respō. ff. de le. iij. ibi isti nō sunt recōiūcti. Sed verbis tm̄. q̄a
vnū sequit̄ aliud immediate cum copula ⁊ itē esset si sine copu
la q̄ tūc intelligit̄. l. triplici p̄alle. in. §. fide. aut fm̄ rem tm̄ q̄n p
rem tm̄ fit cōplex⁹ vt ticio lego fundū et eūdem fundū mequio. le
go. l. p̄alle. recōiūcti in p̄n. aut tercio re et verbis simul comple
tendo res et nomia vt ticio et sepo lego fundū semp̄onij vbi ticio
et sepus sunt cōiūcti verbis p̄pter verbū cōplexū ⁊ re. q̄ eadē
re copulant̄. Et si q̄d testator cōsuet̄ cuilibet in solōū legasse eaz
rem p̄bat̄ vt. §. si eadem res h̄st̄ de lega. Et ex cōplexo p̄dictis
nobis factō habet̄ h̄c d̄ra quia ex cōplexu re tm̄ vel re ⁊ verbis
si vnus cōiūctoz deficit vel q̄ repudiat vel alias nō admittit̄
imp̄petuū vel interim aliter nō in totū admittit̄ iure nō t̄er escē
di. l. si sepatim. ff. de condi. et demon. Nam nō potest p̄tem a gno
scere et p̄tem repudiare. l. neminē. ff. de le. ij. et. l. vnica. §. si nautē
ad deficiētis p̄sonā. C. de cadu. toll. et res insolidū cuiq̄ assignat̄
bicta. l. vnica. §. si v̄ro. Sed in cōiūctis verbis tm̄ si vn⁹ cōiūctoz
repudiat vel alias defecit̄ alter admittit̄ ad p̄tem deficiētis iure
accrescēdi. Et cū onere imposto socio deficiētē vt. l. plane. §. si oīū
dim. ff. de le. i. et. l. vnica. §. ne aut̄ h̄ de cadu. toll. Sal. Itē si sol⁹
interim nō admittit̄. h̄ spes est q̄ admittat̄ alē itēz ad h̄c p̄tem
nō admittit̄. l. si duobz in p̄n. ff. de le. i. Sūt et alie d̄re ex cōplexu
vel cōiūctiōe pueniētēs de quibz in tractatu de v̄. sig. q̄ incipit
verbū finalit̄ §. cōplex⁹ vel cōiūctiō significat̄ diuisimodē fm̄ q̄ sūt
cōiūctiō mod⁹ vel q̄ ius p̄iud significat̄ significare declarat.

¶ Cōiūctiō aut̄ legalis d̄ q̄ lege inducit̄ et significat̄ id q̄d ipsa
lex vel alia ex suis vel alteri⁹ legis aut verbis aut aliē quocunq̄
modo significare debeat.

¶ Cōtractus est duoz vel pluriū in idē consensu. Et ponit̄ quāq̄
p̄ om̄i pacto quentiōe vel q̄ si cōtracto vt si q̄s gessit̄ alterius ne
gocia vel tutelā. De h̄. vi. Arch. in. §. utrahentes c. rōna de fo.
op. h. vi. i. glo. vbi incipit̄ Itēq̄ dicim⁹ q̄ paciscēdo diuisas i vnū
trahim⁹ volūtates. vñ emptōes aduictōes ⁊ lista cōtract⁹ dicim⁹
mus que aīo obligatiōis ex cōtractu nascunt̄. Et nō q̄ etiā aliq̄
obligatiōes dicunt̄ oriri ex q̄si cōtractu in quibz fingit̄ tacite cō
sensu inecessillē dato q̄ nō it̄cesserit̄ exp̄sse vt p̄tē h̄eres a t̄uō
hereditatē obligat̄ creditoibz hereditarijs legatarijs et in plu
ribz alijs casibz de quibz q̄.

¶ Cōtractenda emptiō fm̄ azo. e. ti. utrahē solo cōsensu.

¶ Cōtractus etiā est nomen iuris quando nascitur obligatio.

Et est nomē facti qm̄ nō nascit̄ obligatio. l. labeo. §. cōtractū. ff. de ver. sig. et ibi p̄ bar. sicut in simili dicim̄ de testamēto. l. tabu laz. ff. quēadmodū testa. appel. Et fm̄ alios in aut. sacmēta pu bez. C. si adūsus vendi. Et in suo generali nomie cōtractus plas tus otinet tā in nomiatos q̄ nomiatos cōtractus. vt est glo. sup verbo in suo nomie in l. intelligenciū. ff. de pac. Et hoc valet p̄o statuti bal. nō triplicem esse cōtractū scz aprium impropriū im propriū. Dignus est qm̄ vltro citroqz. i. hinc inde ex vtraqz pte que obligatio. §. cōtractū in l. labeo. p̄alle. vt in emptiōe locatiōe rē. Secūdo scz impropriū est qm̄ solū vna ps. obligat̄ vt in donati one solū donās ad tradendū et aliq̄ de euictiōe vt nō. in l. aristo. ff. de dona. caumoz. Et i. mutuo solūmodo recipiēs obligat̄ ad tā tūdem restituendū. ff. si cer. pe. l. ij. Et in stipulatiōe qm̄ solūmodo vna ps obligat̄. Na tūc nō est p̄te cōtractū. Et ita intelligit̄ gl. isti. de diui. stipu. §. cōuencionales q̄ est sup vto tradendaz. Tercio scz impropriū est qm̄ ex nulla pte orit̄ obligatio sed pot̄o dis soluit̄ obligatio facta vt est trāfactio facta nudo pacto ex q̄ non agit̄ an̄ oplementū obitōis. De h̄ salicer̄ in l. siue apud acta. C. de trāfac. vt et̄a est liberatio p̄ acceptilatiōe insti. qui mo. tolli. ob. §. i. et in l. vbi pactū. C. de trāfac. p̄ bar. Et ergo si statutū fac mētiōe de cōtractū intelligit̄ de aprio tm̄ qz vba statutoz sunt aprie intelligit̄ da. l. i. §. si igit̄ q̄ nauē. ff. de exercitoria ac. nisi dice ret omne cōtractū vt in glo. in §. cōtractū p̄alle. Item cōtractus appellatiōe intelligit̄ de validis nō de mualidis vt in aut. sacmēta pubez. p̄alle. et cōtinet̄ instrumētū. ff. de duo. re. l. eandē. Item cōtinet̄ donatiō. C. q̄ m̄. cau. l. si donatiōe Et generaliter omne illud ex quo nascit̄ obligatio appellatiōe cōtractus intelligit̄. l. si labeo. ff. de le. ij.

Cōtumax a cōdemnēdo d̄. Et fm̄ vs̄. est qui cū parere debet in iudicio non cōparet. et dicit̄ qm̄qz vere qm̄qz ficte vel p̄sumptiue. Vere cōtumax dicit̄ qui ex p̄se dicit̄ iudicē vel eius seruiētī scz nū cio ipsū citātī q̄ nō cōparebit̄ corā ipso vel qui dū cōparet illi cenciatus recedit. Fictē vero cōtumax est qui citat̄ non tm̄ venit vel latirat aut facit. q̄ citatio ad ipsū nō veniat aut eum n̄ ap p̄sentat vel qui p̄cē iudicis audire negligit̄ sed isto vltimo ca sū pot̄o d̄ vere cōtumax.

Cōtumacia est erga iudicem vel p̄latum cōmissa in obediēcia Et est multiplex. Aliquando enim committit̄ in nō veniēdo. Ali quando in non respondēdo. Aliquando in latēdo absentādo v̄ procurādo ne ad citatū veniat citatio. Aliquādo in nō restituēdo

¶ Aliquā in nō emēdando delictū Aliquā in nō exhibendo vi. gōf. de sen. ex. §. ex cōmunicatō fieri habet in sū. Et Guil. in spe. ti. §. cōtu. §. i. §. et nōta vbi distinguit duplicē otāmaciā. Primo scz veram et p̄sumptā. Secūdo triplicē scz verā euidentē et p̄sumptam. vt in glo. notabili in cle. vnica de do. et cōtu. que est glo. fi. Et p̄ Inno. in c. querela de p̄cura. bar. in. l. fi. ff. de in inte. resti. et in. l. ex cōsensu. §. ij. ff. de appel. Cy. et pe. post iacobū butriga. in. l. p̄curandū. §. finaūt reus. C. de iudi.

¶ Cōtinue et cōtinuo nō semp̄ nōt. i. statim sed recipit interuallū ff. de ver. obli. l. stipulatus sū. et. ff. §. solu. l. ticia xy. q. iij. volum. Et p̄ bar. l. celsus. ff. de vsueapi. vbi p̄bat̄is extremis p̄bat̄is medium. Et iā qualiter cōtinue intelligit̄ p̄nt. bar. in. l. si q̄s ita. ff. de cōdi. et demon. Nam qui tenet̄ eū aliq̄ cōtinue morari nō tenet̄ quolibet momēto cū eo morari. facit hoc ad questionē. Si testes debeāt p̄bare q̄ ticius x. annis cōtinue possedit fundū. sufficit deponere q̄ viderūt eū omni anno colligere fructus v̄l arare et licet nō cōtinue p̄terūt in cōspectu tici et fundi. Tū intelligunt̄ cōtinue p̄ decem annos vidisse.

¶ Cōtradictor q̄n̄ dicit̄ legitimus ad cōtradictorū alicui actui demittēdo aliquē in possessionē. vide bar. in. l. a dyno pio. §. sup̄ rebus. ff. de re. iudi. et Inno. in c. cū sup̄ de re. iudi. et specu. in. ti. de act. §. si p̄est.

¶ Copulatiua oratio §. in qua plura copulant̄ vt in omnibz verificat̄. Et ideo ad verificationē ipsius omnīū ocurso exigit̄ ex p̄prio significato. Sed hūc ocurso q̄n̄z diūsimode significat̄ p̄ vt diuersa materia vel alius quilibz modo significandi significare declarat̄ §. §. Ibi lego stictū vel pamphilū significat̄ vtrūq̄ esse i stipulatiōe vel dispositiōe. l. inter stipulantē. §. sed stipulat̄. ff. §. v̄. obli. l. scire debemus in p̄n. e. ti. et. l. quociēs. ff. de le. ij.

¶ Copulatiua etiam quandoq̄ significat̄ concursū alterius tātum p̄ vt ex significandi modo cōdubitur. Et ad veritatem copulatiue requirit̄ vtrāq̄ p̄tem esse veram. ff. de condic. insti. l. filze v̄di. et. l. si is qui. ff. de re. dubi.

¶ Conuiciū dicitur quasi conuocium a concitatione vel cōcentu id est collectione vocum scz quando in vnum plures voces cōferuntur. et iniuriam esse labeo ait. ff. de iniur. l. apud labionem. §. cōuiciū.

¶ Conuenire est simul in vnum locum venire. Et iā dicit̄ cōuenire quod alicui cōpetit secundum cōditionem suam vt i stud. ouenit illi

Item cōuenire capit quādoq; p conuentiōe i pacto ex cōsensu & aliquo factō. Cōuenire etiā quādoq; sumit p aliū in iudiciū vocare vel facere uocare. Item est placere. Vnde cōuenire me aliquos est complacere inter illos vt cōuenit inter te et me. vt des mihi hoc. Cōuenire mihi est cōgruere mihi vel adesse mihi quod me decet et honestum est.

¶ Cōuenire me est alio qui me sup aliquo factō.

¶ Contuberniū est matrimoniū cōtractū et pprie seruoꝝ insti. S nup. in glo. sup verbo ciues.

¶ Coram nō. pau. in cōmento de hōf. c. ex pte Sele. et circa li. vi. Et intelligit ita vt presentes intelligāt. ff. de arbitri. l. diem. §. forum.

¶ Cornicularij dicunt illi qui gerebāt cornua vel acie in bello vt qui in aures iudiciū vota ptulerūt sua.

¶ Cornupta Re. s. lvs.

¶ Corona que est clerica dicitur. Est signū regni et pfectionis cū sit circularis carēs angulo in signū carēcie sordidū q; vbi angulū ibi sordes. Scigif et alios virtutib; regere et a sordib; mūdare debant qui coronas gerūt et sic in deo regnabūt xij. q. ij. duo sūt. Et qmōdo rasura tōtura corona differant et quid significēt. vide glo. in verbo tōtura in cle. ij. de vi. et ho. cle. Et differēciā inter dy adema coronā et sertū. vide in cle. vnica de iureiur. Et nō q rex romanoꝝ coronatū triplici coronā. Primo ferrēa ab archiepo coloniensi aquisgrami et significat fortitudinē qua vincere deb; rebelles et infideles cōcutare. Secūdo argentea ab archiepiscopo mediolanēsi in villa mōdecei. que significat mūdiciam et claritatem quā talis pnceps habere debet. Et hodie vt in plurimū dat in mediolano in ecclesia sancti ambrosij vbi hōmricus de quo loq; tur cle. et sigif mūdus nouissime fuit coronatus. Tercio coronatū corona de puro auro a papa in ecclesia sancti petri ad altare sancti mauricii. Et quia aurum est metallis omnib; excellētius significat imperatoꝝ alijs regib; et pncipib; in ptecia et iusticia excellētiorē esse debere vt in glo. cle. vnice de iureiur. et p Jo. de pla. in pte. insti.

¶ Corpore viciati dicunt qui sunt mutilati in mēbris vel debilitati pprie sit qui membrū habet sed inefficax vt oculū cecū manū aridam crus cōtractū tē. sic mutilatus pprie dicitur qui caret aliq; membro.

¶ Corporati i collegiati Re. s. collegiati.

¶ Corporatus vobis romane dicitur qui in aliquo corpe et precipue

urbis scribitur sicut quodlibet membrum hominis & corporatus. vel civis factus vel incolatus. C. li. xi. de priue. corpa. vr. ro.

¶ Corrogare est quasi si rogare vel simul colligere vel adunare.

¶ Corpus quod dicitur collegium siue universitas cuius caput est prelatus conouit. de hijs que fi. a. p. Et tale corpus potest habere unum sigillum de excess. pla. dilecta. Dicitur etiam congregatio cuiuscumque civitatis vel ville vel castri habere corpus. Item quolibet congregatio pro iusticia facienda. ut congregatio scabimorum vel totius universitatis. Item societas causa religionis cui premissum unum corpus habere debet in reipublice. Et res communes. i. actoris siue iudicium communem pro qua agere potest. ff. de iur. iur. no. agi. l. i. Item episcopus cum capitulo suo facit unum corpus cum ipse caput est sed cum clero civitatis vel dyocesis non dicitur facere unum corpus. sic nec abbatissa cum clericis suis licet sit caput unum corpus facit.

¶ Choristi huiusmodi remoti sunt ab ecclesia ut lxvii. di. §. presbiteri vero Et poterant constitui in villis vel castris. Episcopi vero non nisi in civitate tibi conferre debent tamen minores ordines.

¶ Corpus etiam unum dicitur quod uno clauditur spiritu ut animal. Etiam dicitur quod habet partes integrales siue sibi coherentes ut tomus vel quod habet partes distantes ut grex populus collegium sicut in excess. pla. li. vi.

¶ Corruptela est perversa consuetudo sacris canonibus inimica & contra siue cum venerabilis et de vi. et hone. cle. cum decore. re.

¶ Coriuta dicitur morsus freni vel sicut in alijs illud quod come equi imponitur ut curuet. C. nulli licere in fre. et equis sellis. re. l. i. li. xi. secundum accur.

C. cr

¶ Crassature dicuntur que fiunt a latronibus in itinere dum crudeliter contra transeuntes crassant. de pe. di. i. a. crassaturis. Et crassatores sunt qui prode causa aliquid faciunt et proximi latronibus habentur et sunt ad malum intentes. ut est textus iuncta glo. in l. capitalium. §. crassatores. ff. de pe. et dicitur a crasso aris. alias grassos.

¶ Creditor est qui alienam fidem sequitur mutuataque pecunia numerando. Generaliter vero creditor dicitur qui ex causa quacumque alienam fidem sequitur. et dicitur ideo creditor quia credit debitori.

¶ Creta est limus vel gleba. l. si crete. ff. de fur. et in glo. magna. i. C. de ser. fugi.

¶ Crassari est quasi crudeliter gradi. ii. reg. vlti. Cesset indignatio que crassat in populo. ac. xliii. q. ii. militare. ff. de pe. l. capitalium

ad mediū. Et nō Jo. an. in de. i. de pe. in verbo crassantibus.

¶ Crimē est peccatū q̄rela i. accusatione et damnatioe dignissimū.

¶ Criminū capitales erāt carceris custodes qui etiā stratores dicunt a sternēdo q̄ dāuatos pungebāt.

¶ Crimē ecclesiasticū est quod p̄tinet ad iurisdictionē ecclesie vt heresis sacrilegiū simonia p̄iurium vsura adulteriū xij. q. ij. nō sū. lxxvij. di. c. et de fo. compe. cum sit generale vbi de hoc p̄ dicit.

¶ Crimē mere ecclesiasticū est q̄ p̄ncipaliter or̄sum a canonibus sumpt. Et solum coram iudicibz ecclesiasticis cognosci habet & cuius cognitione iudices seculares se nullatenus intrmittere possunt vt est crimē heresis. Sed crimē mere ciuile p̄ oppositū est de licitū legibz ciuilibz p̄hibitum alias in se vō p̄ctū vt in ciuile de ire penoete post sonū campane vel cōsimile. Crimē vero mixtū est quod spectat ad forz vtrūqz vt est sacrilegiū q̄ spectat ad forz ecclesiasticū. Et potest etiā iudex secularis de pena eius cogitare et sacrilegiū punire. fm̄ glo. in ver. adimimus in c. felix d. pe. li. vi. et de hoc est glo. sum. xi. q. i.

¶ Crimen lese maiestatis est vbiqz quis cōtra vrbem aliq̄d molitur aut qui p̄fuit ad hostes vel istos iuuat qualicūqz causa scz armis cōsilio vel pecunia. vel qui subiectas puincias m̄tē facere rebelles vel seditiones. aut bella mouet in ciuitate. vel qui p̄elatus magistratū vel p̄ncipē occidit v̄ q̄ cōtra lat̄ ei⁹ militat. v̄ arma fert et occupat cōtra rē publicā. Et item dicitur crimē p̄ duellionis. i. hostile. p̄tā p̄ duelliones dicuntur hostes. Secus si cōmittit hoc crimē nō cōtra rē publicā q̄ tūc nō dicitur p̄ duellionis s̄ simpliciter lese maiestatis. Et nō q̄ nō subditur crimē lese maiestatis nō omittit vt in §. rursus in de. pastoralis d. re iudi. vbi rex ecclesie captus nō ed nō subfuit hērico impatori q̄ crimē lese maiestatis in eū omisit.

¶ Crimē heres̄ i multis venit cū crimē lese maiestatis et h̄mōi fm̄ cañ. est p̄tē lese maiestatis q̄ ledit rē publicā impatoriē etiā diuinum et celestem.

¶ Crimen sacrilegij fm̄ azo. et fm̄ de. fit p̄tē q̄n sacz. de sacro auferē. Ac etiam sc̄dm eum. Si quis non sacrum de sacro recipit. vel sacrum de nō sacro. Sed sc̄dm. l. tūc sacrilegium nō est. q̄ quādo res p̄uate auferuntur de sacro tunc actio furti locum habet. Hosti. tamen dicit q̄ si accipitur sacrum de sacro. vel sacrum de nō sacro semp̄ sacrilegiū fit. vt. xvij. questione iij. quisquis. §. simpliciter. Et sic sc̄dm leges requiruntur duo vt fiat sacrilegium. Primo vt auferatur res sacra. Secundo de loco sacro quorum alterum

fficit fm can. Sed pone statutū est vt faciēs sacrilegiū sic puni
atur quero an intelligat scdm ius civile vel canonū. Solutio si sta
tutū sit a ciuitate intelligit fm legēs. l. omīs populi. ff. de iust. et
iu. si sit p epm intelligit fm cano. Dñs catho putat qd etiam pri
mo casu intelligat scdm cano. quia disponit de rebz ecclesiasticis
ergo debet intelligi fm materiam subiectam. l. i. C. de edic. sitcel.
vbi est casus a cōtrario qd gradus computant fm legēs exceptis
causis matrimonialibz. Querit idē dñs catho. Sacerdos dixit mis
sam in domo laici dimisit ibi calicem qui subtrahctus est. an cōpe
tit actio furti an sacrilegij. Nō sacrilegij quia de iure civili nō est
sacrilegium rem sacrā de loco nō sacro apponere. Nec actio fur
ti quia calix est res sacra que in nullius bonis est dicit ra. vulgo
fuit cōpetere actionē furti quia talis est i domo dei cuius loco dñs
domus intētare potest actionē furti et forte quilibet hoc posset.
ff. de iust. et iu. l. i. §. huius studij. Et etiam in verbo sacerdotes. §.
de iure canonico intētat crimē sacrilegij.

¶ Crimē peculatus fm azo. e. ti. locum habet p pecunia publice
recepta vel intercepta vel quocūq; modo staminatā vt si i auz.
vel argentū vel in es publicū aliquis ferrū vel simile aliquis idu
cat. i. adiciat. Idem est in sacra re vt in vasis ecclesie. Idem est in
religiosis vt in ornāmētis sepulchris etc.

¶ Crimē stellionatus fm azo. e. ti. dicitur a quodā animali reptili qd
dicitur stellio et est quasi simile serpenti. Stellionatū quasi diuisis co
loribz pictū sicut celū stellis. Et cōmittit hoc crimē qd i varietate a
nimi rem aliequam alteri pignori obligatā siue pignoratā alij p
ea obligat. Et dicitur a stellione quia sicut ille vermis est varius in
coloribz sic ille qui cōmittit hoc crimē est varius in ore et incōstās
in mēte. Deinde tamē illud crimē locum habet gñaliter qñ defici
ente in criminibz alia speciali actione equū est aliter subuenire cō
tra delinquentem. sicut em in peculiaribus actio dat de dolo in sub
sidium ita in criminibz quibuscūq; vbi titulus deficit criminis cri
men stellionatū obicit vt si quis vēdidit tibi massam electri p ar
gento vel simile aut auricalcū p auro.

¶ Crimen fraudati census committit eum quis furat publicā pe
cuniam sibi accomodatam.

¶ Crimē fraudate annone est cum portitores furant victualia a
republica ad exercitum missi.

¶ Crimen piaculare est qd morte expiat.

¶ Crimen ousionis cōmittit qui pretextu officij sibi concessi ex
torquet omnino aliquid ab hūito. Et tali crimine puniē qd pena

quadrupli. i. q. vij. sanximus in fi. tam laicus q̄ cleric⁹ puniē pe-
na cōcussiois xxij. q. i. militare. Cuius cōtrariū tenet glo. in vbo
quadrupli. di. xvij. §. poro.

¶ Criminū alia sūt priuata vt illa quoz executio. i. accusatio vlt
denūciatō p̄met tñ ad illos quib⁹ inferunt vt furta damna illa
ta et iniurie. Alia sunt publica. quoz executio dat cuilibet s̄ po-
pulo. Quomā ad publicā vtilitatē spectat ne maleficia maneat i-
punita vt sunt homicidia patricidia adulteria. post quadragesi-
mum tñ diem. vt. l. iuri mariti. C. de adulte. Itē crimē lese maie-
statis. Item sunt quedam crimina excepta scz ad quoz accusati-
onem et testificatiōē etiam laici cōtra clericos admittunt si bo-
no zelo pcedāt. Et sunt ista crimen symonie heresis et lese maie-
statis et sacrilegij de q̄b⁹ vide not. in glo. in l. ij. q. vij. vbi addit
crimē dilapidatiōis et c. cū p. maconella de accu. Et nō q̄ crimē
s̄ quinq; modis. Primo sumit p̄ quolibet p̄ctō siue mortale siue
veniale sit. Secūdo p̄ crimine irrogāte infamiā q̄ est accusatione
et damnatiōe dignū. Tercio p̄ peccato q̄ emanat ex deliberatiōe
siue mortale siue veniale sit q̄ nō delet nisi p̄ penitentiā. Quarto
q̄ semel commissum sufficit ad cōdemnatiōē nō tñ infamat. Quin-
to q̄ irrogat p̄petuā infamiā vt nō. xxv. di. c. vnū orariū. §. nūc
aut et lxxi. di. apostolus. vnde. Si quilibet est peccator nō tñ qui-
libet est criminōsus.

¶ Crispa fit ex duob⁹ liquozib⁹ scz oleo p̄ q̄b⁹ purifas mētis et mi-
tor cōsciēcie. Et ex balsamo p̄ quē odor fame figurat vt est rex.
in c. vnico. de sacra. vnc.

Cu.

¶ Cuniculus est riuus direct⁹ cooptus vt est glo. in l. supra iter
ff. de aqua plu. ar. vbi dicit q̄ ille cui debet seruit⁹ acq̄ueduct⁹
p̄ riuū potest facere cuniculū. i. de apto riuo coopertū.

¶ Cubicularij dicunt serui qui cubiculū dñi sui pcurāt.

¶ Curator s̄ qui curā alicui⁹ gerit defendēdo ipm a p̄tore s̄m le-
ges legitime datus. Vel s̄m alios est ille q̄ res adolēscētis admi-
nistrat. Dat aut s̄m eos curator p̄ncipalit̄ reb⁹ et secūdario p̄sone
Tutor vero primo et p̄ncipaliter dat p̄sone et secūdario reb⁹ vt
p̄rimo. Et hec e t̄ d̄ra vna inter tutore et curatore. Alia e d̄ra
q̄ tutor dat pupillis infra xij. annū existētib⁹. S̄ pcurator dat
eisdem vltorius ad xxv. annū in masculis ab etate xij. Et in fe-
minis ab etate xij.

¶ Curia media breuis est loc⁹ vbi reddit⁹ ius vel habitatio p̄nci-
pis. s̄ media lōga e mētrix. vñ. curia ius curat mētrix e d̄ca curia

Curialis dicitur ille qui est de officio curie vel iudicis obnoxius .i. ob-
ligatus et adulat pñcipibz di. xxxvij. nōne. Vñ curiales dicim⁹
oīm qui quacūqz obediōe obligati sūt curie alicui⁹ publice ptātis
siue milites siue aduocati sint siue iudices siue officiales siue hi-
striones et breuie quoscūqz siue habentes officiiū honestū siue in-
honestum.

Curiositas fumit p subtilitate nimia cura exquisita de re iūci.
c. i. k. vi. Nam curiosi de hīs q nō multū expedit sepe disceptāt
de re iudi. abbate saug li. vi. Quō tñ faciēdū nō est vt in c. i. palle.
et c. ij. de here. h. vi. et. C. de sum. tri. et fi. Ra. l. nemo.

Custodia et exhibitio reoz vt dicit azo fm legistas ē custo-
dia q fit in carceribz publicis et etiā pbit et carceres puatos vt
patet ff. et. C. de pñua. carce. m. h. i.

Cupe sunt vasa facta causa portādi fructus.

Culleus vel culcīpēs est idē qz sacc⁹ in q portat triticū et ma-
xime de coreo qui supponit eā. Vel dicitur sacc⁹ core⁹ in q portat in-
ficiētes parētes. l. vnica. C. de hīs q pa. vel li. occi. vbi dicitur mētus
culleo tū cane et gallo gallinatio vixera et f. mea.

Cū accipit mēdū p et ff. de le. i. l. i. nō. §. nisi. et de v. ob. l. qz
cinq. §. nō solū. Etiā mēdū accipit p si et pñcipālī notat tñus et
nō cōditionē nisi in sequenciā. l. centesimus in fi. ff. de ver. obli.
Etiā facit adiūctū videri accessoriū nō pñcipale sicut cōiūctio vt
l. si fundū ff. de fun. instru. Et nō q dicitur cū inuenit in duabz p
tibz cōiūctiois. Vno modo est ppositio et ostruit cū ablatiuo. Alio
modo est aduerbiū tps. Primo sigt duplici⁹ scz accessorie et pñci-
paliter. Accessorie ibi lego seruū cum veste eqūū cū capistro fun-
dum cū eius instrumēto. l. i. ff. de pecu. se. l. si cui fundū ff. de fun.
instruc. et instru. le. Tē in cōtractu vt depono seruū cū veste. l. i. §. q
deposita ff. de positi. Et ibi nō p glo. et doc. Et est effectus q nō dicitur
depositorius restituere accessoriū sine pñcipali. Et si seruus morit
sine culpa depositarij vestis p se peti pt alias locupletaret depō-
sarius sine causa cū iactura aliena qd esset iniquū de re. iur. locu-
pletari li. vi. Pñcipaliter aut scdo mō cōiūgit qñ res diūgit qz
rum vna nō ē alteri accessoria vel cū psonas cōiūgit. et pñez aut
mīez. l. iij. et iij. ff. de pecule. §. si qz isti. de le. et licz mē filiū et mīez
aut pñez nō sit eq pñcipalitas q ab honore debitū et reuerēciā q
debent parētibz a liberis et nō ecōtra. Est tñ pñcipalitas eqlis in-
ter eos quo ad effectum iuris. Nam extimēto legato in patre vel
matre non sequitur ergo q in liberis extimētum fit. quia anima q
pñcipaliter est in persona est a deo. et non a patre vel matre.

Item ex comuni modo loquendi dictio cum signat accessione hono-
 ris in personas ut dicendo veni mecum signat te mihi accedere alloci-
 ando accessorie. secus in dicto et. dicendo ego et tu eam? qz fige
 vtrūqz pncipale. Sed ibi dñs vobiscūqz nō p̄t significare qz dñs
 accedat vobis qz s̄ nō patit̄ sūma et immutabil̄ maiestas Et nō
 refert si pponat̄ accessoriū sic dicendo depono capistrū cū eq̄ lego
 instrumētū cū funco ar. l. p̄osteri. C. de testa. nisi essent alie dōie
 dūre ex quibz cōcluderet̄ volūtas testātis legātis vel strahētis
 Itē dictio cū posita circa hūm nō includit vbi grā. Testor depo-
 suit apud sepū ec. et legō dā. dicit̄ tēpo ec. cū ec. q̄ apud eum depo-
 sui lego nō includunt̄ cū eccl. si is qui duceta. in p̄. ff. de re. du. s̄
 cū p̄ vt est aduerbiū significat tps et dilationē qnz ex cōditōe q̄
 qz etiā accelerationē tps et dilationē figt̄ ibi p̄mitto. cū t̄. nō
 riet. l. nā. et si. ff. de cōdi. et demō. Tēpus et cōditōne figt̄ ibi le-
 gō ticio impūberi cū xiiij. annoz erit. l. si ticio. ff. qn̄ di. le. se. fa. l.
 qui p̄mitit de cōdi. et demō. Itē figt̄ tps et nō cōditōne ibi lego t̄
 cio cū ipse moiet. l. de. res. me. in p̄. ff. de cōdi. et demō. Itē in. l.
 ex hijs vbi. C. qn̄ di. le. ce. Nūqz nec tps nec dilationē significat
 vt vbi p̄mittis x. cū p̄ciero vbi statim cū petit solvere tenet. qn̄
 qz etiā nihil significat et frustratorie ponit̄ vt vbi lego cū heres
 adierit hereditatē. l. ij. ff. de v. sig. Bar. p̄dicta ponit̄ et in. l. gallus.
 s̄. ff. de li. et postu. vbi ponit̄ d̄m̄m̄ et t̄ cū. et nō in. l. stichum
 q̄ me. ff. de le. i. an inducat cōducione v̄ demōstratōez. de s̄ tex.
 singularis in. l. si a fuerit. s̄. fi. ff. de manum. testa. et qn̄ inducit
 copulā in. l. illi cū illo. ff. de usufruc. legato. Et qn̄ est cōiunctio nō
 facies cōditōne in. l. demōstratio. ff. de cōdi. et demō. Et qn̄ est ad-
 uerbiū tūc iungit̄ verbo futuri tps et pncipalis nōt tps et nō se-
 quenciā cōditōne vt nō. Bar. in. l. i. ff. de cōdi. et demō.

Da

Dalmatica est vestis qua modo
 vtunt omēs dyacomī ex cōsuetudine in solenni-
 tatibz vt lxvi. di. de ieiunio. Antiquitus tamē
 sine cōcessione pape nec ep̄is nec dyacomis lice-
 bat Nec vestis di. xxij. c. om̄is filius.

Dammum est diminutio vel ademptio patri-
 monij. Et dicit̄ a demo vel d̄m̄m̄o secūdm̄ Hostien. ff. de dam-
 infec. l. iij. Etiam quātoqz damnum est lucrum cessans de quo an-
 veniat in cōdemnationē nō in c. cōquestus. de vsuris. Et diuiditur
 dānū sicut actio. qz alia est de damno dato alia de dāno infecto

Et actio de damno dato competat ex l. acq. Re. q. actio legis acq. lie
Duo aut in hac actioe requirunt scz qd danu datum sit et qd culpa da
tis pcellerit. Et aliud est damnoz restauratio et expensaz satisf
factio. vt de miu. et dam. dato c. in nra. Dat aut alicui danu in
psona hois puta si seruus castre vel fise Et etiā in bestijs vel alijs
rebo. De q materia vide hosti. de miu. et da. da. Nec qlibet actio i
iuriar est ptona qz actio damni dati civilis est p vt patet p le
gistas et Hosti. vbi s.

Damni infectum fm spe. de no. ope. nre in tractatu libelloz. s.
nuc dicamus s: si edificiu alicuius rumā minas edificio vel pbio al
teri vicini. tunc em edificij istius vel pbius dno edificij rumam
minatis petere potest qd sibi caueat nomiē dani infecti q stipu
latio cōtinebit totū melle illius vicini. ff. e. ti. s. stipulatioe r. l. s.
et si cōditioe. r. l. dani infecti. Et damnu pateris qn rebo tuis ali
qd descrecit nō qn accrescit. An aut lucz amittis danu nō pate
ris. Etia qdā dani siue melle est circa re vt si subtraxisti mlti
instrumēta quibo possessio firmat tenentis mlti ad danu qd otigit
appter ablationē instrumētoz r qdā danu est extra re. Differt
etiā damnu et iactura vt nō. Jo. an. in nouella s. electi. q. sepe
li. vi. Et nō q qui occasione dani dat damnu ddisse videt. ff. s. re
iudi. l. is qui damnu et c. si culpa de miu. et dam. da. et ideo tenet
si dat operā rei illicite r etiā si licite dū nō adhibet diligēciā quā
potest.

Dannas in iure civili qnqz est nomē adiectiuū omnis gnis idem
valēs qd danatus vt in l. danas esto. ff. d. vsu et vsufru. et l. si plu
ribz. ff. de le. s. i. respō. et s. si ita legatū alias capiēdo in multis le
gibz nō esset structa cōgruitas.

Dapifer s: ferēs dapes et est nomē officij magne dignitatis
in curia impatoris. vñ inter pceres eligētes impatorē oputant.

Dapilis est ille qui liberalitē sue mēsure dapes cōicat.

Dare i arte notariat duplicis capiē scz aprie et iproprie. Pro
prie qn res data trāsfit in dominiū accipiētis vt in instrumētis in q
bus agit de rez alienatiōe et dñi trāslatiōe in quibo trāsferē do
minum si tradens erat dñs alias nō. Vnde dare aprie est accipien
tis facere aliter em nō dat nisi sic est q in ipsum cui dat statim
dominiū trāsferat. Improprie capiē in instrumētis emploiteosis
et feudi et locatiōis vbi ille qui locat vel cōcedit licet dare dicat
nō tñ dominiū trāsferat. Et est dñra inter dare et donare et tradere
Nam tradere dicit qui solum possessionem trāsferat et nō dñu. de
hoc nō. xxiiij. q. vi. s. vlt.

Data vel datū est characterisatio in fi. cōstitutionū vel fraz in-
scripta ex qua cogitā p̄t quo anno mēse vel die instrumētū v̄l q̄
libet lra emanauit et a quo tpe obliget cōstitutio vel p̄fit gr̄a in
scriptis facta vide de l̄s Jo. an. in fi. li. vi. sup. data.

Datio i solutū est datio p̄ solutiōe et satisfactiōe et est vna spe-
cies cōtractus innomiati scz do vt facias v̄. g. cū petrus deberet
iobā cētū agit inter ipsos vt petrus det ei in solutū. i. p̄ solutio-
ne et satisfactiōe eiusdem anā tomū.

De

Debeet et oportet aliqui dicūt necessitatē aliqui hōnestatē. vide
Jo. an. in c. fi. de iura. colūm. sup. verbo p̄tem illā et nō in c. intelle-
ximus in verbo debet de iudi. Et nō q̄ verbū debet in p̄pria signi-
ficatione importat necessitatē vt est glo. in de. attēdentes in ver-
bo debeāt de statu. regu. Sed hōnestatē figt̄ xxv. q. vii. c. i. v̄bi de q̄
tate fūdente verba p̄nt impropriari. C. de pig. l. iij. c. intellexim⁹
palle. ff. locati. l. si vno ij. ff. et l. qui rome. §. fi. ff. de ver. oblig. de
bap. c. maiores v̄. cōrtum. Item debere est de alio habere. g. q̄ n̄
est nec esse potest. nulli debet. Et sic nec obligatiōe nec actionez
parit cum actio sit ius p̄sequendi in iudicio qd̄ nobis debet scdm
glo. in regula nemo de re. iu. li. vi.

Debitū est qd̄ aliqs alteri ex naturali vel ciuili obligatiōe te-
net. Et debitū intelligit̄ mittit̄ i redditiōe cyrographi vel strumē-
ti nō autem sic in redditiōe pignoris. Item debitum est qd̄ exigi-
tur ab invito. xiiij. q. i. qd̄ debet. ff. de ver. sig. debitor. et est glo.
in de. i. de dec. Et debitū ciuile potest capi duobz modis. Vno mō
efficaciē et p̄rie p̄ vt est in cyrographo post biennū. vel in ob-
ligatiōe ciuili resultate ex sentēcia. l. iulian⁹. ff. de cōbi indebi. se-
cūdo modo improprie et inefficaciē p̄ vt est in omni debito regu-
liter cui obstat exceptiō vel etiā pone exemplū scdm glo. i. l. i. ff.
de condi. inde se3 in cyrographo ante biennū.

Debitor est qui accipit pecuniā a creditore. Itē fm̄ marcellum
dicit̄ qui nactus est exceptiōe iustā nec naturali equitate ab-
horrentē. i. discrepantē fm̄ accur. in l. marcell⁹. ff. de re. iur.

Debitores ciuitatū sunt q̄ tenent ciuitati sed in exactiōe debi-
ti fiscus p̄cedit vt. C. e. ti. l. ij. §. xi.

Debiti viam venire est debitū posse petere.

Decanus nomē dignitatis est. Et d̄r a decus. i. decem. et canos
canonic⁹ quasi ad minus supra decē canonicos cōstitutus fm̄ Gre-
cistam. licet quōq̄ sit sine sūma. Etiam decanat⁹ est societas. x. viro-
rum fm̄ bug. et actur. ibidem in rub. de peca. C. li. xij.

Decima s'm hosti in sum. de deci. §. i. est omnium bonorum mobilium licite questorum pars decima deo data. diuina constitutione debita ut colligitur de deci. c. i. et c. prochan. c. non est. c. tua nobis. §. verum. c. cum non sit ab homine. Et est danda de omnibus bonis iuste acquisitis e. ti. c. ex transmissa. et c. commissum scz de lana feno et piscariis. nullis deductis expensis c. pastoralis. e. ti. et c. cum homines etiam de mofendino aduentu c. ex transmissa pall. Item d' apibus omnium fructu. c. nunciis. e. ti. et tenentur decime in signum vniuersalis domini nec sunt retinende quia licite clerici mali sed soluere compelli debent per ecclesiam app. re. c. tua nobis. in fi. De hoc vi. glo. in verbo p. moniti in cle. h. de iudi. que dicitur de expensis ecclesiarum q' faciunt monitionem generalem. fulminantem excommunicationis sententiam i non soluentes decimas. p. m. contra p. n. facies. inuocari potest b. r. a. h. i. u. m. s. o. l. u. a. r. e. c. p. o. s. t. u. l. a. s. t. i. de homi. et no. ludo. de roma in singularibus suis. q' sacerdoti petenti decimas non potest obici compensatio. et dicitur q' glo. singularis est qua legiste ignorauit xvi. q. i. c. decime Et est ratio q' fisco petenti tributa non potest obici compensatio. l. iij. c. de comp. et l. aufert. q' quod compensatione. ff. de iu. fisci. ergo multo magis nec in decimis que deo debentur ut s.

Decimarum tres sunt species s'm hosti in sum. scz quaedam personales que debentur ex ope personali ut ex artificio sciencia militia negociatione etc. Quaedam prediales que pueniunt de bonis ut vinum blada fructus arborum etc. Tales enim dante sunt illi ecclesie in cuius prochan sita sunt predia. de deci. ad aplice. Etiam decimas prediales tenentur soluere iudici. c. de terris e. ti. Item tunc solui de diuersis seminibus vniuersi agrum non tamen si vno si fuerint successiue seminata. c. ex pte canonici. e. ti. Etiam cistercienses et alij qui si nullo gaudent priuilegio dare tenentur decimas de terris de nouo acquisitis licet eas propriis manibus excolant. c. nup. e. ti. Quaedam sunt decime mixte s'm hosti. ibidem. Et pnt dici hee de quibus dubitatur utrum sint prediales vel personales ut de agnis et fetibus aliorum animalium que sunt in pascuis et gregatim pascuntur.

Declinare sententiam est paulatim illam infirmare. Et ideo nisi sententia declinet rebus iudicatis stabit.

Decretum s'm spe. d. multis modis ut in ti. d. pmo et scdo decreto. §. dicitur ergo. Nunc dicitur sententia diffinitiva. ut ff. de re. iudi. l. decreta vel interlocutoria. ff. de assel. in fi. Nunc dicitur id quod papa constituit seu statuit de consilio cardinalium nulla facta consultatione. Et tunc in scriptis redigitur ut de rescrip. pnti. r. xx. di. decreta r. c. se.

Quandoq; est sequens sensus eligentiū in scriptis redactus. ut
ij. q. i. legum de elect. in notat. Quandoq; est illud quod capitulum
vel ordo vel universitas vel maior pars ordinavit ut ff. q. cuius.
vn. no. l. plane et quasi per to. Quandoq; est iudicis auctoritas in
alienationibus reū p̄cipue minorū interposita ut. C. de p̄di. minorū.
l. interposita. et per to. Quandoq; decretū dicit auctoritas p̄ncipi-
pis in rescriptis beneficialibus interposita ut de rescrip. c. gr̄a. li. vi.
Et scdm azo. illud decretū est affirmatorium gr̄e quia ex h̄ p̄nci-
peps insinuat suam voluntatē que seruanda est. Etiam p̄m eum li-
gat ignorātes Est etiā quodā decretū p̄curionū quod in inuitos sup-
muneribus reū tribui potest. exceptis qui liberaliū studioz labori-
bus insunt et qui medicandi causa fungunt. C. decr. p̄curi. l. excep-
tis li. x. Quāq; decretū est iussus iudicis q̄ mādāt bona alicui p̄pter
eius otumaciā possideri Et illud diuidit in p̄mū et scdm decretum
Decretū p̄mū est p̄mus iussus iudicis q̄ mādāt bona p̄pter otuma-
ciā in penā otumacis detineri. Vel sic describitur. Primū decretū est
alicuius rei prohibere regulariter. vel p̄misse regularit̄ in certo ca-
su facta p̄ma. prohibito vel p̄missio referēdo singula singulis Scdm
decretū eodem mō describitur nisi q̄ ibi ponit scda prohibito vel per-
missio Et taliter dicit p̄mum rescriptū scdi. quādoq; interponitur
p̄mū decretū et nō scdm quia in aliquibus nō est opus scdo ut no-
m̄. quoniam frequēter. s̄. in alijs ut li. nō ste. in glo. sup verbo con-
stituet. Et illud decretū habet locū in actōne reali vel p̄sonali. li-
cet diuersimode ut dicto. s̄. r. s̄. se. Et imponit ante litem et post et
quocūq; aliquid otumace existente adhuc nō ita liquet s̄ cau-
sa q̄ diffinitiuā sententiā valeat terminari ut in dicto. c. quādoq;
p̄mū. Decretū scdm est secūdus iussus iudicis quo licet bona alicui-
us p̄pter otumaciā possideri que p̄us de p̄mo decreto detinebā-
tur. ut de eo qui mit̄ in p̄p. c. i. in glo. vlti. Et habet locum secun-
dum quosdā in actōibus p̄sonalibus t̄m q̄a h̄. berū. in glo. v. supra
in realibus solū lapsus anni constituit missum et p̄mo decreto verum
possessorē nec est opus secūdo. Scdm alios tamē habet locū tam i-
realibus q̄ in p̄sonalibus De h̄ plene nō. berū. in. c. ottingit de. do. et
otu. in glo. vlt. Vel sic p̄m ludo. de roma Est p̄ma iudicis aggrua-
tio punitiua otumacie. Et sic suo mō diffinit̄ p̄m decretū Et secū-
dum nō potest interponi nisi cōtra latitantem. Et latitatio est de-
bitōis absconditio fraudulēta in damnum creditoris. l. Fulcimus. s̄. si
quis possidet. ff. ex qui. cau. in p̄p. eat quod est verū nisi piculū sit
in mora tunc em̄ interponit p̄m decretū ostra nō latitantē debitorē
Et not. Jo. an. in c. consultatōibus de offi. dele. in nouella et bal. dicit

in. c. i. de mi. et va. qui otu. est in vñib. seu. Sed vtrum fm decretū
fit sententiā interlocutoria vel diffinitiva effectus est magnus vt
in. c. cū cessante. de appe. et. l. qd iust. ff. de appe. vbi p. bar. et. C.
de epis. audi. l. ij. p. bal. et. l. si finita. §. si forte. ff. de dāp. infec. vbi
p. dy. et varie loquunt. Sed ludo. de roma dicit q. scdm decretum
est sententiā interlocutoria alle. glo. singularē in. l. p. senti. §. c. aut
in vño ad modum. C. de his qui ad ec. cōfu. et pbat. ratorib. Nam
sententiā diffinitiva nō p̄t dari cōtra minorē vt in. l. cū et minores
C. si aduer. rem. iudi. Sed fm decretū patit minor. l. si minor. C. de
to. auct. iudi. possi. §. non est diffinitiva sed interlocutoria Prete-
rea diffinitiva nō ferē. li. nō ote. l. si. §. iud. C. de temp. appe. r. l.
pbatam cū similib. Sed fm decretum sic vt in. l. cū p. p. gas. C. de
to. auct. iudi. possi. Ex h. §. iustificat dictū singularē in nō. in. c. di-
lecto. de ver. sig. vbi dult q. quādo cūq. iudicē ostaret fm decretū
interpositū esse iniustum p̄t illud reuocare Quod etiā tenet bart.
in. l. nō videt. i. ff. de iudi. licet canoniste omuniter reprohent p̄a-
tum dictum inno. et male. Nec ludo. de roma in suis singularibus.
Et nota q. fm inno. r. hosti. differunt decretū auctoritas. et sensus
iudicū vel collaudatō. Nam decretū est sententiā qua iudex extra-
tum iustū futurū fore decernit auctoritatē suā interponendo vel
immittendū declarando rē. Sed auctoritas est assensus auctoris sa-
bilis q. opetit sibi ex publico officio iudicis vel legitima admistra-
tōne vt tutori et curator. Cōlemus aut siue collaudatō est multo-
rū volūtas ad q. res ptinet simul iūcta no. so. an. i. glo. magna in
fi. c. i. de re. ec. nō alie. li. vi. et ibi vide iura de h.

¶ Decretalis epistola est in qua papa ad cōsultatōem alicuius re-
spōdit de re. c. si siue sol. siue de cōsilio frat. vt de elec. tōne. hie
p. mo. p. mo. Vñ decretū statuit decretalisq. r. espondit. h. canon est
cōstitutō ecclesiastica vel statutū in cōsilio generali. editū vñ. Con-
stitutōm alia ciuili. cōstitutōm dicitur decretū forense vel ciuile. Alia ecclesi-
astica q. dicitur canon. Et cōstitutō dicitur dupliciter Vno mō omuni-
ter et sic cōpresendit omnes decretales. l. et decreta. Alio mō stri-
cte et sic cōstitutōes dicunt. p̄ncipū leges populi romani. edicta p̄-
foz. vel etiā iudicium. Quia dicitur iudex cithare tribu edictis. Et de
differētia hoz. nominū decretalis epistola decretū canon dogma mā-
datū interdictū et sanctio est glo. sup. dil. ij. Itē nota archi. xix.
dil. sup. glo. sūme in fi. q. decretalis epistola aut diffinit aut imperat
aut phibet aut p̄ca. aut indulget Et sic q. illoz. modoz. necessi-
tatem inferat ponit ibi.

¶ Decurio dicitur qui decimā ptem de bonis p̄stitit vel qui est sup.

x. milites constitutus in curia legionum vel principum sicut centurio super
centum. quod alias etiam vocatus est centenarius. Et videtur illo voca-
bulo theologo quia dicitur in machabeorum. quod iudas constituit duces ap-
ter tribunos et centuriones. Beda tamen dicit super illud luce. xxiii. et
Matthaei. xv. Josephus nobilis decurio. quod decurio vocatur ideo quia est
in ordine curie et officio curie administrat. Qui etiam secundum eum dicitur
curialis procurando quia procurat munera civilia et curialia. Vnde de
hoc. ff. de decuri. et fili. eo. Quidam autem dicunt decuriones appellari ex
eo quod cum civitates et municipia struebant quilibet loci gratia consilij. de
cima pars hominum pro colligebatur ut ff. de ver. sig. si pupillis. Etiam
quidam dicunt decuriones esse ex eo quod cum colonie ducerent decima
pars eorum quod ducebantur in publicum constituebatur et decuriones urbis
romane munera excusant. v. C. e. ti. li. xi.

Deculare id est ornare. unde dicitur ille deculate loquitur id
est ornate.

De dicitia libertas secundum azo. in sum. e. ti. hodie sublata est. sed olim
eorum dicebatur dediticia libertas quod sic sequebantur ut toto tempore vite
sue seruii iugo deservirent post mortem vero eriperentur in libertatem
ut colligitur in l. unica. C. de la. li. toll. et in l. de succes. liber. §. vlti-
ma et l. unica. C. de dedi. li. toll.

De dicitia liberi olim erant et dicebantur hi qui se debebant timore
ratione et destitutione sua talem libertatem sequebantur. Et dicebantur li-
berti forte propter spem libertatis. unde verius liberti vocabantur quia
fere liberi erant licet seruii cogerebantur. Nobis vero non sunt. et sic huius
nomen dediticia nihil significat pro se vel adiuventive sicut cymora. Nec
illa libertas est quam in usu frequentat. putat huius omnia ponit azo.
in sum. C. de dedi. li. toll. Erant autem hi pro parte obditionis quia toto
tempore vite sue erant seruii et in morte liberi ut dicitur est. et in l. de li-
berti. §. libertinorum autem. Et dicunt doctores quod tales non erant seruii sed co-
acti erant ad serviendum et erant inducti ex l. huiusmodi et etiam mul-
ta alia seorsum mala induxit ut in glo. in l. ti. p. de.

Defalcare est aliquid ab aliquo iure debito insolutum computare.
Vel de iure aliter dicitur defalcare ad motum legis fauiane iuxta non
in l. e. ti. super rub.

De ductio est defalcatio vel separatio quia deducere separare dicitur.

Defensor est ille qui sine mandato cautione prestita de iudicata sol-
ui alium defendit vel eius defensionem se offert ut ff. de procura. l. si
procurator. §. si et l. si defensor. cum ibi not. et in l. de his pro quibus age
pos. §. si procurator et §. alijs. Et vide ibi speciem in quibus causis inter-
ueniat vel non.

Defensores civitatum sicut in azo in l. i. m. eo. ti. sunt hi qui in omnibus tanquam patres potius quam ut iudices se habere debent ut ita nominis sui utantur officio. C. e. ti. l. iii. et in aut. ut iudi. sine quoque suffra. §. eos. Constituitur autem defensor civitatis decreto. eum remunerando sine electione possessionis in illa civitate consistentium ut in aut. e. ti. §. nos ergo in decreto coll. ij. Inest autem officio defensoris huius prebere auctoritatem quam agitur apud eum ex voluntate etiam ut adoptio emancipatio manumissio testamentorum et in aut. eo. ti. §. si neque prius. Item dicitur in insinuatione in otencosa aut redditioe habet obitorem usque ad. ccc. annos ut in aut. pal.

Defendere est vicem dei subire vel illud facere quod faceret dominus in. l. pro alle. §. et iudicare et olim usque ad. xl. annos potuit ut. C. eo. ti. l. i.

Deferre aliquem est eum accusare. Sed deferre alicui est gratias et reverentias sibi facere ut. ff. de accu. l. libell. Et sic dicimus plus deo deferendum est quam homini de sen. excō. c. relatu. xi. e. iii. quisquis metu et. c. nihil. am. Differunt tamen deferre et accusare in eo quod deferre fit reo absente sed accusare eo presente.

Deferre iuramentum est aliquem arguere vel asserere ad iurandum. Et quisque deferat a iure quisque a iudice quisque a parte quisque etiam delato a parte partis referat. De omnibus his non. C. de iur. iur. l. i. Potest autem ipsum deferre maior. xv. annis etiam minor ipsum deferre non prohibetur dum saltem obitorem sua non minus fiat. Sed si ledat restituat. ff. de iure iur. l. nam postea. §. sed si minor. Etiam paterfamilias non filiusfamilias. C. de iure iur. l. nec filius. Item liber non servus. ff. e. ti. l. multo magis alias quam magis in fi. Item compos mentis non prodigus nec infirmus ut. l. tutor. §. prodigus. ff. eo. ti. et. ff. in. re. q. ad. sup. pp. Si autem administratioe adiit tanquam procurator licet et iuramentum deferri in tribus casibus scilicet si specialem habeat administrationem si in rem suam datus sit ei. Si generalem et liberam habeat administrationem. ff. de iur. iur. l. i. iur. iurandum. §. si tibi et. l. se. Et episcopus habet hanc administrationem quo ad eam que alienari possunt. Cui autem deferatur dicendum est secundum hostium. quod a parte parti deferatur quod vocatur in eodem iudicium voluntarium vel extrajudiciale. Vex aliud est necessarium et iudiciale scilicet quando iudex parti deferat ut. C. de iure iurando. l. iii. §. de. nef. dei. vide de hac materia hostium. titu. de iure iurando. sub. §. de iuramento assertorio quasi per totum.

Defectus huius dictionis significatum clarum est et significat quod in positio significare dicitur scilicet defectum realem. Sed defectus mobili

vel obitōnis p̄ incomplem̄to habetur put̄ es natura obitōis vel
modi vel quouis alio significandi modo infertur vel significare
cōcludit̄ vt dicōdo p̄mitto in t̄i uo vel lego tibi. x. si capitolium
ascenderis infra mēsem. Et p̄ te stat q̄ minus ascēdas parēdo con
t̄itōni et nō vis immo reculas exp̄sse si mensis labit̄ obitō vere ē
defectiua. Et hic defectus signat dispositōem defectiua. l. q̄ heres.
§. si. et p̄ tō. ff. d. cōdi. et demon. Si aut̄ legatario volente imple
re heres impedit tunc defectus iste significat implementum cōdi
tōnis. et p̄ hoc purificatōnem dispositōnis. i. iure quili. ff. de condi.
et demon. Si aut̄ tercius impedit in pleri tūc si iuste significat im
pletam. l. tercius eo. ti. si tercius iniuste impedit et est soluentō ha
betur p̄ defectiua. l. si t̄eneractis. ff. ad. l. acqui. Si iste tercius nō
est soluentō habet p̄ implēta al. l. fina. ff. de eb per quem factum
est in p̄inci.

¶ Defunctio est a debito liberatō. inde defunctus. i. liberatus. Se
clito idem est qd̄ mortuus vt capiē. C. ne de sta. defun. l. postq̄. et
p̄ to. ti. Et forte dicit̄ ideo mortuus defunctus qz liberat̄ a misē
ria obitōnis iuriane.

¶ Defūctio et p̄fūctio idem sōnāt qd̄ trāfūctio vel cursio.

¶ Degradare est d̄ponere de ordine vt. lxxxj. di. dictum. Qualiter
aut̄ habeat̄ sicut̄ degradatō nō. de p̄. c. degradatō. li. vi. Nam de
ponere fit simplici verbo sic suspendere degradare autem cum so
lenitate.

¶ Deierare est f̄le iurare. c. in l̄ris de testi. et. c. l̄ras de p̄fū.

¶ Delator est idem qd̄ accusator vel q̄ bona aliqua tanq̄ vacātia
fisco denūciat. i. manifestat vt. v. q. vi. Delator i t̄bi h̄es q̄ aut lin
gua capulet̄ aut ouicto caput amputet̄ et sequit̄.

Delatores aut̄ sunt qui inuidia p̄dunt alios.

¶ Delegatus est cui causa omittit̄ termināda vel exequenda vi
ces delegatis replentans et in iurisdicōe nihil p̄rium habens vt
ff. de offi. eius cui mā. est iur. l. i. in fi. et. l. in. et. offi. dele. Sane quia
et. c. cū olim et hosti. in sum. eo. ti. Vel sic delegatus est is cui a sū
mo pontifice vel ordinario vel delegato p̄cipis causa omittitur.

Item inde venit subdelegatus qui dicit̄ respectu legati. Item is
cui p̄ncipium cause vel mediū omittitur. et sic iudex p̄rie dici nō
potest vt. c. sup̄ questionū. §. porro delegatus eo. ti. Delegat̄ tam̄
p̄rie delegare potest p̄ncipium mediū et finem in. §. intentōis. c.
sup̄ questionum p̄alle. vel s̄m t̄pe. eo. ti. in p̄n. Est is qui ex alteri
us cōmissione recipit̄ alicuius cause iudicalem cōmittōem. Nam et
subdelegatus delegatus est cui p̄ aliquem habentē iurisdicōnem

temanhat in iudicib aliqñd vel extra iudicium faciendū uon iure
appio sed de iure mandātis. Et dicitur surrogato et conseruatore.
Nam surrogatus habet iurisdictionē iure appio et meo imperium
sicut iudex pncipalis cui surrogat. Sed conseruator nullā habet iu-
dicialem cogitōem sed tm̄ potestatem sup notorijs et manifestis
c. Statuimus de offi. dele. li. vi. iudex aut delegatus habet iurisdictionē
onem in ecclesiasticis psonis nō appiam sed a superioribz commissam.
vide Goff. in sum. eo. ti. Et delegatus in causa sibi delegata maior
est ordinario de offi. dele. Sane. ii. et de offi. ordi. pastoralis. q̄a ta-
lis uices gerit delegantis et potest compellere ep̄m rebellem per
sententiam suspensionis vel interdicti. Sane p̄alle.

¶ Delegare plura significat. Primo est aliter iudicem loco sui
et auctoritate sui iudicaturz substituere vel substituere. ut. l. p̄cipi-
mus. C. de app. circa medium et. l. se. in fi. Quādoq̄ aut est in locū
suum vel vice sui a sum rerum creditorem dare vel cui iussit cre-
ditor. Et hoc modo inter delegatū et eum cui fit delegatō oportet
interuenire stipulatōem vel lit. cōtest. his em̄ nobis. ut hoc dele-
gatō. vide. l. delegare. ff. de noua. et azo. in sum. eo. ti. de noua.
Delegare em̄ possum. i. vice mea debitorem meū dare creditori.
et ex delegatōne liberor ego a creditore meo et extinguitur ipsa
obligatō qua tenebar. ut quādo tibi sur obligatus et aliū habeo
debitorem mihi obligatū. et cum tibi assigno ut debitū ab eō re-
cipias. te et ip̄o uolētibz is est delegatō q̄dam.

¶ Deliberare est factum diligēter tractare vel in mente reuolue-
re vel cum amicis suis excoliare. an expediat sibi illud admittere
de quo quicq̄ putat hereditatem agnoscere vel adire. ut. l. si ari-
sto. in pnc. ff. de iur. delibe. Datur aut deliberandi tempus heredi-
bus ut. l. si plures. ff. de iur. delibe. Item tutoribz ut. l. ait p̄tor.
ff. eo. ti. Et curatoribz eoz. Item hereditibz ab intestato ueniētibz
ut. l. si quis heres. ff. eo. ti. Datur autem ad hoc tempus
ab impatore usq̄ ad annum. S; ab alijs iudicibz usq̄ ad octo vel
nouem menses et nō ultra. ut. C. de iur. deli. l. si. §. Sed q̄a sed non
minus tribz diebz. ff. eo. ti. in fi. Est aut effectus deliberatōis
q̄a interim bona nō debent minui nisi causa cognita ut. ff. e. ti. l. ait
p̄tor. huiusmodi aut deliberatō hodie nō est necessaria si q̄s inue-
tariū scdm̄ leges facere uoluerit. ut. dicta. l. si. §. §. quia. De hac
materia vide azo. in sum. ti. de iur. ordi.

¶ Deliberatō est p̄p̄da cause circumspectō cum qua ratō totum
agit et furor sibi nō uendicat. xi. q. in illa p̄p̄fitor. et. c. se. qua eti-
am indiscussū hominum colores possunt referre. Et in sententijs

ferendis maxime est necessaria. ij. q. vi. anteriorum. xi. q. iij. cum apud.

Delictum dicitur quasi delictum. Et nota put. s. tetigi in vltimo tractu q. sicut actionum quedam pueniunt ex tractu vel quasi tractu. Ita actionum quedam pueniunt ex delicto alie vero ex qua si delicto. Ex delicto pueniunt actioes vbi delictum persone vere et directe comprehendit vt est videre in furto rapina homicidio. Et q. si delicto vbi persone delictum vere et directe non comprehendit sed in interpretatiue vel iurisdictione vt si iudex p. imprudencia suam male iudicauit tenetur parti qua lesit ex quasi delicto. Item si tenes in domo vel officio aliquem prauum hominem qui damnum dedit tibi tenetis ex quasi delicto esse in culpa sis vtendo malo et hominum opere. Et est delictum delictio hominis. Peccatum vero prauus actus. Sed crimen est peccatum graue accusatoe et damnatoe dignissimum. Nec est differentia sedm aug. lxxi. di. c. i. Et no. de pe. di. i. si peccatum Et p. id. an. in regula peccatum. Et p. differentia inter delictum et peccatum est hoc. glo. in. l. i. c. si aduer. delict. vbi dicitur. Delictum est genus generalissimum siue variat ex animo siue no. Crimen vero genus subalternum. Continet enim sub se furtum adulterium et alia que ex animo pueniunt. i. ex conscientia.

Demens est qui nescit vel non potest exprmere quid velit aut no. lit. c. pastoralis. de cle. ergo li. vi. vbi to. text. et glosa ibi super v. remittit.

Demoliri est dissipare vel destruere math. vi. thesaurizate vobis thesauros in celo. vbi tamen non demolit.

Demonstratio idem significat quod ostensio. Nam omne verbum vel factum p. quod aliquid ostendit demonstratio dicitur. Ideo dicitur tex. in. l. certum. ff. si. cer. pe. Certum est q. nomine proprio vel alia demonstratioe que vice nominis proprio fungit ostendit. Et sequit non refert an proprio nomine res appellet vel dicitur ostendat. Et licet falsa demonstratio non sit demonstratio tamen ex ea quandoque sumit significatum ad inuolandum actum qui alias ea non expressa esset validus. v. g. testator dicit lego vobis meam rem que causa eius patet est hec verba que causa eius sunt demonstratiua. Sed pone q. nihil est patet causa eius tunc demonstratio est falsa. Et dicitur tex. in. l. Quintus mucius. ff. de au. et ar. lega. q. nullum est legatum. Secus si diceret vestre me. nunc rem que causa eius facta est q. licet demonstratio sit falsa tamen apparet de re legata p. vba precedentia vt in l. Quintus mucius pale. Item si dicat lego vobis nihil sit in dote nullum est legatum q. si demonstratio est falsa non demonstrat et non apparet

delegato nisi p demonstratōem. l. si. C. de fal. ciu. ad ec. le. Secus
si dicat lego centum q̄ in dotem acc. pi. Nā tūc valet legatuz licet
demonstratō sit falsa. tñ apparet de re legata. Itē dicendo ticiū fi
liū meū heredem instituo in casu quo nō est filius mihi nō valet in
stitutio licet ostet de psona. tamē volūtas testatoris est instituire
filiū. Et sic illum ticiū nō filiū instituire nō voluit. ergo nō valet
vt in l. si pater. C. de here. insti. Similiter ibi institutio ticiū fr̄em
meū si scio nō esse fratrem licet vti fr̄at̄e fr̄at̄erna dilectōe di
ligam eum nō valet institutō. l. nemo. §. i. ff. de here. insti. Itē ibi
lego. x. que sunt in arca si sunt in ea tñ quinq; valet legatū ad
illa quinq; l. si seruus. §. qui. ff. de l. i. Et si nihil est in ar
cha legatuz nō valet Sed ibi lego decem que debeo si nihil debeo
adhuc valet legatū. l. si fit. ff. de l. i. q̄a licet demonstratō sit fal
la ostat tamē de re legata. Nam falsa demonstratō nunq̄ impedit
legatū vbi ostat de re et volūtate. Itē ibi lego seyo. x. que ti
cius mihi debet si ticius mihi nihil debet nō valet legatū. l. si fit.
§. alle. Ratio quia ex hoc legato significat cessio accōnis legatē.
Non est volū decem legare seyo sed cedi cōdem fili. cōtra ticiū
modo si nihil debet ticius nō potest accō cedi cum nihil sit in lega
to. Itē digito demonstratō lego hunc equū et est bos nō equus
valet legatū. similiter etiam valeret pmissio talis vt no. in l. que
extrinsecus. ff. de ver. obli. q̄a p demonstratōem tushi digito con
stat de corpe. nisi alium de apparet nisi credidisset equū fuisse et
hōiem nō fuisse legaturus. Sed ibi lego bouem meū et nō est bos
sed equus nō valet legatū. l. si quis infundi vocabulo. ff. de l. i.
Si tamē apparet de voluntate vel q̄a istum equū solebat voca
re bouē forte quia ibat icente vel quia habebat grossum vultum
tunc valet legatū. vt nō in dicta. l. si quis infundi vocabulo. Itē
quidā habebat dños seruos scz stichū fullonē et p amphiliū pisto
rem sic legauit lego uxori stichū seruū meū pistorē q̄s eoz debe
bit an stichus vt sic falsa demonstratio p nomē pistoris nō noceat
an amplius pistoz vt demonstratō p nomen stichus nō noceat.
Dicit tex. q̄ si testator vere sciebat nomē p̄riū cuiusq; serui tūc
ille seruus debet cuius nomē p̄riū exp̄sit. et dicit in artificio er
rasse Si aut nō vere sciebat nomē cuiusq; tūc debet pistoz et di
cet in noie p̄rio errasse vt in l. q̄ habebat. ff. de re. du. Itē ibi ser
uus omnis est tici et meū stipulē dñis suis dicit tex. q̄ refer t
an dicat dñis suis simpliciter an dicat ticio et meūo simpliciter an
apponat vtriq; nomina p̄ria et appellatiua. Itē si tñ ponit no
mina appellatiua dicendo dñis meis videtur eis stipulare vt dñis
ideo si sit domini p̄ in equalib; portōib; ita as in equaliter acq̄ri

tur. Si appria nomina tunc sunt et sint inaequaliter dñi eis acquirere eñ
liter sicut vni in solido nominatim stipulare si p vtriusq; scz noia
appria et appellatiua refert qd nomen pcedat. an apum vel appel
latiuu. Nam si aprium pcedit eis equaliter acquirere. si appellatiuu
pcedit tunc acquirere eis put sunt dñi. l. si seruus omunis. ff. de sti.
fer. Item ibi iudex pcepit seruienti vt citet petru iohannis ipse citat
petru martini sub nomine petri iohannis. Dicit q si hic citatus
sub nomine petri litigabat coram illo iudice et in illo litigio iudex
fecit eum citari valet citatio quia constat de corpore. et q de illo tam
iudex q pars litigans egit. Itm dic si no litigabat coram illo sed
omuniter sic vocabatur quia tam iudex q pars litigans se retulit
ad illud corpus quia sic omuniter vocabatur licet in rei veritate
alio noie vocet idem si non omuniter sic vocet. de illo maleficio
vl debito de q qritur reputat obnoxius qa ta iudex q ps adusa
de tali sentit qd obstat de ysaac q bndixit iacob et animus refo
rebatur sup esau. Ita animus suus ferebat sup illo corpore qd erat ia
cob licet citaret qd esset esau. et ideo tenuit bndicco in iacob q p
cedebat e. aio r factio ipsius ysaac bndicentis. Secus in citatioe q
fit p seruiente et no pcedit nisi ex aio iudicis. l. si. C. de exhi. reo
Denunciare est crimē alicuius supiori nunciare ita q ppositio de
augeat denunciatōem vt in si. ff. de positi. l. i. in pnci. Dost. aut in
sum. ti. de accu. et rub. de denun. §. i. dicit. denunciatio est criminis a
lituius apud iudicem sine inscripte de legitime facta delatio ad pe
nitentiam agendam vel anam legitimā penam imponendam vel
etiam ad vtrunq; et in §. se. ipse distinguit qndam denūciatōem.
dicens quod quedā est denūciatō penitentialis et euāgelica. Et
ad illā quilibet admittitur. Quaedam vero iudicialis et canonica et
ad illā nō quilibet admittitur. vide ibi de illa et in rep. o. io. an. c.
nouit de iudi. et goff. in sum. ti. de accu. dicit q mandatum euā
gelicū si peccauerit ij. q. i. extenditur solum ad illos q ingratiati
sunt positi siue clerici siue laici ar. xxij. q. ij. duo ista noia. xvij.
q. iij. de p. bi. Duo ad alios aut est osiliun. et hoc est vix in pecca
to omisso. Nam in omittendo omijb; est pceptū. xxij. q. v. h. vide
tur. Et dicit goff. se a ppare dictū io. an. et q quilibet admittat ad
denūciandū dū bono zelo denūciat de sen. et re iudi. cū. i. et a. h. licz
infames et irregularēs tñ admittunt criminosi q sua crimina nō
corpererint psumit q malo zelo denūciēt aliēa Distinguit tñ dī.
denūciatōz de p. to omisso est euāgelicā Sz omittēdo canonicam
ad q quibz admittit vt de signa. spi. tua. Et suffic q liscūq; noticia
vt in c. hoc videet palle. Nec turpitudō appie obfistit in spōsalibz.

Preterea nec impedit iuramentum p[ro]hibens. xij. distinct. neru[us]
Et nota q[uo]d n[on] sequit[ur] iste denunciatus est exco[m]municatus publice
et n[on] d[um] in iudicialib[us] sed etiã in extra iudicialib[us] euitari et a le-
gittimis actib[us] remoueri debet q[uo]d est exco[m]municat[us] q[uo]d forte exco[m]municatus
n[on] est ut si post appellat[i]o[n]em legittimam sententia la-
ta sit in e[um] n[on] t[ame]n fuit ut debuit p[ro]secut[us] appellat[i]o[n]e[m] eãdem infra
t[em]p[or]a ab homine v[el] iure statut[um] ad ipsas p[ro]sequend[um] c. licet de sen-
exc[us]i. vi.

¶ Deniq[ue] n[on] archi. xiiij. di. tenet.

¶ De plano aliquid dicit fieri q[uo]d iudex sine figura et strepitu iu-
diciali facit de cuius verbi significato habes hodie plene de v.
fig. in de sep[ar]at. r[ati]o. de elect. c. indemnitate. li. vi. sup[er] v[er]bo strepi-
tu et figura. Et dicitur c. Sicut olim ubi statuerunt p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e
nec simpliciter et de plano absq[ue] v[er]ba iurisdictione sollicite inuesti-
gates r[ati]o. Dicit[ur] ergo iudex aliquid facere de plano q[uo]niam sc[ilicet] n[on] est
in iusticia v[el] sc[ilicet] r[ati]o in loco quo iudicare consuevit aliquant[um]
instructus sine iuris sol[em]nitate aliquid facit statuit aut p[ro]terminat

¶ Dep[ro]bitare e[st] aliqu[od] p[ro]p[ri]o exilio p[ro]p[ri]e h[ab]ere p[ro]legare ad t[em]p[us].
vt. ff. de interdi. leg[is] relegatoz. §. d[omi]na.

¶ Dep[ro]bitu[m] sc[ilicet]m hosti. eo. ti. est q[uo]d custodiend[um] alicui vel ali-
fidei datu[m] est v[el] creditum in quo d[icitur] q[uo]d recipit maximã diligentia[m]
habere q[uo]ia i[n] deposito strahit reobligat[i]o[n]em insti. q. mo. re. v[er]ba ob-
li. §. p[ro]p[ri]e. Et dicit[ur] dep[ro]bitu[m] i[n]de r[ati]o. c. modat[us] v[er]bo inter vul-
gares. Rei aut[em] dep[ro]bite sic r[ati]o modate d[omi]nium retinemus vt. ff. c[on]s[uetud]o
modati. l. e[st] modate. Et dicit[ur] s[ic]m hosti. a de r[ati]o p[ro]bitu[m] sic q[uo]d p[ro]p[ri]o
t[em]p[or]e de augeat. V[el] dicit[ur] a q[uo]d i. deorsum p[ro]bitu[m] alias seorsum p[ro]bitu[m]
sc[ilicet] a deponere vt ostendat totu[m] fidei eius omis[si]um apud que[m] p[ro]p[ri]o
tur q[uo]d ad custodia[m] et videt[ur] sep[ar]ata custodia a deponente. Est §. a
li[qu]o p[ro]no. aliud depono. vt. ff. eo. l. i. Quid sit actio dep[ro]biti directa
et v[er]ba. Re. §. actio dep[ro]biti.

¶ Dep[ro]bitarius est ap[ud] que[m] res aliqua deponit[ur] custodienda. ita
finit[ur] in aut. Sed iam. C. dep[ro]biti. Et differt a sequestro q[uo]ia dep[ro]bita-
tarius ad hoc p[ro]p[ri]e tenet et dep[ro]bitori rem restituat. Tenet etiã
maximã diligentia[m] adhibere sed sequester neutri litigantiu[m] tenet
p[ro]p[ri]e rem restituere s[ed] indeterminate sibi q[uo]d vicerit.

¶ Derelictu[m] dicit[ur] illud q[uo]d caret possess[i]o[n]e v[el] q[uo]d in nulli[us] e[st] posses-
sione vt insti. de re diui. §. §. an[te] aliq[ui]d c[ir]ca fi.

¶ Derogare est diminuere vel in p[ar]te tollere vel detrakere vt
ff. de verbo. signifi. l. derogatoz. Et differt ab abrogatoz[e] ibidem
Re. §. abrogare.

Desiderere est discorsare.

Desertores dicuntur clerici qui proprie ecclesie ministris desertitis ad aliam viciniam fugere transferunt vel defugerunt vt. xxi. q. ij. placuit. et hoc secundum canonem. Sed secundum leges desertores dicuntur milites viciniam suam miliciam deserentes vt. C. eodem titulo. l. i. et. ij. li. xij.

Desertum est locus non habitatus penitus neque cultus ultra memoriam hominum vt. c. i. de v. sig. li. vi.

Disuetudo et consuetudo differunt secundum bar. in. l. de quibus. ff. de leg. sup. v. consuetudinem. Nam consuetudo est quod fit contra legem per ipsam consuetudinem. Sed disuetudo quod non utimur aliqua lege in iure posita. De his non in principio. in. l. in. et in glo. l. palle.

Detestari est abire et denunciare testibus adhibitis vt. l. sub sig. natum. §. i. et. l. i. de ver. sig. Aditer autem detestari est facta alio ius adrenunciare spernere vel abominari seu non approbare vel est execrari vel describi res aliquas et eas que quales et quante sunt scripto operentur vt. ff. l. palle.

Detestatio est cum testibus facta denunciatio.

Deus est una pars animas que ex. xj. vncijs perficitur in. l. de heredi. in. l. i. §. hereditas.

Deus debet esse proprium nomen. et tanta de simonia similiter deo datus eo. ti. c. iii. Et sic nomen proprium diuersimode operantur. Quandoque ex nomine et principio. quandoque ex nomine et verbo. Quandoque ex pro nomine verbo et nomine. vt quod dicitur deus. vt. c. i. de iudi. Nam valet argumentum ab etimologia nominis proprii quod ad placitum imponitur. Sed nominis appellatiui quandoque sic scilicet negatiue. vt. l. si quis infundi vocabulo. ff. de l. i. patet in nominibus mutuum testamentum.

Dextera est pars animas que ex. x. vncijs perficitur nec respicit totum vt in. §. palle. Re. s. as.

Dy

Dyaconus grece dicitur minister latine. quia sicut in sacerdote consecratur ita in dyacono ministerij dispensatio habetur. Et hypodiaciones grece dicuntur subdyaconi latine quia subdicunt preceptis leuitarum. Et apud hebreos nazirini vocantur vt habes. xxi. di. clericos.

Dialcoli vel dialcoles dicuntur iasp. i. dicatores vel distinctores legis hoc est publice rationis. Et in hoc accipitur in glo. de tab. feri. vel. pic. C. li. xi.

Dradema proprie est corona imperialis. Et est solum de auro et lapidibus preciosis a dyra. i. duo et demo quia ex sui rotunditate principium demit et finit. In Jo. an. in cle. romani. de iure iuran.

Diaabolus idem est qd demon. a dia qd est duo et solus mortuus qm
mordens corpus et animam. Et creatus est bonus s; ex libero arbitrio
factus e malus immo adhuc h3 libez arbitriū. s; illud est tñ ad
malū aliqñ nō temerē et q̄tidie p̄ior efficeret. Sifr angelus
h3 libez arbitriū q̄ q̄tidie meret et melior fit. s; q̄ ad bonū tantū
Nomo vō h3 libez arbitriū eq̄ ad bonū et ad malū s; m glo. xxij.
di. ij. nomine dñi vbi tex. dicit q̄ in osecratōe ep̄i querendū e post
multa si credat q̄ diaabolus nō p̄ ordinatōz sed p̄ arbitriū factus
est malus q̄a s; quilibet credere queat.

¶ Dictatores olim dicti fuerunt q̄ summū magistratū gerebant
quoz erat in maiorib; causis ientētias ferre seu dictare. vt. ff. d.
ori. iur. l. ij. Et populo dicunt auctores quoz creati fuerūt tres
a romanis post cesares.

¶ Dictō est idem qd potestas. vt. ff. de ori. iur. l. ij. s; capta et. ij. q.
vi. c. a iudicib; ad h. inde iurisdicō et sponit ab hoc nomine.

¶ Dieta in vna significatōe est cenaculū quo die m̄gis q̄ nocte
solent homines rehidere vt. ff. de dona. l. lucius. Vel d. nuncula cō
structa in ortis p̄ colligendis fructib; seu oblectationis ḡtia Ita
capiē in l. senatus. s; marcellus. ff. de le. i. In alia vero significatōe
dicit sp̄acium vnius diei vel lapsus. Tercio est vnius diei sp̄atio
Quarto est vnius diei certa et determinata omeō. Cōmet au
tē dieta legalis. xx. miliaria ut alia. Dieta vulgaris dicit illa que
habetur secundum osuetudinem regionis.

¶ Dietarij dicunt qui in cenaculo alieno se frīgūt animo furan
dia dieta s; m̄ p̄mā significatōez sic dicit et sic sponit in l. sacu
larius in p̄n. ff. de edi. edict.

¶ Diffinitū iententia Require. j. sententia.

¶ Difficile dicit q̄nq; qd nullomō fit. ij. q. vi. b̄iduū. s; sed aduer
sus et glo. ri. de testi. c. p̄nium expōit de facill. nō. i. nullomō.

¶ Digestū s; m̄ azo. in sum. de v. m̄. enucli. dicit legalis liber qui a
lio nomine vocat pandecta seu liber pandectar. ex eo qz omnes
disputatōes et decisiones legitimas in se habet et qz vndiq; colle
ctōem in summis recipit. in centū quinquaginta pene milia versū
totum opus p̄ficiens. et in quinquaginta libros parciales digessit
imperator. Collectus autē fuit iste liber ex veteri iure quod ab ur
be romana additum et a romuli temporib; vsq; ad tpa Justiani fe
re per mille et. cccc. annos consule iusturum obtinuit. Et extende
batur in duo milia pene libroz. et trecies gentena milia versuum
vel responzorū. vt patet de ver. iu. enucli. lege. ij. s; cum omnia.
Quare autem pandecta diuisa fuit in tres libros vel volumina

quorū p̄mū vocat̄ ff. vetus. s̄m infocitatum. tertiū. ff. nouum
Ratō q̄a a duob̄ imperatorib̄ nuncupatis s̄ nomine fr̄dericus
postea maturius ruminatū est. ergo scribit̄ p̄ duplex. ff. s̄m quos
dam. Dic̄it̄ aut̄ pandecta a pan. i. totum ⁊ decta doctrina. q̄a ibi ē
tota doctrina omniū iuris cōsultorū. vt in. s̄. p̄alle. cum omnia. Et
in. p̄be. insti. Et vocat̄. ff. ideo q̄a omnia deciden̄da ibi digerun
tur et solun̄t̄ s̄m azo. accur. dy. in p̄nci. insti. Et notat̄ Jo. an. in
p̄be. cie. q̄. ff. capit̄ alibi p̄ decoctū. xxxv. q. ix. apostolice de ste.
c. i. v. ne tales. et. c. p̄ce. i. iudicā dicunt q̄ iste liber olim p̄ duplex
dd. scribebat̄ vel p̄ d ⁊ s̄ sed postea p̄ vitium scriptoris corruptū
f̄ie Sed p̄ma ratō apparet melior. l. p̄. ff. scribatur ōtra motem
omniū liberalium librorū p̄ duplex. ff. q̄uis ille due m̄tre nec in
p̄nci. nec in fi. huius dōm̄is digestū ponat̄. i. Jo. q̄a ille liber fu
it digestus sedatio p̄ duos fr̄dericos impatores a quorū cuiuslib̄
bet nomine sumpta est p̄ma littera. f. ⁊ sic erunt duob̄. ff. hoc illa
ratō Alij nō placeat quia neuter illoꝝ impatoꝝ aliquid fecit ex
ceptis paucis cōstitutōib̄ positis in v̄sib̄ seu. Dicunt s̄ esse vicē
um scriptorū. Et vnus illoꝝ librorū nominatus est infocitatum.
quia cū romē esset studiū amissum ⁊ honore moleret et eius re
cupatōne facta rauenne cū esset amissum ius est redditū forte cū
multa assint que deerant et sic sumitur in p̄ valde. Alij dicunt q̄
fortes leges in eo sunt sed certe et in veteri aliq̄ ab inuenteore seu
auctore sic nominatū dicūt. vel dicit̄ q̄ nomina magistralia sūt
quare nō est de eis disputandū q̄a relinquitur p̄tinacib̄ p̄m̄. l. i.
Et q̄a plura sunt neq̄ocia q̄ vocabula. ff. de p̄scrip. ver. l. natura
em. Alij ab infocitatio in caldeo vocabulo q̄d est dispositō q̄a vl
time dispositōes in eo sūt v̄nde. Sum liber fortis disponēs spolia
m̄ditis. Et clausis portis me discat lector in ortis. l. i. in glo. i. hu
ius libri. Et dicit̄ q̄ vnus fr̄dericus de p̄dictis qui fecit aut. om
nes pegrini. C. omnia de suc. aut. habita ⁊ natus fuit in ciuita
te panormitana ex antiq̄issima muliere ne crederetur p̄tū esse sup
positū publice in medio pallacij pepit.

Dignitas quid sit s̄m archi. patet de que. c. i. li. vi. in glo. et l̄
erat ōtra que est notabilis. Dignitas quid d̄q̄ idem est q̄d pote
stas vel obditio vel p̄rogatiua secularis vt. xxiii. q. v. ad ministro
res et. C. de digni. li. xi. Et sic in dex. d̄. habere dignitatē vt. ff. de al
to scriben. l. vi. De s̄ etiā in l. i. iii. q. iij. in p̄n. Itē dignitas ē q̄daz
p̄mentia ecclesie vel in ecclena. c. q̄uis de ver. signi. vide nota.
Jo. an. iij. dis. teniq̄ et v̄m. de ber. de cle. non resi. c. iij. et de p̄ben
de multa. Et quod modis sumatur dignitas no. etiā de rescriptōe

sedes apostolica in glosa sup verbo maiores q incipit. s quas pso
nas Quādoq; aut sumit strictius p eminentia p̄rogatiue p̄sone ec
clesiastice q̄ p̄rogatiua etiā dicit p̄sonatus q̄ agnoscit q̄n aliquis
habet p̄rogatiuā in choro vel capitulo in optōib; in p̄cessiōib;
in vocib; dādis et similib; plus q̄ alij canonici sui ordinis. vt in di
cto. c. i. de ofiue. p̄alle. cū si. Et illa agnoscit his modis. Primo q̄n
q̄s habet administratōz rez; ecclesie cū iurisdicōe. Secūdo q̄n ha
bet nomē dignitatis et p̄latōem seu p̄rogatiuā tum in choro q̄ in
capitulo. Tercō quādo ex consuetudine ecclesie habet aliq̄s in dig
nitate vide archi. vbi. s. Etia dignitas significat latius et strictius s̄m
p̄sone ecclesiaz. nam q̄s in eā ecclesia vtmet sub nomine digni
tatis in alia vtmet nomine officij et e contra put cuiusuis ecclesie
usus habes. Requirit etiā latissimā significatō p̄ quis excellentie
d. s. cum aliq̄d reitquit p̄ncipi. p̄ncēps moyē ante diē legati ce
dentē. debetur successori. Ratō q̄a videt legatū esse dignitati sig
ficato sumpto ex hoc q̄ relictum est sub nomine dignitatis. Dis
tas aut nō mortuus. xij. q. ij. liberti. sed ibi Relinquit auguste na
em mortuus an diem legati cedentē legatū perit. l. c. p̄ncipi cum
l. se. ff. de leg. ij. Ratō q̄a cuius dignitatem nō ex se sed ex augusto
habebat nō videtur ei relinqui sub nomine dignitatis s̄ sub nomi
ne p̄prio. Et p̄inde est ac si nomine p̄prio relictū esset ei. Tercō non
detur auguste succedenti nisi quocunq; alio medio p̄babili vel de
retur volūtas testatoris. Ex his har. decidit talē questionē. Si se
lyatū ep̄o eo mortuo an diem p̄cedat successori eū vicarius non
habeat dignitatē ex se sed ab ep̄o Et p̄uenerit volūtas disponen
tis debet inspicī. Itē ibi p̄cedo d̄no ioh̄am videt p̄cessum p̄sone si
gnificato sumpto a nomine p̄prio. Si vero ponitur nomē appella
tiuū t̄m videtur relictū dignitati. Si vero ponitur utrūq; p̄prio
et appellatiuū dignitatis t̄c distinguitur. si p̄prio p̄cedit videtur
cedere persone Si appellatiuum dignitatis vel ecclesie p̄cedit
tunc dignitati concessum videtur. de per bart. m. l. ciuibus. ff. de
re. du.

Dilatō est t̄pis in causi p̄rogatio. Et dilatōem sc̄dm host. in su
ti. de dila. s. i. Alie sunt litatorie que dantur v̄cato ad causam ad
ueniendum ad iudicem an lit. contul. s. quas citatus se p̄parabit
vt veniat intermino et nihilominus post terminū. vt de offi. dele.
ofuluit de quib; ff. de iudi. l. ad p̄remotoria cum se. vsq; ad. i. d. q̄
re. Et alie sunt restitutorie que dantur his qui spoliati fuerūt seu
sunt vel que dantur ad appellandum que sunt decem dierum. vel
ad restitutōem in integrū p̄tendam que olim infra annū vtilē

hodie quadriennium otinum datur vt. C. de in integra restitutōe. l. fi. Alie sūt deliberatorie q̄ datur reis ad deliberandū de quibz. C. de lit. cō. in aut. offerat hodie canonizata. ij. q. iij. §. offerat. Alie sunt p̄ptorie q̄ datur volenti pbare. de qbz in l. i. C. de dila. Alie sūt executorie q̄ datur odemnato ad l̄ q̄ satisfaciat de his. l. ij. C. de vsu Alie sūt reuocatorie q̄ dantur habentibz ius reuocandi to inū de q̄bz habetur. l. i. ij. §. legatis. ff. de iudi. Alie sūt vacatorie si de feriales vt in. §. l. ferijs. ff. e. ti. r. xxv. q. iij. p. to. Alie p̄secutorie q̄ dantur ad appellatōz p̄sequendā de quibz in aut. e. q̄ appellat. C. de temp. app. Alie sūt saluatore p̄t penitēciales. alie p̄ceptorie de app. c. p̄te rea. alie executorie. Et de ouerfi. iij. c. de p̄. blico. ff. de atop. l. mācipioz. et de elec. ne p̄ defectu. Alie exptorie vt de frigi. et male audibile. alie exemptorie vt de ma. accu. p̄. l. fi. et. C. de inge. ma. d. diffamari alie refutatorie. vt de app. p̄. l. as et. R. e. q̄ris. ij. r. c. Sepe de elec. dubū de renū. peniēs. alie exceptorie scz ad p̄ponendas exceptōes ocellas a iure de except. pastoralis hos m. hos et species lacius p̄lequitur hosti. ibidem et in spe. e. ti. et plures p̄dit spes. vide ibidem ex glo. sūrie. iij. q. ij. declarat notabiliter q̄nqz species induciarū vel dilatoriarū. Spe. aut̄ enumerat. xx. in ti. de dila. §. i. Et hosti. in sū. e. ti. §. i. Nam restitutōe inducie dabatur olim spoliatis vel eiectis et tādē restitutis infra h̄s a iudicioz strepitu quiescebāt et erāt nō minores sex mēsiū nec maiores āno. iij. q. ij. eiectis. et veris erāt arbitrariē. et nō s̄ q. et deliberatorie datur aū lit. cōtest. Cum em̄ citatus venit ad iudicē p̄rigitur a libellus q̄ oblato datur a iudice inducie. xx. diez in quibz deliberat reus vt cedat vel intendat siue iudicem re. Et talis exceptō dilatoria est Ideo aū lit. cōtest. p̄ponenda de re iudi. cū inter monasteriū. Et exceptō reuocatoria iudicis dēt p̄ma esse inter dilatorias qua obmissa si alie p̄ponatur ad ip̄az rediri nō pōt nisi ex noua causa dantur etiā in lit. cōtest. q̄ paterna les adiectōes induciarū dicuntur vt. l. q. ij. p̄. l. p̄paratorie vero dantur p̄ lit. cōtest. pbare volentibz infra quas p̄parent suas probatōes quaz spaciū moderandū est vt dicit lex. iij. q. iij. spaciū. Et dantur tā actori q̄ reo et t̄n semel vt in. §. spaciū p̄. l. nisi casus emergat inopinatus Iudicatorie aut̄ dantur odemnatis r̄ sūt quattuor mēsiū de re iudi. p̄ ad cōsultatōem Nec habent locum in causis criminalibz in quibz p̄secutio nō d̄fertur nisi in quattuor casibz vt nō. Gof. de iudi. §. p̄. Et nō q̄ in civilibz causis p̄ qlibet causa necessaria datur vnica dilatio In criminalibz vero tres sunt reo r̄ due actori. hec ex gof. in sū. e. ti.

Dilatō potest etiā sic describi. fm. bal. Est tempus quod hō certum p̄ncipiū et certū finem. Vel sic est tēs datū a lege vel a iudice p̄tibz ad veniendū. Et talis est duplex. scz p̄ma q̄ dat̄ ab homine vel a iudice sc̄da q̄ dat̄ a iure vel a lege. vt p̄z in rub. de feijs.

Dilapidare est res vel bona p̄dignā et indifferēter erogare. fm. quod nōt. archi. de rescrip. statutū. li. vi. et de elect. quia sepe eodē li. et sic sumit̄ in. l. si p̄ ea. C. mandati. et. ff. de m̄no. l. v. circa finem.

Diliterē est latere. ff. de dilitescere inchoatiū et vtunt̄ multum oratores dicelesites vt de t̄bz. se. ibendi capescant exordia mea sane ratōes dilitescit. Et habet̄ in. l. dies festos. C. de fer. vbi dicit̄ taceat apertio. advocatō dilitescat. et venit a verbo diliterē a dis et latere.

Diminutō capitis. Re. l. capitis diminutō.

Dioecesis fm. archi. de rescrip. statutū. li. vi. dicit̄ distinctio vel diuisio siue gubernatō q̄a diuisa et diuersa est ab ecclesia alterius episcopatū et om̄ssa gubernatōni vnus vt p̄z. vi. i. epum et xvi. q. iij. quicumq; et. c. licet et. c. in eis. et videtur nōt. de tēp. ordi. c. eos li. vi. Aliquādo sumit̄ p̄ regione vel p̄uincia. Et sic forte capit̄ in. l. p̄fides. C. de offi. recto. p̄uim. Aliquādo sumit̄ p̄ p̄uincia. Etia interdū p̄ prochia. vide de h̄ archi. ibidem et. vi. q. i. episcopū. Et dicit̄ a dia. i. duo et c̄sio. i. sepatio q̄a sepat duas in ista p̄uincia. Et notā q̄ appellatōe diocesis nō op̄tendit̄ ciuitas q̄a dignus sub minori op̄tendi nō debet. Sed ciuitas dignior est diocesi. Sed appellatōe ciuitatis bene diocesi op̄tenditur. vt nō in. c. rudolphus de rescrip. Et q̄ nomē ordinarius plurā op̄tendat q̄ nomen diocesanus vide glo. ij. cle. i. de vita et hone. cle. Et in illis glo. in q̄. diocesanis in cle. i. de iurepa.

Dipondius est genus ponderis leuissimi. ex duobz assibz op̄positū. vt dicit̄ beda. sup illud luc. xij. nōne quinq; passeres veniūt dipondio vel est as duplicatus videt̄. cet. xxij. vncie. Et nō. insti. de her. re. insti. §. si plures vncie. Et quod in numeris est vnū h̄ in ponderibz est as quod duobz h̄ dipondia. Et dicit̄ a dia quod ē duo et pōdus q̄ duplex pondus leuissimi ponderis.

Directū verbū est quod significat ille cui relinquit̄. vel in quem disponit̄ sua manu recipiat̄. Sed obliquū verbū est quod significat vt de manu alterius accipiat̄. Et dicit̄ quē verbū ē quod vtrāq; significatōz habet. v. g. directū verbū vt instituo q̄a significat q̄ institutus sua et nō alterius manu accipiat̄. ff. de her. insti. p̄ to. ti. Item in verbo heres esto. et. et in v. accretat vt in ti. C. quāto

nō p. pa. pot. ad. Item in verbis accipiat. lego. capiat. quia sunt
directe significatiō. Obliquū verbum vt restitutus. l. restituta et
p. to. ti. ff. ad. trebel. Item ibi volo q. talem heredem recipias q. a
tunc p. fideicommissum pars hereditatis est illi restituenda. l. pater
filium. §. fi. ff. de. i. i. Item ibi rogo vt ticiū heredem facias. l. ex
facto in pnci. ff. ad. trebel. Nam p. hoc videt velle et intelligere q.
hereditatem suam sibi restituat et sic nō directe heredem illū fa-
ciat. Item in verbo de. l. fundi trebatōm. ff. de. v. s. r. v. s. r. l. e.
Et breuiter omne verbū significans q. quis de manu alterius ac-
cipiat est obliquū de omni verbo vt substituo. Nam si paganus
substituit filio impuberi quāto curat. decesserit p. verbū substituo
hec substitutiō est fideicommissaria vt nō. in. l. centurio. ff. de. vulg.
substi. Si autē substituit filio si heres nō erit substitutus ad iurē
ex directo suo iure. Est q. d. m. q. d. q. a. habet v. r. a. n. q. s. significat de
r. r. a. t. o. e. m. quare nō est directum sicut illud verbū instituo. de hoc
r. b. a. r. in. p. a. l. l. centurio. q. a. magis generale est. Nam in loco al-
terius quātercunq. positus dicit substitutus etiā in singularibus
legatis. Secus de verbo instituo. Item in his v. b. i. s. p. u. e. n. i. a. t. p. t. i. n. e.
at. h. a. b. e. a. t. r. e. t. i. n. e. a. t. r. e. m. a. n. e. a. t. r. e. u. e. r. t. a. t. d. e. u. o. u. a. t. p. u. e. r. t. a. t. s. u. c. c. e. d. a. t.
Et breuiter quocunq. verbū significat sic vtroq. modo q. q. s.
sua manu habeat vel ab alia. dicitur commune vt not. bart. in. l.
centurio. p. alle.

De positū in vno vtrunq. significat vel tm̄ illa vel etiā disposi-
ta in alia. Distingue aut factū est denegando in vno. et q. quis
an significet concessioem in alio. et ecōtra factū est de concedendo in
vno et queris an significet denegatioem in alio. Secōdo si dispositū
in vno habet casus significatū a contrario sensu an significet dispo-
sitōz contrariā in illo casu. Tercō si est dispositū in factōre an signifi-
cet dispositū in obīū v. l. ecōtra. Quarto an dispositū in vno impli-
citer significet extensionē in alio. Pro q. notandū licet regula sit
q. dispositū sit in vno significet tm̄ in illo. q. a. illud v. t. i. n. e. t. q. d. sig-
nificat. Quāq. tm̄ significatū extendit p. t. ex. quouis mō signifi-
candi p. b. a. b. i. l. i. o. c. l. u. d. i. t. v. n. d. e. a. d. p. r. i. m. u. m. q. u. e. s. i. t. u. m. d. i. c. e. n. d. o. r. e. s. p. o. n. d. e. t.
q. dispositū denegando in vno significat concessioem in alio. r. e. §. v.
§. Testator dicit lego totū excepto tali instrumento p. hoc de-
negatū significat in aliis instrumentis concessioem. l. que sitū. §. idem
respondit. §. deniq. ff. de. h. r. e. i. n. s. t. i. Item ibi muto denegat esse p.
curatorē et pupillo testem. significat q. alijs conceditur. Item dic-
in omnibus edictis prohibentis. l. cum pretor. ff. de. i. u. d. i. Nam q. d.
de vno negatur. de alio conceditur. xxv. distinct. qualis. xv. q. iij.

ex eo. Similiter necesse in vno signi ficat denegatum in alio. quia
ecōtra qđ de vno cōceditur de alio negari videtur. l. cū ita legatū
ff. de obi. et demon. Et nō. in. c. nōne de plump. et. l. quēntum. §. i.
ff. de fun. instruct. instruct. qđ le. v. §. testator dicit sic lego duas
statuas marmoreas et omne marmor p hoc qđ dicit duas statuas
videtur denegare de alijs statuīs nec op. eundem sub illis vbi
generalibz et omne marmor. ut. l. cum heres. §. i. ff. de leg. iij. Item
vbi collegium cōcedit aliquibz alijs videtur denegatum et in ti.
de coll. illi. C. Item vbi mulier p tomis pafernalibz. i. hems q tra
dit marito sup. a dōtem et nō p dote si sibi puidet qd alique res
sunt pignori obliga. et tunc alie res mariti nō sūt sibi pignori obli
gate. Et tamē si sibi nō puidet omnes sūt sibi obligate pig
nori. Et sic dispositō in vno operat denegatō. ut. l. fi. C. de pact.
Item ibi in scdo casu respondet qd dispositum in vno si habet ca
sum signatū a contrario sensu tunc significat dispositōem contraria
in illo casu. §. dōtes mibi pecuniam pure iussu meo pmisi. et. qđ
sub obitōne si ex illa venerit depositum videt id qđ sub cōtraria
dispositōne scz si nō venerit eam mīp. nō. de leg. Et illa dispositō
contraria. contrario sūt tollitur casu ex istis verbis dispositōis seu
ex eoz significatione exp̄sso. Sed aliunde ut. l. pecuniam. ff. si cōp. et.
Item legatum pure ad episcopatū sub obitōne sub contraria con
ditōne datum esse intelligitur. ut. l. aliquādo in fi. ff. de condi. et
tem. vbi lex. nō dicit Datum est. sed datum intelligit. fa. quōd
v. glo. in. l. apud antiquos sup. ver. b. dicitur. C. de fur. Item
ibi danda dotez mulieri stipulor mibi reddi si p diuorciū matrimo
nium fuerit solutum hoc casu in casu contrario scz si fuerit solutum
non per diuorciū sed per mortem. nihil videor disponere. l. si cum
dote. ff. solu. ma. Item ibi conuenticulam illicitam fieri phibemus
extra ecclesiam. l. conuenticulam. C. de episco. et cle. Non ideo se
quitur qđ in ecclesia permittatur fieri quia cōtra rationem natu
ralem et ciuilem est. et sic hec verba extra ecclesiam ibi nihil ope
rantur sed ibi conueniunt quia defacto non fiebat in ecclesijs. sed
extra in priuatis domibz. Et sic lex phibet morbum vrientem qā
quod mendicamenta morbis. sed exhibent iura negocijs. In aut.
hec constitutō in nō. constitu. in p. i. coll. viij. fa. e. ut cōstituere
tur. l. dis. Item in terco membro resp̄ndet qđ in disposito in fauo
re in significatur etiam dispositum in lesionem. ut si contrahendo
tecum societatem. dico paciscendo qđ habeo duas partes lueri. et
tu terciā significatur alia dispositio qđ etiam habeo duas ptes
dammi et tu terciā. in. i. pro socio. §. illud et sic significat dispositō

retor: hua dispositi in leuonem disponentis seu paciscentis sui fauore. Ex hoc tenentur questio talis q̄ qui impetrauit gr̄ciam ad prebendas integras non habet gr̄ciam ad semiprebendas quia in semiprebendis nihil est dispositum. Item iudei nō possunt ueniri die sabbati et nō possunt uenire. C. de iudeis. l. die sabbato. vtrum q̄ scz non posse uenire nec posse ueniri dispositū exp̄sse et significat et vbi dispositiuis. Nec h̄ dispositū q̄ non p̄nt conueniri re torquetur in eorum leuonē q̄ nō possint conuenire quia dispositio vtrumq̄ cōtinet. ergo nihil significat aliud. Item dīcendū in disposito in odium scz q̄ etiam significet fauorem. vt aliquis est manifestus ecce odium. Et sequitur fauor q̄ non compellit esse tenis. Item in re legato qui etiam nō testificat ad quartū membrum. Respondet affirmatiue q̄ dispositū in vno simpliciter etia significat extensionē in alio vt q̄ cedit alteri in fūdo suo aquehaustū etiam intelligit concedere seruitutem itineris ad aquehaustum. l. item. §. i. ff. de serui. rusti. p̄dio.

¶ Distributiuum dicit quod distributōem significat. et hoc diuersimode prout diuersitas subiecte materie vel aliud mediū p̄babile habet diuersificare. v. g. sic dicens quilibet fert lapidem sensus est q̄ vnus quis q̄ p̄ se et insolidum fert lapidem. Ideo si testator dicit. quilibet heredū meorū det ticio. x. tūc quot sunt heredes sciens ticius habebit. x. l. si pluribus et ibi notabilis glo. ff. de le. ij. Item ibi si testator ostendat q̄ dōs vel tres cū digito h̄cat quilibet vestrum heres mihi esto. sensus q̄ quilibet sit heres in p̄te non insolidum. l. hoc articulo in fi. ff. de heredi. insti. Nam materia subiecta non patitur de pluribus quemlibet insolidū heredem esse cū impossibile sit quilibet eandem hereditatem insolidū attribui. Item ibi quis quis mihi heres erit det ticio centum siue vnus solus heres sit siue plures. ticio debent centum solum. l. ab omnibus in prim. ff. de le. i. et. l. si quis in fundi uocabulo in fi. eo. ti. Et si in eodem casu testator postea prohibet vnum heredū dare ticio vel eximit eum a dando adhuc centū debent ticio ab alijs. l. ab omnibus in prim. pali. Item ibi quicumq̄ primo ingressus fuerit castrū habebit centū. duo simul ingrediuntur quilibet admittet quia hoc distributiuum verificat in vno solo et etia in pluribus vel omnibus concurrentibus quia primus est qui alium ante se nō habet. Et actus primus verbi distribuitur cuiuslibet insolidū ideo etiam actus sc̄di vbi ergo quilibet qui primo ingressus habebit centum. l. qui filiū. §. i. ff. de le. i. Sed si dicatur. quicumq̄ ingressus fuerit primo habebit illū equum vel hūc fundum tunc pluribus simul ingredientibus

nullus debet habere eꝯ pꝯrio significatō verbi quia vnum tm̄ re-
quirit. Item ibi quicunq; ceperit vexillum tꝯ pꝯnoꝝ h̄ abeat cen-
tum. duo simul cupiunt h̄ij duo simul centum tantum habebunt.
Ratio har. quia actus primi verbi scilicet capiendi vexillum non
operit cuilibet in solidū. Ideo nec actus secundi verbi scz habendi
centū. Et est simile sic duo simul portāt trabē ⁊ nullus eoz p se. l.
ita vulneratus. §. i. ff. ad le. acq̄l.

¶ **D**iscussor. Re. j. inspector.

¶ **D**isertus vel disertor. Item q̄s facundus. Et inde dicitur diserta-
tio. et est ciuilis sapientia. vt. C. de or. cog. l. qualis. inde venit sup-
latius dicitur. C. de adus. diuerso iudi. lege. pꝯt tōnem
in iudicio.

¶ **D**istingere vel distinguere est offerre data vꝯ accepta vt in. l.
dignose. §. i. ff. de v. sig.

¶ **D**ispēdiū dicitur damnum vel detrimentū. Aliter dicitur longū et
utile. opendium. C. de pꝯ. et vtile. de accu. qualiter ⁊ quāto. n. ad
fi. et. c. dispēdia de rescrip. li. vi. in glo. n. et ele. dispēdiosa de
iudi. fa. re. q. ob gratiā de re iure. li. i. dicitur dispēdiosa. i. dāno
fus de palle. de iudi. vbi dicitur in glo. Quāq; dispēdiū item dicitur
q̄s tediosum absq; tamē vtilitate. vt in iure pꝯallegato dispē-
dia et qualiter.

¶ **D**ispensare est item q̄s disponere. unde dispēsatōres dicunt eꝯ
q̄ dant alicuius vel res disponere. et ita accipit in. l. dispēsatōres
ff. de solu. Et dicitur dispensare quasi diuisa pensare. videlicet rigor ē
iuris relaxare p eum qui hoc facere pꝯt. Et si aliter sit nō est dispē-
sare sed dissipare.

¶ **D**ispensatō est iuris omnis pꝯuidā relaxatō vtilitate seu nēces-
sitate pensata. scdm̄ Guil. in spe. ti. de dispen. Vel sic ē rigoris iuris
p eum ad quē spectat canonice facta relaxatō. i. q. vii. nisi rigor
et. c. se. Quādoq; tamē dispensatō sumit in. pꝯie scz p iuris decla-
ratōe. vt in. c. quinta vallis de iur. iur. an. pꝯt ponit in spe. ti. de le-
ga. rub. de dispen. §. i. Item f. d. in. an. quem se. iur. do. ant. de
huf. Dispensatō est quēdam omnis mensuratō ad singula. ⁊ est d
iure nēcessa ppter impossibilitē pꝯuidēdi de omnib; pꝯticularib; si-
cut nauigantes quedā piciunt vt alia salua sit. i. q. vii. dispēlatō-
nes et traxit originem a deo qui ex sola misericordia et dispensa-
tōe vniūsa creauit et ea subiecit homini in. st. de re diu. §. in pꝯu.
Et dispensatō est q̄duplex scz semiplena. ad minores ordines vt
i. q. i. q̄s heretice. Plena ad sacerdotiū. i. q. vii. ouemētib; Plenior
ad ep̄m. xij. d. nososuetudinē. Et plenissima ad pꝯmatū cēs ordines

et dignitates. xxiiij. q. iiii. in sa pietas. vt nō. x. an. in glo. c. palle
nos osuerudines. Item nota q̄ dispēnsans debet habere intuitū bo
ni vniuersi cū ois lex p̄ bono publico fit inuenta. iij. di. Erit autē
lex et intuitū ratiōis et cause hinc est si dispensatō fiat absq̄ in
tuitu ratiōis dissipatō dicit̄. vt nō. in. c. q̄a intantū de p̄ben. in glo.
vlti. etiam nō tutus est quo ad deū cum quo sine causa dispensat̄.
vt nōt. ber. in. c. nō est de v. et v. redemp. fa. xi. q. iij. is q̄ p̄est. et
xxiiij. q. i. manet. Et debent tria mouere dispēnsantē. necessitas vti
litas et euidentis p̄rogatiua meritoꝝ. i. q. vii. tali diugio. et. c. exis
gunt. Item dispensatō nō deditur cuiq̄ nisi ab habenti legē cō
dere et tollere et sic p̄ principem et papam vel eoz auctoritate
fieri potest. Et dicit̄. notanter q̄ dispēnsans debet respicere cō
modum vniuersi quā alias videre dispēnsatio impossibilis. i. ius
cōmune introductum fit p̄ bono publico. iij. di. c. s. alle. Et q̄ dis
pensatō ius p̄uatum dicatur. iij. di. p̄uilegia. et ius publicum p̄
f̄redum fit p̄uato. c. bone. i. de postu. prela. Sic em̄ dispensatō fit
etiam p̄ bono communi. Item nō dicitur acceptio p̄onaz que p̄
hibetur. c. nouit de iudi. et de re iure. in iudicis li. vi. Quāto cir
ca equales equalia et mequales seruānt mequalia cum bonis nō
solū metu penaz. vtz etiaz p̄mior exhortatōe afficere debeam?
ff. de iusti. et iure. l. i. Ideo bene concedit̄ vni quod alij denegatur
Item licet extra ius naturale nō admittatur dispensatō. xiiij. di. in
p̄m. Et ius cōmune fundetur super naturali ratiōe. di. osuetudo
Tame dispēnsans mouetur ratiōe particulari contra ius cōmu
ne quod nō potest omnibz particularibz p̄uidere ergo dispēnsatur
scdum naturalem equitatem et ratiōabilit̄. Nam quā alijs la
borat p̄miaz et plura sentiet omōda q̄ habuit dnera. v. in reg. q̄
sentit onus rē. de re. iure. li. vi.

Disputare est allegare vt videlicet intentōez suam p̄ pbātōez
in iudicium deduc̄. s. ostendere et eam vni p̄ asseuerare et roborā
re vt. ix. q. iij. alioꝝ. et. xxiiij. q. vii. cōuenioꝝ. et de fi. instru. inē dile
ctos. et de re iudi. abbate. sane. li. vi. cū similibz. Quā aut̄ huiusmodi
allegatōez et disputatōez fieri debent sup̄ testibz et alijs actibus
p̄z in. c. causis de testi. et in aut. q. i. q̄a cū similibz. De hac mate
ria vide spe. ti. de dispu. §. allegare.

Distrabere est vendere. vt. ff. de contrahen. emptio. et vendi.
lege si ita distrabitur et lege rem alienam et. l. quotiens. eo. titu.
cum multis similibz.

Diuertere est discedere diuortō. i. contractum matrimonij se
pare. Vnde dicit̄ mulier diuertit se a viro suo. vt. l. iij. ff. de diuoz.

et. l. si ita filia. ff. de. t. f.

Diuinatio accipit̃ tripliciter. Primo p̃ sc̃ia theologie a qua theologi dicunt̃ diuini. Sec̃do p̃ sc̃ia in fula a deo. Et sic accipitur. puer. xliij. c. diuinatō in labijs regis. nam in iudicio nō errauit os eius. Tercio p̃ sc̃ia magica vel fallaci p̃phanatōne vel p̃phetisatōe quia falsi p̃phete et magi fingunt se p̃uidere vel p̃scire futura ita capitur in. l. nemo. C. de male. et mathe. t̃c. et sic dicit̃ diuinatō a diuino as are. i. vaticinari vel futura p̃dicere. Genus aut̃ diuinatōnis a p̃phis fec̃ esse ablatum et diuini dicit̃ sunt quasi deo pleni. Sunt autem duo genere diuinatōnis cuius quidam quattuor dixerunt esse genera. Et habent̃ hec omnia. xxvi. q. iij. c. i. in p̃mo.

Diuortiu sc̃dm Goff. et hosti. in kin. e. ti. s. j. est inter virum et mulierem legitime facta separatō. Et dicitur legitime. i. quos deus coniunxit homo nō separat sed violenter et absq̃ ratione. Non enī homo separat quos pena damnat. quos reatus accusat quos maleficium cogitat. xxxij. q. ij. quos deus. e. de sang. et af. fimi. c. de infidelib. Et dicitur a diuerse te p̃nentiu quia hii q̃ matrimonium distrabunt in diuersas partes eant. v. de eo. ti. l. p. t. ij. et. ff. de ver. sig. l. inter stupr. s. diuortium et. l. inter diuortium. Sic ergo dicit̃ est a diuorciando q̃a in veritate diuerse sunt mentes diuorciator. q̃ pus erant diuncte vntoz. quai et etiā repudiū dicit̃ solet. ff. e. ti. p. to. et. C. de repu.

Dyu. item est q̃ sacer vel diuinus.

Dyu. accipit̃. i. ep̃lam impialē p̃ q̃ reuelata est q̃ntitas q̃ solita erat dari in ordinatōe p̃dificis.

Dies est duplex naturalis et artificialis. Naturalis est q̃ more romano incipit a media nocte et altera sequenti media nocte finitur. l. romano. mo. ff. de fer. Et significat p̃t quouis significandi modus declarat. Sed ibi heretem institio e. die tali vsq̃ ad diem talem dies nihil facit quia tollitur dies et dispositō remaneat pura lege hereditas. ff. de here. insti. Similiter ibi Constituo p̃dico tuo seruitutem tali die ad talem diem. ff. de serui. l. iij. Ratio quia hoc casu et p̃ce sic equaliter disponitur vt nihil significet ipso iure sed in effectu. Item si promitto tibi ascendere capitulum prima die qua mortuus ero nihil significat quia subiecta materia significare non dat. Sed ibi lego tibi fundum post decendium p̃ hanc diei appositōem impeditur translatō domini. vt in. l. sempromus. ff. de usufructu. lega. et tamen ibi promitto tibi decem post decendium non impeditur obligatō lege centesimus.

ff. de verb. oblig. et ita dies apposita significat ibi dominium
impediri hic aut non significat obligationem impediri sed tantum
executionem. sed que sit ratio diuersitatis docet. se multum inuoluunt
potest tamen dici ista ratio quia si impediretur obligatio nulla esset
promissio vel legatum. nam ad id tempus trahi non potest. Secus in
obligatione que de sui natura retrahitur sed dies certa non potest
sic retrahi in domino. et sic dies optime impedit dominij transla-
tionem. Item ibi promitto tibi qua die mihi placebit valet disposi-
tio quia dies seu tempus potest poni in voluntate obligandi licet non
ipse actus. Etiam dies incertus per obligationem habet ut in l. dies in
certus. ff. de iudic. et demon.

¶ Dicitur sunt columpne ecclesie in quibus imagines patrum in suo
catholico ergo ponuntur. Vel sunt tabule scribendi vel pingendi a
dicto dicitur.

D

Docibilis proprie dicitur liber. Sed docilis est homo domesticus potest
tamē vni per reliqua. xxij. dist. Qui episcopus in p. c. Et petrus in epistola
erunt omnes dociles. de. c. x. di. §. ecce.

¶ Dicitur est quedam pars alius que ex noue vnicuique proficit nec dicitur ad to-
tum ut in l. de her. insti. §. hereditas.

Doli actio Re. §. Actio de dolo.

¶ Doli actio secundum hostium. et in sum. et glossa. Est calliditas fal-
lacia aut machinatio ad circumueniendum decipiendum seu fallen-
dum alteri adhibita. ut ff. de i. l. §. 1. Et committitur calliditas
talis intacendo vel dissimulando. Vnde salomon qui dissimulat ini-
uriam callidissimus est. Et potest poni exemplum in venditore si sci-
ebat seruitutem deberi vel rem alienam vel alij obligata esse. nec
certificauit emptorem tenetur ei quia dolo malo veritatus est. de h.
de rescrip. c. sup. litteris. xxv. q. ij. prescriptum. Sed fallacia om-
nit in menciendo et falsum asserendo contra conscientiam. Vnde Aug.
Mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. xxij.
q. ij. §. ille ergo. Machinatio committitur ex parte verborum. xxij.
q. v. queque arce verborum. Nam machinatio est occulta insidiatio
Dicitur autem doli actio ad differentiam doli boni Nam doli actio
bonus est quando aduersus latronem vel inimicum quis machina-
tur. multo fortius in hostem publicum. xxij. q. ij. vtilem. et. c. queri-
tur. et. xxij. q. viij. ut patet. ff. de l. ij. l. cujus pater. §. ticia ad fi. Et
talis doli actio fraudem excusat. ff. de l. ij. l. palle. Est tamen hosti. fi-
des seruanda fides seruanda. xxij. q. ij. noli existimare sed frangem-
ti fides fides frangatur eibem ut. C. de pact. l. petende in glosa.

acur. unde veteres dolum bonum vocabant solerciam. vt. ff. e. ti.
l. 1. §. nō fuit. Unde dicitur iste est bone mōlis quasi bonū dolum
intus habens. i. ingenium et solerciam. Unde et salomon in iudican-
do meretrices bonū dolum adhibuit. i. ingenium de p̄sump. c. affer-
te. Item dolum bonus fraudem excludit. Pal. l. cū pater. Item do-
lus fraus et simulatō. sunt nomina reatum qui nunq̄mittunt
a canone. Et qui peccat nō peccat de legis auctoritate. xxiii. q. iiii.
qui peccat. Et vilis simulatō est de his que vi. me. ve. cau. fi. Un-
de nil refert armis contingat palma dolo. Nam dolum est vir-
tus q̄ quis in hoc requirit. Sed nedum quis alienam perfidiam
arguat p̄riam fidem soluat. l. xii. q. iiii. innocens. Et quomodo ex
dolo datur actō doli que dicitur subsidiaria cū nullum aliud remedi-
um fuerit. De hoc vide goff. Et nota differentia inter ista quā-
q̄ nemina. dolum. lata culpa. leuis culpa. leuissima culpa. et casus
fortuitus. Nam dolum est inuidiosa vel studiosē machinatō ad ali-
quem decipiendū. vt supradictum est de dolo malo. v. §. de posuisti
penes me librum. et ego dolose ad finem q̄ tunc que scio furem
esse. et qui vult furari librum tuum in domo mea intrare faciam
dimitto ostium apertum vt fiat et furetur. ego seruo: de depō-
sito subtracto quia omisi dolum. Sed lata culpa est non intelligere
q̄ omnes intelligunt. vel nescire q̄ omnes sciunt. vel q̄ maior ps-
icit. Leuis culpa est desidia vel negligentia. Sed leuissima culpa
est que aliquo modo potuit prouideri. Et casus fortuitus est inopi-
natus. quia rei euentus qui a nullo diligenti potuit prouideri. vt in-
undatio. naufragium. ruina. incedium. t̄pestas. incurfus latronū.
De quibus dicitur. qui. mo. re. d̄tra. obli. §. Item is cui. Et ibi melius
q̄ aliqua d̄. l. et. l. de pig. ac. l. que fortuitis. Et quando dolum
adhibet reus intelligenda sunt verba sedum q̄ actor intelligit.
alias debent intelligi verba in p̄prio sensu. de spon. c. ex litteris in
tex. et glosa. Item qui dolum obicit dolum probabit. l. quotiens.
ff. de p̄ba. hoc tamē fallit in pastore qui negat suo dolo vel negli-
gentia ouem perisse et in custode carceris ar. ff. de eden. l. si quis
§. vi. Itē dolum est fraus et cōuersio. ff. de pac. l. iur. gē. §. do-
lo. Sed d̄tra. ff. de re. iur. l. fraudē ubi d̄ q̄ fraus non fit sine dolo.
So. fraus fit duplici. Vno mō de re. n̄. filio et sic nūq̄ fit sine do-
lo. Alio mō de re sine filio vt q̄n aliq̄ accepit aliquē re ip̄a igno-
ranter et sic fit sine dolo.

¶ Doli capax est p̄ximus pubertati sc̄z q̄n mas h̄z. xj. ānos et di-
midium tūc em̄ p̄t delinq̄re p̄ter q̄ i adulterio fm accur. Femina vō
q̄n h̄z nouē et dimidium ānos. vt nō. ff. de re. iure. l. pupillis. Aug.

vero dicit in epistola ad renatum quod puer dicitur tunc capax cum est. vij. annorum quia tunc mentitur et verum loquitur. De his non in c. omnis utriusque sexus in p. et remis.

¶ Domestici sunt libertus. colonus. ascripticius. mercenarius. omnes de familia alicuius siue sint liberti siue non et omnes familiares qui habitant cum aliquo et vxor. Et qui sunt in eius potestate et proximo. De his vide de cor. in glo. sum. iij. q. v.

¶ Domestici iudices dicuntur esse ex quibus pro magna parte ius pendet et consilium. hi etiam dicuntur assessores eo quod assistunt iudici. et in causa cognoscendo suum prebent consilium vel officium ut patet ex rub. C. de assess. Qui autem dicantur domestici ipsius iudicis non. ff. e. ti. iij. in glo. ut sui milites Ro. s. assessores.

¶ Domicilium alicuius est ibi ubi maiorem partem fortune sue consistit vel magnam partem honorum suorum. Vel si ibi habet larem. Familia. ut C. de inco. et consi. l. si ciues li. x. Vel si ibi nihil haberet assidue tamen ibi versatur. Sola tamen domus non constituit domicilium. sed magis ibi erit ubi quis summam rerum suarum constituit unde rursus discessurus non sit unde cum profectus fuerit peregrinari videtur. et ad quem locum cum redierit peregrinari desinit. Vide de his inno. s. fo. ex. ex. pre. Abbas tamen non potest habere domicilium nisi in suo monasterio licet alij seculares clerici sicut et laici bene possunt plura habere domicilia cum diversis locis ita instruxerint ut non minus in vno quam in alio se collocasse videantur. Potest etiam quis esse sine domicilio secundum glossam de fo. compe. Et quamuis glossa scripsit quod clericus ibi habeat domicilium ubi larem constituit non semper ubi ecclesiam habet. Archidiaconi tamen notat quod locus ubi clericus seu loca in quibus clerici tenent ad residentiam semper debent pro domiciliis reputari licet etiam aliqui stradicant. Et sic etiam notat inno. et bol. de pui. ex. ore. vide de hoc archidiaconi de rescript. statutum. li. vi. in glossa super ver. actor et reus.

Dominium directum secundum azo. in sum. de iure emphi. circa finem dicitur habere ille qui possidet civiliter tanquam dominus et illud dicitur dominium directum quia solus dominus directus habet civilem possessionem ut non in l. iij. s. ex straria. ff. de acq. pos. Vel ideo sic habet dominium directum quia sine omni alia obligatione liberam potestatem habet rei que non est in illo quod habet dominum utile vel mixtum.

¶ Dominium mixtum forte idem est quod directum licet de illo dominio et sequenti raro legatur. Dicitur tamen illa duo dominia mixta et mixtum sunt potius due diuisione quam quod diuiduntur in genus imperium. ut sic omne imperium autem est mixtum aut mixtum ut in l. imperium. ff. de iure iu.

magis se habere q̄ eū cui donat subaudi tradendo vel se obligā
do ne hec diffinitō legatū atineat p̄ vba illi posita. Dicit̄ em̄ tra
dendo vel se obligādo vt nō referant̄ ad testatōrē. Differt autē
donatō sc̄z causa mortis a legato iū ea q̄ notat̄. C. de do. §. i. in
fi. Hosti. aut. e. ti. in sum. §. i. eā sic diffinit. Donatō causa mortis ē
timore mortis imminētis vel future alicuius rei p̄uide et liberali
ter facta collatō. et huius tres sunt species fm̄ hosti. e. ti. in fi. q̄s
ponit sub. §. q̄ eius sub. §. spēs. Nam donatōm causa mortis p̄ma
spēs est cū q̄s donat metu mortalitatis future et nō instātis. Secda
est cū q̄s donat metu mortalitatis instantis desperās de dualescen
tia et h̄ donatō cōpat̄ ei q̄ est inter viuos. Tercia q̄n magis vult
se h̄re q̄ eū cui donat. et magis donatariū q̄ suū heredē. P̄dictę
spēs s̄t colligi ex. l. i. i. natus. §. mortis iūcta. l. ff. eo. ti. et iunt ex
p̄llē in. l. ij. e. ti.

¶ Donatō inter viuz et vxōrē scdm̄ azo. in sum. C. e. ti. est q̄ fit cō
testante m̄rimoniū q̄ scdm̄ leges est phibita. Ideo ne mutus amo
re inuicē phidiant̄ donatōz nō sperātes sep̄ p̄usa erga se facili
tate abēntes. Nec esset eis studiu liberos p̄cip̄ educādi. Et est illa
rō scdm̄ azo. q̄ sep̄ futurū esset vt m̄rimonia sep̄arent̄ si nō dona
rēt hij q̄ possent. et m̄rimonia venalia essent. Oia p̄dicta habent̄
e. ti. l. i. et. ij. Aliē tñ accipit̄. De h̄ vide hosti. in fi.

¶ Donatō inter viuos scdm̄ azo. in sum. est q̄n rem̄ q̄ā dono malo
habere illū cui dono q̄ me. h̄ diffinitō colligi p̄t. ex. l. i. in p̄nci. ff.
de donā.

¶ Donatio inter p̄ntes et liberos scdm̄ azo. in sum. C. de do. inter
vi. et vx. q̄bi dicit̄ q̄ omnia illa q̄ dant̄ dōnatio inē vi. et vx. dā
tur etiā dōnatio inter p̄ntes et liberos. Nec em̄ vt nō. C. de do. §. i.
l. donatōes iuris impossibilitate phibite sūt cū vna et eadem p̄so
na iuris art. ficio et timef̄ p̄r et filiū genitor̄ et genit̄. vt. C. de im
pub. et ali. substi. l. fi. dō fi. Si alter alteri donat sibi ip̄s donare vi
det̄. Et idē nulla est donatio nisi in casibz. puta in dote et donatōe
ap̄ter nuptias vt. ff. fami. herci. l. si pomponiū s̄pladelphus et. ff.
de colla. bo. et de col. do. §. i. et. q̄ eq̄s passibz ambulāt. vt. l. fi. C. de
do. añ nup. Itē cū donat mobilia filiof amiliās eundi in castra vt.
C. fami. herci. l. iij. Itē valet rem̄tio usufructus in rebz aduēti
ciz. vt. C. de do. lib. l. cū optz. §. finali. vs. Et de oibz p̄dictis casibz
sc̄z in q̄bz tenet h̄ donatio est glo. nōbilis. C. de inoffi. do. l. iij. Itē
donatio facta in alimētū alias n̄ tenet donatō s̄z tñ si facta est in
filiū tanq̄ in extraneū vel collata in eū s̄p̄mo iudicio confirmant̄
eodem mō et cū eadez determinatōe q̄ confirmat̄ donatio facta inter

diuges vt. l. donatōes p̄al. C. de do. mē vi. et vx.

¶ Donatō mera est eadē in cū simplici scz qñ inter viuos donatio fit. Quā etiam dicit̄ pura libertate nō ob causam secutā. Si vero fit ex causa p̄cedente tūc dicit̄ remuneratō pot̄ q̄ donatō vt. C. de do. liber. l. cū oportet. §. cū aut.

¶ Donatō facta ob causam interpositā scdm hosti. in sum. e. ti. §. quot eius species. Est quedā donatō inter viuos que fit ob causā interpositā et denotat vt aliquid fiat vel nō fiat vel ppter qd̄ fit donatō secuti ppter finē iuxta ea que habent. l. i. §. i. ff. de dona. vt etiam. s̄. dictū est.

¶ Donatō p̄fecta et pura est species donatōis simplicis. et est qñ statim pura liberalitate trāsfert̄ dñium rei date de ista. C. de do. et. ff. e. ti. generalit̄ p̄ tō. 7. maxime. ff. e. l. i.

¶ Donatō aut̄ imperfecta siue obitōnalis vel sub modo est etiā species donatōis simplicis. s̄m hosti. ibidem et est qñ statim trāsfert̄ dñium rei date et nō nisi sub obitōne vel modo. vt in diem. vt dono tibi si rex intrauerit italiam vel dono nō q̄ tuū sit hinc ad annum vel aliqd̄ h̄mōi. De ista. mater. ja. Re. C. de do. q̄ si. sub mo. 7. obitō.

¶ Donatō simplex est q̄ causam nō habet. et cū donās nullo casu velit ad se redire qd̄ dedit vel datur se p̄misit. vt. ff. de do. l. i.

¶ Donatō sub modo comprehenditur supra sub donatōne p̄fecta vel imperfecta.

¶ Donatō sponsalicia scdm azo. in sum. C. de do. an̄ nup. §. sponsalicia s̄ illa q̄ a spōso spōse fit vel dicit̄ licz raro accidat. C. ti. p̄al. l. si a spōso. §. p̄ si spōsa interueniēte. vbi dicit̄ si spōsa interueniēte vel nō interueniēte dicit̄ donatōnis. t̄. qd̄ raro accidit fuerit aliqd̄ p̄ponit̄ targitū. Rō qz femininū genus auaissimū est in donatō. ff. ad velleja. l. si ego in fi. vbi dicit̄ facilius se mulier obligat q̄ aliter donat. Et ibi nō accur. is donatō fit intuitu mulier. Et ideo nō p̄t dici v̄re ppter nuptias donatō s̄ simplicit̄. Cōditio aut̄ inest si steterit p̄ dante vt. C. de do. an̄ nup. l. cū veter. f̄na.

¶ Donec nō. io. cal. in omento decret. post cessionē de p̄ba. 7. significat diuisimode put qd̄uis mediū p̄ ad se significare declarat. v. §. lego filie. x. donec nubat significat legatū esse annuū. l. legatū ff. de annu. l. Rō qz hęc dicitō significat limitatōez. Et ex h̄ sequit̄ qz testator voluit facere multiplicatōem cuius fit limitatō ad tps nubendi et ex tunc nō debeat. Itē ibi lego filie fundū comelianū donec nubat vel donec capiat̄ ascendant nō significat legatum annuū qz subiecta materia nō patit̄ q̄ nō est multiplicabilis. S̄ t̄m significat extinctōem adueniente tpe nuptus vel ascensionis

capitoli. Item ibi donec inuenta sum scribitur non licet et debitoribus et legatariis heredem venire. l. si quis conec. C. de iur. delibe. quia subiecta materia hoc declarat. Nam inuenta sum debet incipi et finire infra certum tempus ut in eadem. l. dicit. Item ibi creditor facit debitori pactum de non petendo donec ticius fiat osul significat limitationem exceptionis pro euentu. et sic etiam obitorem ut si ticius fiat osul finiat exceptio pacti si non sed mori ante fiat osul fiat per petuata exceptio. l. sufficit. ff. de obi. et demon. Nam ex euentu incerto futuro significat obitio. l. ita q. ff. si cer. pet. Item ibi locus est obitorem furtive donec dñi a dño recedat significat limitationem et q. ipso iure dñi recedente non est locus obitorem. l. sine. C. de iur. ff. de obi. fut. Item ibi promitto. p. singulis annis donec ticius osul fiat ticio existente osule adhuc obligatus sum ipso iure sed peten tempore. l. eū qui ita. ff. de ver. obli. Ratio q. non est in potestate disponentium obligationem limitare tpe ut ipso iure finiat tpe. Item lego fundum donec ticius fiat osul. ipso existente osule finit legatum et omnium ipso iure ad heredem reuertit. l. si. C. de leg. q. i potestate testatoris est facere legatum tpeale et finire tpe ipso iure ut ibidem. Item ibi dono tibi podium donec ticius fiat osul ticio existente osule non finit donatum ipso iure nec reuertit dñi. um ad donantem ut. l. ea lege. C. de obi. ob. cam. Ratio q. non est in potestate strahentium facere stratum finire tpe vel dñi. um transferri et sic de similibus.

¶ Dos secundum azo. in sum. C. de iure dotium est quod datur a muliere marito. ut. l. si rem estimata. ff. de iure dotium. vel ab eius patre vel extraneo. ut in s. accedit. l. unica de iure dotium et infimis alijs in quibus dos em. marito datur vel eius patri ut. l. fundus. ff. de iur. her. et. l. si marit. et. l. si filia. s. hec aut. e. ti. Et s. propter onera matrimonij ut. l. pro oneribus. C. de iure do. ut perpetuo sit penes eum. ut. l. i. ff. de iure do. Et durat quod diu durat matrimonium nisi maritus cogat ad inopiam. s. ideo dicitur quia dos soluto matrimonio debet redire ad uxorem vel eius heredes. sicut donatio propter nuptias ad maritum vel eius heredes. C. de pact. ob. ten. ta sup. do. l. pen. Et aut. equalitas ubi dicitur quod bonum est ar. de dote. ad dona. propter nup. Fallit s. in casibus in glo. unica circa medium. in. c. puenit de emp. et ven. Dicitur autem ferna ut canit glo. C. de dona. an nup. l. si. que propter matrimonium comm. editur et sine eo non potest esse. ut pallegato. l. finali. C. de dona. ante nuptias. et. ff. de iure dotium. lege tertia. cum similibus nec propter matrimonium prohibetur sicut prohibetur simplices donationes. Et oportet quod dos quod matrimonij sit non dando defectum sed de

iure tractum ut. C. de eod. ob causam. l. i. et repetit. qn do ma-
trimonium stare non potest. c. et si necesse de dona. inter vi. et vxo.
Etiam redit mulieri se parte propter consanguinitatem. c. nup. et c. i.
e. ti. Diuidit aut scdm azo. vbi s. dos in pfecticia de qua habet in
l. pfecticia. ff. de iur. do. et in aduenticia. Que diuisio colligitur ex. l.
filie totē ibi nec dubiū. C. de coll.

Dos aduenticia scdm azo. est q̄ nō p̄ficiat a parente vel tanq̄
a parente ut sic extraneus dedit patri ut daret in totē. l. p̄fecti-
cia. §. si q̄s certam. ff. de iure. do. Vel si pater nō tanq̄ pater §. ut
extraneus dedit puta q̄a debebat filie et ei voluntate dedit in totē
viro ut deā. l. p̄fecticia. §. si. v. ceter.

Dos p̄fecticia est que a patre vel tanq̄ a patre vel ab auo vel
pauo p̄fecta est scz de bonis eius vel facta eius p̄ filio vel nepote
eius vel q̄ alius de mandato eorū cōstituit ut p̄ses aut curator
dedit de bonis alicuius eorū. Si erat parens p̄bigus vel furiosus.
Nec refert an filia vel neptis sit in potestate cōstituta vel eman-
cipata. Non em̄ ius potestatis sed nomen parentis facit potestatem p̄-
fecticia a parente. §. videat. data si ipse dicit. vel iubet alium dare.
vel p̄ses vel curator eius dedit. ut dictū est. Idē ē si negociorū ge-
stor ius dedit et ipse ratū habuerit. q̄ oia habent in dicta. l. p̄-
fecticia in p̄n. iuncto. §. i. et fi.

Dotis p̄uilegia sunt multa. Require de hoc azo. in fi. C. de p̄ui-
to. Et sic in tractatu libelloz. ti. de dona. inter vi. et vx. §. forma-
tis vbi notatur.

Dotis p̄missio scdm hosti. vel nuda pollicitatio scdm azo. e. ti.
fit p̄ stipulatōem. et etiam quādoq̄ sine p̄cedenti interrogatōne.
Nam pollicitatio nihil aliud est q̄ offerentis p̄missio. ut nōt. C.
eo. h̄p. rub.

Dromones dicuntur qui p̄erant nauibus ad seruandū traiectionem
maris in hoc rei publice militantes et maris transitū tenentes vel
tuētes. C. de offi. p̄fec. p̄toris aff. l. ij. vñ etia adhuc eorundē na-
ues noie vulgari dromones appellantur.

Dub

Dubiū siue obscurū vbi interpretandū est p̄ reo nisi in quattuor
casibus scz qn agit de rā liberali. de offi. i. test. de m̄rimonio et de do-
te ut de fi. instru. c. inē. vñ lectos in glo. vi. de re iudi. c. vñ. Itē du-
bia sūt in meliore p̄tē interpretanda de re iur. estote. In quibus ad omni-
nē intelligētiam vbi recurritur ē. c. ex lris de spō. et tucior via in
dubijs ē eligenda de homi. ad audientia et de spō. iuuenis.

Dubius in fide est infidelis de here. c. i.

Ducetarij dicuntur duces vel magistri ducentorum militum quorum dignitatem dicimus substantiuo nomine ducenā.

Dummō vide glo. in c. nō p̄t de p̄ben. vi.

Duellum dicitur singularis pugna que fit propter probatōem alicuius ita ut qui vicerit probasse credatur et victus in probatōe defecisse. Et dicitur quasi duorum bellum factum ad probatōem veritatis ac si per testes quis intentōem suam fundasset ut c. ij. de pur. vul. Quōdo autem sit licitum vel nō nō glo. in l. qua actōne. §. si quis. ff. ad l. acquil. vbi dicitur. Si quis in collietate vel pancracō. vel dum pugiles inter se certant alius alium occiderit et in publico certamine cessat acquilia. quia glorie causa et nō in iure gratia damnū datur. vide Et duellum nō debet fieri per eccle. ut m. c. i. de cle. pug. in duell. Si tamē clericus faceret duellum nō sequeretur mors. vel mēbrū de tr. glo. potest ex sui ep̄i dispensatōe in susceptis ministrare et etiam promoueri ut in c. palle. Etiam de iure civili duellum nō permittitur cum filio. §. i. ff. de le. ij. Et ibi not. glo. fi. Et dicit ibi bar. se audiuisse ab impatore quod antequam duellum permittatur quāque requirunt. Primum quod ille qui puocatur sit suspectus vel diffamatus. Secundum quod nō possit vera probatio haberi de eo de quo inculpat. Tercium quod puocatus sit par vel maior puocanti quā minori vel inferiori non licet ascendere ad superiorem. Quartum quod causa sit personalis et nō pecunialis. Quintum quod electa sit per duellum via armorum. Sexto via iuris iudicialis. Sed Jo. de m. dicit quod reperit secundum leges feudorum in tribus casibus permittitur esse duellum. Primum in t. d. pa. tenē. §. si quis hominē in c. coll. x. Secūdo in eadem institutōe in §. si quis alium. Tercius etiam eadem institutōe in §. si quis miles. vbi videtur inueniri quod in qualibet causa capitali potest fieri duellum. sic glo. infra teneat de re. l. umbar. que glo. remittit ad hū. gloss. in ventomi qui fecit tractatū de pugna et duello. Et dicit etiam duellum monomachia a monos quod est vnum et christiana pugna quasi pugna unica et singularis. Et ideo inter laicos prohibetur quia in eo deus temptatur. in q. v. c. monomachia. Nec obstat exemplum dauid pugnantis cum goliath quia privilegia paucorum nō faciunt omninē legē. xxvi. q. ij. c. nō exemplo. Et in his quod raro fiunt miraculū est. In aut. de adul. §. i. circa mediū col. viij.

Duplicatō est allegatō que datur reo ad infirmandū replicatōem actoris. ut in l. de repli. §. rursum. Et nō in spe. de excep. §. nūc de replicatōe. Vel secundum alios est replicatō vel ambilatō replicatōis. Et hō fieri a reo contra replicatōem actoris.

Duplicitas prohibetur in sex casibus ut not. archi. xvij. q. ij. in nullo

¶ Duplomia vt. ff. de ver. obli. l. stimus. §. cum ita est iter duplicatum vel sterilitas fm glo. ibidem. Nam tex. ibi exponit dicens ne qd duplante in dieb. ac noctib. et omni tēpestate stēpta iter stinuare cogat. Quasi dicat h. duplomia facit. Nā tex. ibi phibet euz qui ephesi datur. pmiserit nec eū duplomia te cogi ituz. ne tam delicate pgrebi. vt rēphensione dignus appareat. Vel §. duplomia dicit iste q duplata vtie dieta. Vel est ille q forruito tēpis euz. tu de duab. dietis facit vnā.

¶ Dumtaxat de h. vide archi. de rescrip. statutū. §. in nullis li. vj. et de iureiur. c. j. e. li.

¶ Duplois vel duplois est dupla ve tis. Et tñ de d.

Sec

Ecclēsia secundū archi. de elec. fundamenta. li. vj. in pñci. multis modis dicit. Quandoq. dicit collectō sanctor. vt. xxij. q. i. nuptiaz. xxij. q. iij. recuz. a. m. fi. Secdo ē catholicor. vel fidelium collectio. de off. dñe. ecclesia. et sic sumit. iij. q. iij. engel. d. ubā. Et nota q. sicut ex decret. iulij pape. c. ij. sumit tunc ecclesia est nomen gresum et dicit in latino cōuocatio ppter hoc q. omnes ad se vocat. Et de expositōe huius nominis ecclesia. vide. c. querelam. n. pla. vi. su. sub. an. can. o. ce. in glo. vbi nō. Nam sinagoga est cōgregatō que pprie est iudeorum. Sed subdare pprie est vtentium ratōe. Cōgregari autem solent pecora vt dicit hugo. Et dicitur catholica. v. vniuersalis quia per vniuersum mundū est constituta. ita exponit glosa. C. de summa trinitate et fide catho. super. sub. Vel vniuersalis dicitur id est generalis eadem doctrina ad instructōnem vel administratōnem. vt in allegato. c. iulij pape. vel dicitur ecclesia scdm grecos ab eccleis quod est miserās quia ipsa plena misericordia est. Nam nunq. claudit gremium suum credentibus. C. de summa trinitate in epistola inter. claras q. est iohannis sanctissimi archiepiscopi vrbis romane. ad iustinianum imperatores. Et incipit victor iustimianus pius r. habebit sex calumpnias et de hereti. super. eo. li. vj. Tercō est collectō malignantium. pñ. Obiui ecclesiam malignantium. Quarto est muroz ambitus. Et vide glo. in per. matricem in clem. i. de sen. excom. ibi concordantie. et quandoq. sumitur pñ. materiali ecclesia et ecclesie parietibus. Quinto est corpus christi. Sexto prelatura ecclesie Septimo obuentōnes ecclesiastice prouenientes ratōne ecclesie

h j

Octavo ep̄alis ecclesia. Et hanc des̄ignat ep̄iscopus quādo conse-
cratur. Nono viri ecclesi. lxxij. di. c. j. Decimo canonici matricis ecc-
lesie. xij. §. vlt. Undecimo maior pars capituli. lvi. di. apostolica.
Duodecimo significat ep̄um tm̄. vij. q. j. scire. Tredecimo est que
libet ecclesia p̄uincie cathedrales non romana. Nam appellatōne
ecclesie matricis intelligitur ecclesia cathedrales sed non romana
vt in. c. cum super de vsupalli. vide glo. ij. in. c. cum clerici. de ver-
fig. i. et. x. q. j. Antiquos ecclesie cathedrales nomine etiā intelli-
tur episcopus et capitulum illius ecclesie et non alij clerici. Et ec-
clesiarum bonū fuerit dei licet in omnia sunt eius hoc tamē speciali-
us. Et earū res et p̄sone diuino et humano iure ab exactionibus
seculariū p̄sonarū sūt immunes. c. quāq̄ de cen. li. yj. et ecclesia nō
debet ditari cū alia iactura. lxxij. di. generalis de pe. Nam. ff. de
di. in. de. l. Nam is natura.

Ed

Edes s̄m azo. dicunt edificia urbana. sicut ville rusticana. ita
exponit. ff. de v. sig. l. fundū.

Edere actōem s̄m azo. in sum. C. de eden. est exp̄mere vel desi-
gnare ius quo quis petit aliqd̄ ab aliquo in iudicō. fit autē editō
actōnum vel p̄ libellum iudici oblatum scz vt p̄ eum reo datur et
ipse deliberet vel in alio quem ipse descripsit vel sine libello dictan-
te auctore vel sapiēte suo qd̄ tūc est dictaturus. aut q̄ iure est vsu-
rus. ut. ff. e. ti. §. edere.

Editō instrumentoz s̄m editō. i. s̄m. de ff. instru. §. an instrumē-
tum ebi possit. et qualiter fiat. Et editō instrumentoz potest di-
ci copiatō vel comunicatio facta coram iudice vel eo presente siue
aduersariis sit presens siue non saltem cum confite. vt. l. p̄ editō-
nes. ff. de eden. ubi de editōne instrumentoz in glosa ibidem.
Nam edere est ostendere et copiam describendi facere. vt nō. m.
c. j. de proba.

Ecce nō. paulus in omento. e. in. loco. de proba.

Etiā illa dictio implicat. C. si tu vel cura. l. etiam et. l. fi.

Esculeus est genus tormenti ad modū crucis dispositū. C. de ma-
le. et mathe. l. et si excepta in fi. De hoc. xxij. q. j. c. j. p̄ archi.

Edictū quāq̄ idem est q̄ mādātū p̄ncipis s̄m illud. Luc. ij. Exiit
edictū a cesare augusto. quāq̄ idem ē q̄ ḡniale statutū p̄ncipis. vt
Edicūt reges indicit festa sacerdotū. Et differt a constitutōne q̄ consti-
tutō p̄t esse ḡnialis vel sp̄ialis. vt. l. p̄. de consti. p̄n. et sic accipit. C.
de edicto diui. adu. coll. et similibz. Quāq̄ idē est q̄ statutū v̄l mā-
datū p̄tōnis sic oia p̄tōnia edicta vt edictuz de albo scribendo et de

in ius vocato et de homi de qbz vite spe de acti seu peti. pponēdis
§. postremo. v. nunc dicamus de edict. Et quedam alia differētia
edictoz est et diuisio. q̄a quedā sūt prohibitoria. vt edictū de testi.
et m̄imonio. q̄ba pmissoria vt de iureiur.

¶ Edictum prohibitoriū est illud in quo regulariter omnis pmittit
q̄ nō phibet vt in pcuratoribz et testibz. ff. de testi. l. j. de trāsla.
pla. c. inter corporalia.

¶ Edictū pmissoriū s̄m io. al. de supplē. neg. pla. romana li. v. est
illud qd regulariter est prohibitoriū et tū incertis casibz pmittit
vt in c. romana pal.

¶ Edictū carlonianū s̄. o. s̄. carlonianum.

¶ Edictū diui adriani s̄m azo. in sum. C. de edict. diui. adri. toll. cō
tinebat qd si scriptus leges postularēt se m̄. in possessionē nō q̄
ter fieret missio nisi vicefima ps daret reipublice. Et quia m̄lce
erāt interpretatōes et distincōes circa h̄ edictū facte. Ideo hodie
sublato h̄ edicto sit missio in possessionē rez hereditariar. iurē dis
positōz quā ibi disponit seu ponit azo. Et ideo ponit vna rubca de
edicto diui adri. toll. in v. l. c.

¶ Edictū ediliciū s̄. idem qd actō edilicia. Nā actō edilicia ab edi
cto edilico descendit vt. l. cū aut. §. h̄e actōes iuncto. §. edilicie i. l. fi.
ff. de edi. edic. de h̄ Re. s̄. actio edilicia.

¶ Edictum p̄torium est qd p̄tor. edixit. iubendo mādando vel cō
stitueno vt fecit in edicto de dam. inf. et. vt. ff. de dam. inf. c. l. p̄
tor. ait et in alijs plur. ibz forte p̄ eodē m̄ sumit h̄c mādare et iube
re licet alias differant vt nota. ff. q̄ iussu. l. j. v. neq̄ putet quis q̄
hoc grauiter et aduersus eos constitutum. ff. nau. cau. sta. vt. s̄.
dict. in est.

¶ Edictū successorū s̄m azo. in sum. C. e. ti. est qd p̄uiderē credi
toribz. Et dicit ibi glo. qd est qd p̄toribz nō petentibz sequētibz pe
tentibz pmittit. et est in c. l. de gradu in gradu d̄ capite in caput
C. de succe. edic. l. j. Nā illud edictū p̄pter creditozes inducū est
ff. e. l. j. vbi illa scripta q̄ de verbo ad v̄bū p̄sita sunt et h̄ ideo ne
creditoribz longior mora fieret dum bona hereditaria vacua sine
dño diucius iacerēt. Bene igit̄ putauit p̄tor. p̄stituire tps his qbz
bonoz possessiones detulit et dare successionem inter eos vt citius
possent creditozes sciri. vtz habeāt cū quibz agredianē an bona
vacantia fisco delata sint. an pot̄ ad bonoz possessionē pcedāt
q̄ sine successore defuncti.

¶ Edilis olim dicebat̄ q̄ n̄ solū ostituebat̄ a plebe ad h̄ vt p̄ellet
edibz vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. Itē vt eam s̄z etiā p̄fuit plebilcatis q̄

etiam editus dicebat a nomine edes et a vltio tuo: fueris q̄a tuo
 banē edes vt insti. s. tute. s. tutores autē. Ne in ciuitate essent domus
 ruinosae vel inordinate posite in preiudicium reipublice. Deinde
 plebs sibi prēs creauit q̄ etiā plebs exceterēt s̄ nūo patz. vt. ff.
 de ori. iur. l. ij. s. deinde. v. et. v.

Cediles curules sunt constituti postq̄ placuisset plebi. q̄ etiā curāt
 de iudiciis patz. et negociationibus vel etiā de edendis habebant vt
 nōt. ff. de offi. p̄fec. vigi. l. i.

Cedilis cerealis s̄: a cerere. q̄a p̄fuit annone. i. frumētis distribu
 endo. Itē etiā dicitur p̄fectus annone. De quibus edilibus i pal. l. i. r. l. i. s.
 de iur. ff. de ori. iur. Dic tūc p̄pe vel im p̄pe de p̄do edis et nō de edibus
 edilis dicitur. Nec em̄ spectat ad eū cura ediu s̄ ediliū. Nōc̄ est alteri
 us administratiōis nomē aliq̄ impositū p̄ vsu patz eius. Et quidā
 ceteris vocari otimue annone p̄fectū azo. tūc in sum. C. de offi. p̄fec.
 anno. dicit q̄ annone et publice functōes a quolibet dñt p̄stari. Si
 tūc qñ aliis p̄uilegio vel p̄scriptōe p̄tendebat excusatiōz p̄fectus
 annone de s̄ agnomit et aliq̄ imponebat ei pena. xxx. librarz auri.

Ef

Effusionis v̄bū habūdantiā significat. xv. q. i. reūtimini. xli. d. se
 pe vide glo. de sen. excō. c. cū illoz in v. sanguis effusione.

Effusio et eiectio Re. s̄ actio de effusis.

Effemmati dicuntur quibus virilia excidunt vel zōdōm.

Effractores dicuntur q̄ siue diurni. vel nocturni furandi causa so
 lēt domos effringere vt. ff. de effrac. et expila. l. i. r. ij. vel q̄ car
 cerē seu aliud frangūt vt euadāt. Et aliter p̄uilegiati sunt diurni et
 alie nocturni atq̄ ociores sūt et acerbius puniuntur vt. ff. de p̄uilegiis
 de homi. et. ff. ad. l. q̄q. l. i.

El

Electō s̄m iō. est alicuius p̄sone p̄bōndē ad dignitatē vel s̄mritatē
 siue societate seruata forma canōnice facta vocatō. et s̄mō electō
 sumit s̄rictē quis eligē ad multa se habeat vt etiā nōt. goff. in
 sum. e. ti. s. i. in pn. Vñ ad electōz tria requirunt. s̄. auctoritas nūc
 et zelus. Auctoritas cōsiderat in dignitatibus et meritis vite. Zelus
 cōsistit in animo vt sine carnali amō fiat s̄m meritū p̄sone eli
 gente. viij. q. i. si ergo. licet ostra s̄m hōitōm sepius cōmittat ele
 ctio facta nō de iure. Vñ q̄d dupliciter eligi solēt vel quattuor por
 tis intrare viri ecclesiastici. Vñ p̄o. q̄ttuor ecclesijs p̄tas intrat
 ad omnes. Cesaris et simonis sanguinisq̄ xi. Prima patz magis
 nummo s̄d altera caris. Tercia s̄d paucis quarta patere solet.

De numero patet. Debet ergo electio fieri iuxta tria habito respectu meriti ad meritum. scilicet ad zelum. numeri ad numerum. Si tamen ex una parte sit dignitas et zelus melior tam respectu eligentium quam electi et ex alia parte numerus maior certe prevalebit dignitas cum zelo ipsi numero. ut de elec. c. ecclesia vestra. Item differunt electio. collatio et presentatio. Nam electio fit per collegium ad dignitates et papa confirmat et collatio collegium debet eligere prelatum suum nisi aliud sit de consuetudine vel privilegio. ut de elec. et elect. potestate c. j. Collatio fit ad beneficium simpliciter. et prelati de iure omnium ad episcopum per totam diocesim cum assensu capituli nisi aliud habeat consuetudo vel privilegium et dat plenius nec indiget confirmatione. Sed presentatio pertinet ad patronum nec dat plenius presentato sed requirit institutio et investitura episcopi ut per totum de iur. patro.

Elementa prima sunt quatuor: ex quibus omnia corpora consistunt. scilicet quorum viribus totus mundus gubernatur scilicet terra frigida et sicillima aqua humida et frigidissima aer calidus et humidus. Simus tunc siccus et calidissimus. Primum melancholicum secundum flegmaticum vel fleumaticum. Tercium sanguineum. Et quartum colericum ut non glo. in p. he. i. h. i. sup. v. prima elementa.

Elogium idem est quod testamentum vel si etiam eulogium ut dicitur.

Em

Emancipatio fit a quo. e. ti. est relatio patrie potestatis coram iudice facta et dicitur quod ex manu. presentatio patris positio. quia quod filius extra manu patris ponitur tunc emancipatur ut in ti. c. de emancip. libero.

Emancipatus dicitur filius vel nepos qui a iugo a potestate vel manu patris vel aui est relaxatus et sui iuris effectus qui emancipare est a potestate manu et a iure patrie potestate dimittere vel liberare. Sed manumittere est servum a servitute eripere vel emittere seu finire. Et sic emancipatio pertinet ad liberos et manumissio ad servos. Et nota quod deus emancipavit hominem dum dedit ei liberam arbitrium. et sic sumus filii dei emancipati. c. nisi cum patrem de renu. s. v. ubi de hoc glo.

Emansor dicitur qui diu vagus fuit ex castra tandem rediens ad castra ut ff. de re. mili. l. in. Semasor. Et ponit de pe. di. i. s. pene. vel dicitur qui imminente lite fugit ex castra et pace reformata redit.

Embola felix appellatur a romanorum iuventus excresecens vni annus bisextilis dicitur embolismus vel embolismalis quia crescit in vno die de h. c. in sacrosan. ec. l. iubemus in glo.

Emergere est aliquando subito euenire vel accidere et sic forte accipit

C. de administra. tu. l. i. cū quedā v. sine huiusmodi. Et nō differēt
am inter illa q̄ sit q̄stio emergēs et incidens. et quō differant est
glo. optima in. c. i. de ordi. ogm. Et dicit ibi dicit. q̄ incidens re-
spicit negociū p̄ncipale et tangit merita eius. siue sit acq̄sitū aū si
ue post lit. test. emergēs vō tñ p̄cessum respicit et tēdit ad ip̄m
impugnandū siue etiā aū siue post li. test. oriā. Et dicit emergēs
quā extrinsecus euemūt et nihil omunē h̄z cū negociō p̄ncipali.
S̄z incidens intrinsece respicit negociū p̄ncipale. Quāuis etiā utrū-
q̄ oriēt ex circūstantiis tñ in hoc interest. q̄a ex circūstantiis cau-
se vel negocij p̄ncipalis et emergens ex circūstantiis iudicij v̄l
p̄cessus. Vnde incidens perimit emergēs iūstia differt. Et ad sal-
uandum glo. pal. quē videt defigere in diffēretia quā p̄mit. quia
incidens etiā in iudicio potest oriā sc̄z opponendo pactum de nō
petē. et emergens quando q̄ ante litem test. et si excipiat de
excōmunicatōe aū de litē. te. Dicit q̄ incidens dicit habere cau-
sam vetustiorē ad negociū p̄ncipale. Sed emergens dicit de nouo
uo ori. q̄a tendit ad impugnandū. p̄ante p̄cessum de nouo factū
esse non poterat cū nō posset impugnare non em. fa. c. ad dissol-
uendum de sp̄o. impub. et est glo. to. in. l. quod iussit. ff. de reudi.
que dat exemplū incidens. vt si actor dicit seruus emergens vt te-
stem nō admittēdo. Et ibi doct. plene notat de hoc an p̄tor vetu-
dex posset reuocare interlocutoriā p̄ quā questio incidens v̄l emer-
gens decidat.

¶ Emiola. i. septula oppositum ab em. i. dimidiū et olon totū q̄ si sti-
nens totū et dimidiū. Et est vsura que otinet totū et alterā ei p̄
tem vt si de quattuor solidis accipiant in fine anni.

¶ Emeriti dicuntur milites veteres q̄ iam sūt a militia soluti. vt. ff.
de vetera. mili. fulcellet.

¶ Emptio Re. s̄. strahenda emptō. et strahenda post p̄ de p̄cio cō-
uenit ea mente vt p̄cium soluat. Nam si imaginariē et p̄ simili-
tudinem de p̄cio conuenitur emptio nulla esset et strahē solo cō-
sensu. siue inter p̄sentes. siue inter absentes. p̄ nunciū vel epistolā
vt p̄bat in sti. e. ti. in p̄nci. et. ff. e. l. i. §. vi. et. l. i. §. i. et arēdatio est
argumentū emptōnis.

¶ Emptor bonafidei dicit esse q̄ aut ignorat rem alienā aut pu-
tauit eū q̄ vendidit h̄re p̄tatē vendē.

¶ Emphiteos sc̄dm azo. in su. C. de iur. emphi. et fm Goff. in su-
rub. de loca. et adue. §. q̄d fit emphiteos. Dicit q̄ emphiteosis
grece ē mekoratio latine. Ab inicio em̄ sterilia tñ p̄ hūc stractū
ocetebant. vt his q̄ accipit rem i meliore statu deducēt. et sterile

fertilem redderet postea tñ pmissum est s reby fertilibus et fructu
offimis emphiteoticar posse vt. C. de iure emphi. l. i. in pnci. Et
s: emphiteosis vel ephiteoticus tractus ille q in melioratōni
bo et in rebo soli tñ consistit. Ecclesiasticus aut emphiteosis consistit in
his et etiā in ipsis mobilibus q ad s agrua vident pcono. vt. C. de
sacrosan. eccle. In aut. ppetua. et aut. leges q̄s et alijs gubernati
omib; et put omyniter s: tñc emphiteosis est media inter loca
tōem et venditōem Et ita diffinit zeno impator. ymo dicit dictuz
tractū esse q̄dam terciū genus s: b emphiteos et locatōe sepatum
vt. l. i. C. de iure emphi. q̄ lex est zenonis. s: hosti. hāc diffinitōem
scdm hāc intellexit vtp̄ta quē admodū hosti. dicit et est s: ideo.
q̄a de re. alis potuit emphiteotā ponere sub ti. de loca. et obuc.
q̄a magis similis est emphiteosis locatōi q̄ venditōi cū dñm
retineat et aliqd certū annuatim recipiat. vide spe. s: loca. r. hdu.
s. nōc aliqua inde emphiteoticus. a. um. adiectiuū. Vt dicit
emphiteoticus tractus emphiteotica scēlao et emphiteoti
cū instrumentū. In tē etiā emphiteotico as. emphiteosim oee
dere. Et est natura huius tractus vt soluat pensio sicut uentuz
est nisi res ex toto periat. Itē q̄ licet dño auēte sua emphiteotā
et ei⁹ successorē expellere si p triennū cessauerit soluere pensioē
Sed emphiteota ecclesie per biennium repelli potest si non solue
rit pensioem.

¶ Emphiteota vel emphiteoticarius dicit ille q̄ agrū obducit
vel accepit ad tps colendū sub certo p̄cio. Cuius tractariū dñs vol
radus tenuit v̄glicet q̄ nunq̄ ad tps sed bene ppetuo tpe obdu
cit quādū v̄glicet hereditario iure tenendū. et colendū. sub certo p̄
cio et certis obitōnib; put inter ipsos tractū est p. l. i. C. de iure
emphi. s: ibi ppetuo stabilitate et ff. si ag. v̄d. vel emphi. p. l. i. s.
quim in ppetuū. Et dixit hoc exp̄ssum esse in l. i. s. q̄cumq; C. de
p̄mo. vel ppetua scriptura interueniēte et consensu vtriusq; i. dñi
et emphiteote adhibito in s: statim scz vs dñs aliqd p re acci
piat scdm q̄ inter eos ueniret vel pecuniā vel aliā rem puta p̄
diuz aliqd vel sile vt p̄sum sit dñi. Itē vt s: emphiteota de cete
ris ānis singulis vel duos venetos vel sile soluat in spē redditū p̄
ut ait azo. in sū. C. de iure emphi.

¶ Emphiteomata vel emphineumata s: m azo. e. ti. sunt res me
liorate. Et ita exponit lex. l. iij. C. de ti. vel melioratōes q̄b; ager la
to: sic retinētis melior emphite.

¶ Empleumata dicuntur impositōes. vnde et ple grece est impositō
latine vel sunt sup̄stitōes sine sup̄abundantie. Item emplema est

eminēs scriptura Et dicit accur. i. l. i. g. m. ff. ad exhib. q. emplema-
ta sunt ornamenta vasoz vel ornatys aut varietates coloz vt.
ff. de tri. vi. et ole. lega. l. ij. §. i.

¶ Emolimentū capiē p sustentamēto in dispositōe otento et oner-
re sibi annexo q̄a ex emolimēto regulat̄ onus vt oneris vel q̄libet
alio medio disponēte oclusum videt̄ et materia subiecta patit̄. v.
§. lego tico. x. et volo q̄ det sepo. xv. nō tenet on⁹ in. v. et si om̄ ex
cedenti q̄ntitate. l. impator. §. i. ff. de le. ij. Rō q̄ licet l̄ sit volūtas
testatoris tū materia subiecta nō patit̄ l̄ significatū sc̄z on⁹ esse
sine emolimēto vel citra emolimentū q̄ quē nō honoro eūdem. Ec
onerare debeo. Itē ibi lego. x. tibi vt des tico libri tuū qui. §. xv.
si acceptas. x. teneris ad onus libri valētis. xv. l. impator. §. i. em̄ vo
de le. ij. Rō q̄ significatū sumit̄ ex v̄bis testatoris et acceptōne
legatī. Nā p acceptatōz videris rem tuā int̄m extimasse in q̄ one
ratus es. Itē ibi testator legat tibi. x. et rogat vt stichū seu uum
alienū qui valz. xv. tico des. Si acceptas legatū nō teneris tico vl
tra emolimentū. l. generalit̄. §. qui alienū. ff. de fideico. hēre. Rō
q̄a acceptas verisimilit̄ ignorat valōre rē aliene. Itē ibi testator
legat tibi fundū valentē centum si centū dederis heredi alieno. Si
oneraris restituere fundū nō teneris vltra emolimentū. l. ciuitati
bus. §. i. ff. de le. i. similit̄ si fundus legatus est tico oneratus est
in dando aliū fundū q̄ est maioris valōris nō tenz onus vltra em-
olimentū. pal. l. impator. Item hie testator legat mēsam q̄ est debi-
toris et creditoris legatarius acceptat et onus debitoris est vltra
emolimentū tenet onus. vt in. l. cū pat. §. mēsa negociū. ff. de le. ij.
q̄a ex vniūitate orurit volūtas testantis et acceptōnis. Vñ nota
q̄ minus emolimentū nō patit̄ maius on⁹. Sed tū onus nō cenet̄
minus qm̄ vere vel fide est equale. et sic diminuto emolimento di-
minuit̄ onus in q̄ntum esset emolimento maius. Et hoc verum nisi
vbi p̄t culpa imputari habenti emolimentū Sed tūc nec onus vi-
detur maius q̄a equiperasse videt̄ et finalit̄ post multa dicta bar.
et doct. in. l. platicius. ff. de vdic. et demon. ocludit̄ q̄ emolimen-
tum onus sibi inunctū regulat vt volūtas disponētis vel accep-
tantis declarat.

¶ Emologari alias omologari est offirmari vt dicimus q̄ arbitri-
um emologat̄. i. offirmat̄ silentō. x. diez tacite vel exp̄sse sc̄dum
goff. in sum. de arbi. §. effectus.

¶ Emunitas fm̄ goff. in sum. eo. ti. est libertas ocella ecclesijs vel
ecclesiasticis psonis et rebus alijs ad eas spectantibus. Vel est p̄uilegiū
ecclesiastice libertatis vel psonaz vel rez ad cū ptinentiū. Dicit

tur aut̄ emunitas q̄i extra emunia .i. officia vel onera a quibz ec-
clesie sunt immunes vt. eo. ti. l. ecclesia. Vnde locus consecratus scz
ecclesia habet emunitatem .i. libertatem vt nullus inde trahat p
vim nisi in casibz scz si fugiens ad ecclesiam sit publicus latro vel
nocturnus p̄lato: agroz .i. deualtatoz fructuū in agris. Etiam si
in ipsa ecclesia omisit homicidiū. Furtum. vel maleficiū. q̄a frustra
auxiliū legis imp̄dit: at qui omittit in legem de vltis. q̄a frustra
de app. c. an sit. C. de iure deli. l. sanximus. Si vero. vel dicit q̄i ex-
tra munita .i. munera. Non enim ecclesia subit q̄dā munera vt
calceos coquende. arene fodiente et similia. De quibus vide host. in
sum. eo. ti.

En

¶ Enucleare vetus ius .i. ex nucleū obscuritatis ponere. Nam sicut
azo. dicit. C. de vdiur̄ enucle. In iure inueniē q̄ est amax. ita et
in veteri iure erāt tot multitudines q̄ nemo eas habere vel legē
poterat. Nā sicut in nucleo dura testa inueniē. Ita ibi dura et miq̄
sentētie erāt. Itē sicut nucleus tū inutilis. Allicula tegit et latz ita
et in illa multitudine tāta sublata supfluitate antiq̄ et necessarijs
et vltis collectis put melius fieri potuit ius vetus enucleatū est
Nā meli⁹ est pauca et ydonea effundere q̄ multis inutilibz p̄gra-
uari vt. C. p̄ ti. l. ij. §. et si aliq̄d.

¶ Enunciatio v̄bum de se t̄m significat q̄ntū sonat scz enūciatōz
eius q̄d est vel q̄d nō est. sicut nuciū dicit q̄ refert volūtate dñi
sū .i. scz q̄d velit. et q̄d nō velit. vt in. l. et licet. ff. de vsti. pecu. Nā
q̄ t̄m v̄bis enūciatiū significat dispositō q̄n h̄ significari occludi
tur ex quis p̄abili significato. v̄ §. Creditor dicit debitori suo quē
scit esse debitorē p̄fiteor te nō teneri vel debere. Nec sūt v̄ba enū-
ciatiua t̄m et falsū enūciant. q̄ v̄bz ē ip̄n teneri et nō h̄ v̄ba ve-
rā libertate inducūt. tale pactū. ff. de pac. Rō est volūtas p̄fe-
rentis ex fauore liberatōnis. secus si ignorans p̄ferret. Itē ibi te-
stator legauit multa vxori. Et dixit se nō dubitare queq̄ acce-
pit vxor liberis omnibz restitūrā. Nec v̄ba nō dubitare nō sūt
dispositiua s̄ enūciatiua q̄ enūciant volūtate mulieris et ei⁹ fa-
ctū futurū in rebz sibi legatis et s̄ accipiunt p̄ fiduciāmissio et sicut
significaret dispositōz vt in. l. vnu ex familia. §. si. ff. de le. ij. Rō q̄a
volūtas testatoris ex significatō a matris ad liberos ex firmitate
enūciatōnis. dicit se nō dubitare. Item ibi in iudicō. Cōfiteor me
tibi debere. x. significat dispositōz q̄ p̄ hoc v̄bz obligor soluere li-
cet an nō essem obligat⁹. l. vnica. C. de ofel. Rō q̄ h̄ imp̄tat p̄ce-
ptū iudicis de soluēdo exp̄ssuz vel tacitū h̄ an exp̄sse nō p̄cipiat.

habet tñ p pcepto. et ex ofessioe sufficiens pbat debitu. et sic lex
is disponit etiã pter voluntatẽ obligat. ppe necessitatẽ in iudiciũ.
Tñ ibi ex iudiciũ. Cõfiteor me tibi debere. x. ex cã mutui. Per is v
ba nõ significat dispositõ h est tñ enunciatõ ex q õis sufficiens p
batõ debiti. ff. de positi. l. publico. §. fi. Ratõ qz is tñ st vba nec p
aliã occludi dispositõ. Nã obligatõ faciler inferẽ sic liberatio.
Tñ ibi ex iudiciũ. Cõfiteor me tibi debere. x. nõ expmẽdo causam
hic tñ est enunciatõ sed ex ea nõ inferẽ sufficiens pbatõ debiti. l.
Cũ de mdebito. §. fi. ff. de pba. qz nõ sufficiens occludit cum nõ ap
pareat de quo debito.

Ep

Epitometici dicunt q habebãt sub se mēsuratores qui mēsuras
bãt. Epicia. et in eminẽte loco describebãt nomina eoz. q ibi ha
bebant hospitari.

Epitogium est vestis vel tappardus supior clericũ. Et dicit ab
epi. i. supra et tego quasi superius tegens. vt. in glo. de. ij. de vi.
et hone.

Epithimũ est suspensio vnus septimane vel est qdaz increpatõ
vel genus pene. fm io. in glo. xxj. q. iij. c. omnis iactãcia.

Epus dicit ab epi qd est supra et scopus vel scopam intẽderẽ q
supra intẽdens qã hã curã supra intẽdendo sup omes laicos et cler
ricos sibi ommissos. vt viij. q. j. de patur. xi. di. clericos vbi etiã inter
pãt speculatores. eo q speculet subiectoz. mores et vitã cuius offi
ciũ consistit in ofectõe crismatis. crismatõe frõis. collatõe. ordinũ et
ofecratõe eccliarũ et altariũ. vt de sen. excõ. c. q. pculqsum. li. vj. in
glo. j. Sã qre papa nomiãt se epum. Nota q̃uis in ecclesia dei sint
dignitates epãt. maiores tñ qã in ecclesia sunt nouẽ ordines pal
c. clericos. et. xxij. di. epus. et. c. se. Licet fm theologos solũ sunt se
ptẽ ordines q epãtum et psalmistatũ omittũt. et inter istos nouẽ
epãtus est maior. Tñ papa nõ a dignitate h ab ordine noiari vo
lens vocat se epum. fm io. an. in pn. li. vj. Et epus eligendus debet
habere has aditões vñ Anni triginta sacer ordo pura volũtas.
Et mox gũitas sapia spõsa pentis. Cõcurẽs fama decus is dant
põtificatũ vt de elec. c. in cuctis. et vide goff. de tẽp. or. q p lon
gũ declarat regulas apostolicas vt ep̃s est pat eccie. xc. di. este
et etiã pcurator de do. c. ij. x. q. ij. casellas. xi. q. ij. sine exceptõne.
Et teneã reddẽ ratõz p aiabz sibi ommissis si male custodierit oues
suas de re iudi. c. pcul.

Epistola decretalis Re. s. decretalis epistola.

Epistola diui adriani fm gũil. in spe. de remun. vñ in p̃mis §. sub

§. finitū locū h3 inter fideiuſſores. mādatores et oſtitutores. Itē inter tutores et eſt illius ep̄ſe officiū q̄ quāuis aliqui ſint inſolidū obligati tamen p̄ eius b̄nificiū. ſi omnes pares ſint in ſoluēdo tpe li- tis poſſint poſtulare vt diuidat̄ actō inter eos vt vnusquīſq; p̄ vi- rili portōe alias actōe oueniat. Alioq̄n niſi dicto b̄nificō iuuaren- tur poſſet creditor quē mallet inſolidū ouenire vt. C. de oſti. l. 1. fi. et inſti. de fideiul. §. ſi plures. et. ff. de fideiul. l. inter fideiuſſores. et. l. ſi dubitare. Si §. huic b̄nificō fuerit renūciatū poterit cre- ditor quē maluerit ouenire. Nō autē renūciat̄ inſtrumento hu- ic b̄nificō vide ibidem.

¶ Epitaphium eſt ſcriptura ſue titulus in lapidib; ſepulchroz ſculptus.

Eq

¶ Equeſtris dignitas erat in his qui romā cuſtodiebāt. Itē et hij habent̄ p̄ abſentib; reipublice cauſa. Et dicit̄ accur. q̄ aliqui erant p̄ſentes quia ſimplex milicia nō eſt dignitas ad hoc vide acc. e. ti. in rub. C. li. xij.

¶ Equicius dicit̄ cuſtos equoz.

¶ Equiciū alias equiriū eſt grex equoz fm accur. in. l. qd̄ §. ff. de uſfru. quēdamo. quis utat̄.

¶ Equitas eſt ouenientia rez. que cuncta coequiperat. Et in pari- ty ratōib; paria iura vel iudicia deſiderat. vt. C. ad. l. falci. l. fi. v. §. mutuati mihi centum aureos mutuo. Modo equū eſt q̄ iſti nu- merat̄ in; oueniat ſolutō ſc̄dm eandem qualitatem et quātitatem vt. ff. ſi c̄p. p̄. l. mutuum. Item dedi tibi damnū centum aureoz dignū iuſtū et equū eſt vt ſc̄dm eādem quātitatē damnū tibi reſar- ciā. Equitas etiam d̄: q̄dā mitigatō tēperās iuris ſcripti rigore. Et in q̄b; caſib; tal̄ eq̄tas p̄ferat̄ rigori iuris no. io. a. de trālac. c. fi.

¶ Equimiter. i. equo amio.

¶ Equus calcitroſus d̄: q̄ ſolitus eſt calce ſerire.

¶ Emiffarius vō d̄: q̄ faciliſ ſalib; ſup aq̄s vel p̄ aq̄s et foſſata.

Er

¶ Erariū eſt reſpoſitoriū pecunie ab ere dictū.

¶ Ergagabi. dicunt̄ oparij laborātes inſtatōib; ſuis. Et d̄: ab er- ga quod eſt opa et gabi: latoz.

¶ Ergaſtaria ſunt ſtatōes oparioz. et d̄: ab erga. i. opa. vel op̄ et ſterio ſtatō. q̄i opis ſtatō v̄. i. d̄. C. de opa. l. ij.

¶ Ergaſcula dicunt̄ carceres vel preſſiones Et d̄: ab er q̄ eſt lis et ſcolon miſſio.

Ergo not. io. an. de sum. tri. d. anamug. in p. mo.

Ermofrobitus est qlibet qui h3 vtrunq; sexū. **A**nt ad testi-
ficandū exhiberi possit qlitas sexus mualescētis demonstrabit. Si
ē in calore durante p viro se gesserit recipit in teste alias nō. in.
q. in. c. 1. post mediū. §. 1. Itē talis ponit inter infames et nō pōt esse
advocatus. in. q. vii. infamis.

Erro est pusillus fugitiu? q nō qdem fugit sed ex consuetudine q
daz aberzare solet et frequētē sine causa vagat tporib; scq; in re-
bz nugatorijs dsumptis tandem licet sero redit ad domū. vt. l. qis
fit fugitiuus. §. erro. ff. de edi. edict. Sed vtrū erro faciat furtū
sui sicut seruus fugitiuus et an sit in vsucapitibilib; p. mū dubium
est disputabile. vt in glo. legis p. me. C. de ser. fugi. q. dicit in fi. q
abieciunt terra. vt sunt frāci. accur. marti. fil. c. 2. Sed catbo saccus
tenet ibi q sic Ratio p. ma qā erro h3 animū lucrandi vsum sui. Se-
cūda ratio sua quia licet nō sit furtū odiosum vel penale. est tñ fur-
tum f. d. r. abile et r. atōnabile ne p. iudicet d. io. Ad scdm dubiū si
militer respondetur q sic. vt not. p. l. m. ius per d. c. in dicta. l. p. su.
per glo. ij.

Errare est aliud p alio putare. xxxviii. di. q. ius. xxij. q. ij. in qui-
bz in fi. Et no. io. an. in cle. 1. de iudi. sup. ver. certa scientia. Et no-
ta q errans nō semp decipit. vt si seruus ducit liberam quā credit
ancillam cū eis cōditio melior est. ergo ratōne talis erroris nō pōt
let diuortium p. tere vxore cōsentiētē scdm g. off. de iog. seru. §.
si liber. vbi alij aliter dicunt et forte ideo qā sicut ignorātia oppo-
nit scientie. sic error cōsensui. vt in glo. in cle. p. alle.

Erro est qd aliquid aliter attingit vel aliud est q creditur vel
putatur in quibus e. p. alle. in fi. vbi dicit aug. ex encleriq; nō
est arbitrariū peccatum. aut si est nimium esse atq; leuissimū.
Etiam erro communis excusat et facit ius vt in le. barbarus. ff. d.
offi. p. fi.

Erro aduocatorij in facto pōt est redargui vsq; ad sententiā.

Erro calculi fm. azo. in sum. e. ti. est erro cōputatōis. veteres
em̄ computabant per labillos qui calculi vocabātur pro eo q p.
dibus quandoq; calcantur licet nō p. impune. Vnde per sius. Nunc
materne diem numera meliore lapillū. Quia pro t. no. die pone-
bant bonum lapillū. Quantoq; etiam calculus ponitur p. r. giti-
tōne cause vt. C. de iudi. l. rem. no. r. o. i. am. Etiam quandoq; pro
sententiā. C. de app. l. si actor ibi d. eterio. em. calculum. qā causa
calcatur. i. terminatur p. sententiā est glosā in lege vnica. C. de
errore calcul.

Error intollerabilis est error a iure reprobatus. Et non quod error
fuit per factum siue sit error iuris siue facti quod licet sit iuris in quantum
est error facti tamen cum sit in alio quam in veritate. §. ticio vir honestus
petijt a me pecunia sibi mutuari dixi quod mutare assignando sibi die
illa die venit alius ticio vir qui affilabat illi in facie dei se esse illum
et per hoc sibi tradit et mutuo ibi est error in quo impeditur dominij trans-
latio. l. si quis uxori. §. cum ticio. ff. de fur. quod significatum superius est ex erro-
re in persona. Nec tradens assensit in istum cui tradit saltem sciens quod si
ibi non tradat iure. Item ibi ticio amico meo tradit rem ex causa do-
nationis que credo sane mentis esse cum sit furiosus impeditur transla-
tio domini. l. per meo. §. si furiosus. ff. de acq. pos. quia furiosus non ac-
quirat dominium cum non habeat assensum et sic error tradentis si nihil
operatur quia quicumque vellet et assensit transferre non tamen trans-
ferret. Item ibi filius familias asserens se patrem familias vel ser-
uus libertum petijt a me sibi mutuari et mutuo non impeditur translatio
domini. l. si quis uxori. pal. et. §. servus et. l. falsus. §. si quis. ff. de fur. quia
error est in qualitate non significante non assensum transferendi licet
aliqui contra sed si tradit digressum vetus credens codicem non trans-
ferat dominium. l. si me in vacuo in pncipio. ff. de acq. pos. quia res que
traditur non intenditur. §. non transfertur. Et res que transferri inten-
ditur non traditur secus si in nomine error sit ut tradit tibi fundum
cornelianum sub nomine sempromij credens sic vocari certe non impe-
ditur translatio domini quia assensus est in re et domini eius translatione
et sic de alijs suo more.

Erupta cesa dicuntur oia illa que ceduntur et eruuntur.

Res

Estivalia sunt ocree scilicet calciamenta de coreo quibus etiam aliquid utitur
interdum in estate. Et sunt optima apud sanctum leuerimum ut dicitur
io. an. in cle. ne in agro de stamo.

Estimatio significat taxationem puta subiecta materia vel quod vis
aliud medium significare declarat. §. si res tradit estimata si addi-
to quod reddat estimatio et si res ex se significat emptio et reditio ut in
l. quies. ff. de iur. do. §. si res estimata data viro in dote si est emptio
vir agere potest excepta contra uxorem. de si insti. de ep. et ve. in pn. et l. esti-
mate. ff. si uer. ma. et. l. plerumque in pn. ff. de iur. do. iuncta. l. necessaria
in pn. ff. de per. omo. rel. ven. Si ibi res datur estimata si pacto quod
res reddat et non estimatio. tunc non est emptio sed significat quod re pem-
pta vel diminuta attendat estimatio facta. l. si inter vi. C. de iur. do.
Nec periculum diminutionis vel permutationis fit recipietis nisi sit in cul-
pa quia cum rem tradit teneat reddere periculum debeat esse domini rei.

Sed in casu pcedenti piculū vel deterioratō rei trāsit in recipientē
vt. l. estimate p̄all. Item ibi res dat̄ estimata in totē s̄ pacto q̄
reddat̄ res vel estimatō tūc significat̄ transire piculū pemptōnis
sed nō deterioratōnis. l. plerunq. s̄. fi. cū. l. se. ff. de iur. do. Et s̄ ex
natura tractus ⁊ alternatiue. Nā natura dotis est q̄ dñum trā
sit in maritū ⁊ sic piculū est suū. Sed ex natura alternatiue alter
horū sufficit aut rem reddi aut estimatōz iuxta regulā in alterna
tiuis de re. iur. li. vi. Sed res pempta reddi nō potest s̄ estimatio
Res autem deteriorata reddi potest que si redditur nō est reddē
da estimatio.

Et

¶ Etas ltima semp̄ intelligit̄ de naturali non de eā quoz pncipis
bñficiū implet̄ vt. C. de his q. v. et a. impel. vl.

¶ Etas pupillar̄is est infra xii. ānis. in masculis et in femina. xii.
ff. de ver. sig. l. p̄ illus.

¶ Etas p̄bertatis diuisimoda accipit̄. Nāz in nuptijs tractandis
etas p̄bertatis est in masculo. xiiij. annis. in femina. xii. ānis vt
insti. de nup. in p̄nc. cum ibi nōt. Nōn aut̄ dem̄t̄us requirit̄ sed
alimēta requirunt̄ vsq. ad p̄bertatē q̄ debent̄ masculo ad. xvij.
ānū. femie aut̄ vsq. ad. xiiij. ff. de ali. et ci. le. l. mela ait in p̄nci.

¶ Etatis vema est p̄uilegiū qd̄ impetrat̄ minor a p̄ncipe vt habe
at̄ p̄ maiore impetrat̄ aut̄ eam masculus maior. xx. annoz. femi
na aut̄ maior. xvij. vt. l. ij. C. de his q. v. et a. imp. Maturior enī
est sexus feminaz hac ratōe vt nōt. accur. in glo. viij. l. ij. p̄ alleg.
q̄a mala herba cito crecit et citius est subdola pul. er. ⁊ auara. ff.
ad velley. l. sed s̄lego in fi. Nam regula naturalis est. Quāto lon
gius res habet̄ esse tanto tardius ad p̄fectōez deuenit. ⁊ econtra
quāto breuius h̄z esse tāto maturius ad p̄fectōez deuenit. p̄z s̄ in
plātis ⁊ h̄ulis. S̄z vir longi⁹ h̄z esse q̄ mulier q̄ tardi⁹ ad p̄fectōz
deuenit q̄ mulier. Et ideo mulier citi⁹ subdola ⁊ sagacior. efficit̄.

¶ Et si idem est qd̄ quis de simo. c. et si quēstiones de offi. iudi. or.
c. et si ab aplice in cle. de iure iur. et si xps.

¶ Et hęc diuictiua licet ap̄ne copulet. ff. de obic. insti. l. si heredi.
tū aliqñ sumit̄ p̄ vel. ff. de v. sig. Sēp̄ cū similibz Aliqñ reperit̄ q̄
litates p̄cedentes. ff. de fūdo instruet. instru. lega. l. seyo. s̄. gavo.
Aliqñ p̄. i. vt. c. ij. de spō. Etā nōt. in. c. ij. de refer. vbi de s̄. Vñ s̄
dictō ⁊ diuigt̄ p̄ncipalit̄ fil et successiue. put̄ inferē ex significato
tūc s̄ dictate Et s̄m q̄ volūtates dēponētis quis medio significat̄
declarat̄ Nā qñq. ē diuictiua rez p̄ncipalit̄ quaz tñ vna est al
teri successoria vt dicēdo lego fundū ⁊ eius instrumētū p̄ncipalit̄.

etiam significat instrumentū legatū licet sit accessorium ad fundum et extincto fundo legato nō extinguit legatū instrumenti secus est in ppositōe cum que coniungit accessorie fa. l. cui fundus. ff. de fū. insti. ad. et instru. lega. possit etiā tñ faciliter trahi ad coniungendū accessorie p volūtate disponētis q̄ exprimet et. p. cū. Significat etiā ibi successiue filium meū et nepotem heredes instituo. nam intelligitur q̄ filius admittat̄ et eo deficiente nepos. l. gallus. §. si. ff. de li. et postu. Ratō q̄a nepos nō simul admittit̄ cum filio et hoc ex ordinata caritate seu naturali affectōne argumentū. l. generaliter. C. de insti. et substi. sub obigōne fa. et. l. lucius. ff. de insti. vbi disunctiua resoluitur in coniunctiua ppter voluntatem que cōcluditur ex caritate. fa. l. Cum frater. §. Cum pater de le. ij. Idem in contractibz si quis emit redditura vel fundum p se liberis et nepotibz. ibi et coniungit successiue scz q̄ pmo pater solus admittat̄. post liberi. deinde his deficientibz nepotes.

¶ **E**tates sunt sex quibz generatio et status hominis finit̄. xxxv. q. iiii. c. i. et id. an. in pn. li. vi. Alij ponūt. vij. etates hominis. Similiter. vij. mundi. vnde. Infans inde puer adolecēs post iuuenis vir Dicit̄ inde senex postea decrepitus fis. Annos pma tenet. vij. et altera bis tot. Tercia quater. vij. §. quadraginta quaterna Annos exultat ad quinquaginta iuuentus. Sed si porrigit̄ ad. lxx. senescit. et tunc decrepitus in certo tpe durans. Item nota versus de etatibz mundi. Primus adam instusqz noe magnus pater abraham Et post hoc moises dauid natulqz redemptor. Septima fine caret locat in requiem q̄ beatos.

¶ **E**t cetera quibz scribit̄ extense p duabus dictōnibz et sic disponit secundum q̄ relatiuum sequitur. si saltem aliquid sequitur vt dicendo et cetera que sunt scribenda alias respicit omnia que pmissa sunt. Quādoqz scribitur abbreviate vt tē. sic omnes comprehendit clausulas consuetas apponi in tali contractu. De hoc tractatur in. l. gallus in p̄met. ff. de li. et postu. et nō. in. c. quomā contra falsam de pba. vide. §. de. c.

Eu

¶ **E**ulogio. i. statim vel continuo. vt in. c. unico de sta. mo. li. vi. ¶ **E**ulogiū idem est qd̄ testamentū. vt in. c. nos quidem de testa. et in. l. iubemus. C. de testa. et. l. quidem eulogio. C. si iure deli. Ita exponit ber. de testamentis. Apud nos aut̄ aliter accipit̄ vt. ff. de re mili. l. desertorem circa pn. et dicit̄ ab eu qd̄ est bonum et logos sermo q̄i et cetera. Vel secundum hostiē. ab eu quod est flebile et logos sermo quia vt in plurimū fit in extremis et est nota doloris.

Etia eulogia dicuntur encenia que olim portabantur metropolitanis
ad osilium puinciale. ut. xvij. d. c. de eu. ogijs. vbi fm glo. eulogia
dicuntur munera q̄ deferunt subditis suis olatis.

¶ Euidens est quod semp palam est. Et uidenter apparet. q. i. q. i. ut
euidenter de accu.

¶ Euidencia. ff. de contra. emp. l. ea que. Et qd est in euidenti nul-
la pt tergiversatōe zelari de coha. cle. et mu. c. vl. de offi. ord. si ca
nomisi. §. ceterz. li. v. r.

¶ Eunuchi fm azo. in su. C. eo. ti. dicuntur spationes tm̄ et nō castra
ti. homines q̄ it bar. b. extra solum romani imperij pnt eunuchi
fieri. aut penā capitis subeant.

¶ Euincere est aliquid ab aliquo extorquere vel eripe. Vel p sen-
tentiam iudicis acquirere. Res etiā euicta dicitur cū est amissa.

¶ Euictio fm azo. in sum. C. de eute. Soem quosdā ita diffinit. Eui-
ctio est rei empte. vel ex alia causa accepta p sententiā iudi-
cis abductio vel uideat alio euicente omisso nō em̄ semp est
necessarium rem abduci ut uidetur euicta ut. ff. eo. ti. l. euicta. §. i.
Et euictiohis cautō solet p̄stari a uenditore iud. emptori ad hoc ut
si aliquis ab emptore rem empta tanq̄ suam petat dices eam sibi
esse obligatā aut aliquod ius in ea habere emptor recursum et re-
gressum habeat ad uenditorem cui denunciare hoc tenet et ven-
ditor debet assistere et defendere emptorē in causa euictiohis. Et dicitur
euictio alicuius rei in causaz alterius abducte p iudicē acq̄sitā ut
de supra. cautō de euict.

Ex

¶ Exactio. i. petitō. nā exigere est rem ab alio petere.

¶ Exautorizare est militem cingulo vel clericū ordinibz spoliare
ut in. l. qui cum vno. §. non omnes. ff. de re. mili. vel est statum ali-
cuius vel auctoritatem ei auferre. Et quādoqz habet fieri exp̄sse
q̄nqz tacite ut si p̄ncipis vel dux belli militem in exercitu delinquenti
calcaria absciderit talis dicitur tacite exautorizatus dato q̄ nil exp̄-
matur. et exp̄sse ut si dux exercitus militem fugitiuū exheredaue-
rit. Item pt habere locum in clerico q̄a exautorizare etiam item
sonat qd de ḡ dare.

¶ Excādescere est subito irasci habēdo similitudinē inter furore
et estuatis ferri cantorem.

¶ Exceptio est rei defensio p quā se defendit et tuet ab actore. Et
fm azo. in su. C. eo. ti. q̄nqz ponit largit impprie p oi defēsiōe put
reo optit etiā si nlla actori optit actō. Et tūc qdā uocat eā exce-
ptōz facti ut q̄n sine actōe q̄s calūpmiose ponit. Sz azo. uocat eaz

exceptōem intentōis et de exceptōis intentōibz q̄ sint nō ff. e. ti.
l. i. in p̄n. et l. ij. §. illud. C. de i. i. fac. et talis nō p̄t de iure experiri qz
nemo p̄t experiri sine actōe ut cū tunc nulla sit actio nulla p̄t dici
actōis excludō. sed dicit̄ q̄ intentōem actōis defensio ut q̄n
quis se in aliquo instrum̄to obligat ad aliquid sine exceptōe iu
ris vel facti. Sensus est q̄ extra hoc nullā faciet defensioē de iure
vel de facto. Differūt tamē exceptō et defensio. Nam defensio p̄pe
dicit̄ q̄ ipso iure actōem tollit ut solutō q̄ est eius q̄d debet reddi
tio et acceptilatōe omnis obligatō tollit. Insti. q̄. mo. obli. tollit
in ḡn. et §. itē p̄ acceptilatōz. Itē renūciatō dicit̄ defensio. sup̄ hoc
de i. i. c. concordat glo. in capitulo p̄mo. de li. test. libro sexto. vbi
nota ex glo. penlt. q̄ omnis acceptō pemptoria q̄ p̄mit lras et
ḡtiam opponit ante et post lit. test. C. de excep. l. vi. Et nō host.
et inno. in c. institutus de rescrip. Item large dicit̄ etiā exceptio. Te
replicatō q̄ dicit̄ actori omnis em̄ replicatō est exceptō ut ff. e. ti.
l. ij. §. replicatōis. Et sicut se habet exceptio ad actōem sic repli
catō ad exceptōem fm̄ goff. de p̄ba. in sum. Si iete vō et p̄pe ex
ceptio ponit̄ p̄ illa defensioē q̄ op̄t̄it̄ reo extra actorem op̄ten
tem in eū et sic dicit̄ ad actōis exclusio. et h̄ est exceptō iuris ut si petis
a me debitū et ego excipio q̄ remisisti mihi. vel q̄ fecisti mecū pa
ctum de nō petēdo vel q̄ nō venit dies p̄fixus ut sumit̄ vtraqz ex
ceptō. ff. e. ti. l. ij. p̄mo respō. et §. replicatōis et q̄ exceptō sit actō
is exclusio habet̄ de elec. dicit̄ sup̄ v. irritari in glo. Exceptō di
uidit̄ in plura genera q̄a ante n̄t̄ illes. et dilatorie. Alie p̄p̄tue
et pemptoria ut ff. e. ti. l. ij. §. exceptōes. Alie sunt odiose ut mace
do inane Alie favorabiles ut velleyane. h̄ diuisio colligit̄ ex. l. q̄
exceptōz. ff. de obi. inde. Itē alie sūt in rem alie in p̄sonā ut ff. e.
ti. l. ij. §. exceptōes p̄al. Item fm̄ host. et spe. alie sūt anormale alie
mixte et multas alias diuisiones dicit̄ hoc. p̄ sequunt̄ vide eas.
¶ Exceptio dilatoria est q̄ causam differt ut insti. e. §. appellatur
Et istaz est multiplex diuisio de q̄ aliquantulū nōt. in. l. exceptōem
C. de p̄ba. Est em̄ q̄dam dilatoria solutōis q̄ sapit̄ istā naturaz q̄
respicit̄ actōem nimis tempestiue intentatā et debet opponi ante
lit. test. h̄ p̄batō eius fit post lit. test. c. inter mona. de re iudi. q̄
dam est dilatoria iudicij q̄ opponit̄ p̄pe ad impediendū iudiciū an
lit. test. et p̄bat̄ tanq̄ p̄ iudicialis et expediēda venit an lit. test.
Et iōs dicendū est de replicatōe eius. Quēdā est declinatoria fo
ri ut ibidem nōt. Itē colligit̄ h̄ diuisio ex. l. ij. in fi. ff. eo. ti. et vide
de h̄ spe. e. ti. Et nota q̄ declinatorie iudicij sūt in iudicō p̄ponende.
Et sunt iste q̄ extra iurisdictōem iudicis opponunt̄. Ratō ne si eis

Scient obmissis ad alia procedat videat q̄s in iudicem consentire. C. de excep. l. vl. nō. goff. de dila. §. sunt. et alie in fi. Sunt etiā iste p̄bante in iudicē ut p̄us sciat de iurisdicōe et iudicis ante q̄ procedat ad vltiora. habent tamē etiā locū post sententiā si ex ignorātia obmittant de sen. et re iudi. ad p̄bandū. C. si a nō op̄tentī iudi. l. vl. Etiā dilatorie p̄ponente et p̄bante sunt an li. ot est. c. inter mona. p̄bet. c. pastoralis de excep. C. de p̄ba. l. vl. Dilatorie solutiōnis sunt p̄ponente similiter in incio cause. an. li. ot est. et p̄bate post q̄ actor suam intentōem fundauerit s̄ p̄emptorias p̄babit reus postq̄ actor suā intentōem p̄bauerit de hoc vide goff. de p̄ba. §. restat.

¶ Exceptio p̄emptoria s̄m spe. vocat̄ sic q̄ actōem vel intentōem agētis perimit s̄m io. an. c. p. de li. ot est. li. vj. seu ius ledit ut in fi. de p̄ba. et tēp. ac. §. p̄petue et pactū de nō petēdo in p̄petuum et iurandū de nō agendo vel accusando. videlicet. etēda a te censū et tu excepisti q̄ pepigi tecū de nō petendo in p̄petuū vel iurāui nō agere vel accusare q̄ ip̄sō iure tollunt naturalē obligatiōem ut ff. de iure iur. l. si circa p̄nci. q̄ dicit̄ intelligit esse v̄z. de volūtarīa et uentōnali. secus aut̄ de necessariā. C. in li. aut̄ ip̄sō iure nō tollūt s̄ ope exceptōis elidunt. Et s̄m azo. semp̄ obstāt hęc agētī etiā si cessauerit agere p̄ mille annos.

¶ Exceptō p̄petua est que p̄petuū habet effectū ut cū petis a me debitū excipio q̄d tu remisisti mihi. is exceptō p̄petua dicit̄ p̄t̄ et p̄petuo op̄etit q̄ncūq̄ actus agat̄ q̄ exceptō nō op̄etit nisi q̄s agat̄. ff. de excep. l. exceptio.

¶ Exceptō t̄p̄alis est que ad t̄ps̄ utilis est ut cū petis debitū excipio q̄ fecisti pactū mecum de nō petendo is exceptō vsq̄ ad annū utilis est. postea cōd̄ non de qua de rescrip. capit̄. plerunq̄ et de offi. ordi. c. pastoralis. in fi. et ff. e. ti. l. exceptōe. §. t̄p̄ales. Et is etiā am dilatoria dicit̄ q̄a d̄t̄ et plonq̄at causam nō aut̄ aufert aliud ex. suemo te corā iudice nō tuo et tu excipis te nō esse de foro ei⁹ vide glo. in v̄bo excipari. c. si aut̄ de rescrip.

¶ Exceptō anomala est q̄ non sequit̄ normā aliaz q̄a p̄t̄ opponi ante litē. ot est. et post et. §. li. ot est. ut exceptio excōmunicatiōnis et alie sc̄z de quibz dubitat̄ an sint p̄petue an t̄p̄ales ut exceptio matrimonij et exceptio nō numerate pecunie et nō numerate dotis ut nō. in fi. de excep. §. appellanē. Et p̄les alie s̄m hosti. v̄pe. e. ti. ut exceptio q̄ op̄etit fideiussoribz ex ep̄la diui aduian. tra. cre ditors ut nō. in fi. de fideiuf. §. si plures.

¶ Exceptō rei iudicate nō p̄t̄ opponi q̄n̄ fit s̄p̄ eadem re et q̄n̄ est

et eadem causa de apē psona.

¶ Exceptō ubi est q̄duplex vt no. accu. in glo. l. q̄ se debē. ff. de iudic. ob cau. da. cau. nō se.

¶ Exemptio est ubi aliq̄ entualis ecclesia canonicorū secu- lariū vel regulariū monachorū vel monialiū immediate subest pa- pe. Nam exemptionū alia v̄lis alia pticularis v̄nūsalis est q̄ cum v̄nūsalitate iuris spectat ad papā ita q̄ metropolitano aut dioce- sano nihil iuris manet in eadez. Particularis est q̄ p̄ pte in certis cātibz ab eorū iurisdictione eximit et alias ptinēz ad eorū. v̄. g. si for- te aliqua ecclia quantū ad hoc est exempta vt nullus archiep̄us vel ep̄us possit in ea diuina suspēdere sicut in sua diocefi et alias ei exhibeat reuerentiā et honore. Itē exemptōis monasteriorū due sunt spēs quedā nō recognoscūt superiorē nisi papā. Alie sunt or- dinū exemptorū vt monasteria cisterciensiu rē. q̄ nō corrigit ordi- narius loci. s̄ abbas vel p̄or eorū glo. est in cle. attēderes de sta. mo. Itē exemptō in alia psonalis alia localis. Personalis est ubi archiep̄us vel ep̄us eximit vt a nullo nec etiā a legato sedis apli- ce. nec etiā a iudice delegato excommunicari vel hēdici valeat aut suspēdi. S̄ localis ē q̄ loco s̄ est ecclie dat.

¶ Exemplaris ē illa substitutō q̄ fit filio furioso seu mēte capto in euetū mortis in furore seu nō sane mēte. Et ē exemplaris q̄ ad- mittit fieri p̄dictis. sicut pupillaris pupillis fit q̄ p̄pter etatē si- bi p̄ testamentū p̄uidere nequēnt. sic em̄ p̄dicti p̄pter furore de- mencia seu defectū mentis vt in l. de pupill. substi. s̄. in p̄n. In multis tñ differt a pupillari vt. j. dicit de substitutōibz. Significat aut̄ hęc substitutō diūsimode vt significatū ē eius v̄bis vel alias v̄ndecūq̄ sumptū significare p̄bat. Significat em̄ p̄mo vel eius v̄ba significant seipam scz q̄ filio cui facta est substitutō mortuo in furore vel demēcia substitutus admittat vt. s̄. j. isti. de pupill. substi. Significat alterius tacitā vulgare ar. l. iam hoc itre. ff. de pupillis iuncto. s̄. j. m̄ti. e. ti. pal. R. atō sicut in p̄mo significato o- siderat p̄prietas verborū eius sic in s̄do significato o- siderat identit̄as psonarū et q̄d p̄ substitutōem testator filio p̄uidet. Sic nisi ali- ud appareat significat etiā hęc substitutō pupillare; v̄. g. facta est furioso impuberi. si in furore desessent sensus est q̄ si decebat in etate pupillari tūc significet exemplarē q̄ facta impuberi li- cet furioso et valet vt pupillaris tñ q̄a verba s̄ significat. Et q̄a defectus naturalis pot̄ extendit̄ seu attēdit̄ q̄ accidentalis. l. in. s̄. j. ff. de tute. Et s̄ q̄n illa occurrit q̄ requirunt̄ in pupillari q̄a filius est in potestate patris et sic de alijs. Si autem non occurunt

tunc infra tempus pubertatis v3 vt exemplarias postea nō ppter li-
mitatōez illam sūm etate pupillari decesserit. Si aut factū est sine
tempus limitatōe tunc valet simplicit̄ seu p omni tpe vt exempla-
ris significant vterius h̄ vba filio furioso substituo subaudi-
fi filius furiosus in furore decesserit. Et requirit̄ q̄ sit furor: tēpe
mortis vt. §. j. insti. de pup. sub. pal. et. l. ex facto. §. j. ff. e. ti. licz ali-
aa p ista vba. ticio furioso lego talē a qualitatē sufficit adesse tpe
dispositōnis vt in. l. meli. in. pn. ff. de ali. et. ci. legatis. Quia oppo-
nit̄ causa demōstratōnis ratō vtriusq̄ q̄a significatū hūmptū ex
affectōe qua significat̄ ei puideri cui puidet̄ cū eo modo quo p̄t
modo in pmo casa melius puidet̄ ei recipiendo ea vba in illo sen-
su. Sed scdo casu melius puidet̄ furioso recipiendo vba demōstra-
tiua tm̄ qd̄ est p̄xim eoz significatū significat vterius q̄ existen-
te vditōe substitutōis substitutus admittat̄ volens vel inuitus fm̄
qualitatē p̄sone substitutē. Si em̄ est substitutus filius furiosus q̄
erat in eius p̄sente tpe mortis est necessarius vel voluntarius
vt in §. j. insti. de here. qua. et. disse.

¶ Excomunicatō est extra cōmunionē ecclesie separatō vel cōsura ec-
clesiastica excludens a cōmunionē fidelium. xi. q. iij. c. nihil. et. §. v. iudē
ter vel est eterne mortis damnatō. xi. q. iij. nemo ep̄oz. et. c. nulli
et. §. festinare debemus vt mortuus a xp̄o separatus p̄ excomunica-
tōez reintegret̄ et recōciliet̄ xp̄o p̄ absolutōem. Maioribus em̄ ma-
lis debet sincere caritas subuenire. l. di. vt. ostitueret̄ et. glo. in. c. p̄
senti. e. ti. li. v. Vel sic generaliter est a qualibet licita cōmunionē
vel legitima actū separatō vel a sacramētis exclusio. Spēs excom-
municatōis infinite possunt esse q̄a tot quot sunt species cōmuni-
onis. due tm̄ spēs eius p̄cipue scdm̄ cano. cōmuniō v̄sitanē scz maior
et minor. de. extra. q̄ illaz habet̄. iij. q. iij. Engelbrudā. Nam vna
excomunicatō quē maior est dicit̄ anathema et excludit ab ingres-
su ecclesie et a cōmunionē fidelium et a sacramētis id vocat̄ maior et
ferē cū solennitate. de qua etiā dat̄ p̄cedens descriptō cū dicebat̄
est a qualibet licita cōmunionē hominū vel legitimo actū et sacra-
mentoz separatō. vñ et adā excomunicatus fuit ab esu ligni in. §.
euidenter. pal. xi. q. iij. et de sen. excō. si quē in glo. iij. Alia d̄ minor.
Et illa tm̄ separat a sacramētis. Et h̄c est duplex vna p̄ p̄cipiū
a iure vel p̄ sententiā ab hoīe. alia separat a cōmunionē fidelium non
sacramentoz. v. q. iij. p̄nti fm̄ goff. de cle. excō. ministrāte. §. ita sci-
endū. Est em̄ qd̄a excomunicatō iuris a q̄ absolut̄ ep̄us tm̄ absō-
lutō fit sumo pontifici ob reseruatā de sen. ex. nup. alia hominis vt
ep̄i vel sui vicarij vel delegati d̄ offi. or. cū ab eccliaz de ma. et obe.

et dicitur li. di. in glo. Et nota qd excommunicatio est medicinalis non
mortalis disciplina non eradicanda dum is in quem lata fuerit non contem-
nit eam. c. de re iud. Et nota qd excommunicatio dicitur mucro episcopi. xv. q. ii.
c. visis in fi. ubi dicitur felici mucrone episcopi sacerdotum piaculo reseccen-
tur. et. xxiii. q. iii. c. orripiant. Item dicitur anathema improprie ab ana-
thema sursum et theca figura olim in frontibus sanctorum impressa et sic quod
si anathema dicitur. Et haec maior quod duplex est. Quaedam sine solertia
te alia solentis quoniam duodecim episcopi vel presbiteri ad eas in terra precipiunt
et pedibus calcant. Et non differt ab alia nisi in substantia quod maior
est terror et confusio de his duobus in. c. cum non ab homine de iudi. Et
excommunicatus amplius et sepius excommunicari potest de treu. et pa.
c. j. Item excommunicatio possunt precipare et communicare familia et
uxor et liberi quia sunt a canone excepti. de sen. excō. qd in dubijs. Et
precipias in loca vela quo ad correctionem non est excommunicatus. Et
ti. poro. nec peditores vel alij recipientes elemosinas. e. ti. Cum p
voluntate vel predicando seu mouedo. e. ti. Et no. casus in quo
quis est excommunicatus vel excommunicatur sine peccato mortali in-
c. lras de resti. spo. ubi mulier volens reddere debitum propter conscientiam
am sanguinitatis in quo bene facit tamen excommunicatur. Et sic exclu-
ditur ab ecclesia militante non tamen triumphante. c. in quodam in sen. excō.
quauis alias nisi pro peccato mortali sit quis excommunicandus. c. ne
mo eoz. xi. q. iii. Et nota p. xviii. constituciones deprehensi sunt. l.
casus. l. duoz. xvi. reseruatim sunt nate quibus quis pro iure excommu-
nicationem incurrit ex parte et pro duas dicitur. vide glo. in. v. excō.
municatio in de. j. de sen. excō. ubi enumerantur loca istorum casuum.
Item excommunicatio maior contrahitur in xviii. casibus secundum
goff. in sum. de sen. excō. §. contrahitur. Item excommunicatus nihil
dare debet pro sua absolutioe. c. ad aures de simo. Sit tamen pro manibus
festa offensa est excommunicatus primo debet satisfacere et postea
absolui de ver. sig. ex pre. Sed prope statutum episcopi est quod quilibet ex-
communicatus antequam absoluat debet solvere. x. pro quolibet mense
vix valeat statutum. Respondet quod non in. c. ad nostram. et. c. nemo de
simo. licet in contrarium determinat hosti. et. is. an. in. c. ad aures
prealle.

¶ Excōsul est qui desinit esse simul simile notat de questore et exqsto
in. i. in. p. l. §. cum qd.

¶ Excusatio est alicuius iuste cause allegatio in defensionem vel sup-
portationem alicuius ne cogatur apparere in iudicio. de q. in. l. ij. ff. si quis
cautionibus et in ti. de va. et excu. munez.

¶ Excusatio tutorum fit ex varijs causis. Et quaedam immitit equitati.

Quedā em̄ excusantur ad tps scz q̄ causa reipublice abesse ceperit
et reuerfi ad nouā tutelā infra annū nō vocantur. sed veterē non
cogent statū recipere. vt insti. de excu. tu. vel cura. §. q̄. l. 7. C. e. ti.
l. 1. et ff. e. ti. l. 1. §. item q̄ reipublice. Est et alia excusatio a tutela q̄
dicitur excusatio veteranoꝝ qui excusantur a tutela si sint a militia di
missi honesta causa interueniente et iusta puta ppter infirmitatem
vel aliā cām. Sꝫ illa q̄ alio mō fit nō vocat honesta sꝫ ca. l. 1. et
ff. de his qui. no. in f. l. 1. §. cognomine. Et ppetuo q̄ soluent a
militia. p. x. annos. Sed ad tps qui infra. xx. annos et hoc dicitur
mode tenet q̄ si infra. v. nullā sibi vendicat immunitatē. Si pto
post. v. annos solutus fuerit habet immunitatē vnus anni. Post
veto annos habet immunitatē biennij. post. xij. triennij. post. xvij.
q̄. triennij post. xx. annos habet excusationē ppetuā. Est et alia tute
le excusatio eoz qui numero liberoꝝ se excusant vt. rone liberoꝝ
trium. C. e. ti. l. 1. §. i. ocoꝝ. in ytal. i. iij. in puincia. v. excusatio eoz q̄
morbo excusant vt ceci et surdi. muti. furiosi. et ppetua valetudine
detenti. C. e. ti. l. vnica.

¶ Excusatio eoz q̄ etate excusant vt maior. xxi. annis. l. vnica pal.
Et insti. de excu. tu. vel cu. §. item maior.

¶ Excusatio eoz q̄ numero tutelaz excusant scz q̄ hnt tria oner
ra tutele. i. tres honores tutele sꝫ m. azo. q̄ oia habet. C. sub his ti.
in rubro et in nigro vide de l. azo. ibid. in fū.

¶ Excusatio sꝫ m. azo. e. spe. e. l. 1. §. 1. ad pponōdū causas ab
sentie alicuius q̄ nō pator at simul ratōe sui vel cause pcuratorem
ostituere vt in causis criminalibz in quibz licet pcurator nō inter
ueniat vt in. l. 1. ff. de pub. iudi. §. rei. excusat tamē allegatis causis
absentie bñ admittit vt in. l. absens. ff. de pcur. vel vocat⁹ erat vt
p. socialitē ppareret.

¶ Executor sꝫ spe. e. ti. est officialis pcurator litis executō vel ipis
cause pparatō iubente iudice suo expedire. Vel sꝫ m. azo. p. p. est
ille qui discussam causam in sententiā executōm mandat vocatur
etiam in iure apparitor. Requirit supra apparitores. alias etiā vo
catur in iure diuersimode de istis modis est glo. notabilis. C. de ex
ecu. rei iudi. l. si vt pponas. Quam psequit spe. in ti. de citatōe. §.
sequitur p. pnci. Item appellatōe executoris intelligit delega
tus. c. scilicatus de rescrip. et. c. si quis ostra de fo. spe. vnde ex
to: es sunt illi p quos iudex sententiā suam exequitur et rem iu
dicatam mancipat effectui et mandat executōz. Et duplex est ex
ecutor. scilicet merus et mixtus. Executor merus dicitur cui quan
doq; per nuncium non est demandata aliqua cognitio sed tantum

cause executō. Et talis nō debet audire exceptōes vt. C. d. e. re iu-
di. l. si vt pponis p. a. r. c. de cetero de re iudi. r. ff. de iudi. l. si p. toz
Et de talis dicitur pastoralis. §. q. vero de offi. dele. vbi. to. glo. d.
executōe duplici s. m. h. o. t. i. t. n. teneat admittere exceptōz excōmu-
nicatōnis alias appellari p. t. de hoc vide archi. de excep. p. a. l. i. v. p.
Vel sic executor merus est q. nō p. t. de fraude interposita agnosce-
re ab illo nō appellat nisi modū executōis excedat. ff. quoz app.
non reci. l. ab executeore r. de re iudi. q. ad s. fultatōem in fi. et. ij. q.
vi. sub. i. l. o. §. s. i. u. n. t. quoz r. §. ab executeore et. q. si. v. r. r. §. se. Sed
a mixto executeore bene appellat si nō admittat legitimā exceptō
nem vel alias ptes s. u. a. u. e. r. i. n. t. de app. dilecto et. c. vt d. bit. Sed
executeor mixtus est q. habet agnitōez cause. m. o. r. a. vt in. c. nouit
de ap. et. de re iudi. c. de cetero p. a. l. de offi. dele. pastoralis in glo.
vt cū papa mandat alicui restitui rem suā vel alicui dare benefi-
cium r. c. Et talis debet recipere legitimas exceptōes q. n. t. u. c. u. n. q. z.
scribat sibi absolute a papa vt d. offi. dele. ex pte de resc. c. si q. n. et
c. cū a. d. e. o. r. x. v. q. i. i. i. et si nō.

Exemptus dicitur qui in suo iudice siue iurisdictione ordinarij subdu-
ctus est r. c.

Execrare est abominari vel detestari et a ppe attribuit delictis
dicendo s. delictū est execrabile.

Exempla nō sunt semp imitanda. sed exemplū pape est nobis se-
quendū. x. v. q. i. j. licet. d. i. l. i. c. e. s. a. n. e. v. b. i. g. l. o. et glo. p. c. de quibz
d. i. x. q. p. exēpla s. i. u. d. i. c. a. d. u. t. i. l. i. t. e. r. e. Vel intelligit de exē-
plis publice vel auctōre p. s. o. n. e. vt p. n. c. i. p. i. s. vel ap. l. o. z. r. de exem-
plis pluriū et nō paucorū vide ibidem.

Exercitor dicitur is ad quē q. t. t. i. d. i. a. n. u. s. q. s. t. u. s. r. v. t. i. l. i. t. a. s. n. a. u. i. s. p. t. i. n. z.
Magister vō nauis dicitur cui tota nauis r. anchora commissa est. R. e. s. s.
a d. o. e. x. e. r. c. i. t. o. r. i. a. v. b. i. d. e. i. s.

Exheredatō est alicuius a sua substātia vel hereditate excluditio
et alterius seu alieni institutō s. eluti cū p. n. t. e. s. exheredāt filios et
scribūt alienos heredes in testamēto ita accipiūt in l. i. de exhe. lib.
p. r. o. Et sic exheredare est filiū constituere alienū a suba vel heredi-
tate patna r. debent fieri causa inserta r. p. b. a. r. a. Et ppter q. s. et
quot causas pat. filiū r. e. c. o. t. r. a. filius p. r. e. m. possit exheredare nō.
g. l. o. i. n. c. q. n. t. a. u. a. l. i. s. d. e. i. u. r. e. i. u. r.

Exero. i. p. e. t. o. sic ponit exeratur. i. p. e. t. a. t. u. r. l. vt verborū que est
fi. c. qui admit. ad lo. pos. i. b. i. g. l. o. penultima vel est idem q. aperi-
atur via petenti.

Exelluare ē feruē bulire vel calefacē vt ē glo. in d. e. d. u. de se.

¶ Exhibere est rem publicū deducere seu ostendere ut copiam habeat aduersarius rem suā tangenti et eaz sic visam si sibi sua videat eā vōdicādi de h. ff. ad exhibendū. l. ij. Et de liberō pōie exhibi. l. ij. §. 7. ait p̄tor. Re. s. actō ad exhibendū.

¶ Exiliū triplex nōt. archi. xlv. di. cū beatus in fi.

¶ Expense sunt sup̄ius volūtarij et nō necessarij. et bicif expense q̄i extra pensas et deb̄i facta. Sed impense sunt vtilis et necessaria a verbo impendere videt. vñ tñ multociēs p̄ alio pōit. vt. l. iulia in fi. ff. de m̄p̄q̄ibz vbi expense p̄ necessarijs et vtilibz dūtaxat ponunt. put sibi nō. Etiam impense p̄ volūtarijs pōit nō solū vtilibz et necessarijs. ff. de ver. sig. §. impense. Quāuis differētia p̄dicta strariū dicit. Et expense d̄nt a dampnis vñ iuramentū factū sup̄vñ nō extendit ad alter. nā expense fiūt causa litis. damnata. et discordia pueniūt ut destructō domus et fia de in iurijs e. in nostra in tex. et glo.

¶ Expilatores s̄m̄ azo. in fi. C. 7. ff. de crimine expi. h̄ere. h̄ij sunt q̄ ex rebz vacātis hereditatis aliq̄d furipiūt et expilat de pe. di. 1. aut facta Re. s. actō expi. h̄ere.

¶ Experiri quōqz pōit p̄ respōdere seu defēdere vt de iudi. c. 1. de p̄cur. c. Qui ḡn̄aliter. li. vj. Quōqz p̄ agere vt de causa pos. et p̄pe. c. pastoralis.

¶ Explicatō est allegatō que supplicatōem infirmat vñ replicatō est allegatō d̄tra exceptōem et adiuvat actōre. Et supplicatō est allegatō que replicatōem infirmat et reum adiuuat. Sz explicatō est allegatō infirmans supplicatōnem et sic p̄ actōre contra reum.

¶ Exponere. i. extra se ponere. Exponi aut̄ dicunt̄ infantes serui liberti et languidi si sine cura dimittunt̄ vel eis alimenta negant̄ a parentibz a d̄is vel a patronis vt in. c. vnico de infan. et lang. Exponi em̄ aliqui solent̄ relegato pietatis officio infantes vel languidos an̄ ecclesias ponē v̄ eos alij miseratōe moti colligāt. l. xxvij. di. si expositus.

¶ Exp̄sum q̄stio duplicif sumat̄ no. ff. §. vul. et pup. l. j. in pte et §. p̄ben. si ep̄us in glo. certas li. vj.

¶ Exp̄ssa pupillaris substitutō. Re. §. substitutō.

¶ Exorciste grece latine dicunt̄ adurantes. xxi. di. clerics.

¶ Estimare est alicuius rei certū p̄ciū dare et est idēz q̄ taxare vel certū p̄ciū diffinire et determinare.

¶ Extraordinariū rehednū est qd̄ ob aliquā causam ex̄ vel ultra cursum solidū alicui dat̄ vt restitutō minori lesō vel absentī causa

iusta nōcia vel pbabili ad q̄ remedia nunq̄ recurribū est q̄diu
remedio ordinario locus est a q̄ p̄ h̄re recursus.

¶ Exordina riu iudiciū est cōa delegato vel qm̄ nō p̄cedit in figu
ra iudicij .h̄ ex officio iudicis in modū inq̄sitōis vel denūtiōis vi
de tex. iūcta ḡlo. in. c. qm̄ ostra de p̄ba.

¶ Extra nōt. archi. de p̄scrip. statutum li. vi. §. iij.

¶ Exterminare est q̄i ex terminos vite vel iuris dictōis sue p̄ces
re cle. v̄nica de iureiu. d̄ h̄re. excomunicari. h̄. §. inducant. r. §. se
ponit etia p̄ deponere desolari in exiliū m̄tere.

¶ Extunc tempus extremum significat. ff. de condi. et demon. fl
is. §. h̄ ita.

¶ Ex no. archi. iij. q. v. Quisquis r̄ pleni⁹ io. c. in. c. v̄stra de co.
cle. et mu. r̄ io. no. de h̄re. exculatus li. vi. Etia archi. de p̄ben.
in illis. e. li. et p̄. iulian. c. in lris de resti. spo. etiam no. C. de leg. l.
nō dubiu. et qm̄ in op̄ositōe stat. augmētatiue p̄ valde vt exeq̄
re. i. valde equar. vt. l. j. ff. de le. j. vbi dicit p̄ omnia exēta sunt
legata fidēcomis.

¶ Explosa. i. excluda. c. inq̄siōm̄ de sen. excō.

¶ Extorres. i. immunes vel insontes de sen. ex. c. attingit r̄ bi. xix.
nulli p̄bas est. vbi dicit sed extorris a sancto fiat ministerio r̄ e.
bis. c. ita d̄ns. §. in omnē terrā vbi dicit vt extorres. i. alienū se mini
sterij intelligeret esse diuini et habet. C. de custo. reoz. in. l. de his
que est lex fi. et de p̄. di. ij. Itē p̄ inde vbi dicit nōdari facultatibz
p̄p̄is et patrie sue extorres fieri. r̄. §. aspiratōem.

¶ Exquestor est qui publice pecunie agr̄gande. seruāde r̄ que
rende officiū habebat hanc administratōem de posuit. vel dicit il
le qui questoris deponit administratōem vt no. in l. in p̄lexio.
§. cunqz hoc in glosa. vide supra ex consul. et. §. questores. et tan
tum de E.

Faber lignarius dicitur nō solū
qui ligna colat h̄ generalit̄ omis q̄ edificat. ff.
de v. sig. l. fere. §. fabros.

¶ Fabricenses dicebant scdm. l. C. e. ti. li. xi. Qui
erant deputati armis faciendis reparandis et
vendendis. Sed io. an. de sen. excō. Si iudex li. vi.
dicit q̄ fabricensis dicit qui publica arma facit et in publicis fa
briis r̄ nō alibi r̄ dat p̄miceriōi vt reponat in publicis arma mē
tis q̄z brachia stigmatē figurabant. Re. §. stigma.

Facere dicit ille cuius auctoritate fit de sen. excō. e. mulier es ⁊
 Facere dicit quis statim. ⁊ festim. in cōtinenti. mox illico qd facit si
 ne inuallo nullo actu contrario aut in p̄tinēte in cōtinenti de elect.
 q. ppter ubi dicit qd post collatōez mox debet electō celebrari. Si
 militer cū vis infert p̄sone in cōtinenti repellī debet. i. sine inual-
 lo q̄n bello otinuado. Itē id qd facit intriduo. C. de erro. aduo. l.
 v. ubi dicit qd aduo. t. us p̄t reuocare errozē suū statim infra tri-
 duū et hoc intelligit p̄aceñ. sicut sonat. Sed accur. hoc intelligit
 qn̄ causa durat post errozē t̄m̄ p̄ tres dies. Item qd facit in .x. di-
 ebus. ff. de testi. p̄. l. p̄missor ubi dicit qd si q̄s sine die ostituerit se so-
 lituz p̄ t̄m̄ā alicui ostra euz agi p̄. si stat. m̄ nō soluerit infra .x.
 dies. Item qd facit in vno anno. ex. q. i. p̄yella. ubi dicit qd si in-
 solus p̄ntibz infra .xij. annum velum acceptit p̄ntes vel tutores
 p̄stant hoc statim iritard infra annū. Item qd facit cum quodā
 t̄pamento tempis ita qd nec minimū vel maximū tempus affumit
 quod magis potest intellectu cōcipi q̄ dicit. ff. de solu. l. ratuz et l.
 de codicibz ubi dicit qd heres fideiussori testatoris hoc qd adita
 hereditate soluit p̄ defuptō statim solueri debet. i. cū quodā t̄pa-
 mento t̄pis nec em̄ statim cū sacco patus venire debet. Item qd
 facit cū p̄mo p̄t de re. spo. olim causa ubi dicit qd vim illa t̄a rebz
 p̄t quis repellere in cōtinenti. i. q̄ cito poterit colle d̄s amfcis ita t̄m̄
 qd illud in cōtinenti nō extendat vltra annuz. hoc ber. de elect. q. i.
 ppter. Item quod facit in vno mense. q. vostat ubi dicit qd si a-
 liqui ordinati sunt ad hereticis p̄ vim si statim renūciauerint o fili-
 abulo hereticor. i. infra mensem tunc excusant. Item q̄ cito scit
 vt. xxxij. q. ij. mulierē. Item qd facit quāqz vt. ff. si cer. pet. l. i. ubi
 dicit. Cuiuscūqz rei assenti mus alienā fidē secuti mox recepturi ex h̄
 tractum credimus.

Facitäre est frequēter facere. l. fulcimus. ⁊ latitare autē. ff. q̄
 eta. ex cau. in pos. eatur.

Factō est aspiratō. h̄ q̄squis. l. ad. l. iulia. maiest ubi glo.

Falcia dicitur lex a falcidio tribuno plebis. q̄ ipsaz adnuem̄ ad h̄
 qd q̄s ex̄neo in testamēto suo legare nō posset qn̄ ad minus q̄rta
 remaneret heredi qd si ostra faceret locū nō haberet ⁊ sic dicit fal-
 cidia a falce ad defalcandū singulis mandatis p̄ quā p̄mittit̄ he-
 res habere quartā ptem legatōnis vel hereditatis quādo et̄
 tota hereditas vel maior ps est legatis exhausta. Et est triplex
 falcidia scdum iō. an. in glo. di. ij. r̄sponsa. prudentium Re. infra
 lex falcidia.

Factū fieri otentum in dispositōe significat, ipsum ad heredem
vel alium transire seu trāfir posse vel nō put em̄ ipsum factū v̄l
quibis aliud mediū pbat significat vel declarat. §. §. in ouentōne
deducit h̄ factū licē ire agē p̄ fundū p̄mittētis ad fundū ei⁹ cui p̄
mittit h̄c ouentō nō transit ad heredes siue sit appositū verbū p̄
sonale tibi vel mihi siue nō p̄mmo simpliciter dictū est ouenimus
licere seruo agere hoc factū nō transit ad dominū. §. §. cū factū. in
iti. de sti. ser. ao. S; ibi debitor ouenit cū creditore q̄ ei nō liceat de
bitū petere et ita fit pactū de nō petēdo simpliciter h̄ factū seu pa
ctū transit ad heredes.

Facere q̄ potest qualiter quis oueniat et quō intelligatur
habere in. l. Sūt qui. cū. ix. l. se. ff. de re iudi. Nō patronus patrono
liberi et parentes eoz miles armate milicie vel doctor. p̄sbiē et
Si. odemnanē. ad id q̄d facere possunt nō totū q̄d habent extorqn
dum est. sed pars habenda est ne egeant vt. l. in damnatōe. ff. de
re iur. Nam intelligitur quis facere debere quōd omop̄t honeste
ste potest nec em̄ videtur fieri posse q̄d nō potest fieri honeste. ff.
de ver. sig. l. nepos p̄. lo. Et q̄n factū p̄ nō facto haberi nō potest
ff. de cap. et postli. reuer. sis. l. in vllō. §. factū. Teē p̄ factū pbat v̄l
luntās. ff. de legib. l. quib. c. dilecti de app. c. fi. de iug. seruo. Et
Et factam vel de facto constat quattuor modis. c. que situm de co
h. l. de. et mu.

Fallonia est culpa vel iniuria ppter quā vasall⁹ amittit feudū
Et est quedam culpa que respicit dominū scz quando tribus vicibus
citatus legitime fidelitatem p̄stare noluerit vt in vsibus feu. que
fit p̄ma causa benefici. amit. c. 1. Est et alia causa quando infeudauit
alia lege quam ipse habet vel talē vasallum qui feudum deserui
re nō potest. Quedā v̄o est culpa vel fallonia que non respicit do
minū scz quando vasallus interfecit fratrem vel filiū suum. vel fi
lium fratris vel aliud crimen commisit quod patricide appellatōe cō
tinetur. Et plures alias fallonias tam respicientes dños q̄ alios
ap̄ter quas feudū amittitur nō hosti. in sum. de feu. §. qui. mo. seu
cau. feu. amit.

Falsarij sunt qui crimine falsi tenentur vel qui crimen falsarij
oz admittūt vt de cri. fal. ad falsarioz.

Falsitas est mutatio v̄tatis de cri. fal. c. 1. c. licet. Et per to. ti. no.
de rel. cri. super litteris per to. et q̄ falsatores semper student
mutare ea que v̄a sunt vt falsa videantur verisimilia vt in autē.
instru. cau. in p̄nei. col. vj. Et v̄m ea q̄ nō. a. p̄. in sum. C. ad. l. co
rone. de fal.

Falsum est quod caret veritati et rescriptum falsum quod non habet
aliquid promissum seu subam veritatis sed quod non emanavit a papa et
tamen apparet emanasse. c. sua nobis de offi. vica. de s. Et nota
e. sup. lris de rescrip. p. fran. de sabrel. Vñ falsa. i. iniusta et vera. i.
iusta iusti. qui. et ex qui. cau. manumit. nō pos. s. eadem. l. eliascen-
tia ubi dicitur quod causa semel approbata siue vera siue falsa non re-
tractatur.

Fallacia secundum hostium in sum. de do. et stu. s. i. omittit in decipiēdo
in his que afferit aliis false incerta sciētia.

Fama dicitur spe. ti. de noto. cri. s. fama. est ille dignitatis status
vita et moribus approbatus et in nullo diminutus secundum glo. c. ex q.
d. in fa. ero. l. i. et glo. iiii. in. c. v. lra. de co. sa. cle. et mu. Et loqu-
tur de fama hominis. Sed fama de aliquo negotio est mediū ve-
ritatis eliciēdo describitur sic. Et communis et clamor. infuatio in
furgens apud totam vel maiorem partem populi ex incerto autore. pue-
niens. Et dicitur a for. faris. et dicitur ab opinione quia ultra communem opi-
nionem requirit communem locutionem et sic duo exigit. Et in descriptōe
fame per spe. nomē dignitatis nō ponit per hoc publico sed per azo
sed per potētia a natura cunctis attributa. Et huius descriptō locū habet
in bona fama. Vñ etiam fama sumit per in fama siue mala fama
ut in. c. tua de co. sa. cle. et mu. et ideo secundum spe. fama potest aliter descri-
bi ut apprehendat utramque scilicet bonā et malā sic fama est vehemens
vulgi et maioris partis opinio. Et dicitur de consensu vel consensu
fama ab homine sic consuevit describi. est dignitas status vita et
moribus approbata ut ff. de va. et extraor. dignitas. l. dignitatis et quod
talē famā negligit crudelis exij. q. i. nolo. etiam fama opinio existi-
matio idem sunt.

Fama inter homines. est publica et communis infuatio ex sola su-
spitōe et ex certo autore pueniens.

Familia secundum azo. in sum. c. de ed. ac. Appellatio familie continetur
oēs que sunt in seruitio alicuius etiam liberi homines que seruiunt ei bona
fide vel etiam alieni serui et etiam que sunt in potestate eius filii oēs propter lib-
ti et patroni sic generaliter sumitur de v. sig. l. ff. Vnicus vero seruus
familie nomine non continetur nec duo faciunt familiam ibi dicitur. Et dicitur a femo-
re que est pars hominis genuina ut dicitur. l. ff. c. de v. sig.

Familie hereditaria. i. hereditatis diuidende non in rubro. ff. fam.
hered. Re. s. actio famulorum. Et dicitur etiam famulum mancipatum et seruū
non archi. xxxij. q. iij. g. patre.

Famosus. carnē secundum azo. in su. c. de in iur. e. dicitur tamen vel historia
opposita ad alicuius infamiam put ibi notare vide. in azo.

C famosus libellus p̄t p̄pe diei liber scriptus ab alicuius infami
am vt ff. de m iur. l. lex tormentoz. §. si q̄s libez. Et imponit ei pe
na capitis q̄ famosū libelli inuentū nō corrūpit. s̄ alij manifesta
uit et q̄ eū dictauerit si nō pbauerit de calūpnia capitalis puniet
fm azo. in sum. C. e. ti. s̄ et alura ibi vide p̄ eū. Et s̄ est v̄z si reo
ouicto capitalis pena esset imposta aliter nō. Et notat in l. v̄nica
C. eo. ti.

C fautū est genus diuinitatis cui q̄ intendit dānatōem aie sue in
curat. xx. ij. q. vl. nō obseruetis.

C fatalis dies fm azo. in sum. C. de tem. et repa. appel. §. spacium
tpis infra q̄s appellans debet appellatōez p̄loqui. Et quidā olim
quatuor dies fatales p̄cedebant quoz p̄mus erat spaciū sex mē
sum. Et s̄ si appellatū fuit a sententia clarissimi viri. vel spectabi
lis viri vel delegati a p̄ncipe. t̄di aut dies fatales sūt spaciū. x. x.
et v̄nius die. Tercij et quartū sunt similiter totidē si saltē facta
fue. in appella. tō a delegato vel spectabili vel clarissimo. t̄o put
hoc habet in. ij. C. de tem. appel. hodie aut v̄nus ex ordine tm fa
talis dies est. i. v̄nicus. Sed si iusta causa intercesserit. alius annus
indulget et ita v̄nū sedis dies fatalis quo transacto lite non ope
ta rata manet sentētia vt in autē. e. q̄ appellat in dicto ti. de tem.
appel. Dicebant aut fatales dies q̄a eis fautū. i. ē minus cause i
ponit vel quibz mors accidit cause.

Ite

C femina fm aliquos §. a febricate eo q̄ febas et enormes supflu
itates menstruales emittit. s̄ d̄m femina est animal mēstrua
le cuius cruoris tactu fruges nō germinant arescūt herbe. arbor
res amittūt si uicēus. ferū rubigine corrūpitur. et si quidaz canes
omedūt rubiē incurūt. Verificant s̄ in adamāte.

C ferie fm azo. in sum. C. e. ti. dicunt a foro q̄m foerie q̄a p̄stare
vacatōem ab his q̄ osueuerūt agi in foro. Nostri. t̄m in sū. e. ti. dicit
q̄ ferie dicunt p̄ d̄t̄arium. Cū em̄ ferie colēde nō sint h̄e t̄m colū
tur vel dicunt ferie dies q̄i dies festiuāpi fm papiā. q̄ istis feria
ri. i. a malis opibz abstinē deuenus et nisi dominus p̄stāt immuni
tatē a mercācijs. Cū difficile sit inter emētes et v̄dentes peccatū
nō interuenire. lxxxiij. di. eiciens de pe. di. v. c. qualitas et negociū
Ea q̄ t̄m v̄tinent ad disciplinā militarē vel scolasticā vt artet libe
rales vel ius ciuile in diebz feriatīs pagī p̄nt fm azo. ff. e. ti. l. i. vi
de nō p̄ doct. m. c. q̄stus de ferijs vbi cū q̄riē an liceat studere le
ges vel p̄ p̄cio scribere in diebz feriatīs vel festiuis vel d̄ficijs di
io. an. q̄n studiū sit sine solennitate nō p̄pter lucz. q̄ t̄m licet cum

non sic opus seruitutis sed cum solemnitate sed in publicis scolis non
est. et an de huius dicitur quod causa consilij dandi ubi necessitas suadet
sed quia causa tunc peritura est vel de loco logimquo etc. tunc licet stu-
dere etiam ad lucrum alias non. Nec in scientijs positius quod ad lucrum vel
honores tendunt. Sed in theologia et in speculationibus licet. Et ad dit-
tam etiam in iure canonico. quia talis laborat in vinea domini et efficitur
homo speculatiuus et abstrahit a vicijis. Non autem cultus diuinus vel
officiu permittat quod minus est maioribus studere et metes occupa-
re quam omniu insequi vel in caruis vagari primo melius est tunc mane-
re quam festa ecclesiarum propter diuinas visitare. xxiii. q. 1. ubi dicitur ubi
glo. et l. p. iul. ff. de feriis descriptibus et delegentibus vide in tit. de
ferijs p. dicit. Et sic ferie sunt quedam solemnitates temporum in quibus cau-
se tractari non debent. Et sicut goff. dicitur ferie quia forensibus nego-
cijs immunitate prestant. l. d. puus. ff. de ti. Vnde feria vno modo capit per
qualitatem die in obcomoda et ita seruat ecclesia. dicitur feria prima
feria secunda. Et dicitur a for. faris sed rando. i. lo quendo. quia singulis feriis
solum verbo loquendo deus creauit hominem et omnia. Alio modo capit
per die solenni festiuade et sic dicitur a feriendis victimis que offerebantur
in feriis vel a feriando secundum papiam quia et si omnibus diebus ab-
stinentia sit a malis istis tamen precipue ut. c. 1. de feriis. Sunt ergo sic
ferie causarum ferie festiuade et sic ferie nuptiarum de quibus in. c. Ca-
pellanus de feriis. xxiii. q. iiii. Non oportet. xv. q. iiii. placita. lxxv. di-
gitur die diuico. feriarum alie sunt repentine que impator vel princeps in-
dicit repentine propter victoriam vel vxoris ductam vel filium nati. vel
propter publicam congratulationem. et natalis impatoris ut. C. e. ti.
l. 1. Et dicitur repentine que non sunt certe primo quia repente et sub-
ito inducunt et a nullo iudice iudici possunt nisi a principe ut in ti.
C. de feriis. A nullo enim iudice presumi debet ut auctoritate sua ali-
quas daret ferias. Nam feriales ferias nouari oportet que amminis-
trator edixerit. Alie sunt solenes et quare quedam inducunt ob re-
uerentiam dei ut dies dominicus ut. l. ij. C. eo. ti. et. omnes dies. Et pre-
cipue omnes dies. Et precipue omnes instituitates gloriosissime vir-
ginis marie sanctorum apostolorum et aliorum que numerantur. c. vl. e. ti. et d.
de. di. iij. c. 1. Alie ob honorem principis ut dies natalis vel coronatio-
nis eius. C. e. l. fi. Et in dicta. l. omnes dies. Alie autem ob honorem ciui-
tatum ut dies natalicie maximarum urbium ut rome et constantinopolis. l.
omnes pal. Alie ob necessitates hominum vel publicam utilitatem ut sunt
duo menses vni gratia messium alius etiam vindemie. De quibus etiam in par.
l. oes dies ubi dicitur oes dies iubemus esse iudicos illos tamen mane-
re feriarum dies phas est generis mensibus ad requiem laboris indulgentior an

excepit estis qd favorito mitigabis et autum fructibus decer-
pendis. has vo ferias spe. e. ti. no vocat solenes s iudicat rusticas
vel publicas qd pte republica vel utilitate rustica inducunt. Et
forte spe mouet et. i. in pa. ff. e. ti. Et statuunt hae ferie pmo suetu
dime cuiuslibz loci et fm varios terraz riu. vt. ff. de fer. l. p. fides.
¶ Ferri pte dicimus ea q quis in corpe banulat. Portari vo ea q
quis in mente secū ducit. agi vero vel duci dicunt animalia vt. ff.
de sig. l. ferri.

¶ Ferri in iudicio est eiusde generis materia solidatio et diunctio
vt si cipro argenteo fūdus ferreus apponatur de hno. in. l. in re. ff. d
rei ve. S3 a p. l. batio Re. s. de A.

¶ Feudum fm hosti. et ad. e. ti. in sum. s. j. Est beneficiū alicui rei
inuestitura interueniente sic ocella seu date alij vt dñum penes cō
cedentē remaneat cuius occasione recipiens et successor ei ocella
te dño ad id de quo et vsqz uenit aut feudi natura requirit s. j. ob
rectū dñum. Vt e aut transit ad feudatariū ar. cor. q no. de em
phiteota. ff. si ag. vec. p. eta. l. vnica. s. q. in. et fuit h dictū supra
utile fm diuersaz regionū s. i. uetudines quibz obligat et ipis cō
suetudinibz obligat quibz deficientibz iuri scripto obligat. Pro
diffinitōe feudi et donatione eius vide in glo. in v. si. feu. q. mo. feu.
acqui. in pnci. et summā ad quā ibi remittit. Dicit aut feudū a fi
delitate vel a fide quā vasallus dño p. stare tenet. Nec em debet ali
quā inuestitura fieri ei qui fidelitatem facere recusat nisi feudū eo
pacto sit acquisitū vt de fidelitate no p. stare vt in ostitutiōibus
feu. p. quos fiat inuesti. et p. quos recipit ibidem in quibz cau. feu.
amit. in. c. ij. s. j. in. s. i. b. feu. n. d. t. Item feudū est res ocella alicui
ad vōdū p. seruicio fm goff. Est ocellio rei p. omagio facta. et
abbie ocellio benuola qd fit ex grata benuolentia et s. benefici
um s. etia ideo ocellio s. qd apud dñm remanet p. p. et dñiuz
directū. Sed vasallus acquirē vsufructū et utile dñum. Potest eti
am sic describi feudū est benuola actio tribuens gaudiū capienti
cū seruicio retribuēdo p. quā trā. ferē vtile dñum s. dño in vasal
lū. Et sic dicit a fidelitate quā vasallus tenetur dño de q. in. c. ex di
ligēti de sumo. et in. ti. de feu. p. to.

¶ Feudū legiū scdm spe. ti. de feu. in tractatu libelloz. s. qm sup
omagium. v. i. i. si. Est qm causa et occasio omagij ceperit a bo
mā vt q. bāro dixit alicui pauperi militi q. aliquā rem immobilē
sibi darz si ei faceret omagiū et illā dedit talis res vocatur feudū
legiū et talis vasallus hō legiū. Et h. p. batur in li. feu. Si s. feu.
otruerit fuerint vide q. omagiū.

Feudatarius est q̄ feudū recipit q̄ etiā vāsallo Sz.

¶

Fictio iuris dicitur a p̄sumptōe q̄ fictio iuris semp̄ est contra vitatē
vt in iur e postliminiū rē. P̄sumptō aut̄ frequent̄ intelligit̄ sta-
re cū veritate sicut et sepe stat ius em̄ fingit aliud quā est vt fin-
git mulierē stipulatā q̄ nō est. l. vnica in pn. C. de rei vxo. act̄ ō fm̄
sz natū qd̄ nō est. ff. de sta. homi. l. q̄ in vtero fingit nō esse natū
qd̄ est natū. ff. de li. et. postū. l. ticius testamēto. §. iucias.

Fingit viuere qd̄ nō vixit insti. de execu. tu. §. fingi aut̄.
Fingit vō acceptū eū q̄ mortuus nascit̄. ff. de v. sig. l. q̄ mortui nō.
azo. in pn. sum. circa. x. p̄dicamēta et goff. in su. de p̄sump.

Fides est fūdamētū rez sperandaz nō apparentiū argumen-
tū. Et scdm̄ aristo. Est ratō rei dubie faciens fidē. Et fides scdm̄
apostolū in ep̄la ad gal. et sumit̄ de sum. trie. firmiter. Est suba-
rez sperandaz argumentū. Primū Sz q̄a sperare debemus qd̄
dictū est a p̄phetis futurū. Scdm̄ dicit̄ q̄a p̄phetas iam opletas
debemus habere argumentū. i. p̄batōem nō apparentiū de futu-
ris oplendis. Sed illa est q̄dam notificatō q̄ nō vera diffinitō q̄
re magistraliter sic diffinit̄. Fides est voluntaria certitudo absentī
um infra scientiā et supra opinionē ostituta. Aug. dicit̄ fides est
credere qd̄ nō vidēs. Et sūt due spēs eius scz formata et informis.
Et capit̄ multis modis de quo vide glo. to. in. c. firmit̄ de su. lri.
et fi. catho.

Fideicommissum est illud legatū relictū qd̄ omittit̄ fidei hēre-
dis alicui dandū ab eo cum testator dicit̄ heres fidei tue omitto vt
des legata et omitta vt scdm̄ azo. in sum. C. eti. §. sequit̄. Nodie
tam̄ nō est d̄ra inter fideicommissa et legata licet olim multe essent
differentie Omne em̄ legatū fideicommissum dici p̄t et ecōtra p̄ q̄
ex tex. insti. §. le. §. sed nō vsq̄. Na ipsoz eadē est natura. ff. de le.
l. i. vbi Sz p̄ omnia eq̄ta sūt legata fideicommissis.

Fideicommissari⁹ est ille cui⁹ fidei legatū vel relictū omittit̄.

Fideicommissaria libertas Req̄. libertas.

Fideicommissaria hereditatis petitio est q̄ optit̄ ei cui fideiussoria
hereditas restituit̄ ex senatuscōsulto trebelliano vt qui habent
agros omnes q̄ p̄ ipam diuidant̄ agri vel fundi.

Fideiussor est qui alienam obligationem in suā recipit vel susci-
pit si dem p̄ncipali nihilominus manente obligato videlicet q̄ se
p̄ alio obligat vt eo scz p̄ncipali debitorē non sufficite ip̄e satis-
faciet. Et dicit̄ quasi iussu alterius ponēs fidem suā. vt insti. e. ti. in
p̄nci. et. ff. e. l. i. et. ij. Est autē fideiussor magnū nomen generale

quia comprehendit sub se mandatorē et constitutorem et eū q̄ ex toto
in se alienā obligationē trāffert qui et pmissor vocat̄. S; hīj dif-
ferūt inter se quā cōstitutoz nō obligat nisi p̄cedat obligatio q̄
in iuribz data sit vt in l. ij. et l. iij. §. i. cum alijs. ff. de consti. pe. et. l. ij.
C. e. ti. fideiussor vero ipam obligationē p̄cedit et sequit̄. insti. e.
ti. §. fideiussor Mandator autē nunq̄ sequit̄ s; semp̄ p̄cedit obliga-
tionē. vt ff. mādati. l. si vō nō remunerādi cāusa §. si post creditā
nisi in casu qui habet̄ in e. §. v. plane. Et differentiā hīc positam
nō. glo. in l. palle. §. si post in prim. Cui est similis glo. C. eo. ti. sup
rubri. Et q̄ p̄cedat obligationē vide Host. in sū. C. e. vi. §. i.

**Fideiussor in rem suā dicitur qui fideiubet p̄ aliqua rem in ea cau-
sa qua res futura est eius. v. §. dedi pcuratorē ad defendendū in
causa mea et fideiussor p̄ eo iudicatum solui hoc casu fideiussor iurē
meā dicitur vt. l. si defunctus ff. de pec. a.**

**Fideiussio itā fit. Si interrogetur fideiussor sic fide tua iubes q̄
iste debeat. Et illi r̄deat fideiubeo vt insti. e. ti. §. in stipulationibz
Nodie tñ fm Host. in sū. e. §. qualiter vulgares vtunt̄ hoc mo-
do es fideiussor p̄ tali et p̄mittis mihi p̄ eo et iste r̄der sic vel p̄
mitto.**

**Fidelitas fm Host. in sū. de feu. §. quid sit fidelitas nihil aliud
est nisi iuramentū quod a vasallis prestatur dño. Et ibidem habe-
tur plena forma fidelitatis. et xxij. q. v. de forma de iureiur. c. Ego
N. Et in q̄ d̄t ab omagio r̄. in de. pastoreal. §. rursus d̄ te iudi.**

**Figulme dicunt̄ loca in quibus figuli exercent officia sua vel
artem.**

Filius arrogatus. Re. s. arrogatio.

Filius adoptiuus. Re. s. adoptio.

**Filius est is quem nupcie demonstrant vt ff. de in ius vocan. l.
Quia mater vel p̄ confessionē patris et matris. c. trāsmisse. q̄ fil.
sunt legit. vel p̄ affectum. C. de p̄sump. affecte. ij. q. vij. ad romanā
Et statur hīs coniecturis donec p̄betur contrariū. fm Goff.
in sū. ti. de na. ex li. ven.**

**Filius familias dicit̄ qui est in potestate patris vel parentis vt
accipit̄ in l. si. ff. de hīs qui sui vel alieni iuris sunt sicut filius emā
cipatus dicitur qui extra potestatem patris est.**

**Filij naturales fm azō. in sū. C. e. ti. sūt multiplices. Aliqui sunt
naturales vt legitimi vt q̄ nascunt̄ p̄ legitimū thoz. Alij sunt
legitimi tantū vt adoptiui. alij naturales tñ vt nati ex ocubina
vnica et in tomo indubitato affectu iuncta. Alij neq̄ naturales
neq̄ legitimi vt q̄ ex illicito et dāpnato coitu nati sūt De hīs**

omnibus est glo. in l. de ad p. in p. et glo. in d. p. venerabile qui
fi. sint legitimi. Et qd. nobis naturales de soluto cum soluta efficiā
tur legitimi patet in otanta qui fi. sint legit. vbi etia dicit qd. fi.
in vulgo nati vel concepti sunt qui nō habent patre deformatum
Sed vt azo dicit hęc distinctio fm iura ciuilia impatorū dat et nō
fm iura naturalia quia forte fm theologos nō est vsqueq; ve
rū fm quos matrimonia seu indiuidua maris et femine coniunctio
est de lege nature. q. fm aristot. et phos. i. poli. Naturalis videtur
coniunctio vnus ad vna. Et vagus est concubitus cont. naturam
¶ Filij spurij dicuntur qui de adulterio ex soluta cū nō soluto vob. ecō
uerso concepti sunt. c. transmissa. p. alle. et. l. vulgo. ff. de sta. ho.
¶ Filiastra est filius vel filia ex alio coniuge genitus vel
genita non ex eo quē motu habet mulier. vt. xxx. q. i. Si quis filia
astrum.

¶ Finium regundum. Re. s. actio. finium regundorum.

¶ Finitivus. i. vicinus. c. p. tuas de sen. ex.

¶ Fit et fiunt. Nec verba nōn tm respiciunt presens sed etiam fu
turum. xxv. q. i. generali in tēx. et in glo.

¶ Fieri in cōmēti dicitur hoc quod potest omitti iudicis arbitrio vt
dicit alanus de app. c. an sit in glo. vlt. i. in actu se tenente. Hoc est
anteq; dēbentes se ad aliquē actum et negocia duertant. ff. de
ver. obli. l. con. inus vide s. facere vbi de hoc.

¶ Fiscus est sacculus regius in quo eductur vel cui applicantur bo
nia banntioꝝ vel pscriptoꝝ. talit. accipit. ff. locati. l. sed ades. §.
Fiscus vel est regij vel impialis thesauri congregatio vel impialiuꝝ
honoꝝ collectio vel priuilegium q. fisci multa habet priuilegia
vt notat azo. in sum. C. de priuile. fisci. ad qd. vide not. C. de iur. fisci
r. b. Et nota qd. dicitur est inter fiscum et rempublicā sicut in spe
ciem et genus. Fiscus enim est bursa solum s. comodo pecuniario
Sed rempublica pecunias honores premia et alia considerat. not.
in. l. mancipia. C. de ser. iug.

U

¶ Flamines dicebantur sacerdotes gentiliū a filo quo in capite
vtebantur a q. dicebantur flamines q. filamines. Nā nudis eos capi
tibus penitus incedere nefas erat. di. xxi. clericos post medium
Inde archiflamines dicebantur et pth. flamines vt. e. di. §. i.

¶ Floci nomine intelligit habitus habens manicas longas et am
plias. Cucullus vero nomine habitus longus et amplus sine ma
nicis vt in cle. ne in agro. §. verum de sta. mona.

fo

Fobitis dicitur loca vel Fouee ubi aliquis Fobitur. di. xxi. eleros
Inte dicuntur ferri fodine Fduee ubi fobitur ferru et aurifodine
ubi aurum.

Formula Re. s. Actio.

Forus est exercendarum litium locus a Fanto dictus vel a Fo
romio rege qui primo grecis lris legem debet ut de ver. figm. c.
Forus. et vij. di. moises et constat ex tribus scz causa lege et iudic
cio. Item forus item est quodd tribunal. Et ut azo. dicit forus po
nitur p bursa. Et alio modo dicitur formariu ut ait placen. de qui
bus sedilia iudicantium coficiuntur. Item qz appellatur ptorium
Tribunal autē dicitur maior iudicu scilicet qui habet meru im
periu. Dape aut ppe dicitur confistoriu. Item est planicies in nau
Te est locus ubi merces reponuntur. Te foramen remi nauis. Te
scriptoriu foraminosu p imponedis pennis et cornibus vel cala
mis ad scribendu deputatis Et hec significata habet forz ut plu
rimu in masculino gne fm Host. in su. de fo. compe. s. j.

Foru autē in neutro genere fm Host. ibidem ponit p loco de
putato ad emendū vel vendendū res. Aliter autē fm azo. dicitur
strictus ciuitatis vel territoriu iudicis in q ammaduere et puni
re debet delinquentes. l. si pupillus. s. territoriu. ff. de ver. figm. Et
ueniunt ibi. que sunt iurisdictiois nō que sūt ordinis. Et dicitur quasi fo
diu eo qz qui sunt in districtu ad fodia vel munera seu angarias
opellunt. vel a dicitur a ferendo eo qz munera subeunt et inferunt. Alii
fm Gof. et host. ibidem ueniētes forz et est idem qz tribunal. qz
tribunal forte habet aliquam similitudinem cū foro. quia sicut in
foro venali qz nos nominamz forz ueniunt multi vendentes et
emētes siue res venales inferētes. Sic etiā in foro iudiciali scz in
tribunali ueniunt multi litigantes seu contēdiones et lites inferē
tes et exinde diffinitiones deportantes.

Fornicatio est cuiuslibet illiciti coitus genz qz fit ex vxoze le
gitimā spālie in vsu viduaz. meretricū vel scubmaz. Sz stupz.
raptus incestus. Re. locis suis. Et quelibet fornicatio simplex est
peccatū mortale ut de. ad nra. de here. Et s. de iure canonico ho
die phibitus est scubinat9 qui tñ pmittebatur tanq licit9 de iu
re ciuili. l. in concubinato. ff. de scu. mlti. de pa. potest in glo.

Foresta est locus ubi fere inhabitant vel includuntur. Et ubi
quis habet vsu fenandi fm Ber. de dona. dym dilectus in glo. j.

Fozaneus dicitur qui forum tenet vel de foro venit. ij. q. vj. xx.
regina

Forte quando sit dubitatum facti et quapro iuris id. archi. xi. q. ij. nolite etiā quicquid capit certitudinaliter p̄ exp̄ssuū veritatis et non p̄ nota dubitationis vt̄ in multis iuribus

Forsitan etiā quicquid capit non dubitative de w. et w. redem. c. magne et sic est exp̄ssuū veritatis d̄ p̄cu. tue. xxiiij. q. ij. ad mouēd̄ circa mediū. Et de pe. di. j. q̄obrem. de supplen. negli. pla. c. j. li. vj. quandoq; est nota dubitatio de testa. c. ij. et cle. p̄itorales v̄ nunq̄ etiā de re iudi. vide glo. in p̄alle. c. ij. de testa.

Fr

Frater dicitur quasi ferens alium vel alterum.

Fratres consanguinei sunt fratres ex pot̄ in patre et eadē matre sanguine genu. ita exponit tex. in s̄. sunt autē cognati in s̄. de legi. ag. suc. et. l. itaq; c. e. ti.

Fratres patruales sunt duoz̄ fratrum filij vt̄ dicto. s̄. sunt autem v̄ eodē numero. Et in s̄. de gra. s̄. iij. gradu.

Fratres vterini sunt filij eiusdem matris vt̄ exponit glo. in s̄. de legi. ag. suc. s̄. hoc habendum.

Fratres cōmuniter dicuntur omnes xp̄iani tam laici q̄ clerici p̄ lauacrū regeneratōis in baptismo. c. ad mensam. xi. q. iij. Et e. io. hannes. de regu. p̄ io. an. ij. q. j. Si peccauerit. Sed an. denūciatio euāgelica habeat solū locū in fratribus istis vel etiā in fidelibus videlicet si xp̄ianis denūciaret pagānū videtur q̄ non q̄ dicitur s̄i f̄i tu. potest dici s̄m panoz. q̄ sic saltem aliquo modo sez̄ q̄ peccat oīra p̄cepta naturalia. c. q̄d sup̄ hijs de w. et w. redem. p̄. Sūt enim p̄ximi nos̄ti quoz̄ animas lucrifacere debemus s̄m glo. in c. p̄ximus de pe. di. ij. Et sic occludit denūciationē euāgelicā aliquo mō locum habere oīra infideles. Itē ante oīlia ap̄toz̄ in p̄miciua ecclesia d̄m̄es appellabant̄ fratres discipuli xp̄i. xxij. dis. sacro sancta pp̄rie t̄n̄ religioſi mendicantes nos̄ h̄ntes bona in omni frates dicunt̄. Et alij h̄ntes bona in omni vt̄ ordinis sancti benedicti bernhardi et̄. qui monachi dicunt̄. cle. dudum de sepul. Et cle. exiui de padiso de ver. fig. Et s̄m panoz. monachi. nō appellantur fratres pp̄rie licet large loquendo sic. Sic etiā d̄ monialibus que de ordinibus mendicantiū dicunt̄ soloz̄es. et alie monache moniales vel sancte moniales.

Fraternitas quot modis sumitur in iure nō. Jo. an. in cōmento de re. ioh. de reg. et transcū. ad reg.

Fraus idē est q̄d dolus. Nō. t̄n̄ quedā d̄f̄ia. in l. iuris gen. s̄. ait p̄tor. c. d̄ pac. vbi vide b̄ t̄n̄ fraus capit̄ put̄ fit legi q̄n̄ q̄s facit oīra siḡnificatiū legis q̄sita palliatōe q̄sā videt̄ nō agere in

Fraudem legis. ff. de legi. l. fraud. v. §. filiusfamilias indiget pecu-
nia petit a se sibi mutuari. video qd p hoc incidere in senatuscō-
sultū macedonianū pecuniā nō mutuo s; frumentū vt vendat et pe-
cuniā habeat ne videar incidere in macedonianū certe ego nihil o-
minus incido. vt. l. §. iulianus. §. mutui. ff. ad macedo. q; frumentum
nō trado. nec recipit nisi ab palleationē. patet s; q; frumētō nulla
tenus indigebat et pecuniā habebā ad mutuandū sed nolui ne in-
ciderem et tñ incido mutuādo frumentū. Itā attēto animo meo et
recipiētis nō mutuo frumentū sed pecuniā. Et idē si trado libz
vt vendat. Item si vir donat ticio vt ticius donet vxori. l. si spon-
sus in pu. ff. de dona. inter. vi. et vx. quia in animo donātis est sim-
pliciter donare vxori nō ticio. Itēo facit fraudem legi. Fit autez
Fraus legi qñ fit oīra significatum legis palleationē qñta sed fit
oīra legem qñ fit oīra id qd p legem significat tñ nulla pallea-
tōne que sita. ff. de legi. l. oīra legem. Ex hīs patet qd si bona fide
mutuo filiofamilias frumentū credens ipsum indigere nō incido
in macedonianū quia nec factō nec animo facio oīra eius signi-
ficatū. Et s; etiā si sit error intollerabilis q; fraudem requirit animū
secus si pecuniā mutuo errās in iure quia talis error nō excusaret
eo qd significatū est oīra factum legis. ar. l. ij. C. ad macedo. patz
in statuto pedāgij in ponte aurelianensi quo cauet vt quelibz na-
uis transiens onerata subtus pontem soluat censū quid si hōis du-
as naues oneratas exonerat viam et ponit in aliam vt soluat tñ
p vna certe talis nō incidit in legem. nec facit oīra legē nec frau-
dem legi. quia lex nō phibet hoc facere. Et iste potest sibi pūde-
re d meliori suo seruādo significatū legis. Et idē est si statuto ca-
ueat qd ducēs qdrigā oneratā p pontē soluat tñ q; pōt exonerare
eam vt nil soluat. et facere trāfire p flumen vel potari p homines
quia licite potest seruādo termino legis sicut pōt nō ducere merces
p terras ne pedāgia soluat. Sed si ducere nauim vel quadrigam
oneratā et nō soluerē vel soluerē pecunas tñ scienter inutiles tūc
facerem oīra legem vel in fraudem legis. J. rō. io. fa. de hoc in. §.
penult. insti. de adop.

Fructus dicuntur qui sup sunt deductis expensis q fiūt grā fru-
ctuū quereñdoz colligendoz et seruādoz qd locū habet tam
in bone q; in male fidei possessoribus et in pōmbz. vt. ff. §. pet. he-
re. l. si a te. §. fructus. et. l. placet in fi. C. de fruc. et lic. expen. l. ij.

Fructuū autē alij sunt industriales vt frumentū vinū et oleū et
filia sez lac et lana que sine industria hominis n̄ pueniūt. Alij sūt
fructus naturales q ex ipā natura pueniunt sez sine magna industria

hominis ut poma pira ficus et hmoi. Vtraque diffinitio potest colligi ex l. 1. §. fructus. ff. de usuris. Et de resti. spoli. c. grauis in glo. fi. Sunt & naturales fructus in quibus factum nature precedit factum hominis et ex solo rudi usu possumus illis uti. Sed industrialibus non sic solo usu rudi sed curis adhibitis licet etiam natura cooperetur. Cura tamen maior reperitur non modica et profectoria sicut in naturalibus vide glo. in l. sequitur. §. fructus ff. de usufructu.

¶ Fructus percepti dicuntur qui aliquo modo sunt a solo separati et in horreis reconditi.

¶ Fructus percipiendi dicuntur qui immaturi sunt quos verus dominus possidet de hijs in spe. e. ti. de fruct. et lit. expensis. Et azo. in sum. C. de rei ven. unde fructus diuisione significat accessionem usufructuum seu ius utendi fruendi. Et ius fruendi tempore usu primo significat accessionem Et hanc dupliciter scilicet strictius ex eo quod ex prioribus percipit et non comprehendat fetus animalium vel usuras pecuniarum sicut sumit in rub. de usu et usufructu. le. Nam ibi fructus sumit potest distinguere ab usura et a pecudibus quia in hijs etiam fructus est. l. i. potest. ff. de usufructu. Non autem comprehendit partem ancille. Magis late autem significat ut etiam comprehendat usuras ut. l. usufructu. ff. de usufructu. Item et pensiones priorum. l. priorum. e. ti. Secundo significat usufructum. Nam legato fructu fundi videtur legatus usufructum quia dicitur textus. usufructui interest non e contra. seru. §. si usufructus. ff. de usu. et habi. Ex his sequitur quod si legato fructu fundi usus adimatur inutile fit legatum usufructus sed utile manet in eo quod superest usui. Et idem intelligo usufructu legato ut. §. pal. Non obstante illo textu. quod in fundi dicitur inutilis est ademptio. Quia verum est in fructu qui superest usui. vel qui testator voluit adimere usum legatum quasi persone legatum. quod cum non legauerit potest uti in usufructu nulla est ademptio.

¶ Frui dicitur qui fructus percipit

¶ Fructuarius dicitur qui rei dominus non est ut in l. uti frui. ff. si usufructu. per. ta. Tamen in quibusdam casibus pro domino habet sed in percipiendis fructibus. ff. de usufructu. l. si tunc. §. ad hoc facit quod usufructuarius non fit dominus. Nam ad id quod dictum est ad eum omnis fructus generaliter spectat secundum placet. ff. de usufructu. l. usufructus pal. in principio in fine. C. de usufructu. Et quomodo dicitur ab usurario. Re. §. usurarius

¶ Frustra not. archi. de accu. c. li. vi.

¶ Fru

¶ Fugitiuus est qui ea mente recedit ne redeat ad dominum licet postea redeat ut ff. de edic. l. quod sit fugitiuus. de vi. azo. i. h. C. de fu. §. fulminare dicitur iudex iniuste vel indeliberate sententiam proferens.

¶ sine maturitate de sen. ex. g. i. li. v. i. Non ergo leuiter dicat Fulmi-
nare sed comuniter ferre sententiā etiā extra absentē pmere sen-
tentiā, nō cesset. C. de iudi. l. pperandū circa medium legis.

¶ Fullones dicunt mundatores et dealbatores uestiū et earrūcē
decoratores seu coloratores.

¶ Functio est vsus vsuetus functus ab eo qui fungebat honore
aliquo aut officio. Hinc dicit qui iam expleuit officium vite. vñ
dicit q̄ mutuū pecunie magis functionē in genere suo recipiunt
p̄ solutionē q̄ p̄ specie. i. soluēdo mutuanā pecuniā magis utimur
genere. i. rei manerie q̄ specie. i. eodez corpe aliter nō esset mutuū
vel mutatuū sed de meo tuū sed comodatum sed ad comodum vte
tis datum. ff. de re iudic. l. mutuum.

¶ Fūdo publica. Re. ff. de pu. et vcti. l. i. §. b. ti. sup. v. impēdat.

¶ Funeraria actio. Re. s. actio. funera.

¶ Fundatur intencio p̄ testes vel instrumēta vel confessionē vel
euidentiā facti vel p̄sumptiue vt est glo. in v. fundauerit. c. finem
de do. et contu.

¶ Fundus est mātio alicuius cū accessionibz. Aliter diffinit vt in
l. qm̄. ff. de ver. sig. Et nota q̄ fūdis est nomen homogenium. qz
quolibet ps fundi dicit fūdis. Sunt em̄ homogenia in quibus est
idem p̄dicatum in pte quod in toto vt aqua terra lignū pannus.
sc̄. Alia dicunt entrogenia in quibz ps nō capit eandē denomina-
tiōem cū toto vt domus catēdra tumea manū pons. vñ nō va-
let legatū fundi. et est derisoriū. l. legato ff. de leg. i. Nam legando
spacium palme de fundo diceretur fundū legasse. Sed ibi bo. glo.
q̄ non valet legatū generale legādo rem substantiam vel ani-
mal. quia muscam dando liberaretur.

¶ Fundus dotalis est qui matrimonio contracto dat⁹ est sponso.

¶ Fundus quasi dotalis dicitur qui traditus est sponso nondū tes-
tato matrimonio p̄ quo et superiori dicto. fa. l. i. ff. de fun. dota.

¶ Fundus instructus est edificatus vel cultus.

¶ Fundus iugeus est terra que modo nō aratur licet olim fuerit fer-
tilis alias que modo aratur licet olim fuerit sterilis.

¶ Fundus limitatrophus alias militatrophus dicit a trophus. i.
descriptio et milite quasi descriptus ad vsū militū qui limites im-
periū custodiūt. vt. C. de fun. limitato. l. i. et. l. Si accipit. li. xi. Ali-
ter dicitur fundus limitofus vt ibidem. de fun. limi. et palu.

¶ Fundus agometricus. Re. azo. in sum. C. e. ti.

¶ Fundus saltuensis est fundus in quo est saltus. C. de fun. saltu.
li. xi. Re. saltus.

Fundus releuatus Br q olim erat palustris. Nunc aut factus est
serenus alias terrenus. C. de fun. pa. l. fi. li. vj.

Fundū diuidi in certas regiones ē ipm diuidi in definitas ptes

Furtum eststractio velstractatio fraudulēta seu fraudulosa
rei aliene mobilis corpalis q fit inuito dño cuius res fuit animo
lucrādi scz grā rei vel possessionis vel vsus vt ff. e. ti. l. j. Dicit au
tem furtū fm azo. a furno. i. migro. eo q clam et obscure et plerū
q de nocte fiat. Et dicit a fraude vel ab auferēdo vt. l. j. in pn. ff.
e. ti. Et in l. de obli. q ex delict. na. in pn. et. §. furtū aut et. §. pla
cuit Et phibet in decalogo l. iij. q. v. penale. Et nō. xxxij. q. xij. q
in omnibus. Et nota q p furto nō debet quis mori nec membruz
pdere sed fustigari scopari vel aliter castigari. C. de ser. fu. auē.
S3 nouo iure. sed ostra quis suspendi debet p. xv. solidis. §. si qnq
solidos. vt in auē. de pa. te. coll. x. dicit Ja. colūbi. bononiens. r. o. f
uari. §. palle. §. fm salicetū nō est curandū. Et dicit vulgo q ille
§. pcedit ex osuetudine quē richar. de salice intelligit in casu sin
gulari. scz qn pp furtū tale. v. solidoz. pax violat. dñs catho di
cit q quinq solidi sunt. v. aurei. quā etiā ita capitur solidus p
aureo. C. de ser. fu. l. quicunqz ibi. vel. xx. solidos reddat vbi glo. di
cit. Talem solidū accipe q valeat vni aureū quoz. lxxij. faciunt
vnā librā auri sic in l. de pe. te. liti. §. si iure digestoz. fur punie
bat extraordinarie nec moriebatur nisi famosus latro. iure aut ē
auē. habet ne moriat nec membruz pdat vt. §. auē. Sed nouo iure
postea in ti. de pa. te. p quinq solidis deinde ti. de pa. iura. fir. de
bet legitime puniri quod multipliciē intelligit. Tandē iura mu
nicipalia puniūt aliter. Nam pncipes pnt statuere vt nemo mor
at nisi ipi disposuerint vt glo. in §. furtū de pa. iu. fir. coll. x. q est
magistra furtoz. Nam quedā sūt furta domestica nō publice co
sercenda. l. i. espiciendū. §. furta. ff. de pe. dicit em doct. q nullus
famulus p furto in domo cōmissō mori debet. Alia sūt furta nō do
mestica. et tūc fures balnearij vel saecularij fustiganē. glo. est in
l. Si se alias cū te. ff. de hijs q vo. mfa. Alij diurni et hij remittū
tur ad iudicē. Et nota q furti emptor debet ipm restituere sine p
cio nec pnt ipm p pcio retinere l. ij. C. de fur. pmo est. modicū q re
stituat ne saltē i suspitōz furti cadat et sic. ad furcas vadat vt ibi

Furtū conceptū est cū qs pntibus testibus apud aliquem rē fur
tiuam querit et inuenit vt in l. de obli. que ex delict. na. §. conce
ptum furtum.

Furtū oblatū est cū quis rem furtiuā alicui obtulit vt poci⁹ pe
nes eū q pnes se inuenret. S3 illa nomina nūc nō sunt vsitata.

Furtum phibitum dicitur cum quis volentem rem furtiuam querere prohibuit ut dicitur in de obli. ex. delict. §. est etiam ubi dicitur quod hee actiones furti concepti oblati prohibiti et non exhibiti in defuetudinem abierunt.

Fur est qui clam obscure et plerumque de nocte rem alienam amouet inuito domino gratia lucrandi et subaudi sine armis ut in autem §. nouo iure. C. de fur. et ser. cor. Et dicitur fur a Furno quod idem est quod nigra quia ut plurimum in obscuro furatur unde qui male agit obdit lucem de offi. dele. consuluit.

Fur manifestus dicitur qui in ipso maleficio est deprehensus vel in loco in quo commissum est furtum vel post furtum factum dum tandem de furto deprehenditur antequam deportauerit ad locum ad quem destinauerit in §. e. ti. §. manifestus.

Fur non manifestus dicitur qui rem detulit quo destinavit ut in §. pal. §. sed si prulit vel sic dicitur qui cum re furtiuam in ipso actu furti non deprehenditur sed iam deportauerat rem furtiuam in locum in quem destinauerat nihilominus quincies postea de furto.

Furti actio Re. §. actio furti.

Furti conditio Re. §. conditio.

Ha et ge.

Alstaldus est maior dominus qui habet curam exteriorum rerum episcopi.

Gener meus est maritus filie mee. ut in l. non facile. ff. de gra. affi.

Generalis abolicio Re. §. abolicio. Et vide de hoc Azo. in §. C. e. ti.

Generalis sermone persona loquens intelligitur excepta si iureiurum. c. peticio ubi conecor. in glo. Et intelligitur hoc regulariter quia fallit interdum ubi obligatio vel pactum precedit quod inducit equitatem quaedam includentem etiam personam loquentis ut si recepissem a te et promississem tibi dare turrin contra omnes homines tunc teneor etiam dare contra me ex pacto. De hoc in c. de forma xxij. q. v. quibus etiam in generali sermone nec familia loquentis intelligitur.

Generalis locutio generaliter est intelligenda. ff. de offi. pfi. l. ples. xix. di. c. i. ff. q. m. cau. l. metu autem §. animaduertendum licet generale verbum non sit semper generaliter intelligendum de iure iuratum. c. ad nostram in glo. vlti.

Generaliter dicitur quod primo etiam indefinite intelligendum est §. conu. l. p. c. qm in glo. sup. v. indefinita. r. xix. di. si romanorum. ff. de publi. l. de p. cio.

¶ Generalia vba sūt ad civilem modū referēda. ff. de hui. verba
predicta. l. si cui.

¶ Generalis obligatio qñ sufficiat et qñ non. nōt ff. c. vñ a d co
habi. cle. Nā qñqz sufficit vt xlij. di. c. si quis despicit. §. huic etiaz
vbi allegat Tobes euāgelista in ep̄la sua sine quota. Similit ha
beqz in c. vñ a p̄all. aliter dicit alibi legit sed qz nō sufficit general
obligatio fa. cle. cōstitutionē de elec. 7. ij. q. i. in p̄mis insti. de pe.
te. liti. in fi. p̄malit dicit qz sufficit generalit allegare coram p̄ncipe
qz p̄nceps censet omnia iura habere in scrinio p̄toris sui. l. oim
testamētoz. v. sicut igit in fi. C. de testa. Secus vero corā alijs vñ
si p̄nceps allegat decisiva p̄mulgādo tunc sufficit ei gñaliter alle
gare de cau. pol. l. i. de no. op. nūc. c. j. Si aut allegat sup verbo in
iudiciū deducto tūc specialiter debet allegare et specificare leges
si est p̄regina qz licet p̄nceps virtualit omnia iura in mete habe
at nō tñ formaliter vt nōt in c. i. de cōsti. li. vi. Nā em cōstat de le
ge sufficit gñalis allegatō alias est necessaria specialis. debz em
sic allegari qz iudex reddat clarus et nihil obscurum remaneat
xxviii. q. sicut em in fi.

¶ Gñalis clausula significat qd eius significatū p̄bare vel signi
ficare p̄bare 7 tūc nō ptinet ad exp̄sse nominata. ff. de ver. signi.
l. doli v. §. Testator: filios instituit et inuicē substituit et post filiū
exheredavit que exheredatio vel clausula nō reuertit ad institu
tionē p̄mmo ad substitutionē vt in l. i. in fi. C. de li. p̄te. et exhere.
Item ibi pater vnā filiā instituit et filiā exheredavit. deinde aliū
filiū substituit exheredatio referē ad solum ḡdum institutionis vt
l. iij. §. filius. ff. l. i.

¶ Genus est qd p̄dicat de pluribz differētibz specie. Insti. de iur.
na. gen. et cui. §. ostat v. plebiscitū. Et qñ iuriscōsult⁹ dat doctri
nam tūc capit genus vt loici. et ibi ponunt exēpla nō. l. ij. §. i. ff. si
cer. pet. vbi capit species p̄ genere. Vnde vocabulū genus nō su
mitur p̄ ipsa dictiōe sed p̄ significato p̄ ipsam. Et significat diuer
simode put significatū ex ea sumptū et qdlibet aliud mediū signifi
care declarat v. §. Testator: legat vel quis p̄mittat ens substā
ciam vel rem siue animal nullū est legatū vel nulla p̄missio. l. cui
post. §. generali. ff. de iure. do. Et nōt in l. legato generaliter. ff.
de leg. i. Ratio qz ens et substācia significāt generalissime. et hec
dictio animal licet nō significet ita generaliter tñ adhuc signifi
cat multum generaliter. Et int̄tūm qz dicere totum genus cōp
tendi in legato vel p̄missiōe ē dicere legatū vel p̄missionē otiesi
ipossibile. etiā dāto muscā vel vermē liberaret heres vel p̄missor

quod tamen nullius est valibitatis. Vnde dicitur generis obliga-
tio perire non potest. l. in ord. §. i. ff. ad. l. falc. Sed tamen si diues ruralis
diceret in testamento vel donatione inter viuos. Ego dono bubul-
co meo vno animal intelligeret de vno boue ad arandum vel de vno
asino si hoc erat qualitas persone cui donat. Nam qualitas personarum
et proprie illarum quibus relinquere dat intellectus verbis. Et sic
fuerit communis modus intelligendi verba predicta. Secus in genere ge-
neralissimo quia ibi non est modus intelligendi qui significet aliquid
utile. Et idem in alio genere subalterno in quo non esset modus com-
munis aliquod utile significatio et dicendo lego rem corpalem vel
incorpalem quia nihil comprehendit sicut nec in generalissimo.
Item ibi testator legat vel quis promittit domum in genere et nul-
lam habet domum non tenet legatum vel promissum. Secus si habet in
patrimonio. l. si domus. ff. de le. ij. Ratio primi quia genus ita genera-
liter significat quod non apparet de qua re voluit intelligere. Ratio
secundi quia de rebus propriis quis solet disponere et sic significatum
generis restringit per significatum hoc quod habet in patrimonio. si-
militer si quis legat vel promittit fundum in genere nulla est promissio
vel legatum. l. preale. siue in patrimonio siue non secundum bar. Item
ibi testator legat rem in genere significat quod heres soluendo faci-
at rem accipiens. l. si domus. §. de euidis. ff. de le. ij. Ratio quod natu-
ra legati est quod res transferatur in legatarium et efficiat sua pro-
pria nisi alias restringat. Item ibi testator legat vnum de seruis qui
cum eo commorantur sunt alieni heres vnum tradit liberat nec tenet
de euidis. ratio quod significatum sumptum ex hoc genere subalterno hoc
instar speciei. l. in ratione. §. diligenter. ff. ad. l. falc. l. cum decem
§. stichum in fi. ff. de solu. Item ibi quis promittit vel legat homi-
nem significat quod nullus certus est in obligatione sed homo in ge-
nere put quemlibet respicit. l. meum. §. duobus testamentis ibi ordi-
nis compendio de le. ij. Vnde iste stant simul promitto tibi hominem
et nullum hominem tibi promitto. sicut et iste stant semper fuit
homo semper a tempore adam et nullus homo fuit semper quia nullus de-
terminatus semper vixit. Nam dicendo promitto tibi hominem dictio
hominem supponit confuse tamen. Et dicendo nullum hominem tibi promit-
to supponit determinate. i. illum et illum et sic de alijs non promitto. Fi-
naliter ergo genus deductum in legato vel in obligatione signifi-
cat nihil ibi esse vel esse put ipso genere medio vel alia quavis sig-
nificatione concluditur et genere deducto in obligatione vel lega-
to electio est eius cui datur.

¶ Gerundium sumitur per eo quod per hanc dictionem significat et significat.

conditione declaratione modū vel qđ suū significatū vel aliđ an
unde sumptū significare pbat v. s. due sūt institui et vn9 alteri
substitut9. si vn9 repudiat ptem suā adēdo ptē alteri9 deficiēt
ex substitutiōe ps p ipm repudiata sibi querit hoc gerūdiū adēu.
do exponit cōditōnalit scz si adierit. l. si tu ex pte r ibi nō. ff. S ac
qui. vel amit. here. Item ibi vim facit qui possidentē nō pmittit vti
arbitrio suo siue edificādo siue arādo v. deferēto vel quicqđ aliđ
faciēdo. l. vim facit. ff. de vi. et vi. arma. significat declarationē il
loz verborū et nō potest significare cōditōnē qz referē ap vbu
pntis tps qđ est facit. Nec est ibi aliq̄ dispositio q̄ pt suspēdi per
hoc gerūdia edificādo arādo r. Sed ibi lego ad monymētum fa
ciendū significat modū. l. quibz diebz. s. si. ff. de cōdi. et demōstra.
Et dīam inter cōditōnē et modū vide glo. ij. c. v. de cōdi. ap
posi. Verū scito qđ vt modus est si cōditio qz causa. Item ibi lego
p docēto talem discipulū significat cōditōnē qz moris est prius
docere qđ salariū solui. l. nec semel. ff. qñ di. de. ce.

Gi.

Gimeciarij sunt q̄ pānos impiales texūt iserēto sericū et auz.
Gimeciū est loc9 vbi hoc fiūt. et dī a gynos qđ est nydū qz nū
do panno vestit auz. vt. C. de muri. et gynecis. l. xi.

Gl.

Glādis nomine omis fructus dīment. ff. de glā. legē. l. vna.
Gleba est quedā spēs terre. ḡnaliter tñ fumit p solo vel p ter
ra culta. R. g. s. alcripticius glebe.
Glos dī vxor fratris. l. nō facile. s. affinitatis. ff. de grā.
Gharus. i. sapiēs vel puidus cui opponit ignarus qđ mte ve
nit. i. insipiens.
Goliardi. i. bufōnēs ioculatores idem sunt.

Gr.

Gradus s̄m gōff. et hosti. in sum. de cōsan. et affi. Est quedā
habitudō siue distācia psonaz adinuicē m sanguinitate et affi
nitate sibi vinctaz facta collatiōe ad cōmunē partem vel est
vnius psonē distācia ad aliam in linea sanguinitatis. vt in. l. i. cū
sequē. s. vsqz ad. s. affinitatis. et. i. nō facile. e. ri. ff. Quia diūsimos
de cōtingit diuersos esse gradus. vt patet in toto ti. pal. et in. s.
affinitatis in. l. nō facile. palle.
Gratia duplex est opans et cooperās vt est glo. in vbo coope
rate gratia de. i. de magis. Et grā est habitus qđ fundat i vo
luntate in essēcia anime glo. in de. i. de sum. tri.

¶ Granaria sunt loca in quibus grana seu fructus componuntur sic accipiuntur ff. de ac. em. in l. granaria.

¶ Grangia habet in c. si. de renfi.

¶ Grauis habet de testi. c. licet ex quadam in glo. iij.

¶ Grassatores item sunt qui dietarii de huiusmodi dictionis expositione vide quod non ff. de pe. l. capitolium §. grassatores Re. §. dietarii.

¶ Grassari §. atrocitari vel crudeliter agere dicitur item.

¶ Grex est collectio plurium animalium videlicet ovium vel quinquaginta porcorum ut non in sti. de re diuisi §. sed si gregis Re. §. congregatio.

G

¶ Gubdagia dicuntur que dantur pro ducatu vel obitu pro terra alicuius ut secularis vadat. Sed gabelle dantur de tractibus ut de emptione pro emptore. Et tangit bal. in rub. c. de re. credo. et est casus in l. debet in fi. ff. de edi. edic. Et possunt abradi vel teleri a ciuitate tex. est non alibi in l. eoz. ff. de pe. Statuitur communiter pro pitaliaz quod de quolibet tractu debet solui gabella. Sed pone duo forenses contractum semis an debeant soluere gabellam secundum statutum ubi contractum Regula est quod non quod statutum non ligat forenses quod extra territorium iudicem tunc c. ut animarum de costi. li. vi. c. cum a nobis de sen. ex. l. fi. ff. de iudi. §. omni iudi. Sed contrarium est verum secundum bal. l. i. de contrahen. emp. Rationem allegat quia gabella venit in commercio contractus ergo sicut ratione contractus possunt conueniri in loco ubi contractum fuerit. Ita ad id quod in contractu deuenit. l. heres absens ff. de iudi. Et ita consequenter ad gabellam. et ad hypothecam glo. singularis in autentico ut differetes iudices. §. hoc considerates in v. l. hypotheca col. ix. et in l. ij. ad fi. §. mandati. Et dicitur tunc de ro. quod ponit hoc in singularibus suis quod dicitur ea a baldo.

¶ Guardia feuda sunt que constituntur aliquibus propter custodiam rei domini constituentis.

¶ Guardio dicitur ille cui talis custodia est commissa. Vel dicitur guardianus qui etiam est superior inter fratres minores custodiens conuentum.

Ha:

Habere significat diuersimode
put suū apriū significatū vel significatū aliud
quoduis mediū significare declarat v. g. Res tua
est penes me et pmittis mihi stipularē eandē
habere licere significat qd dominū istius reitral
ferē in me. l. stipulatio ista. §. hē. ff. de v. obli.
Et sic rei possesse sine traditiōe post dominium
queritor possidenti. §. interdū. insti. de re. diu. Item ibi res tua nō
est penes me pmittis habere licere. significat qd dominū trāsfers
p traditiōē. l. traditiōibz. C. de pal. Item ibi pmittis re alienā
habere licere re pseuerāte aliena nulla est stipulatio. l. stipulatio
§. questitur. ff. e. ti. quā in re aliena pmissor nō potest cōstituere
ius dominij. Si autem efficiat pmissoris valet stipulatio vt ibidē
qz tūc potest facere vel cōstituere ius dominij. Itē ibi vendo tibi
rem alienā et pmitto tibi habere licere significat hōe iure posses
sionis. l. hōe. ff. de v. sig. Et hoc ex natura cōtractū emptiōis v. g.
natura est qd sufficit re tradere quāte res aliena est vendita. l. ex
empto. ff. de ac. emp.

Habere adionē est minus qm hōe rem. Et hoc qd dicit meli9
pignori incūbere qm in psonā agere. ff. de re iu. l. minus.

Habere tenere possidere. v. g. haec tria vba ponunt in aliq istru
mēto sic dnt exponi scz qd recipiens habeat de iure teneat natura
liter et de facto possideat ciuilitet et de iure qz ciuilis possessio ē cā
querendi dominū licet aliquando possessio sit tātum naturalis nō
ciuilis vt illa quam habet vasallus.

Habitatio est fuit9 psonal in habitādo consistēs. Et cōstituit i do
mo aliena. vt nō. ff. de vsu. et habi. in rus. Cū pactiōibz et stipula
tiōibz vt. ff. de vsufu. iuncta. l. i. ff. de vsu. et habi. vel i vltima vo
lūtate. Differēt tamē ab vsu et vsufructu. qz illa amittunt nō vtē
to vel capitis dinēmutiōe vt. ff. si vsufu. fruct9. l. penul. §. Sic habita
tatio aut nō nisi morte finit. vt. l. si habitare. ff. de vsu. et ha. Itē
pnt inhabitator alijs vendere vel locare ius qd hz vt. l. qd ātiq9
C. de vsufu. Sic et fructuaris et nō vsuari9 vt. ff. de vsu. et ha.
bi. l. sed neq. vide sup hoc Ago. in sum. C. de vsu. de habi.

Hac qnqz tenotat nō exclusionē sed inclusionē vt in c. Ego em
eps d iur iur. Et sic sumit in iuramentis dicēdo. ab hac hora significat
em pns tps cū fut9 de h p Jo. an. i. c. i. d. ordi. ab epi. q. refig. epi.

Hastarij dicunt qui rem pponūt venalē hasta supposita. Et di
cunt a noie hasta qd idē est qd venditio vt no. C. de fi. instru. et

de iure haſte ſiſcalis in rubro. li. x.

Maſtari eſt rem pponi venalem haſta ſuſſoſita. ita olim fuiſe conſuetudo.

He.

Hereditas eſt ſucceſſio in vniuerſu ius qđ defūctus habuit. vñ ff. de v. ſig. l. nihil aliud eſt hereditas et. l. bonoz. e. ti.

Hereditas adita eſt illa de qua heres ſe intromittit auctoritate p̄toris p̄mo auctoritas p̄toris nō eſt necēſa ſ; ſola voluntas ſufficit vt inſti. de here. q. 7. diſ. ſ. 7. tē extrane. Secđ in peti. iōe bonorū poſſeſſōis vt ibi nō. Et de aditiōe et repudiatione hereditatis nō. in. l. qui ſe patris. C. vñ liberi. vbi dñs catho. facus ſic ocludit. Aut debens ſucceſſere p̄tulit vba p̄ntis t̄pis indicatiui modi. aut futuri t̄pis. Si p̄ntis t̄pis. aut ſine infinitiuo. Aut cū infinitiuo. ſi ſine. aut affirmatiue. vt adeo. et inducit aditiōe hereditatis. et repudio inducit repudiationē. Aut negatiue ſc; nō adeo nō ſum heres. Et ſcđm glo. et ſali. nō inducit repudiatō miſi interrogatio p̄ceſſerit vel eminus p̄fixus ſit tūc em̄ inducit. Si cū infinitiuo aut affirmatiue. ſc; volo adire. volo eſſe heres. et inducit aditio. aut negatiue et tūc aut voluntas p̄ponit negationi. vt volo nō eſſe heres et inducit repudiatō. Similit̄ ſi dicit nolo ampli⁹ nolo vnq̄ adire. p̄ponit negatiōz voluntati adiūctis talib; adūb; t̄pis inducit repudiatō. Secđ ſi dicat. Nolo nūc adire hereditatē. Nā ſic nō inducit q; intelligit̄ ſm naturā adūb; de hijs glo. in. l. ij. ſ. obſeruari. C. de iura. ca. l. plurimū. ff. de acq. here. l. p. here. ſ. i. e. ti. et. l. i. glo. in. l. ſi eā. C. q. accu. nō poſ. aut nullū adūbiū ē ſc; nolo adire. tūc ſi eminus eſt p̄fix⁹ inducit repudiatō. l. oēs. ff. ad tre. Si nō eſt p̄fix⁹ tūc t̄m cadit oſectura deliberatiōis. vel p̄ſūptiō. p̄pter mētis abiguitatē et vſq; ad annū poſſit deliberare. ſi futuri t̄pis. aut negatiua vt nō adito et repudiatō. q; ſubā aditiōis negat̄ ex nūc put alias et ſp in ſecta ſector. aut affirmatiua vt adito. Et nō inducit aditio de p̄nti ſm catho. non obſtat q; videt̄ q; ſtatim adeat. eo q; contrariōz ead eſt diſciplina. ff. de pecu. l. p̄p̄mus. ſ. Si ſtipuler. Nā adito et nō adito nō ſūt oppoſita vl̄ contraria. q; nō adito negat totū t̄ps. ſ; adito ſolū t̄ps futurz dicit. et excludit p̄ntis. et ſic eſt plus in negatiōe q̄ in affirmatiōe. Et eſt dare medum inter iſta. Nec Catho. idē ad p̄bandum hereditatis aditiōe poſt lōz am diſtinctionē Cōcludit quēdā notabilē doctri nam in iſta ſingulari quēſtione. Pone ago ot̄p; herede debitoris meipſe negat ſe heredem coram iudice. Cōmco eum habere an nullū ſignatorū defūcti. ille videns ſe de p̄benſū diē. j. iuratus ſum.

annullū defūcti de manibz dñi dū esset in agone. Querit̃ an sit cō-
uictus vt heres vel an debeat puniri vt fur. Catho respōdet. Si il-
le erat suus heres scz fili⁹ zc. tūc cuius est heres. Si erat extra-
neus. tūc vt fur. l. si seruū. §. p̃tor. et. l. si extraneū. ff. de acq. here.
Ratio quia filius ipso iure est heres. sed extrane⁹ nō a nquā ad-
at hereditatem.

Hereditaria actio. Re. s. actio hereditaria.

Hereditas decurionū nauiculariorū. et artaliū militū et fabricē
suum fm azo. et fam. C. e. ti. in rubr. et. l. vlt. d. in qua qdā speci-
ale ius obseruat de quo nō ibidem.

Heres est ille qui succedit i vniuersū ius defūcti. l. cū heres. ff.
de diuer. et tpa. p̃scrip. vel est dñs hereditatis qui fita dicitōe in
volūtaris. §. si. insti. de here. q̃ et diff. Sed in necessarijs defertur
ipso iure hereditas.

Hereditem instituire est aliquē post mortē suā loco suo in omni-
bus hams suis dñm ostituire. Nam dicit̃ heres ab herus. i. dñs si
bi eim succedūt vniuersa bona defūcti et ad eū omnia z incōmo-
da hereditaria redeūt. Et p̃nt institui heredes g̃naliciter oēs z ac-
cipe quid qd a testatore eis relinquit̃ siue sint filij extranei. siue li-
beri. siue serui testatoris vel alieim. siue patrefamiliās. siue impu-
beres. siue p̃sona priuata. siue ecclesia. siue vniuersitas. oēs exceptis
qui nō p̃nt institui heredes. scz de portatus ppter delictū in insulā
siue bannit⁹ p̃petuo. damnat⁹ in metallū fodientū vt. C. de her.
insti. l. i. collegiū illicitū nō approbatū vt. l. collegiū. ti. a. le. Ince-
stuosus natus ex dānato coitu. i. spurio testatoris. hui⁹ accusat⁹ de
adulterio eū dñō sua cōmisso. ab illa dñā institui nō p̃t hereticus
app̃tata. Mulier quolās ad sc̃bas nupcias infra tps luctus. i. in-
fra annū post mortē p̃mi viri vt. C. de secū. nup. l. i. et l. de iure ci-
uili. Qui sciens otaxit cū aliq̃ muliere i g̃noratē secūdas nupcias
esse illicitas nō p̃t ab illa institui zc. et sūt diuisi heredes. Nam he-
redes alij sūt et necessarij. alij necessarij tm̃. alij volūtarj. alij legi-
timi. alij legati. alij testamētarij. alij fideicōmissarij.

Heres ab intestato est ille qui succedit in ius defūcti sine oī te-
stamēto et insti. de here. q̃ ab intesta. deferunt̃.

Heres fideicōmissari⁹ ē cui ex fidei cōmisso relicta est hereditas
dāda illi cui testator disposuit dīcēdo sic. fidei tue om̃to vt l. des
illi. Et nō q̃ illa sūt desperata h̃ forte p̃ rāto dī heres fideicōmiss-
sari⁹. qz fideicōmissari⁹ loco heredis habet vt insti. de fideicōmis-
sari. §. si. instituta. vt q̃ directe et imediate ex testamēto nihil cape-
p̃t. q̃lis est spurio saltē capiat ex fideicōmisso h̃ ip̃e heres n̄ ē heres.

eum sit rogatus a testatore hereditatem adire et postea de restitu-
tuendo licet restitutione factam post tempus heres maneat ut dicto
§. restituta. Duo ergo heredes in solidum esse non possunt ut ff. como.
l. si. et. l. si ut certo. §. si duobus licet alij dicant contrarium vix quod ille
cui testator dari vel restitui hereditatem disposuit ut manifeste
colligitur ex §. Sed etiam id insti. de fi. comif. her. licet verba ipsi po-
sita videantur innyere oppositum si inspiciantur

Heres legatarius est qui legatum accepit vel cui legatum fa-
ctum est. ut l. quotiens. C. de here. insti.

Heres legitimus est qui ex lege xii. tabularum alit ex iuris con-
stiti. etiam sine testamento succedit defuncto ut sunt agnati proximi
insti. de legit. ag. suc. in prim.

Heres necessarius est si quis heres institutus in testamento domini sui
ab eo qui facultates suas habet suspectas ne possit ex ipsis satisfacere
creditoribus quibus est obligatus. adeo quod non credit alienam heredi-
tatem suam adire si heredem eum instituerit. qui servus heres
factus ideo necessarius dicitur heres quia siue velit siue nolit
cogitur suam hereditatem adire ut satisfaciat creditoribus. ut
insti. de here. qua. et dif. §. j. Et hoc verum nisi illi seruo debeatur
fiduciam liberata. l. is qui soluendo. ff. de here. insti. aut hoc
eo non facit sed non ad eum hereditatem eius nomine potius
quam domini defuncti res hereditarie vendantur ne defuncti con-
tumelia quadam vel iniuria facta efficiatur dicendo quod res eius
venderentur.

Heres suus dicitur filius qui est in potestate patris tempore mor-
tis ipsius patris.

Heres domesticus dicitur qui est in potestate mortis tempore mor-
tis dum eum alius non precedit. filio enim supposito et in potestate patris exite ne-
pos ex eo qui in potestate aui est si quis heres non est insti. de here. q. et dif. §. sui

Heres substitutus dicitur qui alij heredi instituto substituitur §. §.
Si testator ita dicat ille heres esto qui si non velit vel non possit esse
heres iste esto ei substitutus. Et hoc siue secundo tertio vel quarto loco
alio in locum instituto deficiente substituat. Nam secundo de omnis qui
post primum sequitur etiam si decimus sit. ff. de vul. substi. in prim. put non.
hosti. in su. de testa. §. quod si sit perfectus. §. dicitur institutio.

Heredes sui et legitimi sunt a quo de suis et legitimis heredibus
appellatur qui in potestate mortis fuerunt ut filius filia nepos neptis
ex nepote natus ex filio natus pnatata seu pnepos pnepotis legit-
imi et naturalis vel etiam legitimi tantum ut adoptiuus

Heredes testamentarii dicitur qui ex testamento heredes scripti sunt.

Heredes tutor. licz nō sint tutores tenent tñi quibusdam quasi tutores inchoatōis scz per defectū obmissū vl. ff. de here. insti. l. 1.

Hausus est ius hauriēdi aquā de puteo vicini cui eo miuto iure seruitutis ascribitur.

Herisco. i. diuiso. inde dicitur familie heriscute. i. iudiciū hereditatis diuidente. Re. s. actio familie heris.

Heresiarcha est qui falsā de fide opinionē gignit vel pmo inuenit sicut arrianus viableff. et alij similes.

Heresis grece ab electōne dicitur eo qd quicunqz vnam opinionē hereticā vel disciplinā sibi elegerit putat eam esse meliorem. et. x. xiiij. q. iij. heresis alias dicitur quasi diuisio.

Hereticus dicitur eras in fide vnde quicunqz in fide dubitauerit frivola ad hanc fidem hereticus censetur. vt c. 1. de here. Etia p heretico habetur qui scilicet hereticū nō reuocat vt. e. ti. e. ij. Et s̄m augu. dicitur qui certā opinionē nouā et puerā gignit vel sequit. Etia alicuius tpalis omōdi vel alicuius ḡle vel pncipat. Dicitur gignit vt aliquis heresiarcha. vt arrius satellius rē. Dicitur sequit sicut qui errorem illū imitat. put. s̄ legūt. xxiiij. q. iij. hereticus. Dicitur hereticus qd putat sacramēta ecclesie sicut simoniac. i. q. i. eos. Itē sacre scripture p̄sus intellectoz. xxiiij. q. iij. heres. vbi dicitur qd cūqz scripturā aliter intelligit qd sensus spūsancti flagitat. a. l. i. p̄ta est licet ab ecclesia nō recesserit s̄ hereticus appellari p̄t rē. Itē omnis excommunicat. iij. q. i. qd ait. Itē romane ecclesie publicus iniuriator. xxiiij. di. omnis. Item qui aliter sentit de articulis fidei quā romana ecclesia. xxiiij. q. i. hec est fides.

Heres vel heros grece idem est qd dominus latine.

Hircosus dicitur cui os olet vt. l. q. clauū. s. is cui. ff. de edilitō edict.

Ho

Homagium est idē qd fidelitas tñ spe. e. ti. m. li. de feu. ponit illas dicit qd homagium est de hijs qd ad tpalia p̄tinet. Et ideo p spūalibus indignū est vt qd homagium facere opellat. Fidelitas tñ p spūalibus p̄statur. qd p̄lati bene p̄stant fidelitatē vt in. c. antiqua d̄ puile. Vel sic potest describi Homagium est quedā astrictio seruitutis liberi hominis facta domino suo p pactionē vel p̄titionē siue stipulationē p̄mittente libero homine domino suo fidelitatem et constitutente se hominē vel vasallū suū. Et sic in aliquibus partibus hoc modo ille qui facit homagium coram domino suo flexit genua sua tenens manus suas coniunctas simpliciter inter manus domini iurandum de fidelitate prestans. Et mutuo se in signum fidelitatis osculantur. Cuius forma ponitur in li. feu. de no. fi. For.

e. est et alia. scz. post rub. illa de For. Fideli. Ab item facit de iur. iur.
c. ego. n. et. lxij. di. cu. dno. Et hosti. ponit ea in su. de feu. s. qd. fit
Fidelitas. et qliter fit faciēda. Ex dictis homagiū describi pot. fm
formā. Est qn. aliquis flexis genub. iuctis manib. intē man. dñi
positis. aliquid pmittit qd. p. spūalib. fieri non debet de q. de accu.
vemēs de sūho. ex. dilig. de excel. pla. Graue. de re iudi. c. fi. est
aut. homagiū multiplex fm. spe. v. q. Quoddā est legiū quoddā
nō est legiū quoddā edictale quoddā decretale. rē. de quib. q.

¶ Homagiū decretale tale est. Nā heres hominis mei q. cū de cō.
suetudine possit infeudari et p. cōsequēs in homagiū succedere. de
bet infra certū tpus me in domini agnoscere et fidelitatē mihi p.
stare. et ego teneor eū rōne talis feudi in hominē recipere. Et in re
cipiēdo videor sibi ius feudi decernere ppter qd. dici pōt. homagiū
decretale. sicut et iā bonoz. possessio decretal. et q. ius mihi tribuit
sicut et talis bonoz. possessio. scz. si null. sit p. ximior. Et ideo in cu.
ria francie semp. recipiuntur fidelitates et homagia alterius. sal.
uo iure. Quod autem in ytaliam et alibi vocatur vasallagiū in frā.
cia vocatur homagiū. rē. Etiam dicitur hominum. c. veritatis s.
iureiur. Et sunt tamē q. hominū est quando iuratur alicui fide.
litas nemine excepto. Sed vasalliciū. supiore excepto scz. impato.
re de hoc optima glo. in verbo homoq. ligius cle. pastoralis de re
iudi. vbi etiam dicitur q. quis nō potest esse ligius duoz. s. bñ. li.
gius. vni. et vasall. alterius vel vasall. plurū. Et sic homagiū
potest dici hominis ligium.

¶ Homagiū edictale est sicut bonoz. possessio edictalis. Vñ fm.
spe. ibidem Homagiū edictale siue hereditariū est qd. aliq. hab.
eoi. p. q. est heres. Nā eoi. p. q. adit hereditatē hominis mei p. so.
nā eius repñtat. Et videt. hominis homagiū subisse. Et tale homa.
giū potest finire tpe. si dño placebit q. si dño nō plazeret nō fine.
ret. Et iā si vasallus vellet bonis feudilib. cedere. p. mo. ageret cōt.
ipm. vt eū in dñm agnosceret et hoc ex otumelia sua. Vnde puni.
re debet ne inuitus olequat. immunitatē qd. esse nō debet p. q. ff.
de nego. ges. s. hereditaria. s. ideo possum euz cogere vt subeat
homagiū decretale et etiam q. plus tribuat ei in effectu qnā edi.
ctale.

¶ Homagiū legiū est fm. spe. ibidem quod fit impatori vel re.
gi nullius alterius fidelitate salua. Illud autē qd. fit alijs nō di.
citur legiū q. fit vel iuratur salua impatoria vel regia fidelitate
Multi enim putant homagiū legiū esse quādo vasallus mit.
tit manus suas in manus domini et sibi homagiū fac. et fidelitatē

mittit et ab eo ad osculū recipit. Quod nō est verū et etiā ibi
dem dicit Spe. Sed vt ipse dicit tūc alij ponūt q̄ duplex est homa
gium. homagium legium in q̄ nullus recipit quantū ad verba. s̄
q̄ntū ad mentē. Et aliq̄ q̄ sup̄mā et generalē habent auctoritatem
et iurisdictionē puta impator vel rex intelligunt excepti tē. Itē
vbi ponitur legiū. s̄. et. j. habent aliqui legium.

¶ Homagiū nō legiū est qm̄ aliquid ex ipis̄ puta facio tibi homa
gium excepta fidelitate q̄ dño meo tali legio teneor vel saluo q̄
possim cū voluero dñm legiū mihi ostendere vel saluo quia nolo ti
bi ostra talem iurare. Sed dictū p̄mū est verū fm̄ spe. licet s̄ vlti
mū designatū omnis vsus appbet et fm̄ vltimū modū sequit̄ per
tōrū et illo vsū spe. de homagio legio. vide. s̄. fedū legium.

¶ Homo legius vel ligi⁹ fm̄ spe. ibidem d̄r q̄si dño suo ligat⁹ vel
q̄si legalitatē omnes. Vnde rex sicilie est homo ligius romane iu
dicis vt in cle. pastoralis de re iudi. p̄alle. post mediū in. s̄. rursus.
vbi glo. notabilis. Et omnis homo ligius est vasallus et nō ecōē

¶ Homicidiū d̄r hominis occisio ab homine facta. et dicit̄ quasi
hominis cediū ab hō et cetero fm̄ Goff. in si. e. li. et hosti. et id. an.
et spe. Et est duplex voluntariū et casuale. vñ casuale. s̄ est im
putandū q̄ ad ordinū susceptionē. et si omnes casus nō p̄uidit̄ et
opam rei licite dedit. o. quidā. o. iohes. c. sicut e. ti. Et iā mittitur
homicidiū factū cōsilio p̄cepto et defensione. c. sicut dignū. eo. ti. v.
glo. notabilis et homicidiū causam dās et homicida pari pena sunt
ferēdi. c. ti. suscepim⁹ et. c. tua nos. Ille em̄ est homicida q̄ osilius
p̄bet et q̄ fratrē odit vel ei detrahit. de p̄. di. p̄. piculose. et. c. ho
micidior. s̄. sicut homicidiū s̄. uale ex q̄dā iurisdictione sp̄ualit. viij
modis Primo p̄ detractores et odiētes egs iniquitatē opp̄sionē
et iniusticiā facientib⁹. fratrib⁹ n̄ sale p̄suadentes. tē. c. homicidio
rū p̄all. c. omnis inictas. et. c. noli. e. di. Et generaliter ois iniqu⁹
motus ad nocendū fratri in homicidiū genere deputat̄. Itē homi
cida censet̄. q̄ tpe necessitatis p̄ximis alimēta negat. lxxvj. dis
p̄alce. Corpale homicidiū est hominis pemptio corporaliter. Et fit
dupliciter scz lingua. et facto. Lingua tripliciter p̄cepto consilio
defensione. l. di. Si quis viduā. Et. c. piculose p̄alle. s̄. facto quadru
pliciter iusticia necessitate casu et voluntate

¶ Honestas iusticie publice id est cōstitutiones ecclesie facte pro
pter publicam honestatem. Judicauit enim ecclesia esse honestas
vt nunquam cōsanguineus duceret sponsam cōsanguinei sui vi
ui vel mortui fm̄ archi. de spon. c. p̄. li. vj. de hac honestate vide in
c. audientiam. et c. sponsam de spon. et ma. vbi p̄ doc.

Honoraria dicuntur p̄nia legatorum seu advocatorum .i. §. in hono-
rarijs. ff. de va. et extor. cogni. Re. §. legatus.

Hortamur aliqui importat mandatū necessitatis. Et sic p̄ ipsū
confertur iurisdicō. c. quia iudicāte de rescrip. r. c. j. de testa. r. c.
hortamur. in. g. i. Idem de v̄to rogam⁹. xi. q. iii. rogo.

Hostiaris dicitur in v̄to testamēto id erat qd̄ iamitor vt. xxi.
di. Cleros.

Hospitaliū rectores qui p̄ficiēt quō se tenere debeant nō bene
in de. quia contingit de reli. domi.

Hū

Humanus .i. secularis .i. di. c. xi. q. ii. qui diuinis et humanis. §.
testa. cum esses. Item idē est qd̄ humil. l. di. eos. xxiii. q. i. si quis
dederit et habet in regula semel deo etiā de re. iur. li. vi.

Humilitas seu humilitatio. No. archi. xxi. q. ii. cū humilitatis.
vñ humilitas est v̄tus q̄ homo verissima agnitōe sibi vilescit de q̄
glo. optima in v̄to humilitatis et est glo. fi. in de. p̄. de reli. domi.
que multa ppulcra ponit de humilitate. vñ melior est in malis fa-
ctis humilis confessio q̄ in bonis sup̄ba gloriatio. xi. q. iii. c. iniustū
in fi. Item humilitas hominib⁹ non p̄deset si cōtumacib⁹ nō no-
ceret de post. p̄. c. i. in fi.

Humiliati sunt quidā religioſi qui fuerūt condemnati ab eccle-
sia per lucium papā qui noluerūt iurare et postea tpe clemētis re-
cepti sūt ab ecclesia q̄ se correxerunt et iurāt qm̄ expedit. no. in. c.
olim causam de resti. spo. Et tantū de. d.

Lex

Actus Re. i. lex rodia de iactu.

Lconomus dicitur ille cui ecclesiastica res gubnā-
da mandat. vt. C. de sacrosā. ec. l. i. iubem⁹ circa
pn. lxxxix. di. quōdam in quibusdam et glo. iii.
c. impator. de iura. calū. vbi nō. dīa p̄ doc. inē
pconomū sūt cū et pcuratorē et actorē que ibi
fm̄ glo. in lala significatōne rem fignt. De q̄ due glo. notabiles
vna in. c. si quis erga. ii. q. vii. Alia in. c. quomā. xvi. q. vii. et ha-
betur. x. q. ii. si pconomus.

Lactura est damnū vel picuū qd̄ quis patit quando immen-
te tempestate bona picunt in mare ad exonerandū naues. et ita
capiē p̄p̄. Sed large potest capi p̄ quocūq̄ damno alicui p̄ vio-
lentiā illato vñdecūq̄ pueniat. Vel dicitur lesio facta cū lapide vel
ligno Re. etiā. §. lex rodia

n 3

Lib **L**id **L**ie

Librida est de scorto natus alia nomina illegitimoꝝ. Re. vt
manser spurius anser nochus.

Lid est est dictio expositiua. ff. ad. l. acquil. l. item mela. §. legis.
et de spon. c. 2.

Lidota est grecum. et est idem qd̄ imperitus fm̄ ps. l. x.

Lidonei pprie dicunt̄ qui p̄nt et volūt in ecclesijs deseruire de p̄
ben. sup̄ inordinata. Et dicunt̄ p̄donei qui sunt moribus honestate
et l̄arū stientie decorati. de m̄sti. c. in ecclesia in glo. iiii. Etia sunt
puidi et circūspecti.

Lerocinijum est locus vbi alunt̄ paup̄es fm̄ q̄ accipitur. C. de
sacrosanc. ec. l. illud.

Lig

Lignarus est qui ignorat vel qui ignorat. fm̄ ps. li. x. vñ igne
rans ignorabitur. xxxviii. di. qui ea vbi dicitur. qui ea que dei sūt
nesciunt a deo nesciuntur.

Lignauus est idem qd̄ ignarus vie. i. rōnis et vite fm̄ ps. ibidem.

Lignorantia est cum de facto vel de iure nihil sc̄o. et nisi ali
quod suspico. et sc̄dum azem sum. C. de iur. et fac. igno.

Lignozare pprie est nescire quod aliquis debet scire. Nescire au
tē omniū est q̄ ignorare. Vnde pprie omnis qui ignorat nescit et
nō ecōtra vt no. ff. de iur. et fac. igno. sup̄ rub. Et ignorātia diui
ditur ex pte materie circa quā est. quia alia est ignorantia iuris
alia facti. Et harū vna pbabilis. alia non Ignorācia facti est vt
si nesciam illu. decessisse qui mihi ognatus est vel aliqd̄ simile.
Et ignorantia facti alia est facti differētis ad salutem vel ad of
ficiū et hec excusat vt. i. cor. x. Omne quod i macello venditur
manducate nihil interrogātes ipam conscientiam Alia est facti
necessarij ad officiū vt in p̄bitero q̄ sit facta manuū impositō et
hec nō excusat. Alia est necessarij facti ad salutē vt q̄ crist⁹ pas
sus est. hec etiam non excusat in habentib⁹ vsūm rōnis. Itē igno
rantia facti alia est pprii facti. alia alieni. Si pprii. Aut ergo q̄s
pat opam rei illicite et tūc nō excusat. aut rei licite et tūc aut ha
buit indebitam diligentia et sic nō excusat a toto s̄ a tanto Si vō
debitā habuit excusat a toto. Si p̄ro sit facti alieni. aut est igno
rātia pbabilis ad quā nō requir̄ q̄ sit nimis diligēs aut curios⁹
inqrēdo vel etiā q̄ sit nimis negligēs et h̄ excusat. Aut est crassa
et supina vt cū q̄s ignorat ea q̄ sūt publice facta coram p̄fo. et
tūc nō excusat vt no. bñ. in. c. requirit de ordinatis ab ep̄o q̄ resig.

epi. et. c. j. de postu. de ele. excomuni. mil. apostolice. et de offi. et ani
max. li. vj. Itē ignorātia alia est simplex ut cū q̄s teneat scire q̄d
nescit et facit ad h̄ q̄ sciat h̄ nō q̄d quid p̄t vel fm aliq̄s potest
dici simplex ignorātia que puat scientiā nec ponit debitū sciendi
nec contemptū sciendi. Et est in h̄is q̄ non habent vsum ratōis.
Alia est crassa ut cum quis negligit scire q̄ teneat scire nec tamē
vult se nescire. Alia est affectata ut cum q̄s negligit illud q̄d te-
neat scire et placet ei nescire. Ibi p̄ma excusat a t̄to h̄ nō a toto.
Sec̄da adhuc excusat sed min⁹ q̄ p̄ma. tertia v̄o n̄ excusat h̄ accu-
sat. Itē ignorātia alia est vincibilis alia inuincibilis. Inuincibilis aut est
inroducta p̄ter omnē culpā aut p̄ culpā p̄ambulā. Si p̄mo modo
aut simplicit̄ puat cognitionē ut in h̄is q̄ carēt omni v̄sa ratōis.
Et h̄ excusat a toto aut nō tollit omnino v̄sū nōis et tūc nō excu-
sat a toto ut in h̄is qui nō s̄nt plene furiosi h̄ habent aliq̄ luci-
da interualla Et in pueris qui s̄nt capaces aliq̄ modo p̄cepti licet
non plene Si p̄riam culpā ut in ebrio et furioso quoz vterq̄ p̄-
cipit aut se in hoc p̄ suā culpā nō excusat q̄ fm ari. in et h̄. Ebreo
debetur d. p̄lo. pena licet furiosus excuset saltē a t̄to Si autē sit
vincibilis tūc distinguit̄ ut. s̄. in crassam et sup̄mā et affectatam.
Sed q̄tuplex sit ignorātia tex. est optimus. j. q. iij. s̄. h̄is ita r̄n-
de. Itē ut ait amb. turbat̄ nauicula petri. ibi in v̄bo ignorantia.
glo. optima oino videnda. Alia s̄ est ignōrātia iuris ut si nescio
me illi posse succedere q̄ mibi cognat⁹ est et decessit v̄. ff. de iur. et
fac. igno. l. i. Et hec nō excusat regula ignorātia. regu. iur. lib.
vj. Est et̄ q̄dā ignorātia p̄babilis ut si q̄s errat in facto alieno. et
ignorātia nō p̄babilis ut si q̄s errat in facto p̄o vel rebo suis. ut
ff. p. lo. l. v̄l. vel si ignorat aliq̄s q̄ omnes de ciuitate sciunt vel
maior ps ciuū scit. l. regula. s̄. h̄ facti. ff. d. iur. et fac. igno. Turpe
em̄ est p̄ricio et nobili viro et causas porātū iudicij q̄ versat̄ igno-
rare. l. ij. s̄. ab h̄is. ff. de ori. iur. Et d̄riam inter ignorantia errorē
titubationē et nescientia. no. archi. xxij. q. iij. Itē ignorātia dicit̄
esse triplex. Prima negatōis h̄ sc̄s scientia negat̄ nec debitū sciendi
ponit. Et simplicit̄ hec excusat Sed̄ est ignorātia puatōis q̄ etiā
scia negat̄ h̄ aptitudo siue debitū sciendi ponit. Et h̄ i eis q̄ p̄met
ad salutē excusat a t̄to et nō a toto. Tercia est ignorātia dispo-
sitōis que ponit errorē siue oceptionē astrariā recte scientie Et h̄ in
h̄is q̄ p̄met ad salutē. accusat nō excusat. Et sic patet q̄ ignora-
tiaz q̄dam excusat quedā nō. q̄dā magis et quedā min⁹. et q̄dā
oino nil excusat h̄ inculat v̄l accusat. Itā ignorātia iur̄ si aliq̄d ex-
cusat min⁹ tū q̄ ignorātia facti. Et ignorātia iuris alia est iuris

naturalis alia iuris diuini alia iuris canonici alia iuris ciuif. Igno-
 rantia iuris naturalis nullū hōtē vsū rōis excusat qz is ius est in cōde
 hominis scriptū. j. q. iij. §. hīs ita dō. notād. Ignorātia vō iuris diuini
 in qntū ad aliq̄ simpliciter excusat laycos et qntū ad aliq̄ excusat
 eos a tāto et nō a toto. Legē em̄ p̄b̄as et euāgelii et doctrinā
 aplice scie tenent̄ ep̄i et plati maiores q̄ dñt dño oipotēti fūire et
 reddere rōez de ea q̄ in eis est fide et spe. vñ ab eis requirit̄ sciz vete-
 ris et noui testamēti. S3 layci ad is nō tenent̄ nisi ad noticiā deca-
 logi et articuloz fidei put in ap̄oz simbolo ot mēt. Ignorātia
 aut̄ iuris canonici aliq̄s excusat et aliq̄s nō. Cōtinet̄ em̄ ius cano-
 nicū constitucōes p̄ q̄s discernūt̄ peccata. Et has tenent̄ scire p̄sbi-
 teri curā animaz hōntes scz ofessores. Nō at̄ ita tenent̄ ali. Et m̄
 tomin⁹ layci. Sed ip̄i p̄sbiteri et ali⁹ clerici fm̄ q̄ sūt in maiori s̄-
 du constituti fm̄ is eē plura scire tenent̄. Ignorātia vō eoz q̄ pub-
 lice p̄mulgant̄ ad laycos p̄tinetiū nō excusat eoz p̄tēt qd̄ p̄ ig-
 norantiā p̄tēt. xv. di. qd̄ dicitis. Ignorātia vō iuris ciuif ali-
 q̄bz p̄desse p̄t vt militib⁹ rusticis mulierib⁹ et minorib⁹ am̄s et ma-
 xime in dāno euitādo n̄ aut̄ in maleficijs vñ Leges ciuif si nescit
 feia miles. Cleric⁹ et cleric⁹ parcer̄ sibi iudex et vltor. Nā rusticita-
 ti succurrit̄ i ignorātia iuris. v. m. l. q̄cūq̄. C. q̄ admit. ad bo. pos.
 p̄nt glo. pri. q̄ allegat ad is iurā. S3 ibi catho de saxis ocludit of-
 fali. quē dicit rustice loq̄ q̄ rustico ius ignorāti nō debz succurri qz
 dz ofulē picōies. Si em̄ nō p̄tē mulierib⁹ et nobilib⁹ ad indulgen-
 tias eūtib⁹ q̄ opteat ofulere p̄tos. nec rustico eūti ad filias p̄i-
 dz. S3 tñ rusticitati p̄cendū est vt. C. de testa. et quēadmodū testa-
 ordi. l. fi. Itē ignorātia dz crassa et sup̄ina p̄ met haphorā. homis
 crassi et sup̄ini q̄ nō videt etiā eā q̄ ad p̄des eius sunt
 Ignominia est v̄bal lesio of honorē vel eē turpitudine. Et sic dz
 q̄ ignominiosus est ep̄o si q̄rat ab alijs doceri. cū ip̄e alios docē de-
 beat vt in auē. de sac. epi. §. dam⁹ colla. ix. et xxxv. di. §. ecce. j. q. i.
 vilissimus. viij. q. i. licz. et ar. m. l. argentari⁹. §. phibet. ff. de edē.
 Item dz ignominia et ofusio est xpm crucifixū paup̄em et efuri-
 entē far fis p̄dicare corpib⁹ et ieiunioz de arimā rubentes buccal-
 tumētia qz ora p̄ferre. xxxv. di. ecclesie princeps.

Il et **S**m

Illustis est nomē noticie eo q̄ multis clareat splēdore gñis vel
 sapie vel vtutis quīs sūt obscure nat⁹ fm̄ p̄li. Et v. q. iij. sunt
 hoia dignitatū scz maximi vt sūt sup̄illustres. magni vt illustres.
 medi vt spectabiles. minimi vt clarissimi in auē. de ap. §. j. et f̄b. se.
 Insi. in p̄te. §. cūq̄. §. glo. Illustres etiā dicunt̄ q̄ sūt de ofilio et

• **confistorio impatoris.** l. quisquis. C. ad .l. iuli. majes.

• **Illico** dicitur fieri quod fit antiqua dicitur se ad alia facienda. l. iudicato
• **ribo.** C. de ap. ubi conceditur illico appellare viua voce in criminalibus
• **et civilibus causis** et sine scriptis. ff. eo. tit. l. i. §. fi. et. l. a. sententia. §. fi.

• **Illata** i. opposita de presum. nonne.

• **Imbecillus** est fragilis et incostans et dicitur sine bagulo.

• **Impetere** est accusare ut de iur. iur. quemadmodum.

• **Impericia** i. ignorantia de presump. sicut graue.

• **Illusio** est deceptio vel derisio de vnic. c. illusio de renuc. ubi
• **cooco.** mult. in glo.

• **Illiricus** i. schlayus scilicet aliquis de schlaunonia videtur. s. colopi. illi
• **riciam.** et. C. de colo. illirici. li. xi.

In.

• **Incapacitas** capit per ipsa reali incapacitate per ut natura rei dicitur
• **et dispositio legis** adimit. aut quodlibet medium operari per significare decla
• **rat.** v. §. pmittit. legat. res sacre incapacitas rei hoc operatur quod non va
• **let** nec in re nec in estimatoe quod non est omniu rei sacre. l. in stipulatē
• **§. sac. ff. de v. ob. Ro.** quod res deo dicata est ex omneru hoim. Sz ibi le
• **gat. colona aurea** l. mamor. pictu ad instructo. domo §. alia. como
• **non valz legatu** re licet valeat in estimatoe. l. ce. §. si duobz de le. i.
• **quod res de se** est in omneru hoim. Sz ne destruat vlt. de iore. non tollit §.
• **como** §. de estimatoe rei. Itē si legat. p. diu quod est in corp. patu primo
• **mo cesaris** sigt. quod nulla est dispositio in re vlt. estimatoe. l. ap. iulia.
• **nu. §. fi. de le. i.** quod res est simplr. exēpta a omno hoim. non §. licetia p. nci
• **pis.** Itē legat. vlt. pmittit. res aliena non pot. solui quod non dñs vel nimis
• **magno p. cio** vult vedē. l. non dubiu. §. fi. de l. iij. quod res in omno sit
• **est tñ difficultas** in hōdo et soluedo. Itē si legat. iudeo. mācipiu. xpī
• **anū non valz dispositio** nec deē res l. estimatoe nōe incapacitatis ut. l.
• **mltū inest.** ff. de v. obli. Et sūnt sig. tū ex re et p. sona nam mācipiu
• **xpīanū iudeo** q. ri non pot. C. ne xpī māci. l. vni. et. c. i. §. iudis. igit. nō
• **sup illa re** nlt. est ipō iur. legatu nullū. §. si iudeo. legat. xpīano mā
• **cipiu xpīanū** valz dispositio in re. l. mltū inest. pal. quod nil ipebit et
• **si diceret** obstare quod legat. d. trāfferre dñū. l. v. aut. §. fi. ff. de v.
• **obli.** Sz iudeo nō hz omniu mācipij xpīani §. non trāffert dñū rñdeē
• **licet nō habeat** omniu ut apud se remaneat. hz tñ ut ad aliū tran
• **feratur** et sic de alijs exemplis.

• **Incapita** succeder. om. hosti. in sū. §. succed. ab itest. §. viso v. qd
• **si factū.** Est qñ filij p. mortuoz. frim succedūt in tot. p. coibz qd sūt
• **capita** v. §. tres sūt filij ex p. motuo frē. et vn. ex alio frē si tñ ca
• **piat filij** ex alio frē geit. §. tñ tres ex alio geniti succedūt in her.
• **res suas.** quod quilibet capit certā p. dōrē stirpis sue. si vero fratres

tot porciones capiāt q̄t capita sūt tūc succēdūt in capita. vide in
stirpes succedere. et azo. in sum. C. de here. insti. et hosti. et spe. e.
ti. in tractatu libelloz. v. nūc de collateralibz.

¶ Incōcussa. i. inuolata sed in cōcussa. i. quiete sine inēruptiōe c.
illud et c. auditis de p̄scrip.

¶ Immo stat q̄z correctiue. e. accidēs vt lit. nō cōtest. de h̄ tex.
iūta gl. xvi. q. l. p̄dicator. l. stich. imo. ff. de manum. testa.

¶ Inn^o agelic^o ē gla i excels^o & cel. mil. c. n̄siliū et d. ele. qd̄ h̄c.

¶ Incēdari^o ē q̄ ob inimiciā aut p̄ter grām. Edes arbores siue se
getes incedit. vt. ff. de penis. l. capitaliū. s. incēdari^o. Et incēdari^o
p̄ sentēciā ab ecclia denotati tm̄ a papa absoluunt de sen. exē. tua
nos alias incēdens domū v̄l areā alteri^o puni^o de iur. c. si q̄s do.

¶ Incēdēs et emergēs quō d̄r̄ant nō. in c. i. de ordi. cog. et c. a no
bis de excep. vide de h̄ s. emergēs.

¶ Incētor d̄r̄ ideo qz ip̄e alios p̄uauā suggestione succedit ab vi
cia p̄suadendo inflāmat s̄m p̄fide.

¶ Incētiū idē est qd̄ appetit^o vel audaciā seu voluntas de vi. et
hone. cle. c. vt clericoz.

¶ Incestus est abusus sanguineaz vel affiniū vt. d̄. cū s. xxv.
q. i. xxv. causa quasi p̄ to

¶ Incestuosus d̄r̄ qui cognatā vel affinē vel eē sanctimomialē ne
phario amore v̄l coitu violat seu maculat siue in m̄rimonio siue
siue m̄rimonio vt. en. s. pall. et xxvij. di. v̄gmes. Et de m̄mialibz ē
pena capitalis. l. si q̄s nō dicā rape. C. de epi. et cler. r. l. vnica de
rap. v̄gi. C. in p̄. q̄ sic incipit raptores v̄gmiū honestaz vel ige
suaz siue iā d̄sp̄ōlate fuerint siue nō vel quālibet viduaz rē
capitis supplicio p̄ctēdos decemim^o.

¶ Incola d̄r̄ q̄ in ali quā regionē domiciliū otulit vel cōtrahit q̄si
sed ē ibi positus^o vel māsiōnē ita qz trāfactis x. anis domiciliū reit
nuit licet etiā cā s̄tūdiij ibidē steterit vt. ff. de v̄. sig. l. pupill^o. r. l.
incola vel cui p̄p̄iam terrā colit re. s. agricola.

¶ Ineolum^o d̄r̄ a noie colūna qz sic colūna est erecta fortis r̄ sta
bilis ita incolū^o n̄s̄lr. et ista rōe forte filii^o d̄r̄ h̄re in lomis p̄ris q̄r
tā incolumē. i. forte et stabilē qz fidēcōmissa. et legata minui nō
p̄nt vt. l. ij. cū ibi nō. C. de inoffi. do.

¶ Incuria ē negligētia cle. qz otigit d̄ re. do. r. e. q̄sitū. s. xx. r. re.

¶ Incertitudo n̄r vel min^o s̄gt qz n̄r v̄l min^o ēn̄bit iō act^o sub in
certitudine positus effectū nō habet vel habet q̄n quōdams p̄babili
medio incerti fit declaratio vel significatō verbi gratia. testator
instituit herede et ab eo legat v̄cio magnā partem hereditantis

p[ro]mobum quōte vel singularis rei. Deinde legat seruo certam sum-
 mam et nō dicit a quo an ab herede an a legatario intelligi ab
 herede quia hoc significatum sumit ex cōmuni modo agēdi q̄ heres
 soluit onera. Et sic ex cōmuni modo intelligēdi videtur heres
 onerari f[ac]t[us] si seru[us] legat[us] §. qui marg[arita]. ff. de le. i. Itē ibi te-
 stator legat seruo libertatē si dederit. x. et nō dicit cui certe intelli-
 git q̄ det heredi. l. qui pecunia. ff. de sta. libe. q̄ heres h[er]es on[us] ideo
 et r[e]compensationē. Item ibi testator heredem instituit et roga-
 uit eum restituere omnē hereditatē ticio. Deinde testator reliquit
 xv. seruo et nō dicit a q̄ intelligi a fideicommissario v[er]o l. si. C. ad tre.
 ibi testator heredem instituit et vult eū dare x. nō dicit cui. n[on] val[et].
 paulus respōdet. ff. de re. dub. rō q̄ nullū est significatū ex q̄ con-
 cludi possit cui debeat iō nulli debeat. Itē ibi testator legavit ticio
 et duo sūt huius nomis amici testatoris legatū valet et p[er] heres
 vni solvere cui voluit nec tenet b[e]n[e] aliter nisi p[ro]bet testatorē d[e] ipso
 et nō de alio sensisse. si autē heres vult nō tenet solvere vni vel al-
 teri nisi p[ro]bet testatorē de se sensisse. Et scdm hoc neuero p[ro]bante
 nō valet legatū seu nō habebit effectū. l. si quis seruū. §. si me du-
 os. ff. de le. i. rō quia licet nomē p[ro]prium eius cui relinquitur sit ex-
 p[ro]sum t[ame]n p[ro]pter cōuenienciā nomis et circūstāciā in altero res
 manet incertitudo. Nec potest dici deberi v[er]i quia testator le-
 gat vni t[ame]n vt patet ex numero singulari ideo nisi h[er]es certitudo
 declarē nō debeat quia nō apparet cui. Item ibi testator legavit
 ticio alio x. deinde ticio migro. x. deinde dixit ticio. x. sibi legata.
 ab imo nō declarādo de quo intellexerit non valet ademptio n[isi] de-
 ceat de quo testator senserit. l. iij. §. si duob[us]. ff. de ad[us] le. Ratio ē
 eadem vt s[im] in legato factō ticio nō declarādo de quo sed ibi testa-
 tor ticio alio et ticio migro legat totum deinde dicit ticio ab-
 imo totū nō declarādo de q̄ valet ademptio i[ur]i §. l. si fuit. ff. de
 re. du. Ratio q̄ significatū illud sumit ex totō q̄ tota adimitur
 Et tō in legato factō v[er]i q̄ cōtinebat ideo legatū factū v[er]i q̄
 adimitur. Et hoc ademptionē t[er]m[in]i legatū declarāte illd. Itē ibi
 lego pauperib[us] valet. l. item. q̄ pauperib[us]. C. de epi. et cle. Rō q̄
 significatū sumit ex paupe declarāte quib[us] relinquitur. Et licet aliq̄
 sint pauperiores alijs. declaratiō t[ame]n supple[et] arbitrio boni viri.
 ¶ In q̄n p[ro]uat vel auget nō. io. an. de ofiue. ad n[ost]ram. et dat remissi-
 onē ad spe. de iur. pa. nobis aut. Sed pleni[us] nō. archi. xl. di. si papa
 Et q̄n nō. h[ab]it[us] ext[er]nitate iuxta alex[ander]ū in cāpo curio.
 rē. et habet in. l. si cui in p[ro]n. ff. de le. i. Quādoq[ue] ponit p[ro] va[le]de in
 compositiōne vt in vigilare. i. valde v[er]i. zilare. clem[entia] pastoris de

re iudi. c. p. fideius. spe. de disputatōibz et allegatōibz. §. post l. s. v.
alibi imponit ibi etiā impersonale significat valde. inter dū ponit
p. nōm cōpositiōe vt iniustus iniquus. i. nō iustus nō equus.

Incorrigibilis scdm bal. dicitur qui nō paret iudici in extremo iurisdi-
ctionis qd est sentētia. Sed ut max. dicitur qui nō paret in pmo iuris-
dictionis qd est citatio vel in ius vocatio. fm antho. de bulario dicitur
incorrigibilis qui postquā pemptus est qdemnat⁹ itez referē ad idē
crimen. c. vt fame de sen. excom. i. em. pociō. licet em nō faciat pe-
nitentiā nō dicitur p̄p̄tētia incorrigibilis nisi reuertat⁹ ad simile vel ad
peius delictū nec faciet sui p̄ntiam iudici. c. qm frequenter. §. i. vt
let. nō cōtestat⁹ em facit sui p̄ntiam vt iudex cū apprehendere
possit nō est incorrigibilis qz ecclesia habet adhuc quid ultra faci-
et. c. cū nō ab homie de iudi.

Indefinita capit p. orōe cui nō p̄p̄m̄ signū vniuersale vel p̄ti-
culare. Et orō indefinita significat indifferētē. Quis etiā vniuer-
saliter distributiue seu collectiue seu aliter p. vt eius significatū
vel materia subiecta vel quis circūstācia seu aliqd mediū p̄abi-
le occludit. §. g. ibi lex loquit⁹ indefinite dicēdo. venditor tenet re-
tradere vel tenet de cuiusdōe vel homicida. vel fur. em. p̄ntiō. §. i.
§. f. qz sensus est qz omis hō qz est v̄ditor tenet tradere se.
Et omis homo qui est homicida vel fur est p̄ntiō. et h̄ patet ex
omibz legibz sic loquētibz cū eaz intellectu. Nā natura legis ē
omnia in quibz est mediū sub eadē regula occludere. Cū vbi sit eadē
rō ibi et idē ius esse debeat. l. illud. ff. ad. l. acqui. Itē qz rōe de ista
lege detrahatur vnus eadē et ali⁹. et sic lex remaneret delusoria
et sic dicitur seu iō dicitur v̄l. Differt etiā indefinita ab v̄l fm bar. qz v̄l
omnia s̄nt ex p̄p̄io suo significato. Indefinita v̄ro nō cōp̄hens-
dit omnia ex sua significatiōe p̄p̄ia s̄ ex p̄temptitate rōis interp̄-
tatiōe iuris vel dispositiōe legis vbi gratia lex dicit homicidā pu-
niri morte. Nō tñ sub hac lege cōp̄hensibit homicidā iuste oc-
cidēs sez ad sui defensionē vel p. sentēciam vt in. l. i. C. ad. l. cor. de
sic. secus si lex loqueret⁹ vniuersaliter tūc ex p̄p̄io significato oti-
neret omnia et nō interpretat⁹ iōe iuris sicut indefinita. Idē cū p̄ferē
ab homie in materia naturalī dicēdo homo est animal s̄nt v̄l qz
sensus est qz omis homo est animal qz significatū sumptū ex natura
in necessario inest omni homi. idē cū p̄ferē a lege dicēdo obliga-
tio est iuris vinculū. vel actio est ius p̄sequēdi tē. quia cuiuslibz ob-
ligatiōi et actiōi necessario conuenit diffiniō. Item ibi in iu-
dicio interrogatus de pluribus criminibus an fecerit. respondet
quid v̄orum non feci equi collēt vniuersali quia sensus est nichil

horz feci. l. si quis dicens. §. vtrū. ff. de re. dubi. qz significatum
sumit ex interrogatiōe et respōsione facta in iudicio. nam respō-
sio ibi facta debet cerciorare ibi interrogantē. alias nō dicitur respon-
sio mō recipiēdo vniuersaliter interrogās cerciorat. qz respōdēs
omnia negat. Si autē nō reciperet vniuersaliter nō cercioraret aliq
modo quia nō appareret quid negaret et quid cōfiteretur. Et su-
mit hic significatū ex equipollēcia qz negatio p̄posita signo fac-
oratiōne eq̄pollere suo cōtrahitōis. Nā licet ibi negatio p̄po-
nat in ordine scrip̄e p̄ponit tñ in ordine cōstructōis dicēdo qd
eorz nō feci. i. nō feci quid eorz et sic eq̄polleret tñ nō eorz feci. Tu-
ra tñ pax inēdūt siḡū eq̄pollēciaz. Itē ibi p̄mitto p̄ heredem
meū nō fieri q̄ min⁹ tibi ire agere liceat. h̄ v̄ba p̄ heredē meū si-
gnificāt v̄l qz sensus est p̄ nullū heredē meū. l. ij. §. si. ff. de v̄. obl.
qz nomē heredis licet p̄ferat in singularitātē siḡt tñ oēs heredes.
alias stipulatio nō haberet hereditatē nec esset certitudo de q̄ in-
telligeret et de q̄ nō. Itē ibi testator dicit lego suos meos texto-
res et oēs sūt textores siḡt v̄l qz sensus ē lego oēs suos meos. l.
suos v̄ben⁹. §. si. ff. de le. iij. qz significatū h̄ sumit ex accidēcia fci
qz oēs sūt textores. Si autē aliq̄ sūt textores et aliq̄ nō significat v̄l
oēs textores et nō v̄l omēs seruos. l. p̄alle. qz verbū textoris po-
nit ad restrictionē vt aliq̄ nō p̄tingant in legato. Itē ibi testator
dicit sic lego lanā argentū signat v̄l vt omis lana omne argētū
videat̄ legatū. l. si cui lana. ff. de le. iij. quia qua rōe vnū ibi comp̄-
hendit eādē rōe et aliud et qua rōe vnū excludit eādē et aliud
et sic nihil significat. Itē ibi obligo bona mea. nō significat v̄l
qz sup̄pellex filij naturales et cōcubina si cōtinentur. Obligatōe. ff.
de pig. quia ex natura istaz rerz quis ad istas ita afficit qz nūq̄
vel raro obligat. ergo in obligatione eas nōluit cōp̄hendere
sed cōp̄hendunt alia q̄ quis solet obligare p̄ debito quia signi-
ficatū sumit ex verbis et cōmuni modo agēdi seu obligādi. Dnt
em̄ verba d̄seruire intētiōi et nō intētiō verbis. nam p̄ verba ex-
p̄mitit̄ intencio. xxij. q. v. humane aures. xxxviij. di. sedulo i. q. i.
marchion. de ver. sig. intelligēcia et c. p̄terea. Itē si dicit vni-
uersaliter obligo omnia bona mea quia adhuc predicta nō compre-
hendunt. Itē ibi testator dicit heredes meus damnatus esto da-
re significat vniuersaliter. quia sensus est qz omēs heredes teneā-
tur. l. si pluribz. ff. de le. ij. Finalit̄ ergo indefinita equipollēt v̄l
de p̄uile. qz circa. xij. di. si romanoz. ff. de hui. l. si cui. Et h̄ v̄mi ē
d̄ indefinita legis vel canōis et ius tradē iudēres. t̄lis em̄ indefinita
equipollēt v̄l si lege v̄l canone nō diffinit̄ xxxi. q. i. qd si dormierit

Jo. an. nō q̄ si nō est eadem rō et p̄ditio p̄pter aliq̄d accidēs oīm
p̄ticulariū in v̄niuerso complēnsōr. tūc indefinita nō equipollz v̄t
s. g. si legat̄ lana indefinite nō cōtinet̄ tincta in legato. l. si cui in
p̄n. ff. de le. iij. Sed si legat̄ omīs lana. tincta etiā cedit legato. l.
p̄diculis. s. labeo. ff. de au. et ar. l. iij. glo. sup̄ v̄bo alioz ecclesia
sticōz in c. v̄t circa de elec. li. vi. vbi d̄ hoc plene nota.

¶ Inepcie sūt fatuitates c. qua traditiōe xxij. di.

¶ Indulgētia nō archi. ij. q̄. iij. c. fi. et de pe. et re. c. ij. li. vi.

¶ Indoles est quedā ymagō future v̄tutis s̄m p̄si. p̄prie dicēto.

¶ Indignari ē. debignare differētiū vt patet in c. v̄a iusticia di.
xl. vnde indignari sapit v̄tutē sed debignari arrogāciam.

¶ Indigera d̄r quasi inde genit⁹ vel q̄si in eo loco nat⁹ s̄m p̄si.

¶ Indicio est numer⁹ annoz. q̄s illēs ex tribz iustis. Est aut̄ lu
strum q̄nquēmiū. et q̄liter possit inueniri indicio habet̄ in glo. indi
ciōis eandē dilectōs de fi. instru. Sic q̄m faciēdū ē annis dñi addas
tres et diuide totū p̄ xv. et id q̄d remanet. opleta diuisiōe in nūo
diuidendo hoc ostēdit inditiōnē in isto seu p̄ isto anno.

¶ Inducie s̄m glo. s̄m ij. q̄. ij. sūt q̄ntuplices scz restitorie. p̄pato
rie. citatorie. deliberatorie. iudicatorie. siue executorie. Et ibi pon
tur tps omniū q̄ glo. vide s̄. dilatio.

¶ Index est p̄tor dictus ab indicādo s̄m p̄si.

¶ Indictū est q̄d indicē. i. notificat̄ vt sciat̄. et fiat ab indicēto
dictū et sic fit indictū sup̄ iudiciū ne p̄cedat̄.

¶ Indiciū est mediū intellectuale veritatis eliciēte ex aliqua sin
gulari circūstācia insurgēs. C. 7. ff. de rei vendi. l. indicia. Et dici
tur ab indicādo quia indicē. i. notificat̄.

¶ In diē adiectō est q̄n q̄s ita vendit rem vt si q̄s circa certū diē
meliorē p̄tem obtulit cōditōis scz plus q̄ prior emptor res vendi
tori tradat̄ vt alij vendere possit cuiūq̄ velit vt. ff. eo. ti.

¶ Inexpiable d̄r eo q̄ nūq̄ expiet̄. i. purget̄ s̄m p̄si.

¶ Inficiator. i. negator qz si fateat̄ s̄ d̄r veritatē mēdacio imitit̄.

¶ Inficiacio. i. negatio. l. eaqz. C. de nego. ges. 7 inficiari. i. nega
re. Idem est q̄d d̄r aliq̄n de aliquibz actiōibz q̄ crescūt p̄ inficia
tionē qz ab inicio cōp̄rūt ad simplē. hoc est ad rē vel estimatōez
seu damnū datū. Et si ille s̄ negauerit et de hoc sumcat̄. cōdēna
bit̄ ad duplū vt in actōe de politi in eo q̄d depositū est timore rui
ne incēdij vel naufragij vide s̄. de act. actio in factū.

¶ Infās est paruulus circa septem annos vt. l. si infanti. C. de iu.
liber.

¶ Infamia est fame p̄iuatio siue diminutio. Infamia natiqz q̄nqz

sumit vt ex toto p̄ extincta habeat sc̄z cū maxima vel media ca-
pitis diminutio infuenerit. Vel sic infamia est cōis op̄io v̄bis p̄-
nūciata ex suspiciōibz orta. Itē infamia est aliud q̄ sc̄dalu. et
plus importat qz s̄ p̄ purgatiōem tollit sed in illo purgatio non
indicit de omni. ex lris in glo. Item infamia est illese dignitatis
status vita et moribz reprobat. Per oppositū fama describit re-
s̄. fama. et d̄z cōd. cle. et multi. c. v̄ra i glo. notoriū. Unde duplex ē
infamia sc̄z iure et facti. Infamia iure est q̄ ius dicit aliquē esse
infamē. Sed infamia facti est q̄ apud bonos et graues viros ē
opinio de crimie alicuius de hoc. l. de causis ex q̄bz infamia etoga-
tur. Infamia iuris duplex est sc̄z ciuiliis et canonica et infamia iu-
ris ciuiliis d̄trahit ex sentēcia crimis publici sc̄z diffinitia. n̄ autē
ex sentēcia inelocutoria nec arbitri. Etia q̄nqz ex sentēcia crimis
puati vt fori vel iniuriar. Etia q̄nqz in facto absqz sentēcia q̄s
incidit i infamia. Infamia canonica d̄trahit ex q̄libet peccō mortali
et q̄n infamia et q̄ repellat testē a testificādo in cā criminali. l. i. ciuili-
li. criminali seu ciuiliis imp̄ta nō in c. testimo. de testi.

¶ Infra nō p̄ Inno. de fi. instru. iter dilectos et io. mo. de excep-
pia s̄ p̄ v̄bo octo. li. vi. i. i. habes q̄n includit vel excludit et. io. an.
de cle. cōiu.

¶ Infinitas in multis iur̄ regul̄ phibet de rescriptis cū i multis
li. vi. Et exēplificat de reli. domi. c. vi. et e. ti. religionē li. v. de te-
sti. cū cām. et c. significauerūt. ff. de testi. l. i. in fi. Item in relictis
p̄ redēptiōe captiuoz vbi etiā restringit infinitas. Itē cū multū
tudo peccauit. Itē n̄ onerat heres i infinitū fiducōmissū soluere.
Itē in stipulatōe d̄ani infecti nō d̄z q̄s in infinitū esse obligat. et
sic de alijs et merito reprobat infinitas qz multitudo ē canonibz
iimica de p̄b. Quia intm̄ et onerosa multitudo nil h̄z honesti. In au-
tētico de referēdis pla. s̄ p̄terea i ḡit col. ij. et de hoc h̄es p̄les cō-
cordācias de eta. et q̄. c. penul. vi. de s̄ p̄ io. an. in gl. c. cū i m̄tis p̄.

¶ Infula sumit m̄dū p̄ corona impali. C. de q̄. p̄s. l. i. fi. i. q̄nqz
p̄ alba fastiola sacerdotalis capitis s̄m glo. in cle. ij. de vi. et ho.
cle. Capie etiā p̄ mitra ep̄i vel abbatis et fiḡt altitudinē sapie q̄
p̄cellere debet ep̄s i. q. vij. d̄. v̄nētibz i. q. i. vilissim⁹ xxv. dis. s̄.
Nūc autē lxi. v̄ in sacerdotibz et duo cornua ei⁹ fiḡnt duo testam̄
ta sc̄z vet⁹ et nouū q̄ ep̄s debet memorialiē tenere xxiiij. di. q̄ ep̄us
Et due pendule q̄ sunt in posteriori pte signāt memoriā duplicēz
sc̄z mandatorū diuinoz xliij. di. fit rector. Et peccatorū suoz ad
spunctiōe de pe. di. ij. iudas in fi.

¶ Ingeniosus d̄z q̄si n̄ h̄is vim gignēdi quālibet artē s̄m yli.

Ingenuus est cui ex natiuitate cōpetit libertas qui n̄ est factus
liber sed natus in sti. d̄ ingenu. in p̄nc. Vide & hoc etiā ago. in sum.
C. de ingenuis vel est qui statim q̄ nascit̄ liber est d̄ ter. nō ordi.
e. instituēdi i glo. i. Et ingenuitas d̄ libertas de pur. ca. c. i. j. gl.
C. Inita. i. cōtracta de pac. c. anthigē.

In integrū restitutio est prioris stat⁹ quē facit p̄nceps reinte
gratio vel iuris prioris p̄ quā subuenit̄ in morib⁹ & ecclesijs vt. l.
i. C. de sen. pass. etiā est audietie reintegratio fm̄ sp̄c. e. ti. 7. l. q̄
si minor. §. si restitutio. ff. de n̄mo.

In integrū restituere est reducere in eū statū in quo erat an
lesionē de in integ. resti. audietis in glo. si. Et p̄ hūc modū subuenit̄
minorib⁹ et ecclesijs. C. de repu. l. et. C. de in integ. resti. l. postula
ta. Et q̄nq; ex legitima et iusta causa subuenit̄ etiā maiorib⁹. vt
ff. ex qui. cau. ma. p̄ totū. Et sic intelligunt̄ & ex literis e. ti. et c. cū
berchtoldus de se iudi. et c. significāte de pigno.

Iniuria vno mō. ḡnaliter d̄ esse illud qd̄ nō sit in iure. et dicit̄
quasi nō iure factū. Secūdo iniuria sp̄cialit̄ d̄ culpa vt in l. acq. Ter
cio d̄ iniq̄tas vel iniusticia iudicātis vt in sti. e. ti. in p̄nc. Quarto di
cit̄ cōtumelia vt. ff. de iniur. l. i. in p̄nc. et l. apud labionē e. ti. Dicit̄
§. iniuria quasi ius iniquū ex eo sic dicta q̄ iure et iusticia carz fit
aut̄ iniuria trib⁹ modis scz re v̄bis et lris. Re vt cū man⁹ inferū
vt dicta. l. i. §. i. Verbis vt cū sit ouiciū vt in §. i. iā alle. qd̄ fit a cō
citatioe vel cōuentu hoc est a tollatōe v̄cū. Cū em̄ i v̄nū ples
ces oferūt̄ ouiciū d̄ q̄si ouētū. Et fit ouiciū n̄ tm̄ p̄nti h̄ eē absen
ti vt v̄ciferādo v̄l aliōs ad v̄ciferādū ocitādo cōtra etiā p̄sonā
vt. l. et. l. apud labionē. §. ouiciū cū. §. fecisse. ff. de iniur. Iniuria li
teris fit cū q̄s ad infamiā alio libellū vel famosū carmē v̄l histo
riā d̄scribit. vt. ff. de iniur. l. lex cornelia. §. si q̄s verborz. Re. §. fa
mosum carmē. Itē iniuria triplex est vna leuis vt si modico ictu
quis a patre vel supiori p̄cuciat. Alia atrox vt si aliquis a mino
re se fortiter vel etiā modice verberet̄ vel in cōspectu iudicis. vel
oculo aut̄ mēbr̄ib⁹ iuect̄. Et h̄c d̄ plurib⁹ modis vt p̄missum est.

Iniuriarū actio Re. §. actio iniuriarū.

In ius vocare est in ius cā iuris experiēdi vocare apud eū qui
ius dicitur est vt expereat̄ actor an ius sibi op̄tat̄ an nō. vide de
hoc ago. in sum. C. e. ti. et habet̄. C. et. ff. e. ti. l. i.

Imbi est adūbiū op̄positū. etiā q̄nq; est nomē libri quē cōp̄sūt
quidā q̄ ibidē adūsariū et corruale suū quē vituperās ibim noia
bat qz ib. i. cicoia q̄ v̄ auis vitupabil̄ & imūda adō qz ei⁹ imūdicā
exp̄mē noluit fm̄ io. an. m. cle. i. d̄ re iudi. i. gl. v̄bi m̄b. v̄. §. s. ponit̄.

¶ Inhiatio est frequēs reſſicio. C. de pe. to. ſubla. l. j. li. x.

¶ In licē iurare eſt ſuo arbitrio pſtito iuramēto p tanto nolle ca-
rere vel ſei eſtimatione et ſuū mēſſe ſingulare facere Et ſi in fi-
nita taxatione facta p iudicē vt. l. videam⁹. §. iurare. ff. de in lites
iur. et. l. arbitrio. ff. de dolo Et ita ſi iuramētum fuit affirmatōis
In q̄ opione fuit glo. ff. de in lic iur. ſup ruſ. licet ōtrariū teneat
domin⁹ Jacob⁹ de rauēna in. e. ti. l. ij. Per ſi de eo no. plene vſ rei
eſtimatione. Sed ſi ſuū ſingulare intereſſe facere⁹

¶ In noxiuſ eſt q̄ nō noceat ſicut noxiuſ nōcēs dicitur.

¶ Innocuus dicit cui nocuū nō ſit ſcōm. p. fi. li. x.

¶ In officioſū teſtamentū dicit qd factū eſt ōtra officiū pieta-
tis vt. l. ij. ff. de inoffi. teſta. q̄ ſcilicet ex teneus iheres inſcribit alias
inſtituit Idē ſi nō extrane⁹ vt. l. licet. is. §. j. ff. e. ti. fili⁹ vero p̄p̄i⁹
aut p̄terit⁹ aut inique exheredat hoc eſt qm̄ pater vel mater fecit
teſtamentū Idē vt fili⁹ in teſtamentō patrē ſine cauſa exheredat
Et iā ſi fratrem fraſ exheredat trib⁹ p̄ſonis inſtitutis in duob⁹ caſi-
bus Et dicit teſtamentū inofficioſū vt inſti. e. ti. §. j. et. ij. Officiū
em̄ inē patrē ⁊ filiū dicit pietas. ff. de obſe. p̄ſtan. l. penult. Inē
p̄xonū et libertū ōr obſequm. C. de nego. gel. l. fi. Inter deum
et hominē ōr religio. Inē hoīem et hominē ſtat in noīe generali
vt q̄ debz homo homi ex natura. ff. de ſer. exp̄. l. ſeru⁹ vide acc. p
o. omē hic notātem in glo. ff. e. ti.

¶ Inofficioſa donatio ōr q̄ ōtra officiū pietatis facta eſt et ſit
ad ſimilitudinē inofficioſi teſtamentū vt. C. e. ti. l. j. et p totū ti. ſe. qz
pena liberi vel parētes excludūtur a bonoz ſubſidio vſ. ex apo-
ſito donātis vel re ip̄a qz p ſe ſufficit ad reuocatiōnē donatōis. li-
cet apoſitū vel ōſiliū donantis nō inueniat iuxta nō. in. l. ſi liq̄ati
glo. C. e. ti. vide de hoc ibidem.

¶ Inpetuū qm̄qz ſiḡt. ꝑ nec. viuo. ff. p ſotō. l. j. qm̄qz ſiḡt p ifinita
ſcla etiā poſt mortē ſm̄ gl. i. v. ꝑpetuā i. §. at ſi ita iſt. §. ver. obli.

¶ In p̄nciaz habem. l. de etate. §. ex cauſa. ff. de inſtro. ac.

¶ Inp̄ſe ſm̄ azo. in ſi. C. de reſcin. vendi. dicit ſi ad ip̄enſe do Et
ſit triplices q̄bz neceſſarie. q̄bz vtilis q̄bz volūtarie Neceſſā-
rie dicūtur q̄bz nō factis res erat peritura vel q̄ ſi facte nō eſſent
res lōge deterioz effecta fuſſet vt. l. impenſe. ff. de v. ſiḡ. v. §. Cō-
duxit a te domū q̄ ita ruinōſa erat qz niſi releuaſſet eā erat caſura
Hec ip̄enſe dicit neceſſarie ⁊ ip̄is repetā p ōtrariā actōez oducti
Vtilis dicit q̄bz nō factis res nō erat pitura ſi ip̄is factis melioz
efficiē. vt pote ſi faciā ſeneſtres vtilis i domo vel ſimilia faciūt ḡ
inutiles impenſe rem deterioz eſſe meliozem. Volūtarie dicūtur

quibus nō factis res nō erat p̄tura nec ip̄is factis res efficiē me-
lior sed dñi amemor. vt pote si facio p̄cturas i dñmo meo ⁊ hee nō
repetūtur nec deducūtur q̄uis sec⁹ fit de necessarijs et vtilib⁹. Sꝫ
has licitū est mihi abradere sine lesione p̄oris stat⁹ si abrase p̄nt
mihi aliquē vtilitatē afferre. Alioquin nō eēt mihi licitū quia ma-
licijs hominū q̄ nihil aliud q̄runt nisi vt noceāt nō est indulgen-
dū sed obuiandū. Et sibi imputet qui eas fecit quia donase videt
iurisdictione vide. s. Expense.

¶ Impletum sumit p̄ impletō obicōis. et s̄ mō significat
actum nedum esse purificatū. ym̄p et hereditatē esse acq̄sitam v̄l
legatū. l. Jam debitor. ff. de here. insti. Sed ibi instituo vel lego
si capitolū ascenderit implet obicō hoc impletur s̄gt purifi-
catōz. act⁹ ⁊ s̄ acq̄sitiōz. l. an̄penult. ff. de cōdi. insti. Si autē condi-
cō eēt q̄uis puta si alexandriaz ierit. si centū dederit tūc implemen-
tū s̄gt etiā acq̄sitiōne qz significatū sumit ex onē magne obicōis
quā null⁹ omuniē implet nisi post deliberatōnez acq̄rendi. Item
dic qz in legato licet impedimentū obicōis tñ significet purifica-
cōez. Tñ p̄ hoc etiā importat acq̄sitiōez omutabile scz trāmissiōez
legati si decidit quia obicōne purificata legatū transmittit. l.
vnica. s. sentēcia. C. de cadu. toll. Sec⁹ in hereditate qz illa nō adi-
ta nō trāsmittit. l. qm̄. C. de iur. deli. Tñ ibi pupill⁹ est institutus
subcōdicōe si ierat alexandriaz q̄ distabat p. xx. vel xxx. diebas
licet obicō sit q̄uis attñ s̄ implementū s̄gt s̄m purificatōez. quia
nō plus pōt significare licet em̄ pupillus s̄ fecerat aīo acq̄rendi
hereditatē nō tñ s̄bi acq̄rit qz nō pōt adire sine tutoris auctori-
tate. Sꝫ in legato sec⁹ nā sibi acq̄rere. l. pupill⁹. ff. s̄ cōdic. insti.
iūcta. l. obicōib⁹. ff. de obi. ⁊ demōl. Sꝫ ibi pupill⁹ filiū familias
vel seru⁹ est institut⁹ a p̄re vel a dño sub cōdicōne adimplet obi-
cōez s̄ implementū s̄bit acq̄sitiōnez. qz purificata institucōne nō
est in ei⁹ volūtate vel potestate acq̄rere vel nō acq̄rere vnde ne-
cessari⁹ est lex. vt insti. de here. qua et diff. s. j. Nec obstat qz
nō pōt acq̄rere sine tutoris auctoritate. Sꝫ s̄ ver⁹ est vbi p̄ se sibi
acq̄rit Sꝫ hic iure ciuili sibi q̄rit etiā eo mūto et sic de alijs s̄ finali-
ter ergo implementū obicōis vel mōi s̄gt qz ip̄m factū ipsa obi-
cō v̄l mod⁹ seu significatū alias v̄n̄ qz s̄ptū significare dicitur
¶ Impossibile no. lxj. bis. Catulensis ecclesie v̄n̄ impossibilitas appe-
est triplex videlicet iur. facti et nature scdm̄ io. an. in regla nemo
de re. iur. l. vi. Et no. qz impossibilitas apposita actui diuimode si-
gnificat vt ex significato ex ea s̄ptō vel alias v̄ndecūqz occludi-
tur disponētez voluisse. v. s̄. ibi v̄do vel p̄mitto tibi s̄. elū digito

tetigeris significat perisionē et nō osensū. l. non solū. ff. de acc. et
obli. Rō quia significatū hoc sumit ex impossibilitate adiecta q̄
existere nō pōt Et iō nec valet act⁹ sub eo celebrat⁹ Etia quia sic
appōnēs impossibilitatē et sciēt p hoc intēdit nihil agere Item
ibi stichus seru⁹ me⁹ si mille dederit liber esto licet hęc cōditio nō
sit impossibilis sed difficilis quia mille dārī p seruū p̄t cū maxīma
difficultate ymo quasi impossibile est quare nō significat cōsensū
l. cū heres. §. i. ff. de sta. liber Et sumit h̄ significatū ex q̄si impossi
bilitate q̄ sigt q̄ nō fuit anim⁹ libertatē dare Itē ibi si heres me⁹
digito celū t̄gat et si nō tetigerit centū titō loco pene soluat titō
centū nō debent insti. de lega. §. i. quia impossibile p̄cipit heredi iō
p̄ceptū nullum cui pareri nō pōt Itēo pena appōsita locum nō
habet Itē ibi fili⁹ q̄stituitur seu instituitur sub cōditione impossi
bili si digito celū tetigerit institutio nulla est. l. si fili⁹. ff. de cōdic.
insti. Et h̄ rōne impossibilitatis vt. §. Itē ibi p̄mitto hodie centū
dare rome et si erfordie nō valet p̄misso insti. de ver. obli. §. loca
Item ibi existēs erfordie dicit volo p̄stari titō seruos meos q̄s
habeo rome infra decendium mortis mee si testator statim moriē
ita q̄ impossibile sit p̄stare infra decendium nihilomin⁹ valet le
gatum. l. si mihi et tibi. §. i. ff. de le. i. qz licet exquētū festime mor
tis testatoris sit impossibilitas abinitio. tamē nō est impossibile qz
dum dixit hoc viuere pōtuit p tantū temp⁹ quo erat possibile ser
uos illos p̄stari infra decendium mortis Debet § intelligi impos
sibilitas vel difficultas talis p quā ocludi possit animus nō legā
bi p̄babiliter Itēo si quis locauit vel aduxit op⁹ fieri et appōsu
it tempus infra qd fieri impossibile sit impossibilitas non viciat et
intelligit temp⁹ infra qd fieri est possibile. l. in solā. §. in opis. ff.
lo. et aduc. Itē ibi q̄tralp tecū m̄rimoniū si digito celū tetigeris
valet m̄rimoniū et adicō habēt p nō adiecta rōne impossibilita
tis. c. si. de adic. appōsitis nisi em̄ euidenter cōstet de dissensu iudic
eandem est p m̄rimonio Nam licet impossibilitas significat nō cō
sensum nō tamē ita euidenter significat qd p hoc cōtra matrimo
niū iudicet sed ibi cōtraho tecū m̄rimoniū si plem euitaueris si
adulteram te p̄stiteris et nō tenet m̄rimoniū vt in. c. pal. Rō est
dissensus seu nō cōsensu significatus ex impossibilitate iuris Nam
m̄rimonium fit ppter plem et fornicatōnem euitandam. ideo lex
canonica ad hoc se adoptat Sed ibi cōtraho tecū si furtū feceris
vel homicidium tenet m̄rimonium nisi vbi per hoc euidenter ap
paret de dissensu nam ybi tenet m̄rimoniū omnis turpitudō de
iure reicitur quia resistit ergo in obligatione nullatenus subsistit

Et valz mirimoniū ppē oſenſū et ſic ſ alijs exēplis ſ i poſſibilitatē
Impubes eſt q̄ ex habitu corpis ſui impubere atē oſtendit et
q̄ generare vel cōcipere nōdum poſſit ſicut maſculus aū. xiiij. aūm
mulier aū. xij. et hoc in plurimū plerūq; tamē pubertas anticipat
antē ita em̄ olim ex habitu corpis pubertas v̄ impubertas. v̄
hic capitur ſicut hodie ad ſolos annos hic poſſes requiritur v̄
inſti. qui mo. tute in prin.

Inquilin⁹ dicitur qui oducit rem vrbana. l. errozē in glo. iūda
l. licet. C. locati An autē tetrahāt de fructib; expenſas quas fecit
in re quā conduxit. vel colit vide plene p̄ hart. ff. ſolu. maſ. l. fru-
ctus vbi fa. lo diſtinctōez nota dignam Vnde inquilinus reſidet
in cūitate. colonus vero in villa. ff. de acqui. poſ. l. qui pignoris et
l. ſi id quod. ſ. et per colonos e. ti. vbi glo. Et. l. qui apes. ff. ſ. fur.
Inquilinus tamen pprie dicitur colens p̄dium vrbana ſed colonus
p̄dium ruſticum. Re. ſ. colonus.

Inquiſitō eſt alicui⁹ criminis p̄. ſupiozem reſpectu inferiorū ſuo
rum inueſtigatio v̄ in ti. de accu. et in qui. et denūc.

In rem v̄ti ē in alic⁹ vtilitatē v̄ti vide. ſ. actio de in rem v̄ſ.

Inſpector dicitur qui ad p̄bia puincialium accēdere habz forte v̄
referat vel reformet ſi aliqua eſſent deſerta vel male equata v̄
hoc tollantur. C. de aūo et tribu. l. ſi. Et etiam dicitur diſcuſſor. C. de
cenſi. conſi. et p̄ equato. l. p̄ equatores l. xi.

Inſcriptio eſt q̄dam libellus quem accuſator offert iudici ſub
hac forma ſcript⁹ Ego em̄ coram vel apud. ſ. p̄tozem vel iudicē
refero talē reum legis iulie de adulterijs. ſ. adulterio q̄d cōmiſiſ-
ſe cum. b. dum eſſet cū ea mēſe tali in domo tali cōſule tali regnan-
te Et opatyr in ſcriptio q̄ accuſator ſi crimen nō pbauerit quod
ipſiuit ad talionē obligat Dapet autē inſcriptio locum ſolū in cri-
minib; vbi p̄ modū accuſationis inſtituūtur nō ſi p̄ modum excep-
tōis aponātur vel v̄t de eis ſine accuſatore cognoſcantur v̄t. l. q̄
crimē cū v̄i not. C. de hys qui accu. poſ. Qualiter autē talis libell⁹
debeat formari et q̄ v̄tineri no. in. l. penul. C. de accuſa.

Inſcribere eſt ſe obligare ſi nō pbauerit ad eam penam quam
reus debet pati vel quā accuſando inferre intendit ſi pbauerit ac-
cuſator v̄t in. c. ſup hys de accu. in glo. et. ij. q. viij. quilibet Nam
calūpmiātes ad v̄ndictā poſcūt ſimilitudo ſupplicij v̄t ibi dicitur

In ſtirpes ſuccedere ſcōm hoſti. de ſuc. ab inſteſ. ſub. ſ. cōt. ſ. hi
ſtirpes ſuccedere Eſt ſuccedere filios p̄mortalium in eam ptē quas
eorū parentes erant habituri ſi viuerent v̄t de ſi quis ex vno filio
omnium nepotem ſuſcepit et ex alio decē vel plures tm̄ capiet vnus

ex pte vna quatum decē ex pte altera ⁊ hoc si fractetur de succes-
sione descendēcium Collatoiales nāq; semp viriliter succedūt Et
hij qui sunt in eodem gradu succedūt viriliter .i. pquis porcioni-
bus vt in aut. de here. ab intest. §. si vero coll. ix. Siue in capita. C.
de legit heredi. l. si. Et aut. cessante licet quidā dixerūt q; in capi-
ta semp succedant vide hosti. ibidem sub. §. viso ver. q; si factum fi-
lij Re. s. in capita succedere.

Inferre frequentiam nos de fi. instru. c. i. in glo.

Insolidū. l. in totū et positur in instrumentis maximē in pcura
torijs vt in c. si duo de pcura. li. vi. vbi de hoc.

Insolutum. i. insolutionem.

Insciencia. i. ignorancia. xxxv. dist. si in laicis videtur intolle-
rabilis insciencia quanto magis in hys qui pcelant.

Instituere et inuestire idē sonant. §. instituere scdm pprietatem
vocabuli est in possessionē ponere q; intus statuer. ⁊ in hoc drūt
q; institui dr q; presencialis Inuestiri aut in absencia fm hosti.
fm Bñ. vero de insti. c. auctoritate instituere est spūalis iuris be-
neficii vel dignitatis corpale ēdere possessionē Inuestire aut est
ius canonicū vel dignitatis tribuē q; pōt fieri p anulū v; libris
indifferēt tñ vnū p alio sumit vi. c. auctoritate pal. in glo.

Institutio est primus gradus omnium institutorum vt no. C.
de libe. pte. l. i. Etia si nulle essent scdm leges Sed scdm cano. h
titutō est ecclesie vel ecclesiastici beneficii collocatō quasi ius s;
bentem ad beneficium per pntationem in? v; in beneficium sta-
tuens Et scdm Goff. institutio pprie est placorum psonarū et cle-
ricorum Collocatio vero beneficiorū et pbendarum Inuestitura
aut est traditio vel quasi traditio quod additur quia omunitur
fit per anulū vel librum. vnde inuestitura est in corpalem pos-
sessionem vel in quasi possessionem inductio seu traditio Institu-
ti dicūtur heredes ab aliquo in hereditatem ducti Et hoc in pri-
mo gradu vt. ff. de vul. substi. l. i. in pñ. Substituti vero dicuntur
qui in locum institutorum deficiencium. i. moriencium ad heredita-
tem instituūtur vt in substitutione pupillari insti. §. pupil. substi.
in pñ. Dicūt aut scdm gradus ois qui sequit post primū Et in fi-
nili no. C. de secū. nup. sup. rub. et. ff. de vul. substi. sup. rub.

Institutionū liber dr quasi instructōm q; in hoc pms legum
pceptis instrumū vel q; in statum hūani v; romani iuris nos eri-
git vt accur. dicit i glo. i pñ. institutōm vel institutorū vñ liber in
stitutōnū est collect⁹ ex volumie iuris et añ autentica et. Codicē
iustiniani qui nūc est in vsū scdm accur. ibidem q; post. ff. ⁊ pma

cōpōicōez Cobicis factus est iste liber qui instituta intitulatur
S3 tamē ante spōicōnem Cobicis qui nūc est in vfu vnde est q̄
q̄nq; p Cobicem corrigitur quod institutis dicit Et etiā in scda
spōicōe Cobicis iustinian⁹ facit mentionem de institutis vt. C. de
emē. iust. Co. l. vni. circa mediū ibi nō solum institutoz vel dige
stoz hoc accur. vbi. s̄.

¶ Insolenciā est mox incōuenienciā. fatuitas supbia vel prauu⁹
vhus quasi oīra solitum et debitū nature cursum et accū. qualiter
et q̄n h. s. v. et de offi. ordi. c. j. in cle.

¶ Instancia est tempus quo iudicium discutitur et finiri. debet. e.
venerabilis de iudi.

¶ Institor est ille qui tabernis vinis vendendis vel alicui alteri ne
gocio est ppositus. l. institor prima. ff. de insti. acci. vbi dicitur institor
appellatus est ex eo q̄ negotio gerendo instat. siue taberne siue
alij negociationi sit ppositus Itē. e. ti. m. l. institor scda dicit is q̄
taberne loco ve ad emēdum vendendum ve preponitur quicq; sine
loco ad eundem actum preponitur.

¶ Institoria actio re. s̄. actio institoria.

¶ Impotencia coeundi est vicium vl defectus naturalis vel acci.
dentalis q̄ quis impeditur alteri carnaliter cōmisceri.

¶ Instruē hoc adiectiuū significat adiectōez et hoc dupliciter
scz accessorie et pncipaliē Accessorie cū res adicit que osueuerūt
accedere. v. g. dicendo fundū instruētum Itā instruētum fūdi
adiicitur accessorie pncipaliē cū res adicit que nō osueuerūt ac
cedere. v. g. dicendo fundū instruētū instruēto patrīfamilias
q̄n nō est instruētum fundi Adicit pncipaliter. l. si cui fun
ff. de fun. instruēt. vbi dicitur qd exincto legato fundi nō extinguit
legatū instruētū Et ad. s. si quis ancillas insti. de le. vbi dicitur
qd extinguit dicit qd intelligit de instruēto accessorio fūdi et. l. si
cui fūdi p̄all. i. nō accessorio Et rō hui⁹ duplicis significati ē v.
lūtas pferētis declarata ex q̄litate rei adiecte. scz an sit accesso
ria vl nō qz adiectiuū instruētū vt p̄mittit dupliciter accipitur.

¶ Instruētū in hosti. in sū. ti. de fi. instru. Et scdm spe. ti. de
edi. instru. in p̄n. Est scriptura ad assertōez seu p̄bationē alicui⁹
rei facta Est aut instruētū appellatio ḡnalis q̄ continentur ea oīa
in q̄bus causis instrui potest Et sic testamētū cobicill⁹. testimo
nia et p̄sone. testes quibz causz instrui debēt. loco instrumentoz
hñtur. l. j. ff. de fi. instru. et ē glo. m. c. cū dilect⁹ de fi. instru. dicit aut
instruētuz qz instruit qz dogmētū qz docz vt. l. j. p̄alle. Tñ instru
mētuz p̄p̄ dicit scriptura ad mēoniam alic⁹ oīecta siue cart̄a Et

ita sumit in aut. de instru. cau. coll. vi. Nam instrumenta fiunt ad
memoria perpetua. q. vi. saluberrimum. xxvii. q. i. omnes femine Et
instrumentum est actus voluntate iurisdictionis Et ceterum fm doct. po-
test fieri diebus feriatis etiam ob honorem dei et sanctorum licet dominus an-
tho. s. bu. dicat strarium quod tabellio sine potestate non potest officere instru-
mentum die sic feriato ut dominica vel diebus aploz. si tamen faciat licet pec-
cet actus propterea non redditur nullus Ratio quod pena nullitatis est ob-
iosa et restringenda de pe. dis. i. pene. et regula obid de re. iur. li. vi.
vide. notata per. doct. in. c. questus de feriis Et per quod testes reprob-
entur instrumentum non in. l. in exercendis. C. de fideius. et in. c. cum iohannes
nes de fi. instrume. vide glossam de pba. s. h. qritur Et dicit ludo. de
roma in singularibus suis quod si dubitatio cessat cum in instrumento alle-
ri per notarium s. spontanea voluntate Nam tunc indistincte potest rep-
b. ari per duos testes secundum bal. in disputatioe sua allegat innocen-
c. super hoc de renue. et. l. obfuare. ff. de offi. pco. Nec instrumentum
probat nisi sit in eod. diebus et locis. c. me dilectos de fi. instru. et. c. ab-
bate sane in glo. de re iudi. l. vi. Hoc verum nisi probet dies et locus
esse in originali licet sit obmissus in instrumento fm spe. i. ti. s. instru-
edi. s. instrumentum. s. qd. s. etiam instrumentum de falso suspectum
reddidit diuersitas scripturarum vel manuum Casus singularis et vni-
cus in aut. de tnen. et semis. s. q. et sepe fm bal. in. l. stractus. C. de
ff. instru. et filis in. c. me dilectos s. instru. Et dicit glo. i. aut. ut
ponat nomen ipatoris si notari. obmittit s. verba In nomine domini in
instrumento quod illud instrumentum non valet quod glo. potest esse vera in
arbitrio et petuis. s. in minoribus et breui tempore duraturis non tenet Et
strarium potest teneri fm spe. in. ti. s. instru. edi. s. i. circa p. s. vtrum
valeat instrumentum per tabellionem excoriatum defectum Videtur quod sic
de here. Excoriam. s. credentes ubi dicit Si excoriatum satisficere
ostenderit infra annum tunc instrumenta per eum defecta non tenent s. a co-
trario sensu pus. i. an. annu. facta valet licet sit excoriatum Sed in
strarium quod non valet in. q. iij. nullus de sen. excomu. nouerit Dicit
hosti. et vol. s. Quadiu est excoriatio e. occulta valet instrumenta
ab eo defecta vel si sit manifesta nec potest probari in. q. vij. s. tria de re
iudi. ad pbandu. de excep. pia. s. si vo. li. vi. Secus si notoria. c. ex-
ceptioes de excep. et. c. vja de tols. cle. et muli. Et vtrum per instru-
mentum probet crimine Istam questionem id. ad. in. c. cum in posicoibus de iuriur.
li. vi. in glo. s. bi. datis die se disputasse que vide ibidem et etiam gemi-
manu s. alie dicit instrumentum apparatus fudi quod exercet possessio et
ita capi. i. l. qntu. ff. de fide instru. vni instrumentorum quod sunt agro-
rum colendo ut arat. r. instrum. fba. q. equabis cespitibus trahuntur
a q.

Alia colligendoꝝ fructuū vt sarculus quo cartones et herbe in
vtilēs excidūtur et filia vt falces fenarie. falces messerie. et fal
ces putatorie. ligones. torcular. corbes. Alia vindemiatōū quibꝫ
vindemia portat causa suandi fructꝫ vt bolia. gnaria. caselle. in
qꝫ fructꝫ reponūtur scz cellule granarioꝝ Vñ instrumentum ca
pitur tripliciter Vno mō latissime et sic omne vas vel susceptibile
in ostructione pomus vel fūdi vñ vitatū dicit instrumentum Sed o
late p omni eo quod causam instruit vt scripture. testes. fa. c. p.
uenit. i. de testibꝫ cōgē. fa. l. notēz. §. instrumentoz. ff. d. v. sig. Ter
cio stricte solū pscripturis vt in tē de fi. instru. Et sic differunt tes
tes ab instrumentis. et p batio testū f. vñ a voce. §. instrumento
rū voce mortua ex quo sequitur qd statutū disponēs qꝫ pducēs fal
si instrumentū puniat in decē nō habz locū i pducēte falsū testē
quia statuta sūt stricte intelligēda fa. c. Ex lris de spon. Sūt autē
instrumentoz due species Nam aliud publicū aliū puatū Instru
mentū publicū est solenne et rite ordinata scriptura p autētica
pōne manū publice facta causa memoriē. c. scriptura de fi. instru
mē. Et sūt ista de solēnitate que faciūt instrumentū publicū et au
tenticiū regulariter vt scz pponatur nomē impatoris. et annꝫ im
perij. nomē ofulis. et annus cōsolatus Nodie vero ponitur nomē
fūmi pontificis cū alijs septē vt sūt annꝫ dñi. inditlo. mensis. dies. lo
cus testes cū nomine notarij. et de quibus no. glo. in. l. generali
C. de tabula li. x. Et dr publicū instrumentū qꝫ iudicis auctori
tate est exemplificatum et autenticatum vt in. c. cūdirecta de con
fir. vti. vel muti. Itē publicū instrumentū qꝫ autentico sigillō est
figillatū vt. c. i. de fi. instru. Itē dr publicū instrumentū qd in iu
dicio dr seu scribit apud acta publica Et valet etiā p quēcunqꝫ
scriptum sit vt de pba. Quomā Item dr publicū instrumentū qd
habet subscriptōez triū testū viuenciū vt. c. scripta palle. Item
dr publicū qd de archino publico vt d armario pducit vel liber
censualis in quo scribūtur cēsus vt liber annotacōnū et ei credit
si habet publicū testimoniū scz qꝫ iudex confiteat illud de archi
no publico cē pductū. c. ab audiēciam de pserip. vbi dr qꝫ papa
credidit cui d libro censuali et cuiuslibz alij instrumento fides adhi
bit vt ptz p iā dicta et p multa alia iura. Instrumentū puatū est
qd p manū puatam ofectū est. vel a tabellione nō tamē in for
ma publica scriptum. vt quia nec nomē impatoris nec ofulis nec
pape d qbus supra pime dictū est apposit. vt. C. qui po. in pig
ha. l. scriptas vt ibi no. Et tale instrumentū debet habere triū te
stū subscriptōnem vt dicta. l. fi. Et puatū instrumentū aqꝫqꝫ

fit scriptum nisi aliquo dictorum modorum fit roboratum non valet
Instrumentorum p[ro]curatorum tres sunt species Nam aliquando facit
scripturam tibi tantum aliquando tibi et alij aliquando alij tantum
Illi scripture quam quis facit sibi vel pro se nulla fides adhibet
vt. C. de proba. l. Si aut facit scripturam contra te puta credi-
tori tuo de eo quod accepisti ab ipso creditur ei contra te. vt. l. q.
vlti. saluberrim[us]. Si autem tibi et alij facit scripturam sicut est co-
dex rationum tuarum ei interdum creditur vt. x. q. ij. Est aut ali-
quod instrumentum gnarandisive vel gnarandisiatum videlicet
quod habet executionem paratam vt si catat aliquem esse debitorem
alterius statim eo exhibito in iudicio iudex executionem facit vt
fuit communiter papie De hys no. in l. adp[ro]prio ff. de re. iudi. De
instrumentorum rasura vide in. c. Ex lris in glo. ij. de fi. instru. et in
c. cum venenabilis in glo. fi. de reli. domi. Et. c. licet in glo. ij. de
crimine fal. Nam instrumentum rasum de falsitate suspectum ha-
betur. et ergo dicitur ab instruo q[ui] eo mediante cause instruuntur
¶ Insula dicitur quasi in salo. in mari posita. Etiam insula domus
dicta est vide quod no. circa. §. infula insti. de re. diui.
¶ Insularij serui sunt qui insula retinentur vt. l. in lege. ff. de v. fig.
¶ Intercessor dicitur qui pro alio p[ro]ces facit vel subdit Te dicitur inter-
cessorem illum qui intercedit et interponit se inter debitorem et credi-
torem ad hoc q[uo]d ei pecunia mutuet et est quasi fideiussor et constitutor
¶ Intercedere proprie dicitur est quod pro alio p[ro]ces fundere Sumit ta-
men communiter in iure pro interuenire.
¶ Interemptor. i. mediator in emptionibus.
¶ Intrusi dicuntur qui non pelectionem canonicam sed pro violentiam
occupant honores officia vel ecclesiastica beneficia.
¶ Intencio siue capitulum in iure dicitur illud quod intendit p[ro]ba-
re per testes is qui inducit eos.
¶ Intelligencia dictorum. est ex causis assumendo dicendi de. v. fig.
c. Intelligencia. et non ex opinibus hominum sed ex communi vsu sunt in-
telligenda nomina. ff. de sup. legal. labio.
¶ Interrogatoria sunt que facit p[ro]s testibus p[ro]ductis extra se Et dantur
sup articulis de quibus p[ro]missum est et formatur pro circumstantias cau-
se et p[ro]sonarum vt est glo. in. p[ro]ncium de testi. li. vj.
¶ Interesse mea est mihi expedire. vel me d[omi]num vel lucrum quod
facere vel capere potui non fecisse. vel non recipisse v[er]o hoc verbu[m] inter-
est impersonali potest poni in constructione. Et quicquid constituit cum p[ro]nomini-
bus possessiuis et tunc exigit ablatiuos feminini generis hoc modo
mea interest debiti soluere die statuto. Similiter dicitur tua. sua n[ost]ra
40

vestra interest Et illorum pronominū ablatiuos regit captum pro
pertinet. Cum vero cōstruitur cū ceteris dictōibus tunc exigit
gtrū singularem vel pluralem verbi gracia Illius interest rem su-
am non p̄re. regis interest regnum gubernare. rei publice inter-
est ne crimina maneant impunita. litigatorū interest iustū habere
iudicem vel fauorabile. Te interesse s̄ verbum cum pronomine
neutrali ponit. Et quātoq; significat dampnum q̄ euenit. quātoq;
lucr. amissum. dampnum quod accidit. verbi gr̄a perfracti fa-
milie mee q̄ de domo vel possessione cederet. quo facto dampnum
mibi euenit tu teneris ad interesse mibi prestandum id est dam-
num quod passus s̄m resarciendum. Cessi de lucro amisso ponit
exemplum Deuisti mibi soluerē centum aureos rōme tu solue-
re de sideras. basilee. estimandum. est quantū inter fuerit mea pe-
cuniam suo loco mibi solutam fuisse id est lucrū quod ex mea ne-
gociatione ex eo loco facere potuissē Et hęc actio per quam s̄
fit dicitur arbitraria loci Sed notandum quamuis lucrum a mi-
seris non ideo dampnum passus es. quia dampnum dicitur a de-
mento scilicet quāto ex facultatibus aliquid demitur aut ex p̄a
substantia diminitur ita quod dampnum pateris quāto in re-
bus tuis aliquid decrescit non quāto accrescit rebus tuis Vnde
interesse est dampnum emergens vel lucr. cessans super go quod
dari vel fieri obiectum est. Verbi gratia in papia dare mibi pe-
cuniam pmisisti tali die et non fecisti hic dampni et lucri ratio est
habenda. dampni quia in mora fuisti et non soluisti die tali sicut p̄
misisti. non habuē vt soluerem quare penam incurri et dampnum
quo non incurissem si mibi loco et termino prefixis soluisses nec
dampnum hoc passus essem Lucri etiam consideratio habenda est
quia si mibi in loco et termino debitis soluisses mercimonia com-
passem et multa luerat? fuissē Est ergo interesse extimatio dā-
ni quod talis euenit vel lucri quod cessat ex eo quod aliquid tibi
non detur vel non fiet vt debet.

¶ Interesse ouentum est scilicet cum non facis quod pmisisti mi-
hi. vel cū non fecero quod pmisi tibi Aliud interesse est cōmune
scz extimatio cōmunis dampni vel lucri qd euenit vel cessat Aliud
singulare scz extimatio que euenit ex speciali casu vel utilitate
vide de hoc spe. ti. de fruc. interesse

¶ Interdū dicit fieri. quod fit inter diem id est de die in diem.

¶ Interpellari quātoq; idem sonat quod. interrumpi. unde dicit
q̄ p̄ li. conec. interpellatur id est interrumpitur actio. possessio vel
prescriptio. Item interpellare idem est q̄ facere vt dicitur dies

interpellat pro domino id est monet. capitulo potuit in fi. de loca.
et conduc.

¶ Interdictum olim erat quedam formata et solempnis cōcep-
tio verborum quibus pretor aliqd fieri iubebat vel prohibebat qd
tunc maxime faciebat cum de possessione vel quasi possessione inē
aliqs contendebatur vt insti. de interdic. circa principium et ff.
eodem titulo Et dicitur interdictum quasi inter duos dictum vel
redditum vt insti. eodem titulo. §. exhibitio. alias. §. Sunt ta-
men in fi. Vel secundum aliquos dicitur ab interdicens. id est pro-
hibendo quod non placet cum per interdicta non semper prohibe-
at immo aliquando aliquid fieri iubeat iudex vt insti. eodem ti-
tulo. §. 4. Differabat autem interdictum ab actione quia solemp-
nitas actionum erat inducta de iure civili Interdictum autem a
iure pretorio vel secundum azon. quia in actione verborum solemp-
nitas non formabatur in singulorum personis. sed erant genera-
liter in omnibus personis formata solempniter verba. In inter-
dictis autem quod erant homines desiderantes ea proponi tot eis
petentibus formabantur verborum solempnitates vel conceptio-
nes quibus contra suos aduersarios in causis suis utebantur qd
interdicta vocabant De hoc no. insti. eodem titulo in princ. et ff.
eodem. super rub. Nodie autem inter actiones et interdicta nulla
est differēcia vt insti. eodem. ti. §. f. Est ergo interdictum actio
in factum pretoria scilicet a pretore inuenta et aliquod nomē sor-
titur ab inuente. vt saluanum. Aliquod a principio forme vo-
cabatur vt quorum bonorum. quorum legatorum. vt possidetis.
Aliud a materia de qua tractat nomen accipit. vt ne quid in lo-
co sacro. fiat de locis et itineribus publicis. vt ne qd in loco pub-
lico vel itinere publico fiat de loco publico fruendo et Vnde inter-
dictorum aliud petitorium aliud possessorium. et aliud mixtum. De
petitorio ff. eodem titulo lege interdictorum. §. quedam De mix-
to. ff. de aqua. quoti. et esti. lege prima et §. fi. De possessorio insti.
eodem titulo. §. sequens diuisio Et huius interdictorum sunt mē-
bra. quia aliud interdictum possessorium datur pro adipiscenda
possessione Aliud pro recuperanda. et tertium pro retinenda Si-
mum competit ei qui non fuit ante nactus possessionem Et illud
est triplex. scilicet. quorum bonorum. quorum. legatorum et sal-
uanum. Primum competit heredi vel filio emancipato pro pos-
sessione hereditatis a pretorie petita Nam filius emancipatus de
iure cui non admittebatur ad hereditatem paternam Sed qz
emancipatus ita est filius sicut in patria p̄tate exis. ideo p̄tores

id est magistratus a populo romano creati gratia emendandi de
fectus legis. xij. tabularum secundum equitatem. dum tamen non
tollerent dispositionem iuris civilis statuerunt iure pretorio emā
cipatum admittendum ad res vniuersas et corporales ad non iu
ra incorporea. Et datur directum de iure pretorio. Vtile vero
de iure civili Et est effectus huius interdicti quod ex eo filius eman
cipatus agere potest contra possessorem rerum paternarum sic conclu
dendo. Peto tale quod emiseram ad dandum mihi tale rem cuius heres factus
sum de iure pretorio. Secundum scilicet quorum legatorum operit heredi
contra legatarios qui propria auctoritate legata apprehendunt quoniam
ipse debet esse distributor postquam falcidia deduxit. vnde quis habet
tres filios et domum et vineam. domum legat primo filio. Secundo vi
nam. et tertium heredem vniuersalem instituit qui nihil reperit in heredi
tate. Debet ergo tertius habere falcidiam id est quartam partem heredi
tatis. Et sic deducta quarta parte a domo et a vinea ille tertius dis
tribuit alijs filiis primo et secundo legata residua de manu sua que
ipsi propria auctoritate non debent apprehendere. Est ergo effectus huius inter
dicti quod petat legatarios ordinari in omnibus legatis restituendis
quod ipse heres est. Tercium scilicet saluianum operit locatori contra inquilinum
qui deponat bona sua de hospicio sibi locato nec reducit ad pristinum
statum quia omnia obligata sunt hospiti tacite pro censu. Secundum
scilicet pro recuperanda operit eiectione de possessione. Et hoc tripliciter scilicet
vnde vi de possessione immobili. vi bonorum raptorum spoliatore mobi
li. Et quod vi aut contra eum qui in solo alicuius edificauit. Tercium
scilicet pro retinenda possessione interdictum possessionum operit contra mo
lestantem aliquem in possessione. Et est duplex. scilicet vti posside
tis quod competit inter duos qui eandem rem immobilem contem
dunt se possidere. et vtrobi quod gratia possessionis est inter duos
super re mobili. de hys vide glo. iij. et viij. in c. pastoralis de cau
pos. et appie vbi plene. Et no. optimam glo. et magnam in l. Si quis in
tantam. ~~Commodum~~ vbi ponuntur multi casus in quibus quis non incidit
penam huius noue institutionis. Si quis non enim dicitur agere vnde vi. sed
ex illa institutione. Interdictorum etiam quedam sunt publica quedam pri
uata quedam simplicia in quibus alter est actor et alter reus ut sunt res
tutoria vel exhibitoria. Quedam duplicia in quibus utriusque
litigatoris condicio est. Nec quilibet actor vel reus proprie intelli
gitur sed quilibet tam rei quam actoris partem sustinet. In l. de in
terdicto. §. tertia et §. duplicia et ff. e. ti. l. ij. vbi de hys et in l. iij. e. ti.
hys et alij diuisiones interdictorum plures ponuntur que sunt de libero homine
exhibitorie que fiat in loco sacrosancto et religioso in flumine ripa ve

Et in flumine publico de cloacis publicis rē vt infra de singulis
dicetur in locis suis. Sūt autē interdicta publica. ix. in vniūso secū
dum spe. in tractatu libello. xi. de cau. pos. et pprie. §. quia vero
Alia omnia sunt interdicta puata quia ppter utilitatem puataz
inducta et sūt in toto. xxviii. secundum spe. ibidem. §. puata. Itē
interdictum generale dicitur quādo regnū. tercia aut villa inter
dicitur p̄ticyla. e. vero quādo vna ecclesia interdicit et hoc fumen
to interdictum p̄ censura ecclesiastica.

¶ Interdictum de aqua quotidiana et estiuā datur habenti ius
aque quotidiane vel etiā estiuā ducēte ad p̄dia sua Cū aliq̄s du
cere phibet vt. ff. e. tit. l. in p̄n. Et q̄ interdictum aliquādo fit p̄
hibitorium aliquādo restitutoriu vt sequit̄ de hoc est casus in dicta
l. j. §. j. et est phibitorium et retinēte possessionis Quādoq̄ autē
est restitutoriu scdm spe. ibidem §. alio mō et §. p̄alle. vbi subdit̄
p̄tor. Quotidiana autē aqua nō tātum illa est q̄ quotidie ducitur
s̄ illa q̄ quis quotidie p̄t vti si vellet Duo autē sunt genera aqua
rū que differūt Quotidiana que duci solet assidue. et si aliquādo
ducta nō est ei⁹ tamē seruitus intermissione temporis dimissā est
Sed aqua estiuā ea est qua estate vtī expedit sicut dicūtur vestia
menta estiuā. saltus estiuā. castra estiuā Quibus interdū yeme ple
rūq̄ tamē estate vtīmur vt habet̄ in. l. j. p̄alle. in p̄n.

¶ Interdictum de aqua de castello ducēda Dat̄ habenti ius du
cendi aquā de canali vel castello. quod est diminutiū a canna
ad irregandum. vide spe. vbi supra Qui dicit hoc interdictū ha
beret bene. ff. de aqua quoti. et esti. l. j. et §. ait. p̄tor. ij. De quo
dic vt ibi et in in. §. et sequē. vsq̄ ad fi. l. vbi dicitur hoc interdi
ctum necessario p̄positum est Nam supiora interdicta ad eos p̄ti
nent qui a capite ducūt rē Equissimū ei visum est q̄ q̄ ex ca
stello ducit interdictū dari idest ex eo receptaculo quod aquam
publicam suscipit idq̄ a p̄ncipe deditur. ali nulli competit aq̄
gustande vide ibi pulcrum textum.

¶ Interdictum de arboribz cedendis datur contra eos qui hñt
arbores quāu folia pendent super edificia vicinorū vel agrum
ita q̄ eis damnum inferant et p̄sulitur eis q̄ huiusmodi arbores
succedant et signa tollant rēas deglobent a terza vsq̄ ad xv. pe
des Idem est si p̄ radices mināt̄ p̄riculū vt. l. j. C. de interdictis
et hoc interdictū phibitorium est Si autē arbores edibus alienis
impendant verum rēas iubeat p̄tor adimi an vero id solum
quod supra extiterit. rutili⁹ ait. a stipite excidendas idq̄ pleriq̄
videtur r̄gius Et nisi adimeret hominus arborem. labio ait

permitti ei cui arbor officit si velit succedere eam lignaq; curtare
vt est tex. in lege. §. hoc interdictum. ff. de. r. vbi subdit in §. se-
quē. arboris appellacione etiā vites continentur Non solum autem
domino edium sed etiā qui vsu fructum habet competit hoc inter-
dictum vt ibidem.

Interdictū de cloacis puatis reficiēdis Si volēs q̄s sūt cloacā
puatā vel etiā publicā vel fistulas vel meatus reficere vel purga-
re vel nouo facere ab alijs phibet tūc p̄missū est ei de interdicto
cloacis q̄d est interdictū publice deputatū. et puatū de puatis cloa-
cis et est phibitōriū. Etia ē aliud restitutoriu scz q̄d dat̄ oīa mi-
ciētē in cloacā meā vel publicā vel q̄d imissū i cloacā impedit vel
q̄ iubet auferi q̄d imissū est vt. ff. de cloacis. l. §. i. et §. deinde et
§. Cloace. l. si. e. ti. et spe. ibidem v. porro vide. §. Cloaca.

Interdictum de aq̄ pluuiali arcenda vel de aq̄ pluuiā p̄mo nō est
interdictū s̄ actio ciuilis descēdens ex. l. xij. tabularaz vt. ff. de aq̄
pluuiali arcen. l. si vsu fructus et ibi no. sup. vbo legitima vbi al-
legat. l. labio. ff. de testa. liber. Et dicit ibi tex. §. et si fructuarius
op̄ fecerit p̄ q̄d aq̄ pluuiā alicui noceat erit q̄dem actio legitti-
ma cū dño proprietatis an vō etiāz vtilis infructuariū actio aque
pluuię arcēde fit dāda q̄situm est. et magis est vt deē supple dicens
dū si §. facis aliq̄d op̄ in fundo tuo p̄pter q̄d aq̄ pluuiā alicui noce-
re pōt fūdo vicini tui dat̄ oīa et actio pluuię arcēde p̄ quā tuis
expensis op̄ teneris destruere et dānum h̄m̄gēs emēdare Si vō
possideas op̄ ab alio factū teneris paciēciā p̄stare vt destruat̄
ar. l. i. et §. iij. in fi. et l. si terci⁹ colon⁹. §. celsus scribit v. si quis
ali⁹. ff. e. ti. et spe. ibidē Et dicit vulpian⁹ in l. i. in p̄n. ff. e. aquam
pluuiā dicim⁹ que de celo cadit et q̄ vmbre excreuit siue p̄ se hoc
aq̄ celestis noceat siue cū alia mixta sit Et seq̄ ibi statī Nec aut̄
actio locū h̄z in dāno nōdum facto. ope tñ iā facto ex q̄ dānum tñ
meū. tōciēs locū h̄z q̄ciens manu facto ope agro aqua nocitura
est cū q̄s manū fecerit q̄ aliter pluerz quā natura solet si forte mu-
tādo eā aut maiore fecerit aut ciciorē vel rapidiorē aut vellemēti-
orē aut si op̄mento redūdare fecerit eā. nam si natura aq̄ nocz ea
actione nō otinet et in. e. l. de eo op̄ q̄d agri colēpi causa ara-
tro fit Quis mutis ait nō op̄p̄re hanc actōnem.

Interdictū de fonte est q̄d dat̄ ei qui duxit aquā de fonte hoc
anno nec vi nec clā nec p̄cario de alteri⁹ fōte vt. ff. e. ti. l. i. in p̄n.
vel lacu. puteo. piscina. fossa. stagno. De interdictū p̄ponit̄ ei
qui fontanea aqua vti phibet siue haurire siue p̄c̄ ap̄ a pul-
sare vt. l. vnica. p̄alle. in p̄n. Et de istis omnibz seruitutibz dat̄ hoc

Interdictum Si tñ perpetua sit causa vt colligitur ex §. i. dicte. l. vnica
et §. hoc interdictū de cisterna in §. deniq; a contrario sensu nō aut
dat scilicet actio vt §. hoc interdictū vbi dr q; de cisterna nō cō
petit nā cisterna nō habet perpetuā causam nec viuā habet aquā
a quo apparet in hys exigēdum vt viua aq; sit Cisterne aut yma
brub; accipiuntur Cetera vide dicta. l. vnica. ff. de fōte vbi dr in fi.
l. de lacu. puteo. piscina. reficiendū. purgandum interdictū cōpe
tit et oibus p;ibnis dat quibus illud de aque estiuā.

Interdictū fraudatorū est q; tutoris creditor pupillo tenet vt
si eum consilio fraudis participasse ostendat vt fraudare est. de h; inter
dicto habet. ff. de solui. l. pupill. circa pñ. Hoc interdicto tenet qui
fraudem participando contra creditore qui nō sit solutio. meli; for
te diceretur a debitore.

Interdictū de glāde legēda vel alios fructū Dat ei c. uis glās
vel ali; fructus in fundū alienū ceciderit vt. l. vnica. ff. e. ti. vt sin
gulo. tercio die legere et exportare liceat Et glādis nomine oēs
fructū continetur vt dicit in fi. eiusdem. l. vnica.

Interdictū de itinere actūq; puato restituentō prohibitoriū ad
tuēdas tñmodo rusticas seruitutes dat; ostra prohibentes aliquē
vti fuitute sua vt. ff. e. ti. l. i. §. i. et dat; ofessoria ostra negantem
seruitutē vt. l. si forte. §. sciendū. ff. si seruit; vñdi Et etiā adūsus
eū q; aliū iniuste prohibet sua vti fuitute ymo etiā tunc dat; ofesso
ria vt dicto. §. sciendū. l. palle. vñ dat; in q; in itinere actu vel via
puata vsus sū h; anno xxx. dieb; nō vi nō clam nō p;cario vt. ff. e.
ti. l. i. §. h; interdicto Et h; si fuerit iure fuitutis alias sec; vt. ff. de
aq; plu. ar. l. i. in fi. Et id a te nō debeo p;hiberi q; min; vtar interi
vel tanto tpe q; ab usq; de seruitute constet Ait em; p;tor q; itinere
actuq; puato d; q; ag; it h; āno et nec vi nec claz nec p;cario q; ad
ūsario vsus est q; min; ita vtar; vi fieri veto vt. ff. e. ti. l. i. in pñ.

Interdictū de libero hōie exhibendo opetit vnicuiq; d; p;plo ad pe
tendū in publicū hōiez libez; ostra et adūsus eū qui libez; hōiem
huitū captū dolo malo detinet in fuitute Et p; h; Interdictū
tuēde libtatis cā videlicet ne hōies liberi retineant a q; qua p; exhi
bitione faciēda vt hōmō p;ducat in publicum Et tāgendū et vidēs
di omis facultas p;beat et exhibere ē extē secretū hōie vt. ff. e. ti. l.
lij. §. ait p;to. Hoc etiā interdictū cōpetit adūsus absentē vt. l. palle.
§. i. Et aq; cunq; hoc interdictūm p;poni pōt q; cuiuslibet de populo
opetit et cuiuslibet interest ne hoc fiat Nemo etiā p;hibendus est
libertati fauere vt. e. l. §. hoc interdictū primo et nichilominus lex
facit accusari vt. e. ti. lege prima in principio vbi textus inquit

Quē liberz dolo malo retines exhibeas et ff. ad l. fauā de pla. l. non statim. §. fi. et. C. de eden. l. si fratrem

¶ Interdictum de liberis exhibēdis seu deducēdis datur patibz vel parētibz extra eos q̄ liberos v̄l nepotes i potestate eoz existētes sine eoz volūtate detinet vñ. l. i. ff. e. ti. §. ait p̄tor Quis q̄ v̄i p̄tate lucij tici est Si is ea ve apud te est Dolo ve malo tuo factū est q̄ min⁹ apud te eēt ita eū eaz ve exhibeas Hoc interdictum et illud de vxore deducēda nō solū sūt exhibitōria s̄ etiā deductōria seu deductiua q̄ p̄ ea vxor et liberi n̄ em̄ exhibent s̄ etiā deducuntur vt. ff. e. ti. l. iij. §. i. Et de interdicto de vxore postea dicit.

¶ Interdictū de migrando dat̄ inquilino vt ip̄e libere cū rebus suis possit de habitatiōe migrare si tamen locatoz satisfaciat et de pensione toci⁹ epis vt. ff. e. ti. l. i. §. Si pensio Et de damno si q̄s in domo obducta dederit Sed etiā gratuito inquilino dat̄. colono aut̄ non datur vt. ff. e. l. i. §. i. sed alias ei iuxta ordinē iudicis subueniē si velit nō dicit migrare sed colonariā post temp⁹ exactuz derelinquere Dicit̄ em̄ ibi in tex. Hoc interdictū apponitur inquilino qui soluta pensione vult migrare Nā colono nō op̄t̄ cui etiā extra ordinē subuenire p̄t̄ ergo infrequēs est h̄ interdictum si tñ ḡtuitam q̄s habitatiōem habet h̄ interdictū vtile ei op̄t̄.

¶ Interdictū de mortuo inferēdo habz locū vt q̄s non phibeat mōtuū inferre et sepelire q̄ licet inferre et sepelire vt. ff. e. ti. l. i. §. i. q̄n̄ vt si via phibeat v̄l sepulcrz edificare v̄l lapides ad edificandū p̄ fūdūz ducē vt. ff. e. l. i. §. p̄tor ait et. §. si iter. l. i. §. vim h̄re et. §. fi.

¶ Interdictum momentanee possessionis est q̄ agitur de possessione retinēda sicut vti possidetis vt. ff. vti possi. l. i. §. i. et vtrobi. de quibz infra dicitur vel q̄ agitur de possessione adipiscēda vt. ff. quoz bonoz. l. i. §. i. vt est quoz bonoz quoz legatoruz vel q̄ agitur de possessione recuperanda vt vñ. vi. ff. e. ti. §. i. Et dicitur momentanee possessionis q̄ licet obtineat aliq̄s in possessione tamē otinuo elapso momento succūbere poterit in iudicio p̄rietatis vt. C. de momen. posses. fuerit. appel. l. i. Et q̄ hec sint interdicta momentanee possessionis dic̄ vt no. C. q̄ legit. p̄lo. habent in iudicio stadi. l. momentanee. et naturā illoz p̄dictoz p̄sequere vt no. in. c. pastoralis de cau. pos. et p̄p̄e. et inst. de interdictis p̄ totū put̄ etiā. §. dicitū ē in p̄n. §. p̄dictis hoc aut̄ interdicto p̄t̄ q̄libet minor et si ipubes sit etiā sine tutore vti vt. ff. vñ. vi. l. i. §. si filius.

¶ Interdictum ne quis in loco sacro fiat Et sequencia omnia huiusmodi dantur quilibet ex populo ad exhibendum ne fiat cōtra quam phibitionez si quid factum fuerit interdicto quod vi aut

clam suis sumptibus vel destruere cogere omne quod factum fuerit
aut in praesentium statum reducere vel reddere tenet ut ff. ne quid
in lo. pu. l. ij. §. ait ptoz qd in via Hoc aut verum est de hoc quod ipse
fecit vel fieri mandavit alias secus esset ut ff. qd vi aut clam. l. ali
os ubi haec interdicta locum habeant significatio nominum ipsoz de
notat qd pupillaris actio est qd ius pupilli tenet ut ff. de pupil. ac.
l. j. Et dic ut ibi in rub. Et ff. de iur. om. iu. l. si quis illud Et dant
etiam ad interesse ut ff. ne quid in lo. pub. l. j. §. j.

Interdictum ne quid fiat in loco sacro patet Et qd ait ptoz Ne
qd in loco sacro fiat no ad hoc pertinet qd ornamentum causa fit sed
de fornicationis causa vti in omni modo est ut l. j. §. qd ait ff. e. ti. ubi etiam
l. ij. dicit in iuris idem portis et alijs sacris locis aliquid facere ex
q dānum aut incommodum irroget no pmittitur.

Interdictum ne quid fiat in loco religioso patet similiter.

Interdictum ne quid fiat in loco publico vel itinere Hoc inter
dictum prohibitorium est Et tam publicis utilitatibus quam privatorum
p hoc pspicitur Loca enim publica vtiqz privatorum vtiqz deseruiunt
iure scripto civitatis ut l. j. §. j. ff. e. ubi sequitur publicum locum labio
diffinit ut ad areas ad insulas ad agros vias publicas itenēaqz
publica Hoc aut interdictum ad ea loca q sunt in fisci patrimonio
no pertinet In istis enim neqz facere quicqz nec prohibere privat9 pot
Res enim fiscales qsi pprie et puate principes sūt Si quis ergo in
his aliquid faciat nequaquam hoc interdictum locum habet sed in hac
straveria praefecti eoz iudices sūt qz hoc interdictum ad ea loca
pertinet que publico vsui destinata sunt ut l. j. §. palle. §. ij. et. ij. De
hoc vide ibidem plura e. l. et. e. ti.

Interdictum ne quid fiat in mari vel in flumine publico Ripae
eius q prius navigaret aut in via publica q prius eatur s inter
dictum dat perpetuo omnibus et in omnes habet prohibitionem in id q
actiois intereat ut l. j. in fi. ff. de via publi. et itinere pub. reficien
to Et si qd in ea factum esse dicatur ubi l. ij. ponit qd viam publi
cam exarauerit ad municōez eius solus compellitur Item flumens
a riuo in magnitudine est discernendum aut existimatōe circūcolētū
Te fluvium qdā sūt phēmia qdā tōrencia phēmia sūt q semp fluit
tōrens est qd ex peme fluit et si aliqñ i estate Etia est flumē pub
licū et flumē puate r ripa q oia describunt in tex. et glo. in l. j.
ff. de flu. r ne aliqd i flumie ripa ve ei9 fiat q prius navigat

Interdictum ne quid fiat in flumine publico ut aliter fluat
quam prius estate fluxit. i. ut aqua fiat altior depressio: rapidio:

cum incomodo euellencium vt ff. ne quis in flu. pub. l. i. in print.
§. non autem omne.

¶ Interdictum de noui opis nūciatione dat ei q̄ phibet edifica-
re postq̄ satis dederit vt. ff. e. ti. l. p̄tor ait. §. hoc aut̄ interdictum
Nam hoc interdictū cōpetit si in solo suo edificat alter locū habz
remissio vt. ff. e. ti. l. nō solum. §. Sciendū Et tūc nō p̄t vltra edifi-
care nisi ostet eum habere ius edificandi vt in. §. p̄alle. hoc inter-
dictum etiam datur in eū qui nō satis dedit vt edificet. vt. ff. e. ti.
l. de pupillo. §. si plurimū et. §. meminisse et teneē denūciare etiam
si ius edificandi habet vt. e. l. §. i. h. §. si is qui Et si post edificauit
totū suis sumptibus teneē demoliri vt. ff. e. ti. l. stipulatō. §. siue au-
tem et interdictū de no. op. nūc impator nominat edictū. l. i. ff. e.
ti. vbi dicit hoc edictum remediūq; operis noui nūciationis adū-
sus futura opa inductū est nō aduersus p̄terita. hoc est aduersus
ea que nōdum sūt facta Nam si quid opis factum fuerit qd̄ fieri
nō debuit cessat edictū de no. op. nūc Et erit transeundū ad inter-
dictū qd̄ vi aut clam factū erat vt restituaē Et h̄ nūciatio n̄ ha-
bet necessariam adicōnem p̄toris. p̄t enim quis nūciare nouum
opus et si p̄torem nō adierit Item p̄t fieri p̄prio et alieno nomi-
ne et omib; dieb; Etia aduersus absentes inuitos et ignorantes
vt hoc clare ponit tex. l. i. post p̄n. ff. e. ti. vbi subditur Op̄ nōuū
facere videtur p̄pter qd̄ locū habz nūciatio Nam aut̄ edificādo de
nouo aut detrahendo aliqd̄ p̄stima faciē opis mutat Et hoc inē-
dictum nō omia opa op̄letatur sed ea sola que solo iuncta sunt
quoz edificatio. vel demolitio videtur opus nouū cōtinere. ergo
nō p̄tinet ad hoc edictū Si quis in fūdo alteri9 meteret vel arbor-
rem succinderz. vel vineā putaret licet opus faceret qz solū ad ea
opa que in solo sūt p̄tinet. nec locū habet. si quis vetus edificium
fulciat. qz nō opus nouum facit sed veteri sustinēdo remediū ab-
hibet vt. l. i. p̄all. §. Opus nouū cū sequētib;. Subdit nūc vitem9
q̄bus edificatio fiat hoc nūciatio et q̄ plone nūcient et q̄bus nūcie-
tur Et sic q̄bus locis nūciatio fiat et quis kt effectus nūciationis
que p̄ ordinē vide ibidem in dicta. l. i.

¶ Interdictū de loco publico fruendo est publice vtilitatis causa
ppositum qz tūc vctigalia publica quo phibet quis vim facere
ei. socio ve eius qui obduxit locū publicū fruendū ab eo q̄ locandi
ius habuit q̄ min9 loco publico sibi frui liceat ex. l. locationis vel
obductōis vt hoc habent in. l. i. §. i. et in p̄n. ff. de lo. pub. fru.

¶ Interdictum de precario quod restituito iur̄ est vt. ff. eodem
titulo lege. ij. §. i. datur ei qui precario rogauit et precario habet

¶ Imo etiā si nō rogauit dum tamen possidet vt. ff. e. ti. l. in rebus. §. i. et p totā legem precariū videt̄ rogare et habere. si rogauit pro se et hōz p suo vel si rogauit procurator suus vel negociorū gestor et ipse ratū habet vt. ff. e. ti. l. certe. §. i. dū tñ accipiat in psonam suā tractū alit̄ nō vt. ff. de acqui. pol. l. possessio. §. fi. Datur etiā contra eū qui dolo fecit vt. ff. de acqui. pol. l. si infimū. §. i. Et illud est regulare qd dolo defines possidere p possessore habeat vt. ff. §. p̄ci. h̄ere. l. etiā. §. item si q̄s dolo et ff. de rei. ven. l. qui. restituere et sic p possessore habeat de re. iur. in rub. li. vi. si nō sit p̄xim⁹ p̄bitati qz tūc sicut qlibet maior teneat de dolo et lata culpa vt. ff. cō. mo. l. in p̄n. alias sec⁹ vt. ff. de rei. ven. l. q̄ infas. 7 in pupulum q̄ rogauit p̄cariū sine tutoris auctoritate Et quid sit p̄cariū require loco suo immo dic vt legit̄. ff. de p̄ca. l. i. vbi stricte accipitur scdm accur. et. C. de p̄scrip. xxx. an. l. ij. vbi large capitur

¶ Interdictum qd vi aut clā dat̄ adūsus eū q̄ in loco alteri⁹ aliq̄s op⁹ ostruxit vel destruxit dū tñ sit factū in solo. ff. e. ti. l. i. §. hoc interdictum Et etiā si vi. i. p̄ violētiaz aut clam. i. occulte sine notifi. catōe alteri facta fecit cū timeret ne. si sciret sibi p̄hiberet vt. ff. e. ti. l. i. §. p̄pellit̄ aut p̄ h̄ interdictū qd destruxit suis sūptibz repone in p̄tinū statū vel qd ostruxit deponere idē si alteri mādassent op⁹ fieri qz ego teneor ad op⁹ destruendum et ad ipensas. ff. e. ti. aut q̄ ali⁹. §. h̄. v̄ba Si tñ ali⁹ fecit et ego possideo tūc teneor ad paciēciā p̄standaz vt op⁹ tollat. ff. e. l. fi. §. ali⁹ in p̄n. Et est hoc interdictū restitutoriū p̄ qd occur̄sa est calliditati eoz q̄ vi aut clā qdam molūtur 7 destruit Tūc em̄ restituere ea 7 paz refēt vtrū ius faciendi habuerit aut si Siue em̄ ius habuerit siue nō tñ teneat̄ interdicto h̄ qz vi aut clā fecit Tūc em̄ ius suū debuit nō in iuriā ommittere vt. l. i. §. i. ff. qd vi aut clā et sequē. §. h̄ interdictū ad ea sola opa p̄tinet q̄cunqz in solo vi aut clā fiūt 7. §. vi factum Quis muc⁹ scripsit Si q̄t̄ quē q̄s p̄hibet̄ fecerit Et placz h̄ diffinico vulpiano p̄dio et p̄pomo vt ibidē dicit̄ Sed aristo. ait eum vim facere q̄ sciēs se p̄hibitū per vim molit⁹ est nō p̄hiberi possit et idem sentit labio ibidē §. l. ij. §. fi. e. ti. Clā fatere Cassi⁹ scribit eum qui celauit aduersario nec ei denūciauit si modo timuit eius strāfiam aut debuit timere Idem aristo. putat eum q̄s clam fatere qui celat. vi animū habet̄ ei quē p̄hibeturū nō se intellexit et id extimare debet se p̄hibitū iri.

¶ Interdictum quoz bonorum a pretore inuentum est et datur filio emancipato adūsus heredē vel possessore vel nē illū q̄ p̄ herede vel possessore possidz ad vniūsa bona adipiscēda nō ad singulas res

Et cū sit q̄tdaz directū ⁊ q̄tdā vtilē. Directū datur ei qui est bo-
noꝝ possessor. Vtile dat̄ ei qui succedit iura ciuili ex testamēto v̄l
ab intestato. Et ē hoc mēdictū restitutoriu et adipiscēde possessio-
nis. ff. q̄. bo. l. i. §. hoc interdīctū. Sūt ergo mēdictoz q̄dam recu-
perāde possessionis q̄daz retinēde ⁊ q̄daz adipiscēde vt. s. in prin.
premissum est et h̄ describūtur.

¶ Interdictū quoz legatoꝝ cōpetit heredi ad repetēdū lega-
ta que sine volūate ei⁹ legatarius occupauit repetet itaq; heres
vt deducat falcidiā alioquin se repetet; statī repetitur⁹ exceptio
ne doli poterit remoueri. Et h̄ mēdictū vulgo sic appellat̄. Et est
etiā adipiscēde possessionis. l. i. in prin. ff. q̄. lega. Et qui nō restituit
in id qd̄ interest debz odemari. l. si. §. ex hoc interdīcto. ff. e. ti.

¶ Interdictū d̄ riuus est vtilissimū. qz riuos. spec⁹. ⁊ septa reficere
et purgare. p̄toꝝ aque ducēde causa p̄mittit dum tamē non aliter
aquā ducat quā p̄ore estate fluxit vt. l. i. in prin. ff. de riuis. Et se-
q̄tur in §. ij. Riu⁹ est loc⁹ p̄ lōgitudinē dēp̄ssus quo aqua decur-
rat cuius omē est grecū. Spec⁹ autē est locus in q̄ dēspiciē inde spes-
eula sūt dicta. Et di. ibi. glo. Spec⁹ est locus altus a terra edifica-
tus ex q̄ ducitur aq̄. ff. q̄. ti. l. serui⁹ autē s3 q̄nq; ponit̄ p̄ fossā q̄ re-
cipitur ⁊ colligit̄ aq̄. Et in auctoribz ponit̄ p̄ loco vmbroso et te-
nebroso s̄m azo. s̄p̄ s̄m hugo. dicit̄ specus esse fouea habens vn-
diq; locū eminentiorem vnde possit̄ p̄spici aqua in fundos collecta
vt. ff. de aqua plu. ar. cen. l. s. i. §. riu⁹ alienū. Et capit̄ p̄ subteranea
mea u. l. serui⁹ in prin. et. §. i. e. ti. Septa vero q̄ ad incile opponunt̄
aque deriuāde opellente lignea vel lapidea siue d̄ alia q̄libet ma-
teria vt. ff. de ri. l. i. §. ait̄ p̄toꝝ. Et subdit̄ tex. incile est loc⁹ dēp̄ssus
ad latus fluminis ex eo dictus q̄ incidatur.

¶ Interdictū de sup̄ficiebz qd̄ etiaz actio nūcupatur p̄ponit̄ du-
plex exemplū interdīcti vti possidetis. Tuet̄ itaq; p̄toꝝ cum q̄ su-
p̄ficiem petit et defendit veluti vti possidetis interdīcto. Et omia
que in vti possidetis interdīcto seruātur hic q̄ seruabūtur vt. l. i.
§. apponitur. Et sup̄ficie vbi etiā in. l. ij. dicitur sup̄ficiarias etes
appellam⁹ que in obducto solo possite sūt quaz p̄prietaz ⁊ ciuili et
naturali iuri eius est cui⁹ et solum.

¶ Interdictum saluianū cōpetit doming. fūdi aduersus colonum in
sua domo habitātem et ei⁹ heredes de rebz coloni t̄cite pignora-
tis pro mercedibus quas colos⁹ in fundum intulit vt. l. i. ff. e. ti.
vbi tex. inq̄t. Si colon⁹ ancillaz in fundū pignoris nomine indux-
erit et ea vendiderit. p̄ apud emptorē ex ea natū est ei⁹ app̄hen-
tēdi gr̄a vtile interdīctum reddi oportet. nam vtile dat̄ ei contra

extraneum possessorem pro adipiscenda possessione que tacite locato-
catorum sunt obligata Differunt autem interdictum saluianum et actio ser-
uiana quia interdictum actionem seruianam ad rem sibi obligatam re-
stituendam debet probare hominem in bonis coloni fuisse eo tempe-
quo res fuit illata Sed hoc non est necessarium in interdicto salui-
ano immo sufficit probare tale rem fuisse illatam ita dicit glo. i. §.
Item seruiana insti. de acci. qd in seruiana oportet qd creditor pro-
bet de rebus fuisse domini tempore obligationis sed in saluiano sufficit
quod probet eum possidisse Nam oia ibi imposita ab ipso colono
tacite sunt domino fundi obligata.

Interdictum de sepulchro edificatio locum habet ut quis non pro-
hibeatur edificare sepulchrum quo licet mortuum inferre

Interdictum de tabulis exhibendis datur omnibus quibus aliquis
est ascriptus in tabulis vel pure vel in die vel subcodicillo siue sint
heredes siue legatarii siue omiffarii. Et pertinet hoc interdictum non
tantum ad testamenti tabulas verum etiam ad omnia que ad causam
testamenti pertinent scilicet codicillos ut. l. i. §. si interdictum. ff. de ta. exhibi.

Interdictum de ripa munienda merito propositum fuit Nam ripas
fluminum publicorum reficere et munire utilissimum est ne ob id omis-
sum nauigatio deterior fiat ut in. l. unica. §. i. ff. de ripa munienda.
Et sequitur in §. ij. Et in hoc interdicto expressum est ut damni infecti in an-
nos. x. viri boni arbitratur vel caueat vel satisfidetur. dabitur autem
satis vicinis Et in fi. dicitur textus. Illud adnotandum est quod ripa lacus
fosse stagni muniendi nihil propter caueret Sed idem erit obser-
uandum quod in ripa fluminis munienda.

Interdictum ut in flumine publico nauigare liceat est quo pro-
hibetur ne quis in flumine publico nauigare nauim ratem ve age-
re vel in ripa onerare prohibeat Sed ut in lacu fossam stagnum pu-
blicum nauigare liceat ut. l. unica. §. i. et in prim. ff. de ti. vbi scribit
vulpianus Lacus est qui perpetuam habet aquam Stagnum est quod tempo-
ralem continet aquam ibidem stagnantem que quidem aqua plerumque
peme colligitur Fossa est receptaculum aque manufactum Possunt
autem hec esse publica et non publica. Plane quod actum vel stagnum
conduxit si piscari prohibeat utile interdictum competere. Sabinius
consensit et labio. ergo si a municipibus conductionem habet equissimum
erit ob vectigalis fauorem eum tueri ut. l. unica. prealle. ff. ut in
flu. publi. nau. licet.

Interdictum unde vi locum habet cum quis possessionem soli per
vim amittit Et datur directe contra deiectorem illi qui unde vi de pos-
sessione alicuius rei immobilis deiectus est sine omni causa ut restituatur

possessio de qua deiectus est et omnia ablata immo dato qd ibide
essent aliqua qd penes violentu fuerint mortua vlt aliq res que ca
su fortuito pierut no ppter hoc liberabit sed in totu demnabit
ad eaz estimacoem quia nec mortalis nec fortuitus casus liberat
deiectorem. Dicit em. l. i. C. unde vi. recte possideti ad defendenda
possessioem qua sine vicio supple. maximo. tenebat in culpate tu
tele moderatione illataz vim appulsare licet et ibi no. et. ff. de vi. et
vi. ar. l. i. §. vim vi. qd sit vim vi repellere. e. ti. l. iij. §. armis deie
ctu Dicit qd as ma sut. oia tela fustes. lapides gladij haste fra
mee. et rumploe Et est h interdictu anale qz post anum no tene
nisi quantu puenit ad eu ex constitutoe aut graui? tenet qui mihi
fecisse detegere vbi qd phibet pbenyter et ignoracia excusat
¶ Interdictu d vi et vi armata cu mdicto unde vi. datur et apo
nit ei qui deiectus est fuit em equissimu vt deiecto subueniri. et
go ad recuperandu possessione h interdictu inuentu est Ne quid
em p vim amittat legibz pspiciet publicoz et priuatoz nec no
constitutioibz principu vt. l. i. ff. e. ti. §. h mdictu et. §. se. vbi di
citur hoc interdictu no ad omne vim pmet. veru ad eos tantum
q vi de possessionibz deiciuntur. Et ad solam atrocem vim et ad eos
q de solo deiciuntur vel de re solo coherenti vlt de edificio. etia? si a
supficiaria insula quis deiect? fuerit appaz hoc interdictu locum
habere Sz ad res mobiles non pertinet vbi furti vel vi. p rap
actio competet. Cetera vide in. l. prealle.
¶ Interdictu vti possidetis locu habet in rebz immobilibus scz si de
fudi vel edium possessione atendi? insti. e. ti. §. sed mdictum Na
ibide in. §. retinenda dicit Et quia longe comodius est potius possi
dere qua perere Ideo pleriqz et fere semp ingens existit cotencio
de ipa possessione Habet etia locu in incorporealis vt in qsi posses
sione et dat possidenti ciuilitet et naturalit Vel etia quasi posside
ti gratia retinende possessionis et pponitur quociens inter litigato
res cotencio est vtz possideat. qz alterue magis se possidere affir
mat Est aut h qone vti possidetis pprie ad immobilia accomoda
tum quia solu illa dicuntur pprie possidere eo q eis quis pedibz in
sistat. inde em appellata est possessio vt. l. i. ff. de acqui. pos
¶ Interdictu vtrobi id e cu mdicto vti possidetis nisi q in hoc
dnt qz illud locu habet cu qstio est de retinenda possessione rez
mobiliu vt. ff. vtrobi. l. v. mica. Sz hoc interdictu Sz vti possidetis lo
cu habet cu qstio est de retinenda possessione rez immobiliu vt. §.
dictu est Et pponitur sedm azo. et accur. in glo. i. l. palle. ex viru
et vbi et pponitur vbi p apud et vtz p que quia dicat pgr apud

quæ res est mobilis nec vi nec clam nec p̄cario ab abũsario tpe li
tis mote q̄ vim fieri veto q̄ min⁹ eũ inducat̄. rite em̄ hoc nomē
vtrubi est ad mobilia introductũ vt attributũ. Nā mobilia ap̄rie
dicũtur apud vel penes nos esse. vñ accur. in glo. vbi. s̄. q̄rit q̄re
diuersa nomina datur̄ hys in edictis. Et r̄ndet q̄ immobilia ap̄rie
dicuntur possideri. Nā possessio dicit̄ q̄si p̄dũ possid̄. ergo merito
datur̄ eis vti possidetis quod ad mobilia aptari nō potest nisi ho-
die q̄n ab aliis mobilia dicũtur possideri. Vel fm̄ alios dicitur in-
dictum vtrubi ap̄ter verba solēnia olim in hoc iudicō vel edicto
reſp̄dita sc̄z vtrubi. i. vtz. ibi vñ ibi fuerit possessio vel alibi. Et plu-
res solēnitates circa q̄ hodie nō sũt in vsu fuere. Et is in edicto
p̄tor iubet induci eum in possessionē qui ex duobz potior fuit et
p̄ maiorē ptē anni possederit fm̄ accur. in glo. l. palle. ff. e. ti.

¶ Interdictũ de vxore deducenda marito datur̄ marito abũsus
eũ q̄ dolo eã obtinet sine volũtate mariti licet ip̄a volũte. ff. e. ti.
l. j. Alia interdica patent et exponũtur suis verbis inclusis.

¶ Interdictũ et cessatio quō differat patz quia p̄ interdicta p̄-
hibetur ad ministratio sacramentoz p̄ paucis exceptis qd̄ tamē nō
fit per cessationē in qua solum cessatur a diuinor̄ solēnitate.

¶ Interpretatio est multiplex vt. e. j. de postula. p̄la. no. Et quō in
interpretatio fieri debz in obscuris habet̄ de sponsa. Ex l̄ris. i. et. ff.
de pa. l. veteribz. Et vide glo. bo. in regl̄a. o. tra. eũ. tē. d. re. iur̄
li. v. que declarat si obscuritas apponit̄ i vltis volũtatis in con-
uēciōni b̄ factis in iudicō i p̄fessionibz in tractatibz pactis vel sē-
teyicijs s̄bz distinguit̄ singula. Item interpretacō iuris progatur
rōne fauoris vt si cui indultũ sit retinere beneficia vacat̄ia in sua
ecclesia ⁊ fruct⁹ eoz p̄cipere. extendit̄ nom̄ b̄ficij p̄ interpretacōez
ad p̄bendas ⁊ b̄ficiã maiora. c. tua nob̄ d. v. sig. Similit̄ si q̄ le-
gat vna interpretam̄ ⁊ vasa vmaria legata. ff. d. vi. triti. ⁊ ole. le-
ga. l. si cui. s. si vinũ. C. d. penu. lega. s. vlti. l. q̄ penu. ⁊ l. nãq̄ et
q̄bz legatis auaria debent̄. ff. d. l. in. l. auribz. Itē racōe genera-
litas cū quis obligat bona sua futura bona intelligit̄ obligare
C. que res p̄gno. obli. pos. l. vlti. Itē aliquñ artatur iuris interpreta-
cō vt in p̄curacōe exigenda p̄ subiecti ḡuentur vt in. c. quanto
de cens. Itē vt exactōis cauaricie nō vitet̄ de cens. ex pte. Item
odij racōe vt cū decimo layco cedũtur in feudum. c. cum in apo-
stolica de hys que fi. a prela. sine consen. capi.

¶ Interlocutoria sententia R. j. Sententia. Sed vtrũ sententia
interlocutoria transeat in rē iudicatã. vide. c. cū cessante d. appel.
Et sufficit eã esse scriptã in actis licet nō ferat̄ in scriptis vt e. l.

glo. in. v. interlocutiones. c. quonia contra s pba. Et breuiter est
omne verbu iudicis facies ad causam et vt in. in. c. cum olim de
testi. Et in autē. s. litig. q. ad exclusas coll. ff. Et l. i. ff. s. re
iudicata.

Intestat⁹ dicit⁹ q omnino nō fecit testamētum v^l si fecit et nō
rite et postea rupit ex certis causis v^l si ex isto testamēto nemo
fit heres. in. si. de here. que ab intesta. deferuntur in prin.

Intromissio est alicuius in suam dignitatem vel flum thronu
introducio vel inuestitura.

Inuestitura est alicui⁹ in suu ius introductio Et est pprie pos
sessio sed abusiue dicit⁹ inuestitura qm dñs hactā vel aliqd corpo
reū pbet vasallo dicens se p hoc facere inuestitura v^l in si. feu. in
ti. quid sit inuestitura olim autē dicebat⁹ de puisione q impator p
vrbem romanā inuestiuit archiepos et epōs per annulum et ba
culum re. s. instituere.

In incertas regiōes sūbū diuidi. est in ptes indefinitas diuidi

Inuolare. i. furari a vola dictum quod manum significat vnde.

In modio rendi vix est vola plenacienti idest in modio opinio
vix est plena manus scientie.

Inualescere. i. valde valere et crescere et habūbare.

Inuentarium dicit⁹ libell⁹ quidā in q omnia bona hereditaria q
apud aliquē inueniunt⁹ describuntur Et oia in illo libello describuntur
vt sciat⁹ quantū eō tempe v^l die q scribebat⁹ in bonis suis teneba
tur. Et tutum est heredi q faciat. quia si fecerit vltra vires here
ditatis nō potest onerari. Si nō fecerit omnib⁹ legatarijs iegata
restituere oportet Et coget⁹ etiā si excedat vires et facultates he
reditatis Etā potest fieri in alijs factis ne dū in rebus heredita
rijs est etiā inuentariū qdā gen⁹ instrumētōz. Et licz p testes
possit pbari otrariū ei⁹ qd in instrumento publico teneat⁹ scz qm
testes impbantes ipm in binario numero excedūt numerū testiū
cū tabellione subscriptoz Tabellione p duob⁹ oputato. debz. n.
in tot excedere q^l p se faceret plenā pbacōez scz in duob⁹. c. cuz
Jo. de fi. instru. Tamen inuentariū nō impbat⁹ p testes ppē nimi
am eius solēnitatē. C. de ar. tute. f. vlti. et g. off. de pba. s. f. q^l rē
eū sequē. no. in l. fi. C. vñ legitti. de her. de q nō facit inuentariū Bre
uiter nota q inuentariū est scriptura quā heres includare debz in
fra tres dies post mortē testatoris vel postq^l scit se institutū he
redem et ibi scribere oēs res defūci sub testib⁹ eāq^l pficere infra
xl. dies v^l infra annū si res sint remote et sic nō tenebit⁹ credito
rib⁹ vltra illud qd inuentū fuerit in hereditatē. Si autē nō fecerit

inuentariam tenetur in solidum.

Uio 71

Tota neutri generis. xv. dis. c. vlti. vbi scripta beati augusti. et aliorum sanctorum patrum iubentur teneri vsque ad unum iota.

Triregularitas est nota siue impedimentum canonicum ex facto siue de facto pueniens quod quis ad ecclesiasticos ordines promoueri et iam promotus eis ministrare prohibet et degradari siue deponi quicquid mereat. Vnde sic est abilitas quedam canonica per quam quis officium inabilis ad ordines suscipiendum. Et dicitur ab in. i. non mutatio. n. i. r. et. regula. q. non potest exigere regulas ab apostolis et alijs summis pontificibus.

Trogare. i. inferre vnde pignus crimine vel dolum irrogat infamiam vel mortem. i. infert.

Tronpa est cum quis minoris de se dicit quam sint. Etiam est cum quibus per derisionem. i. per contrarium dicitur et sic est figura de qua et multis alijs vide glossam bonam. c. forus de verbo signi.

Tripere id est latenter inualescere.

Trenarche dicuntur qui disciplinam publice et corrigendis moribus exercunt. ut milites qui vadunt perquirere latrones. Et dicuntur quasi arcetes. Nam vel quia ire sumende incubitores publice et pacis et qui etiam gerunt monarchiam secundum quod accipitur. C. de trenarch. li. x.

Uip 71

Tipa de hoc relatio vide. Jo. an. in questione posita super regula contra eum et in secundo articulo de re iuris. li. vi. itaque non. io. cal. in commento. de re. post. de inueniendi de proba.

Iter est ius eundi vel ambulandi hominis siue homo eat solus siue vehat sella vel scita vel in equo vel in quouis animali. Secorsum vero non potest iumentum secum agere vel vehiculum ducere quatenus tantum habet. Quamvis etiam iter dicitur vulgariter ipsum solum per quod iter vel tramites vel calles transeunt ita quod qui actum habet et iter. i. commoditatem itineris et non everso. ut. de via. ut. in. de seruitu. in. principi.

Iteratio quid importat non. archiep. xi. q. iij. c. non. vero.

Iterum non. h. in. c. sua nobis de appel. in. glo.

Ite hec dictio ex suo significato significat adiectionem coniunctionem seu continuationem de qua bar. ff. de pub. et. v. et. i. g. a. l. i. in. p. n. Est etiam repetitiua seu repetitio significatiua. reperit autem illa quorum repetitione significare concludit quodlibet medium probabile. v. g. testator dicit lego titio fundum sepam sub obicione item fundum sepam heres meus damnas et sic intelligitur sub eadem obicione ut. l. in. repetendis

ff. de le. iij. Et sumitur significatū ex dictione itē et ex oracione se-
quente que est declaratiua. Et idem dic in die. vel in alia
qualitate posita in oracione pcedenti. quia repetitur et in sequenti
Item ibi testator dicit lego titio fundū sepanū sub condicione de
post ex interuallo dicit Item fundū sepanū titio lego. hoc casu
valet legatum et videt primū reuocatū nec videt repetitio con-
dicōnis vt. l. nō ad ea Ibi cū dicit si prius sub condicione. ff. de con-
di. et demon. Quia hec disputacio debet addere et opari quod nō
fieret si condicio sepe teret. ideo testator videt a condicione recess-
sisse et pure legare voluisse Item ibi testator pluribus legatis ha-
ctis filium heredem instituit et adiecit quod si ipse filius absq; libe-
ris decesserit relinquo titio centū Item relinquo titio domū Item
relinquo semp; onio fundū p̄dicta condico si decesserit intelligit
repetita in duob; sequentibus legatis et sic obtinet in trib; p̄dictis
legatis quia sumitur significatum ex legatis pure prius factis
et ex significato condicione. Nam ex condicione significat q; testator
nō vult plus grauare filium si nupsierit. s; vult grauare in sequen-
tibus sub illa condicione si decesserit facit lex si ita scriptū. ff. de li.
et postu.

C Tenerache dicuntur itineris custodes a vto eo is. et archos gre-
ce. i. princeps latine hoc nomē trahentes quia ad p̄uinciar; tute-
lam p̄ singula leca pacis et quietis faciunt stare custodiam vt
in l. i. C. de custo. reoz.

III.

C Iudei dicuntur. qui mosaycam legem ad litteram imitantes te-
nent circūcidentes. et alia legalia faciendo Et dicuntur a nomine
dignioris tribus scz iude qui inter alias tribus bellicosior erat Et
in bellis p̄mam aciem et regni vel legis p̄uilegium obtinebat. cū
quibus xp̄iani nō debent manducare nec bibere nec balneari aut
medicam eoz recipere. xxvii. q. i. nullus et. c. sequenti et dicit
bar. b. ix. cum eis loquimur. Ratio quia maior familiaritas est in
cibus quaz in colloquio et facilius quis recipit inter epulas. xxii.
q. iij. vnusquisq; Dant em nobis tantem retribucōez quam dat
mus in pera. serpens in gremio. ignis in sinu. c. et si iude. s; iude et
sacra. Item iudeus non potest esse doctor neq; tabellus. l. fi. C. de iu-
de. l. generaliter. s; eos q; iudap̄ia. ff. de decurio. liij. dis. nulla Sz
quid de eo q; factus est xp̄ianus videt admittendus qz cessante causa
et lud. de roma. in singularibus suis dicit strariū Nam rex. est scdm
vz intellectū glo. in. c. constituit. xvij. q. iij. leg. sint neop̄diti. Dest
nouiter facti xp̄iani p̄hibentur ab officiis ecclesiasticis ergo et a

temporalibus sed non sequitur quia alia est ratio in uno quam in alio Sed dices quare iudei puniuntur cum Christus omnino passurus erat Solutio in c. relegendes. xxiii. q. v. quia non reuerunt ad finem boni sed causa vindicte et inuidie.

Iudex dicitur quasi ius dicens pro se siue quod in iure disceptet Iure autem disceptare est iuste iudicare Non est ergo iudex scilicet bonus si non est in eo iusticia ut in c. forus. §. in omni quoque negotio de v. signi Et iudex est qui ex iurisdictione propria aut sibi delegata et commissa ius habet super causas litigiorum vel litigatorum agnoscendi et quia ex propria iurisdictione illud habet dicitur iudex ordinarius sed qui ex delegata dicitur delegatus et extraordinarius

Iudex ordinarius est ille qui habet potestatem iudicandi a se iure suo sed ipso quod est talis ut episcopus. baluus. pater pincie et similes

Iudex delegatus est ille qui habet potestatem de causa aliqua cognoscendi ab aliquo sibi commissa qui etiam dicitur iudex extraordinarius.

Iudex incompetens dicitur qui cause iurisdictionem habet cum exercicio dato quod per exceptionem possit elidi siue exceptio contingat personam ut quod suspectus siue iurisdictionem ut quia rescriptum surpreritium ut est glo. in cle. cum lite pen.

Iudex incompetens est in quem licet consenserim vel quia ipse nullam iurisdictionem habebit vel quia interuenit ei in adducendo vel ad eundem ipsum vel quia vi compulsus fuit in eum consentire.

Iudex compromissarius res arbitri.

Iudices pedanei dicuntur illi quorum officium est de minutis causis et minutis agnoscere Et in utilibus vel utilibus licet sint ordinarii. Et dicuntur a pede quod est extrema pars corporis. Maiores vero causas debent et tenentur maioribus referre cum ipsi per se non possunt terminare. C. de pedaneis iudi. l. ij.

Iudices cartularii erant olim qui ab imperatore privilegiati erant ut qui vellet coram eis litigare possent sed ipsi non poterant cogere aliquem ad litigandum coram eis Et dicuntur etiam hodie iudices ordinarii creati a comite palatino qui non habent administrationem nisi habitum ut non in l. ij. ff. de iudi. et l. fi. C. vbi et apud quos resti. agere. fis

Iudices domestici Res. §. domestici et alleffores.

Iudicem delegare est vice sua alium de causa cogniturum constituere Et nota quod iudex debet esse bonus et bonus ideo quod sicut mulier impugnata est bonus et tarda in eadem sic iudex tardus passurus debet morigerate et non currere ut ribardus. Etiam iudex debet esse bonus ideo quia debet iudicare gratis non enim licet vendere iustum iudicium etiam seculare Potest tamen si indiget expensas moderatas petere et

recipe de vi. et ho. cleri. Cū ab omni. et. xliij. q. v. Nō sane Nō ideo
debet iudex vendere iustū iudiciū. ⁊ testes vnz testimonium quia
vndit aduocatus iustum patrociniū et iurisperitus vnz consi-
lium Et subdit ratio ibi Illi em̄ inter vtramq; ptem ad examen
adhibentur. isti ex vna pte consistunt Nemo tamen de suis cogitur
facere beneficium. xi. q. ij. non liceat. et. x. q. ij. p. carie Et sic iudex
potest operas suas locare ⁊ i bandis cōsilijs q̄ sine talpore p̄ legen-
dos libros allegacōes querēdo fieri nō possunt aliquid recipere po-
test vt modica onerata q̄ inter iura nō d̄putantur vt. l. solet. §.
vlti. ff. de offi. p. cō. Nec illa debent onerata in āno centū aureos
excedere. l. e. in fi. ff. ad. l. iul. repetū. et hoc maxime de iudice dele-
gato S; iudex ordinari; nō potest petere expensas cū sine ei certi
redditus instituti. xliij. q. i. militare Et iudex in causis decidendis
debet sequi omunē opinionē nō singularē alicui; doctoris. l. q̄ soli-
dum. §. etiam. ff. de. le. ij. vbi si sequit̄ cōmunē opinionē etiā si ma-
le iudicauerit excusabit̄ in iudicatu. insti. de obliq; ex quasi delicti-
in prim. Etiā iurisperitus ex verbis salsum rusticorū argumenta-
tur. l. si choris. §. i. ff. de le. i.

¶ Iudiciū. hec dictio multipliciter significat. Primo modo idem
est quod casus fortuitus vt dicit̄ hoc de meo iudicō venit Secūdo
est discretio vt dicit̄ in pueris non est iudiciū. Facit insti. qui non
est p̄. face. test. §. p̄terea Tercio est actio vt cū dicit̄ iudiciū.
famili heriscūde. ff. de iudi. l. in familie Quarto est vltima volun-
tas testatoris Quinto est iudiciū vel sentēcia iudicis. l. i. ff. de re iu-
di. Sexto ponit̄ p̄ examnacōe vel deliberacōe Septimo p̄ auctori-
tate. l. xij. dis. c. ij. Octauo quāq; p̄ pena. l. dis. c. expurgabat Nono
capitur p̄ instancia vel ordinacōne cause discuciende in iure coraz
iudice sic sumitur in ti. de iudi. et in. l. p̄p̄adum. §. i. C. de iudi. et
ff. e. ti. l. p̄ponebat Et in hac significacione diffinit̄ sic iudiciū est
actus legitimus triū psonarū scz iudicis actoris et rei sup eadem
questione aut p̄ eodē iudicio tractat̄ de. v. signi. for; in glo.
Et dicit̄ iudiciū quali iurisdictio ibidem Et fm̄ g. off. describitur si-
cut arbitrium Exceptis hōijs p̄mo q̄ iudiciū est de civili et crimi-
nali sed arbitrium de civili tantū Secūdo q̄ iudiciū necessari; arbi-
trium vero volūtarie subitur et p̄i; inquisicō vocabat̄ Vnde fm̄
cardina Iudiciū est inuestigacō quā sed; iuris ordinē facit iudex
per varios modos ad veritatē eliciendā et elicita custodiendā vt
xxx. q. v. iudicatem oportet Et q̄ d̄ ad; triū psonaz intelligit̄
vere vel fide; seu representatiue. q; in notonjs fama reputat acto-
rem et fingit̄ accusator Item fm̄ g. off. iudiciū finit̄ q̄tuor modis

Primo tempore ut cause criminales biennio. C. ut q. cer. tem. cau. cri. ferni. n. totum. Cetero triennio. C. de iudi. l. apperandū. Secdo sententiā qz iudiciū finem accipit ex re iudicata. c. iudiciū d. re. iudi. Tercio prohibitiōe Et quarto status mutacōe. quia iudiciū soluitur vetante eo qui iudicare iussit vel eo qui maius imperium in eadē iurisdictionē habz vel si ipse iudex eiusdem imperij eē ceperit cui⁹ est qz iudicare iussit. ff. e. ti. l. iudiciū vide goff. d. offi. ordi. §. figitur. et hic in summa de iudi. Item diffiniē Est discussio cause corā iudice palle. c. forus. Ibi dū discutit iudiciū Et nō qz appne ante litis ote. nō est iudiciū quia nulla cause discussio. l. j. C. e. ti. Et hoc respectu cause nō aut respectu aliorz actū iudicialiū vt sūt examinacō pccium et dffessio rē que bene fiūt ante litis contempmmo qnqz iudiciam capiē p eo quod petet seu pcedit. sententiā am vt in c. in iudicijs de re iur. li. vj. Et nō debet claudicare iudiciū Et qualiter hoc atingat vide. c. cum inter de exlep.

¶ Iudiciū stradiatoriū dicit si dicerē sē esse osuetudinē et tu aduersari⁹ me⁹ dicerēs nō esse osuetudinē vt in c. abbate in glo. fi. de v. signifi. Et iudicio maioris stādum est generaliter nisi in casibus in glo. sup. verbo ples. c. pastoralis de rescrip.

¶ Iudicia capitalia sūt quibz caput eximit a ciuitate morte vel exilio de hijs vide insti. de pub. iudi. in §. publicorum.

¶ Iudicia publica sunt de publicis causis Et dicūt qz populi quia cuiuslibet de populo commissa est executio vt contra crimē lese maiestatis in qz omnes de populo possunt accusare Quandoqz iudiciū publicū dicitur esse iudiciū quod interdicitur a crimine. de hoc insti. de publi. iudi. in prin.

¶ Iudicia puata sunt qz ciuilitate tractātur siue intētantē Item de multiplici iudicio scz auctoritatis misterij appbatiōnis rē. no. ar. thij. lv. dis. pcepta et glo. sup. regula in iudicijs de re. iur. li. vj. et tāgīt aliq̄liter archi. ij. q. j. sicut et fm antho. de bu. diuidit̄ tripli ter Primo racōe materie Secdo rōne forme Tercio racōe quātita tis vñ racōe materie duplex ē iudiciū aut tpale aut spūale vt aut ciuile aut criminale Vñ semp̄ dī iudiciū criminale qñ finis tendit ab cōmodū reipublice vt fisci. rē siue pena sit corpalis siue pecuniaria Sz dī ciuile dū finis tēdit ad cōmodū ptis glo. notabil̄ in l. ptoz in pn. ff. d. sepul. viola. 7. aut opinio innoc. in c. q̄liter r. qñ ij. de accu. Et doct. in c. j. de iud. Secdo rōne forme itez duplex est iudiciū scz ordinariū et extordinariū Tercio racōe quātita tis duplex est scz vniuersale et generale qz etiā differūt sēs plene in c. ij. de libel. obla. Item iudiciū triplex reperitur. p̄mū inē sangumem.

scdm inter lepra. terciū inter causam vt in. c. p. venerabile qui fi-
sunt legit Et iudiciū humanū quatuor puertere solent scz fauor.
odium. p̄m̄ium. timor. vt. c. i. de re. iudi. h. vi. r. xi. q. iij. c. quatuor.

¶ Juramentū est affirmacio vel negacō sacre rei assercōe vel at
testacōne firmata. fm goff. vñ adhibita religione scdm placen.

¶ Juramētum assertorium est cū iuratur de p̄senti vel de p̄teriti-
to sic esse vel non esse. fuisse vel non fuisse S3 iuramentū p̄missio-
riū est quādo iurāt de futuro aliquid datur. vel factur. Aliquā
do etiā iuratur per execracōez vt si hoc nō fecero hoc accidit mi-
chi vel filijs meis aut h̄mōi Ponitur ergo triplex iuramentū. scz
p̄missorium assertorium et cōfirmatoriū scdm hosti. in sūma d iur.
iur. et bar. in. l. Si quis p̄ eo. ff. de fideiuss. et. xxij. q. ij. par. to. Et
habetur li. iij. sententiar. dis. xxxix. De primo in. c. debitores. c.
quitauallis et. c. veniēs de iureiur. De scdo in. c. si. e. ti. De tercio
in. c. cū otifigat. e. ti. Et iuramētum vergit sex modis i peiorē exi-
tū vt no. archi. xxij. q. ij. si aliquē Et debz iuramentū habere tres
omites scz verit. atē iudiciū r iusticiam. e. et si xp̄us d iur. iur. Et. c.
aiaduertendū. xxij. q. ij. Et jeremie. iij. vbi dicit Et iurabūt in ve-
ritate iusticia et iudicio. Et iuramentū nō extendit ab illicitū nisi
datū. c. quitauallis et. c. veniēs. e. ti. immo p̄stans r recipiēs iura-
mentū oīra canones punit vt no. in glo. v. pena. c. grauis de cep-
si. alias. et. ramētum est seruādū nisi fiat in dispēdium anime vñ
per superiorē absoluat. c. si verō. e. ti.

¶ Juramentū calūpnie est cū quis iurat se bona fide et nō animo
calūpnandi agere vel respondere nec egisse vel respondisse vñ
illud iuret q̄ sibi lis iusta videt Et si querit verū non inficietur
Nil mittetur nec falsa p̄bacio detur vt lis tardetur dilacō nul-
la p̄tet. c. j. de iura. calū. in glo. iij.

¶ Iurifurādum qd̄ experenciā possit dici factum iuramētum vel
factum iuratū eo quod sup facto iurat vel iurifurādum eo q̄ sup
iure quod iurari dicitur iurat quāuis iurandum placuit Tamē
vt factum dicatur ius quia super facto iuris iuratur dicitur iurā-
dum quia illud debet esse iuramentum in quod antea fuerat iuran-
dum relacione facta non ad id quod fit sed ad id quod fieri con-
uenit. l. ius autē. ff. de iusti. et iure. vel vt dicit azo. forte ius ponit
p̄ religione quasi diceret iurifurādum idest religio firmada vñ
iurifurādum idem est q̄ iuramentum factum Et dicitur quandoq̄
conuencionale quandoq̄ iudiciale et necessarium. Conuencionā-
le est quando a te peto aliquid et tu negas Tamen defers iura-
mentum vt iur. si hoc c. fu iuro. vocatur iurifurādum et conuēcio

nale et voluntarium quia extra iudicium ex conuentione et voluntate periculum absque aliqua coactione iudicis prestatur Iuramentum iudiciale et necessarium est cum in casu promissio iuro quod mihi debet quod peto scilicet iudice in iudicio mihi offerente ut iurem Ex hoc autem iuramento donatur actio ei qui dum peteret rem suam delato sibi ab adversario iuramento vel a iudice suam esse rem illam iuravit ab ipsa enim tunc peteret rem suam actione in factum quod oritur ex tali iuramento Et dicit glossa quod duplex est iuramentum scilicet assertorium et promissorium Et assertorium triplex est scilicet voluntarium ut est conuentionale ff. de iur. iur. l. i. iuramentum necessarium quod necessitate a iudice imposita deferretur vel suscipitur Et non potest recusari nisi ex iusta causa ut ff. de iur. iur. l. mandatum Et iudiciale quod in iudicio deferretur vel referretur a parte partis quod non est necessarium subire primo delatum recusari potest hodie licet olim non potuit recusari sed referri unde vide glo. i. c. fi. de iur. iur.

Iurisdictionis est potestas publico introducta cum necessitate iuris dicendi vel equitatis statuende secundum azo. Et dicitur a nominibus ius et dicio id est potestas Nec autem quandoque est ordinaria quandoque delegata Item alia est plena scilicet solius principis Alia autem semiplena aliorum videlicet a principe De his vide spe. e. ti. r. C. e. ti. l. iij. Et nota quod quatuor dant iurisdictionem ordinariam Primo lex inanimata vel canon. et hoc in dubio. secundo si apparet vel letare de legatam. Secundo lex animata scilicet papa vel imperator et non inferior nisi eius vicario Tercio consuetudo Quarto universitas approbata ut mercatores certorum et aliorum artificum qui possunt de suo corpore creare et eligere iudicem ordinarium Similiter universitas facultatum arcium vel iuristarum de hoc nota circa e. cum ab ecclesiarum de offi. or.

Iuridicus est qui iura dicit secundum ysa. li. x. Et hi.

Iurisprudencia est diuinarum et humanarum rerum noticia iusti atque iniusti. sciencia. iusti. scilicet ad faciendum. iniusti. ad emendandum quia non sufficit scire quod sit iustum aut iniustum nisi et ipsarum rerum contrariarum vel contrariarum habeat quis noticia. secundum quam secundum varias ordinationes varia iura sunt statuenda in i. de iusti. et iure in prin.

Iure proprio dicitur aliqua res vendi in instrumentum venditionis quando proprietas transfertur in ementem.

Iurgium dicitur quasi iuris garrum eo quod hi qui dicunt causam iure disceptant capitulo fore de verborum signifi. ar. quod iurgia non pertinet ad presbiteros. quia non tenent esse iuris periti. xxxviii. dist. m. c. quia ipsi nec possunt abuocare nisi incertis casibus de pot. c. fi.

¶ Iusticia est constans et perpetua voluntas ius suū vniūq; tribuens. nō quātum ad actum sed quātū ad effectū. Iusticia em̄ est animi dispositio et mētis affectus q̄ quis dicit iustus vt a ḡmatica ḡmaticus. dum sine p̄sonarū acceptiōe vel distīctiōe velit cui libet quātum in se est ius suū tribuere. Et q̄t modis dicat iusticia nō archi. xxiii. q. i. c. vbi. sana fides. Nā dicit ibi Iusticia ē eq̄tas tollerādi in op̄iā et temperāciā habere in habēdanciā. Item est patriam et sb̄cios defendere. quia vera iusticia cōpassionē h̄z et non ex odio sed bono zelo exercenda. Et ibidem. Itē iusticia sic describitur. Est habitus bonū tribuēs cuiq; suā dignitatē. cō religionē. parē r̄th̄ obediēciā. maiorib; reuerēciā. parib; concordiam minorib; disciplinam sibi p̄ castimoniam. et paup̄ibus seu miseris cōpassionē operosam. Dicit ergo tūlī. q̄d iusticia est habitus animi cōmuni vtilitate seruata suam vniūq; tribuēs dignitatē. Item. sic est animi congrua dispositio in singulis reb; recte dijudicans causas. vide glo. in l. i. vbi. s.

¶ Jus habet multa significata. Primo. i. rigor. l. i. c. de legi. Et talis rigor iuris in ecclesiasticis negocijs nō est seruābus sed sola equitas. c. interposita de appel. Secūdo id est. verborū cōceptio vt cum dicimus q̄ stipulacionib; versatur ius vt. l. si vnus. s. p̄ pactus n̄ exeret. ff. de pactis. Tercio id est. rectū vel iustū quod derivatur a iusticia. Quarto id est. aqua piguis. Quinto capitur p̄ toto corpore iuris. Alia plura significata ponit Jo. an. d. re. iur. in prim. l. vi. Breuiter ius significat quod subiecta materia vel vsus cōmunis id recipiendi in tali loco in quo p̄feruntur significare de clarat. Vñ ius est nomē generale et lex iuris species et d̄r ius q̄si iustū. l. dis. Jus autē. Et sc̄dm p̄s. l. v. ethimo. Omne autē ius legib; et morib; constat sc̄dm p̄s. v. s. c. ij. Et diffinitur sic ius est ars boni et equi cuius merito quis nos sacerdotes appellat. i. sua iura cui libet ministrātes. ff. de iusti. et iur. l. i. ij. respon. Hoc est dicere q̄d iusticia ē cōductio legitimorū p̄ceptorū q̄ artāt nos ad obseruandū bonū et equū. i. vtilitatē et eq̄tatem seu veritatē. Quāuis em̄ vsu capio oīra eq̄tatem videt̄ introducta tamē subtili d̄deracōe maxime inmitit eq̄tati cū p̄cipue equū sit q̄d publice vtilitati defuit. v̄l d̄r q̄d i vsu capio v̄l p̄scripcōe ex eā. p̄ bonū publico inducit q̄nq; rigor d̄r naturalē eq̄tatē vt d̄r i glo. i. dis. i. ius aut vbi dat q̄nq; ius q̄d nō ē iustū. v̄l equū vt ibi exēpla p̄la. D̄r aut ius a iusticia. Et alit̄ sic diffinitur ius ē p̄ceptū seu ordinacō p̄cipātis seu cōm̄ circa subditos quātū ad ea q̄ p̄nt subēe p̄t̄e subditoꝝ. Tal autē v̄l ē d̄r tūc d̄r ius d̄sumū v̄l est natura tūc aut

dicitur ius naturale vel est homo et tunc dicitur ius humanum quod
regitur duobus ut in principi. decre. Et sic secundum triplicem
dum summum distinctum est triplex scilicet. ius diuinum quod
est preceptum seu ordinatio diuina et ius naturale et civile.

Ius naturale est quod est commune omni nationi eo quod ubique
instinctu nature habet non aliqua constitucioe facta ab homine sed ab
ipso nature conditore ut maris et femine diuicio. liberorum successio-
nes in bonis parentum vel etiam per carnis propagationem non per hereditatem
quia illa successio non est naturalis. ut est glo. sup. v. suc-
cessio dis. i. c. ius aut. ubi ponitur hec diffinico puerorum educacio
omnium omnium possessio quia iure naturali omnia sunt communia id est
comunicanda tempe necessitatis. c. sicut. xvij. di. et omnium una li-
bertas adquisicio eorum que in celo terra et mari capiuntur glo. dicit
Nec enim et alia que in nullius bonis sunt cedunt occupanti. cedunt rei
deposite vel pecunie commodate restitucio. violencie. per vim repulsio.
Nam hec et si quod huic simile est nunquam iniustum sed naturale equum
quod habet per. li. v. c. iij. Et est tex. toc. c. Jus aut. dis. i. Et ibi
vide glo. huius diffinicois Item ius naturale est quod in lege et
euangelio continetur que quis iubet alteri facere quod sibi vult fieri Et
prohibetur alteri inferre quod sibi nolit fieri dis. i. in prin. et. l. dis. po-
deret alias consideret in prin. et. n. aut. ut tu d. app. agnoscitur. s. ce-
terum. c. dilecti de meo. et obedi. v. quod tibi vis fieri michi fac.
quod non tibi noli. Sic potes in terris vivere iure poli. Vel aliter
ius naturale dicitur vno modo motus ex instinctu nature pueni-
ens quo singula animalia ad aliquod faciendum inducuntur Est enim
debitum quoddam quod natura cuilibet representat Et hoc debitum
secundum per. commune est omni nationi eo quod instinctu ubique nature vel
naturali condicione habetur et non ex constitucione aliqua facta ab
homine Item ius naturale dicitur instinctus nature ex ratione pue-
riens Et secundum hoc ius omnia dicitur communia. i. comunicatio ut. s.
dicitur Item ius commune dicitur industria hominum Statutum Item ius
naturale dicitur equissimum Item precepta naturalia sunt que in le-
ge et in euangelio continentur ut non furtum facies non mechaberis sed
quod tibi vis et. c. palle. Jus aut. aut naturale in glo. ubi prima de
scriptio data est secundum motum sensualitatis Alie aut secundum motum
rationis Item nota quod ius naturale secundum glo. i. insti. de iur. natura
li gen. et civi. potest dici quatuor modis Vno modo ius generum insti-
deret diuisi. s. singulorum Secundo ius pactorum. ff. de pac. l. i. Tercio
eius contrarium scilicet quod rescidit pacta ut restitucio minoris. ff. de mino. l. i.
Quarto per instinctum nature ut quod in lege moysayca vel euangelio continetur

Itē ius naturale in quatuor differt ab alijs iuribus scilicet in origine in dignitate in amplitudine et sententiae rigore ut declarat glo. i. dis. v. Na cepit ab exordio naturae creaturae et nullam patit infirmitatem et ipso omnia omnia sunt nec est ipsum fit dispensatio sed alijs iuribus secundum ut ibi

Ius civile inuenitur accipi diuersimode ut dis. i. c. Ius naturale civile aut ius vno modo est quod quisque populus vel quaeque ciuitas sibi propriam diuina humanaque causa constituit secundum ysa. l. v. Secundo dicitur ius civile l. xij. tabularum Tertio dicitur quod ex legibus plebiscitis constitucōibus senatusconsultis principum decretis vel auctoritate prudentium inuenitur Quarto dicitur ius quod non est proprium Quinto dicitur disputatio prudentium quae fuit facta sub l. xij. tabularum Sexto quicquid habemus scriptum de iure. Septimo quicquid iure naturali vel iure gentium subhibetur vel quod non est ius naturale nec gentium Et sic capitulo ius canonicum dicitur ius civile. Et ita sumitur in dist. Ius autem aut naturale ut in glo. i. no. in fi. Et quia ita diuersimode ius civile inuenitur accipi in iure de prima acceptioe habes iustitiam de iure naturali. §. i. de secunda ff. de iustitia et iure l. ius civile. §. hanc igitur De tertia et quinta ff. de ori. iur. l. i. §. disputatio. de quarta l. ius civile pal. in prin. De sexta ff. de varijs et exor. cogm. l. i. §. pnde. De septima in l. de vfuca. in prin. ut est glo. iij. §. Si ius quidem civile in l. de iur. na. ge. et c. i. Itē ius civile dicitur tripliciter. Primo ex eo quod in vnaqueque ciuitate seruatur et sic dicitur in genere. Secundo in specie dicitur ius proprium certe ciuitatis. et sic loquitur §. ante in l. i. Tertio dicitur per excellentiam iuris romanorum quoniam non exprimitur proprium nomen ciuitatis et sic in v. Si et quoties in l. i. pal. et sic concordat §. omnes populi tu dicto. v. quo §. dicitur quod omnes populi reguntur legibus emulgatis ab imperatore in v. dicitur quod vnaqueque ciuitas iure suo proprio utitur Si primum intelligitur de generali. secundum de particulari.

Ius autem gentium est sedes i. hostilium occupatio munitio bella captiuitates seruitutes post liminia federa pacis inducie legatorum non vetarum vel violatorum religio nubia inter alienigenas prohibita Et ideo ius gentium appellatur quia eo omnes fere gentes utuntur. c. ius gentium. i. distm.

Ius aureorum annulorum secundum quosdam dicitur quod olim liberti annulos aureos ferre non poterant Sed secundum azo. est privilegium quod concedebatur libertis in signum semiplene ingenuitatis Viuebant enim ut in genui sed moriebantur ut liberti.

Ius militare est belli inferendi solemnitas. federis faciendi nexus signo dato egressio in hostes et pugnae commissio Item signo dato receptio Itē flagitium militaris disciplina si loco deferat

Et fm canones qui fugit in bello publico infamis est. vi. q. i. infames Et fm leges capite puniuntur. ff. de re. mili. l. cause. §. q. in acie. Item stipendiis modus dignitatis gradus primorum honor veluti tali corona vel torques datur Te prete diuisio p psonaz q litatibus et laboribus iusta distribucio r principis pcedo vt dis. p ius militare Et scdm p. li. v. c. x. Et ergo no oia que in bello capiuntur snt principis. quia dicitur hic principis portio. sed ipe tenetur ea diuidere secudum numerum seu natura psonaz sic etiaz rex cui sunt omnia. xlii. q. v. dicat.

Ius poscendi est ex habitacoe domicilij et comunitatis.

Ius patronatus est auctoritas siue potestas qua patronus habet in libertu Aliter fm goff. r. auctoritas siue potestas puenit ex beneficijs ante consecracoe ecclesie collatis Et puenit ex tribus scz fundacoe. dotacoe. et edificacoe vel sola collacoe vt. xv. q. vii. filijs Et. c. quicunq. xviii. q. ii. abbates vñ Patronu faciunt eos edificacoe fundus Cõpõit aut patrono aliquo honoris vt si eccia no fuerit collegiata pnter Sz si fuerit collegiata tuc no electõni plati faciende s; iam facte honesti patroni postulet assensus Nec ex spe ciali concessione obtineat vt ptes suas interponere debeat. electõni tractade. c. nobis de iur. patro. Te habz aliquid honoris q; pms in pcessione incedit vt. xvi. q. i. p. i. m. d. i. c. habz aliud oneris q; tenet defendit ecclesiam ab omni oppressõib; vt. xvi. q. vii. filijs Et habet aliud utilitatis q; si migrat seu alias vergat ad inopiam alendõ est de bonis ecclesie vt. c. filijs pal. et. c. quicunq; vñ Patrono debetur honor omnis utilitasq; Presentet pnt defendat alatur r egenus Patet etiã patronus pter egestatem aliqs rebditus moderatos habere ab ecclesia cui patronus existit sine pntacoe institui no debet in ea ecclesia que patronu habz Et si pntis patronus hoc factum fuerit secudum rigore iuris institucõ est retractada. e. ti. c. illud vel irrita nucianda Et ad instituentis ve recumbiaz institutus amouendõ est Et alius que patronus dignu elegerit ordinandus vt. xv. q. vii. decreuimus Sed si laycus pntis vnũ et postea pariet aliũ pntando videtur a pmo discedere posteriorõ pntacoe. ff. de pcura. l. sicut. §. vlti. Et tuc videtur arbitrio epi velinquẽdum quis eoz alteri. pferat. ij. dis. c. ecclesia vide. c. Quod aut de iure patro. vbi de hoc. c. Cũ aut aduocatus Te ius patronatus qnq; aduocacõ quãdoq; vicecominatõ vel custo dia vel guardia vel ius est frequetacionis vel pcessõis et quãdoq; gra vt in glo. p. c. q. q. i. de iure patro Et fm goff. in sũ. e. ti. vbi ponit supradicta Et no qd ius patronatus no pbit quis p dñacõez

vel confiscacionem iudicis secularis glo. est in ver. subiecte. §. rursus in fi. c. pastoralis in de. de re iudic. Et e. nota dignum Unde ubi fit confiscacio bono. nō confiscatur nisi qd nō trānis ab heredes exēneos s; tm ad filios. l. i. et ibi glo. C. de to. q. libe. Ideo nō confiscat ius patronat⁹ libtoꝝ vel emphiteosus ecclesiastica vel feudū vt ibi fm bal. et in. l. Qui se patris. C. vnde liberi Itē p̄sentat⁹ ab eo q̄ ius p̄sentādi habet et p̄doneus nō admittit a p̄lato si patron⁹ nō variet habz ius i re. Et potest agere oīa institutū a nemine vī a. also. patronō p̄sentatū de re iudi. cū bertolo. r. c. decernim⁹. xvj. q. vij. Si autē vef⁹ patron⁹ variat primus p̄sentatus nō habz ius ad agendū oīa i cōm p̄sentatum et institutum sed potest agere cōtra p̄latum q̄ eī p̄sentatū r. p̄doneū maliciose nō admittit differēdo eū instituere et difficultates ingerēdo vt p̄uiceat ei in beneficio cōptenti iuxta. c. pastoralis. e. ti. Itē ius patronatus transfertur in aliū gratuito titulo cum sit spiritali annexū nisi cū vniuersitate transeat vt. c. cū seculum. e. ti. vnde vers⁹ Jura patronatus transire facit nouus heres. Res p̄mutata donaco vendicōq; Item plerūq; hoc nomē ecclesie p̄ iure patronatus supponit. xvj. q. vlti. Si plures. xv. q. iij. nemini et. c. i. de iur. patro. Et ergo si quis vtaē tali simplicitate verboꝝ dono tibi ecclesia vī cedo itelligit donaco ius p̄sentat⁹ qd hz i ea. c. qd aut. e. ti.

¶ Jus publicū ostat in sacris sacerdotib; et magistratib; fm. §. fili. v. ethi. ff. e. ti. l. i. §. publicū Et i. dis. c. ius publicū. v. glo. dicit Qui ledit sacerdotes vel res sacras ab omnib; tanq̄ pro publico crimine accusari potest. j. q. i. in p̄mis Vel sic ius publicū est quōd generaliter alias p̄ncipaliter ad publicam deseruit vel spectat vtilitatē veluti. ne in portis vel muris ciuitatis et alijs sacris subicihis vel sacerdotib; vel magistratib; aliquid committatur vel inferatur.

¶ Jus priuatum dicitur quod specialiter ad singularem vtilitatē pertinet Secūdo q̄riō tam etiā ad rem publicā vt in pactis et iudicōib; mutuis p̄uatoꝝ spēaliter m̄is aspiciē insti. d. iust. r. iudi. §. ij.

¶ Jus republice scz alteri quā romanoꝝ qd ē ius cuiuslib; ciuitatis indubitāter fm oēs qz ciuitates regulariter vtūtur iure p̄uatoꝝ vt. ff. d. v. signi. l. cū q. r. C. e. t. in rub. r. l. i. in glo. l. xi.

¶ Jus q̄si naturale est qd dñs. p̄l. patro. hz in seruū vel libertū.

¶ Jus quirītū dicitur a quirīto. i. a romulo. Et est ap̄rie romanoꝝ qz nulli tenēt h; ius nisi quirītes. i. romani fm. §. fili. v. ethi. et l. ius quirītū. §. Sūt et aut talia. C. de leg. i. h. ere. agitur em in eo delegittimis herētib; de tutelis. de curacōib; de vīucapionibus

Constat aut ius qui ritum ex legibus et plebiscitis et senatusconsultis consistit. Iacobus principum edictis senatorum et responsis prudentium. Vnde secundum Iacobum ibidem et dist. ij. in prim. ubi de speciebus romanorum iuris de quibus omnibus videlicet lex plebiscitum senatusconsultum propter edicta responsa prudentium que sunt regere loco suo et iusti. de iur. na. gen. et civi. §. constat in sequen. ubi hoc ius apud Romanos tantum reperitur dist. ij. ius quiricum. Et dicuntur Romani omnes qui Romano imperio subsumunt. prout dicitur proprium Romanorum est habere filios in potestate. Et essent gentiles sunt sub Romano imperio nam imperator est princeps totius mundi ut ibi glo.

Ius sibi facere vel tydere est aliquid facere quod manifeste spectat ad iudicis officium scilicet quod a iudice faciendum sit. sicut si quis rem suam propria rapuit auctoritate putans sibi hoc licere in iure consistetur se hoc fecisse. De quo queritur utroque casu ipse facit unde debet sustinere contrarium calculum. i. contrariam sententiam ut pro debito quo tenetur alicui. Is pignus tuum capit te invito ius quod sibi iure competebat amittit.

Ius habere in re et ius habere in rem sunt diversa de concess. p. ben. l. vi. c. fi. et de unica de sequestra. posse. v. et nihilominus.

Ius proxiu est quod preiores induxerunt ad imedi supplendi vel corrigendi iuris civilis gracia. ut ff. de iusti. et iur. ius autem. Hoc etiam ius honorarium dicitur quod qui honores gerunt scilicet magistratus auctoritatem huic iuri dederunt ut iusti. de iur. na. gen. et civi. §. pretorisq. edicta.

Ius succedendi habet heres. Item patronus in bonis liberti.

Ius verutum dicitur prestigia vestigia siue captiones verborum quibus obumbratur delicta. Et dicebantur verfuta secundum azo. quod quis repellabatur ab actione pro quibusdam verficiis. i. machinacionibus verborum. Vnde secundum Martinum dicitur verfutum ad exemplum vestimenti quod est illud in quo debet esse exte. sic etiam erat verfutum ius quod illud quod erat puniendum absoluebatur. Et quod erat aboluendum puniebatur.

Iuris auspiciu. i. exordiū litis. ut in c. pastoralis de cau. pos. et c. de excep. l. panulti. et de codicillis. l. ultima. j. Responsio.

Iuris precepta tria sunt scilicet honeste vivere. alteri non ledere et ius suum unicuique tribuere. iusti. §. iusti. et iur. §. iuris precepta et concordat. c. eu. deuotissima. xij. q. ij. ubi dicitur quod sumu bonu in terris est iusticia colere et unicuique. Et sic queritur utrum seipsum quis ledere possit et videtur quod sic quod d. vno. dicitur de altero negat et contra. xxv. dist. Qualis. xv. q. iij. ex po. ff. de iudi. l. cum pector. ff. de condi. et demon. l. cum ita legatum et glosa. in capitulo. nonne d. presump.

Sed hic dicitur alterum non ledere. ergo videtur primum seipsum ledere facit ad hoc. l. et si dampnum. §. si pater. ff. de peculio Et sic videtur quod clericus se vulnerans animo irato non sit excommunicatus Cuius contrarium tenent doctores. p. l. omne delictum. §. et si se. ff. de re. mili. Et videtur ex alio quod non permittitur militi armate milicie ut man9 violentas in seipm immittat. ergo nec militi spuali Etia null9 est dñs suoz mebroz. l. lib homo. ff. ad. l. acquilla. Solutio dicit Jo. Fabri quod quis ledens seipm non incidit in canone Si quis suadente rē. xvij. q. iij. qd ille loquit9 ubi ali9 est agēs et ali9 paciēs Et sic credit talē nō esse excoītatū sed alias fūiter puniendū. S3 opinio doct. dicēs contrarium est vereor fē. qd talis sit excoīcatus Tō tenet Jo. an. c. cū stringat de sen. ex. Etia mutilās seipsum est irregularis sic mutilās aliū. c. i. §. homi. Et si prohibētū est ne qd aliū ledat multo forcio9 ne seipm. qz caritas incipit a seipso. c. nisi specialis de vsupal. de pe. dif. iij. qui vult et. c. si nō licet. xv. q. v.

Cius canonicū dividit in decretū et decretales. qz volumē dicit9 extuagās in quiqz libris maxie respectu iuris civilis Quoz libro rū materia hys habet versib9 Pars prior officia creat ecclesieqz ministros Altera dat testes et cetera iudicioz Tercia de reb9 et vita presbiteroz Dās thoz q̄ra mulier9 q̄ tōz ea. Ultima de vicis et penis tractat doct. vii. in vno vsu. iudex iudiciū cler9 spōsa lia crimē Quilibz aut lib9 h3 ples rubz cas siue titulos in q̄b9 p̄mit titur materia in generali de q̄ tractat in capitul sequētib9 i spe ciali. Sub qlibet aut rubrica sūt vnū aut plā capitula q̄ dicitur de cretales vs9 ostitucōes. Et aliqñ in capitulis sūt. §. vñ qñ allega bis aliqd ex decretalib9 nō allegabis libz h3 titulū et capitulū in eodē Et si sit capitulū longū dices. c. tali circa principiū medium vel finē Vñ si sūt in capitulis pag9 ophi allegabis tali. c. §. i. vel ij. Et post op̄ficōes quinqz libroz dictoz. p. n. agistrū Raymun dum capellanū gregozij pape. ix. circa annum domini. M. cc. xxxi. elapsis multis annis videlicz anno a natiuitate vel incarnationis domini. M. cc. lxx. xviii. nonas march pontificis bonifacij. viij. ano iij. cōpilatus est liber sextus Non q̄dem sext9 cū alijs quinqz p̄ci alib9 p̄dictis in vno volumine. Sed liber sp̄ealis omnes etiā quiqz ptes et sup̄lentes defect9 casuū emergentiū in libris decretaliū nō op̄tensoz Deide clemētis ostitucōes a clemētē papa. v. sub anno dñi. M. ccc. xi. in scilio viennēsi qd sex mensib9 tantū dura uit cepte et edite sūt licet idem clemēs morte p̄uētus ad publi cū nō p̄ducerit S3 Jo. papa xxij. de post. o. leuit cor̄xit mutauit et xecutionē mandauit Et fuerunt promulgate anno domini

M. ccc. xix kalendas nouēbris De h̄ vite glo. i p̄hemio cle. sup
verbo nouēbris Et verbo pontificat⁹ Et dicit Jo. an. qd̄ iste liber
nō debet allegari septimus h̄ debz̄ intitulari clemētine scz̄ ostitu
cōes a clemente. v. Sed decretū quod magister gratianus circa
ānum domini. M. c. .v. .ix. compilauit diuiditur in tres ptes Prima
dicitur distinctiones qz̄ est distincta per centum ⁊ vnā partes
quarū quelibet habet vnum vel plures canones que vltim⁹ sub
diuidūtur in peragrophos ⁊ versiculos S3̄ scda pars decreti no
minatur cause quia cōinet in se. xxx. vi. causas a quibz̄ nomen acci
pit que vltim⁹ subdiuidūtur in questiones Et t̄ze in canones q̄
vltim⁹ in pagrophos ⁊ versiculos subdiuidi possūt Tractat⁹ autē
de penitencia imponitāri causa. xxxiiij. in. q. iij. Et habet septem
distinctiones quarum quelibet canones plures cū pagrophis et
versiculis suis Tercia et vltima pars decreti nūcupatur de conse
cracione Et habet sub se quinque distinctiones cū canonibz̄ vel ca
pitulis paragrophis vel versiculis Vñ decretū dat cētū distm
ctōnes ⁊ vnā Tringinta causas et sex addit tibi mixtas Destm
guit septē penitēciam osecrat quinque Auctorem quarū tibi decla
ro gratianum. Et in dictis quatuor libris satis patet modus al
legadi q̄ i fūdanētis alūpnorū iuris poni osueuit q̄re h̄ supsedeo
¶ Jus vero ciuile diuidit̄ i quatuor libros p̄ncipales scz̄. ff. C. insti.
et quere. Quibus addit collatio decima seu liber feudoz̄ Prim⁹
ergo liber iuris ciuilis est. ff. q̄ omet̄ leges et statuta romanorū
Et diuidit̄ in tres libros p̄ncipales scz̄. ff. vet⁹ qd̄ habz̄ libros p
ciales. xiiii. inforciatū qd̄ habz̄ libros p̄ciales. xiiii. ⁊. ff. nouū qd̄
habet libros p̄ciales. xij. Quibus numeratis erūt libri p̄ciales qui
quingenta. ff. veteris iforciati ⁊. ff. noui Et vocatur. ff. etiā p̄fecta
vlt̄ liber p̄fectaz̄ vide. s. de. D. Scdus liber iuris ciuilis vocatur
Cotex q̄ omet̄ statuta sanctōes ⁊ p̄cepta impat̄ris Et fuerūt
tpe iustimiani ipatoris tres. C. scz̄ Cotex gregorian⁹. Ihermoge
nian⁹ ⁊ theodosian⁹. S. q̄bz̄. C. extuagātibz̄ diuū iustimianū animū
suū ad impiales ostitucōes dirigēs vnū. C. fieri. f̄ct̄ q̄z̄ fūo felici
nose intitulauit Codicē iustimianū vt i rub. p̄hemij. C. ⁊ diuidit̄
iste liber in. xij. libros p̄ciales quoz̄ nouē p̄mos doctores legē so
lēt S3̄ vltimi tres q̄ lōge post p̄mos nouē opositi sūt raro legi osue
uerūt In q̄z̄ allegatōibz̄ h̄ ē sp̄ale q̄ ad ti. ⁊ ad. l. cū. s. addit̄
m̄er⁹ libri videlicet. li. xij. ⁊. vt. C. s. māū ⁊ muli. l. Et cet̄ea. li. xj
⁊. C. s. digni. l. si vt. p̄poms. li. xij. Tercia⁹ liber p̄ncipalis dicit̄ au
tēticiū vlt̄ autēticoz̄ Et sūt q̄bz̄ excerpta q̄ s̄p̄dictoz̄ libroz̄ sū
mula Et diuidit̄ iste liber i. ix. collatōes Quaz̄ q̄libet subdiuidit̄

in titulos et tituli nō in leges sed in pragmatykos. Et differunt
autēticum et autētica quia autēticū volumē est p̄ se sed autē
tica est lex vna vel .§. incorporat. li. C. et antiq̄ iure sup̄ additus
Et allegat sic. C. de epis. et cle. aut. generalit. C. de sac. sanct. ec.
aut. multo magis S; in autētico simpliciter allegat. ti. 7. §. ut in
autētico ut iudices sine quoq; suff. §. tali sufficit l. tali. Trē. x. col
latō instituat liber feudoz. Et habet duos libros ptiales quoz
q̄libet subdividit in ti. et isti. m. c. 7. §. Quartus liber principalis
legū dicit institucōes vel instituta Et ille dividitur in quatuor li
bros ptiales Et d' introductio ius ciuile et canonicū maxime
quo ad declaracōez terminoz in vtroq; iure vfitatoz q̄ tanq̄
hostiū in domū prebet introitū in sapienciā iuris Quare ofulit ois
bus q̄ si mō genitis iuris alūpnis lat. iuris occupiscentib; p̄ institu
cōez documenta sua p̄mordialia capescere matrimēta ut tali do
ctrina p̄mitus informati securi mereant inherere sanctioni iu
stiniani impatoris xpianissimi. Nullus ergo p̄suptuose sine institu
cōnū doctrina iuris maxime ciuilis sublimitates sēptet ascendere
ne coronat ex alto q̄ satagit volare sine pennis Et s; de vobis di
uisionibus q; libroz p̄ncipaliū iuris vtriusq; sufficiāt. Quoz mo
dū allegandi in singulis cū exēplis suis vide in fundamento iuris
Et nō q̄ ius ciuile tripliciter se habz ad ius naturale 7 tres opaco
nes circa ipm et ei9 materiā exercet Aliē tamē et aliē. Nā ius ci
uile p̄mo addit sup̄ naturale cōmminacōi p̄ ogruos mōs ut ē vide
re in delictis. v. §. Ius naturale et ei9 reductio dicit delicta pu
niri insti. s. obli. q̄ ex delict. nat. i. p̄. ff. s. fil. l. i. Et ita oia p̄cepta
decalogi sūt a iure naturali sup̄ illis p̄ncipijs fūdātā q̄ ponit iuris
cōsult. s. insti. et iu. ff. e. ti. l. iusticia. §. j. Et in p̄hemio decretaliū
scz honeste viuere. alterū non letere. ius suū cuiq; tribuere Secūdo
reductio naturalis vult nemini subtrahi qd suū est Et ius lega
le distinguit act9 ab illa reductioe deriuātes scz actū furādī. fe
nerādī. rapiendī. 7c. Et vltra s; ostendit quō vn9 illoz actū plus
deuiet a reductioe nature. Et scdm illud maiores siue minores pe
nas statuit Tercio declarat Nature naturali rectū est neminē cū
alteri9 iniuria vl' detrimēto locupletari Nō tñ habet de eodē iure
si sit possibil' euentus in q̄ q̄s locupletari posset cū alteri9 iactura
sine tñ ei9 iniuria sic in p̄scriptōib; et in v̄sucapiōe De ista triplici
opacōe loq̄tur. l. ius ciuile. ff. de insti. et iu.

¶ Iustū ē qd excepto vl' superioris ordinacōe alicui necesse ē Et sic
iustū est illud qd ordinat iure. l. iuste. ff. de acq. pos. S; iusticia est
habit9 seu vt9 superioris ad p̄cipiēdū vob; subditoz Quare tē

¶ *¶* **¶**

Ralende sunt certi dies mensū a

calon grece q̄s est uoco latine ut notat̄ in .l. q̄
ante kalendas ⁊ in .l. qui eū .ff. de ver. obli. quia
p̄missio talis p̄mittit̄ añ kalendas dupliciter
accipi potest scz ante inceptas ⁊ ante finitas.
Et in dubio inēpretacio debet fieri contra stipu

latoem .l. veteribus .ff. de pact. l. quicq̄ astrin
gente .ff. de .v. obli. Ergo p̄r̄ inde est ac si p̄misset ante kalen
das finitas Et tūc b̄q̄ sequitur quicquid p̄misset ante kalendas
fit illi similis qui p̄misset kalendis Et allegantur isti tex. cum ra
cione p̄missa in argumentū ad testes concordandos. quoz ali
qui debent ante guēram alij post ut qui dixerunt post intelligant̄
post inceptam. et qui ante intelligant̄ ante guēram finitam Et
hoc fuit dictū angeli et ymmole .l. Si quis pemptorie sup. i. glo.
Et to .l. ij. §. penul. et .l. ij. §. cū quid ff. si cer. pet. per. bar. in .l. i.
C. de usufruct. l. infulam. §. penul. ff. solut. matri per. Jaco. buē .i.
l. Sed et si possessioni. §. Item si iurauero ymmola. ff. de iur. iur. in
l. inter stipulantein. §. i. ff. de .v. obli. Innocen. in .c. cum attingit .
de offi. dele. in .c. cum tu. et glo. magistral. in .c. In nostra de test.
Et aliqui dixerunt q̄s testes tales ideo cōcordant̄ ne puniant̄ de
falso non ut probent. ut p̄toct̄ in legibus alle. Alij dicūt quod
concordant̄ ut p̄bent ut per glo. in dicto .c. Cum tu. Sunt ergo
kalende p̄ma dies in quolibet mense Etiam dicte a calon. quia an
tiqui colebant p̄mū diem mensis et sic dicuntur quasi colendi.
Vel dicūtur a verbo greco calo .i. uoco qz romani habebant pre
cones quos p̄ma die mensis mittebant per teriam dicentes Vo
cat vos senator ad nūdinas p̄parare vos De h̄ est glo. notabil
in .l. Cū bisext̄ .ff. de .v. sig. q̄ etiam declarat̄ nonas et yd̄ de quibus
vide in fi. primi libri cōputi cyrometralis et in alijs Item in fi. l.
vi. in glo. i. super data libri.

¶ *¶* **¶**

Labra sunt ymagine que distil
lant aquā salientem scz aque et fistule que salie
tibus p̄ngūtā.

¶ Lamo om̄s est macellarius vel beccarius a la
mando sic dictus quia dilaniat et dilacerat ani
mā et p̄ frustra carnes incidit et vendit Vel
est ille q̄ lanam sepat a corijs bestiarū et exuit

siue sciat bestias Et sic dicitur a lamificio secundum glo. mel. cum de la
monis. ff. de fū. instru. 7 instru. l. e.

Lata culpa est non intelligere quod omnes bene intelligunt et non
facere quod omnes faciunt vel maior pars. vel id facere quod nulli
vel pauci faciunt. ff. de. v. sig. l. late.

Letis culpa ut in. §. pterea q. mo. re. strahi. ob. insti.

Leuiissima culpa non est prouidere quod sapientissimus prouideret
ut posui rem in capsula et cum clauis clausa et credebam esse clausam
clauis amota non probans an esset clausa Et similiter si leui depo
sitarius non obligatur si res deposita perditur nisi partes sic conue
nerint Sed de lata culpa semper tenebitur Et etiam est lata cul
pa nescire iura civilia. l. leges. C. de legibus ubi casus ad litteram
quia omnes debent scire iura civilia Non ergo excusatur dicens
nesciebam quod lex prohibebat Etiam in maleficiis ignorantia crassissi
ma et negligentia maxima lata culpa est que dolo copatur Sed
casus fortuitus est inopinatus rei euentus qui nullo hominum reme
dio prouideri potest ut. C. de pigno. acci. l. que fortuitis. m. insti. e. ti.
§. Item is cui uide. §. culpa

Latitare est se maliciose occultare animo fraudandi credendo
res suas agere volentes. ff. quibus cau. in posses. e. l. Fulcinius. §.

Quid sit latitare. et habet in glo. c. Consultacionibus. ij. de offi. dele.
Latissimi sunt vel dicebantur olim quidam qui ita erant a dominis man
missi ut erant in uita liberi et gaudebant plenaria libertate in lo
cis suis sed in morte serui erant quare post obitum eorum non pote
rant succedere parentibus et ergo bona eorum tanquam seruorum ad
dominos deuolvebantur Et heredes eorum nichil post mortem eorum con
sequerentur Sed strariaz habent conditionem debiticij ut. §. dictum
est in litte. D. in defuetudinem abierunt quia pessima condicio erat
Unde insti. de libertate. Versus Vita latini gaudent debiticij morte

Larue sunt deformationen hominum propter appositionem coloris

Laudum est sententia arbitri et laudare est sententiam arbitra
lem ferre. Item laudare debet arbiter in loco ubi commissum
est factum alias non ualet laudum. l. Si cum dies. §. si arbiter. ff. de
arbi. Sed quomodo locus accipiat dicit Ludouicus de roma quod
pro ciuitate et allegat spe. singulariter in ti. de arbi. §. Item queri
tur an stricte. et. §. sequitur Item laudum arbitrorum non potest rescin
di propter textum instrumentorum de nouo repto. si equiperas arbitri men
tu transactio Si autem quis equipare reductio appellacionis tunc posset
sicut in appellacione in qua non probatur probato. dicit Fride
ricus de semis in consilio. cc. xxxv. quod incipit petrus testatur

De.

¶ Legatus est ille cui certa patria vel puincia omittit gubernanda ut in c. i. de app. potest etiam dici legatus quicumque ab aliquo ad aliquos est missus Aliter legatos dicimus eosque quos ad uocatos vel patronos causarum qui in forensibus negociis preminentibus litigantibus suum prebent patrocinium Et nota quod tria sunt genera legatorum quidam de latere domini pape mittuntur ut cardinales quos appellant fratres Et tales possunt absoluere homines sue et alterius puincie in puincia et extra et occupantur per consules Alii sunt non de latere sed datus Illi simplicitate in legacione mittuntur ut prelati qui tantum absoluunt puinciales et in puincia non extra constitutos Et occupantur per duobus puinciarum Tercij sunt natus qui filiarum ecclesiarum preterit legacione funguntur ut archiepiscopus cantuariensis de quo in c. i. de offi. dele. no. li. vi. Et tales sunt quatuor scilicet archiepiscopus eboracensis Cantuariensis Remensis et pisanus ut no. in al. c. i. de ti. li. vi. al. Et legatus per litteras de sua legacione fidem facere debent si exigat ut. C. de mada. princ. l. unica Et eius vice fungitur a quo destinatur et vicem alterius gerit quare honoribus est sicut ille cuius vicem gerit lxxxix. di. c. vlti. dicitur quod dyaconus non debet sedere ante presbiterum nisi locum habuerit sui patriarche tunc enim sicut illius locum tenes honorabit ut lxxxiii. di. c. i. Item legatus generalis potest cognoscere per simplicem querelam et per appellacionem de causis subditorum suffraganeorum suorum ut no. in glo. cause illorum. c. i. de ti. Et legatus a latere conferre potest ecclesias vacantes si est cardinalis alias non ut no. c. i. de ti. li. vi.

¶ Legatus proconsulis est cui proconsul postquam puincia est ingressus mandat iurisdictionem determinatam et assignatam aut quandoque in itinere moram passus vel necessarium trahens ut in l. aliquando de offi. proconsul. et lega

¶ Legatum est donatio quibus in testamento a testatore relicta in ista de lega. §. i. et ff. de lega. ij. l. legatum. Vel est liberatio hereditatis qua testator ex eo quod uniuersum heredis foret alicui quod collatum velit esse in legatum ff. de lega. i. Et relinquit legatum non ut heredi sed cui placet ut dicendo hoc illi de lego vel relinq. i. dandum dispono Vigebat aut legatum per pluribus modis quandoque per vendicionem his verbis ille amodo vendicat a me illam rem sibi ut suam ut dicat suam esse et petat ut suam Quandoque per dampnationem his verbis heres meus dampnatus esto. i. obligatus esto. sibi illi dare Quandoque secundum quosdam legatum per dampnationem quam a testatore aliquid

relinquitur in penam et in damnū heredis hoc modo Si heres meus
ticia duxerit in vxore in damnū suū et penā certū lego Quādoq;
vigeat legatum per verbum finendi his verbis finio illi hanc re
i. permitto illū habere. si vero res apud illum esset aptus esset
modus legandi vt fineret eū habere quod apud eum tunc esset
Quādoq; per preceptionē scz cū duos vel plures heredes insti
tuit et alteri eoz prelegauerit aliquid ad huc idem preceptaret
et prealij heberet Et nota qd legatum regularit̄ tradit ab he
rede et fideicommissum fere idem est qd legatum Sed est dictum
fideicommissum scd qz olim pendebat ex fide heredum Sed modo
qd iuris est in vno item et in alio

Legatarius est ei aliquid legatum est et qui legatum accipit
Et talis potest esse testis in testamento vt insti. de testa. ordi. §. le
gataris Sic etiā fideicommissarius vt ibi dicitur

Legare est vltima voluntate testatoris de singulis rebus dispo
nere et legatū ab herede pstandum alicui relinquere Etia lega
re alia significatio est mittere et sic inde dicitur legat. i. miss.
sed dū significat relinquere venit inde legatū Et legare omnes
possunt qui testamentū facere possunt et legari potest omnibz ill
qui possunt heredes institui Item legare potest res testatoris et
heredis. etiā res extraneae persone Et sic quantoq; testator sciebat
rem alienam esse Et tūc debet rem illā emere a domino et tradere
legatario. et si dñs vendere noluerit. debet heres legatario trade
re estimacionē Item possunt legari fructus futuri Itē iura actio
nes et seruitutes sed non res que non est in re natura vt ppo
theutaurus Et ea de quibz non est commercium vt for. romanū ba
silica vel templa et que publico vsui detestata sūt Itē potest le
gatū relinq. qbuscūq; verbis aptis tamē et idoneis vt si dicat te
stator lego. dare iubeo. impero. mando. precipio. et sic de alijs Itē
relinq. potest legatū in re in dictū et sub conditione Et potest testa
tor hmoi legatis apponere conditionē quā voluerit. qz heredis in
stitucō est caput et fundamentū testamēti Et qz sine heredū in
stitucōe nō valet testamentū Itē multū inest tabellionū de he
rede considerare et inquirere. scdō d. hereditatis diuisione. scio qd pos
sunt et debent institui. q̄rto quō et qualiter fiat heredū institucio
Legitime ptes heredū his verbis ostinent Quatuor aut infra
dāt natis iura trientē Semissim vero dāt natis quinq; vel vltra Ar
bitriū seq̄tur substācia cetera p̄ris Quarta tibi satis est si sis extra
neus heres Tūc trebellaris cū reddere cūcta rogaris Tūc defal
caris cū p̄legata guaris De istis p̄tibz. vt glo. in c. raynlicius de

testa.

Legittimū dicitur lex mobilis. Primo quod non est prohibitū et sic per abnegacionem prohibiti, ut successio de legitima Secundo strictius quicquid est permittum non per abnegacionem prohibiti sed per positionem liciti. Tercio in positivo digniori scilicet a iure civili processum capiēdo ius civile largissime pro pretorio et omnibus partibus iuris civilis. Quarto processum a iure civili restringendo ut non comprehendat pretorium. Quinto omnes alias partes scilicet senatusconsulta principum placita et responsa prudentium. Sexto adhuc plus restringendo ius civile solum per lege. xij. tabularum. Sexto maxime restringendo solum per lege. xij. tabularum exclusis responsis prudentium et edictis pretorum ita notatur in l. unica. C. quando non per par petenti act. hec catho saccus.

Leno est qui precium per comparato stupro accipit vel hanna tam de adulterio duxit vel qui eam adulterio subicit vel adulterum se facit vel questum de adulterio uxoris accipit vel qui mēcipia questuaria habet scilicet qui taberne vel alicui negociacioni ponit meretrices ut plus lucret. Et sic est in famis vel qui uxorem deprehensam in adulterio in matrimonio retinuit ut. C. ad. l. iuliam de adul. crimine lenocinij. Et in glo. de multis modis lenocinij concordantie allegantur. C. despecta. semi. et lenqui. h. s. lenones li. xi.

Letane est sterquilium a letando dictum quod letas facit segetes. **L**etale idem est quod mortiferum. unde dicitur de aliquo vulnerato ad mortem quod letale vulnus habet. Et venit a letu. i. mors. unde Boletii leti causa fuere mox.

Lex est constitutio populi qua maiores natu simul cum plebibus aliquis sanxerunt. secundum ysa. li. v. et dis. i. lex est. Et dicitur glo. quod olim populus statuit leges. Sed hodie transtulit hanc potestatem in imperatore insti. de iur. na. gen. et civi. s. Sed quod principum. Vel aliter lex est species iuris et ponit quatuor stricte scilicet per eo quod populus romanus senatorio magistratu interrogante veluti consule constituebat insti. de iur. na. gen. et civi. s. stat autem. Nam Nil est quod senator erat et populum consulebat an eis placet ita statuit et populus respondebat ita. Et etiam sic diffinitur Lex est commune preceptum virorum prudentium consultiacō. delictorum quod sponte vel ignorantē contrahunt colercio. communis reipublice sponsio. ff. de legi. l. i. Quandoque ponit large per oim rationabili statuto. Unde etiam de. lex est sanctio facta iubens honesta. prohibens contraria quod sumit ex lege greca. ff. de legi. 2. senatusconsulto Lex etiam quandoque de consuetudo. i. q. i. e. ij. Quandoque ratio. i. dis. consuetudo. Quandoque ius scriptum hinc constitutio quecumque. Quandoque constitutio

civilis tantū Et qualis debeat esse lex habet in c. erit. iij. bis. v. di-
cit Erit autē lex honesta iusta possibilis scdm naturā et p̄rie osuetu-
dinē loco tempeq; oīemē necessaria utilis et manifesta ne ali-
quid p̄ obscuritatē in capcione contineat Et ibidē 7. c. sequen. s.
leges dicit qd nō est iudicandū de legib; sed scdm ip̄as Et leges
institūtur cū pmulganē et firmantur cū morib; utenciū cōpro-
bant Nā lege nō tota p̄specta in civile est iudicare vel responde-
re. ff. de legi. l. in civile Et leges ip̄e canones sacros firmantur in
autentico de ecclē. ti. s. 1. collis. ix. de iudicijs Clerici. c. 1. de tur. ca-
lūp. et. c. 1. de no. d̄p̄. nunc. vbi subditur Sacrorū statuta canonum
principū ostitucōibus adiuuātur Et sic d̄. p̄uerso in materia civili
Jus canonicū cedit et imitatur Lex alia p̄uata alia publica. Lex
publica ē que a sanctis p̄rib; scripturis est confirmata v̄ lex cano-
num Lex p̄uata est q̄ ex iustitū spiritus sancti in cordib; fidelium
est scripta scz caritas q̄ dignior est prima. xix. q. ij. due sunt
¶ Legum autoris seu inuētores ponūtur dis. vii. c. moyses et. c. Fu-
erūt vsq; in fi. dis. eisdē vbi d̄. moyses gētis hebreē prim⁹ oīm
diuinas leges sacris l̄ris explicauit Forone⁹ rex p̄mū grecis le-
ges iudiciaq; ostituit Marcurus trimegistus prim⁹ egipcijs le-
ges tradidit Et dicit glo. qd d̄. trimegist⁹ p̄t̄ tres potēcias. elo-
quēciā sciēciā et v̄tē Solon p̄m⁹ leges atthenēsis edidit Li-
guri⁹ prim⁹ lacedemonijs ex apollinis autoritate duxit Puma-
pumpili⁹ q̄ romulū successit prim⁹ in regno leges romanis edi-
dit Nā cū p̄ls sediciofus ingrat⁹ ferre nō posset decē viros legi-
bus scribēdis creauit q̄ leges ex libris solonis s̄ greco in latinū
p̄monē translatis. xij. tabulas exposuerūt Fuerūt autē hī decē viri
Ap̄i. Claudij. Genicij. veterij. Julij. Magmilij. Sculpicij. Sex-
t⁹ v̄ Sextigij. Curacij. Rumelij. Postum⁹ Hī decem sūt electi
ad scribendas leges scz p̄. li. v. et. bi. Leges autē in libris p̄m⁹ cō-
sul. pompeij⁹ redigē voluit s̄ non p̄seuerauit obtrectatorū metu
Deinde cesar scz julij cepit idē facē s̄ ante mēse d̄. est Paulatin
aut antiq; leges vetustate atq; in curia aboleuerūt. q̄rtū et si iam
null⁹ vs⁹ sit Noticia t̄n necessaria videt scz p̄. li. v. et. bi. et. c. ij.
dis. vij. vbi glo. dicit causā q̄re noticia illaz legū est necessaria 7
est vt sciat causā q̄re tollat. C. s̄ cadu sol. l. vnica Quia papa ar-
guit etiā abrogato iure. c. nouit de iudi. vel ideo noticia taliū est
necessaria vt rep̄t̄ maledicta. xxvij. di. legim⁹. 7. c. q̄ de mēsa
¶ Leges noue et legum codices et a quibus ceperūt habetur. c.
fuerūt p̄alle. dū dicit p̄. v. s̄. Noue autē leges a constantino cesare
ceperunt et reliquis succedentibus erant p̄mixte et in ordinare

postea vero theodosius minor augustus ad similitudinem gregoriani
et hermogonia in Codice factum constitutionum a constantini temporibus
sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit quem librum suo nomi-
ne theodosianum vocavit.

Leges quibus non utimur quoniam fuerint facte re. ff. et insti. de ex-
here. lib. per totum et in multis partibus. Nam ut dicitur di. ij. de que-
dam leges quoniam dicuntur ab his qui obiderunt ut consulares. tribunicie
iulie aciliae. cornelie. Et precipue lex pompeya. lex papia. a papio.
alias a papimiana. lex falidia et quam plures alie de quibus q.
Quedam etiam dicuntur a locis ut lex rodia et similes.

Lex acilia loquitur in eo casu cum quis culpa sua alicui damnum de-
derit veluti equum servum vel aliud animal occiderit vel vulnerave-
rit seu vestem suam sciderit aut in illis rebus damnum dederit. Et in hac
lege venit culpa leuissima ut si quis ex alto se precipitauerit et super
alium ceciderit tenetur lege acilia. Casus vero etiam occidentem ex-
culat insti. de le. acqui. §. iniuria. Et si putator ramum dixerit et
non proclamauerit. et sic aliquem occiderit tenetur. e. l. Sed non tenetur
lege Cornelia de sicca. in qua venit tantum dolus. ff. ad le. acquil.
et ad le. corne. §. sicca. Re. §. Actio legis acquiliæ.

Lex commissaria proprie non est lex neque tenetur consultum sed potius
pactum. Et habet locum cum ita venditor ducit cum emptore ut si
non fuerit solutum precium totum vel pars cum quodam portio. Statim
soluta est ut in tali die vel tempore sit res inempta vel inuendita si
dictum sit ut redeat possessio vel dominium ad venditorem. Tale
autem pactum non habet locum in pignoriis sed in emptionibus ut ff.
de le. comis. l. vlti. et l. si fundus. Et quod res sit inempta ita accipi-
tur. Si venditor inemptam esse velit cuius causa id cauetur. Alias
fraudare venditor si exusta villa in potestate emptoris esse non
dando pecuniam inemptam. Facere fundum tex. est in l. ij. ff. e. ti.

Lex cornelia de falsis penam irrogat his qui falsum testimonium dixe-
runt vel falsum testamentum vel aliud quodlibet instrumentum scripse-
runt aut sigillauerunt aut alias falsum omiserunt puta in moneta vel
mensura. Et est dicta lex cornelia a cornelio inuatore. Dicit etiam te-
stamentaria. Et eius pena in iudis est vltimum supplicium in liberos ve-
ro deportatio insti. de pub. iudi. §. Item lex cornelia de falsis.

Lex cornelia de sicariis loquitur de his qui hominem dolo malo inter-
ficiunt scilicet telo vel iactu furtiuo et homini. Vel etiam de lex cornelia
de veneficiis a veneno puta cum quis alium interfecit veneno aut magi-
cis futuris vel incantationibus vel quod mala medicamina publice vendidit.
Et de sicariis a sicca acuta vel cultello eo quod significat ferrum

vel cultz vt insti. de pub. iudi. §. ficarii aut vnde dicit glo. ibi
dem qd ficca est cultus vt in q. incidens que portat peregrini
quãdoq. in baculo qdam ita qd nō patet. vnde versus Est ficca
mucro latens ficarius inde vocatur.

Lex duodecim tabularum fuit origo totius iuris ciuili secundū
glo. insti. de iu. na. gen. et cui. §. ex non scripto in. v. origo. ff. de
origi. iur. l. ij. §. j. Et dicit lex scripta in. xij. tabulas. Quas decem
a ciuitatibus atthenensium et laccedemoniorum a decē viris fuerat abla
te Et due ad illarū declaracōez p. eosdē decem viros postea addi
te vt dicit glo. in. v. decē viros. §. deintel. moyses di. viij. Cū em
leges ppter discordiā plebeoz cū nobilibz fere p. xxx. annos in
desuetudinē abiissent creati fuerūt decē viri. q. Enstulerunt leges
grecarū in latinū et eas in decē tabulis eburneis scripserunt Et
hij decē viri postea videntes in illis decē tabulis multas leges de
esset accepta potestate corrigendi diminuēdi interpretādi abtē
di et supplendi duas alias tabulas adpiderūt Et deinde dicta est
lex. xij. tabularum Postea cū pdicti viri sibi magistratu n. usurpa
rūt a ppo sūt creati et sic nobiles sūt facti q. senatusconsulta com
posuē postea ptores nstituti sūt q. edita ptoz fecerūt Et lex. xij.
tabularum sic dr et hoc nomē oīp accepit cū romani iura penes se n.
habuerūt s. essent penes grecos Ipi leges scriptas desiderātes
a grecis miserūt nuncios ad grecos q. supplicarēt eis vt iura tra
derēt romanis n. greci remuerūt Mittētes greci ex eis sapiē
tē qndā vt exploraret an digni essent romani legibz q. cū romā
venissent romani ex cogitātes qd fieri poterat. qndaz stultū ad
disputādū cū greco posuerūt vt si pberet derisio esset Greco nutu
disputare incepit et leuauit digitū vnū significās qd vnū esset de
us s. stult⁹ credēs qd vellet eū vno oculo cecare duos eleuauit
digitos scz indicē et mediū. q. etiā ad iuramētū necessariū leuanē
et cū eis etiā pollicē sic naturalitē euēit q. si grecū cecare vellz vtro
q. oculo Greco aut credidit q. trinitatē ostēderz Itē greco aper
tā manū extēdit vt ostēderz oīa nuda deo Sult⁹ aut timēs ala
pā seu maxillatam sibi dari pugny clausū q. si repcussur⁹ leuauit
Greco itellexit qd deo oīa clauderz palma Et sic credēs romāos
dignos legibz abiit et decē viros discretis a romanis electis q. s.
greci dignos iudicauerūt leges impēuerūt Et sic greci tradide
rūt ipsis decē tabulas eburneas in q. bus cōtinebat tā ius scriptū
qd i. ciuitate atthenaz frequētabāt q. nō scriptū qd i. altera ciui
tate scz laccedemoniorum erat in vsu Postea nō isti decē viri uerūt
sic cū decē tabul. reuēsi ab ipso ppo romā. habuerūt potestatē sup

illas .x. tabulas examinandi addendi et ut .s. de h in glo .i. ff. de
ori iuris ¶ Lex falcidia dis. ij. c. quedam in fi. prohibet ne quis in testa-
mento plus extraneis legare possit quam ut quarta pars sit heredibus
data Dicit autem falcidia a falcidio fabulo auctore Vel secundum Azo-
dicam est a fabri falce .i. a diminutione. quia iam in primo singulari
bus relictis reserat legatis ut falce resecantur segetes Nam olim
licuit cuiuslibet totam hereditatem suam alteri relinquere Sed postea Falci-
dus statuit quod quarta pars hereditatis deberet relinqui heredibus
legitimis et ut .s. de ff. Tripliciter est falcidia. una debita iure na-
ture. alia iure institutionis. tertia dicitur quarta trebellianica que opor-
tet heredi instituto qui rogatus est hereditatem alij restituere dis-
ij. c. responsa de testa. rapnucius et. c. rapnaldus

¶ Lex Fufia de plagiariis eos persequitur qui liberos aut suos vel filios
alienos ab urbe vel de una provincia ad aliam subducunt et eos ve-
dunt fraudulentis inscijs dominis et proprijs suis ut .ff. ad. l. fa. d. pla. l. i.
et. l. lege. et. l. eum

¶ Lex Fufia alias fufia vel fuffia. canina non permittebat in testamē-
to manumissiones fieri nisi usque ad certum modum vel numerum suorum
licet inter vivos sit Sed hodie ista sublata est et multo magis licet
ret in ultima voluntate Et de canina forte a quadam inducitur que canis
vocabatur Nam canis naturam servabat que stat in palea que nec si-
bi habere potest nec alij fauet ut sit dionysius rei domine institutio do-
na .s. e et aliud Talis ergo mouebatur tanquam canis. quia non pote-
rat tenere suos nec libertatem paciebatur eis dari insti. de. l. fufi. ca-
tol. in glo. i.

¶ Lex helyascencia debitorum est de lata libertate de qua insti. q.
et q. mo. manumit. non pot. s. eadem lege helyascencia que domino minorum
viginti annis non aliter manumittitur permittitur quam si vindicta .i. virga
probris apud villam .i. apud locum villam super his iustis causa manumissi-
onis approbata fuerint manumissi. ut ibidem textus inquit.

¶ Lex iulia de adulteriis et stupro persequitur adulteros et eos qui sine
vi virgines viduas aut honestas aut honeste viuentes corrumpunt et
violant Et non solum temeratores. aliarum nuptiarum gladio punit. sed
etiam eos qui cum masculis nequandam libidinem exercere audent siue
non veretur insti. de publi. judi. s. Te lex iulia de adulteriis Et ibi
pro. de legibus hinc positus quia publica iudicia sunt.

¶ Lex iulia de ambitu punit eos qui per ambitum seu ambiciones mune-
ribus datis ad honores ad officia publica accedunt seu succedunt
De quo insti. de publi. iudi. in .s. sunt preterea in glo. Et in. l. i. ff.
ad. l. iuliam de ambi.

Lex iulia lese maiestatis eos punit q̄ in principē aut in rē publicā aliquid omittūt et mactimatur Et est extra tales statuta p̄na capitalis Itē q̄d vsq; ad quartā p̄geniē nō succedūt nati ab eis nisi p̄ principē dispenset cū eis Et sic pena ei⁹ anime ammissio nē sustinet vt. C. ad. l. iuli. ma. l. quisquam et insti. de pub. iudi. §. publica autem.

Lex iulia repetundarū loq̄tur de hīs plebēdis q̄ tempore administrationis aliquid acceperint vt iudicaret vel nō iudicaret vel aliquē in vincula dēcerent v̄l nō. Ad hoc em̄ competit vt datum reseruet et q̄d alter punitat vltra hoc etiā competit contra eosbē illis q̄ ab ipsis aliqua violenciam passi sunt vt si coactus fuerit quis a talib; vendere rem suā minor p̄cio quā valebat Et in similibus casib; ff. de l. iul. repetun. l. iij. iij. et v.

Lex iulia de residuis punit eos q̄ officium publicū aut administrationē habuerūt Et tempore administrationis sue publicā pecuniam quā acceperūt in quocūq; negociū erogādā retinuerūt vel q̄ rēpublicā quā acceperūt tradendam in cōmuniario nō respuerūt ibidem Sed penes se furtiue et dolose retinuerūt vt. ff. ad. l. iuli. pec. l. ij. et l. iij. §. lege

Lex iulia de vi publica punit eos q̄ vim cū armis fecerūt vel intulerūt Et est pena deportationum vt insti. de pub. iudi. §. Item lex iulia.

Lex iulia de vi priuata punit eos q̄ sine armis vim inferunt in publicacōe tertiē partis bonorū Si autē vi raptus v̄genis vidue vel sanctimonialis aut alias fiat facientes et opē flagitō dātes pena capitis punitur insti. de pub. iudi. §. Itē lex iulia de vi puata.

Lex iulia nothana loq̄tur de latina libertate vt insti. de liber. §. libertinorū autē.

Lex iulia de annonā competit cōtra illum qui facit vel procurat annonam fieri cariorē q̄ in hoc leditur rēpublica vt. ff. ad. l. iuli. de anno. l. ij.

Lex iulia peculat⁹ cōpetit cōtra illos q̄ pecuniā vel rēpublicā v̄l sacrā v̄l religiosā furāt pena v̄l vt insti. de pub. iudi. §. lex iulia

Lex iulia mistellia alias vistellia h̄z locū q̄n marit⁹ relinq̄t v̄l or̄i in testamēto aliqd sub certa p̄dicōne si alteri nō nupserit Et cōdicione nō seruata non tenet heres dare relictū p̄ istā legē Et qualē facit caucōez vi. in aut. cui relictū. C. de iudic. viduitate. et lege iulia mistel. tot. et. l. i. ibidem

Lex ortensia lata. i. facta. a rege nō nē sortita est. q̄ eā statuit et fecit q̄ concordauit h̄e plebe et pplm et principē q̄ constituit

vt non min⁹ aut plus valeant plebicitā quā lex populi. de q̄ insti.
de iu. na. gen. et ciui. §. Sed et plebicitā.

¶ Lex papia patrū dicitur p̄na p̄ fūcipiendis liberis Et dicit a
papiro autore alias papimiana a papmiano autore. vj. de h̄ insti.
p̄ quas p̄lo. no. ius. acq̄. in. §. sanctitū etenim.

¶ Lex pompeia d̄ patrocidijs alias paricidijs punit eos q̄ patri
aut matri aut ayo p̄ ayo. aut alteri de osanguimib⁹. aut parentis
bus suis morte infligūt Et statuit illa lex penā acrimā qd̄ tales
in culeo. coreo bulito. sūtantur in. q̄ ponatur vipera. cum symia
cane. et gallo gallinatō et in mari vicino sic piciatū v̄l in flumi
ne p̄m̄q̄ si mare nimis remote fuerit De h̄ys omnib⁹ no. insti. d̄
pub. iudi. §. alia deinde.

¶ Lex p̄ antonomastici dicitur lex p̄ excellēciam

¶ Lex publiciana dicitur a publiciāo pretore auctore. Re. s̄. actio
publiciana.

¶ Lex rodia de iactu subuenit h̄is q̄z merces causa omnis pecu
li euitadi. gēcte sūt et p̄ iactu nauis salua facta est Quib⁹ datur
actio extra magistrū nauis v̄l eos q̄z merces sūt salue Et d̄ rō
dia ab insula rōdo alias rodifis in q̄ antiq̄us pluriū fuit v̄l mer
catorū Et dicit glo. h̄ inq̄ssima est scz qd̄ parentib⁹ naufragiū
oīa auferūt inhabitatores v̄l. l. modestim⁹. ff. de i. i. Nobis aut̄ ex
cōiacti sūt hac lege vtētea vt dis. ij. c. qd̄am et sequentib⁹

¶ Lex satira est q̄ de plurib⁹ s̄l loq̄tur reb⁹ dicitur sic a copia rezz
et q̄si a saturitate Vñ et satira scribere ē poemata varia odere vt
oracij. iuuenal. p̄ h̄i. rō di. ij. c. Satira et fm̄ p̄ h̄i. li. v. d̄ q̄. C. d̄ lat. li
bis. col. l. vnica i p̄n. ¶ Lex atilia loq̄ d̄ omissione tutelē in p̄m̄
tijs et presidib⁹ eaz. rome p̄caris vrbani et maiori p̄e tribunoz.
pleb. de q̄ vi insti. de atilia tu. p̄ to. ¶ Lex vitellia loq̄ de libertis
appetēte ea q̄ i genyis t̄m̄ appetūt p̄ta honores et dignitates al
serēdo se ingenuū esse De q̄. ff. de sta. ho. l. ingenuū. ¶ Lex viax
d̄ solitaria excellēcia. ¶ Lex mūcipal̄ d̄ quā aliq̄ ciuitas constituit
sibi Et ē ius ciuile insti. de iu. na. gen. et ciui. §. iij. tex. et in glo.

¶ Lex canonica appellat̄ diuina. c. nimis d̄ iur̄iur. et c. i. de iura ca
lūp. Et lex ciuil̄ d̄ lex humanā. ij. de p̄scrip. li. vj. Dote est tamen
ius canonicū etiā dici lex humana qz sūt in eo multa ab hoib⁹ sta
tuta. licz respectu alioz iurū civilū dicitur lex diuina Sif̄ lex ciuil̄
p̄ d̄ diuina aliq̄ respectu p̄no. sac̄ d̄. et p̄ ipaz q̄s relig. os̄ effi
ciē vt. C. de legi. et osti. l. leges. q̄re impator d̄ religiosissim⁹ in
p̄hemio institucō. vj. c. q̄ iure di. viij. et l. fi. C. d̄ p̄scrip. l. d̄ xi. Et
archi. in. v. hūane. c. f. d̄ p̄scrip. li. vj. vbi d̄ qd̄ le. diuinitus p̄ ora

principū sūt pmulgate. xvi. q. iii. nemo. xi. q. iii. impatores Et ali-
quā vocant leges publice. iii. q. v. de accusacōibus Aliquā leges
exteroꝝ vñ leges seculi vt dicitur S3 canōnice diuine dicunt. iii. q.
v. quia suspecti. et. c. canonica Et legibus cuiuslibet studere deberet
q: nō pmittūt quēquaz in eis peritū in paupertate viuē vñ in anxie-
tate inori. vt in q̄t iuriscōsultus in aut. de here. z fal. §. fi. coll. p.
Et in p̄hemio. ff. vbi. dicitur tex. legū oratores dicitur hinc afficiūtur
§. nos vero et. glo. in. v. dicitur hinc ponit vñ Dat galien⁹ opes z
sanctio iustimiano Ex alijs pateas vt. s. de A. in dictione ars.
¶ Legius R. e. s. homagium legum.

Li.
¶ Libellus pluribus modis accipit vt no. spe. in tractatu libellorum
Quādoq; enī dicitur paruus liber vel codicillus vñ cedula in qua
actor causam et actionē exprimit Et est duplex. q̄daz est accusacō
nis. et ille in criminalibus locū h3 Et quidā conuencōis. z ille in ciuili-
bus vt est glo. vñca in princ. c. p. de li. obla. Et debent plura con-
neri in libello vt in hys vñibus otinet Quis. q̄d. corā. q̄d. iure pe-
tat et a quo Recte cōpōsit quisq; libell⁹ h3 Nā libell⁹ cōuencio-
nis debet cōtinere nomē actoris sc3 q̄s fit q̄ cōueniat Et quid pe-
tat sc3 rē q̄ petit Et nomē iudicis sc3 corā quo agit Et ius q̄ res
petit et sic causam petendi Et nomē rei. sc3 a q̄ res petit. etiā tem-
pus Et dies in quo libell⁹ dat S3 in libello accusacōis cōtineri de-
bent nomē accusatoris nomē rei et iudicis et crimē de q̄ agit Et
quādoq; p̄sona cū qua crimē dicit omisū Et loc⁹ in q̄ Et dies ac-
cusacōis p̄fessio accusacōis corā iudice et mensis in q̄ crimē est cō-
missū S3 diē et horā ibi ponē nō est necesse sc3 g. off. Nūq; et se-
cūdo ponit p̄ pane azimo seu succimericio. C. de epis. audie. l. iudi-
ces vbi tex. inq̄t q̄ in carceratis debet victualis substantia mimi-
strari vel tradi libellis duob; aut trib; diurnis Et dicit ibi glo. i.
panibus alib; hi. vñ a liba libe. q̄d est panis albus vñ succimericio Et
sic libell⁹ est diminutiū Vñ dr puer noluit libū a sacerdote acci-
pe in aut. ibi alle. Nūq; z t̄ciō capie p̄ p̄cib; p̄ncipi oblati. C. q̄n
libel. p̄n. ob. fa. lit. otel. Quāto p̄ iudice delegato. ff. de offi. con-
sul. l. nec quisq; Quāto p̄ scriptura cōmātoris Sexto p̄ scriptu-
ra recusacōis Septio p̄ scriptura quā vir dat vxori quā repudi-
at et illa dr libell⁹ repudij Octauo p̄ scriptura appellacōis. ff. de
appel. l. i. Nono p̄ scriptura quā iudex dat appellanti sc3 ap̄lis de
appel. c. Cordi. li. v. Decimo p̄ scriptura ifamatoria q̄ dr libell⁹
famos⁹ quā null⁹ scribere deb; nec dicere sub pena capitis. fm
l. res proprie enī libell⁹ est scriptus a agit is questionē orimens

et futuram actionem deponens Et dicit Cy. qd est brevis scriptura
intentione actoris vel accusatoris strariū clare deponens Et
sic libellus non debet esse verborum utens superfluis nec obscu-
rus vel alternatiu. qz alternatiua ponit obscuritatem vt no. in glo.
ii. l. Si in re. ff. de rei vendi. Est tamē libellus incertus admittend⁹
vbi incertitudo puenit ex facto adūsarij iuxta no. in. c. Signifi-
cantibus de libel. obla. et qd quādoqz libellus ternatiu⁹ admittat
no. ibidem. videlicet de obsequiūne. Nūquā tamē de rigore iuris in
sti. de act. §. sunt et alij alias. §. Sep. iste qdem et ea q sunt obuetu-
dinis obseruatur. ff. de edili. edict. l. qd si fugitiu⁹. §. apud labio-
nē et melius. e. ti. l. qd si nolit. §. q mancipia et glo. in. c. abbate sa-
ne de re. iudi. li. vi. in glo. v. p. omniū vel quasi que est elegātissima
et aurea dicenda Vel sic. libell⁹ est brevis membrana actoris peti-
tionē et causam continens et actionē cōplectens Dicit aut libellus
a libro diminutiue ppter sui breuitatē sicut codicill⁹ a codice secu-
dum spe. in ti. de libel. accep. in prim. Vel dicit a libra. i. iusticia Vñ
iudex debet statē equa lance ministrare. xlv. dis. omnis. xxiii.
q. i. offeram⁹ et. c. abbate sane de re. iudi. li. vi. in. §. p. f. ergo
et. c. i. e. ti. li. vi.

Libellus repudij Re. repudium

Liberalis causa est qn principalit mota qstione ab aliq dicitur
alijs sey alius s⁹us seru⁹ esse Ipsa vero ostendit se esse liberū si
vero ostendat se esse seruū nō actoris s⁹ alteri⁹ nō est causa libera-
lis sed est causa domini. et causa h ponit p iudicio.

Liberi sunt qui in genuis nascunt ff. i. aut liberi qui manu-
mittunt Et dicuntur a libertate Et sunt filij et filie. et ceteri oēs in
recta linea descēdentes vsq ad trimepotes Et vltim⁹ dicuntur in-
feriores seu posteriores Sif. parētes dicuntur oēs ascendētes p
patnā seu maternā agnitiōez nobis nūcti vsq ad tritauū Et vl-
teri⁹ dicuntur superiores seu maiores Appellatiōe g. liberoz intelli-
guntur nepotes ex filijs et alijs descēdentib⁹. ff. de. v. sig. l. liberoz
Et h ex mascul. s⁹ appellatiōe filioz regularit nō comprehenduntur
nepotes insti. q. ha. tuto. pos. in fi. et est glo. sup. v. liberi in cle. vni-
ca de bapti. facit glo. i. in. c. in p. senescia de p. ba.

Libera hoc dictio significat posse fieri libere quod mandatur
Non tamen significat vltra mādatum genenale Et sic non vide-
rentur concessa que requirunt mandatum speciale. et hoc de vsu
communi. Licet secus ex significato. attento de iure scripto.

Tūc enim significat posse fieri quod sine mādato speciali non fie-
ret excepta donatione i. pcurator cui generaliter. ff. de pcura.

iūta. l. fili. ff. de dona Significat ergo qđ pollet alienare quod non possit pcurator cui est ocella generalis administracio nō expresse verbo libera cui significatur addit et operatur Non aut significat donacionē quia donacio ex natura est gratuita. vñ nō scđm bar. in. l. qui rome. §. calimachus. ff. de s. obli. Verbu libera in illo tantū operat ad qđ referē. §. g. dicendo Constituo te procuratorē ad agendū et defendendū litē otestandā dāns et concedēs liberā potestatē rē Non videt ocella administracio cause s; solū instancie quia hoc vba imponat Et de causa nō possū trāsi gere sed solū de instancie Itē ibi ostitui procuratorē ad reuoluen dā solucionē dāns ei liberā potestatem. qđ potest progare termi nū fa. de pcurat. l. iij. ad agendū l. vj. et. l. duo. ff. de administra. tutor. Itē de verbo plena. l. si pcurator. §. q si plena C. de pcurat. Item si tūis ocellit qđ pcurator possit quod ipse dominus licet nō expresse vbum libera vel plena potestate. l. creditor. §. lucius ff. mābati Item si dñs pmisit te ratū habitur. quicqđ per suum pcuratorem actū fuerit. l. i. ff. de pcura.

Liberacio sumit p disposicione liberatoria et significat dinterfite Nam ibi testator legat debitori suo q solus est liberacione significat qđ debitor agere possit ostra heredem vt eū liberet per acceptilacionē. l. iij. §. Nam de effectu. ff. de libe lega. Quia quāto testator dicit volo liberari vel lego liberacionē significat qđ vult ad herede liberari ex cōmuni modo intelligendi Itē ibi duo sunt rei pmittendi q tenent ad idem debitū qlibet in solidū testator legat vni liberacionē significat qđ ille possit agere cōtra heredem vt liberetur per pactū. Sed alter nō liberatur nisi ille vñ liberaretur ex maiori vi videlicet acceptilacione Nam tunc etiam alter liberat sicut acceptilacio capitur pro tali solucione qđ vno soluente alter liberat Secus in pacto Sed certe pactū liberacōis in simplici racione valet tantū sicut acceptilacio Item duo sunt rei pmittendi socij vni legata est liberacio significat qđ etiā ille cuius nomē ascriptum nō est habet p legatario Et sic agere potest vt liberet sicut ille q noiatu est Et si testator ei puidere voluit qđ pbat ex similib; dieuris sufficient qz in ostanto socij sunt Et intellige socios s; bar. q; omne lucrū et damnum est omune in illo debito Item ibi duo sūt rei pmittendi non socij facti debitor ex pecunia q puenit ad vtrūq; vel conuersa s; in cōmunē utilitatē testator legat liberacionē vni non liberabitur p acceptilacionem sed per pactum Et istud pactum pficiet etiam alteri in pte seu medietate debiti Sic intellige quod no. glo. in. §.

Nunc de effectu palle. Conclude ergo aut sunt socij et liberacio fit p acceptilacione. Et sic facta vni pdest etiam alteri Sz iste alter non legatarius nō potest agere nisi vbi testator ei prouidere voluit. Aut non sunt socij et tūc liberacio fit per pactū de nō petēdo et pdest alteri in mediate vt in altera mediate tantum cōueniatur. Item nota qd pactū factū vni pdest alteri prout actū est et nō alias. Nam si est actū ius ex eo queri tantū illi cui fit illi querit tantū. Si vero actū est ius queri vtriq; tūc querit vtriq;. In dubio vero pactū factū reo pdest fideiussori Sz nō pactum factū fideiussori econtia pdest reo nisi vbi fideiussori fit acceptilacio et principalis est obligatus re. Quia tūc hęc acceptilacio respectu pncipalis otinet pactū qd sibi pdest. l. Et per iusiur. §. Et si fideiussori. ff. de accep. Possset tamen dici qd principalis liberat ipso iure q; hoc fit per consequenciam vt ibi no. In acceptilacione aut si fit principali pdest fideiussori facta aut fideiussori pdest ei tantū si hoc est actū. In dubio pdest principali licet nō semp prout no. l. Gay. ff. de libe. lega. Et finaliter concludit quod liberacio vni persone in vna re vel in vno debito ad aliā personā aliā rem vel aliud debitū extendit. Si is disponētem quouis probabili medio voluisse significat. Et liberacio generalis nō opre hendit que ibi nō otineri aliq; mediū occludit. Et liberacio necessā specialiter generaliter inter viuos et vltima voluntate significat quod significare qd vis mediū probable declarat.

¶ Libertas est res spūalis et ideo potest venire in omuacionem cū alio spūali de re. p. m. c. ad questiones. et de ser. nō ordi. c. nul. l. in glo. vlti. Item libertas est natural facultas eius qd cuiq; facere libet nisi qd vī aut iure prohibetur insti. de iur. p. l. in prim. Et hęc facultas quāuis late pateat tamen ei quādoq; resistit de facto vt quādo nō possunt quod desideramus vel de iure vt quādo non facere furtum aut rapinā prohibemur.

¶ Libertas latina fuit libertas q̄ habebat qd si moreretur ille cui dabat libertas tūc tenuit si si supuixit tūc nō tenuit Sz hodie est correctā per. l. i. c. de lati. liber. tol. Re. s. latini. Et dicebat latina p similitudinē. Nam vt romani nominati sūt quia romanis subiciebant et incolumes mittebantur licet scdm rem latini vel romani nō essent. Et illā libertas latina dicitur cum nō esset vera libertas.

¶ Libertas debitoria Re. s. debitorij

¶ Libertas fideicommissaria est quā testator directe nō voluit competere sed per manumissionem alteri cui fidei hoc omisit sed vt manumitteret.

¶ Libertas testamentaria est q̄ ex ipso testamēto directe competit. vt. C. de testa. ma. in prin. in glo.

¶ Libertas vindicta est que fit per vindictam. C. de vindi lib. in prin. glo.

¶ Liberti siue libertini sunt q̄ ex iusta causa a seruitute manumissi sunt. Nec est inter eos differēcia licet quidā min⁹ putent dicit libertinū esse filium liberti. vnde libertus meus. vel libertin⁹ dicitur le qui seruus ingus fuit. sed manumissus eum. Et ego ipi dicitur patron⁹. de quo glo. super. §. in seruitute in p̄. de liberti.

¶ Libertus abortiuus est qui in testamēto eius qui abortus est. mortuus mandamittitur.

¶ Libertus assignatic⁹ est quē patron⁹ eius ex liberis suis eē velit ipm assignauit.

¶ Libearius est q̄ in libra apponendo pondera causas rez. deteminaat. vel est libros vendens et custodiens.

¶ Libripens item est quod librarius de quo glo. in p̄. de testa. in prin.

¶ Liberacio sumitur pro disposicione liberatoria et significat si uersimode vt. §. habetur. D. D.

¶ Liceri et licitare est rem appreciare. vnde dicitur nō curo centum grecos vno obulo liceri. Sz licere actiuū significat rem precio mēsurabile estimare quanto precio valeat. Vñ versus Diues in orbe licet pauperē sed nemo licetur.

¶ Liceo em̄ est actiuū in significacōe. et passiuū in uice. Sed liceo econtra. Vnde Non licet esse michi qui me non asse licetur. Inde licitare est frequenter estimare valorem rei vendibilis. Et licitator. i. suator. vel prouocator seu psoneta.

¶ Licitacio est vendicio pposita vt cum aliquis emptor in re ab altero uolente emere p̄cium auget. Vñ quāto aliqua res publice uenalis exponitur et vn⁹ offert. x. et alter. xv. quāto proclamatum est qd̄ qui plus offert eam habebit. Ille qui plus offert dicitur aliū vincere licitacione. Vnde cū alterum sic intendit supare. plus offerendo in quacūq; negociacione licitacio est vt qui licitacione vincit rem feret. C. de sacrosanc. ec. aut. Qui res et. C. de fi. instru. et iur. hasteficalis. l. Quicūq; l. x. Est ḡ licitacio subastacio vel oblatio ad subastacionē vt in. l. licitacio. ff. de pub. iudi.

¶ Licitarij dicuntur qui emēto uendēto uel obducendo rē aliquā uel negociando aliqd̄ aliud plus offerēdo alter alterū p̄cedit supare.

¶ Licencia multiplex est. vt no. archi. xxiii. q. ij. Si abstineret.

¶ Lima est instrumentum fabriue. i. ferreū quo metalla roduuntur.

poliuntur manuatur. et purgatur. vij. q. j. §. Cum ergo ubi ferum
et est glo. in c. pastoralis de re iudi. in cle.

¶ Limites sunt fines vel termini regionum. Inde limitare terminare
dicitur vel restringere. Vñ limes est terminus agris positus positus
vel pratis seu campis. vel etiam dicitur meta. Sz limen est in troitus
domus dicitur a limite. Nam limina sunt edium. limites vero regionum
vel finium. et in l. q. mo. ius pa. po. soluit. §. dicitur est aut

¶ Limitari dicitur quod ostenduntur inter castra et ciuitates vel con-
fina opida ut limites defendat et cogant ut. C. de fundis limita. l.
vbi. fi. li. xi. Et dicitur accur. sup. rubis. ibidem quod quidam habent p
limitosis limitrophis. a trophos. i. descriptio et limites. i. descrip-
tis ad usum limitum alias militum quod imperium custodiunt

¶ Limitarche dicitur principes locorum in quibus sunt diuersarium
prouinciarum aut regnorum diuersorum limites et termini. Inde etiam di-
cuntur Collimitarche quod officina opida vel ciuitates tenent in limitibus
locorum. ¶ Linea est collectio personarum ab eodem stipite descenden-
cium diuersos gradus omnes et numeros distinguens. vi. no. io. an.
sup. arborem sanguinitatis

¶ Lintrea non dubitatur velum vocari

¶ Lintrearii sunt qui lintreas nauis vel nauium vel lintreareorum
negociacionem exercent et

¶ Lintrearia est talis negociacio. Lintreariosa vel lintrearium
est negociacio lintrearioz

¶ Litem pendere est litem contestacionem esse vel litem in certo esse
cum tamen ambiguntur sit eius exitus et euentus. Nam litem et iudicioz
euentus est incertus. ff. de peculio. l. quod debet pendere aut dicitur
lis per appositionem recusacionem consultacionem vel relacionem vel quodam dif-
finitiuam sententiam non est lata. de quo per doct. vt. li. pen. p. to.

¶ Litem contestari dicitur quod actor proponit intencionem suam et actionem
coram iudice contra aliquem et ille statim negat tunc est lis contestata
et dicitur pendere. nam in suspensio sunt omnia donec lis soluitur. i. termi-
netur vel ad superiorum negocium transmittatur. Et dicitur lis pendere quod ad
is ut nichil induat quatuor occurrentibus. Primo quod citacio emanue-
rit. Secundo quod a iudice oportet. Tercio quod ad partem puenerit vel
parte impediente quod minus puenerit. Quarto quod in ea talia sint expres-
sa quod per seruatur super quibus uentur ut in cle. fi. vt lite pendente
Et per se dicitur quantum ut ibi non quod emanet et pueniat debito tpe

¶ Litis contestacio est negocii principalis ab actore et reo hinc inde
facta narracio. Quam narracionem precedere debet libellus nisi forte de
consensu partium remittatur. ff. ut litem contestacio coram iudice

p naracionē actoris et contradictorjā responcionē rei vt quia ne-
gat vel p aliquā excepcionē opponit animo ostendit litē. i. ea mē
te vt in causa pcedat vel desinat. Est ergo litis contēstacio scdm
Goff. hincinde apud iudicē negocij principalis facta naracio p
principalis psonas nō per abuocatos nisi forte principales ateo
fuerint in discreti vt eoz defect⁹ de licēcia iudicis p alios supple
atur vt in. c. pastoralis de iudi. Et litis ostestacio est in actiōis
et offictus in causa de h. v. de glo. bo. in. l. dudū. ij. in. v. appositam
de elect. quō et qm̄at litis ostestacio

Litigiosa res est mobilis vel immobilis res vel se mouēs s̄
dñio causa mouē iter pctitorē ⁊ possessorē ouencione iudiciaria
p̄cib⁹ vel principi. Quatis et iudicē insinuatis ⁊ p eū futuro reo
cognitis. C. de litigio. aut. litigiosa fit aut res litigiosa in otimen
ti oblato libello. Alij dicūt rē litigiosam nō esse ante litis ostesta.
de hoc glo. in. c. i. vt lite pen. li. vi.

Lis a ostencione limitis pri⁹ nomē sup̄sit de q. v. sig. limes erat
positus litē vt discerneret agri. c. forus de v. signi. ad. m. diu. Et
lis s̄r mota cū fuerit ostestata. c. ex pte. ij. de. v. signi. et. c. aduer.
sario de excep.

Litis q̄si ostestacio est qm̄ aliq̄s ouent⁹ in iudicio sup̄ reb⁹ mobi
lib⁹ q̄s possidet nomine alieno nominat dñm in iudicio et accipit
inducias ad tenēdū dñō vt ad iudicē veniat vel mittat. Si ip
se dñs nō optet in termino sibi dalo tūc lis q̄si ostestata est contra
dñm siue habeat p ostestata ad mērupendū longi tps̄ p̄scripcōez
vt in. c. q̄maz frequēt. s̄. i. alijs. v. q̄. s̄. si sup̄ vt lite. nō ostest.

Litteris s̄r obligacio othi qm̄ q̄s ostiteat aliquā in aliq̄ instru
mēto se recipisse pecuniā quā nōdū recepit sub spe numeracōis
future sibi facente put a creditore eidē pmissū extitit. Illi opte
tit actio nō numerate pecunie si exigat ab eo debitū ante quā re
cepit. **L**ittere de rato dicūtur pcuratorie q̄ ostituēs pcurato
rem semp adiat in fine qd̄ quicq̄ pcurator fecerit sup̄ causa ad
quā datus est ratūm ḡtum ⁊c̄ habebit vt in. c. cū dilectus s̄ reli
tom. glo. **L**itigatores nomine nō solū actor sed etiā reus in
telligitur vt. c. i. de lit. ostest. li. vi.

Lo.

Locacio est p̄sone vel rei ad vsum facta ocellio mercede rei pe
cunia numerāda conuēta alioq̄n de alia re erit otract⁹ in nomina
t⁹ de quo vi. no. per d̄ct. de lo. et obduct. sup̄ rub.

Locus est bursa vel marsubij in. c. i. de tax. in glo. dñs locu
los habuit vt indigētib⁹ subueniet. c. ij. q. ij. Dñs loculos faciat

Locator est ille q̄ rem aliquā p̄ certo precio v̄ certa mercede
alicui vtēdam cedit v̄ aliū re sua mercede sibi ouenta vti p̄mit-
tit vt cum loco tibi domū meā ad habitādum in ea ego dicoz lo-
cator Tu vero qui sic vteris seu ad sum recipis obductor nūcu-
paris vt in .c. p̄ de lo. et obu.

Locati actio Re. s̄. actio locati.

Locuples Re. s̄. bona liberoz.

Locus religiosus Re. s̄. religio.

Locus sanctus dicit̄ q̄ firm⁹ est et v̄tutibus munit⁹ dño qui
dem p̄ sanctū est sez a sanguimp̄. i. a peccatis violari debet. de q̄
infra. de re. diui. s̄. sancte quoqz res

Locus insignis s̄. Jo. an. in .c. Statutum de rescrip. li. vi. est
ciuitas licet ibi nō sint periti. Et de hoc dat ibi ratiōē Sed scdm
Innocen. Hosti. et abbatē nō sufficit eē ciuitatē nisi sit ibi copia
peritoz Compesculan⁹ dicit̄ sufficit si de vicino possit locum ha-
beri periti Paulus s̄. ligarijs in cle. vnica de fo. v̄pe dicit̄ insignem
locū in q̄ potest copia haberi necessarioz p̄ ip̄o familia et equi-
tibus suis licet nō sit copia peritoz

Loci adiectio significat diuisimode disponi. v̄. ḡ. Testator dic-
ticio lego centū quqz sibi volo solui s̄ pecunia quā habeo in tali lo-
co puta tali castro tali domo tali archa Et si in illo loco nichil ē
tunc nichil debet. si min⁹ est nichilomin⁹ tota pecunia debetur. l.
Quidam testamento. ff. de le. i. l. lucio. ff. de ali. et ciba. lega. vbi te-
stator legauit alimēta libertis postea scripsit q̄ ex certis fundis
p̄cipient si non possunt p̄cipi ex illis fundis aliūde debent suppleri
fa. l. paulo. Calimacho. s̄. fi. ff. de le. iij. Ratiō quia loc⁹ s̄ apponi-
tur ad demonstracōnez vñ solucio fieri possit v̄ nō a taxacionē seu
restrictionē legati q̄re legatū nō restringit Etia quia legatum
fuit factū in genere et sic remanet in genere et adiectio loci refē-
tur ad designacōez fiēde solucōis Et qd̄ de legato d̄r Itē in con-
tractu intelligit̄ paritate rōnis vt si dicat̄ p̄mitto tibi centū sol-
uenda de pecunia quā habeo in tali loco Et ibi lego vel p̄mitto
decē que habeo in archa si nichil ē nichil debet Si min⁹ est illud
tantū debet. l. si tern⁹. s̄. Qui q̄nqz. ff. de le. i. Quia loc⁹ adiect̄ sum-
me imēdiatē Et p̄ s̄ significat qd̄ illa sūma q̄ ibi est debeat̄ et nō
alia Vñ testator v̄l p̄missor se refēt ad illd̄ corp⁹ pecunie qd̄ ibi
ideo si nichil ē nichil debet v̄ q̄ten⁹ ē eaten⁹ tūm debet Cete-
ra multa exempla ponit petr⁹ Burgūdi in .s̄. Sac̄menta. l. mie st
pulātē. ff. de v̄. obli. Et finalit̄ loci adiectio opat̄ qd̄ rō dicat̄ v̄l
lege disponit̄ v̄l put̄ volūtas disponētis dicat̄ quā qd̄uis mediū

probabile declarat vt. l. cū cert. ff. de vi. tri. et ole. lega. l. Si debi-
tor. §. 1. ff. de straxe. emp. et ven. l. cū qu. kalēdas. ff. de. v. ob-
li. l. legatū. §. vim. ff. de annis lega. l. Ex eo. ff. de vino. tri. et ole.
lega. cū similibus

¶ Logographus. i. scriptor publice rōnis Et dicitur a logos sermo
vel lexis ratio et graphos scriptura Et secundum accer. in rub. C. de
tabul. scrib. et logographis. li. x.

¶ Longa consuetudo est que decem vel viginti annis inuacit et multo
magis longior tpe vt si triginta vel xl. annis p̄durat

Lu.

¶ Lucrifacere. i. acquirere.

¶ Luere est liberare unde dicitur pignus ius. i. liberat Aliomō acci-
pitur p̄ puniri unde dicitur luo penas. i. punior Vñ Ere luo pignus pe-
nas eruce. luce tenebras Dicitur et lucē q̄ salitur et ouis. de pmo
significato vide in l. de lega. §. sed et si rem.

¶ Lugubrare. i. vigilare. et nocte proprie attribuitur. sic dicitur luna h̄
rabios lugubres et sol claros vi. in l. de lega. §. nra in tex. et glo.

¶ Lustrū est spaciū quinq̄ annorū Vnde dicitur in dicio constat ex tribus
lustris. i. durat ad. xv. annos vt dicitur in l. instru. inter dilectos. vide. s̄
indicio.

¶ Luxuria. no. archi. de consue. c. fi. li. vi.

Ma.

Machinatio vide supra dolus et
est q̄si astutū ingenū Quisq̄ enim est q̄d h̄b̄o semel
debit̄ malicie nō adinueniat. In aut. vt h̄ij qui
ob. se habē p̄bi. res mino. post prim. col. vi.

¶ Magister nauis Re. s̄. actio exercitoria et. C.
e. ti. l. vnica li. xij.

¶ Magistri scrineorū dicebantur q̄ scrineis sacri impij p̄positi erāt
Vel sunt pragmaticarij sic dicitur q̄ pragmaticas sanctiones illas
scz q̄s principes faciēbāt et statuebāt consilio p̄cerū suorū scribe-
bāt et exempla eorū si scrineis reposita ad memoriā custodiebāt

¶ Maior dicitur ille q̄. xxv. annorū impleuit etatē. de q̄ no. in l. de cu. p̄
to. et per doct. de risli. in integrū. c. 1.

¶ Mayuma est ludus q̄ vigebat in mayo Et dicitur a mayo vel mayu
ma grece latine ingressus scz estatis q̄n herbe. frondesq̄ v̄l etes
letificat Unde venit mayus. C. de mayuma in rub. li. xi.

¶ Maior pars attendit q̄ ad numerū et sanior q̄ ad zelū iudicium
vt p̄ dicitur maior pars q̄ maior i mittit. rōni vt. xi. dif. sana et. c. in l. i.

Magories siue ventularij sunt qui in seruis emendis vel venten-
dis mercacione exercent.

Magi sunt qui vulgo malefici ob facinor. magnitudinem nuncu-
pantur. In sunt qui premissu dei maleficio elementa occidunt Turbat
mentes hominum minus confidentiam. c. xxvi. q. v. Nec mirum est ibi qui
sunt nigromantici ydromantici Et de augurijs et aurspicis que
omnia ibi reprobant. Dicit enim auct. ex. li. de ciui. dei ibi ad finem
quod ita quisque non debet credere quod aliquando euentus que predicunt
aut sanare vident infirmos aut ledere sanos aut quia hoc permissu
dei fit ut ipsi que hoc agunt vel vident probent Et appareat quali
fide vel deuotione sint in gratia erga deum. h. c. ibi

Macellare est mactare vel trucidare Unde dicuntur macellarij
qui pecora vel quadrupedia mactant ut est glo. v. in cle. i. de v. r.
honest. cleri.

Magister dicitur que pre ceteris alicui rei siue negocij curam gerit
Et interpretatur sillabate que in maiori statu existens Sed litte-
raliter sic que manu acra gerens inter scolares tenens eos rigide
secundum glo. vero. c. i. de magis. dicitur a mouendo siue a monstrando. ut
ff. de v. signi. l. quibus vim.

Maledicere est que obloquitur de homine detrahendo ei et eum oblo-
quens exprimentem. ut. c. i. de cle. male. Summa autem iniqtas est detrahe-
re Et omnis que detrahit fratri suo homicida est. v. q. i. c. Summa
Et detractores fratrum homicide sunt de pe. dis. i. homicidiorum. Non
tamen semper peccant maledicentes ut. xxiiij. dis. c. in nomine domi-
ni in fi. vbi ponitur longa maledictio quod maledicorum duo sunt ge-
nera. c. cum sancti. xxiiij. q. iij. omnis enim blasphemus dei et sancto-
rum maledicere est. c. Statuimus. e. ti.

Malleatores adulterij monete sunt qui falsam monetam ma-
leant.

Mancipium est seruus vel ancilla et est neutri generis in voce. s. co-
muni generis in significacione Et dicitur que manu capiunt et sic dicitur ma-
nucipium omne quod manucepi potest sic homo equus et alij generaliter Sed speciali-
ter tamen significat homines quod tales erant sui capientium eos in bello iusto

Mancus est defectuosus et secundum catholicum dicitur que manu carum
ut cui manus adscisa est.

Mandatum secundum Azo. est officium ab eo que gratum gratias suscipit ex-
hibendum Et dicitur mandatum que manu datum. Non enim aliquid pro se facturum
erat alij gerendum omittit Et dicitur solo consensu Et nota quod manda-
tum posterius factum non derogat priuilegio nisi de hoc faciat mencio-
nem. c. que de offi. ordi. Item mandatum generale non prohibetur

nisi illicita. c. super quibusdā de. v. fig. m. Itē tantū valet manda-
tū generale q̄ ad omnia q̄nta. Et dicitur ad quedā de. et. et. v. re.
de. p. c. Magne. §. rei. Itē rei turpis mandatū nullū est. ff. man. l.
iij. Itē q̄n mandatū vel pactū vnū otinet in se duo quoz vnū est
possibile et alterz impossibile nō obligat in contractibz vt si ego ex
istens rome pmitto tibi hodie dare. x. erfor. die. Sec. qz obli-
gat in iudicijs vt si iudex mandat alicui qd cōpareat corā eo die
impossibili tūc tenet cōpare die p̄misi. scdm hosti. c. dilecti. de
bo. r. otu. Itē q̄ exeqtur mādatum nō debet excedere fines man-
dati mlti. man. §. Si is q̄ Itē mādatū speciale derogat generali
Etia si de eo nō facit mēcionē. c. pacto. alis de rescrip. scdm Bern.
in q̄stionibz. et h̄ fallit in q̄tuor casibz. Primo in mādati gene-
ralibz q̄ sūt effectū specialia. c. ex pte de offi. de le. Secdo in puile-
gijs de rescrip. cū ordinē. Tercio q̄n res nō est integra. Quarto
in legatis. ff. de suppel. lega. l. iij. Et differūt mādatum iussio et p̄-
ceptū. qz iussio importat necessitatē nec finit morte iussor qz suc-
cessor id facere tenet. Mandatū vero importat liberā obsequēdi
volūtātē et finit morte. vñ p̄ceptū non p̄cipiat mors p̄cipientis.
Mādatū mandatoz cadente cadit. vt no. de rescrip. Eam tē q̄ et
c. bis de v. fig. Quidā t̄n dicūt qd tam p̄ceptū quā mādatū finit
morte. si noibus e. p̄lis scribāt. fm Jo. xliij. q. i. qd p̄cipitur.
¶ Mādatoz dr ille q̄ aliquid mandat alicui vt sibi vel alij aliquid
faciat. Re. s. fideiussor.

¶ Mādatari9 est q̄ mandatū suscipit ad implendū r q̄n manda-
tari9 accusat9 s̄ crimine ouemiri possit ex sua p̄sona vi. l. non ideo.
min9. C. de accu. et no. in. c. mulieres. et. c. vt fame. de sen. ex. Et
istē istas oriūtur actiones hinc inde qz illi cui sic mandat alteri
contra illū qui mandatū suscipit adimplendū. Cum p̄mo cogi nō
possit qz recipet mādatum. Competit actio mādati directa inq̄n-
tum eis inter fuit factum fuisse qd mādabat. Rursus ipi manda-
tario q̄ mādatum suscipit op̄sit actio mādati otaria si q̄s expē-
sas fecit vt impēsas racione mādati suscipit. atquantū nō excessit
fines mādati. Si vero mādatū excessit impensis factis ipas nō re-
petet p̄ actionē mādati otaria. S3 inquatū vtiliter expendit p̄
actionē negocioz gestoz repetet.

¶ Manifestum est publica vt famosa pelamacio ex. ca. scien-
cia et certis auctoritatibz puenies. Et p̄t manifestū pbari p mul-
tos testes vel auctores non t̄n p tot qd fiat notorium vi. glo. iij.
in. c. Cōstitucionū de. v. fig. l. vi. c. v. q. ij. placuit. Spe. ti. s̄ noto-
cimine. §. Sequitur de manifesto eca. i. n. v. dr Manifestū est quod

patet pluribus s; nō oibus s; notoriū oibus publice patet Et no. in
l. Ciues. C. de app. bulg. et butrigarium.

¶ Manifeste vel palam testari dicitur q; nō in publicū heredem
nominat. s; corā testib; q; ad iocundatē sufficiūt testat

¶ Manet. i. tenet vel astringit. c. Cum laicis de reb. ec. non alie.
Vbi dicitur q; laicis quāuis religiosi disponēdi de reb; ecclesie
nō est data potestas apud q; obsequēdi manet necessitas non
auctoritas impetrandi de rē. c. Ecclesia sancte marie.

¶ Manser est illegitimus pprie de scorto natus scdm hosti. q; si
vulgo q; situs Vnde fm abbate Manseribus scdm nochtis mecht;
deit ortum Vt seg. s; aspica sic spuri; fit ab amica Dant natu-
rales que nobis sūt spēciales. c. Nisi cū priedem de renū. in. s; per
sone in fi. v. glo.

¶ Manus fm vulgare ytalicoz s; q;ntitas fre que duob; tob;
sufficit in āno ad laborādum.

¶ Manumissio est dacio libertatis. i. detectio ff. de acqui. re. domi.
l. adeq. s; Cū q; in fi. Sed scdm placen. Jo. et azo. datur seruo li-
bertas quā prius nō habuit alias nō diceret dari sibi. ff. de acti.

s; Sic itaq; l. i. et glo. in insti. de lib. in. s; dacio. vbi vide vtrū q; s;
det q; nō habet Et. c. q; de supplen. neg. pla. vbi pro r. extra de do-
mino dante vsufructū formalē Et de creditore transferēte domi-
nū pignoris Et manumissus s; q; est liberat; in manu et potesta-
te domini Nam quādiu in seruitute est sub manu et potestate do-
mini sui est Sed post q; manumissus est ab illō liberabit Ergo di-
citur q; si extra manum. i. potestate dñi sui missus Et talis dicitur
libertus domini sui et domini patroni eius.

¶ Manumissio testamētaria dici pōt oē illis q; scūq; ex causa testa-
mēti prestat Vel pp testamētum attingit Et nota de hoc q; fiat
manumissio inter amicos reqrūt q; nq; testes. C. de lati. liber. tol. l.
unica. s; Sanxim; Ver. est in vltima volūate s; ad manumit-
tēdū mē viuos sufficiūt duo testes vt no. in glo. et. s; et. l. palle.

¶ Manual obediencia no. de maio. et obedi. his. et de resti. spo-
li. olym causam. quā subditi tenent p̄latiis suis sine scriptura et iu-
ramento. et no. in. c. te. gebat. de maio. et obedi.

¶ Mappa est ornamētum equi Et sūt linteamina alba q;bus co-
operiūtur equi cardinaliū cū faciūt p̄cessionē

¶ Manipula est quoddā ornamētum q; imperator Constantin;
cardinābus concessit Alij dicunt manipulam esse mitram epi-
scopalem.

¶ Massaricia est itē q; suppellex videlicet oē vtenfile tom; cui;
q. r.

appellacōe vestis nō otinet vt .l. si q̄s in fundi vocabule. ff. § le. j
¶ Masticomū est dom⁹ vbi leprosi congregantur.
¶ Masculinū ocipit femininū. ff. de le. ij. l. q̄ duos et. c. generali de
elect. li. v. l. q̄cūq̄. C. § ser. fugi. Et significat p̄ dictionē mascu
lini generis. v. §. Ibi filijs meis do tutores etiā filie significatur
ff. de testa. l. Si ita Racio est volūtas ex eqli affectōne p̄viden
di eis vt tueatur et bona sua oseruet Sed ibi filios meos ex here
do masculinū nō ocipit femininū qz filia nō comprehendit. l. j. §.
querit. ff. de ver. in pol. mitten. qz masculinū de se prolatum non
significat femininū. nec est ibi aliqua directura pbabilis qua hoc
occludat S3 est obiu exheredacionis qd̄ dicitur at significatū verbi
nō extendi. vt in re. q̄dia de re. iur. li. v. Itē ibi quicūq̄ it vel pi
cit de nocte p̄ fenestā nocēs soluit. Et significat etiā femina. l. q̄
cūq̄ p̄alle. Et sumit significatū ex paritate delicti Similit̄ ibi vi
rū sanguinū et dolosum abhominabit̄ domin⁹ op̄prehendit̄ etiā
femina rōne delicti. quod obit etiā deus in mulierib⁹. licet ceteris
parib⁹ magis peccet mascul⁹ quā femina. qz ratio naturaliter in
eo plus dominaf̄ Et ergo in crimine lese maiestatis criminofus
punitur et filij sui vbi etiā filie op̄prehenduntur Mitius tamē pu
niuntur femine. l. quisq̄s. C. ab. l. iur. maiestatis. Itē ibi si michi fili
us nat⁹ erit ex bello heres esto et extriente vxor Si vero filia na
scetur ex triete heres esto. et ex bello vxor et filia. et filia nascun
tur Increditas dividit̄ in. vij. p̄tes vt filia. iij. vxor. ij. et filia vnā
habeat Et sic videtur voluisse testatōr Nā appellacione filij non
otinebat̄ filia. l. Si ita. ff. § libe. et postu. Nec ibi significatur femi
na dicēdo q̄s potest esse aduocat⁹ in etate. xvij. annoz patet ex
edicto. de postulāto q̄ phibent̄ femine postulare saltē p̄ alijs. l. j.
§. Sextū. ff. de postu. Et itē de pcuratore q̄ ab esse pcuratorem
in iudicō. l. femine. ff. de pcura. Itē etiā in teste ad testamētum
iure ciuili romanoz vt in §. testis insti. de testa. p̄mo qd̄ pl⁹ est
si ex p̄maē nomē omnis generis vbi aut̄ numer⁹ testiū non adhibe
bet̄ duo sufficiūt. l. vbi numer⁹. ff. de testi. Et otinetur etiā mulier
Itē in omni materia in q̄ racione vel lege statuto vel vsu non
fit differēcia inē viz et mulierē. que tūc ad p̄ria iudicantur Aut
em̄ est adiectiuū ipm masculinū vt q̄cūq̄. quisq̄. q̄dem. et et ocipit
femininū. qz intelligit̄ homo vel p̄sona vt. l. metū. §. animabū
tendum. ff. quod me. cau. et. l. vnica. in fi. C. § rap. virgi. Au. est
nomen appellatiuū vt filia et tūc si de fauore otalbit̄ concipit. si
de odio non ocipit vno. in. l. quicūq̄. C. § ser. fugi. pal. Et in. l. j.
ff. de. v. signi. v. glo. ponit excepciones Sed ecōuerso femininū nō

concipit masculinū. quia appellatione feminij nō significat in-
telligi masculinū nisi euidētissime appareret sicut sub vno nomi-
ne appellatio aliud significat. Si q̄s infanti vocabulo. ff. de le-
ga. i. cum ibi nō. Et hec dicta intelligunt de masculino. i. de dicti-
one masculini generis Sed masculinū quicquid significat masculinum
v. g. testator legat ancille libertatē. si p̄mo pareret filium pepe-
rit filiū et filiā ex eodē utero Et incertū est q̄s p̄mo nat⁹ sit dicit
tex. q̄ fili⁹ genit⁹ p̄us edictus. l. Si fuerit. §. si. ff. de reb. du. Ra-
tio quia de natura mascul⁹ forci⁹ est femella. iust. in etatis

Masculinū est dign⁹ feminino nō dicitur ad mentē legislato-
ris nō q̄ntum ad verba ut. l. i. ff. de v. signi. v. lo. glo.

Mathematici sunt q̄ dicunt se scire aliquā artē diuinādi Et di-
cunt a mathefis media longa q̄ est diuinatō Et p̄fertur penul-
tima p̄ducta sine aspiracione Sed mathefis penultima correpta
cum aspiracione significat q̄bruiū Vnde Scire facit mathefis q̄
diuinare mathefis.

Materfamilias est q̄ in honestate viuūt Vñ nec nuptiē nec na-
tales faciūt m̄emfamilias sed boni mores.

Matricula est cartula in q̄ scribitur aliqd. et p̄cipue liber vni-
uersitatis in q̄ noia suppositoꝝ describūtur et immatriculānt. et est di-
minutiū a matre.

Matertera est matris soror. ut insti. de gra. cog. in glo. ver.
patruus

Matertera magna est auie soror sicut promatertera proauie
soror.

Matriculari⁹ dicitur habens officiū pulsandi cāpanas vel qui
habet matriculare studentes.

Matrix ecclesia ponitur pro maiori baptismali que generat
baptismum sicut mater. ut est glo. in v. matricem in cle. i. de sen-
excō.

Maturare quicquid significat festinare. quicquid est per solē dirigere
ut fructus maturant.

Matrimonium idem sonat quod nuptiē Et est legitima ma-
ris et femine coniunctio in iustitiam vite consuetudinem retinē
xxvij. q. ij. §. i. Et de presump. c. Illud de conuersi. infideli. ex lit-
teris Et subaudi hoc scilicet ad propositum in quo debent esse
temperare que nubunt vel matrimonium contrahunt insti. de pa.
po. in prim. Et matrimonium est duplex scilicet verum et pre-
sumptum Verum quod contrahitur inter personas legitimas
per verba apta nullo impedimento subexistente.

Presumptum dicitur quāto inter personas legitimas interuenit tractatus de strabendo. vel verba apta in elētum tamē odicio- nis vel arbitrii alieni et succedit contra carnalis ut inquit Goff. Et nō dicitur patrimonium licet a digniori debeat fieri denotacio et tantū votum habeat vir in liberos sicut mater. l. liberor. ff. de. s. figm. Ideo. qz mater mai⁹ exercitium vel officium exercet circa liberos quā pater. c. fi. de ouerfi. iuga. qz ante partū onerosa. in ptu dolorosa. et post ptum laboriosa. Itē ad honore qd dicitur ma- monium. ut etiā de conuer. in vide. c. ex litteris. Et nota qd mrimo- niū sūt tria substancia q dicitur bona ei⁹ ut de condi. app. c. vlti. r. xxvii. q. ii. Omne itaqz. scz fides. ples. et sac. amentū Et si apponitur odicio extra aliq bonū mrimoniū vel ei⁹ substāciam nullū est mrimoniū Exemplū de primo Si dico Contraho tecū si se p qstu adulter ad am. exposueris non est mrimoniū qz est extra bonū fidei quod consistit in eo qd alter iugum suū corp⁹ quod suū non est s. osortis sui nō exponat vel det alteri alias est adulter fur et fidei fractor Exemplum de secdo ut si dico. Contraho tecū si genera- cione plis euites Si venenū sterilitatis accipias nō est mrimoniū qz extra fm bonū eius scz bonū plis ppter quā multiplicandū fuit mrimoniū a deo institutū Exemplum terciū Si dico. straho tecum donec dicioē vel pte priorē habeo nō tenet mrimoniū. quia est extra sacmentū indiuiduitatis. qz nullū debet esse diuorciū inter iuges Sic eodē mō dic qd pcessio religionis nō tenet dūmodo fit extra bona vel substācialia religionis que sūt etiā tria scz. casti- tas obediencia. et abdicacio pprietatis Et de his pone exempla suo modo ut. s. Itē si dico. straho tecū si furtū feceris si digito celum tetigeris est mrimoniū. qz turpis et impossibilis odicio q nō est cōtra substāciam maimonij habet p nō abiecta. c. i. et vlti. de cōdi. appo. Et nota qm strahat mrimoniū et quādo sponsalia de futuro declarā ex significato verbor. platoz. et actuum se- qnciū Vñ vba formalia mrimoniū sūt illa qm vir dicit accipio te i meam. et mulier accipio te in meum. c. licet de spon. duoz. et. c. Si inter de spon. Similiter est matrimonium si quis iuraret qd aliquā ab hoc tempe pro iuge teneret. et qz sicut vxori fidem seruaret Et ipsa eīdem iuraret se illum pro marito habituram et sibi idem tanquam viro proprio seruaturam ut. in. c. ex parte de spon. Nam licet ibi non exprīmantur verba formalia tamen idem est si de equipolentibus fiant ut. l. certum. ff. si cer. p. ra. Dicunt etiam quidam doctores quod verbum habiturum hic significat preteritum non futurum Similiter dicendo promitto tibi

quod nūquā habebō aliā in vxorem nisi te. vel volo te et non aliā
in vxorem. vel consencio in te sicut in meā vxorē vel pmitto qđ vo-
lo te habere in vxorē. vel placet michi te habere in vxorē vel pro-
mitto qđ tibi seruabo fidē sicut vxori mee. vel volo qđ ab hac ho-
ra in antea sis mea vxor. vel iuro qđ habeo te p legitima vxorē
te hoc. *de. xij. q. iij. §. vlti. v.* Est etiā *Te si dixerit iuro vel*
pmitto tibi tanquā vxori dūmō vba mulieris sequitur strahitur
mīmoniu p quēlibet p̄dictorū motorū vt no. ibi. Spe. e. ti. §. i. v. j.
Te ibi Et dicat vir iuro qđ tu es vxor et mulier ecōtra iuro qđ
tu es vir meus dicūt idē qđ nō fit mīmoniu de presenti s̄ spō-
salia de futuro capiendū es. p. eris. ff. de v. signi. l. verbū erit m̄a
et si sint vba p̄sentis t̄pis nō tñ ab mīmoniu apta. ergo. alij di-
cūt qđ nec sponsalia strahant̄ S̄z ibi pmitto qđ te ducā in vxorē
et de cetero tenebo te vt vxorē sūt spōsalia. qz sensus est. ego te
deducā et ex q̄ te duxero de cetero te tenebo ar. c. ex litteris. ij. d.
spon. Sec⁹ si nō addito verbo ducā dicat pmitto qđ tenebo te de
cetero in vxorē Etiam dimisso hoc verbo de cetero. quia tunc est
mīmoniu vt. c. ex pte de spon. palle. Itē si dicat pmitto qđ te
tenebo in vxorē donec terra ponat̄ super oculos meos et mulier
eodē mō respondeat. et vir intelligit de ceptione. i. donec sibi pla-
ceat. qz dum qđ placebit ponet t̄ram super oculos si ibi appare-
ret de dissensu nō est mīmoniu. alias sic qz ista verba donec terra
et significāt temp⁹ mortis Sūt donec oculi et os michi claudun-
tur. c. ex litteris. i. de spon. Itē si vir strahit cum vna sub vbi-
cione et cum alia pure et vbiō sub q̄ cum p̄ma strahit existit iur-
dicandū est p mīmonio scđo strahit. c. sup eo. c. de illis et. c. per-
tuas de con. app. s̄m hosti. qz mīmoniu purum p̄ferē suspensio et
vbiōnali Alij dicūt iudicābūm p primo. qz p primū ptes l̄ga-
rūt se sub vbiōne nec habent in potestate se soluē donec eueni-
at vbiō et p sequeō nō cū alio strahere. l. p̄cio. l. ff. qui p̄cō-
in pigno. habeant̄ Et dicūt quod dictum p̄cedens est p̄cius ex
rōne ciuili inductūm ppter melis bonū mīmonij p̄sentis et certi-
quā futuri et incerti. Alia exempla vi. s̄. de vbiōnib⁹ Itē no-
de mīmonio beate v̄ginis q̄ ipa consensit in copulā carnalē cum
ioseph nec illam omittēdo nec appetendo sed diuina inspiratione
in vtroqz obediendo. xxvij. q. ij. §. Cum ergo Nam apposuit se ser-
uaturam v̄ginitatem in corde sed votum v̄ginitatis uō expressit
ore. subiecit se enim disposicōni diuine apponens se p̄seueraturam
in v̄ginitate nisi deus ei aliter reuelaret s̄m goff. de spon.
Matrona dicūt q̄ iā nūq̄ sit s̄fi que in mīmonio conuenit.

¶ Maxime quicquid dicitur operatiue Aliquod per tantum de fili. presbyterorum.
c. Ad atolendam Aliquod legunt maxime per magistrum sic tenet proprie se
cudum Bern. ibidem Item maxime supponit idem in alio casu sed
maior est ratio in expresso. C. unde liberi. l. si. Aliquod subauditur
ut. l. verum in primis. ff. pro socio Ad primum fa. ff. de proba. Cum demum
in primis ibi Et maxime de pe. et re. c. officio in fi. de spon. c. Sponsa
ubi hic non est pal. ad otolendam in addicōe glo. in Et per Jo. an. su
per ea etiā non est in. c. cū otingat de pro. compe. in glo. de elect.
Cū inter et. c. quia frequenter. §. dicitur ut lite non otesta. et proprie
implicat idem in contrario sensu.

Me

¶ Medo Gphia. i. littera. inde medo Gphus. i. medicine scriptor sic
accipitur. C. de tabu. scri. l. x.

¶ Mediū dicitur hec vita. xxiiij. q. iiii. Nec autem vita Et non. Jo. an. in p
hemio cle.

¶ Mediū dicitur. Re. s. bolus Vñ augusti. dicit Medaciū est falsa v
cis significatio cū intēone fallēdi Quod sic debet intelligi cū in
tencōe fallēdi q̄ tūc ibi est vel postea aduenit Quādoq̄ em̄ aliq̄s
aliq̄s p̄mittit nō in volūtātē fallēdi actū habet s̄ postea acq̄rit

¶ Medicātes dicuntur q̄s in publicū questū in tuta medicinas ve
cauit et illi reficiebantur publicis anonis Validi sūt et robusti nō
debēt medicare ne miseris et debilibus panē auferant. C. de valli.
medican. l. vnica. li. xi. Et in aut. de questu. col. vi. Cōcedit tamē
aliquibus a papa occupatis circa doctrinā fidei ut de elemosinis fi
deliū viuāt sicut et ap̄li vixerūt q̄ seminātes spūalia t̄palia metē
poterāt quasi de iure naturali. ut dicit ap̄ls.

¶ Membrū vel membrū idē est qd̄ vestibulum a membris sūptū Et
d̄r̄ ideo sic q̄ membris adheret s̄m̄ hugo. alij ponūt manerium

¶ Mensor est q̄ metit̄ agros calūnas vel signa vel hoies vel fru
mētum vel memia iuxta castrū vel hospicia vel etiā q̄ oia officia
affignat s̄m̄ alcur. c. de mens. in rub. li. xij.

¶ Memia dicitur proprie edificia muroz ciuitatis sic dicta q̄ mu
niūt ciuitatē Et interdū dicit̄ memia abusuue oia edificia. vel di
cunt̄ a mēne grece. i. defectus latine q̄ deficit murus vbi sūt memia

¶ Mera donatio. Re. s. donatio.

¶ Meretrix dicitur que multoz libidini paret. i. obedit. xxxiij. q. iiii. me
d̄. vide. vel cuius turpitudine publice venalis est. xxxij. q. iiii. me
retrices Et in glo. ij. c. Inter opera despon. Dicit enim Augu
stinus in questionibus deū. meretrices esse. et meretrices acce
dere prohibet dominus quarum publice venalis est turpitudine

In decalago aut mechie noie no videtur hoc p̄sibuisse aperte q̄
miam mechia no m̄ adulteriū esse solet. seu intelligi solet Et etiā
in. c. p̄alle. m̄retrices.

¶ Metus est instantis vel futuri piculi causa metis trepidacō vt
ff. e. ti. l. i. Et nota q̄ licet non sit necessariū periculū esse p̄sens
t̄i exigitur metū esse presentem saltē p̄ futuro periculo. ff. e. ti. l.
metū. ij. Nam p̄ metū non quēlibet timorem accipim⁹ sed maioris
mali. vt in. i. metum p̄alle. Et dicit⁹ met⁹ q̄ m̄tem tenet vel t̄eret
seu im̄edit. Qui em̄ timet non semper gerit in corda q̄d habet in
ore. de h̄ vi. glo. ij. c. ad audientia de h̄bis que vi. me. v. cau. fi. In
de meticulosos. i. met⁹ p̄lenus sc̄z q̄ metuit timēda et non timēda
Et sic d̄r iuramentū meticulosū. r̄ vtrū h̄ obligat ipso iure q̄d sic
videt⁹ de iuriur. c. Si vero et. c. verū q̄d no. patet q̄z votū factum
p̄ metum est nullū ipso iure cū volūtas in vouēdo debeat esse libe-
ra. c. integritas. xxij. q. ij. Ergo et iuramentum pari rōne Inno.
occludit si iuramentum est impositū turpi et sup̄ re turpi sc̄z occide-
re innocētem vel no ministrare alimenta parētib⁹ r̄c. Sic nullū
est ipso iure nec obligat iurantē Et licet oīra venire p̄pria au-
toritate. c. in cetera Et in male p̄misset. xxij. q. iij. Sz si iuramē-
tum sit turpiter emissū no tamen super re turpi sc̄z dolo vel metu
sic obligat ipso iure Sed absolutio potest imp̄trari ex superioris
vel iudicis officio. c. si vero et. c. verū p̄al. Adbit itē si iurans me-
tu potest sibi p̄uidere p̄ aliā viā quā p̄ viam absolutiois. i. iura-
mēt o melius est q̄ soluat q̄d iurauit et deinde repetet Nam que
fiūt p̄ metū tenent ipso iure sc̄dm Goff. sed rescindunt p̄ actionē
q̄d met⁹ causa si sūt p̄fecta. Si vero im̄p̄fecta tūc p̄ exceptionem
ff. e. ti. l. metū. §. Sz p̄tor. Exceptis sex q̄ p̄ metū no. tenēt ipso iure
vt tractat⁹ m̄imonij. p̄missio totis. adicio iudicis. p̄stacio aucto-
ritatis alienacio rei ecclesiastice. et p̄nūciacō sentēcie Et dicit⁹ Jo-
an. Qui venit oīra iuramentū meticulosū no peccat mortalit̄ licet
peccet venialit̄ vt in. c. verū ad fi. §. iuriur. De h̄ vi. glo. pleniorē
in. l. extat. ff. e. ti. Et distinguitur met⁹. q̄z ali⁹ est p̄babilis. quia
cabit in ostāncem viā. r̄ animosū et h̄ excusat vt est met⁹ pene
mortis et cruciat⁹ edip̄dis. met⁹ stupri. i. seruitutis Ali⁹ non est
p̄babil sc̄z q̄ cabit in hoiez pusillanimum et formidolosum. et h̄c
non excusat vt in. c. cū dilecti. e. ti. Et regulariter vt predictum
est ea q̄ fiūt per metum valent r̄ obligant vt dictū est seu vt no.
xv. q. v. p̄uctoritatem. et. c. abbas. e. ti. Fallit tamē in casib⁹ ibi
notatis ad quos abbe casum. e. vnicū. e. ti. l. v. Etiam secundum
coactionē absolutā vel obdionalē distinguitur excusacō metus

De hoc vi. s. coactio Sed utrū metus excoicationis sit iustus me-
tus Quod sic videt. quia timet corporis et anime detrimentū. viij.
q. i. de manifesta. xi. q. iij. Audi ubi dicit qd per excoicationem
mutat status de corpore ecclesie in potestatem dyaboli Timenda
est ergo qsi mors eterna. xi. q. iij. nemo et. c. i. Quod nō patet qz
est medicinalis non mortalis. vt. c. i. de sen. ex li. vi. c. ii. q. i. multi
Et si est iniusta vacua est nec curanda. quia nō ligat qd ad deum
Si est iusta imputet sibi qui meret excoicari Igitur nō est iust?
met? nec excusat excoicatio eius. l. Si mulier. ff. e. ti. Et no. Goff.
in fūma de his q vi. me. v. cau. fiūt.

¶ Mentoria dicuntur diuisoria v. diuicula. i. secreta edificia alias
montoria.

¶ Meris nomen ad mobilia tantum pertinet. ff. de. v. signi. l.
merces.

¶ Merū impium est habere gladij potestatem ad puniendū faci-
norosos Vñ merū impium dicit qdam potestas summa p quā ea q
sūt iurisdictionis maxime explicant Et merū dicit qz sepatū a cog-
nitione pecuniaria eo qd inde nullū seqtur omōdū pecuniarū vt
insti. de pub. iudi. in pn. Nec aut sūt meri imperij facinorosos pun-
nere. delinquentes mcarcerare. mēbra mutilare. penā capitalem im-
ponē Et hec pena est triplex vt dicit Hosti. de iur. iur. c. venies scz
mors exilium et relegacō. ff. de pub. iudi. l. ij.

¶ Mixtū imperiū est potestas media p quā ea q sūt in iurisdictione
ne media explicantur Et dicit mixtum qsi ex iurisdictione et mero
imperio eo qd habet omōdū pecuniarū. et ptinet ad ipm bonorū
possessionē dare in possessionē mittere. habere. cauere pupillis. tu-
tores dare Et omnes alie pene graues preter penā capitalem et
mutilacionē vt est religacio fustigacio vel grauis correctio. ff.
de iur. om. iudi. l. i. in glo. et in tex. Alie distinguē put recitari so-
let circa. c. quod scē in glo. i. de offi. ordi. Merū impium est que-
dā summa potestas et alta ex publico inducta. vt gladij potestas
animadūtendi in facinorosos et est apud principes principaliter
scz papam et impatorem Et in spūalibus merū imperiū est vt
deposicio. translatio sedium epalium. et diuisio duarum ecclesia-
rum cathedralium. vel diuisio vnus in duas vt. c. Quod translati-
onē de offi. le. vbi vi. plura in glo. S3 in seclariis mōz impium est
pena capitis vt. s. q principaliter est apud principes seclares scz
reges. duces. marchiones. comites. et Et etiā apud archiepos
p̄iarchas. et epos tā quā apud missos vt in. c. Solite. §. Subditi
de maio. et obe. cū suis deo. Mixtū vero imperiū est quedā bassa

vel media potestas ex publico inducta ptem capiens ex mero im-
perio et ptem a iurisdictione et est in spualibus dedicare ecclesias
vel altaria aserare. et vngere. et alare Et talia possunt comitti no
habenti iurisdictione vt in glo. paue. Et ea que sūt meri imperij
expediuntur iudicis officio nobili et principaliter tendūt ad bonū
publicum.

¶ Mixti imperij etiā expediuntur iudicis officio. nobili. sed princi-
paliter tendūt ad bonū puatum Sed ea q̄ sunt simplicis iurisdictioni
omnis expediunt iudicis officio mercenario. et tendūt etiā ad bonū
omne Venit ḡ ab imperio imperiali. i. puū imperiū qd̄ habent
iudices inferiores de h. no. m. c. Si diligenti de fo. compe.

¶ Metallū et es sūt nomina generalia mineras significancā Et
differūt metallū et opus metalli Vnde ille dānatur in metallum
qui ligat cū ferro et onere et labore ḡuatur vt nō liceat ei facile
abire Sed ille dānatur in opus metallicū q̄ ibidem liberas habet
habenas et alijs metallū fodientibus ministrat et illi⁹ leuior est pe-
na alteri⁹ aut ḡuor. de quo glo. no. insti. Qui mo. ius pa. po. sol.
in. §. pene seruus.

¶ Metallarij sūt q̄ affluēciā exercicij metalloꝝ habent vt. C. e. ti.
de metallarijs et metallis et pcura. meta. scdm accur. §. rub. li. xi.

¶ Metalli alias dicuntur metharij purpurij. C. que res ven. non
pos. §. i. vel est color quidam.

¶ Metrocomia est vilis mensura q̄ dat̄ trāslatis iussu principis
vt. C. de iure filci. l. otia Vñ metros grece mēsurā latine dicitur
et como villa Inde metrocomia q̄h mēsurā ville Inde etiā come-
dia. i. villana vel rustica laus scdm accur. C. no. liceat habitatoꝝ
bus metro colloca. sua. ad extraneū transfer. sup rub. li. xi. Etiam
metrocomie sūt prochie vel dioceles.

¶ Metropolitanī a mensura ciuitatū dicuntur quia. x. vel. xi. debēt
sub se habere ciuitates. vij. q. iij. Scitote Vel ḡr a metros. i. maē
quia metropolis est mater aliarū ecclesiarū scdm glo. ibidē Etiaḡ
metropolitani singulis puincijs p̄minent q̄z auctoritati et do-
mine ceteri sacerdoti subiecti sunt Sine q̄bus reliquis ep̄is nihil
agere licet ḡ his q̄ spectāt ad totā puinciā scdm glo. xxi. dis. de
ros. §. metropolitanī.

¶ III.

¶ Miles qui iurat se non euitaturum mortem ppter reipubli-
ce salutem. vel qui iurauit a signis nō recedere. C. qui cau. maio.
l. penul. et scriptus in matricula vbi alij nūites scripti sunt. ff. e.
ti. l. i. per to. Etiam dicitur a malo quod sustinet pro alijs

vnde scdm Azon Miles dicitur a milicia .i. diuicia vel a mille q
de mille forte solū vnus eligebat in militem et sic dicit qsi mi
mus Et nota ad hoc qd qd dicit verus miles sex sunt necessa
Primo vt nō sit negociator. C. ne mili. nego. l. p. li. xij. Secundo
examine. C. qui mili. non pos. l. i. Tercio qd ei ensis scingas
de testa. mili. l. iij. Quarto stigma .i. nota publica debet suo bra
io inscribi vel imponi. C. de fab. cen. l. iij. li. xij. Quinto in numero a
rū debet poni et scribi. ff. de testa. mil. l. i. Ex eo Sexto qd talis
beat puilegiū legis decessē militis. Vñ stigma mucro scriptū
nō examē sacramentū Nec sex q dicit possit in milite qri. vt
ff. de testa. mili. in prim. circa glo.

¶ Mimi sunt ioculatores vel dñz seruitores seipos inuitāt
Juxta illud Musca. canes. mimi. sunt ad diuicia primi Nō inui
ti veniūt prandere parati De quibus dicit Ludouic⁹ S. roma Si
les dicunt animalia fera put omuniter fit videlicet leones vlt
simeas rē Et ab his aliqs occidit puniri debent pena ducentoz
solidoz. Tex. est singularis in. l. q. vulgo. ff. de edili. edict. i. iudic.
legibz pcedentibz Et nō debet eis pena mortis quāuis q occasio
mortis dat occidisse videat tamē s est ppter tacitū ofensum
um q illos cū aialibz ciuitatē merare et in ea manere pmiserunt.
Nec ille in singularibz suis

¶ Minor est q nondū implet. xxv. annū Et talis restituē i me
grum vsqz ad qdriensmū nō in talis atrocibz sed qten⁹ misera
cio et atis ad minozē penā iudicē inducet. Alias minor sumit ge
neraliter p qlibet inferiori. dū dr minor assūgat maior nec se
at stant e maiore. xcij. dis. Oportet scdm Goff. in sūma de maio.
et obe. Maior pcedat minor sequitur in sedēdo et subscribendo. xvij.
dis. §. vlti. In incedendo tñ Romana osuetudo seruat straria qd
minor pcedit vt ibidem in sū

¶ Minima causa est causa duoz aureoz quia p ea nō dat actio
de dolo vel. x. aureoz alias. x. solidoz. vel que ad sumpt⁹ iudicia
les non sufficit. ij. q. vi. anterior. §. illud de hoc est. glo. vñca in
c. de appellacōibus ti. de appel.

¶ Ministeriarij dicebantur forte a ministrādo qz p̄erant castre
principū. C. de castren. et ministe. li. xij.

¶ Ministeriū dr illud quod secretum et recondita habet dispē
sacionē s est occultā et inuisibilē vtutem et graciā a deo dispen
satam et collatā. i. q. Multi vbi datur differēcia inter mister.ū
sacrum et sacramentū

¶ Miserales dicuntur oēs illi quibus nos ex natura mouemur

ad miserandum propter fortium iniuriam puta senes decrepiti debiles in diurno morbo fatigati etiam si sunt diuites vidue etiam religiosi inter personas miserabiles computantur

Missalia alias missalia dicuntur donalia vel quedam prestatioes quas iudex propter creatus mittebat in vulgus ut quod quisque apprehenderet eius fieret ut in coronatōe pape vel impatoris fieri solet ut per hoc preiura minuat de q̄ glo. in §. 1. amplius. Insti. de re diui.
Mittere in possessionem est possessorem facere aut in possessionem ducere ut rem custodiat v. g. Contēdisti mecum fundū castellanus te tuū et p̄basti iudex per executorē mittit te in possessionē. i. facit te possessore Item vlti agere cū ticio q̄ citatus noluit venire ad iudiciū iudex me mittere debet in possessionē fūdi quem petebam nō ut possideam s̄ ut custodiam rem et maneā in fūdo ut ipse ticio tandem ticio affectus veniat et litem suscipiat donec p̄bauerō illā rem esse meā. vi. glo. fi. in c. contingit de do. et otu. quid oportet missio in possessionem in actione reali et p̄sonali. ex. i. et. ij. decret. Et nota q̄ p̄tor missionē in possessionē ex sebo decreto sibi speciali ser. reseruauit. Et sic legatis aut subdelegatis non est ocellus dare vel affirmare missionē in possessionē ut no. in glo. fi. c. q̄ trāstionē de offi. dele. De hac materia xi. in c. q̄m̄ frequent. ut lite nō est. circa mediū vel post. Et glo. in c. contingat p̄alleg.

Mittere in possessionē nomine ventris est mittere in possessionē nomine eius qui est in ventre ut cū mulier p̄gnans mittit in possessionē nomine filij vel filie heredis quē vel quā habet in utero ex marito p̄mortuo. Et nota ad hoc q̄ iudex actore mittat in possessionē vel bona vendat v̄ cum soluat requirunt quatuor necessario. Primo q̄ citet reū absentē trima citatione vel vna pemptoria ad domū. Si nō reperit citent amici vel affines generali iudicio. Et si non oportet aliquis p̄curator vel defensor. ex. i. decre. i. mā dato mittit actor in possessionē causa rei seruāde que missio nō tribuit ius sed solū detentore ut reus ticio affectus veniat responsur. Quare si possessio tebial. ex. ij. decre. Secūdo requirit q̄zruū tempus inter p̄mā et an. scdm̄ missionē qd̄ est arbitrariū post quā in iure non inuenit determinatū vel annuale rē. Tercio q̄ absē maliciose noluit compere et animo fraudandi creditores. Secus si maliciose t̄m̄ vicz p̄pter maleficiūm aliq̄ non t̄m̄ animo fraudādi Quarto q̄ constat de debito legitime p̄ veras et plures p̄batōes Nec sufficit iuramentū calūme cū agit de magno p̄iudicio rei absentis q̄bus omnibz habitis mittit actor in possessionē vere ex. ij. decre. Et sic missus in possessionē habebit omne ius domini v̄ q̄si

quod habuit reus pmo reus posside nō est audiendus nisi non fuisset ppter otumaciā absens vt in s. Consultatōmbz de offi. dele. Cuius est is materia et ibi glo. to.

¶ Modus est moderamen dispositōis per appositionem oneris tāquam cause finalis vt patet ex legibz de ipso loquentibz. Et dicit moderatio ad differentiam conditionis que nō est moderatio sed suspensio. Dicit tanq̄ cause final. s. g. pmitto vel lego vt illud facias. Nam si dico pmitto et illud facias tunc nō esset illud p modum cause sed alterius dispositōis. Et is capiendū modū specialiter. Sed generaliter est omnis dispositio vt qualitas adiecta dispositioni. l. ob legationē. s. modus. ff. de ac. et obli. Fit autē modus p illas dictōnes vt dūmodo. ne idest vt nō ad rē. Sed quia facite causam et s. conditionē vt. s. de obdictio. Nam modus significat p omnē dictiōnē vel orōez ex suo proprio significato vel alias moderatiōnē importantem. s. g. dono vel lego equū vt des illi equum. C. de hijs q̄ sub mo. lega. relin. l. ij. et. l. cū ab eo. ff. de nō her. emp. ibi veluti seu hoc modo vbi dicit q̄ si emento fundū pignori obligatū a te hoc modo dico vt liberes tūc liberare teneris. Et sic modus fit p dictiōnē vt etiā in dictiōne dūmodo latem est significatio vt dicta. l. cū ab eo. Item in aduerbio ne vt dicendo ticiūm heredes instituo ne fideicommissa ex testamēto semp̄ omni retineat. qz dictio nō exponit sicut nō et sensus est vt nō retineat. l. cum pater. s. ticio. s. plane. ff. de le. ij. Item in ppositiōne ad. vt dicendo lego illi mille ad monumentum meū edificandū. quia sensus est vt edificet monumentum. quibz diebus. s. si. ff. de condi. et demonstra. Item in dictiōne pro vt lego decem p cura corporis mei sustinenta. l. lucius. s. p. ff. de le. ij. Item in ppositione in vt dicendo in cura corporis mei in monumento faciendū rē. Sed si diceret. lego vxori mee in tēpus liberorū tūc faceret conditionē. Item in dictiōne noie vt dicēdo noie dotis puellaz paup̄z vel redēptōe captiuorū lego. rē. Vbi nō significat cōditio sed modus. l. Mille. C. de epi. et cle. Ratio quia captiuī semp̄ sunt capti. et puellae semp̄ sūt paup̄res. Secus si relinqueretur nomine dotis certe persone vel redēptōis certe persone quia tunc faceret conditionem. Et ip̄e dicit in omni alia pteorōis q̄ ad hoc significat. potest adaptari ex se vel subiecta materia.

¶ Moduli dicunt quēdam formule et mensure cemetariorū p q̄s modi et quātitates lapidū r̄phendunt.

¶ Monachus est vnus anime custos. a monos quod est vnus et pcos custos. Et dicit fieri de regula. c. li. vj. Dicit etiam creati

e. vlti. eo. li. Et dicitur de c. i. c. intermitatibus. §. Si vero de elec. e. li.
Itē si ordinari. xvj. q. vj. c. si. Et est mūdo mōituus deo viuēs ex-
tra claustrū sicut piscis extra aqua in vita spūali subsistere nō pōt.
xvj. q. i. placuit. Et nō pōt habere p̄prium de sta. mo. c. ij. et. c. cū ad
monasteriū vbi sōs p̄prium in morte sepeliri debet in sterquilino
Itē nō pōt esse aduocatus in causa. c. i. r. ij. de postu. Nec recuratō
nisi conscientie abbate et in utilitatē monasterij que duo debent cō-
currere. xvj. q. i. monachi et. c. religiosus de p̄cura. in d. g. Et no. lu-
do. de ro. q. etiam nec p̄ amico sui monasterij nō elapso s̄m Inno-
m. c. Cum. i. r. a. de re iudi. nisi habita licētia vt. s̄. Item non pōt
deserere p̄oratum vel administrationē sine licētia. abbat. s. c. por-
recta de ofir. vti. vel muti. et. c. ij. de sta. mo. Sed potest se transfer-
re ad strictiorē regulam petita licētia licet non obfent a. c. licet.
et. c. non est de regula. et. l. qui p̄textu. C. de sacrosan. eccē. s̄. glo.
Sed ad laxationem regulam non potest ire sine licētia. p̄ ipe. p̄mmo
s̄m ludo. de ro. ad patē est multū dubium cuius licētia tūc requirā
Inno. m. c. fi. de regūc. archi. xix. q. ij. statuimus. io. an. m. c. Si reli-
gionis de elec. li. vj. et. c. ij. de testa. e. li. In nouella. Paulus de lisa-
rijs in d. fi. de elec. l. ap. ab. allegatōe lxxij. et. c. xxx. variāt ludo.
de ro. dicit suo videri q̄ requirā licētia abbatis Non enim suffi-
cit habere a priori ouentuali quia pater totius ordinis est abbas
Dubium tamen fa. c. fi. de pac. li. i. a simili ratōe et glo. ij. c. cū
singula de p̄ben. li. vj. Nec ludo. de ro. in singularibus suis. Item
in refectorio carnes edere non debent. c. cum ad monasterium p̄-
alle. Quidam tamē monachi s̄m quosdam ar. a contrario sensu
extra refectoriū possunt quod nō est veruz nisi ex causa vt p̄pter
infirmitatem vel debilitatem vt no. franciscus de sabrel. in dicto
c. cum ad monasterium p̄alle. Adhuc quidam instant contra
p. c. regule. xxix. di. vbi dicitur q̄ a carnibus quadrupedū debeant
se abstinere et sic p̄mitti vidēt de bipedibus vt p̄dicibus gallinacis
et. Hosti. dicit q̄ huic intellectui stradicat ratio naturalis vt p̄-
hibitio de quadrupedibus fortius intelligitur de bipedibus in quibus
maior ratio secundum hoc dixit de quadrupedibus p̄pter cō-
muniōrē frequentiam taliū Alij dicūt q̄ p̄pter mūtionem conce-
di potest quibusdam monachis vsus carniū. Et dicit vnic. reuela-
tūm p̄ angelum qui mūit. xij. februarij non moriet illo anno ex
febrili distemperantia

¶ Monagamus est vir vnius uxoris sicut bigamus duarū uxoz.
Re. s̄. bigamus.

¶ Monomachia. Re. duellum.

Monopolium est alicuius negociationis aut officij superioris unica exercitatio cum prerogativa et singulari iure pacto. v. g. Causa negociationis aliqui inter se pacti sunt ut possessio aliqui precio minori vendatur quam ipsi inter se conueniunt vel venditores panis vel cuiusque negociationis inter se pacti sunt ut rem aliquam unalem utilem et necessariam reipublice non debent pro minori precio quam conueniunt vendere vel ne aliquos instruunt in arte sua nisi filios vel nepotes ut ipsi solum modum artis vel negociationis faciant et habeant. Isti enim dicunt monopolium exercere. Et grauissime puniendi sunt quia directe homini ouentores sunt contra principem. Et dicitur secundum azo. a monos quod est unum et polis. i. ciuitas quasi una negociatio in ciuitate Et inde dicitur monopoliis pluraliter et monopolus et est qui vult esse solus in ciuitate venditor scilicet is qui impetrat quod sibi solum liceat in ciuitate aliqua specialia vendere emere vel facere. Vel monopoli sunt qui impetrant quod ipsis solum liceat homini facere etiam in vendendis rebus certum precium statuere contra quod nemini licet vendere. Et dicitur a monos. i. unum et polis ciuitas quasi unus tantum in ciuitate vel societas una ex pacto. Vel dicitur monopolium a monos et palatim. i. venditio quasi uno modo facienda venditio et talia commercia sunt prohibita. C. de mono. et illi. que. nego. l. unica. Eodem modo binopolium dicitur a binopolis et binopola quasi binis modis facienda emptio.

Monumentum est illud repositoryum in quo mortui reponuntur. scilicet sepulchrum sine corpore. Et dicitur a maneo quia extat ad memoriam defuncti.

Morbis est habitus cuiuscumque corporis contra naturam qui versus ad illud faciat deteriorem Cuius causa nobis natura sanitatem de dis siue in toto corpore ut febris siue in parte ut cecitas.

Mores dicuntur frequentes actus hominum secundum iohannem. i. de. in. p. n. de. cre. in. glo.

Morbis suppuricus alias fonticus est qui cuiusque rei nocet. ff. de. v. sig. m. l. morbo. Et dicitur glo. ibi cuiusque rei agere ut. ff. de. edi. edict. l. si. s. fi.

Mortuus est reus humanis exceptus. de off. i. dele. Quauis. et. c. si. t. legat. e. ti. li. v. vel est via unius carnalis ingressus. c. si. a. subdelegato. e. ti. et. li. vel de medio substat. dicitur. e. ti. Nam medium dicitur vita. Et quare sic dicitur. no. xxij. q. iij. c. l. s. aut vita ut s. Dicitur autem quod mortuus sex modis. Primo spiritualiter et sic dupliciter scilicet bene et male. Bene dupliciter per baptismum de conse. di. iij. ostendit. xv. q. i. nec. ia. c. Male tripliciter. Primo baptisatus ab ecclesia tamen unitate diuisus.

de conse. di. ij. Christus. Secundo baptisatus in ecclesie unitate cō
fistēs tñ criminofus. iij. q. iij. hñ q. vbi dicit. Molo mortē peccatoris.
Et. c. canonica. e. ca. q. v. Tercio baptisat⁹ et eternalitē dāna.
Ius de conse. di. iij. filius. Secundo ciuilitē vt ab hostibus captus
Ius effectus libertus in seruitutē ob ingratitude reuoca
tus. Et dicit eodē rō viuere qz maniter occisus est ppter fidem
xp̄i. Quare mors sanctorū frequē dicit ab ecclesia natal eorū qñ
ad vitā nati sint. Tercio secularitē vt monach⁹. v. s. et. xvj. q. j.
placuit. j. Quarto effectualitē vt paulus mortuus fuit vt ait Mi
di mūdus crucifixus est et ego mūdo. xxvij. q. i. q. xp̄o. Quinto cā
naliter et sexto corporaliter. Qui duo modi pōi possunt p eodē.
Et sic lazarus mortuus erat. xxiiij. q. j. Si quē forte.

¶ Mortis causa donatio. Re. s. donatio.
¶ Mortuariū dicit qd quis relinqt in morte vt no. in. c. oquerente
de offi. iudi. ordi.

¶ Moliri est conardē. quia ex eo de pact. li. vj.

¶ Milius nota pau. in omento decretalis. Et sic vñanimitē de po
st. prela.

¶ Mos est longeva cōsuetudo. de moribus tractatur. c. mos autē
dis. j.

¶ Motu proprio. gratia fieri censetur quāto hoc expresse cautū est
in eadē nec sufficit si pbe⁹ q. papa motu proprio fecerit nisi vti
neat in lris. c. Si motu proprio. de pben. li. vj. et ibi acor. in glo. fi.

¶ Mortetenus id est ad mortem. xxiiij. q. v. Notificasti te morte
tenus infirmatum.

¶ Mox qualiter capiatur est glo. in. c. quia ppter de elec. sup. ver
bo mox. et in. l. j. ff. si cer. pet.

M

¶ Mucor est viciū p̄mis. vñ dicit p̄mis mucescit vel mucid⁹ fit.

¶ Mucro est ensis. de s. vide archi. in. c. fi. de excep. li. vj. Et sumit
qñq. p. excomunicatōe vt. xvj. q. j. visis vbi in fi. dicit. Felici mucro
ne episcopi sacerdotū piacula resecent. i. salubri excomunicatiōe
episcopi sacerdotū crimina puluantur. xxiiij. q. iij. corripiantur.

¶ Multa est animabusio vel pena pecuniaria arbitrio iudicis in
flicta ad correptionē malorū mox. Pena est autē certa imposita a
lege quā quisq. euitare p̄t vt no. in. l. quādoquq. in glo. sup. v. vel
tercio. C. de ser. fugi. et in. l. multa. ff. de p̄di. et demō. v. glo. dicit
q. fit pena extraordinaria p arbitrio et ibi a testatore imponit.
Dicitur autē multa illa pena q. nō est a lege statuta vel expressa

¶ Nam iudices in pluribus casibus legibus non scriptis sic multa re pnt litigantes. Et hoc patet dicitur inter multa et penam. Nam pena generaliter sumit tam pna pecuniaria qm pna corporali seu capitali Sed multa pna pecuniaria et p sententia a iudice irrogata. unde bene appellat a multa non autem a pena. l. Si qna pena. ff. de ver. signi. Item multa non inducitur nisi a maioribus magistratibus. sed pena a quolibet iudice.

¶ Mulctare est punire p pecunia et aliquando dicitur p abbreviare
¶ Mulio est custos mulorum. Unde Mulio mulorum agazo ducit asellos.

¶ Mulcere est lenire placare vel blandiri.

¶ Municipium est opidum in Italia vel in provincia aliquo constitutum in quo pacis observata causa milites constituti erant. si autem in municipio nati sunt non minus dicuntur municipales ut. l. municeps. ff. de v. signi.

¶ Municipipes dicuntur qui cuiuscumque municipii manerij loci ve tenent custodiam et dicitur a munere et capio non observate quod munus non capiunt. Et tamen municipipes dicuntur qui in eodem municipio nati sunt ut. l. municipipes pal. vel dicuntur qui in municipio faciunt munera sicut abusive.

¶ Municipium est civitas et municeps cuiuscumque civitatis eius appellatur.

¶ Municipalis honor est administratio reipublice cum gradu dignitatis siue cum sumptu siue cum erogatione omnium. ff. de munere et honore. l. honor.

¶ Municipalis magister dicitur ille qui preest municipibus.

¶ Munciceps originarius dicitur ab origine patris non sua causa ut in. l. filius. C. de m. origin. l. x.

¶ Multoties et toties non archi. ix. q. iii. non est.

¶ Multiplicatio est cum dispositio iterat seu multiplicat. v. g. Testator pluribus heredibus institutis legat ab uno. x. ticio. ab alio. x. et sic de alijs a quolibet herede. x. in solidum debent. l. Si pluribus. §. i. ff. de le. ij. Quia significatum sumitur ex multiplicatone dispositionis. iuncto quod qualitas est multiplicabilis ex quolibet dispositione debetur quilibet qualitas adiecta. Item ibi testator ab herede instituto legat. x. ticio et si heres non erit substituit sepum et ab eodem legat. x. eidem ticio instituto non est heres et substitutus tenebit tamen ab ipso relicta vel ab instituto quod idem est. ar. l. licet. ff. de le. ij. et. l. suo. §. si quis apud e. ti. Ratio quod substitutio significat substitutum esse appositum loco instituti. Item ibi testator legat. x. ticio in testamento et eodem ticio legat. x. in codicillis singula debentur. quia multiplicatio significatur. l. quinquaginta. ff. de pbaci. Sed ibi.

testator legat. x. ticio in testamēto post in eodē testamēto legat
ticio. x. semel tñ debent. vt. l. plane. §. Sed si non. ff. de le. j. Quia
ex eodē testamēto et eadē q̄ntitate ocludit testatorem q̄ntitatē
nō voluisse multiplicare nisi euidentē pbaretur contrarium. Sed ibi
testator legat. x. ticio postea in eodem testamēto legat ticio. xv.
vtraq; q̄ntitas debet. l. plane. §. Et a contrario sensu cum dicit
eadem. et est ratio ex diuersitate q̄ntitatis. Sec⁹ si diceret ticio cui
legau. x. volo prestari. xv. tñ em. xv. tñ debentur. Idem dic in
contrariis put q̄libet phabile mediū ocludit. Ita multiplicatio
tuberi significatur. v. §. Numerau. tibi. x. et incōmēti stipulor
xx. illa debent. l. si ita. ff. de noua. r. de le. qui a significatū sumitur
ex stipulatōe facti incōmēti post numeratōne. Item ibi p̄mis
to tibi. x. tibi p̄mitto. x. his tenet. qz si intelligēt de eisbē. x. p̄mis
sio scda esset frustratoria qz nō est dicendū ar. l. Si q̄. ff. de le. j.

¶ Munus est duplex aliud publicū aliud priuatum. Publicū est
q̄d in administrāda republica cum sumptu sine dignitatis titulo
subministrat. vt ff. de muner. r. hono. in prin. Et differūt mun⁹ et
donū. quia munus est cū aliquid dat causa p̄cedente. donū vero si
ne causa. vt ff. de ver. signi. l. inter donū et. c. peccatū d. re. iur. li.
vj. Et in q̄t pau. m. l. munus. ff. de v. sig. Munus trib⁹ modis dicit
Vno modo donū. altero mō onus inde immunitas appellat. tercio
officiū. Vnde m̄nēra militaria. inde municeps qui munera ciui
lia capit. Vnde dicit. Dat meritū mun⁹ h̄ fert Gratia donū Mu
nus cū causa dat donū sine cā De hoc etiam p̄ io. an. in glo. c. accu
satus de hereti. li. vj.

¶ Munera patrimonialia et mixta Re. in spe. de cōsi. et exacti.
in tractatu libellorum. §. Nunc autem dicendū. v. q̄ae aut sūt mu
nera. Item munerū alia sunt sordida vt arene fodiente calcis co
quende que in dignitatibus ostitui non consueuerunt. Alia non
sordida contrario modo se habentia.

¶ Murex est quoddā genus piscis. Inde murilegus quasi legēs
murices. sunt. autem murices pisces ex quoz sanguine fit atra
mentū imperiale in quo purpura tingebat. vt fm accur. m. l. j. C.
que res ven. nō pos. Etiam coquillium est animal simile r vtunq;
debet simul cōburi et simul veri vt ex eis fiant signa.

¶ Murilegulus dicit seruus auctoritate iudicis manumissus quem
domin⁹ liberos grauādo manumitti disposuit. liberi tamē mortuo
patre seruum istū nō manumittūt. Et sic tanq; mus per foramina
liberatur. i. libertatem consequitur quia iuris potestate manumit
titur. C. de murile. in rub. lib. xj. secundum accur. vbi dicuntur

mirileguli serui qui capiunt pisces qui dicuntur murices vt. s. et in illis seruis partus non sequitur matrem sed succedit patri in officio et in his est spale vt. l. q. autem p. rez. et l. b. q. li. et ti. palle. Et s. de iure romano. Secus autem de iure longobardorum quia semper in deteriori est hic status vt fit matrimonium. Si autem scubimatus seruatur ius romanorum quod sequitur ventrem matris de ingenuis in glo. iij.

Musio. i. fatuus.

Mummetera dicuntur probatores et instrumenta que causam minuunt vt. de elect. c. quis in glo. fi. li. vi. Alias mummetera dicuntur eo quod monent et informant iudices quid facere debent.

Mutatozia dicuntur vulgo diuersoria vel fullonica quasi secreta edificia et ponitur etiam pro vestimentis pluribus mutationem habentibus.

Mutatio capitur pro variatioe in facto. v. g. Testator legat citharam vel poculum et fit massa vel contra legatum non perimitur immo debetur massa poculo legato vel contra. l. seruus filij. §. si pocula. ff. de leg. i. quia non significat voluntas testatoris mutata. Et quia poculi ad massam et massa ad poculum facilis est reductio. et sic non magna immutatio. Etiam nec in estimatioe est magna distinctio. Item ibi testator lanam legat et inde facit vestimentum legatum. l. lana. ff. de leg. iij. quia ex mutatioe rei significat voluntatis mutatio. et sumitur significatum ex his quia lane ad vestimentum non est facilis reductio. Etiam quod ad estimationem magna est distinctio. similis quod ad adaptationem quia vestimentum non aptum alteri vix adaptatur. et si adaptatur hoc fit cum magna diminutioe sui. Sed ibi testator lanam legauit heres de illa vestimentum fecit legatum non perimitur. l. seruus. §. si lana. ff. de leg. i. secundum intellectum glo. ibidem. Ratio quia mutatio facta pro heredem nullatenus significat voluntatis testatoris mutationem. Et idem dicitur in aliena lana legata ponendo quod dominus ex ea testamentum fecit. Nam ex his non significat mutatio voluntatis testatoris nisi alias appareat non est tamen dicendum quod debetur vestimentum sed estimatio lane. Item ibi testator legauit aream deinde domum desuper edificauit. domus debetur. l. seruus filij. §. area. ff. de leg. i. quia area est fundamentum et pars potissima. Etiam quod testator mutando videtur in eadem remanere voluntate. Nec inpositio edificij sufficit ad mutationem voluntatis. primo quia voluntas remanet in legato et edificium sequitur suum significatum quod testator legat domum. Item ibi testator legat domum domum ad aliam aream reducit area debetur quia legatum tenet in tota re et quilibet sui parte Ergo et si in parte rei perimitur tenet tamen in parte remanente sed addito quod ex mutatione

rei nulla significat voluntatis mutatio. Sed si testator legat domū
que ad aream reducitur deinde aree edificiū imponit nihil debetur.
l. Si ita §. si domus in fi. de. ff. de. i. Ratio quia aīa domus est et nō il-
la quā testator legauit. Itē ibi testator legauit nauē destruitur
nauis et ex eisbe tabulis reficitur debet. l. Si res §. aream. ff. de so-
lu. Ratio quia est nauis ex eisbe tabulis refecta.

Mutilare est aliquod membrū amputare vel aliquod integrū
detruncare. ut homini manū vel pedem. vel aliquod membrum
auferre.

Mutuū est quod alicui proutatur ut tempore suo reddat. Et dicitur
quasi de meo tuū. Unde est nomen oppositum eī corrupto et in-
tegro. quia quod meū fūerat mutuū tuū facio. Unde res que
ponderatur ut argentū et similia que numerantur ut pecunia. et que
mensurantur ut frumentū mutuari prout. ut. l. ij. ff. si ce. pe. §. mutui
datio ubi dicitur quod mutui datio consistit in hijs rebus que potest mensura
numero et consistit. in. q. mo. re. tra. obli. in. prim. veluti oleo. fru-
mento pecunia numerata etc. Et licet usura sit quidquid accidit for-
ti in mutuo ex pacto vel intentione principaliter tamen in alijs rebus puta
vestibus vel alijs non in mutuo consistit etiam usura omittitur. ut
xiii. q. ii. c. plerique. et. c. sequenti. Usura est ubi amplius requiritur
quod datur. Pro quo distinguitur dupliciter usura ut. q. de. l. a. v. Sed nūquid
erit mutuum si quis oves ad numerum dederit. Respondetur quod non. quia
in mutuo inspicienda est natura et consuetudo rei mutuatae. Nam pe-
cunie consuetudo natura et aptitudo est ut ad numerum detur. l.
i. ff. de stralben. emp. et ven. Et sic de frumento. Sed libri eque oves
et similia non dantur ad numerum. nec sic ad pondus vel mensuram
eo quod res mutuata non est eadeque §. similiter reddi debeat. Et in huiusmodi
rebus non potest omnimoda similitudo inueniri ita quod res semper omni-
no similis vendatur.

Mutuū enim dantes et nihil inde sperantes. etc. de usu. c. consuluit.
et c. nauiganti et. in glo.

Nascisci est aliquid acquirere.
consequi vel adipisci. Vnde dicitur nactus sum illam rem
i. adeptus sum vel acquisiui eam.

Natura dicitur multis modis. Quandoque vis insita
rebus similia de similibus preceans. Secundo stimulus
vel instinctus nature ex sensualitate preueniens
ad appetendum preceandum vel educandum. Tercio
instinctus nature ex ratione preueniens ut est glo. i. di. i. Jus autem naturale

Natura'is dicitur filius ex concubina q̄ in domo propria teneat vni-
ca quasi loco uxoris. Et talis in bonis patris ab intestato succedit
in duas vncias patris substantie si alij filij legitimi nec uxoris
extant. in bonis autem maternis cum filiis legitimis succedit.

Natale dicitur scriptura cum annis domini et promulgata que deces-
bat lucium esse natum ingenuum. Et sic in legibus sanctorum
titulatur natale sancti iohannis quoniam mortem quasi tunc natus nunc quoniam mortu-
rus. vel dicitur prima natiuitas que est de iure naturali. Et omne ho-
mine dicitur liber. unde institutum est non effugere manumissionem nata-
libus. i. ingenuitati. nisi. de inge. in fi. Item dicitur seruus iste institui-
tur natalibus. i. i. titati quam habet ex iure naturali. ff. de nata. l. ij.

Naulum est vectura siue precium quod prestatur pro eadem facta collatione
inter vectores velentis pro mercede nauigationis illis que nauigiū
exercet vel ducit. Vnde iudo. de ro. in singularibus suis dicit ad questio-
nem tale nauem adduxit. vel mulionem aut galeam ad portandum familias
meas. Quid si moriantur aliqui in naui utrum pro illis nauita debeat nau-
lum vel pensionem habere. Sub distinctione si fit conventio de illis ducendis
vel ad tale locum deportandis tunc pro mortuis non debet solui nau-
lum. Si vero fit de illis pactum in naui ponendis tunc secus. Tercio
si dubitatur de verbis tunc etiam debetur nauulum. textus est sin-
gularis in l. si velanda in primis. ff. ad l. ro. de factu. Simile dicitur de
infante nato in naui. ff. locati. l. si adest. §. si quis mulierem.

Nauta est qui ministrat naui vel ducit nauem eam gubernans.
et ea que ad usum eius pertinent faciens.

Nauticus tiberinus est qui nauigat in flumine rome velendo
in romam vel extrahendo ad castra ut. C. de nau. tiber. l. ad castra
li. xj.

Nauticum fenus est quod propter nauticam pecuniam vel quasi nau-
ticam exigitur.

Nautica pecunia est que periculo creditoris in nauigio suscep-
to datur trahenda. Sed quasi nautica est cum periculum mutua-
te pecunie in fine recipio si aliqua conditio non existat puta si pesca-
tor non capiat pisces et homines.

Naufragium est naue fracta submersio rerum siue corporum.
Et dicitur quasi nauis fragium. i. fractura.

Nauicularij seu nauclerij sunt qui transportant publicas species
pro accus. C. de nau. publi. spe. trans. li. sup. rub. Et dicuntur etiam il-
li qui ante nouarias species a susceptoribus in provincia accipere et
romam vel in castra ubi erant milites deferre debebant.

Nausochonium est domus in qua iuuenes educantur.

De

Necessitudo est parēta vtrōq; cognatio. l. nō est singulis. ff. de re. v. glo. sic exprimit.

Nō p vtrōq; cap. ff. de acq. pos. l. qui absentis. §. i. De hac bictōe vi. c. de iudic. v. in aut. cui relicta.

Nec implicat sex cōtrariū exp̄sse vt nō. in. l. iur. ignorācia. c. qui adimit. ab ho. pos.

Negotiū est triplex scz cōmune publicū et priuatū. Cōmune q̄ ptinet ad dispositionē alicuius regionis Publicū q̄ ptinet ad regimē alicuius ciuitatis. Sed priuatū q̄ ptinet ad priuatā psonā Et istis tribz negocijs correspondet triplex dispensatō scz politica que cōsistit in p̄uisione pluriū scz totius cōitatis. Et hoc docet in octo libris politicorū aristotelis. Economica q̄ cōsistit in dispositione familie. Et habet in duobz libris p̄conomicorū aristo. Et monastica vel ethica que cōsistit in regimē sui ipsius tantum. Et illa tractat in x. libris ethicorū eiusdem.

Negotiatio est in cōmercijs sicut negociū in dispensatione. Vñ tam negociatio q̄ negociū aliqñ significat actionē alicuius rei cuius cōtrariū est ocū. Aliqñ actionē esse idem q̄ iurgiu litis. et sic quasi negās ocū c. forus. §. negociū. de v. sign.

Negligencia est eius quod fieri debet vel potest obmissio.

Negatiua apud iuristas est improbabilis vt vi. q. v. actor. c. §. p̄ba. l. actor. de elec. bone memori. d. i. vbi dicit negātis factū nlla est p̄batio subaudi directa qz qd nihil est nō cadit in sensum. Vñ sciendū qd multiplex est negatiua scz facti dicti iuris et qualitatē. et quedā mixta. quedā pura. Vnde negatiua facti duplex est scz pura. que habet determinationē t̄pis loci vel alterius rei puta qz est coartata ad certas psonas de q̄ est casus in c. de reo loco de p̄ba. v. coartata ad psonas capituli. Et illa p̄bati p̄t indirec̄te v. §. Si instrumentū exhibeat continēs stipulationē factā tali die vel loco ar. c. ex tenore de testi. aut nō habeat aliquā t̄p̄m determinationē et tūc p̄bati nō p̄t directe vel indirecte. Vñ on9 p̄bati trāfferē i adūsariū. et l. §. qz negociacionū non sūt cāe nec circūstācie q̄ sūt necessarie i p̄batiōe vt si q̄s dicit se nūq; contraxisse cum berthā. vel nō cognouisse berthā que dicitur negatiua explicata de fri. et malef. c. i. vel dicitur negatiua positio. Est em̄ positio negatiua implicita vt pono quod in electione tantū quatuor canonici presentes fuerint vt in c. cum ecclesia de cau. pos. et pp̄rie. Quas positiones negatiuas iuris rigore repellit sed equitas eas admittit si iudicū videbitur vt in c. i. de concessio. libro vi.

Etiam ibi. si aliquis dicat se esse non citatum et negatia facti mixta
dicat que cum affirmatiua implicite miscetur et illa que habet affir
matiuam implicite dicendo. Ego non renunciaui spem quasi dicat re
nunciaui coactus vel inuitus. Et hoc debet probari ab eo qui non
est super hoc de renunc. Sed negatiua iuris probari potest ut si dicat
quod alicui non potest esse testis debet hoc probari. Similiter si negat
emancipationem rite factam et negas aliquis iusto factum debet hoc probare
quod non sit factum de iure sed contra ius ut in l. ab ea parte §. i. ff. de
proba. ubi dicitur ab ea parte que dicit aduersarium suum ab aliquo iure
prohibito esse specialiter lege vel constitutione probari oportet. Ideo
respondet si quis negat emancipationem recte factam probationem ipsam
probare debet.

Negatiua vero qualitatis duplex est scilicet aut qualitatis intrinsece
aut qualitatis extrinsece. De qualitate intrinseca ut cum homo nasci
tur et tunc presumitur negatiua nisi probetur affirmatiua. Vnde si negat
sciencia probandum est hoc examinatione iudicis de proben. Cum in
apostolum. Si etas pro aspectu corporis si legitimitas aut ergo is
cui legitimitas opponitur est de his infamatus. Et tunc cogitur se pur
gare et tunc probatur. Dicitur ergo. Ille non est idoneus non est legiti
mus non est solutio et probari debet ab eo qui dicit quod quilibet pre
sumitur idoneus bonus et nisi contrarium probetur de presump. Dudum
de scruti. in or. fa. c. unico et nisi ius presumitur in contrarium. ff. de dona.
inter vi. et vxor. Quiritus. ff. de proba. Si pactum et l. si circographum
Etiam iudex qui habet hoc ex officio suo. cuncta rimari. c. iudicatem
xxx. q. v. et xxiii. q. viii. occidit de offi. dele. super questionum. §. intetio
nis potest et debet si viderit expedire et interrogare super negati
ua ar. ff. de interro. acci. l. vbi cumque. et c. cum iohannes de fi. instrum.
vbi iudex facit interrogationem quam etiam pars facere non poterit.
cum esset in causa oclusum. Faciunt non hosti. et Inno. in c. super his
de accu. Et maxime super negatiua vbi agit de salute vel periculo
anime ar. de re. iudi. c. latoz ad fi. Ex dictis elicitur quod quis in iudicio
excusatur a respondendo positioni negatiue. Ideo qui negat non pro
mit sed remouet siue sit negatiua implicita siue explicita quam faci
unt hee dictiones tantum solum et hoc et de positionibus §. viii. si pro
bat neutra predictarum poni posse. Nam positiones succedunt in locum pro
bationum ut in aut. de his qui in gradibus ad appell. §. si. vñ id so
lum veniet in positione quod in probatione. Sed negatiue et predictae nul
la est directa probatio ergo nec positio. et dat bal. ratioz quod respon
sio ad positionem fit ad releuandum ab onere probationis. Sed positiones
negatiuas non habet necesse probare ergo non est ei respondendum

Et ita dicit sentire glo. in l. ij. in §. quod observari. C. de iura. calū.
Si vero habuerit necesse pbare tūc deberet respōderi vt c. i. de con
fess. lib. vi. Itē dicit negatiuā positionē esse in qua ponit dicitio
absq. vt nō. C. de actor. C. de pba. in in. q̄stione l. v. q̄n ista dicitio
absq. veniat ad exclusionē alicuius affirmatiue et ita ex se nō
implicat affirmatiuē. Secus si implicaret illā vt. §. pono q̄ res
fuit absq. eo qd̄ ticiūm talis die p̄cuterē q̄ tota die fui absens ali
bi. Nam talis positio nō dicit̄ mera negatiua. quia oritur ex affir
matia sc̄z fui alibi. Et hoc tenet spe. in ti. de posi. §. videndū v. viij.
fa. no. in li. de muti. si. §. item verbor. Item q̄ p̄tes illud qd̄ po
nit si negatur necesse habet pbare. l. actor. f. al. que est canonisa
ta vi. q. vlti. actor in qua d̄ actor qd̄ asseuerat pbare se nō posse
p̄fitendo reū necessitati mōstrandi cōtrarium nō astringit. Cum
p̄ reum naturā factum negātis p̄batio nulla sit. Et sicue p̄positō
negatiua vt p̄dictū est sic etiā positō negatiua est triplex sc̄z fa
cti iuris et qualitatis. Et facti duplex sc̄z simplex et pura. Que n̄
habet determinationē loci tempis v̄ rei cōsimilis vt illa pono me
nō cognouisse bert̄hā. c. i. de fr̄ig. et m̄teri. rē. De tali etiā in c.
Cum ecclesia fuerit de cau. pos. Et alia impura v̄ mixta videlic̄z
que est certo loco coartata vt in c. p̄posuisti de pba. vbi p̄ loci i
sp̄ctionē p̄bat̄ nō cognita. Et habet in se sensum affirmatiuum
implicitum vt nō cognita. i. v̄go. Et dicit bar. de tax. in l. quiscun
p̄alle. se semp̄ defendiss̄ qd̄ qui p̄ponit negatiuā debet eā pbare
etiā si nō sit cōartata loco v̄ temp̄e quia intelligit̄ coartata p̄sona
p̄ponētis p̄ c. pleriq. ij. q. vij. vbi boni viri suffert̄ peccata aliena
et tacēt quia que sciūt iudicibz pbare nō possunt. Et hoc ipse idē
cōcludit. C. de ser. fugi. l. p̄alle. Donat actor quicquid velit affir
matiuē v̄ negatiuē p̄ intentionē sua fūdanda hoc pbare debet. et
nota quod antiqui doct̄res negatiuam p̄bari nō posse intellexe
re p̄ testes. Sed hodie iudex potest admittere positiones negati
uas que nō p̄nt p̄bari nisi per confessionē aduersarij si saltem l̄
videat̄ ei equū et expediēs. De hoc de temp. or. dilectus de eta. et
qua. c. vlt. Et est glo. an̄penul. in vi. de cōf. l. i. vi.

Nepos est filius filij vel filie. sed neptis filia eorundem. Etiam
nepos capit̄ p̄ filio fratris c. ij. de arbi. c. fundamēta de elec. li. vi.

Nepos postumus est qui post mortem aui natus est superstite
suo patre.

Uni

Nisi quod modis capiuntur vide per dominum in regula peccati li. vi. et d. a-
dione. C. de transac. Nam quoniam dictio nisi sequitur negationem tunc stat
inclusiue et sic ponit respectum excipiendi ut in c. p. tulasti et in c.
des de rescrip. c. romana v. ij. de appel. li. vi. Sed tunc precebit a fir-
matuue et hoc respectu excipiendi tunc priuat de appel. c. si vero
de sen. excom. cum similibus. Item si adicitur orationi affirmatiue pri-
uat de testi. c. de testib. in fi. Quoniam nec ponit nec priuat ij. q. i. hoc
est ratio. Nam oratio precebit non completet abate illum casum. In-
terdum ponit per sed xxviii. di. si deinde. Quandoque per si non ut c. pre-
terea ij. de appel. et c. quicunq. de sen. excom. li. vi. Unde quoniam ponit
nisi in sententiis et in ultimis voluntatibus videtur inducere conditio-
nem secus in contractibus. De hoc vi. per dominum d. v. s. Et dictio nisi
componitur ex m. i. non et si quoniam si non. Et sumitur tripliciter. Primo condi-
tionaliter. Secundo exceptiue. Tercio hijs modis simul. Item condi-
tionaliter dupliciter. Vel quod ad resolutionem vel quod ad dispositioem. Duo
ad resolutionem ibi. Vedo tibi fundum per decem menses infra mensem at-
tulerit meliorem conditionem. Nam venditio est pura solutio aduocational
quod resoluitur vel rescinditur si meliorem mensem attulerit melius per non
non stabit venditio. l. ij. s. si in die. ff. de emp. Item ibi lego x. nisi
navis ex affia venerit infra mensem dispositio est condicionalis quia
sensus est si non venerit legatum valeat et perficiatur. Similiter tibi le-
go nisi noluerit dispositio condicionalis et legatum condicionalis. et
est sensus lego si heres non contradixerit seu repbauerit sic appo-
sita condicionalis de si capitulum non ascenderit. l. si. ff. de condi. insti. Item ibi
lego x. adimo nisi navis ex affia venerit ademptio est aduocationalis
Et est sensus adimo legatum et nolo tenere ipsum si navis venerit et
quod ademptio est sub condicione videtur datum sub contraria conditione. l. q.
bus diebus. s. qui ticio. ff. de condi. et demon. Significat etiam excepti-
ue quoniam eximit seu tollit aliquid quod est in ordine precedenti ut non sit idem
ius vel idem defectus. Et hoc dupliciter ut premissum est scilicet affirmatiue
per ordines negatiua et negatiue per ordines affirmatiua ut nullus homo
currit nisi sortis ois homo mouetur nisi plato factus. l. ij. C. de transac. et l.
si eu in fi. ff. si quis cautio cum ibi non. Item in predictis ubi referunt ad
resolutionem et ademptionem facit conditionem. Et significat etiam tripliciter
exceptiue et sic condicionaliter significat et exceptiue simul.

Neophitus dicitur nouus in fide ut xlviij. di. quoniam a neos quod est nouum
et phiros quod est fides. Item dicitur nouus in religione e. di. sicut olim et
prohibetur talis ordinari duabus de causis ut ponit glossa in su. de temp.
or. s. sequitur.

Nihilominus et nihilominus differunt. quia primum includit

affirmationē secundū negociationem vt in l. qui nō est pmiss.
fa. testa. §. i. in glo.

No.

Nominato. i. eius. For officialium. vt. C. de peri. nominato. l. i. et
ij. li. xi.

Nomen quāq; idem est qd ius debitoris. vt in l. a diuo pio. in plu
ribus. §. vbi dicit qd primo debent venire. i. vendi mobilia. secundo
imobilia. tercio nomia. i. iara debitorū. et nominato. et specialiter i
§. sic quoq; et sequētib;. Item quāq; nomē idē est qd fama vt di
cēdo. melius est nomē bonū q̄ vngēta p̄ciosa. Eccle. di. Etia quāq;
capit̄ p̄ nomie rei p̄prio vel appellatiuo. Et sic dicit nomē p̄sonas
debet esse rei xxi. di. Cleros de p̄ben. cum scdm̄ ap̄lm̄ isti. de dona.
§. Est et aliud gen⁹ xvij. q. i. si cupis. De nomie p̄prio dicit qd si
militudo nominis inducit affectionem. ff. de le. ij. l. cum filius. §. pa
ter iuncta glo. et ff. de i. si quis infundi vocabulo vbi dicit qd
nomine p̄prio non est turba vel de cognomine dum in substantia
non erret. qz nomia hominū mutabilia sunt rez. autē imobilia.

Nobilitas scdm̄ bar. de sax. ferrato in tractatu de nobilitate
quē cōponit circa. l. si vt p̄ponis. C. de dig. li. xij. Post q̄tuor opi
niones de nobilitate quas reprobat. Nobilitas est q̄litas illata p̄
p̄ncipatū tenentē qua quis vltra honestos plebeos acceptus oñ
dit. Primo si q̄litas. qz potest adesse vel abesse p̄ter subiecti. cor
ruptionem. Nam mulier plebea nubēs nobili nobilis efficit. l. mu
lieres. C. de dig. et. l. femine. ff. de sena. Et hōi quib; imperator de
nouo cōcedit dignitatē vt in toto ti. p̄all. Ita mulier nobilis nu
bens plebea efficit ignobilis sicut ille qui p̄pter delictū pdit di
gnitatē. l. quociēs. et. l. iudices. C. e. ti. Et sic in aliquo tpe quis
est nobilis in alio ignobilis. ymmo in vno loco et nō in alio vt sar
racenus nobilis capt⁹ a xp̄iano est ignobilis et seruus. et ecōūso
Dicit illata qz null⁹ a seipso p̄t habere dignitatē vel nobilitatez
sed oportet qd p̄ alterū offerat. ymmo qui sua auctoritate assume
ret in crimē falsi incideret. vt in l. iulīa. maiestatis. ff. de fal. et i. re.
iur. c. i. li. vi. Etia qz dignitas inferā in aliū ex mera gr̄a cōcedentis
scz p̄ncipis q̄ nō recognoscit superiorē alias em̄ superior cogeret
inferiorē vt darat dignitatē sic q̄ ex debito. Possunt tñ precede
re aliq̄e causę ex cōgruo impellēt es cōcedentēz. vt sunt virtutes
et actus virtuosū. ff. de ori. iur. l. ij. in penul. et vlti. colū. et. Dicit
p̄ p̄ncipatū tenentē. Sed p̄ncipatum omnū tenet deus qui quan
doq; nobilitates et dignitates temporales immediate instituit qm̄
doq; alius p̄ncipis non recognoscens superiorē temporalem

Nam baro qui nō est miles pōtēst cēto casū facere militē licet cō
trariū nō. C. p. m. l. iij. C. de her. tu. et bar. m. l. fi. C. vnde libe. vbi
dicit qđ qđ est doctor rō potest facere doctor. nec militē qui nō
est miles. Possunt tñ reges vel duces extra p. gnū suū in alienis
partibz facere milites. qz ea que sunt volūtatē iurisdicō. vt ē
facere militem possunt exerceri extra terr. m. l. i. et. ij. ff. de of.
fi. p. cōsul. et lega. Dicit qua quis vltra honestos plebeyos. quia
plebeyoz quidam sunt honesti quibā viles. l. mulier. C. e. ti. licet
qđ honesti plebey sint magis accepti nō tñ sunt nobiles qz nobilis
est acceptus vltra honestos plebeyos. Et dicit acceptus qz nobilitas
cōsistit in hoc qđ pnceps facit quē gratū et acceptū licet in
ciuitatibz que regunt p populū nobiles sint interdū min⁹ accep
pti et plus puniant in penaz. impositiōe. Dicit vltimo ostēditur
quia si quis p mille annos viueret cum omnibz vtutibz et pnceps
eum sume diligeret et acceptum haberet tñ plebeyus remaneret
bonce mi eum inferē dignitas nobilitatis. pncipem quā ostēdit
acceptus vltra plebeyos. Et potest ostētio fieri vrbis expressis
hoc cōmentibz. l. ille autem. §. cum verbo. ff. de le. iij. Nam
nō exprimit vrbis et tuc debet fieri aliquo actu hoc quasi de ne
cessitate importate. l. herede. §. pompom⁹. ff. de acqui. her. vt si cō
cedit alicui officium qđ habet dignitatem vel nobilitatem anne
xam vt comitatum ducatum. etc. Cetera de nobilitate videlicet
quatuor opmōes et tres nobilitates. Et qualiter aliquis debeat
pbare nobilitatem vi. in tractatu palle. Et vtrum nobilis per in
gressu in religionis pdat nobilitatem vi. l. de ro. in singularibz
suis bal. m. l. de nob. C. de epi. et cle. et qđ nō fa. ff. de re. iur. l. i. qz
ra. que dicit iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt. Et no
bilitas est quoddā ius sanguinis qđ est incōmutabile vt in. l. ius
agnaciōis. ff. de pac. vi. glo. or. xxvij. q. ij. scripsit. xx. q. iij. p̄sens
clericus que volūt qđ sic quas approbat spe. in ti. de statu monac.
§. i. v. xi. Etiam domini de rota inter quos talis questio de facto
fuit mota allegabāt duas glo. apte volētes monachū nobilita
tem ptere. Primā in c. i. de purga. cano. sup. v. mgenus non est.
Secūdam in c. que de statu regu. sup. v. psonaz de lectu. Quibz
bus tñ nō obstantibz dñi de rota contrariū decimarūt p rōez vt ē

Qnō obtemperare. i. nō obedire vt qui sciens nō parat vocat⁹ a
dño vel iudice.

Qnō significat negatiue cōmūiter quia aduerbium negandi.
Quādo qđ tñ etiā significat affirmatiue vt ibi mittis mihi decem

et respondens quare non l. 1. §. 1. ff. de v. obliga. Nam sensus est quod p
mittis et consentis significato scripto ex dictione que iuncta dictio
ni non quasi diceret Non est ratio negandi. 1. assensio Et itam ibi si
interrogatus an velim adire hereditatem michi delatam respondeas
eum non videor. 1. de hereditate Secus si diceret hereditas non
displecet Nam tunc non videor adire. quia non sequitur non displicet ergo
placet. quia est medium inter non displicere et placere sed non placere
sicut est medium inter velle et nolle sed non velle Nec ob. l. cum
antea C. de arbit. v. te. h. c. Non displicet Et partes sententiam
ab arbitrio lata videntur a ppharo quia ibi non displicere capitur pro
pacere et hoc ex a pphatione arbitri Etiam quicquid duplicatur dictio
non tunc significat affirmatiue l. duobus ff. de v. signi. Nam due
negaciones faciunt unam affirmatiuem quia negacio destruit nega
cionem nisi pphabili medio pferentis inferat voluntas ut l. 1. C. de
ser. fugi. et ff. de offi. pfect. vrbis. l. pmulgaris et ff. de senato l.
femine Et de iur. E. si cristus in pn.

Notabilis. i. notatus. vel infamis c. ex pte aze de testi.
Non admitti ad partem capit pro ipso quod est non admitti facta
dispositio ad partes quia pars cui facta est non admittit Vel ite
quia in reru natura non est vel quia alias admitti non potest v. §.
legatum relictum est michi et postumo Postumus existens in utero lo
cet non admittat ad partem significat tamen me tantum admittend
ad partem si duobus in pn. ff. de le. 1. Ratio quia michi pars tantum re
licta est Et si dicat defigit iunctum quia non admittit ergo pars
eius michi accrescit ex dispositioe legantis ut patet in materia co
iunctionum et sic admittat ego ad totum Respondet quod non defi
cit iunctum in casu pmissio quia spes est eum nasci et admitti Item
ibi testator michi et ei qui capere non potest legat decem ego ad quoniam
quod tantum admittat l. Si ratio ff. de le. 1. Et intelligit bar. quod cape
re non potest quia auferet ei res a testamento tanquam indigno. et si
non admittit loco eius admittit fiscus. et sic pars eius non deficit
nec michi accrescit Item ibi testator legat michi et seruo suo proprio
ego admittor tantum ad partem l. plures. §. Si iunctum ff. de le. 1. quia
ex parte tantum michi relictum est et pars iuncta non omnino de
ficit. et naturaliter seu de equitate sibi debet Sed ibi legat michi et
illius non est in reru natura nec esse sperat admittor ego ad totum
l. Si duobus parte. §. si ff. de le. 1. Ratio quia pars iuncta omnino
deficit Item ergo in omni casu in quo pars totaliter deficit vel quia co
iunctum moritur ante testatorem vel relictum est postumo qui nascitur abor
tuus. vel si iunctum repudiat quia tunc pars iuncta omnino deficit
t. 1.

et ideo propter coniunctionem alteri parti accrescit licet de consuetudine
quarundam partium ut francie iudicio non significatius accrescens
di. Ideo quantumque deficit pars unius alter tantum ad partem admittit
tis scilicet sibi relicta significat ergo non admitti ad partem ipsam con-
iunctam ad partem tantum vel ad totum admittendum. ut si quodlibet
medium probabile declarat

Nolle et non velle differunt. quia nolo importat precise resistere
etiam contemptum et omnimodam contradictionem vel repudiationem et
non solum absentiam voluntatis. Sed non velle tantum aliquid et non om-
nem importat contradictionem ut non. io. an. de offi. dele. c. prudentiam.
§. Sexta. sup. v. non vult. Et quantoque capit nolo ut etiam non
importat precise resistenciam pro non velle. ut in c. firm. litibus de do. et
doti. ibi nolit aut nequeat scilicet id. an. et sequitur velle. Similitur domi-
ens non vult legere tunc et tamen expresse se legere non negat ut
non. de spon. c. ij. Et dicitur nolle componere de non velle. Alii tamen ta-
lem ponunt differentiam dicentes quod non velle significat privative.
id est non esse voluntatem seu motum voluntatis. Sed nolle significat posi-
tive id est esse factum non fieri vel non obtinere illud de quo queritur. Et pro
hoc dicunt doctores quod iudices deliberando de adu. dicit se non
velle adire. Nec verba non significant repudiationem. quia non velle
adire est non habere motum animi ad adu. Non autem per hoc sequitur
quod repudiet. secus si dicat. Nolo adire quia sensus est quod ha-
bet motum animi ad non habendum a hereditatem et ideo significat repu-
diationem fa. l. filij. §. i. ff. ad ter. cu. propter hoc dicitur lex quod in velle
et nolle est medium scilicet non velle et non nolle. l. i. §. sciencia ff. de tribu-
ac. Et hoc de proprio significato ubi. Sed ex circumstantiis possunt re-
cipi alia significata

Nota est idem quod infamia

Notare quibus est reprehendere c. fi. de sortile. quantoque in fama
re c. Accedens de purg. cano. quantoque considerare c. Cum olim ij.
de offi. dele.

Notarius est publica persona quia eius officium ad publicam utilita-
tem inuentum est. Et dicitur a notando quod est negocia hominis publice
et autentice in publica et autentica forma redigere. Et ideo dicitur scri-
ba a scribendo et tabellio seu tabellarius a tabula. Re. s. i. i. §. i. ff. de iur. iur.

Nochus dicitur illegittimus et. de adulterio. natus sic dicitur no-
cha febris que affligit ut quartana non tamen est vera quartana ut no-
tat gl. in §. p. l. ne. v. in fine c. nisi cum pridem de renu. Etiam
dicitur a nota id est infamia quia talis infamia incurrit

Notozum est triplex. quoddam est notozium presumptionis

scilicet quod est de euidencia iuris vehementis presumptum ut patet
mitas filiacio vbi non requirit alia probacio. qm de filiis prebati.
Na s q quod sit alicuius filius non potest vere probari l. lucius ff. de
heredi. et demon. unde filius est que nupcie demonstrant ff. de in ius
v. l. q. semper. ff. de iur. n. l. Nam si vir et vxor aliquem infantem nutriunt et
dicunt eum filium suum esse tunc presumitur eorum filius Est ergo noto
rium presumptio euidencia rei euidenter a iure presumpta Aliud est
notorium iuris et est clara iudicialis confessio incontinentibus probacio
et irretractabilis diffinitio de quo scilicet notorio hinc damnatus est vel
in iure confessus Et sic illud est duplex videlicet confessio factam
in iure et per sententiam iudicis ut in c. vestra de coher. et mulie. Ter
cium est notorium facti scilicet quod commissum vel factum non dubitatur
a populo vel maiori populi parte et per euidencia rei nulla potest ter
giuersatone celari Nec oportet quod omnes circustancie facti sint no
te ut c. vlti. de coher. et mulie. c. cum dilectus de purga. cano.
in fi. q. j. manifesta et c. se. Et illud notorium est triplex scilicet secun
dum triplicem distinctioem facti Quoddam est facti permanentis et
continui ut quod deus solis stat in palacio papinensi continue c. dilecto
de appel. et illud non indiget probatone Aliud est facti transeuntis
ut quod quidam in publico palacio occiditur coram populo Tercium
est notorium facti interpolati ut quod usurarius vna die tenet men
sam patam alia non Et illud sic describitur est quoddam intellectuale
et notum sic quod non potest aliquam tergiuersatone celari ut quod pre
sbyter cognoscat concubinam cum qua habet alia gradencia cir
ca focum panem poscencia De hoc plenius non per docto. in c. vna per
alle. tractatur materia notorii que est adeo intricata quod dicitur Jo. de
ligna. et dicitur Antho. de bu. quod multi loquuntur de notorio quod sit no
torium ignorantes Et in concilio basilienensi in sessione xx additus est
quartus modus vitra tres communes notozietatis scilicet quando sacer
dos mulierem de incontencia suspectam et infamatam tenet et per
suum superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit ut in decre.
quod incipit quicumque clericus in quo etiam notorii concubinarij a precepto
ne fructuum omnium beneficiorum super triu mensium spacio ipso facto suspendu
tur que fructus superiorem conuertat in fabricam vel in aliam euidentem utilitatem
ecclesiarum ex quibus isti fructus percipiuntur et nisi monitus concubinam di
mittat aut aliam non resumat omnibus beneficijs pueat Et non quod moderni
ponunt nouem genera probatorum que in iure formaliter differ
runt ut sunt argumetum. presumpcio. iudicium. fama. rumor. occultum. pene
occultum omnino. manifestum. et notorium. Unde argumetum est
Racio rei dubie faciens fide de here. cum ex inuicto de v. g. c. forus
tz.

Presumpcio est quoddam medium intellectuale veritatis eliciente
ex circumstantiis insurgens de p̄sump. Et studijs De illa qua fit ius
ris t̄atum et que iuris et de iure no. i. c. is qui fitem s̄ spon. v. glo.
no. de triplici p̄sumptione Iudicium est medium intellectuale
ex aliqua singulari circumstantia insurgens C. de ff. de rei ven. iu
dicia fama est illese dignitatis status vita et moribus cōp̄batus
Hoc verum s̄ fama hominis Sicut infamia est lese dignitatis sta
tus vita et moribus rep̄bat? Sed fama de aliquo negotio est medi
um veritatis eliciente et omninet clamorosa insinuatio insurgēs
apud totam vel maiorem p̄tez populi ex incerto auctore pueniēs
Rumor est p̄ticularis insinuatio clamorosa ab incerto auctore cō
surgens Pene occultum q̄d p̄bari potest sed difficiliter Occultum
omnino est quod nullatenus p̄bari potest Et subicitur iudicio di
uino de simo. sicut vi. q. 1. Si omnia Manifestum dicit q̄d de facili
p̄bari potest. et notorū s̄. descriptum est De quo etiā dat exem
plū de statua et p̄cussione vt no. in c. super eo de testi. cogen. et in
l. ciues C. de appel.

Novacio est prioris debiti a p̄oris obligatōis p̄tibus hoc volē
tibus exp̄sse in aliam obligatōem transfusio vel transactio v. g.
Debui tibi centum aureos sub iudicōe si nauis venerit ex affia pla
cuit inter nos nouare obligatōem vt illud q̄d debui tibi sub con
dicōe puge et sine iudicōe debeam hoc est nouacio ita q̄ prior obli
gatio adicionalis transie in posteriorem purā p̄ nouatōz Eodem
mō pone exēpla in similibz vt ff. de noua. et C. de si. p. to.

Novale est terra p̄cisa alias p̄termissa que p̄ annū cessat alij di
cūt quod ex filia que arboribus extirpatis ad cultum redigit Fie
ri nouale dicit Et vtraq̄ silarū interpretatōnum colligit ex legibz
ciuilibz Sed apud notarios romani pontificis nouus vsus obtinuit
q̄d nouale etiā dicitur ager de nouo ad agriculturam redactus de
quo non extat memoria q̄ aliquāto cultus erat vt in c. q̄d per no
uale de v. sig. v. de hoc.

Novum opus facit qui aut edificando aut destruēdo aut fouē
am faciendo pristina facie opis imurat Secus si vetus reficiat vel
incrementū iponat q̄ tunc non videt nouū opus Facere ff. e. ti. l. 1. q̄
nouū et s̄. si quis edificium

Novi operis nūciatio s̄m Dosti. est illē q̄ de nouo edificat in p̄
iudiciū alterius facta legaliter l. 1. ff. de no. ope. nunc. et p̄met ad
ea tantū que sūt solo nūta vt in l. 1. p̄alle. fit aut̄ ep̄clicis Primo
solo v̄to d̄cedo nūcio nouū opus et s̄ in loco edificij ip̄o dño noui
operis Seco p̄ iactū lapidis vel lapilli Tercio per iudicis p̄hibitōz

Primo modo nunciatus potest possessionem et facit aduersarium posses-
sorem v. g. Voluisti domum edificare in fundo meo et nunciaui tibi quod
non faceres hoc. de nouo opus nuncio. i. prohibeo. nunciatus vero secun-
do et tercio modo retinet possessionem sicut Bern. in c. Ex parte de v.
fig. 11.

Novum opus nunciare est prohibere ne edificium fiat. ut quoniam nuncio tibi
ne edifies in fundo meo vel per iactum lapilli presentibus testibus
Nec nunciatio habet talem effectum quod si edifies ibi sprete nuncia-
tione mea absque hoc quod caueas de ope demolendo seu destruendo si te
apparuerit iniuste edificare quidquam postea edificaueris siue iuste
siue iniuste totum debet destrui. ut l. 1. palle. §. opus nouum et §. nunci-
amus Et si aliquid in publico fiat omnes ciues operam nouam nunciare
possunt Nam rei publice interest quam plurimos ad defendendum su-
am causam admittere l. 11. in fi. ff. de no. op. nuc. Et dicitur in §. opus nouum
palle. quod si edificium non complectitur omnia opera ut §. de
interdictis

Noxa dicitur quod nocet vel nocuit ut seruus et ceruus autem aliud
animal nocens ut ff. de noxa. ac. in rubrica

Noxia dicitur ipsum delictum maleficium vel damnum datum Unde Noxia
delictum deliquens noxa vocatur ut illi §. nox. ac. in glo

Inu.

Nullatenus videtur in de vnica de sequitur in glo. p. optimarium

Nullitatis sine sunt multi modi ut non. Jo. an. de re. iudi. c. 1. vbi
remittere ad spe. de sen. pba. §. iusta Et sine nulla non meretur habere no-
men sine de re. iudi. c. fi. li. v. ff. e. ti. l. 11. §. damnatum Et in glo. fi.
in de vnica de sequitur palle.

Numerata pecunia duobus modis dicitur Vno modo respectu cre-
ditoris qui proprie dicitur numerare pecunias debitori ut sibi reddatur
Alio modo respectu debitoris qui proprie dicitur soluere creditori et
improprie dicitur numerare cum soluit quod debet Datur autem ex-
ceptio non numerate pecunie a creditore principali debitori vel fide-
iussori sed numeratio pecunie large ponitur hic pro omni re quam
quis numerauit vel soluit

Nummisma sicut quosdam est idem quod moneta currens et specialis
vel est idem quod nummus sed olim nummisma et aureus et solidus au-
ri idem erant ut C. de vel. i. §. li. xi. et C. de spor. l. 11. Et in euan-
gelio Mat. et dicit Christus li. v. ethimo. quod nummisma factum est non
ex natura rei sed ex lege

Numularius est numorum numeratio vel malleator Quoniam et
ipse accipit pecuniam et erogat sicut campfor et inde facit scripturam
t. 3.

ad quā frequēter recurrit in dubio vt p̄ eā patā et accepta p̄
bentur h̄ etiā argētarij dr vt s̄. talittera A.

CNummus. i. denarius de q̄ dicit p̄hs v. et h̄i. q̄ est mensura omni
um rerum quia est fideiussor nobis in omni necessitate p̄ q̄libz
qua indigens

Nūcius est qui vicem gerit ep̄le et qui sine mād̄ et lris mittit
qui est velud pica et organū et vox dñi mittētis ip̄sū r̄ large qui
libet nūcius pōt dici p̄curator sed nō eod̄verso

Muncupatio est quā in cereis tabulis relitatur testator dīctēs qd̄
hoc vult in h̄is cereis tabulis q̄ scripte sūt ita dico ita lego ita q̄
vos ciues mihi testimonium p̄hibeatis

Mucupare est palā nominare vel recāre et cōfirmare fm̄ v̄h.
li. v. Re. j. testamentū hūcupatiū.

Mūquā qñz idem est qd̄ raro j. q. j. nūquā.

Mundie sunt generale for̄ ad quod vndiqz homines ofluūt
et concurrunt

Mupcie sūt matrimoniū vel viri et mulieris iūctio indiuiduas
vite osuetudinē retinens diuini et humani iuris omnicatio xxx.
q. v. nullū Et dicūtur nupcie ex eo quia nubentiū capitū in solēni
benedictōe velabatur et q̄si nubi cooperiebant e. q. n̄ates et c. fe
min. e Et illud indiuiduū vite osuetudinē tantū valet sic cōsorcium
omnis vite et hoc q̄ntū ad appetitū quia h̄ac interlōem habē v̄nt
vt p̄p̄uo simul manere debeant quāuis post cōtractū matrimo
niū ante carnalem copulam possit alter altero inuito religionē in
trare Et qñ nupcie sunt p̄hibite celebrari h̄abet in c. capellanus
de ferijs Et in h̄is s̄sibz Aspiciens veterē circū qua si q̄s benedi
cta Non licet hic licet hic non licet licet hic hic non.

Mupcie scde dicunt omnes q̄ sequūtur p̄mas licet sint terciē q̄r
te vel quīte r̄c. vt quāto aliquis nubit alicui post p̄mas nupcias

C. e. ti. l. si quis. s. tale

Murus est vxor filij.

Munc nō. Archi. xliij. di. ego et glo. xxxij. q. v. Si adieris et si
militer v̄m. de offi. dele. c. prudenciā. s. vi.

Obligatio est iuris vinculū quo
necessitate astringitur alicuius solūde rei scdm̄
n̄e ciuitatis iura insti. de obli. in prim. Et est du
plex civilis et p̄torā Civilis q̄ aut legibz cōstituta
aut certo iure ciuili cōp̄bata ē S̄z p̄torā ē q̄
p̄tor ex sua iurisdictōe cōstituit q̄ eē on̄cariā vōē

Obtēmpare est obseq̄ vel obedire. vñ iussu iudicis comparē
Obaudire est quasi de mente deducere s̄m Jo. an. de elect. li. vi.
c. fundamenta.

Obscuritas est illa que fit in dictōe Sed ambiguitas que fit in
oratiōe vt nō. glo. ij. in l. veteribus ff. de pact. v. g. Vendit isti
mibi fundum et dictum est accedere stichū non apparet de q̄ sti-
cho. ergo non fit condemnatio in actione contractū nisi ostendatur
de quo sticho venditor intellexerit l. si in emptore in pñ. ff. de con-
tracten. emp. et ven. quia ratio dicitur actorē pbare et quia emp-
tor agit et pbat de sticho s̄ non de q̄ statur reo declaranti obscu-
ritatem Ceteris enim paribz reo fauendū est potius quā tē. vt in
regu. cum sint de re. iur. li. v. Itē ibi vendidit tibi domū locataz p
me cuiusdam. et dixi quod pensionē p̄mi anni habere. et sequēciū an-
noz tu haberes Et dixi ius pignoz vtrūq; secutus am dicit te.
quod ius pignoz p̄mo p̄tinet ad me p̄ pensionē p̄mi anni. et si
q̄d sup̄ est tūc pertinet ad te. et sic fit interpretatio pro proferēte
l. infulā ff. de pig. quia in p̄ncipali ego mihi p̄uidi p̄ius retinendo
pensionem priorē. ex q̄ colligit et declarat obscuritas que est in
accessione et significatur q̄d p̄ illa pensionē volui etiam p̄ius ius
pignoris retinere Itē ibi Si q̄s stipulat decimo kalendas intelligi
tur de p̄ncipali l. cum q̄ ha. ff. de v. obli. Ratio et q̄ rōne itelligēnt
de sebis eadem rōne de tercijis tē. et sic stipulatio reddere inutilis
Item ibi actor petit stichum in iudicio si reus dicit se intellexisse
nigro et actor de albo stas dicto actoris l. inter stipulante m. s. j.
ff. de v. obli. Quia actor ibi ostendit de quo intellexerit et qui sibi
debet. iteo p̄ eo debet ferri sententiā Nec debet reus audiri. qui a
de alio intellexit. quia non est oneris impediendi p̄cessū iudicij et
iusticie ner interest rei quod statur dicto actoris cū pbat sibi de-
beri et sic de alijs.

Obrepere est quasi latenter subintrare lxi. dist. Nullus inuitus
de cele. missa. Cum creatura et c. e. ne. in agro in p̄ncipi. de statu
monach.

Obrepticiū rescriptum et obrepcio Re. j. rescriptum.

Occ.

Occupare capiē q̄nq; in mala et q̄nq; in bona significacōne Et
p̄prie mobilia occupantur et immobilia inuaduntur vt in glo. su-
per hoc verbo in c. generali de elect. li. vi. v. concor.

Occultum omnino vt premissū est dicitur quia nulla racōe pro-
bari potest et tale vocatur secretum vel latens.

Occultū pene est q̄ p̄ paucos p̄bari potest et q̄d pauci scūt vi.
t. 2.

supra notatū in generibz pbacionum rē.

Off

Officiū dicitur multis modis Primo misteriu Secdo obsequio Tercio actus plene corrigentis xxi. q. i. monachus Quarto plebania de statu. mōcho. Quod dei Item aliquādo sumit p dignitate vel personatu de pber. Ad hoc de cle. non resi. Nui. de oces. pben. ca. ij. §. i. Aliquando p litigio xxi. q. i. de pñciū in ii. §. litigantes dicitur officium exercere Item is cui commissa est dispensacio habet officium Item cuiuslibet potestatem scilicet et tabellionatū Item de ppositura §. ppositio est aliud a dignitate et a personatu Et de simplex officium qñ quis habet ad ministratōem aliquarū rerū sine aliqua prerogatiua in choro vbi capitulo vltia alios sui ordinis rōe huiusmodi officij Et sic habet onus annexū sine honore vel prerogatiua honoris vt fundici procuratores Gastaldi i. q. iii. Saluator. v. in nomine Item vicdominus qui habet epatum disponere de habere officium. xcix. di. §. officium. q. i. si quis epus i. h. §. nec et plura vi. p. Archi. de ofue. t. i. in glo. Et hoc erat extra iura vbi tractat de dignitate personali et officio vt h. dictum est Item officium scdm cardinalem est potestas existēs in iudice exercendi omnia ea q. pñciat ad eius iurisdictōem et capitur h. iurisdictio gñaliter vt includit omnia pñtencia ad merum et mixtū imperiū Et loquitur de officio iudicis cuius iurisdictio officio iudicis mater ē sicut obligatio actōis nec est vtra opinio petri de bella pñt quod officium iudicis sit exercitū vel executio iudicis quia magis stat in habitu quam in actu Nec scdm opinionē martini appellari debet actio cui dñt surrogatum et cui surrogatur insti. in prim. in glo. iii. Item officium proprie dicitur quod homo debet homini ex natura vt in c. cum in officijs d. testa.

Officiū iudicis fm Goff. est potestas iudicis a iure assumpta Et habet locū tam in hijs q. an iudiciū fiunt quā in hijs q. i iudicio occurrūt faciēda et imploatur loco pñcipalis actōis cū alia ordinaria actio deficit vt in c. si d. offi. iudi.

Officiū iudicis est duplex scz nobile et mercenariū Nobile iteo appellat q. a seipso dicitur nec iure actōis seu obligationis vt puta si mīr or. petit se restitu. in integrū hoc non petit iure obligationis. quia iudex non fuit obligat. nec iure actōis h. iudicis officium misericorditer imploret rē. Mercenarium iudicis officium est seu sic appellatur. quia deseruit actiōem intentate puta peto a te viginti actione mutui iudicis officium deseruit mihi hac actiōe quia condemnat te vt restituas mihi viginti.

Officio sa' dicuntur que continent pietatem que nulli obfunt et a
licui p'sunt sicut a contrario testamentu' dicit' inefficiosi q'd est con
tra officiu' pietatis di. ix. si ad scripturas in glo. j.

Officina est quasi tur guriu' vel tegme' quando videlicet palee
id est stramina penitent' s. artores vt pastores subtus existent es
ab ymbribus p'tegantur

Officiales iudices Re. s. affessor.

Occasio differt a causa vt in c. solite de maio. et obe.

Ocium philosophicum est studiu' quia p'hus ociatur quado stu
det Sed ocium vulgare qm' vacatur ab ope serui et nota q' ocium
est triplex scz testatoriu' quod est ribaldor' q' apud' atenas suspe
debantur et de hoc dicit' q' q'ci ofitas et voluptas arma sunt hostis
antiqui ad miseris aias capiendas de renu' nisi cum p'dem. s. ve
rum si p'pter ergo dicit' beatus hiero. ad rusticu' monachum in e.
nunqua' de ole. di. v. Semp' aliqd' opis facito vt te dyabol' inue
at occupatu' Sedm' est restitoriu' quado quis cessauit a labore et ite
ru' accedit ad op' Terciu' restitoriu' quod dat' emeritis et seiba

Olo.

Olobus est vestis totaliter deaurata et dicit' ab olon. i. totum
Et differt a vestib' deauratis quia illa fiut in auro optimo q'd in
vulgari s' fulu' in legib' obrisiatu' illa de q'libet auro licet hoc s'
aur' toto similiter in totu' est et alia vestis que habet auru' tantu'
in pangadis vt C. de vesti. olobz. et aura. li. xi. in' rubri. in' accur.

Oculus est quadruplex vt no. Archi. xxxij. q. v. nec solo

Olfacere e' nassad' culu' ponere ita expit glo. in v. olfacit in l.
agazo. ff. si q'dru. pau. fe. di. Vbi agazo duxit equu' ad tabernaz
qui mule olfecit q' calcituit et agazoni crus fregit et s' q'd ibi to
m in' mule tenet de paupie alias g'naliter olfacere e' odorē odora
re et olfē odorat' et ab oratorib' ponit' p' scire vt dūdo tātā sunt
i me tua b'nficia vt q' h'ns pacto cōrespōde ā neutiq' olfacē possum

Om

Omnino tangit Archi. de pben. c. Si beneficia li. vi. et plenius in
c. licet canon. de elect. Et glo. in de. v. de vi. et po. cle. Et etiam glo
sa in c. et si cristus de iur. iur.

Oia p'phēdit singula s' si c'is dicit' sō tibi talē villā et omnia
iura q' h'eo ibi singla iur' p'phēdūtur s' nō intelligit' dare decias
et aliq' iura q' sūt mere spūalia a q' dictio omnia licet se extēdat ad
singula nō tñ ad ea q' sūt p'nt' nature alterius et iuris quaz ius
ad ea q' principaliter tr'asserunt Sed qū dat' aliqd' q' habet tem
po' ralia et spūalia iura cū omnib' p'inentijs suis. vt p'phēdit ha bens

possiones et decimas tunc omnia transferuntur simul secundum
Posti. in c. litteras de iur. patro.

¶ Omologare est idem quod confirmare vel ratificare. Et sic dicitur
quod arbitrium fit amologatum Alii dicunt omologare idem quod
consecrare

Op

¶ Opera est diurnum officium scilicet quo quis exhibet alicui pro die ar-
tificialem et non naturalem sicut dicitur Gen. 1. c. vespere et mane die
es unus Alicui ponitur pro breui tempore obsequio vel idem quod obseq-
um dicitur quod opera officium tempore limitatum ut l. 1. ff. de ope. liberti
Liminatio autem stat in disponencium voluntate quia pro contrahen-
tes potest limitari maiori vel minori tempore puta quod dies capi-
atur ad integram vel ad mediam noctem vel ad vespere tamen quod dis-
ponat contrahentes et erit lex Item in testatore et quando aliud non ap-
paret de die artificiali intelligitur quia ad hunc omnium fit re-
lacio Sed in proprie opera accipitur pro reuerencia vel obsequio ut
no. in §. libertis l. si non fortem ff. e. ti. et sic de alijs.

¶ Opinio secundum Guil. est dubia particularis arbitratio que a doctoribus
alicuius sciencie auctoritate habet Nec tamen non est proponenda veri-
tati Sed secundum Genf. est probabi. arbitratio doctorum non nisi obstru-
cione studencium in scriptis redigenda Et dicit quod habens pro
se opi. pot. in aliquo casu licet succubat tamen auctoritate illius opi-
nionis reuelat et excusat a contradictione expensarum Ratio quia a iure
doctorum habet auctoritatem interpretandi pro suo vitare

¶ Opinio communis est aliquid quam fama Nam opinio communis facit ius
C. de re iudi. l. 1. fama vero non facit ius Item opinio communis pro-
bat fama vero non. Item opinio communis differt a notorio quia opinio com-
munis est de longe preteritis que probari non possunt defacili scilicet pro
testimonium visus etc. Sed notorium est de presentibus vel prope preter-
itis que defacili probari possunt per testes diuisim Et quod opinio veri-
tati preferatur est glo. cum concordat. pro et contra habundans in iuribus in c.
nuper de biga. sup. v. tanquam Concludit tamen ibi quod casuali ut opinio
in potius stetur quam veritati in favorem contrahencium testamento-
sententiarum vel plura. Alio regulariter veritas preferat opinioni se-
cundum Bern. in glo. in m. c. ad auctoritatem depon. Etiam veritas preferat
auctoritati. i. Nemo iudex C. de ien. et interlo. oim iudi. Item consue-
tudini c. Si consuetudinem cum sex. c. se. dist. viij. Vbi dicitur veritas
valet et inualescit in eternum et vivit et optet in secula seculorum

¶ Optimates sunt quasi meliores et ditiores de populo ab opibus
dicti.

Oportet aliquando facit necessitatem in q. ix. non potest Aliqua-
to honestatem Item oportet significat tam p̄sens quā futurum
de v. signi. v. b. Et nō. glo. xxv. q. i. et glo. li. c. i. de p̄scrip. li. v. i. fu-
per. v. oportet

Opus nouum Re. s. nouum opus et opus laudat magistrū C.
de v. uen. l. ij. §. Cōt̄ aut̄ sic in au. d. monach. §. Sanxim⁹ col. p.

Oz.

Orbis dicitur q̄ sine liberis est vel sine m̄rimonio vt s. Celebs.

Oraculum. i. responsum quia p̄cādo impetratur c. p. tuas de ma-
so. et obedi.

Ora sine aspiratōe significat finē vel extremitatem rerum pre-
cipue regionum et vltiū p̄mo Regum xxiii. Saulo oram presci-
dit clamidis saulis ij. q. vii. §. de h̄is gen. xli. ad hebre. xi. fm Jo-
an. in cle. ij. de vi. et honestate clericorum.

Orophantroph⁹ ē orphanorū ⁊ pupilloꝝ tutor et adoleſcēciū
curatō q̄ eos facultatib⁹ et pentib⁹ q̄si destitutos suscipit alēdos.

Orophantrophium est locus in quo talib⁹ alimenta administran-
tur xxiii. q. vii. tributum §. quamuis et h̄e. in ti. de h̄is qui alieno
nomme in iudicio inueniunt vbi ponit quid sit procurator con-
iuncta p̄sona defensor. excusator. iudicus. p̄cong⁹. actor. vicedo-
minus. viccomes. gastaldus. tutor. cutator. ⁊c. Et de orphano-
tropho remittit ad l. orphanotrophus C. de ep̄. et cle.

Ortus olerarius est ortus in quo olus creſcit.

Ordinarius est qui iurisdictione vel principis beneficio vniuersaliter
iurisdictionem exercere potest vbi libet Item est is qui vniuersi-
tas causarum commissa est vnde secundum spe. officiales ep̄sopo-
rum ordinarij vocantur Item secundum Goffridū ordinarius iu-
dex est qui a collegio eligitur et a superiore cōfirmatur vt electus
in rectorem qui per cōfirmatōem sortitur iurisdictionem sicut et e-
p̄scopus in omnib⁹ preter ea que maiorem discussionem exigūt

Item secundum spe. ordinarius est legatus in p̄uincia super de-
creum. Et sunt duplices vndam habent administrationem vt
ep̄i habentes ep̄atus quos actu regunt. et illi habent restituere
in integrū Alij sunt ordinarij nō habent administrationem s̄ tan-
tū facultatē iudicādi vt fm iura cūlia ⁊ honore t̄m. ⁊ dignitatē
h̄nt rōe cui⁹ iudicare p̄nt h̄ q̄ in eos oſenserint l. i. ff. de iudi. Scdm
iura canonica sunt ep̄i renūciātes loco ep̄ali nō dignitatē retinen-
tes honore sine administratione. de renūcia. m̄i. cū p̄dem de ordi. ab
ep̄is. q̄ re. ep̄is. c. i. Itē ep̄s cui⁹ ep̄at⁹ oino destruct⁹ esset q̄ esset
ep̄us nullius tamē ep̄iscopatus fm Goff. in sum. de in integ. resti.

¶ Originarij Re. s. colon? Nam originarius colon? et ascripticius
ticius idē sūt in re sed eiusdē obicōis hō s rōe drūt. Nā ascripticius
dr qā sic ascriptus ē terris colēdis qd nō potest a cultura recedā
sine volūtate homini sui sed colonus qā tenet colere terram et ori
genarius quia ex origine sua adhaeret glebe ut s.

¶ Ordinarij locorum sunt non tantum epi sed etiam quicumq; infe
riores qui habent institutōem et destitutōem eum ab ecclesiarū
de offi. ordi. et c. iii. s. in conferendis eadē titulo lib. o sexto.

¶ Ordinaria onera sūt illa que ex cōstitutōe vel osuetudine p̄sta
tur. ut qd qlibet taz fundus vel domus quolibet anno tm deat p̄
stare dño suo vel p̄ncipi s; extraordinaria onera sūt q̄ extra cur
sum et morē exēopinato euētū vel casū seu necessitate emergēt
inducūtur. ut si dñs velit maritare filiā suā vel guerre immineat
et ideo a suis subditis exigatur aliquid

¶ Oriundus de ciuitate vel loco rē. dr is q̄ v̄l ibi vel in vico ciuita
tis illius ortus est ff. ad muni. l. Qui ex vico vel si pater eius inde
duxit originē C. e. ti. l. assumcio. s. filius et C. de muni. et orige. l.
i. et l. filios li. x. Et nō. i. c. v̄suarum de v̄su in v̄. alienigenas li. vi.

¶ Pa.

Pactum vel pactio dicitur a v̄bo
paciscor et sic describitur Est cōsensūs duoz v̄ plu
riū in idē placitū scilicet ad dandum v̄l faciēduz
aliquid alteri ab altero eoz ff. de pa. l. i. s. i. Et di
citur quasi de pace factum v̄l pacis actus et ponitur ibi in idē
placitum Nam non fit in eodem vero vel falso quia si duo vel
plures cōsenciant in hoc vero ticius est homo v̄l in hoc falso tici
us est asinus non erit pactum quia non esset obligatorium. talis
enim cōsensūs neutrum obligat alteri Item secundum quosdam
pactū est cōtractus. qā paciscendo diuersas in idē strahimus vo
lūtates Et capiē qñq; late p̄ eo qd nō transit in cōtractū nomi
natus vt venditio rē. Et sic omne pactū p̄t dici cōtractus in nomi
natus vt transactio do vt des rē. Nū q; stricte p̄ simplici pacto
gratis fco vt p. m. o. tibi. rē. Et sic a transactōe et pollicitatōe
differt qz pollicitatōe non offerētis Et affigē tria inter pactū
et transactōz. qz pactū est de re certa et non litigiosa et gratuita
Transactio vero de re incerta et litigiosa et non gratuita Et quib
factum habes etiā de v̄. signi. c. pactū Vbi dicit pactū est inter
ptes ex pace oueniēs scripturaz legibz ac moribz cōpbata Nāz se
pe ad pbacionem pacti interponitur secundum glosam ibidem
¶ Pactoz diuersa sunt genera Nam pactū ouentum dicit quō

fibi certis verbis et forma factum expressum ut re pactus est ubi §.
Nam clarum est pactum in verbis quia si verba sunt obligatoria pactum
est obligatorium si sunt liberatoria est liberatorium si exceptio in
ductiva tunc est exceptio inductiva ut si creditor tradit instru-
mentum debitori ex hoc significat pactum liberatorium factum a credi-
tore debitori ut l. labo ff. de pact. Racio quia ut reddicio instrumē-
ti aliquis operetur scilicet voluntatem creditoris liberare volens debi-
torem Sed ibi creditor pignus reddit debitori non significat libera-
cio ut l. se. ff. e. ti. q. si reddicio potest aliquid operari. si offerre utilitatem
debitori in usu pignoris Sed in casu precedenti in quo non operatur aliud
nisi ut dictum est ex quo patet quod reddicio pignoris non significat re-
missionem eorum Item si instrumentum debiti reperitur penes debitorem
ex hoc significat reddicio creditoris nisi contrarium probetur l. si cyrogra-
phum ff. de pig. quia instrumentum primum pervenisse ad debitorem per red-
dicionem et voluntatem creditoris et si debitor est extraneus Si ve-
ro familiaris i homo creditoris suscipiens tunc secus quia primum quod
faciliter potuit haberi in scio creditoris l. amca. §. ille C. de lat. li. li.
coll. Item si aliquid bona aduocatoris sunt per eum inuecta illata et reducta
re. Ex hoc concluditur pactum quod pignus constituit locatori ut l. certe iuris
C. de lo. et aduoc. et si ex eorum modo agendi quod inuecta et illata sunt lo-
catori vacata obligata quia ostendentes vident se referre ad eorum mo-
dum seu morem Etiam si verum simpliciter non solum in predicto urbano
sed in rustico et tunc demum obligata cum dominus sciat inuecta et illata
esse bona conditoris.

Pactum tacitum dicitur quod in veritate non est expresse factum sed ex aliquo le-
ge speciali ac si fieret statutum ex casu hinc iubet §. §. C. de iur. iur. C. de iur. iur.
mum a seyo et res meas intuli in hoc casu res mee illate per mercede
domini debent seyo iure et statuente vel iubente lege pignoris ita ef-
se obligate ac si specialiter et expresse inter nos concordatum esset et que-
tu dato tamen quod non inueniam et super hoc dixerim? Vel si pactum taci-
tum dicitur quod non est factum expresse ut cum aduocati domum non pangendo de pre-
ciobando iam in leges adhuc venit precium dandum ac si paciscen-
do ita fuisset expresse.

Pactum adiectio in diem tale est ut si vobis tibi domum et si pote-
ro habere maius prius vel quod ad mensuram ego repto ipsam domum.

Pactum legis promissorie est ut vendo tibi domum et si non solueris in
fra mensem volo quod sit inempta ut C. de pact. in emp. et ven. Item
ibi creditor paciscit cum debitore quod a debitore non petat tali casu in-
telligitur quod etiam non petat ab herede quia pactum quod quis sibi
pouideat solet extendi ad heredem quia per hoc videtur etiam heredi suo

puidere Et p hoc tractus obdionalis trāsit ad herede insti. 8. v. obli. §. ex cōdicinali Si vero creditor dicat debitoꝝ pascēto nō pe tam a te significat psonam tantum fieri videlicet qd a te tantū nī petam sed non minus ab herede petere possū et hoc faciunt ver ba a te q sic restringūt vt l. q in furtis ff. de pact. S3 si p pactū vn9 obligat se alteri facere domū trāsit ad heredes l. ces C. d. cō traxen. et omittē. stipula

¶ Pactum psonale est q nō generaliter fit s tantū p vna psona vel duabz Et dicit p tanto psonale. qz fit psona soli sic qd tali nī alteri pdesse possit vt si paciscoꝝ pecuniaz a te mihi debitam nō pe titurū a te s a tuo herede tūc illud pactū tantum psonaz tuā tuet et non heredem tuum

¶ Pactū reale vel in rem est gñale et nō otinet spēaliter vnaz bu as vel plures psonas sed generaliter cōplectitur omnes ad quas illa res ptinet vel ptinere potest. vt cū debitū meū omnino remit to tam tibi qm herediꝝ tuis ita vt cēs liberemini tu et hēdes et fideiussores. et nullus mihi referuet regressus ad pecuniaz vel ad rem petendā Item pactū aliud mediū aliud vltimū. et q ple ne vellet hoc exāminare traheret magnā caudam et cōtrauerfiā in ter doctores hē tamē cū paucis sufficiat

¶ Pactū ergo nudū dicitur potest q ab oibus iuris solēnitatibz desti tutū est. i. tam solēnitare v. h. qz solet ocedi et attendi in stipula cionibz quā etiā per oceptōem litterarū sed qn cyrographū nō me uenit nec aliud instrumentū super s. dicitur q nudū pactū ofirmat et dr nudū a cā q sufficere pōt ad perfectam obligatōem vt do vt facias. facio vt des. zc. Cuiusmodi quencōes dicunt cōctus in nominatū Item dr nudū a foro negocij. vt qn negociū nō incidit in certū nomē octus vt in noie empedōis vndicōis locacōis et si miliū Item nudū dicit a rei interuentu vt tali nō intercedat res que p slet suo interuētū perfectā reddē cāz obligacōis sic in mu tui dacione Item dr nudū a oimēcia quoniā si in oimēti p9 cōtra ctū ad dicitat pactū ex pcedēti obligacōe vires ohibet et videt in esse octui et cā. v. l. uere. v. pactū qn se factū ē et p9 o dicio nez intercedit res ne p s. interuentu rei Item pluribz alijs mo dis dicit s. m. diuersas opinio nes doctoz

¶ Pactum vestitum dicitur sex modis seuens quod sex modis ve stitur scilicet re. v. bis. litteris. consensu s. contractus. coherencia. et rei interuentu. v. l. secundū. in Goff ridū. insti. de v. obli. Et dicit Goff. quod pactum in rem est quāto generaliter paciscoꝝ ne pe tam et in psonam ne a psona petam ff. e. ti. l. item. §. pactum

Et nō minus ex verbis quā ex mente cōtractencium est estimābū
an pactū in rem vel in psonā fit plerūq; em̄ in psona pactū in se
ritur nō vt psonale sit pactum sed vt demonstrare cū quo fit fa-
ctum ff. e. ti. l. ij. §. pactoz.

Pactoz aliud vtile aliud inutile scz rōe psonarū vt furiosi qui
nec tacite nec expresse cōsentire possūt quare matrimoniu cōtē
renon possunt nec ad religionē se obligare et hoc de otinuo Sec⁹
si habgat lucida inuerialla vt vij. q. i. quāuis Quō enim reus con-
stituitur qui nescit quid facit xv. q. i. aliquātos Item pupilli q̄ nō
dū est tolli capax vbi vult obligari sec⁹ si vellet aliū obligare qd
pōt Itē in pdigo Itē monachi et regulares p̄fessi et cōuerfi nī
si otēplatōem mōsterij paciscātur cui p̄tales acquirūt Itē viri
et vxores q̄ sibi donare nō possunt sed vnder Itē rōe potestatis
Itē in legatis dū legationē fungunt Itē inter patrē et filium nī
si in castrensi peculio vel quasi Itē si res in pactū deuota nō sūt
in rerū natura nisi mora p̄cesserit Itē si hō. res sacra vel religiosa
deducāt in pactū Itē cessat pactū in collatōe rerū spiritualiū i. q.
j. quant pio et in rebū prohibitis etiā si iuramentū fuerit apposi-
tum vt in anime d̄trimentū vergentibz Itē pactū turpe aut rel-
turpis aut impossibilis d̄ iure vt de facto nullā obligatōz iducit e-
vlti. e. ti. scdm Goff. in sū. Dicūt autē pactū a pactione ff. e. ti. l. ij.
pactio vero a pace et actu. Nam q̄ pascūtur ex diuisis et strarijs
motibz animoz post multa variacq; certamia in vnā rōnantēq;
sentēciā auenire dicūtur C. de rōsem. ven. l. si volūtate ff. e. ti. l. j.
§. ouentōis Et h̄ pactū generale est ab oia q̄ strahūtur vel agū-
tur inter ptes cā strahente vel tollente obligatōis h̄ nomē ouē-
ciōnis gñalissimū est Nam et scolares in scolis clerici i capitulo
ppus in foro auenire dicūtur vt i. §. p̄alle. ouentōis vel d̄ pactū
a p̄cussione palmarū Veteres em̄ cū se obligabāt palmas p̄cui
ebant in signū mutōfide fidei Vñ d̄ pactū q̄si palme iētus Item
pactū puatoz iure publico minime derogāt et qñ q̄s possēt renū-
ciare iuri publico vi in c. si diligētī d̄ fo. spe. et ē glo. no. vt i. aūc.
vs sine ph̄m̄res colf. vij. q̄ exponit hunc articulum satis clare

Pactum p̄ donatōem Re. j. transactio

Pagani dicūtur in iure quādoq; h̄. rehu. seu heretici Itē quā-
doq; dicūtur puati hoies vt villani et omnes q̄ neq; milites neq;
magistri sūt. a pagos ḡ. ecc. qd̄ d̄ villa latie vt insti. d̄ mili. testa-
§. illis autem temporibz in fi. §. glo.

Pagaciū aduenticiū est peculiu quod ex p̄spera fortūa adue-
nit veluti ex testamento cognatorum vt etiam agnatorum

Pallum est insignē ornamentū archiep̄i vel ep̄i si ex privilegio sibi cōcedat sūptū de corpore beati petri in signū plenitudinis pōtiffical' officij vt de elect. significasti. et de aut. vsu pallij pal. c. ij. Vñ añ pallij receptōz ecclesia dicit' viduata vt c. di. quoniam in papa vero designat plenitudinē potestatis

Palatim aliter dicuntur vicarij quia quodammodo gerunt vicem principis secundum accur. in rubri. C. de pala. sacra largi. li. xij.

Palatinus comes dicitur qui curam gerbat p̄cipuam vt missis notarijs suis negligenciā iudicū argueret C. de offi. facto. l. nullam Re. s. colnes

Palla dicitur vestis qua altare cooperit videlicet lincus p̄ an̄ cōsecratus qui sup altare ponitur sup quē extēditur corpale Sumitur etiam quōz p̄ortina vel panno serico Vnde Leticie causa quibus est noy serica palla

Papa idē est qd admirabilis Et dicit' a pape interiectione admirantis qz vices dei gerit in terris Et vicarius illius est cuius est terra et plenitudo eius c. tua ij. de deciet ix. q. iij. cuncta p̄ mūdum hō est vicari' cristi cle. romas. de iure iur. c. p̄ humani de homici. li. vi. c. ij. et ij. de transla. Et quōz dicit' vicarius petri vt lxij. dis. ego ludo. tunc est in appria locucio. vel exp̄m̄. i. gerit vicariam quā gessit petrus Nam vicarius nō dat vicarium de offi. vica. cal. ricos. vnde poeta anglicus goffredus in poeria noua incipit Pa pa stupor mundi si dixerō papa nocenti Acephalū nomē tribuas tibi. si caput abdā hostis erit. et in fine subdit Nec deus nec homo sed neuter es inter utrūqz Vel dicit' papa. pater patrum secundum io. an. sup. d. papa in p̄hemio cle. Et illud qd fit auctoritate pape dicit' fieri auctoritate dei et hoc est verū si fiet iusta de causa de transla. inter corporalia Nam papa non subiacet legibus C. de legi. l. digna vox et ff. e. ti. l. prim ceps et dat auctoritatē canombus q̄ ab eo vigore sumūt et non econuerso c. significasti de elect. in glo. j. c. si aliquando de sen. excō. et eius p̄sencia supplet omnem solēnitatem. C. de test. l. omni Etiam papa solus est p̄toneus testis c. cum a nobis de test. Sed an locum habeat in hijs que papa viderit antequā vinit ab papae us ap̄cis p̄mociónē. dicit' ludo. de ro. per eugem. qd fuit unum fuisse a quatuor auditoribz q̄rum ipse vnus erat. et subdit qd certe multi multi misitauerunt finalit' reperit ipse duas glo. io. an. singulares tenentes quod sic de quo multum gauisus accessit dominū apostolicum sibi dicens. vna est in c. j. de remūti. li. vi. alia in c. ad aplice de re iudi. e. li.

et ita fuit iudicatum Item p[ro]m[iss]i p[ro]p[ri]e in numero plurali c. si a ro
monoz. §. decretales in fi. xij. di. vbi dicitur. quas beatissime p[ro]p[ri]e
diuersis temporibus ab vrbe romana tulerunt Item papa p[ro]p[ri]e
non habet dominiū rerum ecclesiarum licet hoc dicit glo. i. c. cū ve
nissent de iudi. Et hosti. dicit quod papa mutat dum viuūt q̄ora
ta rotundis et in omnib[us] potestatem habet p[ro]ter quā in fide vio
landa dicunt. ergo dicitur dicit glo. damnando q̄ papa solū ē ad
ministratoz et dispensatoz rerum ecclesie neq[ue] potest alienare si
ne causa rationabili igitur non dñs p[ri]mo fm archi. xij. q. ij. non
licet papa peccat mortaliter si alienat res ecclesie quod est vald[um]
notandum fm dñm pan. q̄b[us] ergo de inferiorib[us] p[ro]latis alienan
tibus rē. Item pa. fm omunē opmionē habet vtrāq[ue] iurisdictōez
sc[ilicet] temporalē et spūalē q̄ntum ad habitum non tñ debet q̄ntū ad
actum vel exerciciū mittere falcem in messem imparatoz in
gladio temporalis c. duo sunt et c. si imperator xcv. dist. c. licet ex
suscepto et c. ex transmissa de fo. spe. Nam exerciciū iurisdictōis
secularis de voluntate comisit impatoz q̄ solite de maio. et obe. pa
tet primū quia vtrūq[ue] gladium habuit cristus iuxta illud Ecce
duo gladij s[ed] cristus s[ed] a potestate debet p[ro]p[ri]e petro suo vicario vt
xxij. dist. c. i. quā suis successorib[us] transmisit xl. dist. c. i. Secūdū p[ro]p[ri]e
quia dixit dñe gladium in vaginā nō dixit p[ro]p[ri]e q̄si diceret tene
gladium temporalē in habitu non tamen eo vterē in exercicio. q̄
re pa. non vti debet gladio temp[or]ali nisi in defectum v[el] principis
negligenciam secularis et tūc habitum deducit ad actum vi. bo.
glo in v. discernit in c. quoniam dist. x. et glo. ij. r. nouit de iudi. et
ratio quare pa. non debet habere gladiū temporalis in exerci
cio vel in actu quia sacramentū altaris representat vniōnē cristi
ad ecclesiam et anime ad corpus sed mister cristi et ecclesie qual
est pa. q̄ se scribit seruū seruoz dei c. relatū de sen. excō. r. in prin
tecre. t. alis non debet habere gladiū q̄ anima diuidit a corpe sūt
ergo duo p[ri]ncipia in ecclesia vt c. solite p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e solē et lunā defig
nata Nam impator potestatem habet a deo app[ro]p[ri]e sed nō in
mediate q[ui] p[ro]p[ri]e mediū ordinatū a deo videlicet p[ro]p[ri]e papā a q̄ habet po
testatem collatiue hinc est quod imp[er]io vacante iurisdictio terra
rū imp[er]ij cōp[er]it p[ro]p[ri]e c. licet ex fi. p[ro]p[ri]e de fo. spe. sed non ecōē
videlicet q̄ vacante papatu impator succedat in spūalib[us] c. q̄lter
de iudi. fm lud. de ro. qui etiam querit quid in legato sedis apo
stolice an eidem etiam op[er]at talis iurisdictio vacante imp[er]io. et
videtur quod sic. qui de gremio p[ro]p[ri]e c. sub militibus ij. q. vi. et e[st]
vice funguntur dicit idē. q̄ contrarium est vrum secūntum spe.

in ti. de lega. §. nunc ostenduntur. §. xix. Racio quia nemo debet
ponere manum auctoritate generat. s. commissio in hijs que spe-
ciali prerogativa pape competunt c. quod translatiosem d. offi. de.
§. hoc est pape specialiter accessum in signu prerogative singularis
ergo r. l. hoc ludo. in suis singularibus et ubi papa non habet tem-
poralem iurisdictionem ibi non potest tollere legem quo ad forum
civilem. nisi in hijs in quibus vertitur periculum anime ubi tollere potest
legem quo ad utrumque forum. c. novit de iudi. c. vi. de prescrip. et c. fi.
de fo. spe. li. vi. sunt enim potestates distincte dist. x. quoniam ubi
de hoc et dist. xvi. cum ad veram et c. causam. n. qui si. fut. legit.
et tenet io. an. in regula possessor. de re. iur. li. vi. licet alij dicant quod
indistincte quod ad utrumque forum papa possit legem tollere x. di. disti-
tuciones et c. um. esses de testa. et quavis papa sit dominus mundi
et etiam imperator dominus mundi dicat ff. ad l. ro. de iactu in le-
te. p. cacio et vii. q. i. in apibus et in cle. pastoral. de re. iudi. fm. Jo. an.
Differenter tamen sunt domini mundi quia imperator sicut luna sub
sole ita sub apostolico dominus est quia est filius ecclesie et inclina-
vit caput suum episcopis a quibus excommunicari potest ut dis-
xvi. c. si imperator catholicus est et c. certu. di. x. in glo. ii.

¶ Sandeeta Re. §. digestu

¶ Parabolani sunt medici qui ad curandum egra membra vel cor-
pora debiliu deputantur dicuntur parabolani a pabula quia plura pro-
mittunt hominibus qua faciunt et quia sepius patolis vtuntur ut C. de
epi. et cle. l. parabolani §. tex. parolani qui ad debiliu r. c. r. ibi sex
centos precipimus constitui.

¶ Parafernalia bona vel res parafernales dicuntur res quas mu-
lieres iuxta dotem inferunt in domum viri a para. i. iuxta et fer-
na quod est dos vel donacio. Inde parafernale dicitur quicquid mu-
lier habet ultra dotem vnicunq. et si est consuetudo potest talia retine-
re pro se nec maritus debet se de hijs introuidere muliere in uita
fm. Hosti. de do. et dona. ppter nup. et mulier ppter fornicatoez
non solum perdit dotem sed etiam totalicium. i. parafernalia ut est glo.
singularis in §. totalicium in c. plerumq. de donacionibus inter vi-
rum et uxorem.

¶ Parentes sunt illi qui nobis cognatione sunt iuncti per cuiuscunq. etiam
lineam sexus hoc fiat secundum etiam interpretationem iuris dicuntur om-
nes ascendentes siue descendentes in supremu siue infimu per pater-
nam siue maternam cognationem §. fm. Azo ppter dicuntur parentes
vsq. ad tritauum. et ultra dicitur maiores et idem est de liberis
in descendendo

Pares curie dicuntur vasalli qui habent confimilia feuda a domino illius feudi de quo agitur prout notatur in capitulo ceterum de iudi.

Pancreatum est colluctatio cum fustibus vel locus linguis circumdatus in quo certo ordine stant pugnantes ut in pugilibus videtur glo. est in l. qua actione. §. si quis in colluctatione ff. ad le. acquil. Re. s. colluctatio

Paranymphus vel paranympha dicitur parans vel procurans sponsalia Re. s. proseneta

Parafede indeclinabile dicitur a para. i. iuxta et herede equo ducente redam a verbo is. ire. et reda s. m. Dugui. et hubulci et aurige domini parafede dicunt s. m. Accur. C. de cursu pub. l. i. li. xij.

Parafidicus dicitur a para vel paru et fidus. i. fidelis et pcos custos quasi paru fidelis ad custodiendum et obseruandum que obseruare debet ut colligitur C. e. ti. et li.

Paripus dicitur a parum et pus puris quod est custodia quasi parum custodire m. adata ut in l. paripu. C. ti. et li. palle.

Participium significat prout tempus eius vel aliud medium significare declarat s. s. ibi lego stichum seruum meum fugituum s. participium fugituum significat conditionem quia sensus est seruum qui meus est si erit fugiuus l. itaq. ff. si her. pet. et l. stichum ff. de le. s. ibi lego stichum seruum meum presentem vel receptum ex testamento ticij vel factum artificem et sic de alijs non facit conditionem quia hoc participia sunt presentis et preteriti tē

poris ideo non potest comprehendere significatum conditionis. Item ibi lego heredi ut acceptis centum a ticio restituat ei hereditatem significat conditionem l. attestatos ff. de condi. et demonstra. quia participium acceptis ablatiu casus etiam significat futurum licet sit preteriti temporis quia sensus est si acceperit centum in futurum etc. Item ibi vendo tibi certa vna etc. hoc pacto quod erunt s. gustanda infra certum diem hoc participium degustanda non significat conditionem quia vendicio est pura et si stare per emptorem quod non degustaret tunc die tali preterita periculum esset suum l. si quis vna in prim. ff. de peri. et como. rei. ven. Racio s. m. Bartol. licet hoc participium sit futuri temporis non tamen fuit adiectum dispositioni sed est actio. Etiam habet limitationem certi temporis alij nituntur dicere quod ibi significetur condicio resolutoria sed sic degustando respiciuntur vel apparet vna.

Participatio cum excommunicato duplex est. quedam inducit maiorem excommunicationem sed que fit in crimine de senten. exco. si concubie

et c. nuper. alia inducit minorem scilicet et que fit in locutione osculo
salutatione mensa thoro et similibus xi. q. iij. ipso iure cum excomu-
nicato et qui concouerint et alii quibus repellent tunc excommunicationes ha-
bes iij. q. iij. engelbrudam et de excep. c. a nobis de cle. excō. mi-
nistrā. c. si celebrat sunt autem quedam persone excepte que sine hac
pena excommunicatione participant scilicet vxor filius seruus colonus et c. xj.
q. iij. quoniam multos de sen. excō. quod in dubijs et c. inter alia se-
cundū Guil. et garfiam mittendo nūciū vel litteram excommunicatione in-
curritur minor quis q̄si loqui videt ff. de offi. p. l. licet et est glo. i.
c. statutus et c. eōstitutōnes de sen. excō. li. vj.

Pater est ille quem nupcie designant. i. presumunt esse ut dicit
Azo. in sum. C. de in ius vocan.

Paterfamilias dicitur is qui est sui iuris et potestatis proprie cuius
cūq; sit etatis sed filiusfamilias econverso Re. loco suo.

Patres etiam dicti sunt quos plebs sibi creauit ut ipsi plebem
excederent

Patres conscripti dicebantur quorum nomina in tabulis aure
is scribebantur

Patria potestas s̄m Azo in sū. C. e. ti. est ius quoddam q̄ hñt
hij qui sunt de imperio romano i liberos naturales et legitimos
quod ius alij non habent ut insti. de pa. potestate per totum

Patricij dicuntur deo quia potestate potestati p̄sumunt s̄m yfeli. ix. e.
iij. Etiam patricius est is quem imperator sibi elegit in patrem ut
insti. qui mo. ius. pa. po. sol. §. filiusfamilias et C. de offo. eiusdē li.
l. fi. Item in alia significatōe dicti sūt patricij quidam nobiles d̄ ci-
uitate et olim dicebantur patres principum sed ad cōsilia p̄standa

Patricida est qui patrem occidit alias in iure civili ponit̄ par-
ricida C. de hijs qui pa. vel li. occi. l. v. mica

Patricidium alias parricidū est homicidū nephandū q̄ om̄it̄
titur in parētes et in liberos i p̄ximos collaterales et affines Re.
s̄ ad legem pompeyam

Parrocchia est locus in quo tegit̄ p̄ps alicuius ecclesie deputa-
tus s̄m Goff. in fi. e. ti. et parrocchiarū diuisio incepit a dyoniso
xij. q. i. c. i. cōsistit autē ius parochiale in hoc s̄m Goff. in sū. eo. ti.
quod omnes parrocchiam in diebus d̄m̄cis et festiuis missam au-
diant in ecclesijs in quarū parrocchijs habitant ut c. e. ti. de con-
se. dist. i. si quis etiā consistit in decimis p̄sonalib; que ecclesie parro-
chiali debent̄ xvj. q. i. si quis laicus et in oblatōib; que dāde sūt
sacerdoti parochiali q̄ p̄ ep̄lo orare debet x. q. i. q. sacerdotes

Patrim̄ vel patrina d̄: filij vel filia sp̄ual̄ opatrū vel cōmatrū

matris vel patris quem vel quā quis de fonte baptismatis le uauit vel ab sacramentū confirmatōis tenuit

Patruus dicitur frater patris nisi pater alius

Patruus magnus est frater aui

Patruales dicti sunt quorum patres inter se germani vel fratres fuerunt.

Patruales sorores sūt duorum fratrum filie sicut utrumque appellatōne patrum committitur patruus magnus uidetur quod non ut in s. patruus magnus in l. iuriconsultus ff. de gradibus sed in oppositum quod sic aliqui defendere nituntur quia differentia addita generi conuenit ipse ad speciem sub illo genere ut animal rationale species est animal sic et patruus magnus species patrum esse debatur simile ff. de adop. l. i. ubi adopcio filij qui sui iuris est species est adopcionis

Propatruus est frater pro aui et abpatruus est frater ab aui

Patruus secundum canonem dicitur ille qui habet ius presentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticum sed secundum leges est qui manumissit seruum suum sponte a domino qui seruus dicitur libertus eius a quo sic manumissus est Etiam patruus quicquid dicitur aduocatus vel e converso aduocatus patruus causarum quia patrocinium prestat ut patrocinatur et in primo significato tria faciunt patronum unum Patronum faciunt dos edificatio fundus Res. s. ius patronatus.

Passim. i. indifferenter de app. cum sit romana et c. pastoralis de off. si. de lo. in glo. in. ra. c. in tractandū de iura callip.

Pauperies est damnum sine iniuria facientis ipse datum ut ab animalis quod sensu caret factum ut si equus tuus legetem meam pauperies vel aliter damnum michi dedit non enim potest dici iniuria Felice cum sensu careat iniuria si qua pau. fe. di. s. pauperies. dicitur glo. sa quod est mirabilis expositio et legalis Differunt autem damnum maleficium et pauperies Nam damnum fit cum animo iniuriandi vel ab habente animum iniuriandi licet non utatur alia patent locis suis de pauperie actione Res. actio.

Pauliana actio. Res. ibidem.

Pax secundum Goff. est discordie finis ut in c. i. de treu. et pace in g. 1. Item pax est vinculum caritatis ut in c. nouit. s. sed forsam de iudi. Et sunt sex cause propter quas non est pax inter homines Prima quia non puniuntur maleficia Secunda habundancia temporalium Tercia quia non pugnamus contra demones Quarta quia non confitemur damna litis ubi diuicias copiosas et animam perdimus Quinta dubium est belli quod non consideratur Sexta quia non suam precepta dei nec solui decimas et sic quicquid non capit cristus tollit sic. xvij. q. vij.

maiores hęc est glo. nō. de re iudi. li. vi. ad apostolice.

Pe

Peculium est pusilla substantia vel pecunia separata a rebus et rōmīs patris vel domini data vel pmissa filio vel seruo ff. de pe. l. depositi. §. peculium Et ē multiplex scilicet castrense vel quasi castrense pueticiū aduenticiū paganicū nō paganicū C. de bo. que libe. l. cū oportet l. cū multa l. cum non Itē peculium dicitur res paternal ff. de iur. dot. l. si ego tote Itē peculium ponit p hereditate vel patrimonio C. de epi. et cle. l. si quis p̄biter ff. ad trebel. l. cogi.

Peculium castrense est quod miles acquirit dum militat in castris et illud est filij plenō iure tam quo ad proprietatem quā quo ad usufructum

Peculium palatinorum dicitur eē castrense scilicet militū pallacij q̄ p̄ncipem sequūtī r̄ fm Accur. C. e. ti. l. xij. in i ubri.

Peculium quasi castrense dicitur illud quod aduocatus acquirit prestando clientulis suis patrocinium in causis vel quod magister grammaticus loicus vel rethoricus in scolis uo lucr at exercicio in l. si. C. de in offi. test.

Peculium aduenticiū est quod filio aduenit ab auo patrone vel materno vel ab altero ut ex prospera fortuna et ex testamento agnatorum vel cognatorum et qd sic filio aduenit ipius ē quo ad proprietatem patris et quo ad usufructum et dicitur alio nomine paganicū aduenticiū Itē aduenticiū ē ab impatore vel augusta dātū fuerit cōpatur castrense peculio in l. cū multa C. de bo. q̄ libe.

Peculium pueticiū dicitur illud quod de febo paternis vel dñicis p̄ficitur et filio vel seruo datur ut in eo negocietur et illud ē patris quo ad proprietatem s̄ filij vel serui quo ad usufructum et etiā alias dicitur paganicū pueticiū.

Peculium clericorum est patrimonium clericorum Nam peculium patrimonium appellat ff. ad trebel. l. cogi. i p̄n. Vñ illud qd a clerico vel d̄ p̄riū p̄hibet eius peculium d̄r. sc̄do mō tñ et v̄sualiter peculium dicitur solet filiorum et seruorum patrimonium qd eis a dño vel patre datur ut ff. e. ti. p. to.

Peculium clericorum pueticiū est qd de bonis ecclesie p̄cedit vel quod ecclesie contemplatōe acquiritur.

Peculium aduenticiū eductum est qd acquiritur ex opa eorum vel alias puenit ex intuitu p̄sone et hoc notat Goff. in sum. e. ti. r̄ d̄r. peculium a pecunia.

Pecunia appellat totū qd homines habent et dicitur a pecoribus

qui a quicquid antiqui habebant totum in pecoriis consistebat ut i.
q. iij. totum et sic funditur omni iuriter Quandoque tamen capiuntur
et str. ete solū p numerata pecunia ut xiiij. q. iij. c. putat quā et ibi
glo. als appellatōne pecunie oēs res continent C. de ostitu. p. l. ij.
etiā peculus ait nois pecunie appellatōe rem significari ff. d. v. sig.
l. ec. v. g. Heres factus hereditate adita vendidit eam et empto
ri p stipulatōem pmittit quāta pecunia ex hereditate ad ipsū per
uenit et appellatōe pecunie oīs res significat quia sensus est om
nis res quia ex hereditate ad me puenit et capiuntur significatum ex
dispositōe pcedēti scz venditōe hereditatis q oēs res significat Tē
ibi late significat dicēdo heres mi volo te restituere ticio pecuniā
meam. i. hereditatē Unde p mte est ac si dicat hereditatem bona
vel res meas ut l. nāq. s. ff. ad tre. s. ibi significat strictissime dū
filio familias prohibet mutuari pecunia qā significat pecuniā nūera
tam l. i. ff. ad sena. oful. maceiuncta l. s. et si. s. pecunie e. ti. rō ut i.
ulq. q. in pōn casus subiectus fuit ex fauore s ampliābus s b ca
sus subiectus ē ex odio s restringēdus ut i reglā obia s re. iur. li. vi.
¶ Pedaneus iudices ff. d. s. iudex et in littera T.

¶ Pedagia dicuntur q dant a transeātibus in locū ostitutū a pñci
pe et capiēs pedagiū d. dare saluū obductū et territoriū eius tenē
securū adeo q si aliq. derobet. i. spoliēt et est vulgare gallicorum
tenēt ei dñs terre rapinā refartire fm bal. in v. fi. feu. de pa. iura
firma in s. ouētiaulas fa. l. neqd ff. de incen. rui. naufra et no. Ar
chi. xxiiij. q. v. si q. pegrinoz s quidagia Re. s.

¶ Pecoris nomine continentur boues.

¶ Pecora ad quā pulsus est ius abducēdi vel appellādi pecus ad
quā fontis alieni iure seruitutis.

¶ Pediculi dicuntur quedam argentea sustentacula quibus vasa vt
res quilibet velut pedibus sustentat ita ponit in l. pediculis argētiis
ff. de auro. et argen. l. e.

¶ Pedetentim vi. in glo. j. in de.

¶ Pedagogus est ille qui ab inicio instruit pueros et s. a. p. eos
id est puer et gog. ducē qsi ductor siue gubilator puerorū isti. q.
ex cau. manu. nō pōt. s. eodē l. elyascēcia v. glo. pōt. em. mior. xx. a.
nis maior tñ xvij. manumittere pedagogū suū ut ibi dicitur.

¶ Pedamenta dicuntur sustentamenta pedū vinearum et dicunt gal
lice paxilli.

¶ Pena et suppliciu dicitur ut nō. Archi. xi. q. iij. nemo. p. to.

¶ Pene. i. quasi et no. iij. q. vij. c. qui sine

¶ Penes notat plene s. oēs caldini in cōm. to. de re. postulastis

v. e.

de ocef. pben. et dnam int'er penes et apud vice p. 10. Incomienf.
in l. si quis i tantam C. vii. vi. vbi dicit q' illud e' penes aliquē cuius
possessionem habet sed illud e' apud aliquē cuius solā detentōz ha
bet vt depositarius et comodatarius et dicit q' in bicta l. apud su
mitur impprie vt in l. penes ff. de v. signi.

¶ Penus notat Paulus in cōmento c. in litteris de resti. spo.

¶ Penitus nō. 70. an. c. 1. de supplen. negli. pla.

¶ Pena est delictoz debita cohercio vel satisfactio que lege vel
a ministris legis imponitur.

¶ Penam cōmitti est penam debere.

¶ Penitencia s'm Ambrō. e' pterita peccata plāgere et plāgēn
da iterū nō cōmittere Vel sic s'm Aug. Est qdā dolēs vmbēa pu
niēs in se q' omīssisse solet s' q' plura vi. in fctatu de pe. di. 1. ij. et iij.

¶ Penula e' qdā vestis q' nō vtebant nisi ciues romani q' fuit data
p'ri pauli q' dicitatē straxerat cū romanis et eē be at' Paul' ad
uerfus iniustus romanū ciuē se appellauit c. si in adiutoriu dist. x.

¶ Pensio est item qd census vel tributū.

¶ Pensitatōes publice s'm Azo. in su. C. si ppter pub. sen. ven. bi
cunt' annue exactōes tributoz. vel vestiu auri vel argētū q' a ctis
psomis ptabant' fisco s' pensioes publice dicunt' q' ad vias. vel pō
ciū refectōem ptaba sūt a possidetibz vt sic fiat omniū datorū q'
dā collatio et sic pensitacio e' qsi pensiois solucio.

¶ Pentateucū est volumē otinēs qnqz libros moysi a pensa. i. qn
qz et thecū mādatū qn rē. vt in c. de deci.

¶ Perangaria est seruitus psonaz et rerū et s' qsi p'ca et mag'
angaria Est aut' angaria seruitus psonarū et non rerū Itē pan
garie dicunt' exactōes et p'statōes patrimonioz scz onera qdaz
que p'dio incūbūt vel imponūtur et erant forte exactōes equoz vel
vctuarū ad portandū annonam militibz vt colligif C. de cursu
pub. an. in rub. li. xij.

¶ Perangada e' vestis de auro vulgari qd a gaybis vestimento
rum vel clamidū pmi solet vel vestis q' habet aurū tantū insupfi
cie Re. s. oloberus et C. de vesti. olo. et de auro. li. xj.

¶ Pēgrinātes large dicunt' oēs qui a loco suū domicilij p'fiscū
tur C. de incol. l. ciues Proprie aut' dicunt' romipete ap'loz et a
loz scōz limina et oratoria visitates xxij. q. iij. si q's romipetas
et c. paternaz et c. illi q' Etiā dicitur illi q' accedūt ad p'senciā dñi
pape vt e. ti. c. vnico et ij. q. vi. arguta.

¶ Peregrini dicunt' oēs q' nō sunt de ep'atu ordinātis siue sint cle
rici siue laici s'm Goff. in su. de cle. peg. qz tales recipi nō debēt ab

epo alieno ad Ordines vel dignitates aut ecclesiastica sacramen-
ta ut lxxi. dist. p. to. et in ti. de c. . p. p. Vñ clericus pegrin⁹ e q
in aliena puincia ordinatus

Peremptoriū dicit a pimento eo q omnino pimat vt termin⁹
pemptorius vltra quē nō dant vltiores dilatōes Sifr exceptio
pemptoria dicitur q pemit actōem Etiam dr citacio pēptoria. qā
oēs alias citaciones abbreviat et accelerat Nā de iure tres citatō
nes debent fieri aliq aliqs tanq otumax pumat iudex tñ pēpto
riā citatō; vel pemptoriū dicitū ex tante cā statim nūc pōt. et
idē opabit qd alie tres citatōes possūt opari.

Peremptoriū soluit. i. possibilitas ferēdi sīma
Per no. archi. xiiij. q. ij. . e. prō. . t. paul⁹ d. lisa. p. i. cie. . i. de sū. f.
et fi. catho. . t. io. an. de elec. ij. dudū in fi. ff. d. v. sig. l. vrbana. s. p.
notare vbi dco p notat pfectō; vt habeat in l. fi. tu ff. de l. p.

Pergula ē tuguriū vlobumbracio frōdosa et ponit in glo. s. cō
trahentes c. i. de fo. . li. vi.

Perequator ē q hoies et territoria pequat. i. vakte equat v l q
pōiū ppter defectū. eā pensioē vt pus affigt nouo possessori vt C.
de fun. p. imq. . i. fundi li. xi.

Perdelliones Re. crimē lese maiestatis.

Periphrasa est purgamētū v cortex pomi vel piri Vñ Tolle pe
ripfrinā et pulpā spernes arullam

Permitti dicit aliqd tribi mod Primo q nullo iure p hibeē se
cūdo qd oītra hūmanas ostitutes indulgetur Tercio illicitū vt
magis illicitū vitetur vt est glo. cum exemplis in c. omnes di. ij.

Permutacio sūm Goff. ē vni⁹ rei p alia dicatā pstatio vel vica
ria pstatōe mutacio et otrahit sicut plerisq placet qñ inter ali
qs oueniē et certa spes p certa det C. e. ti. qm afferis si em oueni
ret vt certa spes dareē p incerta vel ecōuerso nō esset pmutacio
h otrahit innoiatū sēz do vt des zc. et pmutatōis oēct⁹ iō fuit in
uent⁹ qz sepe poterat aliqs habere aliqd inutile sibi vel pui cōmo
di qd alteri mstū valē poterat z ecōūso z p ignōrābat qlic res
vni⁹ alteri⁹ fieri poterat ad qd iuēt⁹ ē ille otrahit pmutatōis s

Perpetuū qñqz idē est quob generale de elect. c. massana et c. vt
circa e. li. li. vi. . v. dicēdo edictio ppetuo sō ē generali phibemus

Perplexitas est ostringēs et inuitabil necessitas peccādi q p
uenit ex erronea volūtate vt c. i. et in sūma di. xiiij. . v. glo. to. Etiaz
de vria inte. mortalia et venialia ponit ibidem exemplum de iude
is crucifigentibus cristu. . et si qs respondet querenti inimicū si sit
in loco Item si vir denegat vel reddat vxori debitum petenti.

et declarat ibi oð nullus pöt esse pplexus inter duo malat sic p
plexio est solü ad stultam epimioz alicuius de hoc vi. in c. nerui. te
sticuloz xij. dist. vsq; ad fi. dist.

¶ Perpensus. i. perfecte pensatus et deliberatus de pacti. c. vlti. cir
ca medium li. vj. et sic dicitur in plexio de. iuris sanctio perpena
digesta cõsilio.

¶ Personæ quedaz dicuntur priuate in pprie vt ille que sunt exē
pte a iure cõi vt dist. iij. priuilegio vbi dicit q. priuilegia sunt le
ges priuatoz quedā vero dicuntur ppe priuate vt ille que nō ha
bent dignitatē iij. q. v. qui. cõtra Vnde clerici nō dicuntur puate p
sone cū habeāt dignitatē. i. ordiñe ecclesiasticū vt in c. pulegio
palle. et di. iij. q. iij. fm. 70. Item fm Alanū quedā sūt persone
publice q sūt in officio publico vt tabellio iudex. baliuus. alie p
uate que nō sūt in officio publico.

¶ Per iurū ppe dicit qñ aliq; iurat otra canonica statuta vel te
merarie Et dr multipliciter Primo. i. falsa iuracio q si ignozāter
adhibita omni diligēcia facta fuerit sic nullū peccatū est xxij. q.
ij. hoies Secūdo dicit transgressio liciti iuramēti z sic amoxale vj.
q. j. quicūq; illicitū autē scienter iurās peccat sed nō otraueniens.
Tercio dicit in discretū iuramentū et est veniale xxvj. di. §. crimi
nis in fi. Quartō dicit mendaciū iuramēto firmatū z ē semp mor
tale xxij. q. ij. qd est et est crimē adeo magnū qd cleric⁹ piur⁹ ab
officio et bñficio suspēdi dz capuenit de fideiul. c. inter de eccl. de
excep. pla. et c. q. elax. de iur. iur.

¶ Personalitas significatur per has diatōes tu mihi ego tibi zc
cum alio significato quod probabiliter cõcluditur et si nullo mo
do ncluditur tūc est impersonalitas qz actū viciat put rō dicitat v.
§. Ago qz ostituas te mihi soluturū debitum a ticio rñdens imp
sonaliter dicendo satisfiet tibi ab illo vel simpliciter satisfiet hoc i.
psonalis significat te non cõstituere mihi et q. nulla sit obligacio
autē si qñ C. de osti. p. R. d. qz is vba nō significāt aliū obligari nam
alius aliū obligare nō pöt nec verisimile ē quē iactare suū l. cū de
in debito ff. de pb. fa. l. arcanus ff. de ac. et ob. vbi nō fit Facil
interpretatō p obligatōe et l. stipuloz ista. §. si q; ita ff. de v. obli.
nā cõiter q; sibi acqre cupit iō v. h. stipulās vult acqre. sibi qre
licz q; dicitō p mittis x. n. expmet v. d. mihi v. tibi et alē rñdz nō
dicitō tibi tñ illa vba mihi et vbi supplēt z sufficienter itelligūt p
pter cām dictā vt in l. stipulo palle. Itē si q; stipulaf x. dare sibi
alē rñdz dari si nō dic a me valz stipulatō l. fi. §. fi. ff. si cē. pta. z l.
illa stipula ff. de v. ob. z ē sēl⁹ q; dabit p. p. p mittētē vel p alium

quia hoc significat illud verbum impersonale passivum dari. et quo
sequitur quod non est obligatus ad dare sed tenetur ad factum
per quod datur secus in illo qui promittit dare quia tenetur rem
accipientis facere quia verbum hoc importat quod ipse dabit Et si
diceret heres qui iussit facere quod tunc centum habeat tenetur pro se
dare l. si heres ff. de l. i. ita videtur in proposito quod promittens dari
debeat pro se dare Respondet quod hoc verbum habeat sol. hoc contrarium
quod significat iure dominij sed ex promissione non transfertur dominium
sed tunc Item testator legavit tunc servos quos ipse testator manumit
tere non poterat ut manumitterentur manumisti non possunt tunc
impersonalitas significat quod legatarius servos non habet sed re
manebunt penes heredem ut l. si quis ff. de leg. ii. Secus si diceret ut
manumitteret quia tunc remaneret penes legatarium l. si quis cum quibus
ff. de condi. et demon. R. quia ex significata ubi personalis imponitur
onus legatoris et si non tenet onus emolumentum penes eum tamen
remanebit et sic de alijs.

¶ Pertinere ad nos duntur que spectant aliquo titulo non causa
sua pignoris et que nostra non sunt sed esse possunt l. verbum pro
tinere ff. de v. sig.

¶ Pertinacia in malo pseuerancia in virtute dicitur Nam pertinax dicitur
valde tenens vel imprudenter durus irrevocabilis indocibilis et ob
stinatus fm Jo. an. in cle. 7. de sum. tri.

¶ Peticio hereditatis omnibus illis competit quod iure veteri vel novo
heredes sunt vel fuerunt extra possessores vel pro heredes qui possident nec
possunt dicere quod possident veteri iure veluti xij. tabularum vel ex tes
tamento novo iure velut ex senatusconsulto qui vero cum titulo possi
dent hereditatem non tenent petitionem hereditatis nisi in tribus casibus
ut si venditor non apparet vel modico distraxit vel de petio non est fa
ctus locupletior quibus casibus utilis peticio hereditatis liberis com
petit extra testamentum parentum et parentibus contra testamentum
liberorum et fratri extra testamentum fratris qui turpem personam
instituit heredem tunc autem de inofficioso utilis est quia competit a tem
pore adite hereditatis usque ad quinquagesimum ex hereditate non dicitur
contra scriptum heredem adicione iam factum dominum.

¶ Peticio hereditatis fideicommissoria competit ei cui fideicommissoria
hereditas restituitur ex senatusconsulto Trebel.

¶ Peticio hereditatis possessoria que dicitur bonorum possessio infra
annum utilis datur emancipatis vel suis heredibus infra centum
dies ceteris usque ad xxx annos perdurat insti. de lo. posses. in .8.
liberis.

Philanthropū item est salarium.

Pi

Pignus est res mobilis v^l se in ues apud creditore a debitorē tradita et collata ad prestandū securitatem et desolendo debito vel adimplendo promisso. Vel sic pignus est res obligata pro debito ad securitatem creditoris et d^r a nomine pignus q^z pignus vel manu traditur et cōsistit in re mobili p^{pe} quāuis p^{po} t^{ca} sit p^{pe} obligatio rei immobilis. Et d^r p^{po} t^{ca} ab p^{ps} q^d ē sub et t^hē p^o t^{ca} q^z si sup^o t^{ca}. Item pignus s^h d^{ap} i^a est q^d d^{at} p^{ter} rem creditā q^d d^ū reddit^r statim pign⁹ auferē cuius possessi onem ad tempus s^o lū o^{se} quie^r creditor ceterū d^{ñm} penes debito rem est et ponit i^{de} d^{iffer}enciā dicēdo pignera nato^r dicunt^r p^gnoza rerū subdens sed vtraq^z confundit auctoritas lectoris.

Pignus pretorium dicitur illud quod alicui a iudice datur pro maiori securitate rei p^{te} et ad iudicate vi. l. si decreto C. qui p^o in p^{ig}. l. ca. et l. j. C. de pre. p^{ig}.

Pignus est omitti in eum statū puenire v^l debitor d^{ñm} p^{ig}ri s^o amittit v^l g^o tradidi vel mutuauit tibi pecuniā sub pignoris cōdicōe et nisi statuto die pignus luas v^l redimas debiū s^o lūēdo q^o d^o ipsum committatur. i. amittatur.

Pignus est duplex p^{ro} t^{ium} et iudiciale. Pretoriū est qⁿ mittit actor in possessionem p^{ter} otumaciam rei in non comparēdo an litis ostest. vel p^o t^{ca}. Sed pignus iudiciale ostituitur quādo p⁹ sententiam mittitur actor in possessionem ob v^{icti} otumaciā in nō sol uendo tūc enim victor statim acquirat naturalē et ciuilem possessi onem de hoc no. p^o t^{ca} in c. ostingit de do. et contu.

Pignozare est rem aliquā p^o debito obligare creditōri v^l securior sit de solutōe debiti v^l est facere ostractum sic dictum.

Pignozatiō actio Re. s. actio pignoris.

Philateria dicuntur carte in quib^z continentur incantaciones xxvi. q. v.

Phitones s^unt incantatores vel diuinatores dicti a phitone qui fuit auctor diuimandi.

Pistores o^ly dicebāt faciētes panē pallacij qui suberāt omitti honoz vt C. de pisto. li. xi. f^o m. Accus.

Piscina locus dicit^r p^o nutriendis et osteruandis piscib^z deputatus vt qⁿ placuerit d^{ño} de ipsis capiat.

Pileus dicit^r a pilis q^z pilos capitis tegit et stringit f^o m. Jo. a. in cle. ij. de vi. et hone. cle. p^o t^{ca} et i^a dicit^r a p^o t^{ca} q^z d^o pilis factus est.

Pi

Placere .i. arbitrarī secundū voluntatem rōe regulatā et ē ac-
tum ponere in placencia vt in arbitrio vt in l. thays ancilla. §. so-
rore ff. de fideicomis. liberta vbi relicta libertate si herede placet
inspicitur quod bono viro placeret et p hoc descripte questio po-
ne cōdu xi famulū vsq; ad annū pacto appposito quod si mihi displic-
ceret .7. annum possim ipsum expellere qd non possim expellē nisi
ex causā ex qua vir bonus expelleret sed ex vsu cōmuni intelligē
di significat merā voluntatem et forte idem de iure scripto p l. ex
placito C. de rerum pmu. Ratio quia certū est qd placitū signifi-
cat ibi voluntatem faciendi. §. paul. insti. de straten. emp. vbi re-
cipit p mera volūtate §. n̄ obstat. §. sorore p̄al. q̄a ibi significat ā-
bitriū rōe subiecte materie s; libertatis vt facilius valeat Item
paria sūt actū ponere in alterius libito vel volūtate l. fidei assensus
ape p̄n. ff. de fideicomis. liber. in verfi. sed ita scriptum vbi ē idem
dicere lego libertatem si hēs voluerit vel si ei libuerit

Plagiarij sūt illi qui liceros homines seducūt vel suos alienos
furripūt et vendūt a plaga maris C. ad l. fa. de pla. l. fi.

Plagium est plaga vel dolor qui parentib; vel dñis infertur de
furceptōe filioꝝ vel seruoꝝ ab ipis plagiarijs auferē eim bonis
vel patribus per tales facultas filioꝝ vel seruoꝝ dicitur a pla-
ga quia est magna plaga patri vel dño fm glo. in rubri. C. ad l.
fau. de plagiarijs.

Plagiarius alias plegarius etiaz est idem q̄ fideiussor vt in c.
venientes de iur. iur.

Placet licet videat iportare omnimodā volūtatem pferētis tñ
meludit arbitriū boni viri l. thays. §. sorore p̄alle. nā licet dicā fa-
ciam q̄cunq; tibi placet intelligit tñ iuxta arbitriū boni viri l. si fic
ff. de le. i. vbi p bar. et nō. in c. de q̄ vult deo da iudi.

Pleno iure exponit .i. q̄ ad tēpalem et spūale iurisdictōem e cō-
questus §. fo. ope. et l. si decetens h; potestatem vel iurisdictō; vtrā
q̄ idē in c. qm̄ de pui. et xv. q. ij

Pluris idē intelligit in vto oīodā vt in cle. i. de fo. cōpe. §. an pos-
sides ecclesiā pleno iure possit ei? bona ouertere in vsū apriū et di-
citur qd non in glo. vbi ad mēsam in cle. i. de exce. pla.

Plebiscitū est q̄ plebeyo magistratu. i. tribuno n̄ interrogāte an
omnib; placeat plebs instituit dicta q̄ si statutū orta em̄ in ple-
bem et maiores ciuitatis rōne discordia plebs sibi leges cōstituit
que dicta sunt plebiscita vt ff. de origi. in l. ij. §. hisq; reliquis vō
populus cum senatoribus et patricijs ius sibi constituit quod dici-
tur lex populi antonomice id est per excellenciam.

scdm pñ. li. vi. et dicitur plebiscitum eo qd plebs dicit et sciscitetur
vel cogat vt fiat dist. ij. plebiscita

¶ Plus petitio est solius offerentis. pmissio ff. e. ti. l. ij. vel e plus
et aliter qua pactum fit ex actio et fit qtuor modis vnde dicitur
titur causa. tpe. re. q. loco. vt no. in c. y. de puls. peti.

Po

¶ Ponus differt ab onere quia ponus sr quoddam leue ⁊ qd
dam graue vnde dicitur ponus meus. corpus ego fero quocunq
q. vnero sed onus dicitur quia semp onerat et depmit

¶ Pontiones dicuntur quedam naues vñ dicitur si pontioibz tra
hiciaf. i. mare transferatur vl manibz transeat

¶ Ponearius dicitur est suarius Re. s. sitarius et dicebantur olim hij
qui custodiebant porcos ciuiu vrbis romane in pascuis et excusa
bantur a muneribus sordidis vt C. de sua. suscep. l. i. libro xi. secun
dum Accur.

¶ Portorium dicitur quedam pñtacio q. datur p nauium appli
catõe seu statõe et mercatõe quacunq. rapti in portu. vnde diffe
runt pedagia guidagia et saluaria Re. dicitur loco sup Et ista
omnia dicuntur portoria C. de vectiga. et commisi. l. ij. et c. sup de
v. signi. in glo. vi.

¶ Pontifices olim dicebantur impatores xxi. dist. clericos dist. xi.
de capitulis

¶ Pontificale est ornamentum episcopale ⁊ fm Hosti. est autem
ticum iste liber vt de ser. non ordi. c. consiluit et no. Jo. an. in cle.
unica de iur. iur.

¶ Pleruq. i. regulariter iusti. de legit. patro. tute. in fi. cu glo. in
apriatur ff. comodati l. si quis qui. s. fi.

¶ Plebs dicitur a ppo vt sepcies a gne q. ppls otinet miores et ma
iores nobles ⁊ ignobles. plebs vo tñ miores ⁊ ide plebiscitum. i. per
plebem statutum iusti. de ui. na. gen. et ciui. s. plebs autem

¶ Posicio fm Goff. est dictum quod loco interrogatõis ponebatur
olim hodie de plago ponitur et positue fit sicut olim interrogatie
fiebat. v. s. si volebam te ouemre hereditario tñ sic dicebam. to
mme iudex interrogetis hoc anepse fit heres talis et ex qua pte fit
heres hodie vo sic dicitur pono te esse herede tal. Item pono ipsum
ex asse heredem scz extitisse s. quia hodie simplicitate fiebant seu
fiant interrogatões sup positõibz igit alie describit a spe. e. ti. sic

¶ Posicio est breuis vboz formula mente ponētis omēs ad vita
tem eliciēda cepta et habuit h. vbu. opū nō solū ex vsu hoim diu
in cāis solito s. ex atiq. l. ff. de. ij. l. offēdim⁹. s. ex diliso ibi pono s.

Posicio igitur nihil aliud est quam dictum de crebilitate asserta in
vim prestiti iuramenti faciens ad probationem aut ipsam amminiculans
habens annexam interrogatorem aut indicis supplementem ar. in
aut. de hijs qui ingre. ad app. §. fi. coll. v. sic dicte ex comuni sensu
non tamen sine ratione ar. ff. de suppellect. leg. a. l. iabeo. inuente ut
partes exonerentur probationibus et ne fatigentur laboribus et
expensis ut §. fi. palle. Vel posicio dicitur dictum facti nondum pro-
bati per articulos distinctim rite loco probationis propositum spectans
directe vel indirecte simpliciter vel amminiculatiue ad intentionem
ponentis quod intendit probare ponens per confessionem aduersarii
sui vel eius procuratoris ar. de elect. dudum ij. de testibus presentium de
confess. statuimus li. vi. nec debet poni nisi ibi quod est facti ff. de tota p.
leg. a. l. i. C. de legi. l. leges Unde vocantur positiones in curia ecclesia
stica dicuntur articuli in curia seculari et differunt a rationibus.
quia rationes sunt iuris sed positiones vel articuli sunt facti Item po-
sitiones differunt ab interrogatorijs licet tam positiones quam in-
terrogationes fiant ut per confessionem aduersarii reuelatur ponens
ab onere probationis quia positiones fiunt assertiue et a parte sed inter-
rogationes fiunt interrogatiue et a iudice et ad positiones debet res-
ponderi per non aduocatus et quocumque fuerit faciente probationes
fieri possunt positiones sive ante litem contestatam vel post de hoc vi. glo. i. c.
de confess. li. vi. que plures ponit debr. et alleg. cum exemplis de posi-
tione ante litem contestatam et etiam post de exceptione quod actor sit
excusatus ponit reus hoc modo Pono quod percussisti talem in tali pa-
te corporis tali loco tali die talibus presentibus Item turbatus ex
tali causa animo iniuriandi illum qui tuderat clericus et erat in posses-
sione clericatus et sciebas eum clericum esse Item vidisti eum ferentem
coronam habitum et tonsuram clericalem deferentem quibus per actorem con-
fessatis probata est excusatio ante litem contestatam sed post litem contestatam
quod petat aliquem ab ecclesia quam contra iura retinet remoueri dicam
pono iuramento meo quod non habet et possidet ecclesiam sancti M. Item
quod habet et possidet ecclesiam sancti P. Item quelibet earum habet
curam animarum et eas post concilium acquisiuit hoc confessato succu-
bit reus nisi dispensationem vel iustam causam ostenderit Item debent fieri po-
sitiones super contentis in libello Et non quod multiplices sunt positiones una
dicitur posicio premissis et tali cogit iudex respondere ut in c. presentium de de-
testi. li. vi. nisi dubium est an premissis sit vel ne inclinabit se iudex ad
id quod verisimilius est et in dubio tucius est quod facit respondere ut de con-
fess. statuimus li. vi. ff. de interroga. ac. l. de etate §. ex causa et l.
vbiunq. eodem titulo.

Alia est posicio impertinens cui non cogitur quis respondere Te
quet am est negatiua posicio et tunc non debet admitti quia & his
affirmatiuis ponenda est Nam negatiua non probatur et id qd
ponitur si negatur ponens ipsum pbare habet ff. de pba. l. ij. et C.
e. ti. l. actor et de proba. quoniam contra falsam fallit quando ali
es quam ptalem posicionem probari non potest c. statumys pal
le. vel super facto pgnanti vbi indirecte probatur c. ex tenore de
testi. et C. de contrahen. et commi. sti. l. optimam Item posicio q
non reuelatponentem vel ei non potest non debet admitti quia
non debet quis ad probandum id admitti quod pbatum ei no p
telle l. ad probacionem C. de proba. ca. dilecti de excep. Item po
sicio que non facit ad causam vel que non est super re de qua agi
tur in iudicio vel super eo quod repellat agentem si apponitur ex
parte rei dicitur impertinens et non est admittenda Tez posicio
que dependet ex alia que fuit negata vel concessa non est admit
tenda quia sup eo no est amplius querendum ar. ff. nau. cau. po. sta.
l. licet ne responsioni sit contrarius sicut nauis ventis qtrarijs na
uigās vt in auc. de hys qui ingre. ad ap. §. i. col. v. et c. per tuas &
pba. l. generaliter C. de non. nu. pec. Item posicio implicita no debz
admitti ppter piculū piuri et ito debet diuidi. vt certū et verum
respondeatur ar. ff. de interroga. ac. l. de itate. §. qd autem et §.
m. hil quia etiā iudex cauere debet ne sit aiceps pxiij C. si adēsus
vendito. l. i. c. si vero de iur. iur. C. de iudi. vidui tol. l. i. Item nota
qd effectus posicionū est qui eas hñtetur habet p cōuictō. C. de
cōfess. l. v. mca. §. i. et positōibus non respondens habet p cōfesso
c. si. de iur. calūp de cōfess. si post pstitum li. vi. Item positōibus vbi
iuramentū est de veritate non pōt rñderi p pcuratorē nisi sit cau
sa vniuersitatis et ouentus c. pñenciū de testi. palle. c. pastoralis cū
sua glo. de iudi. Item positōnū utilitas ē quia aliqñ qd directe ne
gatur indirecte conceditur in toto vel in parte vt de iur. iur. ca.
cum impoicionibus li. vi.

Plus sub se minus cōtinet & §. licet patri vel marito occidere
adulterū cum filia vel vxore deprehensum p hoc significat qd eti
am licet vulnerare vel iniurijs afficere l. ne mea. §. ius occidēdi ff.
ad l. i. juli. de adul. qz plus est occidere quam vulnerare vel iniurijs
afficere quia illa continent et significant sub verba occidere Te
iudex defert iuramentū in litem et extat vsqz ad certam quantita
tē tamē licet ei cui defertur iurare in minori qnātitate l. videamus
§. penul. ff. de in lit. iuran. Te vendidiviniū quod est in bolio appo
sita est dies i qua vinū tollere debes nō tollis vel die nō apposita

te interpellato et expectato sufficienter nō tollis indigeo dolio.
quia sunt vindemie dicit tex. quod licet mihi totū vinū effundere
et tamen nō licet tantū ptem vini effundere. l. i. §. licet. ff. de pici
et como. rei ven. q. effundendo tantū ptem de dolio ita parū me iu
uare posset ac si nihil effunderem. et ideo rō non dicitur tantam p
tem effundendam §. si ptem tantum effudero obligor emptori et
si totum effundam non tenebo licet rogatus possim bene dimitte
re partem et sic de alijs.

¶ Pluralis locutio plura significat duoz tamen numero cōtēta
est c. pluralis li. vi. de re. iur. Quandoq; autem plura significat ge
minatiue in suas singulares sic q; quelibet singularis in vno solo
verificatur Quandoq; autem non geminatiue sic q; vna singula
ris per se non attenditur sed ipa pluralitas sicut aut singulari
cōcludit vlt qdlibet aliud pbabile mediū v. §. testator dicit lego
stichū et ticiū si mei erit cum moriar tūc alter b alienato et altero
non. iste nō alienatus potest peti a legatario licet em sermo plu
ralis sit oportet tamen accipi ac si sepatim dixisset si stichus me
erit cū moriar et stichus meus erit rē. vt le. falsi. §. si. ff. §. odi. et
demonit. Racio Bar. quia h̄ sepatio respicit diversos effectus et
sepatos. i. dūm legatarij quolibet et q̄a dua sūt serui distincti ita
duo dñi distincta et sepatā et sic sepatū effectus. Etiam id q̄a le
gati quēlibet notatim et sic referatur ad quēlibet distincte et hoc
ex fauore legati et testamētis sed ibi testator p duob; impuberib;
instituit filijs suis dicit si vterq; ipubes decesserit ticiū substituo
tūc si vnus moritur impubes substitutus nō admittit ymmo vt ad
mittatur requiritur vtrūq; decedere in impuberi et atq; l. penl. C. de i
pube. et ali. substi. Rō Bar. est ex dictōe vterq; q̄ est collectiua.
Alij tamen dicūt quod fauore institutōis dictio collectiua sumit
distributiue l. hoc ar. ff. de here. insti. modo omnis substitutio ē cō
ditionalis institutio §. rē. et sic Bar. in l. heres. §. q̄ ita ff. ad tre.
dicit q; in dicta l. penl. vno filio moriente impubere remanet al
ter filius testatoris qui ex presump̄ta voluntate excludit extrane
um substitutū ar. l. cum acutissime de fideiuss. ideo vno moriente im
pubere non existit conditio substitutionis et sic de alijs exem
plis.

¶ Pollicitatio est solius offerentis promissio ff. de polli. l. iij. et dif
fert a stipulatione et a pacto quod est duozum consensus atq; cō
uencio.

¶ Possessio secūdū Azo. C. §. acqui. et retinen. pos. est corporalis
rei detencio corpōis et animi et iuris amiculo concurrente

7^{imj}.
+

et sumit rō ex hoc quia hoc est voluntas pferentis declarata eo qd
alias hoc vba preter sempromissū nihil operarent sed ibi sumitur
inclusiue lego omnes libros meos tali pter ciphū argenteū quē
apud eū deposui rō quia hoc voluntas pferētis et vba pter ciphū
nō aliter nihil operarent nisi inclusiue exponerent Item ponitur
quāq; cōiunctiue non inclusiue vt ibi de hīs seruis qui sūt in patri-
monio pter x. quos legauit ticio lego x. seyo quā sensus est et x. le-
gauit ticio et sic p legatū factū seyo nō reuoco factū ticio et sic in-
tellige hōc cōiunctiue. i. otinuatīue sicut fit otinuatio p biddem et
quā cōtinuat oratōes Nam in p̄dictis legatis ticius et seyo nō sūt
cōiuncti cōiunctō que facit vnum corpus de qua in l. re. diuncti ff.
dele. ij. et id si in patrimonio essent tatum xv. serui et ticius habe-
ret x. seyo tantū v. l. vita legatum ff. dele. j. et est ratio quare sig-
nificat sic ipsa voluntas proferentis declarata ex iocatura qd testa-
tor nec vult reuocare nisi expressius apparet si enim hō casu po-
neretur inclusiue tūc seyo haberet x. legata ticio et cū hoc alia si-
bi legata scz seruos in patrimonio existentes et per hoc esset reuo-
catū legatū ticij qd nō est dicendū Item ibi cū p̄dicat dispenso
tecū vt alia bñficia pter obtenta possis obtinere ponit etiam con-
tinuatiue siue cōiunctiue Nam sensus est talia obtineas cū obtētis
et super istis tentis dispenso ita qd obtenta non includuntur in di-
sp̄ensatōne vt in ca. dudum de elect. quia hoc non videt de volun-
tate pferentis nisi expressius declaratur eo qd dispensatio in casibus
odiosa semp̄ restringit Item exclusiue nō exceptiue ponit p fine
vt ibi pter specie. i. sine spe et sic dicit dilatio banda est illi que p-
ter spem trahitur ad aliqñ iudicem l. si quando C. de dila. ibi em̄
nō ponit exceptiue nec inclusiue qz oratio illa hoc nō patit et sic t̄a-
tūm ponit exclusiue et sic de alijs.

¶ Preterire est testatorem obmittere aliquem qui suus heres est
eo non instituto siue eo ex hereditate vt habuisti supra de heredi-
bus.

¶ Pretericio dicitur talis omisso vel exheredatio fm Azo. i. sum.
C. de libe. preta. vel exhereda. instatu. de heri. qui ab intesta. deser.
§. eadem vt supra.

¶ Pretor est qui in vrbe romana iudicio senatus ad dissipandum
vel disceptandum dubios actus et causas ordmabatur Et erat of-
ficiū annuum vel annale quia solo anno durabat Et antequam
a populo romano ad p̄ncipem translata fuisset potestas vt ante
quā rōna pot̄ estas sub imperatore veniret habuit potestatem ple-
nā faciēdi ius et statuta et edēa. cui⁹ edēa iuris onerarij noie cēset

Possessorio s. bonorum possessor ut filius emancipatus
vel agnatus qui dicuntur bonorum possessores ex bonorum edictali et d
cretali Nam statim ut habent edicta et decretam possessiones ex
hoc habent interdictum decretum ad hoc ut consequatur heredi
tatis possessione dicitur heres et bonorum possessor ut s. bonorum posses
sio vii. aditis hereditatis heres non desiderat auctoritatem iudicis s.
bonorum possessor requirit auctoritatem et pacientiam iudicis insti. de
bo. pos. §. quis autem.

Possessorium iudicium est triplex scilicet pro possessione adipiscenda re
tinenda et recuperanda ut in ea. pastoralis de cau. pos. in glo. iiii.
et vide s. interdictum.

Possidere naturaliter dicitur quis cum est in re vel eius parte vel saltem
cum res est in conspectu eius ut ipsam videat vel partem eius secun
dum Azo. in fi. C. de acq. et certi. pos.

Possidere civiliter dicitur quis cum nec est in re nec res in conspe
ctu eius sed possessionem in solo animo habet et rem de iure retinet
scilicet quod talis sit persona in qua catere possit homini possessio ut non. Jo. a.
in regula sine possessione li. vi. et allegat ibi iura Nam laici quibus de
facto possident decimas et spiritualia ut non. Bar. brix. xiii. q. i. in prim. in
glo. mag. in fi. Nam aliud est possidere et aliud legitime posside
re de resti. spo. ad decimas li. vi. Et non. quod possessio civilis et natura
lis sicut vel civilis tantum requiritur ad prescriptioem s. naturalis tan
tum non sufficit nisi alias civiliter possideret ut tractat plix. dy.
in regula sine possessione li. vi. Et est ratio quia habens naturalē tan
tum acquirit eam clam per introitum quando dominus est absens quem credit sibi
gestioem moturum et sic mala fide habet naturalē ergo non prescribit.
§. qui ad nuditas l. clam possidere ff. de acq. pos.

Possidere clausus est absente domino et fructuario excluso claculo pos
sessionem ingredi ut dominum possessione puet.

Possidere vi est violenter possidere.

Possidere precario est rem ad petitiones vel precibus meas mihi. scellam
ad usum possidere quod diu patitur is qui concessit.

Possidere per indivisum est aliquam rem ita possidere ut nullam partem
in ea habeat ab alijs diuisam vel ut nulla sit pars quae possideat sepa
tam siue diuisam.

Possidere pro herede est ita possidere quam putat se esse heredem
verum cum non sit.

Possidere per possessorem dicitur ille qui ita possidet quod scit se nul
lam causam iustam possidendi habere ut si interrogatus fuerit quare pos
sideat vel quo nulla rationem pretendit quare possideat s. dicit possideo

¶ Possideri proprie dicuntur immobili eo quod eis per se ius quod insitit. vna planta venit ista possessio.

¶ Possidetur autem si iure quod iuste hoc iuste quod bene. quod autem male possidet alienum est male autem possidet quod male suus vti vel aliena presumit de v. sig. ius dictum est.

¶ Possessorie facere causa rei seruande sicut in possessionem mittere est v. §. C. ostendisti talem fundum esse tui et perasti iudex per executores suos mittit te in possessionem et facit verum possessorem. Item volui agere contra G. et cum viciari feci ad iudicium et contemnit venire et iudex mittit me in possessionem illius rei quam petebam non ut faciat at me verum possessorem sed ut in fundo maneat causa rei seruande et custodiende et rem illam tenebo donec probauero meam esse et si abusus meus tandem tempore affectus moueatur et de contumacia sua resipiscat et sic cum litere si velit aliquid dicere habebit. de hoc super mittere in possessionem.

¶ Possidere debere ff. de libe. et postu. l. place. regulariter tamen contra tit. ff. de offi. p. b. l. sepe cum se et de illi. non quicquid et C. quomodo et quando iudex l. i. Et multis modis dicimus posse unde Possidere quidem rebus dant ius natura potestas Officium ihericum quantum diuina voluntas de hoc vi. glo. in c. sciscitatis de rescrip. et ibi not. Nam posse dicimus etiam illud quod licet et sine incommodo nostro possumus ff. de v. sig. l. ne procul in si. simile de cont. i. insti. l. filius qui in si. ff. vbi lex. vt generalis et dixerim que contra bonos mores sunt. nec facere nos posse credendum est vt xxij. q. ij. faciat homo vbi etiam de multiplici possessione et Anno. de coe. pben. accedens et ff. de re. iur. l. in demnatoe vbi glo. et in. q. vi. hoc quoque C. de legi. non dubium.

¶ Post quodque etiam notat statim post inchoationem vt l. ij. §. Item mutuam ff. si cer. peta.

¶ Potest necessitatem importat interdum ff. de offi. p. b. l. sepe et l. se. de hoc ff. de iud. l. non potest vbi plene et est glo. in v. non potest in regula beneficium de re. iur. l. vi.

¶ Postliminium est ius amisse rei recuperande ab extraneo et in statu pristinum reducende quam quis propter captiuitatem vel perueritatem amisit moribus et legibus institutum vt colligitur ff. de e. p. l. et postli. reus l. postliminium primo. Unde per hoc ius recuperat quis cum a captiuitate restituitur iura que amiserat et ipso reuerso fingit hoc ius ipsum semper in ciuitate fuisse Unde breuiter postliminium est ius quo restituitur res vti capta vel prescripta ab aliquo alicui quod pro captiuitate amiserat xv. q. in. propterea. Sed autem a limen. et pro. iuxta quod

suxta limen ton us sue semp sui set et possedisset vel quia captus
ab hostibus et ultra limina meri imperij deductus postea infra lini-
na reuertitur Nam sicut limina sicut i domo que fine quēdā faciūt
ita et imperij limina veteres voluerunt esse sicut in Azo. C. de capti. et
postli. reuersis et insti. qui mo. pa. po. so. §. dictū aut est postliminiū
Et dicit l. quod omnibus eque postliminiū est. non solū hīs q̄ pū-
gnare possūt s̄ omnibz qui eius nature sunt vt cōsilio vel alijs mo-
dis vtilis esse possint vt ff. §. casti. et postli. reuersis et deuoto ex
multa in glo. vi.

Posterior lex vel posterioris statutū rescriptū vel pactū derogat
priori quāto cōcurrūt §. §. Lex p̄cedit et lex cōtraria sequit tunc
prior tollitur etiā de ea non facta mencione l. nō est nouū et l. sed
et pastores ff. de legi. dum dicit lex licet cōtraria fuit de hoc c. i. de
cōstitu. li. vi. ratio est voluntas cōdentis legem et sumitur signifi-
catum ex sciencia potis legis et cōtrarietate posterioris Nam cō-
dens posteriorē scit etiā in priorē. quia p̄nceps habet omnia iu-
ra in sermōe sui p̄toris §. i. p̄alle. et l. omnū testamentoz C. §. te-
statio ostendit posteriorē cōtrariam videtur tollere p̄tē q̄a si vult
valere illam vult valere non istam illi cōtrariam alias esset incō-
pacibilis ex hoc colligitur ratio cur tam varie rescriptū poste-
rius non reuocat p̄us nisi exp̄sse fiat de priorē mencio et tamē cō-
stitutio posteriorē etiā nō facies mencione de p̄tē tamen derogat ei
vt hic dicit q̄a p̄nceps ex certa sciencia potis cōstitutiois habens iura
in p̄tore suo reclusa p̄sumit scire priorē et facere posteriorē Sed
quia rescripta ostendit facta que nō sūt in p̄tore p̄ncipis reclusa.
quia factorz omnū habere memoriā et nō nullo defice diuinitatis
ost p̄cius quā hūanitatē C. de re. iust. enucl. l. §. §. si q̄dē et ergo
p̄nceps nō p̄sumit scius primi rescripti cōcedēdo sicut vt dicit Goff.
in sū. §. derogat de osti. §. vbi cōsuetudo in aliq̄ loco vel statutūz
municipale p̄cedit et lex p̄ncipalis ḡnalis sequitur cōtraria certe p̄us
nō tollitur c. i. in sēdo dicto de osti. li. vi. q̄z nō apparet p̄ncipem
scire illā cōsuetudinē vel statutū illud p̄mo verisimile ē eū ignora-
re cū ex alieno facto iducat. id nō p̄t cōcludi ipm tollere voluisse
q̄d verisimile ignorabat obtinebat ergo lex illa locū tm̄ in nō con-
trarijs priorē cōsuetudini vel statuto vt c. i. p̄alle. sed si in l. tali po-
steriori cauetur q̄ valeat ḡnalter et sp̄aliter non obstāte q̄cum
q̄ statuto cōtrario vel cōsuetudine tūc tollitur prior cōsuetudo vel
statutū at. si quis in dubio ff. de le. in. iuncta l. q̄ciēs et l. rescripta
C. de prec. impera. offe. et est ratio ex tenore posterioris legis. q̄z
clare patet in posteriorē tollere velle priorē cōsuetudinē vel sta-
tutum licet ignoret.

¶ Postumus vel postuma dicuntur qui vel qui post hunc uicem. i. postquam pater datus est humo nascitur. in appie autem quilibet dicitur postumus qui nascitur post testamentum secundum Azo. C. et. Postumus etiam dicitur nepos qui post humationem qui natus est pro patre superstitite et ille appie dicitur ne postumus quasi nepos postumus.

¶ Postulatio est alicuius persone ad dignitatem vel societatem fratrum non canonica facta uocatio vel persone ad eligendum petitio que eligi non potest. Vel sic secundum Goff. est gratie petitio ut cum ex gratia petitur aliquem in eligibilem licenter eligi. et est duplex postulatio scilicet sollemis que est alicuius inhabilis aliter quam propter crimine a superiore ad beneficium uocatio et admissio petitio ut in c. unico de postu. pla. li. vi. et. Hec confirmata habet vim electionis. alia non sollemis est petitio facta a superiore ut tollat obstaculum aliquid eligi et ad beneficium acceptandi illa presupponit electionem an vel potest fieri ut modo electus non potest obsequere sine licencia sui abbatis et sic postulatio licencie ab abbate non dicitur sollemis et ergo postulatio sollemis est inuentus a propter incapaces ut illegittimos et non sufficientis etatis vel prius beneficiatos. Nam qui capax est dignitatis non debet postulari sed eligi quare postulatio non multum differat ab electione et non pro postulari debent et non eligi sextuplices persone. Primo. Archiepiscopus ad alium episcopatum de postu. pla. de ne. Secundo. episcopus ad episcopatum vel alium archiepiscopatum c. et si unanimiter. Tercio. laicus ad dignitates lxx. di. si ius. Quarto. clericus in minoribus ordinibus constitutus et proterea de etate quali. Quinto. illegittime natus de elect. innotuit. Sexto. qui non est in etate legitima constitutus de elect. cum in cunctis et c. cum nobis.

¶ Postulare vel aduocare est aliquem desiderium suum vel amici sui coram iudice vel apud eum qui iurisdictio potest in iure exponere vel alterius desiderio contradicere ff. e. ti. l. postulare et iij. q. vii. §. tria v. §. aure et C. de pecu. l. i. et C. postu. l. ij. et c. cum sacerdotis de postu. in glo. in. vii. pro. in quod qui non habet aduocatum ei dabo ff. de postu. l. i. §. ait pro. et intelligitur si hinc non potest. Dabit enim feminis pupillis debilibus et his qui sane mentis non sunt vel propter potentiam aduersarios aduocatos inuenire non possunt ff. de offi. pro consu. l. nec quidquam §. vlti. et hoc pro salario ouento apud vel statuto a iudice iuxta facuriam aduocati modum litis et sicut consuetudinem quantitatem non excedente nisi aduocare et salarii recipere pro aduocando bene licet xi. q. iij. non licet xiiij. q. v. non sane ubi aug. ad macedonium inquit non debet ideo iudex vendere iustum iudicium aut testis in testimonium quod vendit aduocatum iustum precium et iurisperitus in filiis

licet Guil. dixerit contra quod nihil possit recipi pro iusto patricio
nō ut nō in c. non licet p̄allo. Item aliqui prohiberentur postulare
per edictum p̄toris Vñ v̄sus Non cuiusq; datur ut postulet. i.
aduocet ymmo vetatur. Addictus pene seruus. puer. actor. arene.
Luminibus cassus mulier mulier. Passus. Caueant autē aduocati po
stulantes ne cās desperatas assuuant. et si forte a p̄ncipio assum
serint ignoranter sū de vicio caue patuerit cessent et salaria iam
recepta restituant. C. de iudi. l. rem non nouam. Et nō. q̄ quatuor
sunt obseruanda aduocatis. Primo ut cause q̄litate examinet et
iustam si voluerint assuunt iniustam vero repudient. Secōdo ut mo
testiam veritatē et legalitatem seruent in aduocando. Tercio ut
salarium ouemes petat. Quarto ut nec a p̄ncipio uideant de certa
pte litis v̄l cū graui damno litigatois nec post ceptas litem vllū
pactum ineant cum eo quem in p̄pria fide receperunt. s̄m Goffri.
in sum.

¶ Potestas quāq; modis accipitur ff. de ver. signi. l. potestas. Item
potestas quāq; capitur in femino genere ut c. si. de iudici. et sic
capit̄ substantiue in abstracto et addit̄ si adiectiuū ut ibi florētis
na potestas. Item in masculino ḡne ut c. tua d. homi. et sic sumitur
cōcretiue significans officiale ciuitatis habentem iurisdictionē vel po
testatem p̄mo mō dicta. et sic iterū addit̄ sibi p̄nomen possessiuū
dicendo noster vel vester potestas.

¶ pra

¶ Pragma grece d̄r cā latine vñ pragmata negocia dicuntur idē
pragmatici. i. caudicē v̄l actor. negocioz et cāz. s̄m p̄li. li. v. et
x. q. ij. l. ius p̄rectū in fi.

¶ Pragmatica sanctio d̄r cā in cōsistorio p̄ncipis ventilata corā
p̄cerib; sacri p̄laci et est q̄stitucio quā impator orilio p̄cerū sta
tuit seu sanxit. quāq; etiā dicit̄ cōfirmacio in scriptura facta ab i
patorē tū cāe cogitōe sup̄tractatu p̄mutatōis ut c. i. de rez. per
mi. in glo. et pragmaticū sacrum est p̄ncipis rescriptū ut in c. sub a
menta de elect. li. vj.

¶ Pragmaticarij sūt qui scribūt pragmaticas sanctiones et alio
modo dicuntur scriuarij v̄l p̄gistrj scrip̄ioz vel scrip̄ioz memo
riales eo quod ad eptam scripturam sanctionem in scrip̄io positaz
custodiebant ad memoriam.

¶ pre

¶ Prebenda est ius percipiendi p̄uent̄ in ecclesia collegiata ex ac
tione p̄ueniens cōpetens alicui tanq̄ vni de collegio qd̄ ius ex ca
nomia descendit. nō debet enim canonicus sine p̄bēda esse ut in ca.

relatū e. ti. ꝛ ꝑcedit ex institutōe et officio quia ex hoc qđ fac qđ
officiū debet ꝑcipere ꝑbendam et beneficiū sed canonica quere s. d.
C. vt in c. cum m. ferrariensis de cōsti. in glo. vi. Item ꝑbenda quā
doq; capitur large ꝑ iure quod alij non tanquā de collegio sed
rōne ministerij officij ꝑauptatis vel vtilitatis cōceditur vtēdo et
fruendo in vita sua certis reb; ecclēsie vt redditib; quos canonici
recipiunt vel alij de tali habetur in c. q; non nullis ꝛ magistris ꝛ
vi. q. i. possessiones et s. illud Et laici maxime nobiles hōt sales ꝑ
bendas s. m. cōpōseu. in c. cum m. ferrariensis ꝑalle.

¶ Precariū s. m. Azo. c. e. ti. in sum. est id quod ꝑcibus vtendū cōce
ditur ꝑtenti tamdiu qđ diu patitur qui cōcessit sed s. m. Goff. i. s. u.
e. ti. est illud pignus obligatum creditori et a creditore ipsi debi
tori cōcessum et vtendū quādiu patitur et ꝑmittit qui cōcessit vt
est tex. in l. i. de ꝑca. ff. v. dicit vulpianꝛ qđ hoc genus libertatis ex
iure ꝑncipiū descendit Et subdit ibidē differt aut ꝑcariū a donaci
one quia qui donat sic dat vt nō recipiat illud qđ dat sed qui ꝑca
riū cōcedit ꝑno sic cōcedit vt recipiat quicunq; placebit Vel ꝑca
riū est cōtractus inter dñm et colonū et est cōtractus ꝑuitus et
s. m. cōmodato meantū vt quid ā dicerent hoc cōtractus nō defers
re nisi vbi qui tamen etiam dñt in rem licet in mltis cōue
niant ꝑcariū et comodatū differt tamē ꝑcariū ꝛ comodatū nam
comodatū fit ad certū vsū nec ꝑt reuōri nisi vsu expleto ꝑcariū
vero quicunq; placuerit ꝑt reuōri Item ꝑcariū quāq; dicitur con
tractus de quinquēnio in quinquēniū reuocāꝛ Et si quinquēnio
elapsō sub taciturnitate ꝑtreat tūc reuōri intelligitur talis cōtra
ctus dicitur aut ꝑcariū ideo quia est cōtractus ad ꝑces factus.

¶ Precaria vba sunt hoc rogo. volo. mando. fito. cōmitto. iubeo
sūt ꝑceptiū est C. cōia de le. l. ij. in ꝑim. mando quādoq; ē verbū
ꝑcariū ar. ij. q. iij. mandastis vbi cꝑs mādat pape. quāq; tū mando
ponitur ꝑceptiue sicut etiam rogo. vt xi. q. iij. rogo quādoq; ꝛ man
datiue. vt ff. de negli. gest. l. si mei rogatu. i. mandato suscepistis
Item quādoq; ꝑceptiue et sic vt frequēcius ponitur.

¶ Precaria dicitur donatio ad ꝑces facta vsq; ad mortem recipi
entis xi. q. ij. sepe xvj. q. ij. clerici. c. est cōtractus ille affirmis em
phiteosi Item ꝑcarie dicuntur quedam ꝑstatōes seu cōcessiones
ꝛ usufructus ad ꝑces facte in recōpensatōem eius ꝑrietatis qđ da
tur ecclēsie cuius forma habetur x. q. ij. ꝑcarie.

¶ Preceptū Re. s. mandatū.

¶ Preco est qđ apud acta aut in ciuitate publice ꝑelamat vel ꝑ
nūciat aliqđ faciendū vel dimittēdū ꝛ quē plerūq; fiebat edictorū.

narracio .i. recitacio et publica in ius uocacio et citacio alicuius me
ci monij vel rei uendende nuciatio et sustitacio.

Precise s^m cardinali in rescriptis t^m ualeat sicut absolute et si
ne cae cognitioe ut de hereti. cōtra cristianos li. vi. et dicit cardi.
si ponitur in statuto opatur ut ipsum nō tollatur p sequens statu
tum in casu in quo sublatū fuit et si nō apponere et dat sise de iu
ramento apposito in l. si quis in pⁿ. ff. de le. in. Baldus aut dicit q
non ualeat pⁿse .i. sine cae cogⁿitioe quia sic tex. esset supfluous in
c. ij. de rescrip. ubi ponit exp^lse pⁿse et etiā sine cae cogⁿitioe saluan
to tū p^mū dictū dicit q ille tex. ponit declaratiue ut expositiue et
p idest qd dictū est magis placet doct.

Precipiciū fit sine modo et cū piculo de sepul. c. ex pte et secun
dū Jo. an. in de. pastoralis de re. iudi.

Prediu s^r fūdus vel ager Re. s. ager.

Prediu urbanū et p^diu rusticū re. ibid et de actō finiu regūdo.

Prediu dotale est qū ita duo cōcurrūt scz qd mⁿi nomū cōtra
dū ē et tradicio p^dij interuenit s^m Azo. de fun. dota. C. in sū.

Prediu canarium s^m Jo. et Accur. C. e. ti. in rub. fuit p^diu in q
fuerūt cellule. vñ canatus .i. cella Nam cana grece cellariū s^r la
tino. Vel aliter erant sic p^dia scripta ut redierēt in cellulas s^m
Azo. ibidē li. xi. et eoz. coloni dicunt canati ut dⁿici coloni qz dca
p^dia erāt in pratis.

Prefectus augustus vel augustalis s^r p^rfectus egipti ut ff. de
offi. p^rfect. augusta l. vna C. e. ti. l. qz ipator. Nam impator maxim⁹
augustus in egipto p^rfecti potestatem intruduxit.

Prefectus pretorio ab inicio magister equitū creatus est cum
dictatores sibi antiquitus magistros militū eligerent qui pⁿcipa
li sollicitudini associati sūnam post dictatores gerebant potesta
tem hoc exemplo principes ad quos gubernaculū reipublice per
uenit postea eligerunt p^rfectos pretorio quibz publice discipline
emendacio cōcessa est quoz. auctoritas ita est ampliata et adeo
a^ppbata ut nec ab eorum sentencijs appellari. nec in integrū re
stitucio facile posset postulari et erant quatuor scilicet p^rfectus
p^rtorio oriētis. p^rfectus p^rtorio affricae et sedes ē i kartagie p^rfectus p^rtorio
illustri. et p^rfectus urbis ff. de offi. p^rle. p^rto. l. i. et ibi nō.

Prefectus uigilū. id ē q p^rfect⁹ nocēn⁹ hoz. at officiū ē d nocte fa
cē excublas p^rfuerūtqz icēdnis arcendis q eē cauebāt iquirēbāt et
puebāt icēdiarios fures g^ratores effractoies nisi dliquēs essz eā
famosa p^rsona ut ad p^rfem urb dret mitti p^ruenda. poterāt eē iudi
care d capsarijs q i balneis uestiūta custodienda suscipūt si aliqd

tollo fecerunt vt ff. de offi. prefect. vigi. le. ij. §. cognoscit.

¶ Prefectus annonae dicebatur quod de annona. i. de blada curam habebat Re. §. edilis ceralis.

¶ Prefectus orbis dicebatur cui ab imperatore concessa est urbis administratio qui ceteris magistratibus quicquid ab urbe proficiscentibus et recedentibus in urbe relictis suis dicebat et omnibus dignitatibus in ciuitate antecederat sua dignitate. Cui ab urbe progrediebatur non habuit iurisdictionem quam praebere tamen potuit in ciuitate sed secundum Azon. C. e. ti. etiam extra urbem intra centesimum miliare habet iurisdictionem vi. de offi. prefect. yr. p. to.

¶ Preiudiciū est quasi quaedam placio vel propositio siue prolocutio vnius rei respectu alterius. Nam aliquid preiudicari alteri est illud illi praeferi tamen hoc verbum preiudicare alteri modi obstructionem et ampliorum rem significatōem habet quam hoc verbum praefere. Dicitur enim personaliter ex propria confessione in iudicio mihi preiudicauit. i. confitendo mihi ipsi in iudicio preiudiciū feci hoc enim preiudiciū non significat comodum meū esse factū sed incomodū vt si iudex non sequatur veritatem sed meam confessionem ita dicitur res iudicata veritati facere preiudiciū non vt veritas rei iudicate preiudicet. i. proponat sed res iudicata veritati praediudicare igitur est alicui aliquid proponi Et sic dicitur res iudicata veritati facere preiudiciū. i. ei quod praediudicabitur est dato quod non fit verum Nam dato quod ita non fit sic iudicatum est tamen proponitur veritati.

¶ Preiudiciales actōes pro tanto dici possunt quod in ipsis tractatur de magno preiudicio vel quod quodam modo praediudicatur. §. Agis contra me et aliquid petis. oppono tibi quod status dicendo quod tu es filius meus vel seruus meus in potestate mea constitutus a libertus et sic de consilio.

¶ Prepositus potest dici quilibet qui alijs praefert. vsus tamen obtinuit vt prepositus dicatur qui quondam prioratus curam super alios gessit de v. sig. quamuis.

¶ Prepositi labarū alias laboz vel secundum aliquos labioz a labijs dicuntur quod forte corrigebant eos qui male de principe loquebantur dicuntur autem labarū a signo bellico quod fecit fieri constantinus ex auro et lapidibus preciosis inter alia signa bellica et deriuatur a labor. quod est talibus faciendis proponebantur dicebantur prepositi vt §.

¶ Prepositi sacrorum sermonez erant illi qui praeparant sermonez imperialibus qui alias dicebantur proximi eo quod magis principi appropinquabant quam alij. Trisa autem erant sermonez siue camerae de quibus tractatur C. e. ti. li. xij. Primum sermonez erat camera episcopatū a principi mittebantur vel ab eo mittebantur sed de fuit libelloz. conuentionaliū vel ouersionaliū et cogitionū vel conuersionū

Tercium erat dispositio *ut* sit registrum *fm* Accur. in rubric.
e. ti. l. j. palle.

Prerogativa item e *q* privilegium de q. j. dicitur.

Precentores dicuntur cantores qui in choro incipiunt in ecclesia col-
legiata in c. cu olim de consue. Et dicuntur duo genera cantorum i ar-
te musica scz precentor qui voce cantando premitit et succetor q sub-
sequenter canendo fundet et additur cōcentor qui sonat predictis *ut*
xxi. di. cleror. v. finem.

Preses est nomen generalis ad omnes pconsules et legatos cesa-
ris et omnium pvinciarum rectorum sive moderatores *ut* ff. de offi.
prefi. l. j.

Preses pvincie dicitur qui in pvincijs p pncipem sumam ge-
rebat potestatem *na* regna redacta erant in pvincias quarum re-
tores dicebantur pntes et sunt clarissimi *ut* ballini et sic apud capitulum
sive stricte sed generaliter sumitur *ut* s.

Presentes dicuntur qui in eadem sunt pvincia. l. fi. C. de prescrip.
triginta annorum.

Presertim ponitur aliqui i iure p maxime *ut* c. ex lris ij. § homi.
aliqui p tunc *ut* ibidem in glo. de p. dis. xij. c. illud v. to. glo.

Prelati nomine intelligitur ecclesia et ministerium p. et ecclesia est
in episcopo et non econverso non tamen nomine prelati semper intelligitur ecclesia *ut*
in c. de doceri de prescrip. in glo.

Proprium proprie est nimis cito.

Presbiter grece interpretatur senior latine et est nomen digni-
tatis non etatis tantum licet alibi dicatur nomine etatis xciij. dist.
legimus. Nam propter honorem et dignitatem quam accepit presbi-
ter nominatur et dicitur quasi prebensiter et non *ut* quidam interpretatur
quasi p socijs bibens *ter* de hoc xxj. dist. cleror. post medium.

Prescripcio *fm* Goff. C. e. ti. Est quoddam ius ex tempe substans
etiam capiens. i. firmitatem et habet locum in rebus immobilibus
Et hoc diffinitio impugnatur ab alijs. nam ex prescripcione non com-
petit ius s. exceptio. Vn sic diffinitio prescripcio est exceptio rei ex te-
poris substancia capiens q diffinitio etiam ab alijs impugnat qz prescri-
pcio non capit substancia ex tpe sed ex auctoritate legum Ideo pre-
scripcio ab alijs sic diffinitio. s. exceptio rei ex tpe congruens ab au-
toritate legum vim capiens negligens pena infligens et fine litibus
imponens q oim d. magis videtur completa Inducit aut prescripcioez. to-
na fides. i. ius. titulus. continua possessio. et sine rei vicio scz qd res sit p-
scriptibilis scdm Goff. et no. to. glo. viti. in c. illud de prescrip. v.
habes quot modis fiat interruptio prescripcionis naturaliter.

et ciuilliter vñ habem⁹ dominionē perpetuam et interruptōem
prescriptōis Et requirunt sex ad p̄scriptōz si valdē debet scz titulu⁹
possessio . bona fides . res prescribenda . p̄sona p̄scribens . et p̄sona
contra cui p̄scribitur . inter que possessio et bona fides sunt maxi-
me substancialia vt no . in c . illud p̄alle . et sunt xxxi . casus in q̄b⁹
non currit prescriptio q̄s habes in glo . fi . c . cū nō liceat de p̄sc̄p .
vi . etiam glo . si me xvi . q . iiij . de vi . et p̄scrip . Item prescriptio
est longi temporis otinuata possessio inter presentes x . annoz in
absentes .xx . annoz . c . de prescrip . x . v . l . vlti . Aliaē pre-
scriptio longissimi temporis scilicet xxx . vel xl . annorum et illa dicitur
longissimi temporis Vnde cū aliquis rem aliquā tanto tempore
possederit ipsam possessionis diurnitate atq̄ et t̄pis otinuatōem pre-
scribit et a dōre h̄ reuocet siue p̄ vim siue aliter siue titulo nactus
est possessionē vñ alio quocūq̄ iniusto p̄ncipio Sed diceres ex hoc
videt̄ q̄ decime a laicis p̄scribant diurnitate possessionis et otinua-
tōe t̄pis respondeo notādo q̄ seruitutes et alia iura incorpalia bñ
prescribuntur spacio xl . annoz dū tamē falsa sint que ius cōe non
vetat possidere . alias q̄ possideri non possunt de iure non prescribunt̄
vt sicut decime p̄ laicos vt c . phibemus de deci . ex quo colligit̄ ar-
cōtra laicos volētes se tueri p̄scriptōe t̄pis vt possunt decimas pos-
sidere vi . c . puenit d̄ cenfi . et glo . ecclesia opra ecclesiā gaudet pre-
scriptōe xxx . annoz si sine interruptōe possideant . mōsteriū gau-
det prescriptōe xl . annoz nec minor exceptio religiosis cōmibus
oppositi pōt cū effectu et romana ecclesia cētū annoz gaudet pre-
scriptōe Item prescriptio xxx . annoz scūdū iura antiq̄ s̄ mō xl .
annoz tollit oēm actōem et omne ius c . auditis de prescrip . s̄ nō
currit t̄pe scismatis e . ti . cū nōb̄ nec sede vacāte c . d̄ quarta et c . de
cime et c . auditis e . ti . nec etiam t̄pe hastilitatis c . extranmissa e .
ti . Etia nec currit opra visitatōem epoz et pcurat ōz eius debitā
e . cū ex officij et c . cū accedens e . ti . et est introductū ppter deficiā
ius suū negligēciū et q̄ p̄nt prescribere et q̄ nō et etiā q̄ res n̄ spo-
sint prescribi no . in c . cū non liceat e . ti .

¶ Prescriptis v̄bis d̄r otractus inoiatus et fallit an̄ ē factū iestima-
mabile vt manumissio . qz libertas inestimabilis ē et tūc dat̄ actō
de dolo vt in l . tedi tibi ff . de odi . ob . cau . da et l . naturalis . s̄ . quod
si facio ff . de p̄scrip . nec inde nascit̄ ciuil actio q̄ prescriptis v̄bis d̄r
de qua s̄ actio prescrip .

¶ Prestigiū est q̄d p̄stigit alias p̄stringit aciē oculoꝝ scz obū-
bracio q̄dā videlicet cū videt̄ alicui se aliud vidē q̄ videt̄ vt icatātō
m̄b⁹ et sic ptz vt in l . i . pa . d̄ q̄dā iuga nolēte accedē vxore ppaz

quia videbatur sibi equa quousq; p quendam beatu tale prestigiu
fuit sublatum Dicebantur qdiana p stigia capcoes vtoz quibus
obumbrant et id dicebant p stigia versuti iuris vt s. ius versutus
hcc Azo. C. de l. adulter et de hoc xvi. q. v. nec mizz post vna
columnam vbi dicitur de mag. p stigijs que no sut vera s; fan-
tastica esse probantur et prestigiu dicitur inuenisse mercuri? vt
ibidem tex.

¶ Presumpcio scdm spe. e. h. est argumētum ad credendū vnum
factum surgens ex pbatōe alterius vt ex coexistēcia vel conia-
cēcia psonarum suspectarum psumitur coit? c. litteris e. ti. vbi
solus cum sola nudus cū nuda in eodem lecto ex psumptōe violen-
ta pbantur copulati carnaliter sed fm Goff. diffinit sic est alicu-
ius facti dubij aliquociēs plena aliqciens s; implena inuestigacio
seu pbacio Item psumpcio est qdā mediū intellectuāle vitatis eli-
cie ex circūstācijs insurgens exēplū pone in c. studijs e. ti. illa tñ
pbacio nō infert s; necesario qz aliter pōt se res hēre nisi sit psum-
pcio iuris et de iure Vñ res sit spēs psumptōis vna ē tēmeraria que
cōfurgit a mal' hoib; et ex cāis plurib; alias puerilib; et suspitōib;
leuib; et hcc repellit et repbabilis ē vt ij. q. i. primo vi. q. i. oues s;
se. ex inq; sitōi Alia est pbabilis siue verisimilis q; surgit ex multis
cāis et suspitōib; et hcc admittit ad pbatōem simplenā vt s; p
sump. in multis capitulis et in c. sollicitate s; resti. hjo. vñ coadiuuat
ad pbatōem si sint alia coadminicula c. a nobis qui matri accu-
pō. s; glo. admittit etiā ad purgacōem indicēdam c. si q; s; pur.
cano. ij. q. iij. presbiter Tercia est violenta q; ad pnūciādū vl' cō-
dignandū sufficiens reputat vt xxxij. q. i. dixit dñs ff. de hñs q; sui
vel alie iur. sunt l. filiū et c. litteris s; psump. diffinitōes psumptōnū
vide plene in c. is qui de spon. in glo. ij. vbi de quintuplici psump-
tōe et vi. no. p. io. teutunicū l. dis. c. ferrū vbi de diuisis psumptōnū
bus Nam psumpcio violenta subdistinguit qz alia iuris. alia iur.
et de iure Juris est cū ius psumit aliquid sed nō statuit sup pre-
sumpto et illa recipit cōtrariam pbatōem xxlv. q. iij. extraordi-
ria xxvij. q. i. nec aliqua iuris et de iure ē cui? fingit et statuit de fi-
ctō ostra quā fictōem nō admittit et raria pbacio c. ad id et c. is
qui de spon. et de cōdi. appō. c. p tuas c. de illis vi. dec. multas et q;
liter ius fingit vi. Goff. in sū. e. h. Nam dñt psumpcio et fictō iu-
ris de quo s; fictio. et vna psumpcio tollit aliā c. cū inter Re. de e-
lect. vi. glo. opti. in l. non est verisimile ff. quod me cau. et no. doc.
regulam qd psumpcio omnis transfert in alium onus pbandi
l. gñaliter. s; si pxtū s; s; cū expsumptōne ff. de fideicommiss. lib.

Item presumpcio ex necessitudine sanguinis vincit omnes alias p
sumpciones vt est glo. in c. fi. de testa. vt si lego iudo enim et sine
duo eiusdem nominis appri et cognominis presumitur p illo q mi
hi necessitudine coniungit et quia presumpcio surgit ex qualitatib9
sciendū q quedā sūt qualitates in simice et naturaliter hominū
mixerentes et harum quedā adherent maxime et quedā corpi exē
plum de primis vt bonitas malicia et in dubio presumitur ad bonaz
ptem quia naturaliter nascimur sine malicia ar. c. ad mēsam xi. q.
ii. et talis presumpcio transfert onus pbandi in adūsariū et sic intelli
gitur c. vnicū de scruti. nisi semel esset coniunctus de malicia talis em
semp mal9 presumitur ij. q. v. p. to. et c. semel de re. iur. li. vi. vt si esset
infamatus sic em ad transferē onus pbandi scdis vt sanitas
infirmitas et iterū in dubio presumit in melius et negāz pbabit vt
i. nec codicillus C. de codi. nisi quis fuisset infirmus infirmitate ali
qua de sui natura per petua vt epilencia vel appoplexia c. c. u. inter
ca. de elec. vel vbi subit areē de perpetuitate infirmitatis vt in Furio
oso iō quia allegat otrariū debet pbare in q. ix. iudicas Sistr. si ne
gat qd legitim9 pbet negans c. trāl. missa qui fil. sint legit. scdo
aliq sūt qūitates extēricae et accidētales vt esse diuittū iuris. cōsultum
musicū medicū cōraulā etc. que nō naturaliter adueniūt nā natura
non facit artē s̄ bñ pparat in Bal. et in hijs onus pbandi in p̄bit
cuiusq; allegat ab fūdandam intentōem suā siue affirmatiue si
ue negatiue alleget maxime cū pars adūsā fūdauit intentōem suā
non tū semp succūbit nō potens pbare sic q̄ alter ppter istū non
pbatōem admittat ad intentū suū nā adhuo iudex ex officio pōt
illū refutare si sibi cōsisterit eū indignū et hoc in causa in q̄ vltē al
legatōes p̄cū iudex potest imp̄tiri officii suū secus in causa vbi d
hoc non posset nisi petitus.

¶ Preter quanto capitur exclusiue qñ inclusiue vi. c. litteras in fi.
de p̄sump. etiā vi. Inno. in c. dudū ij. de elec. et in cle. j. de sū. crim.
et si. catho. p. glo. et Archi. in c. ebrō xij. q. j. Itē Bart. in l. j. in fi.
ff. de pigno. ac. et per alios in l. actione C. de transac. et in regula
peccatū de re. iur. li. vi. Stat enim inclusiue et augmentatiue quan
do cadit inter res p̄p̄tū sēpatas vt dicendo lego tibi omnes vi
neas meas p̄ter domū sed stat exclusiue qñ cadit inter diuōdes si
gificātes res sibi mūicē otētas et lego tibi oēs libros meos p̄ sa
licetos ābos Richardū et Bart. vi. de s̄ albricū in alfabeto suo
et nō in l. medico. s. v. xon ff. de. j. Itē ibi capie exclusiue lego oēs
seruos meos p̄ter sempromū Racio qz semprom9 eximie d̄ oracōe
precedenti vt ibi non includatur .l. nanqz. s. fi. de penu. lega. ff.

que d̄ nō
signum +

Finis super
A

Vel sic est ius quoddam quo aliquis rem corpalem vere i potesta
te habet Et sic corpalis rei ideo quia sola corporalia possident meo
palia autem dicuntur quam possideri et quasi tradi per pacienciam et usu.
Nam incorpabilia non possunt corporaliter apprehendi sicut iura et
servitutes et ideo non possunt. c. conquestus de foro ex. in glo. ff.
de usufructu. l. sequitur. §. si vna ff. de acqui. pos. l. in. in pñ. et tñ pseri.
buntur c. cum ecclesia de cau. pos. Ideo regula in sexto dicit sine pos
sessione prescriptio non procedit et debet intelligi etiam si quis possidet
ut ibi hoc non. Item impossibile est plures eandem ecclesiam vel be
neficiū insolidū possidere c. licet de pba. de elec. ut quis duas li. vi.
de si duobus ut l. in. §. g. vi. etiā in c. cum vniuersitatibus de pcur. Et
ideo bene dicitur de reo quia res naturaliter tenetur ab eo qui co
poraliter insistit ei Item dicitur corporis animi et iuris quia haec tria vel
quis vere dicatur possidere concurrere debent scilicet actus corporis affe
ctus animi et amicum iuris nam opus est ut quis corpe adipsatur
vel saltem oculi sufficiat per plerūque visus oculorum et animi affectus
cum voluntate et attentis quia ipse animi affectus necessarius est non aut
per se corpe aut per se animo possidet quia certū est possessionem solo
animo amitti puta si quis se posse repellit suspicet Item oportet quod
iure possidet nam licet quis sacre rei vel religiosae corpe et animo insi
stat non tamē de iure possidet quia res sacre vel religiosae nec ab igno
rante nec a sciente possidentur et dicitur possessio quasi pedum po
sicio.

¶ Possessionem alia est iuris tantum alia facti tantum alia facti et iu
ris simul Et haec interdum habet plus iuris minus facti interdum eodē
uero ut notatur de oceb. pben. cum nostris et c. de acqui. pos. l. p.
Item Hug. de porta rauennata differentiam posuit inter possessio
nem vacuam et vacantem et in glo. in c. unde vide l. si. et Jo. ibi
reprobatur et si. glo. concludit quod non differunt sed vacua siue vacans
est quae a nemine possidetur animo vel corpe propter longum tempus vel pro
pter obliuionem ex longo tempore Et non quod si quis propria auctori
tate possit ingredi possessionem alicuius rei et accedendo iudicem
ab eo impetrat licentiam ingrediendi talis per statutum si oppositum
caueatur non puniuntur quia potest sine auctoritate iudicis ergo mal
tomagis cum eius auctoritate ingrediuntur hoc colligitur ex glo. in tra
fitu. §. multis modis in fi. de liber. Item possessio civilis quaeque reque
scit super naturali ut si tu possides nomine meo vel per alium a me
quaeque non requiescit ut in usufructuario meo qui naturalem habet
possessionem ex iure sed ego dominus habeo civilem ratione communi non re
quiescentem in naturali usufructuarii.

quia huiusmodi honore et auctoritate pollebant ut C. de offi. p. to. l. j. et in fi. de iur. gen. na. et c. li. s. p. rector. quoq. edicta et nō. in l. certum C. vñ legit q. p. rector. vñ ius potius debet sequi p. rector. rem mortuum quā ius ciuile.

¶ Pretor fideicommissarius dicitur ille qui de fideicommissis relictis cognoscebat et ius dicebat et reddebat dicens ius dabo ff. de origi. iure l. necessarium.

¶ Pretor peregrinus dicebatur ille qui inter peregrinos qui in ciuitate afluebant vel confluebant ius reddebat.

¶ Pretor urbanus dicebatur qui cōsules ad bella finitima alias vicina vocarentur ius necessarium in ciuitate reddebat ff. de ori. iur. l. ij. preall.

¶ Pretoriū est locus in quo ius ex more redditur etiā dicitur locus in quo q. p. fecturam exercet cū suis officialibus et cām tractare solet. Item est domus p. fidi p. unicie assignata ut locus deputatus iudicibus ad cognoscēdū et deputādū vel ad sentēciādū de causis.

¶ Pretoriū ut in ti. de offi. p. to. ff.

¶ Pretoriū pignus dicitur illud quod alicui datur a iudice.

¶ Preuiguis dicitur qui ex marito mulieris natus est anteq. fuisset maritus eius et e contra.

¶ Preuigua dicitur p. p. que ex vxore viri nata fuit anteq. esset vxō sua est q. filia vxoris ab alio viro non genita et p. uiguis filius taliter genitus quor. pater vxoris eius appellatur.

¶ Preuaricatores sūt q. vera crimina fraudulenter occultāt. Dicitur aut. p. uaricator q. uaricator a varica cēruice q. adūsam p. tem adiuuat p. bita sua cā p. a dū huic instat corpe ex vna p. te et illi mente et corde ex altera p. te ut ff. de p. uarica p. to.

¶ pri

¶ Primates p. p. loquendo sūt patriarche di. xcix. c. j. et ij. S. nā p. nte p. mas p. archiepo c. sane de fo. op. Nam non est d. rā inter p. matem et archiepm quātum ab effectu ut in c. duo s. offi. ordi. Nam ius canonicum non curat de nominibus c. peticio de procl. di. xxj. clericos et c. precedenti. et nisi diuisio nominū cum dicitur archi. primates siue p. primates siua patriarche primates officior. sūt qui officijs p. sūt.

¶ Primicerius dicitur ille qui primo loco scriptus est in matricula notarioz. et primū locū obtinet fm le. ut C. de primice l. xij. in rub. Sed secūdū canones est nom. dignitatis q. sub est archidiacono c. unico s. offi. primice. Dicitur etiam primus in cātu vel in choro qui in ali quibus eccl. ijs dicitur cantor siue succentor.

¶ **P**rimipalarij dicuntur p̄m̄a administrātes q̄ sc̄z p̄mo actionē sui officij administrānt. xl sc̄dm hug. q̄ primiculū portāt ⁊ utroq̄ modo accipiē s̄m̄ accurf. c. e. d. in rub. li. xij.

¶ **P**rimogenitū vocat scriptura diuina nō quē fratres sequunt sed qui primo natus fuit. vt de v. sig. c. ioseph.

¶ **P**rimicie sunt p̄me parte fructuū deo offerēte h̄mc est q̄ sacerdos primā nullam tantās dicē celebrare primicias

¶ **P**riniceps, q̄s dicat h̄adet ysa. ix. ibi de⁹ fortis pater futuri seculi priniceps pacis. inter dū d̄: angel⁹. iosue. ix. ego s̄m̄ priniceps exercitus ⁊c. inter dū papa. d̄: ose. dil. ⁊ corpa inter dū ep̄s d̄: ma. io. et obedi. si quis. vel alius iudex ecclesiasticus. xvij. q. iij. diffinit in fi. Item dicitur impator de re iudi. ad apostolice in prim. li. vj. Et appellatione p̄ncipis intelligit rex. clg. vñca de baptismo. vbi bona glo. et in vñ. feu. s̄m̄ bal. Itē priniceps dicitur dyabolus vt. Lu. xi. c. in prim. demonioz eicit demonia. simile. xxij. q. viij. s̄. ecce. v. s̄ notādum ibi venit priniceps. Jo. xij. Itē d̄: qlibet secularis d̄s vt. xxij. q. v. priniceps. Itē dicitur principalis ps in qlibet iudicio. vt. ff. d̄: s̄r. cor. l. ⁊ s̄. in hoc iudicio. etiam priniceps dicitur quilibet prelat⁹ ecclesie vt dii. xxxv. c. ecce prinicip. et. c. corpora pal.

¶ **P**riuata personā est persona carens functione publica vide supra p̄sona

¶ **P**riuatum ius est illud quod principaliter ad singulorū utilitatem p̄tinet vt in pactis ⁊ quēntōnū singulariū p̄sonarū Re. s̄. ius publicum.

¶ **P**riuata delicta dicuntur q̄ ciuilibet tractantur vt si mihi furatus sis decem ⁊ ego vt re habeam ago non vt corporaliter puniaris. s̄ publica delicta sunt quoz p̄secutio est p̄missa cuiuslibet de p̄plo. q̄le est crimē lese maiestatis. vel accusatio de suspecto tutore ⁊ curatore in quibz omnes accusare p̄nt.

¶ **P**riuati dicuntur ap̄rie q̄ nō sunt constituti in aliq̄ dignitate. xxij. q. i. qui oīra. Itē dicuntur omnes exempti a iure om̄niū siue sit collegium siue aliqua specialis p̄sona. vij. q. i. p̄tisti. et dist. iij. priuilegia.

¶ **P**riuilegiū est principis officium oīra ius om̄ne indultū. non em̄ est priuilegiū nisi aliqd̄ indulgeat speciale. c. abbatē. d. v. sig. et. c. in h̄is de priuile. Et dicitur q̄n̄ priuilegiū legē. vel est lex priuata id est vnius aī alios honor vel dignitas aut immunitas q̄ sibi cōuenit eoz q̄ alijs incūbūt vel q̄ de iure om̄niū allegant. nā priuilegiū s̄m̄ ysa. li. vj. inde dicitur est q̄m̄ priuato ccedit. de hoc dist.

iii. priuilegia. ius em̄ om̄ne ab om̄nā p̄sonā directē ab om̄nes
extendit. lxi. di. miramur de re iudi. in causis. dicitur ergo priui-
legia priuatoꝝ leges. i. a iure om̄ni exceptoꝝ. vt in. c. priuile-
gia pal. Et nota q̄ priuilegiū nō tollitur p̄ ius om̄ne nisi s̄ ip̄o
mencio fiat de rescrip. cum ordines. nec tollitur vnū p̄ aliud nisi
in secundo fiat mencio de primo. c. v. de p̄scrip. vide glo. vi.
in. c. i. de rescrip. et priuilegium est duplex p̄sonale et reale. c. mā
data de p̄sump. p̄sonale extinguit̄ cum p̄sona p̄m̄is quādoq̄ añ
p̄sonam extinguit̄ vt cum eo male abuti et sequit̄ p̄sonam et s̄
verum de cōcessō indeterminate quia cum determinatiōe loci vel
temporis cessum non sequit̄ p̄sonā extra locum vt est priuilegi-
um vsus pallij. c. ex tuarū de auc. et vs. pallij. et exticta re exti-
guit̄ priuilegiū reale. xvi. q. vii. et hoc diximus in. c. abbatē in fi.
de ver. sig. et glo. in regula priuilegiū de reg. iur. li. vi. Tē pri-
legium p̄ditur p̄pter sex vt in glo. vnica in fi. in. c. renouātes di-
xxij. et est duplex priuilegiū scz generale et speciale. Generale ē
quod om̄ni corpi vel collegio cōcedit̄ vt in. c. cum et plantare.
e. ti. vel vniuersitati. xvij. q. iij. si quis suadente. Et quod cessum
est minoribz et ecclesijs circa tractus vel quasi et circa iudicia.
Item quod cōcessum est mulieribus circa fideiussores. Speciale
est quod p̄sone conceditur et illud extinguit̄ cum persona. vii.
i. petisti. et regula priuilegia. c. et posse exemplū de priuilegio
s̄. s̄. princeps cōcedit̄ de portato vel alij non valenti testari scdm̄
ius om̄ne romanoꝝ ciuile literam testamēti factionem. hoc pri-
uilegiū significat q̄ possit testari seruando solēnitatē q̄ de iure
ciuili requirit̄ in testamēto. vt. l. si qñ. C. de ioffi. testa. Et sumē
significatū ex solēnitatē que multis vigilijs est excogitata t̄re
nō est verisimile principem tam facillit̄ illam tollere velle et ex
priuilegio siue natura eius est quia priuat ius om̄ne. et sic ver-
ba debent recipi in suo significato strictiori. Item ibi p̄cipens vo-
lenti testari cōcedit̄ liberam testamēti factionē intelligit̄ q̄ possit
testari non seruata solēnitatē iuris om̄nis ciuilis dū tñ constet
sicut s̄ similit̄ dicit̄ q̄ significatum sumē vt priuilegiū valeat et
aliquid cōcedatur nisi em̄ sic intelligeret nullū esset priuilegium.
Item princeps cōcessit̄ alij edificat̄ dicere in loco publico intel-
ligitur sine alteriꝝ iniuria vel incōmodo. vt. l. ij. §. si quis a p̄ncipe
ff. ne quid in lo. pub. fiat ratio qui om̄es tuetur ab iniurijs veris-
similit̄ nō vult aliū ledere sic princeps vult valere suū priuilegiū
quod est in alterius detrimentū vel quod tollit ius om̄ne. vt. l.
q̄ciēs. et. l. rescripta. C. de p̄ci. in spe. offerē et s̄ vix nisi i priuilegio

Fieret reuocatio legis derogatue scz dicentō nō obstante litali vlt
tali vt. l. si quis in pncipi. ff. de re. in. idem in quo vis casu quo euiden
ter apparet pncipem velle tollere legē derogatē privilegio q̄a
voluntas sua est lex nisi cōtrarietur legi euangelij. quia hanc tol
lere non potest.

¶ p20

¶ Probatio s̄m̄ aō et rei dubie p argumenta ostensio. sed s̄ dif
finitio s̄m̄ goff. locun. s̄m̄ habet in hijs q̄ pbant per instantiā
disputatōis non autē in iudicio vbi pbatio fit p testes et instru
menta et plerūq; p iudicia et p̄sumptiones. Et dicit pbatio ab
adūbio pbe nā pbe facit qui pbat quod intēdit quia p s̄ penas
non pbantiū quadi. vel pbat v̄ est rei dubie in iudicio legitima
facta declaratio. Quatuor s̄ diffinitio modo et strarijs. et di
citur etiā pbatio quasi pba actio ratōe qua. s̄. Et nota q̄ pba
tio fit multipliciter. Primo p aspectū vt in notor. qd̄ pbatū
p facti euidentiā. c. euidentiā. de accu. c. p̄posuisti. de pba. ff. de v̄.
inspici. l. i. in prim. xvj. q. ij. inter memoratos. nec obstat q̄ oculi
plerūq; fallitur. c. caslam. e. ti. xxvj. q. i. nec aliqua quia frequen
tius nō fallitur de hoc vide goff. de pba. in s̄. s̄ insinuata nobis.
etiā fit pbatio p aspectū in atroci iniuria. ff. de iniur. l. ij. Item
in etate vt. l. minor. ff. de mino. secūdo fit p testes plures vel etiā
p vnu cum alijs p̄sumptionib; vel cōuenientib;. tercio p instrumēta
Quarto p confessionē et h̄ij q̄tuor modi ponūtur. m. c. cum ad sedē
de resti. spolia. Quinto s̄m̄ p s̄m̄ p̄urā antiquorū librorū. s̄m̄ cau
sam. e. ti. Sexto p violentā p̄sumptionē. xxij. q. i. dixit dñs. Septi
mo p famam cū alijs p̄sumptionib;. c. tercio loco. e. ti. Nam vicē
his fama facit pbationē. c. vlti. de frigi. et malefi. etiā p famam
cū vno teste. c. sicut de pba. et si iudex dubitat de fama q̄rat a vi
cinis. ff. de magistra. quem. l. i. p̄t autē fama pbari p duos testes
c. in lris de testi. et magis pbat fama q̄ vn̄ testis vt d̄ in. c. sup
eo de s̄. et aff. iij. q. iij. s̄. sepe. Sed nūq̄d p famā et vnū testē d̄
q̄s odēnari de crimine ber. in glo. c. venēs de test. dic̄ q̄ non. rō
quia in crimine dñt esse pbationes apertissime et meridiana luce
clariores sec̄ in causa ciuili. C. de pba. l. vl. Octauo per iuramētū
et notā soli sacramēto cred̄it q̄n̄ de sciēcia alie⁹ querit siue du
bitatur de sen. ex. c. si verō aliq̄s. Item pbatio testib; et fide ta
bularū ostat. l. forus. de v. sig. vide goff. e. ti. s̄. spēs pbationum.
¶ Probatoria vel pbatorie officiorū s̄m̄ documēta ad pbandum
aliquē esse p̄uilegiatū ad officiū aliquod auctoritate impali vt p̄t
colligi. C. de apparito 7 diuerso offi. l. pbatorias li. xij.

Proconsul sive iudex ordinarius est iudex a populo constitutus non a principe delegatus nec ab alio. sed ante imperatoriam dignitatem creatus cuius officium erat in provinciis dicitur. sed in regno tributariis ut per eum provinciales sua negotia excederet. sed vero plures non potest uti fastibus quod sexies nemo enim septimo est creatus proconsul et nisi semel proconsulatus fungebatur insignis et in provincia ab eo pertinebat ut ad quoscumque magistratus respiceret. in officio proconsulis. proconsules

Proconsul legatus est cui proconsul provinciam ingressus mandat iurisdictionem.

Procurator est qui aliena negotia mandato sibi a domino facto gerenda gratuite suscipit plura vel unum. ff. de negotiis gestis. l. iij. §. negotium. et ff. de verborum significacione. l. i. §. quod autem et de gratulacione. si inveniunt merces non est procurator sed locator operum. Dicitur mandato domini ad excludendum tutorem curatorum collegia et prelatos ecclesiarum qui procuratores constituit non potest sed iudicium vel actorem. et qui sit dicitur inter procuratorem iudicium actorem et viceversum notatur de iudicio. c. i. de officio iudicis cum vobis et constituitur mandato generali vel speciali. ff. de testibus. l. i. §. et ff. de mandatis. l. si remunerandi. §. i. vel sic procurator dicitur qui in iudicio vel mandato domini negotia administrat agendo vel defendendo. l. i. §. i. ff. de testibus. l. inter quem et advocatum. hec est differentia quod procurator causam absentis tractat. advocatus vero causam presentis uterque tamen postulare dicitur vel secundum canonem. omnis administrator dicitur rite dicitur seu vocatur procurator. ut per q. iij. salvator. Nam procurator est nomen generale de quemlibet administratore et per sequentia que traduntur in constitutione restringitur ad id de quo agitur oportet etiam officium procuratoris esse gratuitum quod si quid recipit facit contra bonos mores et hoc intelligitur quando paciscitur ut habeat certam partem eius. de quo est questio quod non licet potest tamen licite recipere salarium pro labore suo. Et nota quod duplex est procurator scilicet ad iudicia et ad negotia qui dicitur in tribus quod primo procurator ad iudicia non constituit procuratorem alium nisi post litem contestatam cum iam est dominus litem et ante litem contestatam alium procuratorem dare non potest nec tutorem nisi sit procurator in re sua qui ante et post litem contestatam constituitur potest. Sed procurator ad negotia constituitur potest libere alium procuratorem quemcumque vult. c. i. §. de procura. l. vj. Secunda dicitur habere in c. q. generaliter in fi. de procura. l. vj. quod primo non datur nisi maior xxv. annorum. sedus vero post xxvj. annos tertia dicitur habere de rescriptis. ex parte decani. et non optimam rationem prime differentie istorum procuratorum quod negotium extra iudicium sumit originem a ministro et postea transit in dominum. l. quicumque gerimus

ff. de ac. et ob. Sed in iudicio negociū originalit̄ est in dño 2 p̄
stea transfundit̄ in pcuratorē. l. si procurator meus. ff. de nego.
gest. Et dicit ludo. de ro. in singula sū. qd̄ pcurator constitut⁹ ad
agendū censet etiā constitutus ad defendendū. vt. l. vnic⁹. §. penā
ff. de pecu. et h̄ v̄z ē in pcuratore actoris. sec⁹ in pcuratore rei
q̄ licet sit constitut⁹ ad defendendū non tñ ad agendū. et dicit itē
q̄ de h̄ est casus vnic⁹. §. constitut⁹ §. pecu. legis tis penit⁹ incog
nitus etiā nōnullis canonistis. et dicit esse mirabilē tex. bñ mente
tenendū. Procuratoriū et mandatū dñt sicut etiā est dñia inter
lras pcuratorias et lras de rato. de h̄ vide de reli. dñi. r. cū dile
ctus in glo. 1. et de offi. dele. c. corā et nota pcuratoriū mandatū
debet fieri legalit̄ ad qd̄ q̄tuor exigunt̄. Primū vt dirigat̄ ad u
sario cui etiā mandari reuocatio est insinuanda vel saltē iudici cui
fides est facienda. Scdm vt otineat noia institutis et instituti.
Terciu nomē iudicis corā q̄ pcurator debet expiri. Quartū causā
in q̄ dñ corā iudice eodē plures causas habz institues qd̄ nota
rijs bene notandū est.

Prodig⁹ est q̄ neq̄ tēpus neq̄ finē expensaz aduertit neq̄
mod. ff. de cur. furios. l. 1. §. bona sua dilapidāto et dissipāto p̄fū
dit cui interdicit̄ bonoz administratio a iudice p legē. xij. tabu
larū vel alias a legē vt q̄ in. l. iuli. majest. omisit vt. C. ad. l. iuli.
majest. l. si.

Prodigiū nēdē gene. est cibus q̄ infra p̄mos dies ipis prodig
s cū interdicit̄ eis bonoz administratio plerūq̄ a fisco p̄stat̄.
reliqs prodigoz. C. de h̄. instru. l. x.

Probate castitatis s̄ q̄ nō manifeste apparet incōtinens. c. a
vt. ff. de offi. preto l. plebiscitis et accur. in glo. iij. l. quicūq̄ pro
multis de eta. et quali.

Progama s̄m q̄sbā dicit̄ p̄cedens scriptura q̄ p̄ p̄les p̄uicias
siue loca testat̄. s̄m azo. in sū. C. e. ti. est scriptura publice p̄
posita vt ibi dicit̄ in. §. mutationes.

Proteres est q̄ putat se herede esse cū non sit. l. pherebe. ff. de
p̄ti. heredi.

Protemiū est sermo general̄ p̄ambulās in p̄ncipijs librozum
ostēdens in generali q̄ postea otineant̄ in speciali. interdūq̄ alia
pluraq̄ splectēs vt ne. Pan. in exordio cle. sup. v̄to qm̄

Prohibita intelligunt̄ oia q̄ nō sūt ocessa. vt in. c. inē corpalia
de trāsla. licet videat̄ ar. ostra q̄ oia intelligant̄ ocessa q̄ nō sunt
exp̄sse phibita Ideo nota q̄ vbi aliq̄ institutio p̄muigat̄ affir
matīue s̄p intelligit̄ ocessū qd̄ nō maenit̄ phibitū exemplū. xxxj.

q. j. c. vl. vbi dicitur qd si tormierit vir ei9 cui vult nubat in dno. n. s. duob9 vel tribus vñ pt otralire cum hijs omnibus. vbi vero pmulgat negatiue semp intelligit phibitū nisi inueniatur concessum maxime vbi fuit eadē rō. vt cū dr nō occides s3 nulli licz m si inueniatur exp̄ssū vt in iudice cū lex s3 occidit sñ ber. in glo. in c. inter corpalia pal. pt etiā dici sñ qd nōtur ibidem. qd s3 regula scz qd nō est concessum intelligitur phibitū habeat locū in iudicijs et otradibus stricti iuris et in arbitrijs et puilegijs et in reseriptis licitis. s3 aut regula qd non est exp̄ssē phibitū intelligit concessum locū habet in iudicijs et otradibus tōne fidei in bñficijs et absolucionibus et in edictis phibitionijs. in illis em̄ quilibet admittit qd nō phibet vt in edicto de pcuratoribus testibus et m̄rimonio. Proditor est qd secreta sibi om̄issa reuelat. de i. di. vj. sacerdos et de p. et re. om̄nis vtriusq3 et de multiplici specie p̄ditorz nota in c. clericus. xlvj. di.

Proiectū dr qd dā genus edificij qd nulla colūpna supposita ita edibus exentet. vel menib9 vt terrā non tāgat et alio mō dicitur appendix.

Promulgare legē est eam ostere et obitū recitare. pferre pronūciare patefacere p̄dere vel manifestare.

Promissionē qmitti dicim9 qñ puenit in eū casum vt ea aliqd peti possit. v. gra. pmisi tibi equū et si nō darē eū eo die pmisi tibi datuz. centū aureos. si mō eo die nō darem tibi equū amittitur pmissio vel stipulatio centū aureoz.

Promissio et repmissio sic dant qz pmittēdo negociū inchoam9 s3 repromittēdo ad impletū solidam9 et est repmissio quasi iterata pmissio vt res magis sit in securo sicut fit in facto vbi fideiussio interuenit. nā debitor pmittit et fideiussor repmittit. vel potius et mel9 debitor pmittit. sed debitor viceuersa q̄ pluries repmittit.

Pronepos est filius nepotis sicut p̄neptis est filia neptis.

Propetari9 idē est qd dñs scz qui cui9 rei proprietatē habet.

Prorogare est plōgare pducere vel pmū t̄pus extendere. ff. de iudi. l. j. de offi. dele. p. et. g.

Prorogatio fit de t̄pe ad t̄pus. c. de causis. de offi. dele. et fit etiā de re ad re. ff. de iudi. l. de qua re. c. et. c. cū olim de offi. dele. v. sus. fi. Itē de p̄sora ad p̄sonā etiā altera pte inuita. c. j. de elite. mu. iudi. cau. fac. Itē fit de iudice ad iudicē. ff. de iudi. l. j. vbi nō ē qd fundamentū progatōis sit iurisdictio s3 in iudicē nō habentē iurisdictionē nō p̄t fieri progatio qz nō entis nō sūt q̄litates

l. ei9 qui in puincia. ff. si cer. pe. et. c. ad audienciam. ij. in fi. 8. eccle.
edifi. aliud fundamentum est sensus pccu. nam si esset error vel ti-
tubatio non fieret progiatio. l. fi. C. de cōdi. inde. met9 em̄ z error
excludit progiationē. l. ff. de iudi. qz error excludit sensū qui
est causa progiationis.

Profeneta est panynphus. i. media psona p quā aliqs dētus
celebrand9 aut mēdus p arat. et talis pcurator in spōsalib9
dicit panynphus qui exprobat voluntatē hoim. q et cū qbz velint
otrahere et q si facultas otrahentū vel dētere volentiū cui9 re-
muneratio vel mces dicit p feneticū. Et dicit officiu qd circa ami-
cicias oplendas et circa assessorēs dquerēdos ordinariis iudicib9
vide. c. i. de h in glo. ij. de testi. li. vj. h vtz p fenet9 vel mediator
talīs possit adduci in testimoniu et opelli in ottractu in q fuit me-
diator. respondet q sic vtz pte dēciēte et rōgulare est q in
ciuilib9 de dēnsū partiū admittit alias nā in aut. de testi. 8. quom̄
am vxo. coll. vij. h vtz aqz pte ottradicēte nō admittit. qd aut a
tera pte volēte et altera nō dicit q h casu opelli nō pōt h volens
testificat. vide glo. in vtz ciuilis. c. i. de testi. li. vj. et ad pn glo.
in. c. dilectō dicit de testi. cogen. Item vtz p feneta qz ottractu vsu
rario tneat ad restitutionē vsuraz. dicit q sic h in glo. singula
rem. l. si faciente. ff. ad. l. pompe. de parici. z bar. facit mencionem
in. l. 8. incidit. ff. ad turpi. bal. in. c. i. si mulier in penult. colūp
na de ottraueria inuesti. feu ottrariū pōnit rationē assignās opti-
mam et dicit ludo. de ro. qz ipi ambo nesciūt qd dicit sicut musci
pula sup prunas et allegat Jm̄bet Jo. an. in. c. michael de vsu-
ris et Archi. lacius in. vlij. di. sicut nō suo et Lopus de castliano
in allegatōibus filis. xcij. pleni9 omnib9 discutit.

Proscripcio est adūsus absente iudicialis p nūciatio vt in po-
sterū pcul agat. i. maneat ab imperio. z talis ottra quē fit p nū-
ciatio talis et cui9 bona palā et apte scribunt9 dr pscript9 et de-
bent omnia bona scribi et de ipis inuentariū fieri otmens tā mo-
biliū de mouentiū diūsas spēs et qitates qz immobilia vt māf
agroz et numerz vineaz qntū fit in vir eis oliueis arbustis ara-
toijs et pascuis hāc pscriptiōne greco vocabulo dicim9 prag-
maticā questione licet aliq significatiōe questio tormentū dicat9
qz tormentis omumiter veritas inquiri qz tortores dicunt que-
stionarij vt infra de questionibus.

Profocer dicit mariti auus. pderus est vxoris auia.

Protektor est qui stat armatus cō principe vnde oliuius et bel-
lisanus erant domestici protectores iulianiani secundum accur-

in rubri. C. de homest. et prot. p. fo. li. xij.

Proteruia est crudelitas vel terribilitas fm Jo. An. cle. vnica de fo. compe. vbi allegat grecismū dicentē. Imp. ob9 est aliquis vbi factisq; pteruus.

Protutore se gerere dicit q; munus tutoris fungit s; iure si ue putet se tutore siue sciat se nō esse. mgit tñ se esse.

Prouisio electio postulatio dicit de elec. c. i. h. vj. et pūisio est latum vbum quod opkendere p̄t nominationē p̄tulationē p̄ntationē et collationem vt est glo. in cle. fi. de elec. que allegat iura concor.

Prouincia diuerfimode dicitur distingui nā in materia p̄scrip̄tionū diuerse ciuitates in quib; habent et exercent diuerse iurisdições sepate dicuntur puincie qñq; diuerfit. Archieporū facta alia puincia et sic puincie qñq; modicū distāt. vt pylana et florēcia qñq; distinguitur puincie medio freto vt hyspania gallicia filicia et sic sumit distinctio puinciarū. iij. q. iij. s. spaciū vbi dicit q; ad p̄ducēdū testēs de eadē puincia dant tres mēses s; otigua vi et de tnsmarinis. ix. mēses s; s; m. c. v. l. s. s. testib; fm inno.

Pu

Pubertas. Re. s. impubes.

Publicani dicunt q; publico vctigali administrāt vñ eoz nomē descendit siue ad s; vstituti vt publica vctigalia exigāt iure sbuta oducāt. ff. de pub. et vct. l. i. nā etiā dicunt vctigali cōductores fisci vel rez publicae et q; lucra vel publica negocia seculi sectant vt ibidē. l. iij. alie publicani dicunt q; publice peccāt vt in euāgel. luce. xvij. c. de phariseo et publicano.

Publicani dicunt qui ab aliq; delictū sic enorme in publicū erarium deuoluunt.

Publicaria dicunt ea q; ob aliq; delictū sic enorme in publicū erariū deuoluunt et inde dicit publicatio bonoz.

Publice honestatis iusticia est apmctas ex spōsalib; p̄mies robur tractēs ab ecclesie institutione p̄pter honestatē. Nō em̄ ē honestū vt q; eā ducat quā su9 osanguine9 desposauit. c. ad audiēciam et. c. spōsā de spon. vñ hūoi p̄hibitio nō osurgit ex osanguinitate nec affinitate oēta ex nupcijs osumatis. s; ex q̄bā publicae eqtate inducū est s; ius p̄hibēs m̄rimoniū oēbi et oēctū dirimēs. Et nō q; ideo s; publice honestatis iusticia q; m̄rimonijs non solū q; liceat s; qd honestū est oēderat. ff. de ritu nup. l. semp et oriat etiā ex spōsalib; q; de iure nō forcūit effectū vt in. c. ad audiēciā fall. sec9 in m̄rimonio. q; affinitas si oēbit ex nupcijs

Interdictio vite g off. m. si. de spon. ubi dicitur quod si in nullo ca-
su locum habeat hodie publice honestatis iusticia nisi in sponsa fr̄is
quod in veteri et novo testamento prohibitu esse videtur quod sponsa fr̄is
fr̄is h̄re non potest dicto. c. audientia et concordantibus in glo. et rōz dicunt
quod sublata est in eo casu in quo de maiori equitate locum habuit scilicet in
solole suscepta ex secundis nuptiis cognatōni viri non copulanda
poris de osang. et affini non debet ideo et in alijs reuocata videtur.
quia de similibus idem est iudiciū vt ibi

Publica iudicia sunt dicta quasi populi quia cuiuslibet de populo p-
missa est eorum persecutio vt s. puata delicta.

Publicū ius est quod principaliter spectat ad publicā utilitatē
Re. s. ius publicū.

Publiciana. s. Re. s. actio publiciana

Puberes a pubes. a pudicitia corporis sunt dicti. et dicitur esse puber
quod iam compleuit. xiiij. annū si est masculus et generare potest. xij. si est fe-
mina. c. puberes. e. ti.

Puerpera est quod parit in annis puerilibus videtur tex. in. c. pu-
beres de spon. impube.

Pueri dicuntur filij non filie. scilicet dicitur esse omnes serui pueri esse sexa-
genarij. tercio dicitur omnis quod fuit in etate puerili scilicet mares a
septennio vsque ad. xiiij. annū et puella vsque ad. xij. annū. ff. de s. fig.
puer. et de eta. et q̄li. ex rōe in glo. et de regularibus ad nostram.
xxi. q. i. c. i. quoniam tunc legantur pueris alimēta pueri et puella dicuntur
vsque ad. xxx. annū. ff. de ciba. et ali. lega.

Pulsare dicitur a verberare quia pulsam sine dolore s. veram sine
dolore.

Prudēcia est carnal occupatōnis. ar. xxii. c. i. non enim alibi appel-
lat malicia de spon. impub. c. de illis. ij. sic etiam in delictis de delict.
puer. c. pueris de despon. in pub. c. tue in glo. in.

Pupillus dicitur quod cum impubes est desit esse in potestate patris a morte
patris aut emancipatōe patris et sic pupillus dicitur esse si h̄z p̄em. l. si fuo.
s. pupillus. ff. de s. fig. ubi dicitur si est defectus etatis patris auctoritas
non sufficit ad obligandū nec obligare potest si est in patris potestate.
etiam p̄e auctore quod est singularit̄ notandū. s. palle. quod non est alibi
nisi in. s. pupillus in fi. m. si. de muti. stipula.

Pupilla sicut dicitur. s. annū potestatis emancipata vel morte patris desi-
nēs esse in potestate eius scilicet xij. annorum. sicut pupillus infra xiiij. annū.

Pupillaris substitutio dicitur que fit impuberi in euentu mor-
tis eius in etate pupillari siue verba sunt expressa siue tacite intel-
lecta. in fi. e. ti. s. i. proprium enim significatum verborum in sig-
nificat ulterius tacitam vulgarem vt. l. iam hoc in re. ff. e. ti.

et ecōtra vulgaris nō significat pupillarē alia vidē. substitutō
Purgatio est de obiecto crimine innocentis ostēsiō. Et est du-
plex scz canonica que fit p iuramentū. et h̄ app̄at c̄ vulgaris
scz quā sibi vulg⁹ inuenit. et h̄ p̄ ferū candens p duellum per
aquā frigidā siue bulientē et h̄ re p̄ h̄. vt. e. ti. c. exinariū. et per
totū t̄. r. ij. q. iij. memina. Forma autē purgatiōis h̄c est q̄ infa-
matus iurabit se immunē esse a crimine. infamiat. et opurgato-
res iurabūt illum v̄z se credere iurasse. c. quociēs. et. c. vlti. e. ti.
aliter autē deponere nō dūt ne subest anceps piurū. ff. de in lie. iu-
ran. l. videam⁹. et numerus opurgatorū habet. ij. q. iij. omnibz si
legittimi. et. c. p̄biter si a plebe. vñ dōtifice pariū man⁹ excusat
duotena. Sexta sacerdotē leuitā tertia purgat. Quē plebs infa-
mat purgabit in manifesto. Quē chor⁹ ante chor⁹ sua fit purga-
tio preste. Nā vbi dēfigit malū ibi moriat. ij. q. i. si p̄cequerit. ho-
die numer⁹ opurgatorū arbitrari⁹ est inspecta p̄sone qualitate
et infamie q̄ntitate. c. eū in iuuētute. e. ti. Ideo alij danē versus.
Hoc hodie restat arbitrio iudicis extat. Maior maiori minor im-
ponēda minori. Nā in penis imponēdis sicut in purgatiōe indi-
cēda q̄tuor sūt cōsiderāda p̄ iudicē. scz p̄sone causa locus et t̄pus
vt in. c. fi. de transact. vbi tex. et in glo. scōr. et h̄ dō forma pur-
gatiōis canonice. h̄ de purgatione vulgari patet in. e. ti. p̄ to. et
ij. q. iij. monomachina. mennā et consuluisti. Et est triplex ratio
quare huiusmodi purgatio p̄hibet. primo quia h̄c facta sunt
huidia fabricatē. vt in. c. mennā p̄alle. secundo quia de⁹ in ea tē-
ptari videt vt in. e. ti. c. vlti. tercio qz vt plurimū innocēs otem-
nat. vt in. c. significantibz. e. ti. deus autē temp̄ari non debet. xxiij.
ij. q. queritur.

Putat est illud quo p̄te⁹ opitur. et tantū de p.

Qua

Quadrās est quartā pars assis
quā p̄ficiūt tres vncie. alia nomina Re. s. as.
Quāuis h̄ dicitio habet ampliare ad maiora
exp̄ssis in cle. i. de re iudi. Quasi q̄sqz est ex
p̄ssuū v̄tatis. iob. i. q̄si v̄nigeniti a p̄e. p̄
rochianos de dec. vbi glo. et. ff. ex qui. cau.
ma. l. ait p̄ q̄. s. item ei. Quasi sentēcia est si
q̄s in iudicio cōfiteat se furē. secus si ex. vel est cū q̄s p̄missis actio-
nibus que nascuntur ex dēcto non est dampnat us. sed ipse de-
dit vel dare debet pecuniam ne conueniatur illis actiōibus. et

presumitur quod illud faciat ex conscientia delicti excusat tamen ubi cum iussu
procuratoris cum eodem transigitur.

Quantum in re actio. Re. s. actio

Quantum in re actio. hoc tempore est secundum arbitrium boni viri cum lege vel ca
none non tenetur.

Que

Querela est ius ad rescindendum testamentum vel donationem vel
totum in totum certam et oportet reo ex hijs que acta sunt vel in partem
sed enim est proprie actio quoniam non agit ut quid det vel restituat. nec est
proprie accusatio quia non accusat quis ut puniat in corpore sed obtinet
mediam viam et aperit viam succedendi secundum azo. in sum. C. de
inoffi. testamento.

Querela inofficose damnationis inducit ad instar inofficose tes
tamenti et oportet liberis vel parentibus a domino debito bonorum posses
sori subsidio inique excluso et datur contra illos quibus datum est in viuz
secundum azo. C. e. ti.

Querela inofficose dotis inducit ad instar donationis inofficio
se et oportet filiis cum maritus est cum omnia vel pene omnia in filiorum frau
dem dedit pro se vel pro filia vel muliere alia secundum azo. e. ti.

Querela inofficose testamenti datur omnibus que tempore mortis im
minetis ab intestato possunt succedere ex hereditatis vel preteritis con
scriptos heredes vel fideicommissarios.

Quatuor tres sunt species una est debita iure nature que datur
bonorum subsidium que hodie est auctoritas ad trientem et semissem secundum nu
merum filiorum unde quatuor aut infra dant natis iura trientem
Semissem vero damnatis quibus vel ultra. Alia est trebellianica. ter
cia falcidia de quibus in c. rancius de testa. in glo. super verbo quar
ta parte et in c. si pater. e. ti. li. vi. Et dicitur trebellianica et falcidia in
hoc quia testator potest auferre falcidiam et servare heredes que ipsam
non debet. trebellianica vero non potest interdiceret sibi.

Questio est inquisitio veritatis per tormenta secundum azo. in su. C. e. ti. vel
est oratio interrogativa alia significatio id est quod tormentum quia
tormentis veritas inquiritur ut cum fuit tortor per crimine fraudati ce
sus aut lese maiestatis ut de domino dicat que novit ita capitur pro
tortoris in l. si servus. s. si quis ante questionem. ff. de vfruct. in de quatio
narij et dicuntur tortores.

Questio incidens dicitur illa que antequam cepta oportet reo ex hijs
que acta sunt inter se eum et actorem ut per. de non pro. remiudi.

Questio emergens dicitur ea que proponitur ex hijs que emergunt in lite
ut si queritur an iste possit testari vel an danda sit dilatio vel similia.

Questio appetatis est in q̄s sola p̄tate h̄ est de d̄n̄o vel quali
d̄n̄o est q̄stio de cau. pos. et p̄. cū dilectus et dico q̄ si domino p̄
pter res incorpales q̄ nō possident et in sp̄ualibz insti. de re. cor. et
meor. s̄. incorpalia.

Questio possessionis est in q̄ de sola p̄fessione s̄trauisia ventī
latur de or. cog. sup spoli.

Questio stat⁹ mouet cū q̄s vendicat in rem. C. de assen. tollē.
l. vnica in p̄n. et. liij. di. fr̄qns. Itē q̄stio debet esse de dubio. c. cū
in iure de elec. c. de muliere. de spon. et. l. ancilla. C. de filr. Itē debz
esse de difficili. ff. ad carbo. l. idema.

Questores illustres sūt dicti eo q̄ pecunie publice q̄rente per
mundū et s̄seruāte siue s̄gregāte curā et sollicitudinē habere. et
ad h̄ creati erāt et dicebant q̄stos erarij ad ere. i. pecunia dī
cti. ff. de ori. iur. l. ij. s̄. exactis d̄m̄te regibz post p̄n. le.

Questores sacri pallacij dicunt q̄ in pallacio p̄ncipis libris p̄n
cipalibz legendis vagabāt nō dico sentēcijs q̄ illustres t̄m̄ illas
legebant vel dicebant q̄ idē officiū gerebāt in domo impatoris
talis etiā candidat⁹ p̄ncipis dicebat. et sic capis in p̄l. insti. et
ff. de offi. questor. l. i. in fi. et ff. in ori. iur. l. ij. s̄. d̄m̄te vide ascur.
in glo. ij. in s̄. cūq̄. inst. v. s̄.

Questores p̄ncipij dicunt q̄ causz capitalibz p̄fecti vel p̄positi
erāt. ff. de ori. iur. l. ij. s̄. pal. in de exquestor. extra q̄sturā p̄f.

Qui

Quincūs est ps assis ostās ex v. vncijs et nō dicit respectu totū
us assis q̄ nec multiplicat⁹ nec duplicatus reddit suū totū insti.
de here. insti. s̄. hereditas in glo.

Quirites sūt romani sic dicti a quirino. i. romulo eorū rege sic
dicto a quiris. i. hasta.

Quisquilie dicunt sortes tomus munde que scobis eiciuntur.
scz lapides folia stramenta. pulueres. ossa.

Quis vel qui restringit p̄cedentia etiam quantoq̄ declarat vt
nōt. in. l. i. C. de sum. tri. et fi. catto. et refert aliquando anteces
dens in genere. C. de miur. l. dominum. sicut et alius iuxta illud et
alij duo neg. Et qui est relatiuum substantie. C. de sen. que p̄ eo
quod interest. l. i. v. glo. C. de sum. tri. in glo.

Quilibet est distributiuum vt nōt. ff. de duo. resti. l. duos reos.
et aliquando ponitur p̄ aliquis vt in. c. de homine de tele. mis.

Quo

Quod iussu actio. Re. s̄. actio

Quod metus causa. Re. s̄. actio.

Quod dicitur clam.

Quorum bonorum. Res. supra de interdicijs.

Quorum legatorum.

Quo est idem quod put. C. de p. l. si qd in metallo.

Quondam potest significare tria tpa presens pteritū et futurū ut not p glo. m. l. nec emptio. §. ff. de strakē. emp. et. c. cum olim i p. n. de offi. dele. c. ex pte de ro. spe. vbi dicit quondam regina et fm v. riorē viā significat pns. tēpus in. c. ex pte p. al. quia regina dicitur donec nūbit inferiori ut ibidē in glo. fi. in fi. Itē dicit bar. in l. j. ff. de no. op. nūci. si tabellio ponat in instrumēto. M. quondam fili9 p. licet priuat tamē instrumētū p. verbū quondam nō viciat §. q. p. spe. in ti. §. instru. edi. §. restat. ad fi. unde olim iā dudū quondam tria tpa seruat. Tempus pteritū p. sens. signatq. futurū.

Ra.

Racio secundū alzo. de eden. est

scriptura causa negatōis mutue edita de datione acceptis. sec9 si ibi otinet de pignore tñ vel de mādato tñ vel de constituta pecunia tñ. Aliē capie rō dū dicit rōez esse reddendam

de oib9. ar. de reser. si qñ. in §. rōnabile cāz qz

de rōis nō valet nisi causam sui dicti reddat. §. querat ab eo. ij. q. i. in p. rōis. tūc est sūmie rō p. causa. similiter ibi quod rōe caret ex tirpare necesse est. vt. lxxviii. di. c. q. epi. ec. p. lat9. debet esse patus rōz reddere oī poscēt. §. ecce in fi. xxxvi. di. et m. l. si qd. §. h. mēdū ff. de reli. et sump. su. Et intelligit illud dictū si p. qz per impotē tiam qñqz nō est oim reddēda rō. ff. de leg. l. nō oim. et p. cipue in arbitrarijs vt qd spe. intitulat de teste. in singlar. §. gre. ix. §. de sibi. fm Jo. an. §. d. sic volo sic iubeo sit p. rōe volūtas.

Raciocinia sūt rōnū reddētōes ad qd aliq9 obligat ex admīnistratōe reipublice vel puate quā gessit vñ publica sicut illa qbz obligantē officiales curie ex admīnistratōe aliq9 ap. rēpublicā p. timentē vt m. l. official. C. de epis. et de priuata aut sūt illa qbz obligantē aliq9 ex admīnistratōe rez. p. timentū ad priuatos. vt tutores. curatores vel pcuratores. galsaldiones et baioli aliq9 rū vñ obligatus ad rōcīm. est ad rōnē reddēdā alicui astrict9.

Rancor est vitium carnis sicut p. rancor panis et acor vini. vñ dicitur caro rācescit vel rācida est.

Raptor rez. dicitur ille q. bona aliena vi rapit et apte. ff. ne qd eū b. in ius. l. §. eximēdi. et sic etiā est raptor hoim et maxime mulierz.

Raptor et fur ex animo dicuntur in l. i. vi. de rap. glo. iij.

Raptus tus. tui dicuntur rex. vt. ff. de incēru naufra per to. et
hominū vt. C. de rap. v. gi. vel vi. l. v. mēa. licz qdāt eneāt oīra pri
mū et loquif solū de mulieribz. raptus a viris nō d mulieribz rapi
entibz viros. ff. de leg. l. ita scriptū in prim. qz nō est eadē rō viri
et mulieris nā maior castitas requirit in femina q̄ in viro. C. de
nup. l. a caligato et pbat. ff. de ritu nup. l. pala. §. q̄m adulti. et
q̄ ibi nō.

Rapina est violēta receptio rerū vt. in l. i. C. vi. de rap. §. raptus
tus ppe est violēta receptio mulierū. fm. h. off. ar. l. i. §. sciendū et
§. se. ff. de sepa. et filiult. familias. ff. ad macedo. τ. C. de iure. do.
mi. imp. l. iij. et. ff. de eo quod cor. lo. l. i.

Ratihabitio retro trahit tē. c. ratihabitiohem de re. iur. li. vj.
et h. est verū si fit tale factū q̄ ab inicio mādari potuit et is ocer
dere q̄ ratū habuit aliter nō vt. in. c. significauit de regul. et trā.
ad reli. et. c. cū virū. Et est duplex ratihabitio. quedā tacita τ q̄
dā exp̄ssa. in. l. vō in fi. ff. de solu. C. ad macedo. l. fi. et. ff. d. iudi. l. i.

Rationalis cesaris idem est q̄ p̄curator cesaris a rōmbo gerē
bis sic dictus vi. d. sti. gre. C. de raci. op. pub.

Re

Receptatores dicunt q̄ aliq̄s receptāt et vt frequēci⁹ sonat
malū. sūt em̄ illi q̄ fures raptores et ceteros malefactores recipi
unt vt. C. de hijs q̄ latro. l. i. et. ff. de recepta. l. i. sine q̄b̄ latere nō
p̄nt vt. in. c. sic ait d. lere. vbi hēticoz receptatores anat lex mati
sanē. h. receptores fm. Inno. dicit̄ abducāt in. c. ex pte d. postu.

Recusatio fm. spe. e. it. est iurisdictionis vel audiciēcie causa si spiti
omis p̄posita declinatio. vt. C. de iudi. l. aptissim et dic vt nō. ibi et
ff. de libe. cau. in. l. fi. et. ff. de iur. do. ti. l. que etiā de fo. ope. si q̄s. et
mel⁹ de app. c. ij. in glo. ij. et fit vsqz ad. xx. dies fm. leges vt. C.
de lit. ote. aut offeratur.

Recta linea ascēdens sūt p̄r au⁹ p̄auis abauis attauis tri
tauus sicut in feminis lineā dicimus m̄cem auīā p̄auīā abauīam.

Recta linea descēdens sūt filius filia nepos nep̄tis p̄nepos p̄
neptis abnepos.

Recusius id est breuis. c. cum sit romana de app.

Recisoria actio Re. s. actio recis.

Recte notat iusticiā sicut rite solēnitatē. ff. de inoffi. testi. l. ij.
in glo. τ sic stat aliqd actū esse rite videlicet secundum ordinem
vel solēnitatem iuris quod tamē non est actū recte scilicet fm
iusticiam equitatem vt rō. Jo. an. in cle. fi. d. app. et notatur in c.

qm̄ ostra h̄ p̄ba et est glo. j. i. iuste possidet. ff. de acq. pos.
Rector ecclesie parochialis habet tantū ius in ecclesia sua qm̄
 tum habet p̄latus in ecclesia collegiata. vt in. c. vlti. de loca. r. cō
 duc. in glo. s. expelli potuiss̄. qd̄ est singularis et dñs aneko. de
 butrio dicit eam alibi non respire in toto corpe iuris
Rector vniuersitatis in p̄alia est op̄tēs in declarando capita
 neum ciuitatis p̄iurum fm̄ lud. de ro. in singularibz licet quidam
 ignorātes de h̄ dubitent fm̄ eundē. s̄ dubitare non dñt qz lex pu
 nit p̄iurum ergo iudex secularis p̄t declarare per iurum. l. i. ff. ad
 turpill.
Re ostra h̄ obligatio p̄ trāditionē rei ad altera pte certo pa
 cto. insti. qm̄ mo. re. cōtra. ob. p. to.
Recouentio vt fiat in criminalibz distinguit aut res accusat9
 subiecit crimē ostra suū accusatorē in modū exceptōis aut in mo
 dum accusatōis. si in modū exceptōis tūc excipies audiet. c. cū. di
 lectus de or. cog. si in modū accusatōis obicit vel recouentionis.
 tunc aut nomen rei delati est scriptū in matricula reoz aut non
 p̄mo casu p̄t recusare suū accusatorē nisi suā vel suoz p̄sequeret
 iniuriā. scdo 3o casu aut res vult suū accusatorē recouenire s̄ ma
 iori crūdine et p̄t aut de pari crimine vel mmori et nō p̄t vt p̄ba
 tur. iij. q. xi. neganda et. c. seq̄nti et nōc. in. c. at. si clerici. de iudi.
Reda est quoddā vehiculū ad eundū et redendū abile et est q̄
 tuor rotarum.
Redibitio est emptionis resolūtio. vt. ff. de acq. posses. l. pom.
 pmi9. s̄. p̄terea in fi.
Redibere est aliquē facere rehābere itez qd̄ prius habuit vt
 ff. de edili. edic. et redibi. acti. l. redibere in p̄nci.
Redibitoria actio. req̄re s̄. actio redibitoria.
Refragari est nocere vel impedire siue otradicere.
Referre qm̄qz est idem qd̄ accusare aliquem.
Refrendarij sunt aduocati q̄ referūt hominū negocia.
Regula fm̄ azo. est pluriū reū narzatione facta op̄ndiosa ē.
 ditio. vel est cōpendiosa diffinitio rez vniūitatē op̄lectens. Itē
 regula qm̄qz dicit̄ specialis norma vel modus viuēdi monachoz
 vel canonicoz qz tal̄ norma recte viuēdi p̄bz. s̄ sta. mona. p. to.
 et inde d̄ regularis. Itē qm̄qz regula d̄ ostitutō canonica. xi. di.
 s̄ v̄re iudiciū9 caritati. Itē regula fm̄ goff. et legistas est q̄ rē q̄
 est breuidenarzat nō vt ex ea ius sciat̄. s̄ ex iure q̄ est reglare
 fiat vt. ff. de re. iu. l. regula nā ex regula nō fit ius s̄ ex iure q̄ ē re
 glare fit regula alias qm̄ dicit̄ debet̄ ius reglarz et n̄ regula iuris.

Et dicitur regula iteo q: recte dicit nec aliorum trahit qm a re-
go eo q: recte regat et debet regula fieri signo vniuersali vtm
diffinitio. Aliter in gramatica regula est multorum similitudine collectio
vel coniunctio. Quid sit regula vel potestas eius quis effectus quod
officiu eius et qualiter perdit officiu suu dicit ff. de reg. iur. l. 1.
e. ti. in rub. li. vi. Sed vtru regula comprehendat in se exceptiones fu-
erit opi. que notant ff. e. ti. l. 1. et fa. quod no. in. c. regula. iij. dif.
Solutio quo ad potestate verborum que in ea p. r. vniuersali-
ter vel indefinite affirmatiue vel negatiue tuc comprehendit. excep-
tiones alias non dicitur exceptio vt omnis homo currit preter
equu non est exceptio quia equus no comprehenditur ibi. Sed quo ad
materiam de qua fit mencio quo ad iuris determinationem. exceptio
non comprehendit sub regula quia contra ratio et ius est in excepti-
one qm in regula de hoc vide glo. in rub. de re. iur. li. vi. Et quod
sit officiu et potestas regule an ius nouu constituat an antiquu re-
citet datur distinctio ibide. Na doctores dicunt tres casus vel spe-
cies casuu esse. quida determinati sunt. alij sunt excepti a legis de-
terminatioe. et in illis regula no constituit ius quia in p. mis inuenit
iam constitutu et scdi non clauduntur sub regule determinatione.
tercij sunt in quibus est eade equitas que etia est in casibus a iure de-
terminatis nec tamen recipiuntur a iure positi et in illis facit regu-
la ius ppter p. m. p. m. r. o. s. non patientis ius similitudine casuu
esse diuersum. cuius ibi datur opio: distinctio aut constitutio iuris
pcedit traditione regule vt locu habeat distinctio p. d. i. o. r. u. m.
casuum h. vbi no est constitutio ante regule dispositione sed inue-
nitur sola simplex traditio regule tuc ipa regula est ius. Sed et
finaliter. Jo. an. dicit q: p. regulam non statuitur ius h. ex iure su-
mitur regula et iteo dicitur regula iuris quasi ex iure sumpta. qz
necesse est ius quod est materia pcedere regule dispositione. ius
em item est quod ratio. i. dist. consuetudo. ix. dif. lana quippe et
exordio ronalis creature pcessit. v. di. in prim. et h. e. va. r. o. q. re
gule ponuntur in fi. decretal. et sexti vt ostenderet ius no sumi ex
regula sed regulam ex iure. vt. ff. e. ti. l. 1. vbi dicitur no vt ex re-
gula ius sumat sed ex iure quod est regula fiat licet alij reddant
coloratam rōz illam scz q. vltimo dicunt meli9 memorie commendant
de ole. di. ij. liquido vide etiam glo. in c. regula. dif. iij.
Regula cathomona dicit quod legatu quod fulerat inutile si
testator moriet licet ex interuallo moriatur no oualescit vt. ff. e.
ti. l. 1. in principi. et. ff. de legi. l. cetera. §. 1. et non appie dicitur regu-
la nec inter eas ponitur.

Regulares s̄m goff. s̄nt q̄ ad viuēdū se regularit̄ astringūt si
ue sint monachi q̄ p̄nt vacare diuis vt. C. de epis. et ele. l. genera
liter. §. i. siue sint canonicī regulares nā idem est iudiciū de ambo
bus vt in. c. ex parte de postula. et. c. nō magno ne cle. vel mona.
et h̄ est v̄z q̄ ad rē nōn ad regulā latorē vt in ti. de sta. mo.
na. vñ monachus dicit̄ amonos id est vnū et p̄cos custos. xl. a
ctos. i. tristis quia solus debet stare tristis vt no. C. de epis. et cle.
ricis in rubro. xv. q. i. c. placuit. ij. vbi dicit̄. quia mūdo mortuus
est deo aū viuūt. Et int̄p̄t̄ vnus tristis. vt. e. q. si cupis vbi dī
cīt monachū quē senseris crebro de nūmis tibi loquente. institu
torē p̄cip̄ habeto ibi tñ excipit̄ elem̄. s̄. d̄. omnibz est indr̄s.
h̄ canonicus d̄r a canon. i. regula et p̄cos custos qz semp debet es
se sub regulā q̄re dicit̄ regularis nam regularis est q̄ p̄ p̄fessio
nem imperio p̄lati se subicit.

Reivendicatio s̄m azo. C. e. ti. est actio quebā q̄ pat̄ sola ratiōe
dominij et possessionis vel q̄si. vt. l. in rem. ff. de rei ven. et. l. i. et. ij.
C. vbi in rem act. et d̄r vel q̄si p̄pter iurisdictiōnē q̄ ratōe q̄si do
minij d̄r vt no. insti. de act.

Relatio s̄m spe. C. e. ti. est iudicis dubitantis d̄ iure ad p̄ncip̄
missa q̄sultatio et quō debeat fieri relatio no. C. de rela. l. i. et v̄z
respiciat ius vel factū est casus in. l. q̄cūqz. §. i. ff. de iudi.

Relegare est aliquē in insulā vel i aliū locū mittere vt ibi p̄p̄
delictū aliqd̄ q̄ omisit morā ad t̄pus faciat scz p̄ q̄nquenniū et
est q̄si bānire et debet se in locū salī a delictis abstinere alioquin
pena augmentat̄ vel p̄petuat̄. vt. ff. de pe. l. relegati in p̄n. et taci
te nō adimunt̄ bona nisi exp̄manē in sentēcia vt. ff. de interdic. et
relega. l. relocator. §. ad t̄pus. et si adimat̄ pars bonoz in sui.
C. de re. ali. cau. mor. l. si q̄s. §. si accipit̄. quod nō debet fieri. si tñ
lata fuerit sentēcia vt dicta. l. relocator. etiā ad t̄pus deporta
tus nudus exulat vt. ff. de capi. dimi. l. tute. §. i. et de re iudi. l. ea
sola. et. C. de pe. deportator.

Relegatio est deportatio q̄uis p̄p̄e capiendo differāt. quia rele
gatio fit ad tempus h̄ deportatio imp̄petrū. vi. de is. ff. de medic.
et rele. l. relocator.

Religiosi s̄nt q̄ vitā regularē p̄fessi s̄nt. Et large dicunt̄ reli
giosi q̄ in p̄p̄is domibz religiose viuūt quāuis nō sint p̄fessi. vñ
tria substāntialia vite regularis p̄fiteri debet religiosus scz obe
dienciā, castitatis custodiā et p̄p̄etatis abdicatiōnē vt. xij. q. i. nō
dicatis. xix. q. iij. quia ingredientibz. nec in h̄is dispensandū est
in. c. cum ad monasteriū de sta. mona. in fi. nā p̄fessio est solennis

pmisso religionis in qua p̄dicta tria occurrūt et religiōn̄ sicut et
alij p̄lati p̄hiscam et leges non legāt neq; audiāt et si cōtra fe-
cerint ipso iure sunt excomunicati. c. non magno. et. c. sup̄ specu-
la ne cle. vel mo.

¶ Religio p̄ncipaliter ordinata est ad opa vite contemplatiue q̄ i
oratioe et in studio consistūt et sc̄dario est annexū op̄ manuum
fm̄ Jo. an. in. c. sane de regula in nouella et cū religio sit ma-
ior subdit idē Jo. a. dices oportet p̄ncipalit̄ maiorit̄atē ordinū at-
tēdi ex pte finis. sc̄dario aut̄ p̄pter exerciciū p̄m̄ finē querimus
p̄pter se et exerciciū non p̄pter se h̄ p̄pter finē. Ex quo sequit̄ illā
religionē maiorē quā est ordinatē ad finē absolute p̄ciorem vel
quia illud est maius bonū ad quod ordinatur vel quia ordinatur
ad plura bona si p̄tro v̄riusq; religionis sit idē finis attendit̄
p̄m̄nētia sc̄dario non p̄ncipalit̄atē exerciciū h̄ fm̄ p̄portioez
eius ad finē inuentū v̄n̄ beatus anthomius in collationib; patrū p̄-
tulit discretiōem p̄ quā q̄s omnia moderat̄ in ieiunijs. vigilijs.
nuditatib; elemosinis r̄c. nā illa que sine discretiōe fierēt faci-
le annexū haberēt deficiēdi piculum de q̄m̄ c. nō mediscriter de
ose. di. v. quia nō sunt religiones p̄ciiores idēo quia h̄nt obser-
uācias arciōres. h̄ ex eo qz obseruātie sunt ordinatē cū maiorē di-
cretiōne ad suū finē. h̄ declarat abbas moyses in collatione pa-
trū dicens. ieiunia. vigiliē meditationes scripturarū. nuditas ac
p̄uatio omnū facultatū. nō sunt p̄fectio h̄ p̄fectiōnis in r̄uā-
ta deseruētia ad essentialia religionis q̄ tria sūt vt dictū est. nā
multi philosophi vt socrates r̄c diuicias p̄p̄serūt nō tamen p̄-
fecti fuerūt nisi secuti fuissent d̄m̄ h̄ est ap̄riū apostolorū. fm̄
beatū Jeronimū in omelia super euangelio. Ecce nos reliqui-
mus omnia.

¶ Religiose dom̄ sunt dom̄ et monasteria xp̄iane fidei et alia si-
milia pia loca ad pios vsus religionis deputata quocunq; nomine
censeant̄ et fm̄ g. off. religiose dom̄ dicunt̄ monasteria. templa
hospitalia et alia loca vt. s. vt. i. c. de senodoct̄is. e. ti. et. C. de pi.
et cle. in. l. orphanotrophos. et. l. omnia oratoria. etiā illa q̄ aliq̄
ex deuotione in ap̄rijs domib; ep̄i auctoritate cōstituit̄ loca religi-
osa sunt vt. xliij. di. oratorij.

¶ Religiosus locus est in q̄ mortu⁹ sepult⁹ est vel etiā caput e⁹
vt. ff. de reli. et sup. fu. p. to. v̄n̄ mortuo illato in p̄dijū sp̄m̄ religio-
sū officij et pignori obligari nō p̄t. C. que res pig. obli. p̄s. l. i.
potest t̄n̄ ius vel usufructus talis p̄dij pignori obligari vel
di vt not. ibi fa. l. qd̄ ergo. s. h̄ si mortuū. ff. de le. i.

Remissio est cause omittis ab omittente facta missio. Itē quāq;
significat idē q̄ indulgētia s̄m spe. et sic sūmīe in ti. de pe. et re.

Remuneratio nō fit s̄m q̄ ad intētionē. nā deus nō re-
munerat bonū qd̄ fit s̄m qd̄ bene fit. Ideo dicit̄ qd̄ deus non
est remunerator nominū s̄ ad ubiorū. vt de collusi. c. i. vbi glo. ne
q̄ ad actus deo respicit s̄ ad eorū et ad spōtaneas volūtates. xv.
q. vi. i. in fi.

Renunciare est remittere vel negare. Re. s̄. lex acqui. dñi dicit̄
liberū est vniciq; iuri suū renunciare. i. remittere ius suū et nega-
re eo se velle vti vt in. c. ad apostolicā de regula et. vii. q. i. q̄ pi-
culosum de fo. spe. si diligētī non p̄t tñ quis renunciare iuri suo cū
ex sua renūciatione etiā iuri alteri p̄iudiciū generet. nec hijs p̄-
que deo et hominū obligat̄ vt votis. sollicitatiōib; iuramentis.
duentionib; opmissis et m̄imonis. q̄ iuri exigendi debitū hñ
renunciare possit. c. quidā de ouerfi. diuga. Itē renūciāns beneficō
non potest illud repetere. c. sup hoc de renū. nisi vi vel metu renū-
ciauerit tunc ip̄m non amittit vt. c. px. pal. et. c. accepta. de resti.
spoli. et potest quis renunciare beneficio personalī non illi quod s̄
collegio in hultum de pacto non facto. vt de hoc no. in. c. si dili-
genti. pall.

Renūciatio p̄prie est rei vel iuris spōtanea refutatio et potest
fieri p̄ illum ad quē p̄inet illud cui renūciat. Alias generalit̄ re-
nūciatio p̄t fieri p̄ quemlibet de re sua vel iure suo p̄p̄o. vt. vii. q.
i. q̄ piculosum. C. de pacel. si quis in describendo. c. ad apostolicā.
et. c. si diligenti. pall.

Repetitio capit in iure p̄ reacceptōne in testamēto vel substi-
tutione heredū vt dum querit̄ de repetitiōe emolimētī oneris cō-
ditionis modi vel alterius q̄litas et significat eodē modo q̄ pro-
babilit̄ significari ocludit̄. v. g. testator herede instituit qui le-
gata ab eo reliq̄t et vulgarit̄ ei substituit. ibi repetitio facta
censet̄ a substituto. vt in. l. licet. ff. de le. i. et ratio sūmīe ex volū-
tate in substitutiōe Itē ibi testator herede instituit ticio et ab eo
noie p̄p̄o legata reliq̄t vulgarit̄ ei substituit ibi nō censet̄ repe-
titō facta a substituto vt. l. i. §. ad qd̄ ibi nominatim. ff. ad. l. falcu.
de h̄ vide no. in. l. licet. pall. p̄ barth. vbi multos ponit casus.

Replicatio s̄m spe. ē. ti. de excep. §. multū est exceptiōis facte
exclusio et sic est quedā exceptiō optens actori otra exceptiōez
rei et istā semp̄ opponit actor et otra replicationē actoris dat̄
duplicatio reo. Et itez otra duplicationē rei datur actori tripli-
catio et sic in infinitū extēdere licz in fi. c. ti. in prim. de replicatiōe

vite Jo. an. p. modum fume in. c. a. nobis te excep.

¶ Repmissio est pmissio in facte confirmatio. vi. s. pmissio.

¶ Repressalia est potestas pignora pignora quolibet de terra de bitonis data creditori p iniurijs et damnis de hijs repressalis dicitur de iniur. et dam. da. c. et si pignora. li. vi. vbi prohibentur ex tedi oia psonas ecclesiasticas sub pena excommunicatois vel infideli. unde breuiter repressalis dicitur qn aliquis oriundus de vna terra spoliatur vel damnificatur ab alio oriundo ab alia terra vel et si de bitu no soluerit ei tunc em dat potestas isti spoliato qd satisfaciat oia quolibet in terra illa. si est spoliator vel debitor.

¶ Repudium est renuntiatio ab vxore missa marito vel e contra qz mittens odium alteri petit rescindi. Item dicitur repudium qd sub testimonio trium testiu vel a pnti remittit etiam repudium est residentiu discordantia. Item dicitur libellus repudij scriptura in qua alter alteri odium renunciat. in libello aut repudij scribentur h vba scz res tuas tibi habeto vel res tuas tibi agito. nec tamen pot mulier mittere repudium nisi causa appdata. vt si forte maritus propter naturalis imbecillitate minime coire possit. in libello vero discutiendo sponsalia h vba erant in vlti. odium one no vtor. ff. de diuor. et repu. l. j. que aut sit oria inter diuorci um et repudiu nota. ff. e. ti. in rub.

¶ Repudiare est perire respuere vel odignari.

¶ Reputatio fm placet est opatio. vt. ff. de solu.

¶ Res est vbum generale vt. ff. h. ter. pet. l. j. et in re sua quilibz est moderator et arbiter. C. mada. l. in re madata. et. C. de hijs q vt indig. l. polla. in pnci. Item res deterior reddita no videt. ff. comoda. l. in. s. pet. ff. de pos. l. j. s. res. etia res sua nemini seruit. l. in re omuni ff. de seruitu. vba predi.

¶ Res iudicata fm azo. e. ti. dicitur sententia q fm otueriaz pnu ciatoe iudicis accipit. vt. ff. e. ti. l. j. vel est qd otmniatone vel ab solutione ottingit et addit quida si nullo iuris remedio sententia possit acceptari aut lapsis decem diebz possit reformari s hoc no placet azo. Item res iudicata est a iudice et in iudicio eius quod deductum est roe p eu adiudicatio. vt dicta. l. p. cu ibi nota. n. ibi nota q res iudicata non est sententia sed id quod est decisu p nunciacione iudicis. Sententia vo est dispositio vel pnu ciatione iudicis legaliter declarata. licet ergo sibi glo. videat hoc ignorasse. Ex q sequit q in locutoria non potest appellari res iudicata. qz no capit fm oia otueriaz licz qnqz ex in locutoria causa diffinit. nec sententia arbitrorum dicuntur res iudicate qz non imponunt

Finem nam p solutionē pene p̄t resiliū.

Res omnes naturali iure dicunt̄ quū vsus omnibz animalibz est omnis v̄t aqua pfluēs et mare et ei9 littora s̄m a30.7 in f̄i. de rez. diuisi. §. flumina nūt et ff. de acqui. re. do. l. 1.

Res publice dicunt̄ q̄ s̄nt oim p̄p̄oz et hoim t̄m vt s̄nt flumia et portus et que s̄nt dedicata vsibz p̄p̄i vt for. stadiū.

Res sepe dicunt̄ q̄ ab omni lesiōe munite s̄nt. vt muri et porte ciuitatis q̄ ite sepe dicunt̄ qz pena sanguinis constituta est cōtra eos seu adāsus eos q̄ aliqd̄ in hijs delinquit̄ violando vel aliud omittēdo vel tales res trāscēdo scalis admotis vel etiā aliqd̄ in eoz lesiōe auferēdo vel q̄libet alia r̄ōe culpādo vt insti. de rez. diuisi. §. si q̄s vero nā ciues romanos alias q̄ p portas egredi non decet cū illud hostile et abominādo sit. nam et remus frater romuli ocellus tradit̄ ob id q̄ trāscēdere voluit. vnde lucanus fraterno p̄mi madurū sanguine muri.

Res sacre dicunt̄ que rite deo p p̄t̄ifices consecrate s̄nt vt edes sacre et alia dona pia q̄ ad diuina ministeria cōseruanda dedicata s̄nt vt cruces et thuribula q̄ etiam alienari p̄hibent̄ excepta causa redemptionis captiuoz. vt. C. de postli. re. l. ab hostibz et. l. si de hoc vi. c. de ping. et ibi glo.

Res religiose sepulcra s̄nt in q̄bus hoies sepeliunt̄ vt insti. de re. diuisi. §. religiosum.

Res soli est res immobilis vt ff. de diuisis et tempo. p̄scrip. l. q̄ busdam.

Res emphiteotica est res emphiteotice cōditiōi subiecta. s̄ illa quā ecclesia vel aliquis dñs dño et p̄prietate retenta concessit emphiteote q̄ntū ad solā possessionē vñ sic hic emphiteota rem illam in aliam p̄sonā cōsponere vult non potest tradere eam id ē dominiū trāscēdere eo q̄ ipse nec habet nec habuit illud et idō alteri dare non p̄t qz nemo in aliū plus iuris trāscēdere p̄t q̄ ipse habet vt in regula nemo plus de re. iur. l. 1.

Resartire est restaurare vñ si tu opelli debes mihi damnū resartire id est restituere

Restitutio in integrū req̄re supra in integrū restitutio et datur t̄m ecclesie q̄ minoribz rōe etatis quare est prioris stat⁹ vel iuris reintegratio quia securit̄ p̄ restitutōis auxiliū minoribz xxv. an. et etiā ecclesijs q̄ minoribz iure fūgi censet̄. semp̄ em̄ ecclesia debet iure minoris illesa seruari vt in. c. i. e. ti. 7 restituit̄ minor vel ecclesia siue ledatur siue decipiat̄ ipse minor siue tutor siue p̄curator eius vel si p̄latus syndicus vel p̄conom⁹ ecclesie decipiat̄

Nam delictū p̄sone nō debet in detrimentū ecclesie reſt̄ndare in re. delictū. de re. iu. li. v. et si restitutio fit iuram̄m̄is d̄r̄t ad ea restitutōe q̄ fit iure maioris q̄ p̄p̄a d̄at officio iudicis deficiēte actione. Sc̄da vero habet actionē sub iure sc̄z vtilē officio iudicis accedente vt in. c. cū venissent de in integ. resti. in glo. v. restitui- mus etiā restitutio quāq̄ petiū vbi alia possessio p̄t esse vt cū pe- titur restitutio sanguinei. c. cum venissent. e. t. in glo. in. c. s̄as & resti. s̄o.

Restituere in integz Re. s̄. de. j.

Res dicit in tractu venditōis adhuc esse integra q̄ res nō est in toto vel p̄te tradita et p̄cium in toto vel in parte nō solu- tū licet tractū sit factū aliter etiā dicitur res integra respectu iudicij q̄n̄ lis non dū sup̄ tali re accepta est v̄q̄ an li. d̄est. vt in c. ex insinuatōe de p̄ci.

Rescriptū v̄m goff. est mandatū principis quod ad instantiā alicū vel alicūz siue p̄o motu vel ex relationibz absentū vel ex suḡgestiombz p̄ntium vel ad alicuiū s̄ultationē facit. vel cum alicui vel alicūbus corpi collegio vniuersitati vel ciuitati aliquod mandat vel indulget. talia em̄ ius faciūt nō generale s̄ specia- le in negocijs et inter personas in q̄b̄ et inter quas p̄mulgata sunt vt. C. de legi. et consi. l. ij. Et nota q̄ rescriptum capitur tr̄- pliciter. Primo generaliter et sic quelibet scriptura om̄nēs ali- quam dispositionē sup̄ioris dicitur rescriptum. et sic idem est q̄ scriptū. et v̄m s̄ si papa respōdat etiā. de iure d̄r̄ rescriptū. Secū- do minus generalit̄ vt d̄c̄r̄m̄. de rescriptis et sic est scriptum sup̄ negotio vel negocijs particularibz alicui vel alicūrum siue singulorū siue vniuersitatis siue motu p̄o siue ad instantiā siue causa cōgnita siue nō cōgnita a sup̄iore emanans siue aliq̄d iuris tribuat siue tribuat solū exercitiū iuris alicui op̄tētis et ita com- p̄hendit rescriptū ad lites de q̄ de rescrip. in. c. ij. et. ij. si aut̄ super lris plerūq̄ similibz et d̄r̄ rescriptū ad beneficia de q̄ e. ti. c. ad au- dienciam. ij. c. eāte. c. lris. c. mādatū. c. r. et etiā priuilegiū vt e. ti. c. qui ordinē vt no. ff. an. de sab. in. c. sup̄ litteris palle. et op̄ten- dit etiā annotationē et pragmaticā sanxiōnē. Tercio capif̄ speci- aliter et striatē p̄ scriptura om̄nēte dispositionē p̄ quā d̄at̄ ius- dex nec aliquid aliud d̄cedit nisi corā illo iudice ius tibi op̄tēs cō- seq̄ris et s̄ d̄r̄ rescriptū ad lites q̄ d̄at̄ alicui ad cōfirmationem sui iuris de q̄ in. c. sup̄ lris. e. v. et sic est species distincta a priuile- gio q̄ d̄cedit aliq̄d ius p̄ticulāre v̄tra ius om̄ne. et a rescripto ad beneficia q̄d magis ap̄e comp̄at̄ p̄uilegio. v. s̄. iure scripto

alicui necesse cauet q̄ iudicē adire potest. Ex hīs v̄bis non impo-
nitur necessitas iudici suscipiēte agnitōis vt. l. sepe. ff. de offi. p̄
p̄f. ratō quia v̄ba ista significāt in potestate eius esse cui ocedit
iudicem adire non autē in necessitate iudicis agnoscere similit̄ in
rescripto cauet q̄ adire debet iudicē vt nōt̄ in. l. sepe. pal. q̄ d̄ iu-
re omni non imponit alicui necessitas agendi nec illa v̄ba signi-
ficāt necessitate suscipiēte iudici suscipiēte agnitōis. Item p̄nceps
alicui ocedit iudicē extraordinariū. q̄ iste cui ocedit assererat
ordinariū suspectū vel impedītū multis negocijs siue mutum et
sic intelligitur obtinere oceditōne si p̄ces veritati imitant̄ vt. l.
fi. C. de diu. rescrip. ratio q̄ ocedit tanq̄ ex v̄ rā causa igit̄ si nō
est vera nō ocedit̄. ex quo patet q̄ si ocedit̄ illo exp̄sso mendaci-
ter vel p̄ ignorantia quo nō exp̄sso vel tacito iūto quo exp̄sso nō
ocederet. tūc nō censet̄ ocessū de h̄. vi. c. sup̄ lris. e. ti. Itē vbi p̄m-
ceps ocedit alicui q̄ possit vti frui rebus suis non valet. l. vnica. de
thesau. li. x. ratio quia nil p̄t opari eo q̄ illud quod oceditur iu-
re omni habet̄. nam frustra p̄cibus impetrat̄ qd̄ iure omni cō-
ceditur. l. vnica. p̄de. et. ff. de minto. l. in cause. ij. l. cū sup̄. C. d̄ rei
ven. Et p̄dicta vera sunt de vnico descripto. si v̄o plura sūt strana
vel diuersa. siue v̄lū alteri derogās vel vtrūq̄ valet vel alteruz
em. v. g. quidā interpretat̄ gr̄a. ad b̄nficia v̄p̄ collatōis imp-
tra. sedo aliam ad b̄nficia alterius collatōis. l. scdm̄ facit mēcio
nem de p̄mo valet vtrūq̄. vt. c. ij. nostra. de rescrip. et rescriptuz
in ecclesiasticis p̄t ocedere papa. et in secularibz̄ imperator. Vnd̄
etiā rescriptū d̄r quod̄ impator vel alter p̄cibus et supplicatōibz̄
alicui⁹ respōdens rescribit̄ ei fieri vel nō fieri debere qd̄ postulat
Et nota q̄ in rescripto semp̄ intelligi debet si p̄ces veritati imi-
tant̄ et si ita est. c. ij. e. ti. in tex. et in glo. et q̄n̄ ponit̄ ibi h̄ clausu-
la si ita est debet referri ad oia p̄cedentia s̄m̄ ber. in. c. olim. e. ti.
ponit̄ tū ibi opi. in glo. Item h̄ clausula. Et quidam alij talis
dyocesis non extēdit se ad illos de ciuitate nisi dicat̄. et quidam
alij de ciuitate et dyocesi. secus si diceret̄. talis v̄pat̄ vt in. c. ru-
dolf. e. ti. in glo. Itē h̄ clausula si p̄ alio nō scripserim⁹ semp̄ d̄z̄
intelligi in rescripto q̄n̄ papa scribit̄ q̄ p̄uideat̄ alicui de b̄nficio
in ecclesia aliq̄ etiā si nō p̄ponat̄. si vero papa velit alicui facere
gr̄am plenā tūc scribat̄ nō obstat̄ q̄ alias dir̄ exerimus scripta
n̄ra. c. mandatū e. ti. in glo. Itē p̄ h̄ac clausulā generalē. quidaz̄
alij nō p̄nūt plures q̄ q̄tuor citari quoz̄ etiā nomina d̄nt̄ in p̄-
mo citatōrio nomiari vel exp̄mi. ij. c. cū in multis. e. ti. li. vj. i tex.
et in glo. q̄l̄ e. heban. xl. ar. de testi. cū causā. et. c. significauerit.

de cle. exco. mi. c. latores. et ratio q̄re restricta sit citatio ab q̄tuor
or est arbitraria. l. non omniū. ff. de legi. potuit eū plus vel mi-
nus restringi vel redde rationē simili iudiciaria quā habes de cō-
lang. et affi. c. non debet tñ fm ber. sep. re indivisibil. scz iudicio
omniū diuidūto familie heriscūte. p̄t. p. generalē clausulā ultra
q̄tuor euocari ad iudiciū. Itē cēs ultra illos q̄tuor q̄ ius hñt in
re p̄t. agere vel defēdere p. iure suo corā illo iudice. ar. de re iud.
di. cū sup. de offi. dele. sup. eo de elec. c. p̄te. Nol. et Archi. h̄. po-
ne q̄tuor exp̄t. postea aliū p̄uenit nihil excipit an valeat iudici-
um. vide ibidē in glo. Item in rescriptis debet seruari ordo scrip-
ture. c. cū dilecta. et in glo. v. trāspōnētes. et Jo. an. sup. h̄. plu-
res alias sentēcias infert de h̄. vi. de elec. c. general. li. vi. et tādē
dicit q̄ masculinū subiectū. anone op̄tendat feminas q̄d pro-
batur. xvij. q. iij. si quis suadet te iūcto. c. mulieres. de sen. excom-
quod est xx. nisi eadē ostit ut dē femina excipiat. vide. c. in dem-
nitatibz. §. h̄. eas. de cle. li. vi.

Residere in ecclesia fm goff. est in ecclesia deseruire bñficiū et
ecclesie curā h̄. e. c. q̄rere. de cle. nō resi. p̄az. em est residere nisi
residens curā habeat ecclesie in q̄ bñficiū habz. vel p̄sonatū vt in
c. qz nōnulli. de cleri. non resi. debet aut residere p. seipm nō p. vi-
carium. c. qz nō alie. Na p. vicariū deseruire nō licet nisi in casibus
vt cū ex indulgētia speciali op̄tēt alicui nō residere vel cū que-
tudo excusat non residet vel cū ecclesia dēp̄det ex p̄benda v̄l
cū p̄sona sine culpa sua incidit debilitatē deformitatē vel morbū
vt p. se deseruire nō possit vel cū necessariā p̄fectio imminet v̄l cē-
volūtaria v̄t tñ et honesta vt studioz. v̄l p̄gimatis causa cū
licētia tñ p̄lati et capituli vel de consensu vt no. goff. in s̄lma de of-
fi. vicar. §. nūc videndū. Sūt ḡ clerici nō residentes q̄ in ecclesijs i-
cōm̄titulati sūt nō faciūt residentia et si p̄sonaliter resident nō tñ
deseruiūt beneficiū nec ecclesie curā hñt. et quis vicariū non det
vicariū. c. clericos. de offi. vicar. cū illud sit satis absōnū et absur-
dū tñ Jo. an. in cle. v̄rica de offi. vicar. in glo. sup. v̄. sacerdotium.
putat vicariū p. c. cū ex eo de elec. li. vi. vbi ep̄i generalis cū hñs
q̄ obtinet ecclesias dispensat et vbi rō omnibz ibi idē ius. p̄. tñ
lato de osti. et sic cū p. septemū dispensat cū vicario vicariū non
dat vicariū h̄ ep̄us dispensans dat eū fm Jo. an. ibidē.

Respōsa prudentū sūt q̄ iuriscōsulti r̄ndere dicunt cōsulentibz. c.
ostat. et. c. respōsa. di. ij. v̄. et respōsa pauli dicta sunt fuerūt em
cōdā prudentes et arbitri eq̄tatis q̄ institutōes iuris ciuil. edictē.
q̄bus dissidentū lites et otentōes sopirent. fm P̄si. li. v. et h̄imo.

Reus est q̄ defendit et p̄pulsit actionē vel accusationē nō a reatu dictus s̄ a re q̄ p̄t̄ ab eo p̄stāba vel sup̄ q̄ ip̄e imp̄t̄ q̄ q̄ uis sc̄is sceleris nō sit reus t̄i dicit q̄ diu in iudiciū p̄ re aliq̄ p̄t̄. vt in .c. lxxix. de v. sig. ad .fi. xv. q̄. iij. c. vlti. iij. q̄. xi. c. nō est. Et q̄nq̄ reus a reatu s̄ ille v̄ic̄ q̄ d̄m̄c̄it̄ criminofus. c. j. de re iudi. li. vi. vel sic reus est ille q̄ necessario se h̄z defendere. c. dilecti filij s̄ excep. et sic s̄ a re quā ip̄e defendit. c. forus p̄alle.

Reus p̄mittit dicit ille q̄ stipulat̄ et s̄r a re vel firmitate q̄ firmē et omnino s̄m̄ est eū stipulatū vel obligatū. q̄a re s̄ significat firmitatē vt dicit virgilius et azo. C. de duc. re stipulā. in s̄i.

Reuocare domū est allegare et dicere se n̄ posse opelli eo loco q̄ ouenit ad litē suscipiendā s̄ remitti ad locū in q̄ domiciliū h̄z. Inde dicūt legatos q̄ romā mittunt non debere oueniri ip̄is iuris s̄ h̄nt ius reuocādi domū de h̄. vi. c. fi. de fo. compe.

Ri.

Rigor iuris ob̄uād̄ est in duob̄ casib̄ s̄z cū p̄p̄s in te scan. dalizat̄ est. c. cū teneam̄ de p̄b̄. c. cū nob̄ de p̄scrip. sc̄do q̄n̄ mltis s̄stantib̄ q̄p̄ est. c. vt clericor̄ de v̄. et hone. de. Et nō. q̄ rigor iuris q̄n̄q̄ ponit̄ p̄ solēmitate et ord̄me iuris om̄m̄is habito r̄spe. ctu ad rescriptū pape c. sup̄ l̄ris de rescrip. sc̄do ponit̄ p̄ austeritate p̄ria dispositōi alias disp̄satiōi et misericordie et ad alio. r̄ r̄p̄reny indur̄ta. terciō p̄ stricto ord̄me iuris om̄m̄is et sic s̄m̄ m̄. c. si cleric̄ de fo. ope. et n̄. glo. in. c. distiueret. l. di.

Ro.

Robes infula est m̄ q̄ antiq̄t̄ vsus m̄c̄ator̄ fuit et inde dicūt leges robye vt no. ff. ad. l. roby. de iac.

Robius est gen̄ piscis c̄ sanguis valet ad tinguendū vestes vt. C. de vesti. ole. et au. li. xi.

Rogo capic̄ q̄n̄q̄ p̄ p̄cipio. xi. q̄. iij. rogo q̄ quis q̄ exortat̄ mā. daronis opa nō fugat̄. ff. de h̄is q̄ no. infami. l. ob h̄ v̄ba

Rogus vi. xxij. q̄. vii. ouenior sup̄ v̄. busto v̄b̄ glo. q̄ bustum s̄r cū res est exusta rogus cū oburit̄. pira est ogeries liḡ noz̄ ad oburendum ibi vide Archi.

Roma est d̄m̄nis patria. l. roma. ff. ad n̄m̄cipa. et in. c. expo. fuit de dila. s̄m̄ Inno. et. c. vi. de fo. ope. v̄bi s̄r roma mater et ma. gistra om̄m̄ ecclesiaz. c. basilica. de ose. dj. et q̄ s̄r v̄bi papa ibi roma s̄m̄ Inno. in. c. ego. ij. de iure iur. dicit ludo. de ro. p̄ h̄ nō esse in mundo aliquem textum licet multi multos allegent et de p̄m̄nencijs pape vide per bal. in. l. rescripta. C. de prec̄. impa. of. fe. b̄n̄ dicit glo. roma caput auaricie cūctos p̄ueros tolli capaces

generat. ut in l. sequit dicer. ff. de usufructu. glo. sup. d. animus possidendi

Rostrū dicitur forus causarū ubi causae veniunt vel tractantur.

Ru

Rutera sunt ea quae eiciuntur de membris discussis vel a domo mūdāta cū scobis ut fragmenta lapidū vel demolinēta cemenorum vel folia fauile pulueres

Rumor sive spe. de notorio crimine est particularis assertio vel in sinuatio ex sola suspitione et in certo auctore pueniens. c. sup. eo de eo quae cong. et asang. vx. sue et h. min. pbat. q. fama q. fama est omnis assertio rumor vero cū pauci aliquid nō tē publice dicunt et ideo nō pbat. si solā suspitione et p̄sumptione inducit.

Rustici sunt idē q. rustici. C. de rusti. li. xi. et rusticitati p̄cendū est. C. de testa. l. si in p̄n. et l. ex q̄cūq. ff. si q̄s in ius v. nō iē. Et dixit do. catho. q. ca. l. pal. q. consuetudo rusticorum est ut nō eq̄tēt q̄ exp̄se in factis alie p̄ eq̄tatu nō dūt eis refici. ut ē glo. in p̄dēq. s. idē labeo. s. mādati. Itē in l. seruus. ij. ff. de le. ij. ubi glo. q. rustici nō vtuntur palmis albis s. grosso et alijs casio et cepis et fabis et nō pullis vel alijs cibarijs delictatis s. m. adcurf. ibi dē. C. de epis. aud. l. iudices.

Rustica p̄dia Re. s. p̄edia.

Rura cesa sūt q̄ cedūt vel erūt. ff. de ac. ep. l. ff. s. si rupta.

Rursus i. itez vel q̄cūq. et significat put significatū p̄p̄um vel aliud mediū significare declarat. s. testator. reliq̄t alicui decē et si p̄diderit rursus q̄ reliq̄t dicitur tex. q. non amplius q̄ semel postq̄ p̄diderit est iuuādu. Et sic dicitur rursus alicū p̄ficiatur in vna vice. l. fideicommissa. s. si q̄s. ff. de le. ij. rō qz nisi sit si significaret hēre ḡuaret sepi⁹ nouā q̄ntitatē p̄stāto qd nō est verisimile testatorem voluisse rē. et t̄m de R.

Sa

Saccularij dicuntur qui vetitas artes exercētes ex sacculo p̄tim subducūt et p̄tim subtrahūt vel distrabūt ut. ff. de extra or. cri. in ru.

Sacra s̄nt. Re. s. Res sacre.

Sacrariū est locus in q̄ sacra posūtur.

Sacer locus dicitur qui manet sacer etiā dirupso edificio.

Sacrū oraculū dicitur rescriptum imperatoris q̄ orando quis

impetrabit vel est ite qd rescriptu vt. s. de lra R. m. v. rescriptu.

¶ Sacramentū est sacre rei signū. et qliter dnt sacramentū. sig-
nū. sacrificiū et misteriū pbat. i. q. i. multi. de conse. di. ij. sacri-
ficiū. et. c. signum. Et nota qd sacramentoz veritatē quidā dicunt
nō esse apud hereticos. xliij. q. i. scisma. i. q. i. extra ecclesiā hugo
tū dicit qd heretici hnt veritatē sacramentoz. s. non executionē
eoz. de ose. di. iij. sicut in sacramētis et notat. i. q. i. qui pfectioez
et. c. diis et. xix. di. c. ij. Item ad sacramentū dignitatis scz ordi-
nis tantū digni sine crimine. sine infama. et irregularitate ad-
mittunt. ratio quia illud sacramentū non solū ppter se sed etiam
ppter alios suscipit. i. q. i. s. apparet. Alia aut liberi? offeruntur qz
ppter se tantū recipiuntur et effectus eoz est vt talia sint acci-
pientibz qualia corde et conscientia sumunt. et in. s. palle. et qualia
sint sacramēta reite.abilia et q nō ne. in sacra rei. sup rub.

¶ Sacra annotatio s. rescriptū qd impator pprio mentis motu
alicui indulget ostitūes fm pces illius aliqd fieri vel nō fieri. vi.
s. rescriptum.

¶ Sacrificiū s. qd factū qz pce mystica consecrat p nobis in
memoria d. iice passonis. i. q. i. c. multi.

¶ Sacerdotes s. nomie intelligunt qnqz inferiores et nomie cleri-
coz superiores et opmie ex dictionibz greca toys id est datō et la-
tima sacer vt. xxi. di. clericos. sicut em rex a regēdo sic sacerdos a sa-
crificādo dicitur est. et sacerdotes gentiliū dicebantur flamines qd
filamines a filo qd gerebāt in g. iate in signū sacerdotij et aliq
fuerūt pthoflamines vt in. c. clericos pal. et nota qd sacerdotes debz
esse prudens triplis pericia scz sacra scriptura ad subditoz ama-
mas informandas. xxxvi. di. ij. c. s. ecce. c. si quis et p. to. ergo in
ecclesia metropolitana tenent doctores theologie. Secūdo in se-
culari sciētia vt sciat discernere vix a falso et viā habeat ad sci-
ētias pietatis maxime ad triuūm nō ad delectationē vel ad
luptatē scz ad qdruuū. vt. xxxvii. di. s. cur g. et. s. s. ecōt. et. c. tur-
bat et g. in cathedralibz ecclesijs haberi dnt magistri ariū libe-
raliū magis ad triuū qd qdruuū docendū. cuius ratio patet su-
pra et xxxvii. di. si qd gramaticā vbi dicit in fi. gramaticoz at
doctrina potest etiā pficere ad vitam dū fuerint meliores in vsu
assumpta et sic etiā auctoz gentiles legi pnt dū bonū ibi reper-
tū ad bonos vsus outat qz bonū est. non qz illi dixerūt. c. turbat
prealleg. et sic Paulus sepius in suis epistolis inserit aliquib ex
poetis vt in epistola ad tytū. illud epimēnidis. cretenses male be-
stie pigri cordis. et ad Corinth. sape bonos mores corrumpunt

colloquia praua et Jeronimus in libro de uirgilio. c. nunquam de consi-
di. v. et auctoritates galieni et pyrocratis. e. di. ne tales. etiam augu-
sti. utitur in libro lucani. c. nec mirum circa p. n. xx. q. v. de legibus
et phisica vide. c. super specula. de cle. p. mo. Tercio in secularibus
negociis quia etiam temporalia debet subditis ministrare et necessita-
tem patientibus. ut. xxxix. di. p. to. et. lxxvi. di. c. fratre. et. c. nisi s
renunc.

¶ Sacerdotes in diuinis eloquijs aliqui dii alij angeli uocantur.
et a regibus sunt honorandi non iudicandi dicente aristoteli impato-
re dignum non est ut nos iudicemus deos. l. q. i. sacerdotibus. etiam
sumus sacerdos quicquid in malo. C. de male. et matthe. l. nullus auris pex
ubi ponit per incensatore.

¶ Sacrilegium est quasi sacrum letens uel quasi sacrum legens id est fu-
rans de quo. xvij. q. iij. et. et maxime in c. quisquis ad fi. et est
crimen mixtum ut. s. dictum est de crimine uite bona. glo. in. c. sunt
qui opes. xvij. q. iij. ubi dantur descriptiones sacrilegij et pena com-
mittentis ipsum et melius in. c. sacrilegium. e. q. in glo. i.

¶ Sanguinis minutio necessaria est ad modicum euitanda in mul-
tu repletis sicut in pyrocratis. de ose. di. v. ne tales ubi Jeronimus com-
mendat cibi parcitatem et reprehendit gulositatem ostendens quomoda-
modum peccatis et incommoda gulositatis et de sanguinis minutioe dicitur in
c. cum ad monasterium. de statuto. ubi potest dicitur carnium esus modico
minuenti et ibi fran. s. fa alle. v. m. dicentem reuelatum per angelum quod
qui minuit decimatercia februarij non morietur illo anno ex fabris
distempantia et dicitur quod propter aliquos se faciunt minui etiam non indige-
ntes quod nihil stultius esse potest quam minutioe uite decurtare et sensus
uisus maxime offenditur habet sabrella ibi.

¶ Sagina sunt quedam herbe quas legati populi romani portabant in se-
locutores pacis quia nemo illas herbas portantes ledebat sicut dele-
gati grecorum quod solebant ea que uocantur cecilia ferre. ff. de re. diu. i. ry.

¶ Salarium est uetigal domiciliorum dicitur quod solarium a nomine so-
lari eo quod redditur et impenditur pro solo nomine pensionis alias ponitur pro
hincio uel pro mercede laboris pro remuneratioe ut salarium aduocatorum.

¶ Salubris dicitur quasi salutis uerber scilicet in glo. in cle. dudum de
sepul.

¶ Saluaria dicuntur ea que dantur pro sale etiam dicuntur portoria. Re-
s. portorium

¶ Saltus tus tui est densitas altarum arborum. et dicitur nemus
raras habens arbores ubi fere canes et venatores saliant unde
Est nemus saltus salientis dicitur actus. Et dicitur a salio is. eo quod

exiliat in altu et in fuplime surgat. fm vi. li. xiiij. c. vi. r. inde ve
nit fubus saltu. C. de fu. pat. et saltu. li. xi. etia dicunt talia lo
ca vmaria et foreste. vt in clem. in agro. de sta. mo. et e duplex
scz pbernus et esauus

¶ Salgamu fm hug. est idem qd cultura dictu a saluo vl salice
et gamus nupcie vel gana mulier qz ppter talia fiut culture scz
maxim ppter mulieres vt in rub. C. e. ti. li. xi.

¶ Sanctio dr pprie illa institutio vel lex otra qua si factu fuerit
pena irrogat et imponit. vt not. iij. di. in fu. et capitul qnqz late
vt in plemio de no. Jo. an. in v. sanxio.

¶ Sanxio impatoris est cui pena sanguinis additur

¶ Sanxio pragmatice. Re. s. p.

¶ Sanxio qnqz dr quelibet impial institutio vel institutio. qnqz
dr tocus iuris collectio. et sumitur etia stricte p institutioe pena
li vt notur. iij. di. in fu.

¶ Sancte res. Re. s. res sancte.

¶ Sanctu dr qd defensio nunitu est ab iniuria hominu vt ff. de
re. diui. l. sacru. vnde iulianus dictus est vir sanctus. i. firmus. et
vtutibz nunitu. magian aut vn ex auctoribz legis ait qz sacri
dicunt a sanguine qsi molato se ab effusione sanguinis deo alias
a sanguinibz sanctus dr qz nome herbas significat qs solebat por
tare ligati apli romani ne qs eos violaret. ff. de re. diui. l. scem.
sic sancta dicunt q neqz sac neqz profana fut sic leges dicunt scete

¶ Samaritanus et sarracenus drnt. vnde sarraceni fm goff. dicunt
illi q nec veg. nec nguū recipiunt testamentu q se no ab agar an
cilla abrahe de q fuit eoz origo wceri voluit agarenos h poei
a sara vxore ei vt libera se saracenos vocat fut en opa inter sa
racenos samaritani vocati a samaria ciuitate qui receperunt quin
q libros moyfi h pphetas respuerunt. et quia illos respuerunt ideo
dr qz no coututur iudei samaritanis.

¶ Sapietia est de diuinis h sciencia de mudanis et paratur. v. ha
bitus intellectuales apud philosophu. vj. et h. Primus sapietia
et est assensus alicuius pponis cuius termini supponunt p principis
essendi vt sunt de et intelligetie et sic theologia et methaphisi
ca dicuntur sapietia. Secus h h. est intellectus et est assensus ali
cuius ppositiois p se note ad expientia vt illius omnis ignis est ca
lidus vel illius qdlibet est vel no est. r generalit cuiuslibet pncipij
Tercius dr sciencia et est assensus alicuius ppositiois cuius termini
supponunt pro effectibus secundis naturalibus vt sic philosophia
naturalis est sciencia. Quartus ars. Et est habitus assensiuus

inclmans intellectū ad recte opandum. Et dicitur habitus recta
ratione factiuus quia ibi debet apparere bonitas facti vel opera
ti nō curando de bonitate opantis. Et est ars gramaticalis et fa
brilis. Quintus habitus est prudentia que inclinat intellectū ad de
bite eligendū et obtinendū ut patet moral sub q̄ op̄tendit ius
ciuile et canonicū et h̄ notant ex vi. li. e. di. aristo.

¶ Sapiēs p̄sumptio est sapientē nō errare. ff. de offi. p̄f. pre. l. i.
et. C. de legi. l. humanū. Re. s. diligens p̄sumptio.

¶ Sarcinator vel sartor est ille q̄ nouit artē sarciedi et filēdi ve
stimenta et v̄r a sarcio et d̄nt sarcinator et fullo ut no. insti. mā
daci in fi. s. m. glo.

¶ Sarcophagus est locus vel tūba in q̄ sepeliē defunctus. et dicitur a
sarcos qd̄ est caro et phagm̄ grece id est comedere latine qz ibi
caro hominis comedē a vermibus.

¶ Sarculus est instrumentū cū q̄ ramus abscindit vel aliq̄ aliud
vt cardones et herbe inutiles excidunt et euellunt q̄ nascunt in
ter bonas. Sa. viij. omnes mōtes in sarculo sarciet. et. i. Reg. xiiij.
in fi. fm̄ Jo. an. in p̄cepto cle. in verbo sarcalu.

¶ Saratecta dicuntur edificia q̄ repatione in ḡt.

¶ Satisfatio est cautio fideiussoria vel etiā iuratoria si fideiussorē
quis dare nō possit. Re. s. cautio.

¶ Satisfare est securitatē p̄ fideiussores dare. ff. q̄ satis da. co. l. i.
vel fm̄ azo. est alicuius implere voluntatem.

¶ Satisfacere qd̄ sit patet in. l. i. p̄all. et. ff. de pig. acti. l. si in rem
alienā. s. omnis et satisfactū intelligit q̄litercūq̄ satisfiat. ff. qui
mo. p̄ign. vel p̄posol. l. ita liberat in p̄n. et. ff. de pig. ac. l. si in re
palle. s. si satisfactū ut no. Dy. in re. p̄ctm̄. de re. iur. l. vi. et sic cui
remitit restitutio regulariter intelligit restituisse vel satisfecit
sē vt ibidem. nisi in casibz vbi remissio nō liberat vt. c. statutū. s. si
quidē de rescrip. li. vi.

¶ Sc

¶ Scena fm̄ vnā significationē est obumbratio vel velatio i the
atro vel alio loco in q̄ hyleriones mini vel ioculatores siue co
medi ludos suos exercēt et sic videt accipi. C. de spec. som. et leno.
li. xi. Itē v̄bū habes. ff. de h. qui no. n̄fa. l. ij. s. p̄tor. et. xxij. dist.
maritū ibi exponit archi. vel fm̄ aliā significationē d̄r scena qui
p̄mciorem habet leuā. alia s̄ scenā et exp̄diciozem. ff. s̄ edi. edic.
l. qui clara. s. Item sciendū.

¶ Sausicus morbus est ille q̄ p̄petuo nocet nisi sit curatus.

¶ Scisma secundum Goffridum. est illicita defensio diuisio vel

discessio eorum inter quos vnica esse deberet. vel sic est illicitus ab vnitate ecclesie vel ab vniuersitate discessus. et dicitur scissura quia p scisma fit ab vnitate scissura. xxiii. q. i. scissura. et dicitur ab heresi quia heresis in principio sui habet peruersum dogma. sed scisma in fine fingit aliqua heresim vt recte ab ecclesia videatur recessisse vt dicit Terro. xxiii. q. ii. heresis et scisma differunt sicut genus et species quia omnis hereticus est scismaticus et non e conuerso nisi durauerit.

¶ Scita sunt ea que in plebs constituit et vocantur scita eo qd plebs ea scit et sciffatur seu rogat et fiant in p. li. v.

¶ Scribae tabularij sunt qd olim creabantur ab tempore triemij ad scribendum publica racionia punctiarum seu ciuitatum in accur. C. e. ti. in rub. li. x. et apud sunt ibi qui scribunt nominatos ad munera et honores et tributa soluta et sunt tabularij qd publicis instrumentis sunt insignia ciuitatibus et hijs appellatur libellarij vt. ff. de re iudi. l. libellarius. et tabelliones vt in aut. de tabell. col. ij. et sic potest accipi. C. de bo. liber. l. si quis post. §. i. licet et aliter ibi exponatur. alias scribae dicuntur qd circa principes vel alios magnos iudices sunt deputati p actis et gestis officendis hijs quoque vocantur scriptores notarij libellenses pragmaticales epistolares ex qstiores vt C. de app. l. precipimus. et l. in offerendis.

¶ Scribae logographi sunt accur. dicuntur qd publicis rationibus scribendis deputati sunt. p. na logos grece rationes publicas dicuntur latine et graphos scriptura hijs etiam numerarij appellantur vt. C. de suscepto p. et archa. l. duos. li. x.

¶ Scribae censuales sunt qui scribunt censum. C. de tabu. in rub. li. xij.

¶ Escola dicitur societas scholarium vel locus in qd discunt alij vt scolares scientiam et prudentiam alij miliciam vt thirones. vt. C. de priuilegio. l. xij. nam scola grece est vacatio latine

¶ Scholaris est persona vacans ab humanis negocijs. scolasticis debita disciplinis. et dicitur a scolon grece id est vacatio latine et aris virtus quasi virtutibus vacans. Et scholaris proficere cupiens debet habere quinque condiciones. Primo singula ostendet diligenter quia si certa sunt a significatione verborum non est recedendum ff. de excus. acc. l. i. §. si is qui seruam. et l. non alter. ff. de le. iij. si dubia sunt non maligne sed benigne interpretanda de re. iur. c. ij. et c. ad audiendam de testi. Secundo qd de p. habili dubio non reddat se certum sed dubium et interroget certiores vel periciores. C. de in ge. ma. l. si durante quia ipse solus exulat qd qd diceret non inuenit

Tercio q̄ habeat sensū capacem. a vñico de offi. p̄ri. nō imitens
prudentie sue et verā intencionē sentēcie nō puerēs. c. ne imita-
ris de cōsti. Quarto studiū otinēt q̄ doctrine pater est vsus to-
ctine mater est scolaris vñico. Ingressa p̄rit otinuata vigent.
etiam. Deficit ambobz qui vult sequere duobz. Quinto q̄ non de-
dignēt a quocūqz instrui cui māgisterij officiū sit inuētū c. vñi-
co p̄alle. de offi. p̄mi. xxiiij. q. iij. si habes oīra q̄sdam ex supbia et
v̄recūdia interrogare nolētes q̄d nesciūt. q̄d n̄m̄z dicta ex q̄-
dam indignatione superbie despiciētes vt dicit Ioh̄. m. c. vñico
p̄alle.

¶ Sc̄llarij fr̄ucarij et aratorij idem sunt.

¶ Sc̄riuarij et sc̄riuariorū memoriāles idē sūt q̄ m̄ḡi sc̄riuariorū etiā
sc̄riuarij appellant̄ tabellarios. vt. ad audientiam de p̄scrip. in
glo.

Use

¶ Secunditerius olim dicebat̄ q̄ sc̄dm locū obtinēs script⁹ erat
sc̄do loco in matricula notariorū. vt. C. de primice. et secūdite. l. i.
et. ij. li. xij.

¶ Secūde nupcie dicunt̄ cū aliq̄s cū aliq̄ s̄c̄m̄ bit̄ et sūt omnes
nupcie q̄ sequitur sepulturā vel primas nupcias siue sint tercie
siue quarte et sic de alijs. de h. C. de se nup. in ru.

¶ Semestre est tēp⁹ sex m̄sū et duo semestra faciūt annū vi. m̄
sti. de excu. tu. s̄. Item eliuus in glo.

¶ Semis ex sex colligit̄ vñcis et est dimidia ps assis et dicit̄ q̄si
semi as. C. de merca. l. hac lege. li. xij.

¶ Seminecis est semi morui vt in. l. q̄ indignū. C. de testa. vbi di-
xit non sūt necessaria obseruari momenta verborū que seminecis
et balucietis lingua pfundit.

¶ Sescuns ostat ex vñcia et dimidia et est octauā ps assis et debz
eius l̄ra tercia scribi s. et non. x. vt in. l. de here. in. l. s̄. hereditat
fm accur.

¶ Sextans est sexta ps assis ex duabz vñcis ostās h̄ capit̄ q̄nqz
adūlatiue et adūlat̄ in iure q̄n at̄ est adūcta copula. adūlat̄ etiā
in facto. ff. de peti. here. l. s̄ et si in p̄n. cū glo. in p̄p̄iat̄ en vt in. l.
ij. in fi. ff. si q̄s cap. vbi q̄n cū copula. p̄mit̄ vt dicit̄o h̄ et si adū-
latur ad factū nō ad ius p̄n̄o significat v̄tēptitatē iuris. et sumi-
tur illud significatū ex copula q̄ copulat nōcia et nō factū se q̄ns
cū p̄cedētī q̄ nō p̄t cum sit factū diuersū copulat s̄ q̄ ad ius q̄n
aut sine copula p̄mitur cū v̄dictōe si vel sine ea tūc simpliciter si
gmificat aduerlatiue q̄ ad factū et q̄ ad ius vt in. l. s̄ et si p̄alle.

similiter in lege. ij. in glo. sup. v. Forcius. ff. ne q̄s eū qui in ius vo-
vi. exi. significat & dictio, s̄ adūlatiue simpliciter vel tm̄ ad fa-
ctū put suū significatū vel aliud declarat et eludit

¶ Senatores dicunt magistrat⁹ p̄p̄i q̄si seniores. nam s̄m azo. le-
ges pri⁹ fiebāt a populo dicitq; interuētū s̄ q̄ aucto populo ce-
pit difficile ouenire in lege obdendo. ideo elegit populus centū se-
natores. vt. C. d. re. hore. l. vlti. vt ip̄i vice populi osulerent ⁊ qd
quib; statuerēt lex esset. Senatores aut̄ sūt q̄ a p̄cijs et osulib; vt
q̄ ad viros illustres descēderunt et t̄n̄ soli solebāt dicere sentē-
ciam in senatu. q̄re etiam osulē romanū vocam⁹ senatorē magi-
stratus. vt. ff. de sena. l. vlti. et insti. de iu. na. gen. et ciui. §. lex est.
senatores etia dicit̄ d̄nt senatorū filij et nepotes, ex filijs nati non
aut̄ nati ex filabus vt. l. liberos ff. de sena.

¶ Senatus est cet⁹ iste honestissim⁹ senatorū q̄ centū erāt nume-
ro vt dicit azo. C. de sena. cō. et nomē osulū parificat̄ senatu p̄n-
cipis vtputa cū habeat̄ vice populi et añ impatorē p̄ pplm̄ et p̄
impatorē p̄ncipē p̄stitut⁹ fuit senatus vt. ff. de orig. iur. l. ij.

¶ Senatusconsult⁹ est qd̄ tm̄modo Senatores habito osilio p̄p̄is
osulerēt decreuerūt s̄m p̄. li. v. et nota q̄ multiplex est senatus
cōsultus vt. j. patet.

¶ Senatuscōsultū romanū alias septimanū omnib; ciuitatib; fi-
dei d̄missōriā hēditatē iubet restituī et in eā et ad eā oēs actiōes
transferrī.

¶ Senatuscōsultū artificianū alias artificulianū q̄ cauēt vt p̄fi-
des p̄ncipiarū cognoscant in p̄ncipijs libertate licet hōres nō
sit illius p̄ncipie.

¶ Senatusconsult. claudianū tollendū statuerat qd̄ mulier libera
seruili amore capta si ei dēnūciata esset a d̄no ne omisceret suo
suo et iudex sup̄ ea causā añonūisset nec ip̄a acq̄sceret substanci-
am suā et libereatē amittebat et fiebat serua vel ancilla d̄ni s̄
nūciatis qd̄ q̄ visū est miserabile et indignū sublatū est.

¶ Senatuscon. lebonianū eū cohercet qd̄ ob instruendā actionem
vel testamentū publicā pecuniā accepit pactus ve fuit. Item q̄
p̄fecto testamēto legatū sibi ascribit. Itē herede q̄ in exhereda-
tionē aut in alicui⁹ dōnationē legatū ascribit.

¶ Senatuscon. macedoniū habet locū qñ q̄s filiofamilias i po-
testate patris exnti mutuo pecuniā tradidit q̄ s̄ senatuscōsul-
tū phibuit mutuā pecuniā dari filijsfamilias ne onere debitorū;
p̄grauati essēt occasio machinādi mortē p̄ri. Si aut̄ otra senatu
cōsultum istud q̄s filiofamilias nūmos d̄diderit d̄ditos amittat

Aj

nisi ipse filiusfamilias habeat castrē peculium vel quasi castrē
se eo em̄ utit̄ ut p̄familias. Est aut̄ dicit̄ macedonianū fm̄ azo.
C. e. ti. a macedone pessimo fenatore estradendo pecuniam et si nō
expsse tamen tacite et velatis verbis suadebat de occasione p̄ris.
Et nota q̄ auxilio senatuscōsulti v̄heyo renūciatur ut in l. vlti.
ff. ad velley. et. C. q̄n mulier tuce. off. fugi. pot. in aut̄. mat̄. sed
macedoniano renūciari nō potest. vñ post sententiā dat̄ exceptio.
ex eo. ff. ad macedo. l. i. et ratio est q̄ p̄mū senatuscōsultū est
favorabile tm̄ in fauorē mulierū in v̄ctū s̄ fm̄ in fauorem filioz.
rumfamilias et in odium creditorū. ff. de condi. indebi. l. q̄ excep.
tionem. s̄ g. ff. de renun. s̄ renūciatur.

¶ Senatuscon. ophitianū ad successione mat̄is intestate filias
vel filios legitimos siue vulg. q̄ queiros vocat. nisi mater sit il.
lustris cui⁹ filiu nominare spuriū satis est acerbū vocatq̄ ex te.
stamento nepotes et neptes q̄ omnino p̄ferunt̄ osanguineis et co.
gnatis siue agnatis.

¶ Senatuscon. pagazianū. statuit ut q̄n script⁹ heres rogatus
est totā hereditatē vel plus q̄ dotatē restituere alicui licet scri.
pto heredi totius hereditatis quartā p̄te restituere q̄ can. onera
hereditaria sustineat inter se et illū cui hereditas restituit̄ inter.
quem et ip̄m cui hereditatē restituit̄ stipulationes solebāt inter.
poni ut omunicēt p̄ rata p̄te luerū et damnū.

¶ Senatuscon. pisanianū ut si p̄no obnoxius siue seruus venisset
q̄n animadūsi sit in eū p̄ciū venditor: p̄tet̄ emptori.

¶ Senatuscōsultū plaucianū. de liberis agnoscedis loquit̄ q̄ p̄
diuorciū educant̄ p̄ hoc p̄mittit̄ mulieri si put̄ se p̄gnantē denū.
ciare marito suo infra. xxv. dies vel. xxx. post diuorciū ita q̄ nisi
maritus custodes miserit aut strariū nūciauerit ex se eā non esse
p̄gnatam cogat̄ partū agnoscere tanq̄ suam. si vero vi ip̄a op.
p̄ssa fuerit nullum s̄ partū generat̄ p̄iudiciū.

¶ Senatuscō. iulianū. s̄ q̄ directā sibi serui accipiūt libertatē cū
illis quibz libertates erāt relictē a p̄tore vocati nolūt adesse.

¶ Sena. cōsul. silleyanū et claudianū punit̄ seruos capite q̄ dñis
suis cū vocarent̄ omnimodā opem vel auxiliū inq̄ntū potuerūt n̄
tulerūt vel impenderūt cū ip̄i s̄ viderēt et audirent.

¶ Senat. cōsul. tercullianū q̄ causē m̄ri nō auie de test. a successioe
deferenda ut mater ingenuarū liberorū ius h̄ns si libertina q̄r
to filio succedit defuncto non existentibz vltimis liberis vel emā.
cipatis nec a p̄e nec a m̄e defuncti sed nouo iure et si solū vñ
p̄piss̄ siue sit ingenua siue libertina id ius v̄lat. ¶ Senatuscōsultū

terculianū h̄r. cū matres vocant̄ ad hereditates filiorū. Sena. cōsul.
tercul. vt insti. de testa. p̄ totū et notat̄. ff. de excep. rei. iudi. l. si iu.
re in prin. et maxime in l. 1. ff. e. ti.

¶ Senat. cōsul. trayanū al. caruianū statuit si inter plures
heredes infās sit q̄ fari. nō possit et ip̄i rogenē suū manumittere.
non ideo libertas intercedat. q̄ fari nō p̄t infans nec seruū p̄t
vendere sed estimantis partibz seruū manumittat̄ salua portione
infantis.

¶ Senat. cōsul. domasian. dicit̄ q̄ cautū est si abest ille iusta cau.
sa q̄ libertatē debet et s̄ p̄nūciatū sit q̄ p̄inde libertas ei cōpetit.
vt si ab ip̄o directe data esset.

¶ Senat. cōsul. trebell. a nouo iure incrementū et formā hāc ac.
cepit vt ex clulo ienatūscōsul. to pagaziano liceat hereditatē re.
stituenti q̄rta parte retinere inter ip̄m et si deicomissariū p̄ rata
portione dimissis actōmbz ōtra om̄nē stipulationē et si totā her.
reditatē volēs restituerit ad eum et in eū om̄nes trāffert stipu.
lationes.

¶ Sena. cōsul. turpilianū q̄ statuit̄ ne q̄s publici iudicij crimen
intentās q̄ accusat̄ de publici criminis causa ordinata. i. post ma.
scriptiōne et fideiussione datā desistat abolitione nō impetrata.

¶ Sena. cōsul. vellepianū inductū est in fauorē mulierū scz illaz q̄
leuitate sua et sexus fragilitate se et suā obligant p̄ alijs fideiū.
bendō vel obligationē in se recipiēdo per s̄ in senatusconsultum
eia subueniē et cedit vt ip̄e necesse seruēt et si oueniant p̄
tali obligatōne p̄nt opponere exceptionē senatuscōsulti vellep.
cessat aut̄ s̄ senatuscōsul. cū mulier renūciavit vellep. 7 omni auxili.
lio. ff. e. ti. l. vlti. et dictū est a vellepiano cōsule q̄ fuit auctor illi
statuti. et nota q̄ mulier p̄t renūciare vellepiano absqz alia cere.
tioratione vt notatur in l. iuris ignorantia. C. qui admit. ad bo.
p̄p. et bal. ibidem distinguit̄ tria mēbra aut mulieris intercessio
vel fideiussio est s̄m leges aut p̄ter leges aut ōtra. Primo casu n̄
est querēda certificatio cū nō sit opus renūciatiōe ex q̄ lege per.
mittēte fideiussit. Et sunt q̄nqz casus. Prim⁹ si intercedēdo aliq̄m
pecuniam recipit et sic se obligat. l. antiqua in prin. ff. ad vellep.
Secūdo si sc̄dō intercessit. l. si mulier p̄fecte etatis. ff. e. ti. Tercio
si p̄ vote fideiubeat. l. si e. ti. Quarto si p̄ libertate alicuius et in
causa pia. Quintus si apud mīno. dē mīcedat. ff. de mīno. l. si apud
Secūdo casu aut est certificata aut cō. si p̄m̄ valet renūciatio sua
ta solēmitate videlicet cū instrumēto publico et testiū subscriptō.
ne. si sc̄dōm non valet. Fallit t̄n̄ in duobz casibus. Primo q̄nto fit

A. 2.

renūciatio in iudicio valet colorēmet fauore iudicij. scdo si inter
uenit iuramentū valet. fm bar. in l. sciendū. ff. de v. obli. et scdm
bal. in aut. la cōmēta puberz. C. si quis vult. Tercio casu contingit
otra legem fideiubere duobz modz. Primo qd marito non in sui
utilitatem sed mariti. secunda omnia solēmate instrumēti et tes-
tium. hęc addit bal. super at. rōm. Jo. an. in spec. ti. de dispu-
ta. et alle.

¶ Sena. cōsul. iulianū post vacationē d' libertatē pducit prius
heredem seu vel emptū siue dñs ex iusta causa absit siue latet
siue nō vult manumittere sit seruils obiectiois scitis puatis pa-
tis suam velit mutare sententiā siue obiectioz pena otra colluso
rem pmissa et detegēti p̄mia talis bonāto vt. ex iur. patronatus
nansciscatur.

¶ Sena. cōsul. voluhanū statuit qd qui imp. be in litē coeūt aut qd
quid ex p̄matione in rem ipsius redditum siue relatum fit. l. iu-
lia. de puata vi tenez.

¶ Sena. cōsul. fauanū in diffuetudinē abijt introducēs adoptio-
nem fieri per tres mares adoptantes et tres intercedentes emā-
cipationes.

¶ Sena. cōsul. largicianū merito est abrogatū latinā inducēs li-
bertatē q̄ quis morte sua recipiebat extra libertatem.

¶ Sententia fm azo. in summa. C. quō. et qn iudex sen. pfer. debet
Nūq̄ potest dici cuiuscūqz oꝝ dōis significatō. qnqz ponit p̄ opi-
nionē magistrorū. qnqz dicit quid quid alicui de re aliqua placz.
qnqz est deportatio. qnqz excomunicatio. vel interdictū s̄ impprie
qz excomunicatio vel interdictū potius punit q̄ fmē cause impo-
nit. Ideo potius p̄t pena dici q̄ sententia vel diffinitio. qnqz sen-
tencia ēr qd lūqz iudicantis p̄ceptū non nature non iuri non ho-
nis moribz otrarium. Et fm hanc significatiōē distinguit. Nō
sententiā alia est diffinitiva alia interlocutoria. alia ouentōna-
lis. alia q̄ s̄ p̄ceptū alia multa. alia dispensatōis Et p̄ sic descri-
bi. Sententia diffinitiva est diffinitio iudicialis otraliē fmē im-
ponēs. ff. e. ti. l. j. Et addūt quidā ad diffinitioē indubitata et q̄
nullo remedio acceptari posse. p. l. eleganē. s̄. si post rem iudica-
tam. ff. de trasact. Vel sic dicitur s̄bi sententiā diffinitiva. Est diffini-
tio iudicial' otraliē fmē imponēs ex p̄nūciatiōe iudicis dānatio-
nē vel absolutioē omēs et s̄ p̄ncipalē diffinitioē q̄lione vt q̄nto
auditis vtriusqz ptis allegationibz causa terminat et finis prin-
cipali negotio imponit quā semel latam iudex reuocare nō p̄t et
iudex esse definit et officio suo fungit licet retineat iurisdictionēz

ab exequendū de offi. dele. c. in litteris et. c. querētī. Sed an corri-
gere possit si dicat absolvo p. odemno vide g. off. in summa de sen-
et re iudi.

¶ Sententia interlocutoria est sententia semiplena q̄ pferē inter
p̄ncipium et finē cause nō sup̄ p̄ncipali. s̄ emergentibz et inciden-
tibus questionibz puta sup̄ libello offerēto vel scipiendo vel dā-
da dilacione aut denegāda et similibz p̄ncipali causa durāte vt
q̄n iudex non reuocans p̄ tribunali interloquēdo inter ptes sine so-
lennitate scripture aliqd̄ p̄nūciat de plano vel sup̄ aliquo inciden-
ti vel emergētī ex p̄mū intentū p̄ncipale. et hāc p̄t reuocare ius-
dex siue sit ordinari⁹ siue delegatus siue arbiter. debet t̄n cū caus-
se cognitōe fieri ex iudice decedente nō p̄cedente. iij. q. iij. §. spaciū
fm̄ g. off. Et sententia interlocutoria fert iudex ostra reū otuma-
cem q̄n citato reo et nō veniēte p̄nūciat actorē fore mittendum
in possessionē rei aut bonoz p̄ mēsurā tobiliū declarati vel rei peti-
te de emergenti q̄stione vt q̄n est q̄stio inter partes vel aduoca-
tos vtrū aliqd̄ sit recipiend⁹ in testimoniu rē. vt s̄. Et illa sentē-
cia transit in rē iudicatā q̄ ad duo sc̄ vt remedio appellatōis at-
temptari non potest vt excipiat ex ea. c. cum dilectus de elec. in
fi. nō aut vt ex ea agat̄ actione in factū. sicut ex diffinitiuā. A
q̄libz em̄ tali potest appellari fm̄ canones. nō aut fm̄ leges ge-
neraliter fallit in casibz vt. l. ij. C. vt lite. pen. vel dicit̄ si interlo-
cutoria sit talis q̄ absorbeat totum ius alicui⁹ et instar habeat
diffinitiuē ita vt post interlocutoriā non sit loc⁹ ad appellendū
a diffinitiuā sic ab ea appellat̄. sicut si post interlocutoriā saluum
sit b̄nificiū appellatōis a diffinitiuā g. off. tenet p̄mū in sū. e. ti. de
sen. et re iudi. Itē interlocutoria fm̄ eundē est declaratio iudicial̄
sup̄ aliquo articulo sumarie ius tribuēs inter partes. Et finaliter
omne v̄bū a iudice in iudiciū platū iudicialit̄ faciēs ad causā est
sententia interlocutoria vt in aut. de litigiōs. §. om̄e. col. viij. rē Et
notandū q̄ aliud est sententia et aliud est statutū. Nā statutū fer-
tur p̄ futuris delictis dicēdo statuim⁹ vt null⁹ s̄ faciāt et faciēs
sit excōmunicat⁹ ip̄o facto vt no. in. p. fi. de osti. li. vj. Sententia v̄o p̄
lata sic excōmunicat te si furtū feceris phibet̄ furtū q̄ f̄ct⁹ futuri
tpis nō spectat ad iudiciū de s̄. q̄. optima. rē. excō. c. romana
li. vj. p̄ s̄ ad ea nobis de sen. excō. Item dicit̄ sententia a canōe in
s̄ q̄ canon archiep̄i in p̄ncipali v̄lio ligat̄ subditos toti⁹ pro-
uincie. xvij. di. c. vi. sententia aut̄ archiep̄i dicēdo q̄cūq̄ furtū
fecerit sit excōmunicat⁹ nō apprehendit subditos totius p̄ncipie s̄
soli⁹ dyoces̄ sue vt est glo. in. c. romana p̄alle. Item sententia

excomunicatiōis siue iusta sit siue iniusta tenet. xi. q. iij. c. j. nisi in
duobus casibus scz post appellatiōem legitimā et intollerabilē er-
rorem in forma. c. p. tuas. de sen. exco. soler. et c. venerabilibus. e-
ti. li. vi. Et quō sentēcia tribus modis potest iniusta scz ex causa ex ani-
mo et ex ordine est glo. iij. in c. de sen. exco. et illud itez ve-
rum est in sentēcia excomunicatiōis in qua est speciale quod te-
neat non seruato iuris ordine alias aut sentēcia lata iuris or-
dine non seruato nō tenet. C. de sen. et interlo. in iudi. l. placitam
Item de diffinitiuā et interlocutoriā est glo. in cle. unica sup. v-
bo inelocutoriā diffinitiuā de se q̄stra pō. Et nota q̄ sentēcia la-
ta sup. possessoriō dicit diffinitiuā s̄m glo. in c. si de iudi. et intel-
ligitur q̄n causa possessiōis est deucta p̄ncipaliter in iudiciū v̄
habet annexū petitiōnū. secus si de p̄ accidens veniret in iudiciū
etiam diffinitiuā put̄ imponit finē causē nunq̄ dat̄ sup. possessiōe
nisi sit p̄prietas annexa vt ibi notatur.

¶ Sententia ouencionalis est amicabile p̄positio v̄ q̄n iudex cō-
uenit aliquē exomonet eū ne faciat oīra ouencionem. Alias sē-
tēcias scz p̄ceptum multā dispensatiōē. in locis suis.

¶ Sententia p̄ errorem lata a q̄ nō est appellatū reuocatur si er-
ror probabilis postea detegatur vt in c. fraternitatis de fri. et
malefi.

¶ Septuaginta septem habet vncias et non dicit̄ ad respectū totius
partis assis. Re. s. as.

¶ Sepulchrum est locus in quo mortuus dicit̄ vel sepultus est. s̄
monumentū s̄ idē locus s̄ se corpe. Re. s. M.

¶ Sepultura s̄m gōff. q̄nq̄ dicit̄ officiū q̄d impendit̄ sepeliēdis
q̄nq̄ ip̄a terra ad vsuz sepulture deputata q̄nq̄ tūba marmorea
vel lapidea vel loc⁹ ocu⁹ in ecclesiastico cimiterio factus in quo
corpus catholici quiescit. Itē sepultura est ius funerādi in eccle-
sie cimiterio. Et nota q̄ in triginta casibus p̄hibet̄ ecclesiastica se-
pultura Primo in mortali p̄cto publice decedenti. xiiij. q. iij. n. estis
mem⁹. Secundo latroni et furi. c. fures de fur. Tercio in adulterio
occiso. xxiiij. q. v. placuit. Quarto in torneamēto occiso de tornea.
c. p̄. Quinto raptori occiso. c. si rapt. de rapto. Sexto heretico. xxiiij.
q. iij. sane p̄fer. et. c. iuris de sepul. Septimo se p̄m interficiēti. c.
placuit p̄al. Octauo excomunicato eē minori. de sen. ex. a nob. r. c.
lacris p̄al. Nonno in d̄cto. de pe. et re. q̄d in te. Decimo publico
vsurario. de vsu. q. in omnibus. Undecimo otremnēti ofiteri r̄ omu-
nicare. c. ois de pe. et remis. Duodecimo in taberna occiso. xxiiij. q.
v. placuit. Tredecimo p̄prietario monacho vel regulari. c. mona-

de sta. mona. et. e. cū ab monasterio cū similibus. e. si. si clerici vel
tomi laici ab hostibus occiduntur vel submerguntur vel p. parietes op-
primuntur dñt habere ecclesiasticas sepulturas. e. sicut dignus de
homici. c. ex pte. c. de sepul. xxiii. q. v. qd. ergo. Est aut. ius
funerandi potestas sepeliendi in cimiterio. pueniens ecclesijs ex con-
cessione pontificis et sepultura ligēda est apud loca magis re-
ligiosa. c. fraternitate de sepul. Nam sepulture electio in loco nō
religioso fieri nō debet s. querit. Quis legauit p. dicatoribus. xxx
p. sepultura efficit. v. s. et sic carebit sepultura. an adiuuat
p. legatū. rñdet flo. q. nō sūt s. legat. p. celebratione misse et mē-
uenit interdictū ecclesie tenet legatū in primo casu rō q. fratres
nō sūt in culpa vel causa sūt in secundo casu. ut notauit dñs catho.
de sax. C. de insti. l. i. sub st. 4. j.

¶ Sepe notat regulā in diciturū. et in. s. et fraude iusti. qui et ex
qui. cau. manumit. non licet.

¶ Septa sūt clausure et dicitur a sepio ut est glo. in cle. ne in agro.
de sta. mona.

¶ Sequela dicitur omne qd. naturaliter sequitur ad aliud ut iumentum
vitulū parca. et si hūc p. hūc nō dicitur ex se mala s. q. ex hīs ma-
la sequuntur. xxij. di. de iur. et xxij. q. v. nouo.

¶ Sequester est is apud quē res litigiosa deponit a pluribus et se-
questrat ut ei q. in causa vicerit reddat dicitur ab eo q. occurrit
aut q. si sequitur eos q. ostendunt q. mittit res. ff. de v. sig. l. sequester
vi. de iudi. examinata. Est em. v. m. goff. depositarius rei in iudiciū
deducte. ut. ff. de po. l. p. p. r. e.

¶ Sequester est illud scriptū quod in iudicatione officii et si sit
ex causa voluntaria in sequester possessionē in sequester. secus si causa ne-
cessaria. l. interesse puto. ff. de acqui. posses. ut nota. in. c. exami.
nata de iudi. in glo. cle. j. de sequestra posses.

¶ Sequestratio est rei de q. agit vel contraria est sepatio vel dispo-
sitionis vel possessionis intericio. Interim em. q. res apud sequester
est nec actor nec reus possidet. ut. ff. de sta. homi. l. libertus. nō p. t.
aut illa dispositio que sequestratio dicitur fieri nisi a pluribus quis alias
est vnus et plures deponere possunt. ut. l. licet. ff. de positi. nā plures re-
litigiosam deponunt q. de voluntate partium fit etiā vnus deponere
p. t. de mādato iudicis ut in glo. c. examinata d. iudi. et ibi p. doct.
Et nō q. v. m. goff. sequestratio fit aliquā causa p. mittēde possessionis
et tūc neq. litigantium possidet. s. sequester aliquā causa custodie. et
tūc possessio remanet penes possidentes. et generaliter prohibita est
sequestratio. C. d. p. hūc. sequestratio. l. vnica p. missa vero casualiter

Primo voluntate partium vt lite finita res victori detur. Secundo ex
necessitate ne persona suspecta cum re mobili aufugiat. Tercio ne per
sona suspecta circa rem immobilem fructus depopuletur vel dissipet.
Quarto propter otumaciam non cauetis de conuisione bonorum faciendam.
Quinto si seruus de possessione suorum clamet in libertatem.
Sexto cum appellat ab executoribus. Septimo cum tenet de seruicia viri
nec potest sufficienter uxori cauere sequestratur vxor. Octauo ne prodatur
vendendi comoditas. Nono cum alicuius de conuisione fructus furti patitur
nam res sequestratur vsque in tempus successoris proinde merito enim seque
stratio fieri non debet nisi tunc demum cum tenet ne possessor vel appel
las fructus depopulet. Item in glossa in libro alios casus in cle. v. mica. e. ti.
et. l. i. ff. de colla. bono. et. fm. archi. in. q. res. c. i. q. j. vbi late de
hac materia et pro. m. vna. et. Jo. an. in regula locupletari. de re
iur. l. i. vj. vide etiam glo. fi. in. c. dilectus de sequestra. post. cum ibi no. Sed
ponam quod ecclesia est apud aliquem sequestrata vtrum ille sequester
lite pendente super iure patronatus possit pntare ad illam. Inno.
tenet. quod sic quia talis habet fructus. c. consultacionibus de iure pa
tronatus. pro. mola. dicitur ibi de in. rone tali motus. conuendo diuersitate
inter creditorem cui impignoratum est ius patronatus et sequestrum.
nam creditor non potest pntare aliquem quod superest verus dominus qui pntare
habet. sed sequester potest. licet potest ne ecclesia diu vacet quod neutrum pariter
pntare potest ante lite sopitam facit bona glo. in. c. l. v. de beneficiis in cle.
v. mica. de sequestra. post. q. dicit sequestrum ius pntare iura beneficii et be
neficiati et remittit ibi ad nota. in. c. examinata de iudi. p. Jo. an.
Post. tenet strarium quod sequester apud quem ius patronatus sequestratum
est lite pendente non possit pntare nam non habet possessionem iuris
patronatus. Et arguit a fortiori cum creditor cui impignoratum
est ius patronatus non possit quod tamen habet possessionem eiusdem pignoris
igitur tenet. Et sic tenendo de ad motum Jo. de pro. mola quod non diu vaca
bit ecclesia nam post quatuor menses in laicis. et. vj. clericis episcopus pro
uidebit. c. cum pro. et. c. cum aut de iure patro. et. vide melior sic opi
mo quod sequester solum custodire debet fructus vt isti restituat eos qui
sententiam pro se reportabit quod est natura sequestri. si pntet aliquem
quod fructum illum restituet. sed vbi nulla debet fieri restitutio. c.
ex litteris de iure patro. et. c. cum videntur de integ. resti. h.
articul. satis disputat illis est et sic in. c. examinata de iudi. vide
cle. pal. de sequestra. post. precipue glo. in. c. l. v. restituat vbi dicit quod
sequester limitatam habet potestatem de restituendis fructibus quod supporta
tis oneribus adhuc superest quod non possit illos in emptorum pro. bion. pro. bion.
cio vel alias in utilitate beneficii dicitur sic in. vide posse pntare.

¶ Sensus sapientis non arbitratur contra iura. unde quanto a fer-
trahentium patitur aliquid facere ad sensum sapientis alter con-
tractum tenetur ea facere. unde de iure fieri dicit super illo con-
tractu quia sapiens arbitratur contra iura non potest. alias sapiens
non esset.

¶ Servitus est constitutio iuris gentium quae contra ius naturale alie-
no subicitur dominio. et quae servitus inducta sit. vide glo. sup. vbo
servitum dicitur et facta. et ita servitum. optimam glo. sup. vbo servitutes
dicitur. ius gentium ubi dicitur inducta per ebrietatem vel per scriptam septemio
simile habet. c. sexto die. xxxv. di. ubi dicitur nemo sciebat a dolo
te nature siue obsequia servitutis exigere. quia manebat antequam vinum
mueretur. omnia. nulla libertas et non dicitur servitus si ebri-
etas non fuisset. et sunt autem duplices servitutes scilicet personales et
personales.

¶ Servitus personalis est quedam constitutio quae personam personae subiugatur
et servitutes personales lex reales appellat quae sequuntur personam et earum
constitutio eatenus tenetur quatenus expedit personis. id est ad fructus eorum
percipiendos.

¶ Servitutium autem personale alie sunt urbanae alie sunt rustice. sed habet
quidem servitutes lex dicit esse iura contra iura quae libertatis sunt unde
nota per hinc azo. in summa. c. de servitute et ad hoc. et vbi ius in eadem. l.
et in eadem voce supponit per servitute. Dicitur enim semel posita du-
as quibus importat significationem. scilicet personam et imperium vel utramque
Proprie autem sunt diversa dicitur servitutes. Nam si non possem ex edibus
meis exire in agros meos vel pervenire ad viam publicam nisi
per agros tuos vel ortos emi a te. licentiam eundi. hoc licen-
tia dicitur servitus in meris quia praedium tuum in hoc mihi ser-
vit.

¶ Servitutes rustice sunt quae personis rusticis debentur veluti iter ad
via aqueductus aqueductus praecoxis appulsus ad aquam. ius pascen-
di. calcis coquendi. arene fodiente. que tria ultima possunt dici nomi-
nate servitutes rustice sed superiora personis non debentur quae omnia requi-
re locis suis. Nam iter est ius quod ex eorum mea per agros tuos possit in-
vicos publicos exire vel intrare. Sed aqua haustus est ut aquam hau-
rire possim de puteo tuo.

¶ Servitutes urbanae sunt quae personis urbanis debentur scilicet intuitu alicuius
ius edificij. Nam edificij inheret velut alicuius tecti a non tollendi ne
deficiat luminibus vel prospectu domus vicini. Item stillicidium adutendi vel
non adutendi in tectum vel in area vicini vel stillicidium tecti mei cadas in
area vel fundum eius. item vel liceat immittere vel picem tignum in pietem vicini.

Et nota qd an seruitus sit urbana vel rustica colligitur ex qualitate p
dij cui debet ipsa seruitus et non ex qualitate seruitutis. S. p. 3. na talis
est seruitus que est p diu cui debet in stillicidia domus mee que
est urbana p diu ouerto in area tua. Et si p diu dicitur vr
bana seruitus et e contra si tigrum est in causa imponendoz fru
ctuū facti qd est p diu rusticū. Amitto in parietē domus tue dicitur
rustica seruitus etiam si domus tua sit urbana p diu. Et non in facta p
ma acceptione seruitutis qd multis modis qd redigitur in seruitu
tem de qbus in sti. de iure psona in tex. et in glo. vii. ut libet. S. uis
fiat sit ista necessaria. Amis. xx. iuuenē qd vendit esse. Rursus euz
seruū cui venditur esse putare Et iuuenē p diu qd velit picipare.
Et qd sit liber sciat qd venditur iste. Que sit fructus. S. uis non cogi
tur esse. Patet qd ad l. qd tunc re qd sita. Primum qd sit annoz viginti
Secundo qd vendatur ignorati conditione libertatis. Tercio qd eo anio
ut p diu pte habeat. Quarto qd sciat se libet. de l. vi. glo. in s. p. c.
mult. in sti. ti. palle.

¶ Seruus est qd de iure gentiū vel ciuile dno alieno subicitur in
hac pte et ius gentiū et ius ciuile detraherit. Ari naturali. Et dī
cūtur serui nō a seruicō s a seruāto. Impator. em. vel pnceps ca
ptos ab hostibz qd sui sūt gentiū videri iubet et p l. s. latuare et
nō occidere hostibz enim captis et sic in seruitutē redactis s. s. uā
dū est qd vtile et benignius visū est scz eos omnes seruari. Et nō
occidi s. ei benignitatis est s. ocl. p. crudelitatis. Ideo etiā dicta
sunt mācipia qd ab hostibz manucapuntur ut in sti. de iure. p. so.
et. ff. de sta. hom. l. libert. Sūt etiā sui vne qd sūt ex ancillis manē
tibz in domo. l. tice. l. extores. ff. de le. i. alij sūt sui lecticarij qd faci
unt lecticas. e. ti.

¶ Seruus ordinarij s. qd alijs suis est ppositus scz qd habet alios s
uos sub se qbus ptest et pcepit eis qd vult.

¶ Seruus vicarij est qd seruo ordinario subministrat.

¶ Seruus medianj vel medianj est qd mediū gerit actū scz qd nec
est ordinarij nec vicarij s. medianj inter hos et illos onumerādos

¶ Seruus librarij a libra dicitur est scz qd ponderibz pcest et libe
re nummorum et permutatorum custodiam habet in domo domi
ni sui.

¶ Serui insulari alias insulari sūt qd retinētur in insula. i. in domo
nec mittuntur in agris nec in villa. domus aut insula s. eo qd in
sunt ei habitatores. l. insula qnq. dicitur in solo. i. in mari sita.

¶ Serui villici sunt qui ad villem mittuntur.

¶ Serui victores sunt qd quis victos habet pparandi causa

¶ Serui cubicularij dicuntur qui lectū et cubiculū dñi sui procurant
qui vulgo camerarij vocantur a camera.

¶ Serui deditici dicuntur qui nati sunt in vita sua serui sunt
quorum libertas subiacet. *insti. de liberti. §. libertinorum.*

¶ Serui latini sunt qui a dñis nati sunt manumissi ut in vita essent li-
beri et in morte serui eorum bona tanquam seruorum ad dños reuol-
uebant ut in *§. palle. insti. de liberti.*

¶ Serui atriarum vel atrienles sunt illi qui atrij custodiam fa-
ciunt.

¶ Seruus corruptus dicitur seruus qui per alicuius inductionē fa-
ctus est de bono malus vel de malo deterior scilicet in anima et
corpore.

¶ Serui corrupti actio. *Re. §. actio.*

¶ Seruiana est quasi seruiana actio. *Re. §. actio.*

¶ Seruus publicus dicitur tabellio non quia seruus sed quia publicū
exercet officium. *ff. de atop. l. non aliter.*

¶ Seruus heres. *Re. §. de h.*

¶ Serui artubarij. *Re. §. artubarij.*

¶ Seruus ordinatus postea restitutus domino gaudet canone si
quis sua dante. *xvii. q. iiii. nec matrimoniu. ut ab eodem potest postea
tum per uer. diuga. q. quidā et h. no. glo. liii. di. c. ij. nec iudicabi-
tur a domino sed ab epo. xvi. di. si impator.*

¶ Seruicopulate dicuntur vestimenta que inferunt et texunt ser-
uorum ut in *l. si quis. C. de muneribus. l. xi. §. in accurs.*

¶ Seu est dictio diuina. *C. de sacrosanc. eccle. l. generali et ali-
quā ampliat. ff. de auro et argen. leg. l. si contra et §. in bar. in dia-
ta. l. generali. et notat. l. xii. di. ego ludouicus. et lxxv. di. c. vlti-
m. si. et per archi. de fo. op. in. c. li. vi.*

¶

¶ Sicarii dicuntur homicidae et interfectores dicti a sicca ferro vel
cultro. *insti. §. pub. iudi. §. sicarii. etiam dicitur sicarii qui alicuius
uite armis insidiant. de pe. di. i. si quis cum telo et de homi. c. sicus
dignum in glo.*

¶ Sica est ferrum vel cultellus breuis ex utraque parte scindens et
acutus qui maxime utuntur qui apud italicos atrocissima exercent sed
eius interpretatio est larga ut dicitur telum lapidem lignum et
quodlibet ferrum ut *insti. de pub. iudi. §. i. de lex et §. sicarii. pal.*

¶ Signum quid sit et quomodo signum differat a sacrificio. de ole.
*di. ij. sacrificium et. c. signum et quomodo multiplex sit signum. vi.
de consue. c. ij. in glo. Et signum perditionis religiosi est quoniam propter*

proprietate sepelire in sterquilino ut de sta. mona. cu. ad monasterium
¶ Sillabe error non nocet. ut notat. de fi. instr. ex parte per
glo.

¶ Signare est aliquam formam vel figuram alicui imprimere vel notam
imponere unde testamentum figuratum. i. notare debet quod ut notum sit
illud et in testamento scriptum. Et in Phi. li. v. et hi. h. subsignare est
subscribere ut si testes vocati et rogati a testatore subscribantur.

¶ Sigillatim. i. singulariter ita exponitur. De testi. c. venerabili de
testi. et archi. in. e. pntium. §. testes. e. tili. vi. facit ad h. de pben.
c. ad h. licet. et lxxxix. di. c. singula. in prim. Item in simbolo atha
nasy quicumque vult saluus esse.

¶ Significatio in azo. c. v. sig. ppe est demonstratio facta proprio
nominis rei de qua querit attributo. h. large ponit si proprium nomen
non interueniat sed tamen res per aliud verbum quod aliquo modo accedere
possit ad ostensionem rei notificet.

¶ Silenciarum sunt idem quod consiliarii vel secretarii principis qui filere de
bent et occulere principis consilia. ut ff. de nego. l. v. et glo. in l. il
lud. C. de coll.

¶ Siluacedua est quod ab hoc ut crederetur deputata est et dicitur pta ce
di quia facile succedit.

¶ Silua pascua dicitur que pascuis pecudum est assignata.

¶ Silua palaris est quod poli et portumete fumuntur.

¶ Similitudo est res dicitur spatium hinc. Et quod similitudo ad
spem vel genus refertur est glo. notabilis in vbo cura animarum
in. c. non potest de pben. l. v.

¶ Simile dicitur non potest ubi dissimilitudo subest. xxxviii. q. i. sicut. em
et. l. in. ff. de iusto rup. testa et qualiter inter partes h. verbum si
militate vide. c. olim. de ver. signi.

¶ Simonia in glossa. est studiosa cupiditas vel voluntas emendi
vel vendendi spirituale vel spirituali annexum quod spirituale censetur.
ius enim percipiendi proventus prebendales scilicet prebende vel ra
tione prelatore spirituale non est sed annexum spirituali scilicet
canonie. propter res temporales que illo iure proveniunt scilicet
ut fructus. l. q. in. si quis obierit. sic et in patronatus dicitur an
nexum spirituali propter. quando consecratione cuius cadit in la
icum a quo possidetur. ut c. de iure e. ti. Et dicitur a simone mago qui
fuit primus auctor huius sceleris in nouo testamento ipse enim vo
luit emere gratiam sanctorum a beato petro sicut et giesi. in vte.
testa voluit gratiam sanitatis naanansiro unde re. et. in. Regu. v.
¶ Vn simoniacus dicitur propter emptor spiritualium. h. giesi. iticus venditor.

eorūdem .i. q. j. qui studet Et est simonia peccatū enorme respectu
eius qui p simoniā beneficium acq̄sūt qui penitentiā agere nō p̄t
beneficio retento. vel dicitur enorme .i. indispensabile quia disp̄e
sari non p̄t cum simoniaco. sicut beneficium resignato sicut in simo
niaco in ordine contingit. et .xiiij. di. nerui. et simoniacus etiā oc
cultus in ordine suscepto qui beneficium habet caracterem. vt .j.
q. iij. in quibusdā suspensus est q̄ ad se et q̄ ad alios .j. q. j. repit̄ etiā
simonia sola intentione absq̄ pacto vel facto omitti p̄t vt in .c.
qui studet palle.

¶ Symbolū est q̄druplex q̄sdā ap̄loz. q̄s s̄m q̄sdā theologos
otinet .xiiij. articulos fidei p̄pter duodecim ap̄los x̄pi qui vna ⁊ ea
dem hora in iherosolima spūsancti ip̄m op̄fuerūt. vñ dicit̄ symbolum a
sin q̄s est simul et solus morsellus ⁊ q̄s q̄sdā ap̄loz suū volū .i. p̄
tem appohuit s̄m alios theologos. verū est q̄ principales articu
li fidei nostre sūt tantū vij. s̄m q̄ tm̄ septem sūt dona spūsancti
q̄s quilibet xp̄ian⁹ scire tenet clerici explicite layci implicite. vt
patet de s̄. tri. c. firmiter in tex. et glo. Aliud est symbolū maius
q̄s canit̄ in missa factū in synodo niceno p̄pter grecos q̄ non crea
debāt q̄ spūsanctus p̄cederet ab vtrōq̄ s̄ a p̄re tm̄. vt d̄ conse
di. v. c. vlti. et penl. Tercium symbolū est athanasij scz quicūq̄ vult
salu⁹ esse q̄s canit̄ in p̄ma. Quartū symbolū est iuris scz prim⁹ ti
tulus de s̄. tri. et fi. catho. vt ait p̄. vij. li. et .i. c. vij. in quo id q̄s
de fide catholica et summa trinitate in p̄dictis symbolis otinet̄ con
firmat̄ et repetitur.

¶ Simplex p̄ceptum est cū p̄ter litis otet̄ iudex ofessione partiū
accedente aliq̄o p̄cipit. v. g. si q̄s d̄ p̄cipit in iudicio absq̄ libello cū
instrum̄to debiti petat de cē et reus ofiteat̄ de plano tūc iudex si
ne alia cause agnitione vel omissione sibi p̄cipiet vt certo termi
no soluat et s̄ dicit̄ p̄ceptū et non sententiā qz sententiā nō d̄z nisi
si q̄n ordo iudiciarius est seruatus.

¶ Siliqua est species monete et q̄rta ps assis sumit̄ etiā p̄ supflui
tatibus relictis vmo exp̄llo de vuis vñ. Miscēs s̄ filiq̄s cib⁹ vult
fieri seroffis.

¶ Syndicus est procurator vniuersitatis vel collegij p̄ certo sala
rio ad iudicia constitutus scilicet qui causā vniuersitatis agit vel
defendit. et dicitur q̄s singulorū causas d̄tens. Est em̄ syndicus
grece defenidz latine nā officium eius est agere vel defendere noie
vniuersitatis causas p̄ntes vel emergētis vt. ff. q̄ d̄sque iuris
in rub. et in glo. ⁊ in .c. vnico. e. ti. et q̄n dicit̄ causa vniuersita
tis agi per procuratorem debet exp̄oni id est syndicum vel actorem.

ut de pcur. c. quia in causis et de iura. calump. c. cum causam.

¶ Sinodus ex greco interpretatur comitatus vel ceterus et inter cetera scilicet quatuor venerabiles sunt sinodi que totam fidem complectuntur quasi quatuor euangelia et quatuor flumina paradisi flumina. Prima in cena tricentorum. xxxi. episcoporum a constantino imperatore pacta qua damnata est blasphemiam asserere pro fidei de iniquitate sancte trinitatis nam secundum glo. dicebat patrem maiorem filio. et filium maiorem spiritu sancto. secunda centum quinquaginta patrum sub theodosio senioris ore constantinopolim condemnans macedoniam negantem spiritum sanctum esse deum et substantialiter patri. secundum glo. Terium patris et filii. i. q. i. eos qui. Tercia episcopi centum episcoporum sub theodosio iunioris que damnauit nestorium afferentem duas personas in christo et beatam virginem non dei sed hominis tamen generis et huiusmodi in duabus naturis unam christi personam. Et dicitur prima ad vnam sinodi eue siue sede que fuit reprobata. di. xvi. quoniam sancte. Quarta calcedonensis quingentorum centum et triginta sacerdotum sub marceano principe damnans eutichem constantinopolitanum abbatem verbi dei et carnis unam naturam pronunciantem sed distinctam post resurrectionem. di. xvi. c. sexta. et dyoscoron eius defensoris quondam alexandrinum episcopum et nestorium episcopum cum reliquis hereticis de hijs est lex. ad lram. di. xv. c. canones. et. s. harum partem et secundum greg. in c. sequenti et de eisbe gelasius papa in c. sequen. De hijs etiam vi. tex. s. suscipimus in epistola interclusis. C. de sum. tri. et fi. ca. lxx.

¶ Si de pro significato importat conditionem non tamen semper ea significat. Unde quicquid facit dispositionem conditionalem. quicquid executionem tamen. quicquid significat causam certam quicquid certum quicquid eventum incertum non conditionalem quia non suspendentem. quicquid acceleratiorem. et quicquid nihil significat. exemplum primi ibi pmitto vel lego si nauis ex asia venerit. ut in l. itaq. ff. si cer. pe. sed ibi iudex dicit de tutore si satisfecerit quia sensus est quod pure datur et immediate fit tutor. sed ad ministrare non debet nisi prius satisfecerit. ut in l. muto. s. hanc aut. ff. de tute ubi dicitur hanc a conditionem si satisfecerit conditionem non facere ratio est voluntas proferentis. Nam tutor a iudice non potest dari sub conditione. c. actus legitimi. de re iur. li. vi. etiam quia mutus datur tutor ergo non statuitur voluntate sua ex conditionem. Nec iudices in decernendo solent facere iudicia sua conditionalia. exemplum tertij lego si negotia mea gesserit. Et est aliud exprimere causam per quia et aliud per si. Nam per quia exprimendo falsa causa non vinciat. sed per si vinciat. l. demonstratio. ff. de conditioni. et demonstra. nisi aliud apparet ex voluntate disponentis.

Etiam quibus si capite pro quia ut ibi si deus est quod is subiecta materia
et fides catholica habet quod deus creator est omnium certitudinalis
Quartum quoniam ille euentus est de presentibus vel de preterito ut ibi promitto vel
lego si rex est pius vel in tali die ubi euentus est disponens
bus vel disponens incertus non est obdictionalis quod non suspendit nam
actus purus statim valet vel non valet ut si in iustis de obli-
gatione sic accelerationem significat etiam quibus nihil significat ut ibi pro-
mitto si talis morietur vel si in illis qui sub obdictione ff. de no-
ua et delega quia non potest significare obdictionem que est de euen-
tu futuro incerto quia nihil certius morte quam materia subiecta
non patitur dicitur tamen habere quod in ultimis voluntatibus operatur obdictionem
dicendo lego si heres morietur vel si sempronius morietur non ex eo quod
mors sit incerta sed an legatarius morietur ante testes vel sempro-
nius allegat in quibus diebus si cuiusdam testis ff. de condit et demon-
stra ubi dicitur quod legatum tale si mater tua morietur est obdictiona-
le petrus dicitur contra quod est purum Et si in textu allegato debet sumi
pro cum quod significat principaliter tempus et pro obsequens obdictionem Item
nihil significat ut ibi promitto si volueris lego si heres voluerit
sub hoc ff. de acti et obli quod actus in voluntate obligandi est et sic
nulla dispositio vel restrictio fit nisi dispositio videatur decedere si
ita expressum ff. de obi et demonstra

¶ Si non dederis sed complexum sic applicatum duobus ab eodem stipu-
lationibus vel pro pactum sibi acquirentibus dicendo tu promittis mihi pe-
tro si non dederis henrico et henricus similiter dicit tu promit-
tis mihi henrico si non dederis petrus capam tuam sensus huius dictionis
est quod altera licet ostendat debet obdictionem pro altera apposita
ta et existit obdictionem pro ipso apposita super se sibi data ut in l. si testis
ff. de obli ratio est voluntas proferentis sumpta ex hoc quod ille non vult
tam habere in casu in quo iste habet Item ibi promittis mihi stichus et
si eum non dederis promittis mihi x nomine pene vel loco eius significat
quod si non dedit stichus cum potest dari sic quod est in mora dandi existat
condictio et stipulatio siue conventio penalis que pro datione x com-
mittitur siue purificatur ut l. stipulatus ff. de obli non est volun-
tas proferentis sumpta ex hoc quod stichus est in obligatione primo
deductus pure Et pro hoc agitur cum pari cum potest et promissor in-
pellabitur dare et sic de aliis finaliter autem semper ad mentem dispo-
nentis recurrendum est quia sepe contingit quod una dicitio vel oratio pro
vno capitur in vno significato et pro alium in alio sunt ergo cir-
cumstantie attendende pro quas mens proferentis declaratur ut sunt
qualitates persone etc.

¶ Si capitolium non ascenderit si ticio non nupsit si nauis ex asia non venerit si codicilio per cautionem non valet putat testator voluisse concludi sicut codicilio per illum modum dicitur non valet si quis dicitur per quem deficere vel existere proferens intelligit per ex codicilio significato proprio vel alio personali medio concluditur ex euentu vel defectu

¶ Si non valet si iure valet illo si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum. De clausula significat si non potest valere ex defectu solennitatis ut testamentum sed quod non sunt vii testes vel non sigillauerunt eodem textu valeat iure codicillorum si sint quinque testes quia disponens hoc voluit et lex admittit significat si dicitio si appositae hijs vobis vel alijs quod voluntas dispositio declarata ex verborum significato vel alijs quibus modo dicitur

¶ Si per hoc dicitio si applicata vobis diuersimode significat prout diuersimode applicat. v. g. dicitur si tres pepit liber esto significat quod partem quartam sit liber ut l. aretusa ff. de sta. homi. si si vnus primo pepit et secundo tres ex eodem utero vel primo duos et secundo duos ex eodem utero tunc quarto nascitur est liber nec potest dici quod duo simul nascuntur quia natura si non patitur ut in l. aretusa palleg. alij dicunt si nascitur masculus et femella masculus presumitur primo natus quia fortior si si est in strariu quia femella citius pubescit et proficitur alij dicunt quod omnes erunt liberi l. cum mater ff. de h. com. mil. liber si si non fuit mens testatoris si primo dictum melius

¶ Siue euenit siue non euenit. De ordo de se sunt strarioru casuum et tamen diuina significat puritate sed quod actus qui disponitur hijs vobis sit purus. Et sunt significatum ex si quod certum est alter casuum euenturum. et sic dispositio reddit pura facit lex quod si petere si vlt. vbi habetur quod reditio facta si modo siue nauis ex asia venerit siue non est pura. ut l. pupillus ff. de sub. codicilio ff. de noua vbi habetur quod stipulatur sub codicilio omnino extitit pure stipulatur ut l. itaqz ff. si cer. p. vbi dicitur dicitur cum incertum confertur. Et sic patet quod si dicitio non reddit actum conditionalem de se si si oratio applicata dispositioni vltime voluntatis eaz reddet adictionalem ut l. h. mo. ff. quadi. le. de vbi dicitur quod legatum hoc modo factum siue illud factum fuerit siue non est adictionale. et intellige siue non fuerit infra certum diem ne in infinitum expectet. Et licet certum sit alterum casuum euenturum tamen incertum est an viuente legatario vel non. et si incertum dicitur facit adictionem in vltimis voluntatibus. fa. lex. ff. de obi. et demost. secus si in actu qui cure transmittit siue factus existat siue non ergo contractus factus cum ille morietur non est adictionalis sed in die l. nam et si

moriar. ff. de cōdi. et demōstra. et sumit̄ in hijs significatū ex cō
muni modo intelligendi nisi aliud certe apparet ex volūtate testa
toris vel contrahentium

¶ So

¶ Sobrini et sobrine dicuntur qui vel que ex patruclibz fratri
bus vel sororibus consobrinis vel amicis progeniti vel progemite
sunt.

¶ Sobrinus p̄ior et sobrina p̄ior sunt patruū magni vel amice
magne filij filie ve. et sobrinus nascitur ex sorore.

¶ Socer est pater mariti uxoris in. l. sicut aut ff. de re iudi. etiam
est pater uxoris mariti vt q. l.

¶ Socrus est mater mariti uxoris. p̄socer p̄auus et p̄socrus p̄
auia mariti

¶ Societas Re. s̄. actio p̄ socio. Nā vera societas fraternitatē in
ducit vt in. l. verū. ff. p̄ socio.

¶ Solutō fm̄ Goff. est rei que debet̄ redditio. in. l. q̄bus mo. tolli
obli. in. p̄ncipi. vel large est ab obligatōe liberatio. et alia est na
turalis siue v̄a que fit p̄ redditiōe d̄ius q̄d debet̄. alia ciuilis siue
ymaginaria Et fit multipliciter p̄ nouationē delegatiōe accep
tationē vel compensatiōe. de quibus in locis suis.

¶ Soluēdo esse est habere vnde soluat vel vnde soluere possit in so
lidum p̄ se vel p̄ alium. ff. de ver. signi. l. soluendo. et sic dicitur q̄s
esse soluendo. e contra non soluendo dicitur ille qui soluere non po
test.

¶ Solēntas sumitur p̄ actu reali et solēntas stipulatōis. dum
quis fideiubendo se obligat interrogatiōe p̄cedente et responsio
ne sequente in. l. de fideiub. §. si. Et hoc est notandū p̄ intellectu
huius si scriptum repiretur aliquē fideiussisse sub hoc v̄bo signifi
catur solēntas stipulatōis nisi fieret in patria tali in qua efficax
est simple p̄missio. similiter in autētico instrumēto si repitur ibi
scriptum aliquē p̄misisse sub hoc verbo includitur solēntas stipu
latiōis l. 1. C. de vsur. et §. si ita scriptū in. l. de muti. stipu. Et su
mit̄ significatū ex solēntate instrumēti q̄d significat actū ibi cō
tentū solēnter factū etiā ex pte notariatus q̄ notarij nō redi
gūt instrumēta in scriptis publicis nisi de actibz corā eis solēnter
celebratis alias p̄missio nō facit de se solēntatem stipulatōis se
cus de fideiussioe dū saltē apparet inquantū p̄ quo et penes quem
alias etiā nulla esset fideiussio. l. cū de m̄debito. ff. §. p̄ba. §. f. i. ūcta
l. 1. de fideiub. et sic de alijs in q̄bus includit̄ solēntas vel non.

¶ Sol⁹ est cui nullus est contrari⁹. di. viij. si sol⁹ xp̄s audiendus est

non debemus attendere quod aliquis ante nos faciendum putauerit
et viij. q. i. sciend in fi. sola est quod si possidet meritum obedi-
tia.

¶ Solum idem est et terra. vii. Sit tibi terra solum duo possunt vin-
cere solum. vbi primum est substantiuum neu. ge. secundum adiectiuum mascu-
ge. vii. dicit. Quidquid plantat ferit vel edificat. Omne solo cedit
radices si tamen egit. in fi. de re diu. §. cum in suo.

¶ Solidum id est firmum et componitur ~~etiam~~ vel insolidum id est
quilibet eorum per se solum. vnde loci habet in promissionibus sti-
pulatione vallatis que stipulatio accipitur per verba futura. vt
inserit in solidum se daturos vel seruatuos.

¶ Sors est ars diuinandi. diuinitio autem proprie in malo sumit. Item
etiam sors idem est quod sortilegium vt c. p. de sorti. Item sors est por-
cio hereditatis eo quod per sortes solent distinguere hereditatum porcio-
nes de pben. cum in apostolum. xxv. dist. clericos. sumit etiam pro
fortuna vel euentu. xxvi. q. ij. sors. Item pro capitali capite vt de
vfuris c. j. et ij. et de hoc vide glo. in pben. de. in. v. sortis.

¶ Sortilegium est quando aliquid per creaturam diuinam et spes diui-
natis numerant. xxvi. q. ij. c. igitur et. e. q. v. epi. et. c. nec mir-
etiam omnis diuinitio quocumque modo fiat et qualitercumque vocetur
est prohibita et dampnata vt. xxvi. q. v. p. totum.

¶ Sortilegi vel sortilegiste sunt diuinatores vel isti qui sub nomie
fidei religionis per quasdam quas sanctorum vel apostolorum vocant
sortes vel diuinitates sententiam vel scientiam profitent siue diuinitatis
omnis aut quarumcumque scripturarum inspectione futuram promittunt
vt xxvi. q. i. c. j.

¶ Sotulares dicuntur quasi subtalares a sub et talo et aliis sunt boti
gen? calciamenti vt in de. ne in agro. de sta. mona.

Sp

¶ Spectacula sunt que fiunt in loco vbi iudebant fieri et comedi
vt dicunt greci et habet in au. de osulib? et spectaculum prohibitus
est put importat effusionem sanguinis. C. de glabia. l. i. li. x. l. se-
gatum. ff. de vlu. et vfruc. sed iudi promittent ad letificationem
populi vt comedie de familia. l. ij. et in l. de specta. li. xj.

¶ Specus est altus locus supra terram per quem ducitur aqua. ff.
de riuis. l. j. §. specus. Item ponitur per fossam qua colligitur aqua. et
est ampla et rotunda. ff. de aqua plu. arcen. l. s. iter ibi glo. ponit
differentiam inter specus et cuniculum vide s. C.

¶ Species significat omnium significatiuum plurium differentium numero.
vt bo ille immo significat omnes boies inter se brutes numero qui

terminus homo significatur p hō nomē spēs put est vnū de quibz
pōcabilibus hōm legistas sumit spēs quāz p indiuiduo vt sep9
stichus fūdyz cornelianus dicit spēs put ex significato vel quis
alio medio eludat pferentē significare voluisse vt si dicat testa
tor ticio lego omnes seruos sep9 lego stichū ibi sep9 in sticho p
fertur. l. vxore. §. felicissime ff. de leg. iij. nam spēs express9 legatur
q̄ genus et legatū speciei pualet et aliquid significat et operat.
si ibi lego ticiū vnū. de seruis meis sep9 lego stichum sep9 in
stichum pferitur. l. cum ita. §. i. ff. de op. et elec. legga. hō obsta. l. si
heres. §. i. eo. ti. quia ibi optauit de facto. hō ibi lego ticio fundum
sempromianū sep9 eiusdem fundi vsufructū sep9 in vsufructu nō
preferē ymo inter vtrinqz comunicatur. l. si alij. ff. de vsufruc. le
ga. §. si iudex diuidēdo dicit ticio. alij. no. fundū sempromiū sep9
ei9 vsufructū sol9 sep9 habebit vsufructū. l. et putō. §. i. ff. fami
her. ratio est volūtas iudicis scripta ex natura diuisionis qua agi
tur recedi a cōmunionē. nam si vsufructus remaneret omnis nō
fieret diuisio nec recederet a cōmunionē. Et hec diuisio et senten
tia iudicis esset euidentē inq̄ qua in fūdyz eā vnj ad iudicaret tota
apprietas et cū hoc p̄ vsufructus ideo sumit intellectus talis qd
vnus sit apprietas et alius vsufruct9 quia hō nulla apparet ineq̄li
tas. Itē ibi testator legat omnes suos cuiusdā hō capaci puta de
portato. et stichū seruū ticio capaci ticius habebit stichū nec de
rogat legato generis p legatū speciei quia legatū generis nul
lū ē ipō iure et sic ei nō derogat. vt. l. nā et si ff. de iniusto rup. et ir
ri. fac. test. vbi q̄ nullum est rumpi nō potest. Itē ibi papa conce
dit gratiā alicui ad primū bñficiū vacaturū in puincia. alij ad p
mū vacaturū in dyocefi etiā prior pferitur ad primū vacaturū in
dyocefi ppter ius prius acquisitum priori cui papa per secundaz
grāz nō vult derogare. Itā papa specificē nominat dyocesim ad
ipius grē restrictionē. vt in illa dyoce. gratia tantum habeat ef
fectū. etiā qz hec gratia potest habere effectū alij hoc qz tero
get gratie generali. secus in legatis vbi omēs serui vnj legatur
et alteri stichus legatur. quia nisi deroget legato generis lega
tum speciei non habebit effectum et nihil operabitur.

¶ Sperant id est putat. inicit. qui et a qui. nlanumit. non licet. §.
in fraude. v. i. p̄

¶ Spoliatio est a possessione rei immobilis violēta et iniuriōsa de
fectio vel rei mobil' ablatō dicit violēta qz si q̄s spōte possessionē
suā renūciauerit vel abiurauerit. locū nō habebit spoliatio et p cō
sequēs restitutio. Itā restitutio spoliatorū est ablatōz in iudicio

reintegratio. et quia credendum canones loqui sano intellectu spo-
liatus intelligit in casu q̄ criminaliter accusat q̄ tota sua substan-
cia vel in aiori pte ipsius se p̄ violentia delitutu affirmat quia nec
nudi stēdere nec inermes inimicis nos opponere debemus. habet
enim spoliatus priuilegiū vt non possit exij iam nudatus. vt est
tex. in c. frequens de resti. spoli. v. vñ Cantabit vacuus corā la-
trone viator. vide Gos. in su. de resti. spoli. vbi p̄dictam diffinitio-
nem spoliatiōis subtiliter declarat.

¶ Sponsus et sponsa sunt. qui inter se de futuris nupcijs promit-
tunt per verba de futuro a spondeo sic dicti id est promitto. vt. l.
iij. ff. de spon.

¶ Sponsa dicitur etiam quam pater spondet alicui futuram spon-
sam seu uxorem vt. l. ij. ff. e. ti.

¶ Sponsalia sunt futurarum nupciarum cōuentio et re pmissio.
ff. e. ti. l. i. et xxx. q. v. nostrates. et ita iste cōsensus est de fuo ma-
trimonio. Cōsensus vō nupciarū est de p̄nti matrimonio. S3 dicit
placem eundem esse cōsensum sponsaliū et nupciarū. Sponsalia autē
dicta sūt a spondeo nam motus fuit veteribz stipulari et spondere
sibi uxores futuras vt. l. ij. ff. e. ti. Inde spōsa q̄ a p̄lo facta est et
certa stipulatio p̄t interuenire s̄ non est necessaria. Et nō. q̄ spō-
salia dissolui p̄t pluribus modis s̄m Jo. an. in tractaculo suo sup
q̄rto decretaliū. Et nō. sup rubri. de spon.

¶ Sponsalicia largitas dicitur qd̄ dat sponsus sponse sine animo tū
recōpensandi sed omnino gratis vel e contrario et ista donatio di-
citur cōtractus iure ciuili. Et istoz sunt q̄tuor scz stipulatio l̄ az
obligatio stract⁹ emphiteotic⁹ et spōsalia largitas vt in s. ius
autem gentiū in l. i. de iu. na. gen. et ciuili. in glo. super vto pone.

¶ Sportule sūt salaria apparitorū vel s̄m azo. C. e. ti. forte appa-
ritores ista nō sibi sed p̄ fisco recipiebāt et illa reponebant in spō-
ta vel in aliq̄ simili vase vt corbe in quo s̄fueuerūt aliqua porta-
ri et ita subtili custodia fisco conseruabant et sic stimentia po-
nunt p̄ contentis. vt. C. de spon. et sup. l. iij. in rubri.

¶ Spurius est filius ex incestuōs nupcijs nat⁹ et dicitur a grecā vo-
ce sporas qd̄ est vulgo cept⁹ vel sine p̄re nomē s̄p̄sile vt ff. de
sta. homi. l. vulgo. cepti vel est nat⁹ de concubina vt de renūc. c.
nisi cū p̄dem. s̄. personz vero in glo. que distinguit iochum spurū
māserem et naturalem.

¶ St

¶ Stabularij dicuntur qui aduocatis hospicibus et stabulis pro-
ponuntur a stabulis sic dicti. Qui vero sic receperunt hospites

et sine equis vocantur captivitas

¶ Stationarii dicuntur milites qui ut alicui teneant stationem sine constituti possunt etiam diuilibus venditores quia stationem faciunt pro libris vendendis. Item dicuntur elemosinarum que stozes in c. cum ex eo de pe. et remiss. ubi prohibetur talibus predicare et ponitur ibi forma de verbo ad verbum eorum que tales dicere debent populo.

¶ Stadium est octava pars miliaris italice quod ut hystoriace refertur Hercules uno auxilio currebat et postea stabat. et est spatium centum et triginta passuum sicut in 230. m. de re. diu. §. vniu. sitatis. §. stadia.

¶ Status est conditio hominis in qua ut plurimum potest ut ait plato.

¶ Status liber est libertas concessa sub conditione ut dicentio lego seruo meo libertatem si nauis ex asia venerit. l. i. de ver. obli. ff. de.

¶ Statuimus bene significat sententiam diffinitiuam ut c. in his de ver. signi. et importat communiter nouum ius secus decernimus et innovamus ut in c. decernimus de iudi. et c. innovamus de treu. et pace. Nam decernimus discussionem dubij innovamus antiqui iuris renouationem et statuimus noui iuris promulgationem importat.

¶ Statutum est ius ab homine positum vel dispositio ex qua ius producit. in l. de iure na. gen. et cy. §. et significat ius statuti ex vobis in statuto positum quod significat quod sonat aut strictum aut extensum vel aliter per obscuritatem eorum declarat seu quouis modo probabiliter concluditur. Nam in quibusdam statutis vba clare sumunt in suis proprijs significatis non restringendo nec extendendo ut ibi statutum imperatoris dicitur quod iudex qui dimittit ab administratione non soluat pecunias vsure ab eo debite nec ab eo exigant nec a fideiussore. l. constitutionibus. ff. ad municipa. de. Quibus autem restringunt vba statuti. ut ibi statutum est quod vir si manumiserit seruum totalem de voluntate mulieris teneat mulieri soluto in manerio restituere quid quod puererit ad ipsum a liberto et etiam heres eius si ad ipsum puererit in quo statuto solum comprehendit vir et heres eius si non socer patris viri. l. si vir. §. §. viro. ff. solu. matri. Quibus significat extensum. §. Statutum est quod aductores domorum habitent in illis et non adducant alios nec alios secum in domo adducta pro precio vel gratis teneant vir adduxit domum taliter certe extendit quod potest inhabitare cum vxore et familia sua tota nec facit contra statutum. ut l. si ita stipulatus fuero. ff. de v. obli. bar. h. decidit hanc questionem statuto cauetur quod quicumque fecerit effundi

B 3

sanguinē in pallacio capite plectat barbitorum. Fleuotumat ali
quē ibi an incidat penā. Et dicit q̄ nō quia statutum intelligitur
quicunq; iniuriōse tē. etiam pena nō debet imponi nisi p̄ d̄l̄cto
s̄ barbitorum in tali casu nō omittit delictū igit̄ tē. nisi apparet
de mēte statuētis q̄ vellet p̄hibere de se licitū puta. effūdere sang
uinē etiam licite p̄ fleuothomia p̄pter loci honestatē. Nā tūc be
ne stare v̄bis statuti. et sic strafaciens incurreret penā dāni vel
nō lucrī appositam. Si aut̄ statutū velit p̄hibere de se licitū in du
bio nō est tenendū nisi clare hoc pateat. Et p̄dicta intelligunt̄ s̄
extēsiōne vel restrictōe v̄tra quā v̄ba significāt de se. Si aut̄ ver
bū habet plures significatōes tūc illa eligit̄ quā eligendā signi
ficatum verbi declarat̄ vt q̄n lex dicit̄ naturalēs filios esse in pote
state patris intelligit̄ de naturalib; et legitimis quia alij legi
bus declarat̄ q̄ filij naturales tantū non sunt in patria potesta
te Et nota q̄ significatio p̄pria verbi dicit̄ illa in qua omniē ca
pit̄ ip̄m verbū vt in l. labeo. ff. de suppel. leg. a. Itē statutū impo
nēs penā pecuniariam p̄ adulterio vel homicidio p̄ quibus est pe
na mortis de iure cōmuni v̄trū valeat archi. in e. duo ista nomia
xxij. q. iij. et in c. si. ne cle. vel mo. li. vj. et host. et Jo. an. in c. si. s̄
consue. descendūt q̄ nō valet quia institutio debet esse iusta eq̄ et
vniuersalis. iij. di. c. erat. autē lex. s̄ ista est miq̄ q̄ p̄ eā dāc̄ q̄cca
sio facile delinquēdi. l. si vnus. s̄ illud vero. ff. de p̄c. c. quēadmo
dū. et. c. et si xp̄us v̄b. quedā enī de iure iur. nil enī magis appeti
m̄ q̄ saturare volūtatem nostrā cū possimus. Cū s̄ q̄s scit se p̄
homicidio nō mortuzcit̄. Facit̄ nec suā culpā p̄mescit̄ eū sperat
posse redimē eā bal. solus apud legistas in c. j. s̄ iniuria s̄ pace in
fir. in v̄li. feu. dicit̄ sine aliq̄ allegatōne s̄ statutū inualidū esse q̄n
imponit penā pecuniariā paruā et sic nō n̄ceptibile alias secus. et
nihil allegat̄ s̄ ludo. de rom. p̄bat p̄ tex. s̄ pena. insti. de iniur. vbi
dicit̄ q̄ valida erat. l. xij. tabula. olim q̄ p̄pter delictū imponebat
penā pecuniariā et s̄ p̄pter magnā veterū paupertatem. Item ala
legat̄ glo. dicentem. qui rustico aufert porcū aufert sibi oculū
l. illicitas. ff. de offi. p̄si. Item rustici nō audent optare pecunias in
comitatu florentino vt. l. dñi p̄bioz. C. de ag. et censu. li. xj. Itē
statuta omniūter s̄nt q̄ qui steterit in ciuitate per tot annos ef
ficat̄ eius q̄ si non steterit continue sed p̄ maiori parte temporis
an locum habeat statutū tex. est singularis in l. cū de la. nomis. s̄.
sabimus. ff. de fundo instruc. instru. q̄ leg. a.

Statutū siue lex puniens vnū delictū et p̄supponēs aliud n̄ valz
in illū in q̄ nō verificat̄ delictū p̄suppositū glo. vnica in l. m̄cipia

in verbo aduocandū. C. de ser. fugi. v. g. statutū dicit turbās ali-
 quē in possessione puniat pena centū et restituat possessionē punit
 enim turbatē et p̄supp̄nit possessionē iniustā. si ergo quis non
 abstulit possessionē non punit pena statuti p̄ l̄ dicit ludo. de ro. q̄
 q̄ lucratus fuit vj. flor. Itē rome erat statutū q̄ quicūq; nō exe-
 quere dispositionē defuncti infra annū priuaret omnib; bñficijs
 suis excōmunicaret et statim restitueret bona testatoris iuxta. c.
 si hētes de testa. q̄bā relictus executor ex testamēto nūq̄ habuit
 bona in posse suo s̄ erāt heredes heredem nō fuit executor q̄. annū.
 et cum fuisset bñficijs puatus et excōmunicat⁹ di. h. d. de ro. se de
 deimasse q̄ male fuerat excōmunicat⁹. q̄ p̄suppositū statuti. l.
 q̄ habuerit bona in posse suo nō verificabat in eo. et dicit l̄ bene
 nōndū. Itē statutū causa q̄mitti nō p̄t casus est in. l. nō disting-
 uemus. §. deliberati. ff. de arbi. et causa. de m̄te. resti. p̄t s̄ ea
 incidenter cognosci casus singularis in glo. cum p̄ponas. C. de re-
 credi. q̄ idem est in arbitrio q̄ in iudice de q̄ in. l. quociēs. C. d̄ iu-
 di. Itē statutū phibet hñtem vnū officiū acceptare aliud si ac-
 ceptat pena habet. vt careat acceptato et puat officijs seu bñfi-
 cijs et salario p̄mi tex. singularib; est. l. quisquis. C. de colbarta.
 p̄n. li. xij. Et ibi p̄ Bar. Itē statutū est q̄ credat testib; deponēti-
 bus de veriditate an valeat dicit hosti. et. do. An. de hu. m. c. p̄. de
 app. q̄ nō valeat de l̄ s̄m ludo. de ro. in. l. j. ff. de ven. inspi. et. in. l.
 q̄d̄ tñ. ff. de ar. et ple. p̄ do. an. in. c. q̄ciēs de testa. vbi nō valet dī-
 ctū testiū p̄ verbū credo. Itē statuta ciuitatis iudex ser. uare iurat
 querit an iudicās oīra statutū oīnēs id q̄d̄ ius omune sit piurus
 et receat in l̄ an statutū oīnēs id q̄d̄ ius omune sit ius omune
 vel municipale. bal. l. ij. ff. de osti. p̄. dicit esse casū singularē in l.
 ingratūs ff. ad mūcipa. et dicit ludo. de ro. s̄ nescio extēdere Itē
 statutū phibet aliqñ ne doctores salariati vadāt ad allegandum
 seu aduocandū et si faciūt dñt deponi a matricula aduocatoꝝ et
 puant salario illius anni s̄m bal. singulari. in. l. placet in fi. C. de
 epis et cle. p̄mo dātes licentiā doctoꝝ stipendiarijs reipublice ā
 armigeris cū nō p̄nt quia eoz officiū ad l̄ nō extēdit vt vadāt
 ad balnea naturalia vel alia loca similia. Salariū illius t̄pis q̄ licē-
 tiam dederunt ipi officiales de appio soluere tenent. casus est sin-
 gularis in. l. p̄ hāc. C. de dog. mili. an. li. xij. s̄m ludo. de ro. Itē
 nō. q̄ in statutis omuniter locū h; ar. a oīrio sensu. s̄ tñ est limi-
 tādū nisi ar. illud sumat q̄ statuētis in p̄nā inciderēt tūc em̄ non
 valet vt est glo. in cle. j. sup̄ vbo facere et ex q̄situs de vsuris
 ¶ Stellio dicit q̄ animo incōstans et varius est vbo vel facto vel

B 2

qui rem aliquā obligavit alicui et tunc impignorat alij non facta mentione de pmo et generalit qd in hys criminalibus caut dicitur solus in civilibus dicitur stellionatus. Stellio em proprie est animal varijs maculis plenum et venenatum sive lacerte et est corpe pictum lucetibus guttis vide de h. s. crimē stellionatus

Sticticus est proprium nomen.

Stigma est signū vel instrumentū qd brachia fabricensium figurabant cui erat impressum nomen impatoris facies vō eoz non figurabant vt. l. si qd. C. de pe. et fm Jo. an. c. si iudex laicus de sen. ex. li. vi. in glo. vbi agnoscitur.

Stipes est persona a qua alij origine ducunt.

Stipulatio est firma vōz receptio qd qd aliqō se facturū daturū vō pmitteat alteri sup hoc ipm interrogati et dicitur a stipulon grece qd est firmū latine denominat etia a stipite constat aut stipulatio ex interrogatōe pmissa et rōsione subsequenti quēadmodū otraditio ex affirmatōe et negatōe sō mō pmittis vel dabis mihi x. pmitto vel dabo tibi. qñqz dicitur stipulatus ille qd pmittit p stipulationē passivē. Vt sic stipulatio est solēnis pmissio facta interrogatio ne pcedente et rōsione sequente.

Stipulationū alia est pura alia obiectōnalis et alia in diem

Stipulatio pura est qd nec fit sub obiectōne nec in diē sēpure vō dicēdo dabis hoc dabo.

Stipulatio obiectōnalis habet fieri sub obiectōne sō mō pmittis mihi dare centū si navis ex asia venerit. et respondes pmitto.

Stipulatio in diē fit hoc modo dabis mihi x. m. klis. iulij et respondes dabo.

Stipulatio acq̄liana est qd noviat omnē tractū vt sic qd quis mihi debes ex quacūqz causa idē mihi pmittis. si enim ex m. tui datione mihi debitor sis velimqz acceptū ferre id est p acceptilationē remittere nō poterit res expedire nisi p obligationē qd in rē tractabit. R. e. s. acq̄liana actio.

Stipatus id est vallatus circūdat Fulcius fm io. an. in cle. pastoralis verfi. notozū. de re iudi.

Stiparii dicuntur amatores item dicuntur carnearii.

Stratum dicitur generalit omne genū vestis vel omne indumentum. vt ff. de ver. sig. s. magis proprie vestes cubiculares dicimus stratum a sternēdo vñ etiam via publica strata dicitur.

Stratores etia a sternēdo dicuntur qd custodiētes in carcerē reos cōdenatos puniebant vel stratores dicuntur esse isti qd stabulū vel eqs stratis in eis p̄sūt et dicitur a strato fm azo. C. de strato. li. xij. in rub.

¶ Studium ut dicitur azo. est vehemens et assidua ad aliquam rem agendam cum summa voluntate occupatio ex qua voluntate labor in opus de ferre et prode laboris tedium eius in oblectamentum

¶ Studium liberale et latinum olim tamen erat rome et constantinopolim in alijs autem locis non nisi ex privilegio ut. C. de studiis in rubro. et in nigro. li. xi. et in plenario. ff. de autem tria hodie impio scilicet studio in multis locis fit et maxime bononie que legalis studij obtinet monarchiam. §. verum in festis et diebus dominicis liceat studere. Jo. an. dicit quod sic dum studium fiat sine solemnitate non propter licentiam cum non sit opus civile sed cum solemnitate puta in publicis scholis non licet. An. de bu. dicit quod causa contra filium dandi ubi necessitas suadet sed quia causa est tempore peritura vel de loco longinqua tunc licet studere et ad licentiam alias non nec in scientiis positivis que ad licentiam vel honores tendunt sed in theologia et speculativis sic et addit panor. et in iure canonico cum sit theologia practicata quia talis laborat in vinea domini et efficitur per hoc speculativum et abstractivum a vicinis si autem cultus divinum vel officium per se permittat sanius enim est maioribus studere et menses occupare quam otium in seque vel in larvis vagari pro melius esset domini manere quam festa ecclesiarum propter divinas visitare ut non. c. i. de feri. et. c. obi. et precit. festivit. vias. xxiii. q. i. ubi etiam vidua que in Corbanum duo minuta possederat a salvatore oibus preterea que dominus non ea que offeruntur sed voluntate offerentium respicit. Studeat ergo diligens scolaris diebus festis et alijs que non sufficit diu fuisse in studiis sed bene et laudabiliter vixisse commendandum est. xii. q. ij. gloria episcopi in fi. nec alijs ex parte sic sunt. §. de. vi. ij. §. de caritate et glo. in. c. tu ex lris de i. mte. r. sti. et non potest quis modicum tempore multum adiscere. xlvij. di. §. i. Quis ingenium bene studentibus interdum suppleat tempus. lxxvij. di. monachus ubi dicitur quantum de tempore decerpit morum sed tunc hinc probitas quod plerique consuetudo non otulit. adurat etiam dicitur iuris consul. ff. de fideicomis. li. b. i. l. apud iulianum ubi dicit si unum pedem tenerem in sepulchro adhuc discerem. nam qui vult vivere etc.

¶ Stuprum est illicita virginis defloratio quous in vidua committi dicitur nisi sit meretrix vel illicita concubina fm. l. ff. de concubina tu in fi. Item committitur in pueris. ff. ad. l. iul. de adu. l. stuprum.

Uu.

¶ Suarius. Re. §. porcarij.

¶ Suasio accipitur in bona parte vel in mala. ff. de suo corrupto. l. i. §. persuadere. et. C. de fur. et ser. co. si quis.

¶ Subgranda est vna pars tecti vniuersi cuiuscumque domus que incubit extremis capitibus tignorum tectualium. ut. ff. de hys qui de ie. vel effus. l. si vo. §. si pitor ait et alias dicitur subgranda vel subgrandia.

¶ Subrogare est aliquē in locū alterius substituere. vel substituere
vt officiales vel iudices alios subrogāt et p̄t scribi r. p b. omu
tāto vt furrogare.

¶ Subornatio est informatio facta p aliquē de veritate tacenda
et falsitate dicenda fm Vuil. de mō. lau. in cle. testi. de testi.

¶ Subsignare est subscribere vt testes in cyrographo solēt signa
re et quasbā notulas subscribere et qñ subscribens se osentire di
cat et qñ nō est to. glo. in. c. p̄biteroz. in vbo subscripsit & re.
ecclē. nō alie.

¶ Substitutio est scda obiectōnalis institutio. qz institutio s̄z pri
mus ḡdus et substitutio scdus et licet substitutōnes in infinitū de
vno in aliū p̄nt p̄cedere. tñ omnis institutio q̄ fit post p̄mā dicit̄
substitutio et scdus ḡdus. sicut scde nupc̄ d̄gunt oēs q̄ sequunt̄
p̄mas. et diuidit̄ qz substitutōnū alia est directā alia obliqua. Et
nō d̄riaz inter v̄bū directū obliquū et omūe. Vñ directū est q̄ si
gnificat vt ille cui relinquit̄ vel in quē disponit̄ sua manu recipi
at vt est v̄bū instituo vt patet. ff. de here. insti. Itē illud heres
esto vt ibidē. Itē accrescat s̄z v̄bū capiat vel accipiat. S̄z v̄bum
obliquū est qd̄ significat vt ille in quē disponit̄ vel cui relinquit̄
de manu alterius accipiat vt est v̄bū restituo. fa. l. instituta. ff. ad
trebel. et p to. ti. Itē v̄lo vt qñ p̄ fideicomissū ps h̄bitatis est
restituēda. p̄ filiū. s. fi. ff. del. in. Itē v̄bū rogo tē. S̄z v̄bū cūe
est qd̄ vtrāqz significatōne siue de manu suauis de alteri⁹ recipi
at vt est v̄bū substituo sicut in. l. cēturio ff. de vul. substi. h̄t enim
qñqz directā significatōne. qñqz obliquā. substitutio directā s̄z
cū nullo mediāte q̄s capiat hereditatē deficiē. is et directe efficitur
heres ipi testatori q̄ instituit eū insti. de vulg. sub. s. quo casu. Et
h̄t subdiuidit̄ qz alia est vulgaris. alia pupillar̄. alia exēplar̄.
alia breuiloqua siue recipca alia cōpendiosa.

¶ Substitutio vulgaris s̄z. qz de vulgo et a q̄libet fieri p̄t dū tñ
h̄t testm̄ facē. et ille ex testō cape possit et h̄t subdiuidit̄. qz q̄dam
est vulgaris exp̄ssa. et quedā tacita Substitutio vulgaris exp̄ssa
est q̄ fit. v̄bis negatiuis h̄t mō tici⁹ heres esto et si h̄es ille n̄ fit v̄l
erit sep̄s heres esto. i. fit si eim̄ instituo te in h̄i ticiū h̄dē et si te
noluerit vel nō potuerit esse heres fit heres sep̄. Substitutō vul
garis tacita fit p̄ v̄ba affirmatiua vtuti cū v̄o miles puberem ⁊
impuberē h̄des instituit et omūi v̄bo eos substituit h̄t mō sep̄. ipu
bes et meui pubes h̄des esto te vel fūto q̄s v̄nanimi⁹ inuicē substi
tuto vel sic et in idēz redibit pubez. sexū ⁊ impuberē h̄des facō
et eos sibimūicē substituo q̄ substitutōe colligo q̄ si vn⁹ n̄ fuerit

heres vel si vnus mortis alius in solidū fit et dicitur vulgaris qz fit
a quolibet de vulgo siue fit in potestate siue nō .et dicitur tacita qz
puberē tacite vulgariter impuberi substituit q substitutio magis
esset pupillaris nisi ppter adiunctā psonam s in milite talis sub
stitutio pupillaris est ppter priuilegiū militis q substitutio quan
tū ad puberē vulgaris est quantū ad impuberē pupillaris qmiam
si pubes hereditatē adeat p parte sua euanescit substitutio prius
facta s si impubes hereditatē adeat p parte sua nō euanescit cū
est substitutio facta prius q̄ pleuerit pubertatē vnde sub exp̄s
sa pupillari vtinet tacita vulgaris .ff. e. ti. l. nam hoc iur.

¶ Substitutio pupillaris est q̄ soli pupillo et impuberi fit Et eē du
plex alia exp̄sa alia tacita substitutio pupillaris exp̄sa fit hoc
modo iste filius meus impubes heres esto et si heres nō erit au
si heres erit et infra pupillarem etatē decesserit ille heres esto v̄
sic instituo mihi in herede .C. filiū meū pupillū et si non erit aut si
erit heres et infra ānos pubertatis vel in pupillari etate deceffe
rit substitutio ei sepiū hoc dicitur exp̄sa substitutio quia in ea om
nia verba exprimuntur que exprimi oportet.

¶ Substitutio pupillaris tacita. Est hoc filius meus impubes he
res esto et si iste non erit ille heres esto vel sic quisquis mihi he
res erit sit heres filio meo Nec s̄ tacita qz vba quedā nō exp̄sa
hic tacite subintelligunt q̄ exprimunt in exp̄sa substitutio pupil
lari. Nam p hanc tacite intelligit qz si filius decesserit in pupilla
ri etate ille q̄ erit heres patri erit heres filio. Et debent ille pu
pillares substitutioes solis pupillis. in potestate parentū existen
tibus et ab ip̄is parentibus fuit p q̄s euidenter patet qz nō a matre
s a solo patre fiunt cū matre filios nō habeat in potestate. S; nū
q̄ substitutus ex pupillari exp̄sa repellit a matre pupilli et sub
stitutus ex tacita repellit a matre pupilli et succedit ip̄i pupillo m̄
Item qui est substitutus ex pupillari substitutioe fit heres ip̄i pu
pillo. Ille v̄o q̄ est substitutus ex vulgari fit heres ip̄i testatori.
Item pupillaris tacita intelligit esse vulgaris exp̄sa quā m̄ sub
stitutus pupillo. Et s̄ ppter priuilegiū m̄ris. Item eodem mō quādo
quis pupillo vel alij substituitur ppter adiunctā psonā.

¶ Substitutio pupillaris op̄ndiosa. est q̄ fit v̄boz cōpendio q̄ v
ba in pupillari exp̄sa sūt plixiora Et ex s̄ dicit op̄ndiosa et h;̄
fieri s̄ mō. Instituo ticiū filiū meū mihi in herede et quicūqz decef
serit sine filiis substituo ei sepiū vel sic. Iste filiū impubes heres
esto et quocūqz tpe decesserit ille heres esto q̄ substitutio tantū
locū habet in milite de hoc in l. p̄cibus. C. de impub. et ali. substi.

¶ Substitutio breuiloqua siue reciproca est que continet duas vulgares et duas pupillares substituciones vt cum duo impuberes instituti a patre qui habet eos in potestate inuicem substituuntur hoc modo. S. et. T. filios meos impuberes mihi instituo heredes et eos inuicem substituo. Vnde quia continet expressam pupillarem si aliquis predictorum decesserit in impuberis etate mater impuberis decessentis omnino repellitur et succedit substitutus. Et hanc substitutionem lex appellat reciprocam et omnes quatuor expresse sunt

¶ Substitutio exemplaris vel exemplaria. Est que fit a patribus utriusque sexus filio furioso vel mente capto. Et dicitur exemplaris quia fit ad exemplum pupillaris substitutionis quia sicut pater potest uidet filio pupilla qui testari non potest de herede. Ita pater potest filio mente capto vel furioso. Et fit hoc modo. T. filium meum furiosum vel mente captum mihi heredem instituo. Et si decesserit furiosus vel mente captus antequam ad sanam mentem pervenerit substituo ei talem filium suum vel fratrem vel aliquem alienum si deficiat filius vel frater

¶ Substitutio obliqua siue non directa. Est fideicommissaria. et est illa que fit per fideicommissum ut si quis cum quibuslibet vestrum sine liberis decesserit rogo ut eius portio ad superstitem perveniat. Et quando quis instituit heredem et eius fidei committit ut quancumque possit eius hereditatem adeat et eam alteri certe persone cui et quando testator voluerit restituat videlicet tali die vel sub tali conditione si decesserit sine filiis ut si forte in ea conditione fuerit. et testator magis diligat eum et ex testamento eius directo nihil capere possit puta quia directe et immediate capax non est qualis est spiritus sanctus hoc modo aliquid capiat et consequatur ex hereditate vel totam ipsam hereditatem ut. C. ad trebel. p. to. quasi. ff. e. ti. in multis. et in. c. Raynucius Raynaldus de testa. Et nota quod in substitutionibus fideicommissariis locum habet quartarum deductio in directis aut non. c. Si pater de testa. l. vi. ubi est casus et ibi vide glo. de his substitutionibus et glo. i. c. Raynucius. pal. et isti. d. vulga. et pupil. substiti. p. to.

¶ Substitutus heres Re. s. heres substitutus. Et nota quod in omnibus substitutionibus primo procedere debet institutio sicut primo gradus et postea ponitur debet substitutio ut scimus. Idem est quod dicitur institutus primus heres et substitutus secundus. ut. Re. cu. gponas. C. de here. insti.

¶ Subhastari est rem venalem proponi hasta supposita quod frequens est circa predia que nunciantur vel censentur fisco vacare et sic per subhastationem plus offerenti debetur.

¶ Subsidiaria actio. Re. s. actio subsidiaria.

¶ Subpunctare litteram est eam damnare punctis suppositis ut quando

lra supflua inferio punctat vt habet s. de lra. C. in v. cancellare
¶ Successio quastoq; fit de capite in caput et qnq; de gradu in
gradum fm azo. in sum. de succes. edic. C. et ff. e. ti. l. j.

¶ Successio de capite in caput. Est cu deficiente primo capite libe-
rorum oritur secundum caput agnatorum. et isto deficiente suc-
cedit tertium capite cognatorum et cognatis deficientibus succe-
ditur quarto ordine per vnde vir et mulier vel vxor. vt C. in ti. vñ
vir et vx. aut pterea.

¶ Successio de gradu in gradu. Est qn plures plone sunt in eode
capite in diuersis gradibus vna prior altera posterior. na prior re-
pulsaspe vel repudiatone sequens succedit. vt ff. de succe. edic. l. j.
et C. e. ti. per azo. in summa. Et ad pleniore scz doctrina successio-
num ab intestato sic est disting uendu aut dubitat qualiter discē-
dentes succedat ascendentibus aut qliter ascēdentes descēdenti-
bus a qlit collaterales collateralibus. Primo casu aut supsunt legitimi
et naturales aut legitimi tm. aut adoptiui aut naturales tantuz
aut nati ex illicito coitu vt spurij rā. Si legitimi et naturales aut
supsunt tm filij pmi gōdus aut vltiores. Primo casu aut oēs emā-
cipati aut omnes in potestate sūt et tūc iure veteri et nouo succe-
dūt eqliter sublatā dīa sexus vt. l. xj. tabu. Et insti. de here. q ab
intesta. de fe. s. emācipati. C. de suis et legit. here. l. vlti. Et auē. in
successione ibidem aut supsunt quidam emancipati et quidam in
potestate et tunc iure veteri digestorum vocabantur emancipati
de iure pōtio exites in potestate. Et de iure ciuili omnes equaliter
licet diuersis mōibus vocarentur. C. de legit. here. l. meminimus.
ibi Cū igit pōtio filiū emancipatum. rē. ff. de bo. pos. l. Sed cū pō-
no. s. bonoz. In iure vero autentici eoz vocabant etia emanci-
pati cum suis eqliter vt in auē. s. here. que ab intesta. de fe. s. Re-
liquū ibi In illa rē. Si vero supsunt vltiores aut erāt ocepti vi-
uente eo de cuius hereditate agit aut eo mortuo. Si eo viuente
aut nascunt eo supsunt p quem diungunt aut constant eos exclu-
di si vult ille adire hereditatem quia pcedit eos in gradu. Sed si
nolunt vel non pnt quia moritur anteq; adeāt vocant vltiores
p eum sistanti. Et si soli et eodem gradu vocant equaliter si cum
patruis vocant in stirpes iure veteri et nouo. Idem si nascuntur
mortuo patrē quia paria sunt cum non esse mortuū et repudiare
et eum mori anteq; repudiat si non erant concepti mortuo eo de
cuius hereditate agit nec pōtio nec ciuili iure vocant nec exclu-
dūt sequentes vt hęc omnia eui tenent pbant. C. de suis et legit. he-
re. l. Nepotes et in auē. in successione ibide palle. Et insti. de here.

que ab intesta. de fe. §. cū filiis. et in auct. de here. q̄ ab intest. de fe.
§. reliquū p̄alle. coll. xi. et. ff. de iniusto rup. irri. testa. l. Si q̄s fi-
lio. Sane tñ hec intelligant esse v̄a nō ex eq̄lita te tituli. C. de hōis
qui añ ap. ta. l. vnica. et de cadu. tol. l. §. innotissimo eo casu qñ ius
petebat adultō filio. vt C. ad sena. consil. q̄ p̄bi. l. vlti. p̄dicta p̄
cedunt si nascunt eo existēte in potestate p̄ q̄e coniungunt. Si v̄o
fit emancipatus et nepotes reppnant. i. remaneāt in potestate
eius de cuius successione tractatur. Consideratō iure ciuili. antiq̄
p̄ferunt nepotes. Sed p̄ q̄dētū dō coniungendis cū emancipato
liberis eius vocant̄ simul. Et tantū d̄sequitur filius q̄ntū omnes ne-
potes ex eo nati vt apparet. ff. de iungen. cum em̄aci. l. ei. §. In-
ter ip̄m et. ff. de iur. ta. l. §. qui habeant et. l. q̄i habet et. l. cū em̄a-
cipatus. §. Si pater. Sed iure nouo autenticoz. p̄ferunt filij q̄ pri-
ores in gradu cū sublata sit sententiā patrie potestatis. Et sic est
correctus ille titulus de iungen. cū em̄aci. vt notat̄ e. ti. l. i. in prin.
et. C. de suis et legit. here. l. fi. et auct. in successione ibidē q̄d̄ intelli-
ge vt ibi dicit̄. Nā titulus illo adhuc hodie manet. In Ra-
uen. alias de rauani. l. q̄ ad successiones ex testamēto. Si aut̄ mo-
tuo ascendente sup̄sūt descendentes legitimi tñ vt adoptiui tunc si
dant̄ in adoptionē descendētibus p̄ lineā masculinā vel feminā suc-
cedūt eis ex testamēto et ab intestato exhereditati habēt. q̄relā
Si dant̄ extraneis in adoptionē aut̄ mortē pater adoptiui testat̄
aut̄ intestatus. Si testatus regularit̄ nihil relinquare cogit̄ fal-
lit in casu si arrogatus sit impubes cui cogit̄ quartā relinquare
ex cōstitutione diui. p̄ij. et l. papinian. §. Si quis. ff. de moffi. te-
sta. Ita simpliciter dixit d̄pn. Sed q̄d̄ si erat factus pubes an de-
beat̄ sibi q̄rta die vt nōtur. C. de adop. l. ij. Si autē mortē p̄ adop-
tiuus intestat̄ a siue legitimis et naturalibus et tūc h̄m oēs suc-
cedūt adoptiui. Aut̄ extantibus legitimis et naturalibus et tūc re-
p̄bata q̄r̄dam opinione qui dixerūt strariū vocant̄ etiā cū legit-
timis et naturalibus equaliter. Si tēpore mortis rep̄iant̄ in potesta-
te h̄c p̄bant̄. C. de suis et legit. here. l. fi. Tercio casu qñ mortuo
ascendente naturales tantū supersunt aut̄ extantibus legitimis
aut̄ nō extantibus. Primo casu aut̄ d̄cedit pater testatus aut̄ in-
testatus. Si testatus potest̄ eos instituerē in vnciā vt in l. ij. et in
auct. ibi posita. C. de natura. libe. Si intestatus in nihilū succedunt
sed aluntur vt in auct. de natura. libe. §. Si vero et. C. de natura. li-
be. auct. licet. Secundo casu quando non extantibus legitimis si-
h̄is naturales supersunt. extantibus penitibus aut̄ non extantibus.

Si extāte aut decedit testatus et tunc potest naturales instituē in
solidum parentibus relinquo legittimam. aut intestatus et n̄
sup̄sit coniūx, legittima et tūc succedūt in duas vncias vt in auē.
licet p̄alle. Quarto casu q̄ sup̄ sūt spurij aut tractat̄ de successi-
one linee paterne aut materne. Si paterne spurij ex illicito coitu
nati nulli succedūt in auē. Qui mo. na. effi. sui. §. vlti. Si materne ā
tractatur de successione matris aut de successione iūctoꝝ p̄ ma-
trem. Si matris aut nō est illustris aut illustris. Si primū videlicet
non illustris. Aut sup̄ sūt spurij vulg. questii. Aut sup̄ sūt spurij
incestuosi vel nepharij. Si sūt vulgo questii succedūt m̄i indistin-
cte vt ff. ad turp. pillia. l. j. §. j. Et n̄ sūt. e. ti. §. Nulli. nō. si sunt susce-
pti ex dāpnabili coitu nō succedūt in auē q̄ mo. na. effi. sui. §. fi. si
vero mater est illustris tūc aut extantibus iustis filijs aut nō. Et
hic vt C. ad sena. cōsul. orphi. l. si quia. Si vero de successione cōiun-
ctoꝝ p̄ matrē indistincte succedunt et eis succediē. vt ff. vñ cog-
na. l. si spurij et. l. In hac parte. Secūdo casu p̄ncipali scz q̄n agiē
q̄liter ascendentes succedat. aut sup̄est pater et mater vel mater
tantū aut vterq̄ simulcū fr̄ibz vtrinq̄ iūctis aut cum iunctis
ex altera parte tm̄ aut sup̄ sūt auus vel auia vna cū fr̄ibus. Pri-
mo casu iure veteri p̄ferabatur pater m̄i si filius fuit in potesta-
te q̄ olim occupabat iura peculij et q̄ erat agnatus m̄i vō q̄
nata vt ff. ad turp. l. vlti. Item hoc erat tūc vera in naturali et
legittimo patre. secus in naturali tm̄ quē non habet in potestate
et sic non habet beneficiū m̄i. Item secus in legittimo
vt ff. ad turp. l. si patrē. hodie vero filius habet hereditem et non
occupat iur̄ peculij vt in auē. de here. q̄ ab intest. de fe. §. j. Tūc sub-
lata est d̄tia agnationis et cognationis vt e. ti. §. nulla. et ideo pater
et mater pariter vocant̄. vt C. ad turp. in auē. defūcto. secūdo ca-
su locum habet insti. ad sena. cōsul. orphi. §. j. quia hodie siuul vo-
cant̄ in p̄nciones viriles vt in auē. de here. q̄ ab intesta. veni. §. cō-
sequens et in autētico defūcto p̄alle. Tercio casu p̄fertur pa-
ter et mater fratribz cōiunctis ex altera parte tantū vt in auē.
p̄alle. defūcto. rē. Quarto casu est opinio inter Bulgarū ex vna
et maritū et iobez p̄tibz ex altera vt in iā alle. auē. defūcto Ter-
cio casu p̄ncipali cum tractat̄ de successione collateralium aut sūt
fratres vtrinq̄ cōiuncti tantū et succedunt vt ff. de suis et le-
gitti. here. l. j. §. vltimo. aut sup̄ sūt cōiuncti ex altera parte
tantum vt vterim tantum. vel consanguine tantum tunc aut su-
per sūt ex legitimo nati matris domo. aut non. Si primum tunc
succedunt. vt C. de suis et legitti. here. autem. post fratres.

Si scdm aut sūt iudici p patrē tm et nō succedūt vt in auē q mo-
na. effi. sui. §. filiū. Si p matrem succedūt etiam spurij vel ex vul-
go questiti vt ff. vnde cogn. l. ij. aut supsūt vtrini tm et consan-
guinei tantū et tūc piter succedunt in bonis a se questitis qz cog-
natio hodie ab agnatione non differt vt in auē post fratres pres-
alle. Sed in bonis questitis a pte pferunt cōsanguinei et m. qstis
a mre pferunt vterini. vt C. de suis et legit. l. x. de emācipatis
Et in hoc nō remanet illa lex incorrecta ā supsūt vtrinqz iuncti
cū cōsanguineis tm vel vterinis tm et pferunt vnde cūqz questitis.
vt in auē. Itaqz. C. cōmuna de successi. Nam duplici iure vtunt.
vt in corpe vnde sumūt. aut supsūt fratres et filij fratru et tunc
succedūt eadem iustitiae de seruata vtrinqz cōiunctoz. et nō diui-
doz vt in auē. Cessante. C. de suis et legit. l. x. de iud. vt ibi vel su-
psunt etiā nepotes fratru vel vteriores et tūc qui pōr est in gra-
du potior erit in iure auē post fratres palle. fm dy. cuius fuit hec
distinctio paucis per Cy. additis q hāt pōr ad lram. C. cōmuna
de successi. in auē. Itaqz palle. Et dat sup. c. auctoritate de concessi-
pben. l. vi. Ex dictis de successione hereditaria talis est questio.
Vtrum qui pferunt in successione inter pueros fratris ex mre tm
ex vna et inter pueros filie sororis patris vel pueros filie fratris
patris aut pueros filij sororis pms pibus ex altera. In hac qstio-
ne incidens casus est talis quidā. b. fuit frater et pte matris tm
cuius bā. g. vxoris. b. idem. b. cum quā dā. k. famula sua generauit
duas filias in statu solito de post. dicitur. l. s. cum. k. matrimoniu et
ipā k. in celebratōe mrimoniū suas tenuit filias sub mātello fugit
ex l. qstio an iste filie sint legitimate et possūt succedere vel ne.
Et respondet q sic videlicet q sint legitimate et succedunt ac si
fuisent legitime a principio gnatōis fa. §. dubitatum in auē. §. in
cest. nup. coll. ij. Quia legitimitati p subsequēs matrimoniu habet
omnes successiones quas hāt illi qui sūt ab inicio legitime et na-
turales. ita dicit Bar. m. §. dubitatum palle. Facit etiā §. tribus in
auē. qui mo. na. effi. sui in v. Reliquum coll. vii. vbi dicit Bar. q
tales sic legitimitati efficiunt p mōgeniū siue postea alij liberi na-
scant ex eodem mrimoniū siue nō et succedūt i lis pōsis quibus
succedūt illi q ab inicio legitime nati fuerūt facit ad l. l. ū quis
C. de natu. li. et insti. de nup. §. fi. vbi glo. super verbo interdū
cū glo. px. Item in c. tāto in principio qui si. sint legit. Et ad q
stionem principalem quia in casu presenti pueri filie sororis pa-
tris pueri filij fratris patris et pueri filij sororis patris sūt in eo-
dē gradu tūc filia fr̄is ex vna parte pferunt in successione pueris

supradictis patet hoc. C. de legit. here. auē. post fratres euz simili
bus vbi dicitur quādo defunctus nō reliquit fratrem vel sorore
ex vtroq; parente nec eorūdem fratris et sororis liberos extunc
pferunt in successione fratres et sorores ex vna pte et eorūde li
beri et sunt in gradu viciniori q̄ pueri supradicti scz filie sororis
patris et pueri filie fratris patris et filij sororis patris vt in auē.
de here. ab intest. venienti. §. Reliquū. et. §. illud palam. Idem dicit
Bart. de salice in auē. post fratres palle. et pbatur. C. de legit. here.
re. in auē. post fratres. vbi habet q̄ post fr̄es et sorores et eorū
liberos succedent a pmo. alij s̄ om̄ gradus suos. nam puer fr̄is
ex vno parēte est in terciō gradu consanguinitatis. sed supradi
cti pueri sunt in quarto gradu. et qui vicinior est in gradu p̄fer
retur in successione ergo etc.

¶ Suffragium Est pprie patrociniū quod prestat aduocatus. ā
consilium vel seruiciū. xij. q. ij. suffragia. Quandoq; ponitur p sa
laris quod debetur aduocato. fm̄ azo. C. de suffra. Nūq; est con
sensus in scriptis reuocatur. scz cū dicit ego. b. nomino. p. m. platus
et sic sumit de elec. c. p̄ptuo. li. vi. Est etiam auxiliū de p̄catōnis
p animabus factū. Et sic sunt quatuor modi suffragandi p ani
mabus ad q̄s omnes alij reducunt. scz oratio beatorū hominū siue
amicorū. ieiunū elemosina et sacramentū altaris dñi. Nulla p̄ces
bona ieiunia quatuor ista. absolunt animas quas purgans deti
net ignis. de hoc vide glo. in. c. cum creatura de tele. mil.

¶ Super hoc ippositio de fide significato significat in iure p̄pot̄ta
tionē et p hoc si testator legat annuo decem sup tali fundo sen
sus est q̄ ipsum fundum p̄pot̄t̄at p illo legato. et idem in pro
missione. Nam p̄pot̄ta dicit ab p̄pos. i. sub et th̄sis positio qua
si suppositio. Item dicitio sup. q̄nq; nō significat p̄pot̄tationem
quādo aliquid impedit v. §. cedo tibi decem annua sup tali re t̄n
fferēs in te dominiū ex hac causa p translationē dominiū impedit
p̄pot̄ta vt in. l. pignus. ff. de re iudi. Item dicit sup. quandoq;
ponitur p de. vt in. c. super spoliacione de or. cog. c. sup literis. de
rescrip. c. sup eo. de elec. et sic dicit alexander. Cum super est pro
te etc. quandoq; ponitur p p̄fer vt notatur in dicitis iuribus

¶ Suffragari. i. auxiliari. p̄ de dicuntur suffraganei id est auxili
arij dyocesanorū episcopoz. de elec. c. suffraganeis vbi episco
pi dyocesanū dicuntur. archiepiscopi metropolitani. et possūt eo
tantum confirmato nondum consecrato nec palliato de mandato
eius consecrari vt ibi dicitur.

¶ Supinū habet duos casus tm̄ accusatiuū et ablatiuū in ablatiuo

significat terminū a quo ut minor nati ut in l. in d. minorē ff. de
mino. Nam tēpus legis oputatur a tēpe natiuitatis ut a termino
a q̄ h̄ in accusatiuo. significat terminū ad quē. Ratio q̄ voluntas
defuncti sc̄z ei obt̄pari est termin⁹ ad quē. et nec isto casu nec p̄ce
denti significat conditionē q̄ nihil qd̄ suspendi possit subest. Sup̄
nū ergo in vtroq̄ casu sc̄z accusatiuo et ablatiyo sumptū de se so
lo nō importat conditionē nisi addat̄ ei v̄bū vel p̄cipiūz futuri
temporis ut venturus vel iturus. Tūc em̄ ex adiūcto q̄ continet
euentum conditionē significabit h̄ non ex suo p̄prio significato.
quo t̄m significat terminū a q̄ vel ad quē

¶ Sup̄ficiales edes Sunt q̄ in sol̄o aducto vel empto sūt posite q̄
rū p̄p̄ietas seu p̄p̄ietas ciuili et naturali iure ei⁹ est cui⁹ est solū
ut ff. de sup̄ficie. l. ij. vel edificia sup̄ sol̄o aciem facta puta quia
dominus sol̄o ex locatione concessit super solum suum edificia fie
ri.

¶ De sup̄ficie in re actio. Re. s̄. de actionib⁹.

¶ Sup̄pellex Est domesticū p̄rissimilia instrumentū in q̄ continēt
mēse c̄iphi. sc̄phalia subtel̄sa cultra. Imp̄ria vasa oraria aqua
ria pelues aq̄naria traba vasa estuaria v̄l garia. i. ad certū offici
um attributa et cetera instrumenta domus ut scribit pomponi⁹ d̄z
aut sup̄pellex. Et l̄bed̄ ait q̄ hij q̄ in legatōe mittebant̄ secū sup̄
pellectiles deportabāt ut in l. l̄bed̄. ff. de sup̄pel. lega. q̄ aut̄ ep̄re
tendant̄ sub̄ vocabulo sup̄pellectil̄ determinat̄ bal. m. l. legatis. C.
de lega.

¶ Sup̄plicarij dicunt̄ qui ob aliquod delictum enorme in publi
cum deuoluntur erarium. que deuolutio dicitur bonorum publi
catio.

¶ Sup̄plicatio est petitio venie p̄ioris erroris vel est q̄dam benig
nitatis ip̄ius sup̄ioris imploratio. Et ponunt̄ tres d̄rie inter sup
plicationē et appellationē ut in glo. iij. c. ex l̄ris de i. inte. ressi. Et
finit̄ ibi sup̄plicatio stricte p̄ ea q̄ pot̄rigit̄ adūsus s̄tēnciā q̄ pe
tit̄ reuocari q̄uis alias capiat̄ large p̄ q̄libet p̄cum p̄recedōe Et
ponit̄ butri. q̄rtā d̄riaz q̄ nō licet tercio appellare h̄ b̄n̄ licet ter
cio supplicare. quā d̄riam Jo. an. quē sec̄t̄ b̄n̄. repbat̄ dices but̄.
errasse. q̄ si intel̄ḡit̄ q̄ post̄ duas sup̄plicatōes tercia admittitur
tūc est extra casū. i. adūsus. C. ex p̄ci. impa. offe. si sec̄do intel̄ḡit̄
q̄ post̄ duas s̄tēncias latas in eā appellationis liceat̄ postea loco
tercie s̄tēncie facere sup̄plicationem. Item falsum est quia q̄n̄ n̄
licet tercia vice appellare nec licebit̄ supplicare. Alia differētia fi
cet̄ in appellatione a s̄tēnciā diffinitiuā. secus t̄m in melocutoria nō

fit necesse ex omni causam aliquam tñ in supplicatōne necessario ap-
ponit causā saltē colorata alias superior nō debet admittē supplicati
nē. Item dñt quia solus princeps superior cedere habet supplicati
onē sed appellatio etiam fit ab inferiori.

¶ Surzeptio. Est repentina et festina alicui⁹ falsitatis suggestio
et dicitur a sub et re. de h. notat in c. sup. lris de rescriptis.

¶ Suspendio excommunicatio et exiliū dñt quia potest suspendus si
ne peccato comunicare alijs hominib⁹ et alij sibi secus in excommuni
catōe et exilio q̄ tñ dñt inter se q̄ excommunicat⁹ p̄t manere in ci
uitate licet prius hominū omniōne s̄ in exiliū missus expellitur
tam a ciuitate q̄ a omniōne hominū vt suspendus celebrās ppe
tuo deponi debet. vt clericor⁹. et de. cle. c. clerici. et lato
res de de. exco. ministrā.

¶ Suspendi dicitur id quod excedit domos vel ultra eas extendit.
Nō si ceciderit et alicui nocuerit vel damnū intulerit in via publi
ca eūti tenebit dñs damnas illius de q̄ damnū illatū est vt. ff. de ef
fu. et elec. p. totum.

¶ Suspectus dicitur qui nō ex fide administrat vt insti. de suspec
tuto. §. suspectus.

¶ Suus quis dicitur. Cum dicitur q̄s p̄ se ad iurissu suoz. vnde in
c. de hetero. de test. et in l. si femina. C. ad turpil. nam dicit ille qui
etiā admittitur ad successione ab intestat⁹ siue iure agnatōis si
ue cognatōis de quo etiā. ad. de. randa. C. qui accu. nō p̄b. cano
misatam. ij. q. xi. c. neg. ada. Bal. et moderni dicūt illū esse suū p̄ q̄
p̄t quis agere sine mādato cū sola cautōe de rato. vt sunt omnes
agnati cognati filij liberti patroni etc. Cōtra q̄s nō potest q̄s cō
pelli testificari in causā criminali vt notat in c. de hetero. p̄b. Itē
aliē capit cū q̄s dicit esse suus. i. siue mētis vel apud se vt in l. fulci
nus. §. adeo aut latitatio. ff. q̄ ex cau. in p̄b. Et est ibi pulcer mo
dus loq̄ndi q̄ furiosus ebri⁹ dormiēs pupill⁹ etc. s̄ non esse suus
nec patit venditionē alias vendicationē. de q̄ ibi. Nā nō se occul
tat qui suus nō est vt in §. adeo prealle. Item suū est v̄bū ambi
guū. Ideo dices facti nō esse adicere debet neq̄ sibi cōmune. ff. de
ver. sig. l. pupillus in fi. etc. et sic quod cōmune est meum dici p̄t
vt. l. serui electionem. §. adeo. ff. de lega. i.

ta:

Tabellarius siue tabellio est pu
blica persona sacramēto astricta in ciuitate vt ra
tiones et acta in formā publicā redigat a prin
cipe ad hoc officiū deputatus et firmatus. Vel
sic est persona publica habens officiū scribendi in
strumenta sup tractatibz vel alijs rebz ad faciēdi
dum fidem sup esse et tabellionatus officiū per

bificij subtractionē appellatiōe p̄posita interdici debet clericis
in sacris ordinibz constitutis. c. sicut. 2. de cle. vel no. Et dat ibi glo.
rationē quia genus negatōis est. Et firmat tenet glo. q̄ in cā
ecclesiastica vel spiritali potest exercere officiū. vt c. qm̄. de pro
ba. et xxvij. q. ij. Multoz. Item tabellio debet esse requisitus et ro
gatus vt in Spe. de instrumē. edi. §. ij. v. Sed pone. et. §. in. in p̄ma
colūna vt est glo. in. §. requisitis in cle. romana de iureiur. Item
tabellio cōpellitur cōficere instrumenta si rogēt. Sed pone manda
to superioris non vult cōficere quid erit. Respondetur q̄ priua
tur officio tabellionatus s̄m Bal. in. l. prouidendum. C. de postulā.
Et est ratio quia si genus publicus hoc tñ limitatur s̄m vna cū
officio notarius habeat aliud officiū annexum et illud p̄ q̄n
quēnū exereuerit tūc em̄ inuitus rogari nō potest Casus est vni
cus et singularis vt ibi nō. angelus in. l. i. C. de tabul. li. §. Sed q̄
ritur vtrū tabellio quicunqz vult p̄dicit renūciare officio tabellio
natus. Respondet q̄ non. Ratio quia nemo potest renūciare suo
officio nisi in manus superioris concedentis. l. legatis. ff. de offi. p̄si.
c. admonet de renūc. et c. Quod in dubijs e. ti. Baldus ad l. indu
cit. l. filijs. ff. de fur. Item querit an tabellioni cui tpe rogatus fu
it solutū de mercede p̄fectōnis instrumenti debeat itez solui q̄n ps
velit habere copia instrumenti. Respondetur q̄ sic. Glo. est nota
bilis in l. fi. §. exemplaria. C. de p̄n. agen. in re. li. xij. quod est men
ti tenendum s̄m ludo. de roma quia quidianū. Cetera q̄ plura vide
b. de. J. et J. Et quot personis equiualet tabellio in fide scriptis
adhibenda est glo. in l. duos viros in. c. Quomā contra fallaz
de p̄ba. Et nota licet sacerdos nō debeat exercere officiū tabellio
natus. c. Sicut te prealle. tñ si conticit valet sc̄dm Bar. in. l. vniū
fis. C. de eden. Sed pone sacerdos scribit legatum siue ecclesie vt ta
bellio an talis scriptura valeat et p̄bet. Respondet q̄ sic. c. Cum
inter nos de re iudi. vbi determinat Jo. an. Et p̄batur qz p̄t esse
testis c. Rapnūci. de testi. nō obstat q̄ p̄ter nō potest cōficere

instrumentū p filio v̄ est. glo. singularis. l. Impuberis. §. j. ff. de
falsa quia nō est eadem rō in patre et sacerdote. Item puniē ta
bellio qui accipit aliquib etiā a sponte soluēte vltra p̄m salariū
fm Bal. in auē. Sz hodie. C. S. epis. et cle. Te scribens falsū instru
mentū immunitatis p̄bat puniri pena ignis. Casus est in. l. j. C. de
emu. concess. l. x. Et scribens minutū instrumentū perdit manū. c.
Imperialē. §. scriba de p̄hibita alienā p̄ fridericū. Item scribēl
instrumentū v̄sariū est iuratus et non potest amplius officere.
Et potest p̄nūciari infamis fm hostiā in sū. de vsuris in fi. §. fi. ver.
quid de notario. et archi. de lx. xxxvii. di. c. ficus?

¶ Tabularij etiā fm accur. sūt q̄ faciēdis publicis instrumentis
publice p̄sunt in sigillis ciuitatib. Re. S. scriba. et xv. q. iij. §. p̄t.
ad fi. et. C. de tabula. li. x.

¶ Tabernarius dicit q̄ tabernam exercet vinū vendens.

¶ Tabule testamēti. Inde vocate sūt qz aū cartaz vsū in tabul
tā testamenta q̄ epistole scribebant qz portiores tabellarij vo
cabant. fm p̄. li. v. Et tabule testamēti p̄e sūt testamentū ebi
tum in scriptis signatum et p̄fectū Sed abusive etiā illa testamen
ta vel tabulas appellamus q̄ falsa sūt et viciata fm azo. in sū. C.
de tabu. exhiben.

¶ Taciturnitas est q̄nqz habenda p̄ confessōe etiā q̄nqz tacituz
habetur pro expresso. ff. si cer. ret. l. cum quis. et §. gratum. de
offi. dele.

¶ Tacere hoc verbū de se. nec significat consensū nec dissensum.
S̄ tenet mediū. Vnde nō. q̄ est v̄are cōsensū dissensū et mediū
q̄ nō est cōsensū nec dissensū vel aliter. nā habemus velle et nol
le et mediū q̄ nō est velle nec nolle. Nam velle est cōsentire. nol
le est dissentire siue resistere p̄ motū animi. Vnde in vtriqz scz vel
le et nolle est motus animi ad hoc q̄ vult vel non vult. i. resistit.
Sed nō velle siue nō nolle est cū nullus est motus animi ad vnum
vel ad aliud p̄ vel contra. fa. l. j. in §. scientiā. ff. de tributa ac. vbi
dicit vulpi. scientiā h̄ eā accipim? q̄ habet voluntatē. S̄ vt ego
puto nō voluntatē sed paciendā. Non em̄ velle debet dñs sed non
nolle. Si igit̄ scierit et nō p̄testat̄ et nō stradicat̄ tenet tributona
actōe. Si v̄ro dissentit nō tenet illa actōe tenet aut̄ si consentit
etiā si nō cōsentit. si tamen nō dissentit vt ibi dicit̄. Sequitur ergo
q̄ tacere de se nec cōsensum nec dissensum significat. Quāqz autē sic
q̄n significato aliū de sūpto quis p̄abili medio cludit̄ tacentez
cōsentire vel dissentire. §. g. facta locatōe p̄dij rustici vsqz ad an
nū finito anno tacete h̄eatore obductor remanet in fundo cludit̄

legati rē reconduxisse p̄ alio āno. Et si p̄ma locatio erat ad ma-
ius t̄pus puta q̄nquēniū. Secunda videt̄ facta t̄m̄ p̄ illo āno. In
p̄dijs etiā vrb̄anis videt̄ facta noua locatio sed aliter q̄ in ru-
sticis quia t̄m̄ p̄ t̄pe q̄ ibi habitat̄ nisi p̄ma locatio esset facta in
scriptis quia t̄c̄ secunda nō videt̄ fieri eo q̄ nulla scriptura in-
uenit̄ que videtur requiri sicut̄ in prima. l. Item quā iē. §. si. ff. de
loca. et obduc. Datet̄ ergo ex h̄ q̄ tacens habetur p̄ consensiente.
Ratio sumitur ex scientia et patientia inhabitantis. Sz̄ ibi facta
locatōe ad annū si in fine anni locator efficitur furiosus et eo
existente furiosus anno finito conducto remanet dicit̄ tex. q̄ ob-
ducio non renouat̄. Et sic tacere nō significat̄ consensum. l. Cuz̄ ad
certa. ff. locati quia non potest̄ ocludi in furiosus. consensu. Tertius
em̄ est q̄ non habet̄ sensū salte vā dū ad disponendū minus ex
patientia sua concludit̄. Et licz̄ ex pte obductoris remanētis bene
occludat̄ consensu nō t̄m̄ sufficit ad tractum nisi cōcurrente consen-
sui locatoris q̄ nō occurrit p̄pter furiosus. Item pater p̄ dote do-
talicio nomine filie potest̄ agere si filia nō dissentit̄ et si filia est fu-
riosa potest̄ agere quia t̄c̄ nō dissentit̄ si et etiā nō consensit̄. l. ij.
§. voluntate. ff. sol. mat. Nec ob. tex. ibi dicens q̄ credit̄ consensu
re quia debet̄ intelligi q̄ verisimile est q̄ consensit̄ et si furiosa nō
esset vel censetur consentire quo ad effectum quia q̄ ad materiam
illius. §. Item est effectus filiam non dissentire et eā consentire cuz̄
vtrōq̄ casu pater agere possit licet̄ quod ad rei veritatē nō consen-
sat nec dissentiat. Item res animā rā abi furtipie tacenti et pone
absenti h̄ tacere nō significat̄ consensum vel dissentium quia nihil mo-
uet̄ animū ad consensum vel dissentium et t̄m̄ h̄ nō impedit furtū cō-
mitti licet̄ furtū dicatur tractatio rei aliene dño inuito h̄ subau-
di vel non volenti. Datet̄ qz̄ furioso dño fieri potest̄ furtū licz̄ vere
inuitus nō sit h̄ vere nō volens est. Nec obstat. §. vetare. m. l. qui
phas. ff. de fur. vbi dicit̄ vetare dicit̄ q̄ non consentit̄. v. s. et si ia
furiosa qz̄ vetare videt̄ q̄ ad effectū vel dicit̄ q̄ reuera dissentit̄
dissentiu generali q̄ quilibet vult res suas retinere et nō furtipie et
dissentit̄ sibi eas auferri et iste dissentius q̄ semel fuit in animo sē-
p̄ videt̄ p̄seuerare. Et ergo absens dormiens ignoras furiosus dis-
sentire videt̄ dissentiu generali et temēre casu particulari habet̄ p̄
particulariē dissociete et sic in futuro necessario nō requirit̄ voluntas
vel dissentius h̄ sufficit nō consensu. et patet in semp furioso et in in-
fate qui nūq̄ habuerūt motū animi in dissentiu. Itē si fr̄ vn̄ rez̄
omunē cū alio fr̄e suo ip̄o p̄nte et tacete donat̄ vxori sue scz̄ donā-
tis alē frater tacens videt̄ consentire. Et ita valet donatio p̄ parte

illius tacitū et nō p parte donātis quia inter virz et vxores est
vt in l. Si seruus communis ff. de dona. inter vi. et vx. Item si sci-
ente creditore et tacente debitor vendit pignus nō ideo videtur
creditor pignus remittere. l. Sicut. §. Nō videt. ff. qui nō. pig. vñ
p potē. sol. quia ex illo actu non potest inferri consensus credito-
ris in iure pignoris. ac ex illo actu ius creditoris leditur. Item si
vendis fundū in q habeo ius seruitutis paritate rōnis.

Tacite intellectū diuersimode capiē in iure scz p modū dispo-
sitiōnis conditiōnis vel aliter put ex diuersificatiōne significati vel
causa ocludit. v. §. in strata societatis facta conuentōe q vnus
sociorū habeat duas ptes l. uiri. intelligit etiā tacite q habeat
duas ptes damni. Et hoc tacite intellectū capitur p modū dispo-
sitiōnis seu ouentōnis vt in §. Illud. Insti. de locō. Et sumit signifi-
catū ex equalimēte paciscentiū in tacito et expō. Item ibi con-
cedendo aquehauitū intelligit cedi iter ad illū. Et hoc tacite in-
tellectum sumit etiā p modū dispositiōnis sed nō pncipaliter sed
accessorie seu osecutiuē vt in l. m. ff. de serui. ru. pre. Ratio qz in itē
nere nulla est vtilitas nisi inquantū deseruit ad aquehauitū. Itē
ibi pmitto ptum filii vel fructū fundi intelligitur si nascantur. l.
p. in fi. l. Quondam. l. Interdū. ff. de v. ob. quia nisi nascantē nihil
est in legatō vel ouentione et sic vtilis. nō potest. Item ibi
debitum sub conditiōe acceptū fertur simpliciter intelligitur taci-
te si conditiō debiti extiterit q ad effectū acceptilatiōnis nō q ad
dispositiōnem. vt. l. Sub conditiōe. ff. de accepti. Itē ibi pmitto tē
bi. x. intelligit si pecieris non p modū conditiōnis s p modum am-
monitiōis et interpellatiōnis vt aū nōn sim in mora. postea sic. l. Si
cū pecieris. ff. de ver. obli. Tuncta. l. mora. ff. de vsuris. Ratio qz
debitor nō est in mora retinēdo debitū volente creditore sed eo in-
uito quando fit interpellatiō. Item ibi patron⁹ opas stipulat a li-
berto simpliciter intelligit cū fuerint indite q adiectio reqrit i
operis sicut in alia stipulatiōe intelligit cū perices. et est rō quia
patron⁹ stipulatur opas ad vtilitatem suā.

Tacite in esse multipliciter attingit v. §. conuenio cū depositario
q ppter amissionē rei depositē nō agam ostra ipm. In ista ouenti-
one tacite inest vel dicitur remissio. quia si p polum pbidit agere
non possit depositi. S; pono facta ouentione q nō agam de dolo vi-
dit tex. q nō valet ouentio. Et sic valet tacita remissio et expressa
nōt. l. si vnus. §. Illud. ff. de pac. Et sic expō. eorū q tacite inest
nihil ibi opat. Ratio qz expō. aliē significat qz in pmo casu sig-
nificat remissio doli non simpliciter s put otimeē in obligatione

fine actione depositi. Ideo p dolo non potest agi actione depositi
sed alia actione scz rei vindicatione qz dolo desit possidere vel acti-
one de dolo. Sed in secdo casu dolo simpliciter remittit. Et sic si
uentio teneret non possit p dolo agi aliq actione et sic remaneret
impunita. Ideo non tenet uentio quia daret occasio delinquendi
vt. l. conuenire. ff. de pac. do. Item ibi dicitur rem pcario simplici-
ter tacite intelligit q durat donec uoluerit siue reuocauerit. l. 1. §
pcario. ff. Etia morte mea non finit. l. iii. ff. locati. quia in pcario
simpliciter concessio intelligitur uoluntas scz p uoluntate stra-
riam siue reuocationem non pleuerit et q pleuerit donec reuocet
sed morte non reuocat igitur pleuerat. Sed quando conceditur q
diu concedens uoluerit tunc significat q durat p dnu uoluntas ab-
est. Sed morte quis desinit uel. Ideo tunc finitur pcarium. Itz
ibi iudex condemnat que pena capitis siue deportatōis ad qua ta-
cite sequitur pena adeptōis bonoz. Donec odemnatu appellat
pendente appellatōe morte ipa pena principalis tollitur et etia ac-
cessoria scz adeptōis bonoz. Tunc morte illius pena principalis scilicet
deportatōis tollit et etia accessoria scz adeptio bonoz. vt in
l. iii. C. Si pen. app. mors inue. Rō quia tacitū intelligit accessorie
et osecutiue mō sublato principali exp̄sso auferit et accessio in
dū duo exp̄mū q anho principalia sūt. Et ad sublationē unū non
auferit aliud sicut dū pena imponit in duobz factis utriusq est eā
principale. Alij dicūt q etiam in isto casu pena adeptōis tollatur
quia exp̄sso ut dicit non fit nisi in maiore declaratione. Etia pene
in dubio sūt mollēde de p. di. §. bene licet forte scz in furis Est
tū in arbitrio iudicis cuius mēs atqedi debet quia fin ei⁹ mentē vlt
arbitriū morte finit uel nō. Itē ibi lego alicui simpliciter intelli-
git p̄nti die. Et si exp̄mo in p̄nti die tunc significat q uerba sonāt
scz q p̄nti dies isti legato apponit. Et si exp̄sso si illud non esset ni-
hil oparet aliud q tacitū nec aliud tacitū q exp̄ssum. Sz ex clau-
sula postea app̄sita scz legata quibz dies non est app̄situs uolo sol-
ui annua hīna trima die aliud significat in tacito aliud in exp̄sso.
Quia ex tacito cui clausula app̄sita non est uol dies ex clausula se-
cuta debent annua hīna. In exp̄sso ubi dies est app̄situs dicēdo
p̄nti die ad ipm legatū p̄dicta clausula non refert quia isti legato
dies est app̄situs. ubi aut tacite intelligit non est app̄situs licz idē
oparet si aliud non sequeret. Sed si dicat legata quibz app̄sui v-
dū pure uolo solui post annū tūc opat q legatū relictu pure hō v-
to exp̄sso dbeat post annū uel legatū simpliciter relictu debet sta-
tim qz hec est mens testatoris significata ex vrbis. Item ibi lego

ibi pure intelligit si volueris hoc tñ nō facit legatū conditōna
le nec impedit trāsmiffionē legatū si legatari⁹ ante moriē. Et tñ
expmēdo hoc in legato dicēdo lego t. bi pure si volueris legatus
est obditiōnale. l. Si ita expm̄. ff. de condi. et demon. Item ibi si
liū meū exheredo intelligit tacite conditio si heres adierit. S3 po
ne qd hoc conditio expm̄at dicit text. qd exheredatio viciat. l. Si
q̄s ff. de heredi. Ratō fm̄ doct̄ quia aliē intelligit et aliē exp
mitur. Nam intelligit qd ad effectū scz vt exheredatio habeat ef
fectum si heres adierit. s3 nō aut intelligit qd exheredatio sit cōdi
tionalis. Sed qñ expm̄itur tñ refertur ad dispositiōnē. Et sic ex
heredatio est obditiōnale. Ideo viciatur quia est act⁹ qd nō recipit
obditiōnē p̄. Actus legitimi de re. iur. li. vi. Et est rō diūsitatis in
legato et in exheredatōe quia verisimilit̄ nō viciat testatorem le
gatum velle facere obditiōnē p̄ expm̄ionē illius conditōnis. Si
heres adierit si apponatur illa. Secus in exheredatōe quā testatō
videtur velle facere obditiōnalem dum appōnit conditōnem ta
lem vt magis restringat. Sed p̄ appellatiōnē obditiōnis viciat le
ge positua. Tō nō valet conditō ergo expm̄a ad dispositiōnē vi
ciat s3 tacite intellect⁹ ad effectū nō viciat etiā qñ apparat de mē
te expm̄ētis qd p̄ expm̄ōz vult aliud significare scz facere actū
obditiōnalem qui nō est obditiōnalis ex tacito intellectu tūc act⁹ est
obditiōnalis quia expm̄ēs hoc vult qd ad h̄ conditōnē exprimit et
sic tunc legatum relictum si heres adierit est conditōnale. Et ve
risimilit̄ est qd conditio exprimat̄ sicut intelligitur ad maiorem
declaratiōnem. Et sic licet actus nō recipiat conditōnē p̄ illā tñ
expm̄ionem nō debet viciari quia solum qd tacite mēst exprimitur
Et lex positua nō admittēs conditōnem videtur intelligi de cō
ditione extranea Et nō de illa qd mēst qd expm̄it̄ ex habūdanti. Sic
etiam exheredatio potest esse conditōnalis quando testator sic
voluit s3 quia nō recipit obditiōnē viciat. Etiā acceptilatio erit
obditiōnalis ap̄ volūtātē acceptū ferētis. Sed qz etiā nō recipit
obditiōnē viciatur. Et ita in hīs debet attēdi mēs disponētis et
suari qd vult et putat nisi vbi lex positua s3 impedit. itē ibi iu
dex dat tutōrē pupillo simpliciter intelligitur tacite quod mmi
stret si satisfecerit. Sed p̄ nō qd iudex in dantq̄ tutōrem s3 expi
mat dic̄ tax. qd valet datio et p̄ moto intelligitur quo exprimit̄
l. muto. s. hanc aut. ff. de tuto. et hoc lex facit p̄ p̄dictis. Et est ra
tio huius legis quia verisimiliter exprimitur sicut intelligit̄ i du
bio hoc iuncto quod si faceret conditōnem actus viciatur quod
non est dicendum in dubio maxime in hoc casu propter piculum

quod pupillo immineret si tutoris datio rō teneret. Item ibi pro-
mitto. x. simpliciter intelligit tacite q̄ solū cū p̄cieris dicit tex.
q̄ idem significat nec aliud opatur vt. l. si cū p̄cieris. ff. de v. ob.
quia etiā intelligitur sicut exp̄mit nec habet aliud significatū q̄
exp̄ssum ex cōmuni modo intelligēdi. Sed ibi lego illi si capitolius
ascēderit. hęc cōditio tacite otinet si voluerit quia volēs ascendit
et tñ exprimēdo hanc ob̄tionē aliud opatur quia legatū viciat.
q̄d non viciaret ex tacite intellectu. l. nō nunq̄. ff. de condi. et de
mon. Et est ratio quia aliud significat cōditio si ascēderit et si
voluerit. nam legādo sub cōditōe exp̄ssa si voluerit legatū po-
nitur in sua libera et mera voluntate. Ideo viciatur p̄ legē positi-
uam statuentē q̄ legatum non possit poni in libera voluntate. Sec̄
in illa ob̄tione si ascēderit quia si ascēdit siue libere volens siue n̄.
tamen cōditio implet et sic de alijs exemplis.

¶ Tacitum proprie et vere dicit q̄d nullatenus est exp̄ssum. Et hoc
in iure nihil significat eo q̄ nō est significatū eius nec apparet.
Dicit aut̄ in iure exp̄ssum q̄d aliter q̄ v̄bis exp̄ssum est. nam inter
modos significandi verba ob̄tinent principatū. Ideo verbis ex-
p̄ssum dicitur vere exp̄ssū et quod dico verbis item dico scriptis
quia illa otinent verba. Aliter aut̄ exp̄ssum q̄ v̄bis dicitur tacituz
ad differentiam exp̄ssi verbis. et hoc est tacitum iure q̄d nō est ex-
p̄ssum verbis. v. g. mutuāui tōlū vni nō exp̄mit q̄ reddat eamū
eiusdē bonitatis hoc tñ tacite intelligit. l. cum quid. ff. si cer. pe. et
sumit rō ex natura mutui cuius est q̄ res reddatur q̄ eadē in va-
lore cum mutuata esse censetur hoc est si est eiusdē nature et bo-
nitatis hoc tacite intellectum idem significat et opatur ac si est
set verbis exp̄ssum. l. cum quid p̄alleg.

¶ Taxare est idem quod estimare.

¶ Tanq̄ est nota similitudinis. c. solite de maio. et obe. aliquando
nota veritatis. c. ex parte de sponsa.

¶ Talis. i. ille. c. de sum. trim. et fide catho. l. j.

Ute

¶ Uterque est locus in ciuitate cōmunis et publicus ad specta-
cula et dr̄ a theorandori. inspiciendo vt in foro vel pallasie cōmuni

¶ Tecta sarta alias sacra dicuntur tecta integra.

¶ Tegule sūt lateres differūt tñ quia tegule dicunt̄ a tēgo q̄si
tegētes et non sūt coctē s̄ ligna sub lateribz posita p̄ eoz sustē-
tatione. Sed lateres fundunt̄ ex lapidibus et archilla et coquūt̄

¶ Telū non dicit̄ tñ q̄d ab aere mittitur sed etiam quod a ma-
nu eo quod in longum mittatur ergo lapis lignum ferrū nomine

teli continentur. Textus est in tit. de pub. iudi. §. Telū autē s̄m Gay. in
interpretatōe legis. xij. tabu.

¶ Telon grece tributū dicitur latine. In te teloniu idē est qd
tributum. Et etiam dicitur locus in quo exigitur.

¶ Telonarius dicitur qd exigit teloniu

¶ Temulētia est ebrietas. l. vnicā. C. si quis imp. male.

¶ Templarij sunt p̄ceptores vel commendatarij et p̄sone religiose.
vt cle. i. de reli. dōm. et cle. cū ex eo. de senten. ex. p. Jo. an. in rub.
de regula. et. c. Ecclesia sancte marie de consti. tales deputantur ad
administratōem ecclesiasticā. Et sic possunt agere et defendere ius
ra ecclesia vt cle. i. de rescrip. Et possunt etiam esse p̄sone incognite
et de longinqs partibus. Cū deputati de iudi. et qñq. eliguntur
et habent ecclesias prochiales. et sic autoritas dyocelani debet in
teruenire fa. c. vnicū de capel. mona. li. vi. Et nota in dicta cle. i.
de rescrip. qñq. nō habent ecclesias prochiales et sui maiores ha
bent eos deputare et instituire p̄ter consensum dyocelani. Et s̄m
Inno. in dignitate comparatur institutibus. c. p̄ quibusdam. de
fidei ius. quia instans negotijs sibi commissis. vel etiam companē vis
itatorij siue visarijs missis a superioribus ad aliqua officia exer
cenda et sic qñq. debet p̄ferri in agēdo p̄ ecclesia inter tēpla
riū vel p̄ceptorē et deputatorē eius. Sic est distinguedū aut agi
tur de subiectōe ecclesie sic ad maiorem p̄tinet defensio. potest ta
men inferior assistere iudicio. c. et p̄fuit de dila. v. p. Inno. aut agi
tur de iuribus et bonis ecclesie. hoc dupliciter. aut ecclesia est sub
iecta quō ad bona et ad p̄ceptorē ip̄i superioris qui p̄ libito potest in
feriorē remouere sic iterum superior p̄ferendus est aut nō est ei sub
iecta qd ad p̄latū vicz qd p̄petuus est. nec ad libitū remouibilis sic
inferior in agendo p̄ferendus est maiori. quia om̄odum ad ipsum
principaliter spectat. ar. §. bīduū. v. s̄. palam aut. ij. q. vi. et. l. i. §. in
ppa causa. ff. qñ appel. sit. et s̄ si inferior talis est p̄sone ad defen
dendū alias superior agit. c. licet. c. ex trāmissa. de fo. cōp. hoc not.
hoc in dicto. c. Cum deputati

¶ Tempus otinē est qd otinē currit dieb. feriatis et nō feria
tis siue in p̄ntia et absentia sit copia iudicis vel nō. C. de p̄script.
lon. tem. l. s̄.

¶ Tempus vero vtile nō currit dieb. feriatis et absentie et die
bus quibus non est agendi copia. Et istud est multiplex. scilicet
contīue vtile. et vtile quo ad sui p̄ncipiū tantum non quo ad
progressum tē. vt in glo. cle. vnicē de in integz resti. vbi glo.
remittit de concess. p̄ccen. c. ij. et. c. quia diuersitatem in fine.

vñ tpus dat ad eligendū dñile qui nō cūrit impeditis de elec. ne
p defectu. de l3 vide Gof. in fū. de elec. §. hoc tempus. v. qcor.

¶ Tenor lraz est idem qđ sentēcia literaz. R. c. s. Sextēcia lite-
raz. Sed in tenore lraz dicim⁹ recte tenore tex. q̄uis titell scri-
batur. vnde tenor dicit ipa sentēcia lralis licz ut forice plurima
scribant.

¶ Tepidarium est idē qđ balneum a tepore aque nomine tractēs.
¶ Tergiuersator dicit q̄ in vniuerso ab actōe recedit q̄si tē gūz
vertēs vt in. c. vlt. de collu. detegē. in glo. iij. et ibi nota. Et dñt
tergiuersator. p̄uaricator. ⁊ calumniator. vnde nō hōnos versus.
Tergiuersator desistit p̄uaricator ⁊ occultat p̄fert calūma
falsum.

¶ Tergiuersari est in totū ab actōe desistere et totū rtere. ff.
de aboli. ⁊ in glo. palle. in. c. vlti. d. collu. detegen. Et l3 cum fit
inordinate. nam si fit ordinate est absq̄ vicio p̄mo si in accusatio-
ne p̄cessum cognouit esse falsum in q̄ accusabat. et sic pari consen-
su se absoluūt accusator et reus. sed si p̄ncips ab quē p̄met cu-
ra boni omnis qđ p̄ accusationē intendit aboleuerit

¶ Tergiuersatio quāq̄ est versio vel caliditas qua quis indu-
cit alium vt desistat ab eius inquisitione et sic capit in. c. vlt. in glo.
prealle. Quandoq̄ etiā est frustratio delusio vel colludium.

¶ Terminus pemptor⁹ obtinere debet tm̄ t̄pis q̄ntū tria edicta
infi aliud exigeret iusticia vt in dilecti. de dilaci. in glo.

¶ Terminos p̄ximi aliquis transgredi q̄nq̄ modis p̄t p̄mo euz
prochianū alterius ad sepulturā admittit sc̄o cum alterius sub-
ditum excomunicat vel interdicit. Tercio cū alterius prochianū
ad penitentiam recipit. Quarto cum fidei contrariū p̄dicat. Quin-
to cum terminos p̄cessionū euellit. c. i. de sepul. in glo.

¶ Territoriū est vniuersitas agroꝝ iuxta. i. intra fines cuiuscūq̄
ciuitatis ab eo dictū q̄ migratus eiusdē loci in eos fines frēdi. i.
amouēdi vel submouēdi ius habet. ff. de ver. signi. l. pupillus. §.
territoriū alibi ponitur p̄ dyocesi. xvj. q. ij. c. p̄ de consti. c. ij. h. vj.
glo. in cle. ne romani de elec.

¶ Testes sunt quos ante iudiciū quisq̄ sibi placitat et allegat.
ne possit librum aut dissimulare et subtrahere se. Vnde etiam le-
gati appellantur. Item testis est rei geste probator. Sed testis
cogendus est q̄ ad testimoniū faciendū cogit dicunt q̄ testes qz
testimoniū adhibere solēt sicut signatores q̄ testamentū signant
fm̄ p̄h. li. v. Item antiquitus sup̄stites dicebantur eo q̄ sup̄ statu
causē proferebantur nunc parte nominis ablata per aufere fm̄

testes dicuntur et considerantur conditione natura et vite ut in. c. fo-
rus de v. sig. ad fi. et est dignitas ferre testimonium. xxxij. q. v. p. ce-
ptum nam testis falsus tribus est obnoxius deo menciendo iudici decipi-
piendo et demum innocenti qui falso ledit testimonio. de cri. fal. c. j. et
debent testes secreti et sigillatim examinari. ut notatur de testi-
bus. s. in nomine domini et. c. licet. v. nueris de contrarietate testi-
um est glo. to. iij. q. iij. si testes. v. Si vero ex hijs quidem testes etiam
ostentur sub nomine instrumentorum. c. puenit de testi. cogen. et
testis familiaris non admittitur. c. in lris de testi. et qualiter testis
absens examinatur vide c. constitutus de fideius. nec testis pro hoc
est infamis eius testimonium respicit. ut in. l. i. de hijs q. no-
infami. Item testis iniuri detenti testimonium non valet. ff. q. test-
fa. p. l. qui testimonium. s. vici. et glo. c. Sacris sup. v. p. coactione
de hijs que vi. ve me. cau.

¶ Testamentum dicitur ideo quod nisi testator mortuus fuerit confirmari
non potest nec scire quid in eo scriptum sit clausum et signatum.
Et est dictum testamentum quia non valet nisi post testatoris monu-
mentum. s. in p. li. v. Et describitur sic testamentum est voluntatis nostre
sententia iusta de eo quod quis post mortem suam fieri vult. ff. e. ti. l. j. et
addit cum institutione heredis nisi. de leg. s. ante heredem. et hoc de
vulso primogenio ut excludat singulare relictum et codicillum. et de
testamentum quasi testatio metis vel ultimam eulogium seu ultima vo-
luntas alias dictum qua quis de rebus suis disponit legatario lega-
ta assignanda. Et diuiditur quod aliud est testamentum nuncupatiuum
quod consistit in sola nuncupatione testatoris non in sollemnitate scripture
tamen septem testes necessarii sunt et heredu nominatio nisi. e. ti. s. fi.
aliud est in scriptis additum quod similitur exigit numerum subscrip-
tiones et signacula septem testium. Item testamenti alia diuisione po-
nit p. li. v. scilicet testamentorum aliud iuris ciuili aliud iuris p. torij.

¶ Testamentum iuris ciuili. Est testam. vij. testium sigillo signatum
subscriptioe firmatum quod apud ciues fit. Et inde dicitur ciuile.

¶ Testamentum iuris p. torij. Est. vij. testium signis signatum. Et sic sic
quod fit apud p. torum s. in p. li. ibidem.

¶ Testamentum olographum est manu actoris totum scriptum et sub-
scriptum vbi et nomen accepit ad p. lon. i. totum et graphos scriptura
vel lra quasi tota lra s. in p. li.

¶ Testamentum irritum est si ille qui testatus est capite diuinctus est
vel captiuitate detentus aut si non iure contra legem factum est s. in p. li.

¶ Testamentum ruptum ideo vocatum est quia nascete postumo neque
exheredato neque herede nominato dirumpitur s. in p. li.

¶ Testamentū surreptū est qđ in fraudem herediū seu legatariorū et libertorū nam palā platū est qđ si non later tamēn dictis plonis non pūide sup̄sum videt̄ erāt aut̄ ol̄p̄ et tres alie species que hodie in vsu esse desierūt. Quoddā erat pacificū testamentū et appellabāt calatistomicus a calos qđ est bonū et camit⁹ pax qz in bona pace fiebat vel a calatistomicijs s̄ est a bonis conuen- tibus a calos bonū et comicie quentis vel ouentōs sapientū bone em̄ ouentōs erāt q̄ in pace fiebāt nā faciebāt testamēta dieb⁹ feriatis ppter penūsiā hominū qz alijs diebus nō feriatis erāt ho mines in bonis diuersis negocijs occupati quare testes non po- terāt inuenire vel dicitur a colo. i. uoco quia psona uocatio fie- bat aliud erat testicū quod p̄dictum dicebatur eo qđ tempore p̄- hiorū cum in p̄sum exituri essent homines in p̄cinctu fiebant po- stea accessit tercia species scz testamentū p̄ es et liberā quod per emancipationē. i. p̄maginariā quandā vacationem qnqz testibus agebatur et libripendes. estimatore q̄ libripendebat. i. estimabat familiā. i. hereditatem et emptor qui erat loco heredis cuius ro- manis. i. liberis hominibus et p̄beisibus parentibus. p̄ma duo illo- rum testamentorū p̄mitus abouerunt tercium vero partim remansit in vsu scz quo ad n̄merū testū uicē septenarium erāt enim quinqz testes libripendes et emptor et p̄dicta nomina tes- tamentorū ad ius ciuile referebantur quia ius ciuile inuenit illa.

¶ Testamentū inofficiosū. Est qđ frustra liberis exheredatis si- ne officio pietatis liberalis in extraneas p̄sonas redactus est. fm̄ p̄li. li. v. Item testamentū sic etiā describit̄ est dispositio vniuersal̄ directa in tempus mortis solēnsata h̄ijs q̄ possit et requirit lex ci- uilis et in. l. p̄p̄ealle. v. g. qđ heredem instruit vel legat sub im- possibili condicione valet dispositio et reicē impossibilis obicō. l. obtinuit. ff. de condi. et demon. et insti. de here. insti. §. impossibil. et sumitur significatū ex vltima voluntate q̄ occludit̄ testatorē vo- luisse desistere et p̄ hoc illam conditionem per obliuionem vel alias non ex animo apposuisse. et ex magna solēnsate testamentū q̄ in ip̄o requirit̄ et significat qđ testator non vult d̄qui frustratorie sed qđ impossibilis conditio viciat̄ instructionem filij patet in. l. fi- lius et. l. si ticius. ff. de condi. insti. §. l. cum heres. §. si. de statu. li. hoc significatum capitur aliunde quo concluditur viciare p̄m- mo de cōmuni modo intelligendi idem est in omni possibili in testa- mento et contractu quia significat derisionem. et non esse animū disponendi. Item aliquis legat vna que sunt in ponu sua etiā am vasa videntur legare. l. nam quod liquide. ff. de pe. lega.

et sumitur significatum ex natura vini quod p se subsistere n̄ p̄t
sine bolio vel vase. et iā ex testamēto q̄ disponēs solet esse liberal.
eo q̄ plus bonis suis non indigebat. Secus ergo in contractu si
quis donec vna q̄ sunt in penu sua non veniūt vasa licet venirent
sumpto significato ex cōlūmi mō intelligēdi q̄ p se vinū sine eis
subsistere nō potest. sic omōde solui dū tñ vasa non sint maioris p̄
cij. Item qualiter vltima volūtas testatoris est deambulatoria et
an vltima tantum sit seruāda nō obstāte iuramēto de nō mutan
do p̄mam. c. cū marthe. de cele. mil. de succel. ab intēl. c. vlti. xij.
q. ij. c. vl. et nemo p̄t facere q̄ leges habeāt locū in testamēto suo
C. de testa. i. testandi. et ff. de le. i. l. nemo potest vbi tex. op. nō ob
stāte auē. de sup. s. disposuit vbi dicit q̄ volūtas testatoris habe
tur p lege ergo potest derogari legi cōmuni quia intelligit dū
voluntas testatoris sit vntā legibz et facta fm̄ eas alias facta
contra eas non censetur vice legis. Ideo si dicit testator nō sū pi
tus volo ergo vltimā voluntatem meā valere licet non seruē so
lēmities iuris nō valeo dispositio vt testamētū quāuis valere
possit iure codicilloz. vt in dicta. i. testandi vbi ḡo. Item nota q̄
de iure canonico in testamēto vbi relicto ad duas causas sufficiūt
duo testes. c. relatum de testa. et fm̄ bar. et bā. in. l. j. C. de sacro
sac. eccle. ius civile sequit. Et tenet item in p̄is causis et in eris im
p̄ij. Si in terris ecclesie nō in p̄is causis sufficiūt duo testes cuz
p̄sbito. c. cū elles de testa. nō aut̄ in eris impio subiectis sufficiunt
tres s̄ requirunt. vij. Et sic nō in p̄is causis leges obsequunt̄ ca
nomibz s̄ tenent̄ ad vnguē. Itē statutū disponit q̄ testamēta nō
valeāt nisi sint inuata potestati vel officiali ciuitatis infra. iij.
mēses a morte testatoris certe testator nō p̄t hoc statutū tollere
dicēdo volo q̄ testamētū meū valeat etiā si nō insinuet̄ infra q̄
drimestre officiali. ratio quia talis insinuatio statuta est ad euitā
dum falsitatē et sciendū veritatē testamēti. Sed testator non p̄t
renūciare legibz datis ad inquirendū veritatē. f. l. iubemus. C. de
testa. l. fi. C. de fideicomis. potest tñ testator tollere p̄p̄t̄ hęc et ne
dominiū trāseat recta via quia et hoc introductū est et sua volū
tas celeriorē finē dicit̄ et sic cōmodo suo potest renūciare puato
Item potest dare licentiā legataris intrandi possessionem et eā
apprehendēdi p̄pria autōritate in legato quia similiter hoc re
spicit commodum priuatum quod requiritur ordo iudiciarius cui
testator renūciare potest vt hęc omnia nō. ff. de le. j. l. nemo po
test p̄ualle. Item nō. de hijs qui testari nō possunt et qui p̄hibēt̄
a lege facere testamētū et sūt impuberes scz masculi mior. xij.

et femina minor. xij. quia non habent animi iudiciū. Itē filiū fa-
miliā nō potest testari etiā si pater deficiat nisi de p̄culio castre
si vel q̄si castrensi. de quibus etiā preter patris voluntatem testa-
ri potest vt in. c. licet de sepul. in. vj. Itē furiosus ⁊ mēte captus
q̄diu talis est. Itē p̄digus cui honoz. administratio est inter-
dicta. Itē mutus et surdus naturaliter. ⁊ a natiuitate. ⁊ si acci-
dentaliter est mutus et surdus. et scit l̄ras potest suū scribere testa-
mentū et codicillos. Sed si est tantū surdus bene potest facere te-
stamentū. Itē dānatus ad mortē. scz qui cōdemnatus est vt ef-
ficiatur seruus p̄ne vt. l. i. c. de herē. insti. Itē qui dubitat de sta-
tu suo. scz vtrum sit liber vel seruus pater vel filiū familias. Itē
qui dānatus est p̄ crimine famoso sicut est. vt. p̄n. cōtra naturā
vel aliud famosū crimē. Itē monachus seu canonicus regularis.
Itē q̄ omisit crimen sese maiestat. ⁊ Itē hereticus. Itē cecus
testari nō potest nisi quādā adhibita solēmitate spiritali qz vbi
versat̄ maius piculum debet adhiberi mai⁹ ocilium. de testatio vō
ceci quō fiat nota in. l. hac cōsultissima. c. quā testa. fa. p̄. vbi s̄
modus receptus est. debent em̄ vocari. vij. testes. et tabellarius et
cecus corā eis exprimit se velle testari sine scriptis et debet exp̄me-
re nomina iudicā et dignitates. ⁊ redū quos instituit nescia no-
minū commemoratio quidquā ambigat. tatis peat. et debet lega-
ta designare et hoc omnia sunt scribenda a tabellario tunc cōtra
testibus vel si essent ante scripta corā testibz recitari debent ⁊ ce-
c⁹ debz p̄ferri illud esse suū testamentū ⁊ ipm̄ dispositus esse ex
sui animi sententiā et ne sine debet vnusquisqz tabellari⁹ et c⁹ tabella-
rius se subscribere et testij et tabellarij signacula dñt apponi qz si
tabellarius inueniri nō poterit octau⁹ testis debet adhiberi vt p̄
eū capiat effectū qd p̄ tabellariū fieri debuit et hoc testamentuz
dicis nūcupatiū. licet multā similitudinē habeat cū testamēto in
scriptis et in qbus casibus ecclesiastica p̄sona de bonis ab ecclesia
p̄cessis possit testari habes notabilē glo. in. c. p̄nti. de offi. ordi. in
v̄to rehuari. li. vj. ⁊ bō distinctio. Itē an clerici possint adē testiū
xij. q. i. ⁊ et de testa. c. qz nos. et. c. relatu et an clerici vel mona-
cho possit in testamēto poni tutor. lxxxvj. di. p̄mit. xxi. q. vj. Cyp̄
an⁹. xvi. q. i. general. Itē testamētu r̄p̄t. natōe postumi qz si mo-
riē viuo testatore testamentū redoualescit vt in l. postum⁹. ff. de in-
iust. rup. testa. qd est v̄z si testator viuit ciuiliē et natural. se c⁹
si naturalis t̄m viuat et mortu⁹ sit ciuiliē tūc em̄ n̄ redoualescit ca-
sus est singularis in. l. qui vxor. ff. de preci. impa. offerē. qz nō al-
legatur in materia. Et est mirabilis casus ille secundū ludo. de ro.

Item testamētum nouissimū immobile p̄seuerat et testatoris obi-
tu confirmat. c. cū martine. §. ceter. de cele. mis. et testamētū fa-
cere potest qui habet annos. xiiij. in auct. v. sponsa. largi. §. p. Itē
alio modo testamētū est lex diuina scripta noua vel vetus. et sic
dicimus bibliā continere duō testamēta videlicet testamētū vetus et
nouū. et testamētū vetus et nouū est recipiēdum a nobis quā
in paternis canonibus nullū eorū. et toto teneat insertū. Et inueni-
tur. c. inter canones sancti pape inno. cuius auctoritate hoc docet
vt habetur in c. si a romano. §. Item si i deo. xix. d. vbi subdit
restat nimirum quod decretales epistole romanorum pontificum sunt
recipiēde et si non sunt canonum codici cōpagmate p. c. beati leo-
nis. xxv. q. omnia. et etiā attribuitur damaso pape vbi omnia cu-
stodiri mandantur.

Uti

Tignus vel tignū dicitur esse omne genus materie lignee. vt
in. l. xii. tabularum. Et agō. in fi. e. ti. et m. ti. de rediui. vnde tigna-
ri dicunt omnes qui edificant.

Tignus iniunctus de tigno in iuncto. Re. §. actio.

Tiguli dicunt foramina quibus exit fumus.

Tibulo est nouus miles. C. de thiro. l. xii.

Thirus est serpens venenosissimo de quo fit thiriaca magna
Titubatio est cū ego vincim de duo contraria sciam nec tamē
alicui eorū quia dubito credulitatem meam applico vñ titubare
dicitur quis quā suspitionē habet super eo de quo creditur vt in. c. in no-
stra p̄ntia de p̄. ra. in glo. iij. etiam titubare est defectuose loqui
vel ignorāter vñ titubans p̄ ignorante habendus est. C. de cō-
di. in d. i. l. vlti. et. ff. de l. ho. ex l. i. l. iij. §. is qui ar. c. dominus de se-
cundis nup. vbi glo. pro et contra et. c. appofuit. de coniug. ser. in
glo.

Titulus quāq; signum dicitur. quāq; causa acquirēdi dominiij.
quāq; ip̄a ecclesia. vt titulus sancti petri. quāq; clericatus. quāq; ca-
nonicatus in aliqua ecclesia. vñ dicitur quāq; inulari. i. clericari vel ca-
nonicari. Itē quāq; capit p̄ causa inabili ad dominiij tñ. l. ad eorū vt
p̄ localde. vt. c. ecclesia. ij. vt lit. pen. Itē titulus est iusta cā possidēdi
quod n̄m est et sic exigitur iustitiam titulus in vsucapioe et p̄scrip. c. si di-
ligēt. de p̄scrip. et glo. fi. xv. q. iij. etiam titulus possessori causas
tribuit p̄scribendi. vt. c. p̄ de p̄scrip. l. vj. et est vnū de p̄ncipalibz re-
quiritis ad p̄scriptioz. dicitur etiā titulus quilibet ordo ecclesiasticus quilibz di-
gnitas vt p̄latō. et sic dicitur quāq; matulari in aliqua ecclesia. i. ordinari in
bñ. in. c. dudū de elec. sup vbo in titulata. et. ff. si cer. pet. in rub.

¶ Titulus possessionis vel possidendi est incium possessionis et cau-
sa quare quis possideat ut emptio ueditio donatio pmutatio quia
pemptione et similia incipimus possidere.

Tro.

¶ Trochi fm azo. dicuntur sustentationes pauperum.

¶ Rogatos dicimus aduocatos a veste toga nennatos quam
habebat olim aduocati diuersam a ceteris ut p hoc agnoscerent.

¶ Tota. i. omnis. ff. de pac. l. si unus. §. pacto. ubi idem diximus.

¶ Torneamenta dicuntur quedam ludia vel ferie in quibus milites
ex edicto ouenire solent et ad ostensionem virium suarum et audacie te-
mere congregari vel agredi ut. c. i. de torneam. et causa prohibitions
est piculum animarum et mors hominum inde pueniens ut ibidem notat.

¶ Tortura potest contingi in domo in iudicio qm tabule testa-
menti pris eorum filiorum quia familia interfecta dicebatur p usq qstio
de seruis habere apte et recitate sicut ut m. l. si ea qstio. C. d. hns
qui ut indig. et ibi no. hoc. circa glo. ij.

¶ Confura in clerico videtur glo. in de. quoniam de vi. et honest. cle-
et. xxij. dist. c. prohibere c. cleric. c. si quis ex clericis. c. non liceat
quemlibet. et. vij. q. duo sunt.

Tr.

¶ Trabea. Est vestis consularis ut. C. de consul. l. j. §. xij. qua ve-
ste etiam utebatur impator et iam h. consulē vocabatur ut in auc. de con-
sul. citul. coll. iij.

¶ Tractatus. Erant viri qui tractabant et tractabant. i. in manibus
otigerunt et palpauerunt aialia publica et eqs sacro vbi deputa-
tos vel dicuntur et doria lre iperte p licentia vnde aialia vel lre da-
te licentie ad tractand et pumens emiosos fm accur. C. e. ti. in rub.

¶ Tradere duplicem hz significationem vgo mo est re sua in alterum
transferre. Corpalis em res tradit p et a dno tradita alienat. hoc
patz p ethymologia bictois dr em trado qm transferes hominum.
Et sic bene dr in instrumentis venditiois iure aprio tradidit. i. tras-
feres tradidit seu dedit. alio mo tradere capit p inducere. in pos-
sessione iure p ipa corpali pstatone rei ut cu dr possessione. tradidit
vel ipm equu p frenu aut libz in manibus.

¶ Torrens est aqua in ybre cu impetu qm estate torreficit et are-
scit fm glo. in de. dudum de sepul.

¶ Traba est instrumentu rusticum quod equandis cespitiibus vel
feno colligendo aptatur.

¶ Trahere est mare transire vñ dr si in pccombz mare thicit. i.

Inseat. In traiectu e p mare insit eē alio mō est nomē ciuitatis
Traiectoria dicit pecunia q̄ locat vel pmittit alicui p mare ad
quemcūq; locū transuehenda vel deportanda

Transactio est de re dubia et lite incerta nondū finita dato aliq̄
pmisso vel retēto nō gratuita pactō vt in c. sup eo de transact. r est
idem q̄ oppositō inter adūsarios et litē intelligo pntem vel futurā
quia an lit. scilicet. p̄t fieri transactio vt ff. de condi. indebi. l. elegan
ter. §. si q̄s post. Item litē subaudio iustā vel iniustā vt. C. e. ti. l. ij.
et si quis qm agit credit se habere iustā causam alias contrarium
vt ff. de condi. inde. infu. vt tamē inter insistentē et resistentē vt si
actor p calūniā insistat nulla fit transactio. sed si reus p calūniā
resistat valeat transactio quātū ad eū. C. e. ff. l. sub pretertu licet
p aliaz viā hoc est p actionē de dolo vel replicationē doli scilicet
actori vt ibidem dicit qm reus dolo induxit actorē ad transiendū
et dr in descriptōne nō gratuita pactio. Theo qz fieri nō p̄t gra
tis pmo expedit q̄ is cui fit transactio aliq̄d det vel dare pmittat
transigent; unde hie debet aliquo dato retēto vel pmisso alioqn
transactio nō pcedit et in eo quod dicit; aliquo intelligit etiam de
modica quia si q̄stio erat de re valēte centū p̄p̄t fieri transactio
p decem vel p minorē nec p̄t dētere transiens se deceptum qz tra
sigit sup incerto. Item in eo q̄ dicit re dubia et lite incerta mēn
sitūz ponit vt sit sensus de re qua dubia et incerta est lite idest p
pter litem quia lis q̄ diu pendet. hanc rem dubiā et incertā. Nam
euētus litis et iudiciorū in certis est. qd debetur. ff. de pecu. unde
sup eo qz in questione dicitur lite pendente. p̄t fieri transactio. r iō
dicit lite nōdū finita. nā si iudicatū esset nec appellari posset nec ali
q̄ remedio sentēcia retractari ita qz de sentēcia nō dubitaret cer
te transactio nō valeret vt si q̄s odemnat⁹ ad. x. dicat vxx. est me
tibi odemnatū esse ad decē et vxx. est qz debeo sed si vis esse sten
tus. v. dabo tibi in cōtinētī tūc transactio nulla esset et si iudicatū
negaret a deo tū liq̄da foret p̄batio vt nō sufficoret negare ad
huc est idem vt. C. de pe. l. qui sententiā. dicit em transactio quasi
actōnis in amicitiam seu amicabilem oppositionem transitio transeūt
em a lite et ab actōe q̄ opponit inter se paciscētēs cū tū ḡtis non
remittit actio. secus si gratis remittit quo casu nō fit transactio s̄
simplex p donationē pactō quidem transigit q̄si de re dubia et lite
incerta negz finita transi. i. cōponit. vt in c. sup eo. e. ti. in glo. iij. et
sic is transi ab actōe qui transigit et is q̄ p̄p̄ agit dr transigere vt
C. e. ti. l. ij. palle. re. autē in pp̄is. Item in sp̄itualibz nō valz tra
sactio p̄o nomine dicta c. si qm clericū d̄ offi. dele. et. c. sup eo p̄al.

et est tex. ni. c. constitut. et c. p̄terea. i. e. ti. Rō q̄ trāfactio in sp̄ua
lib̄s otinet sp̄em simonie v̄. ḡ. duo litigāt sup̄ aliq̄ b̄n̄ficio ecclesia
stico puta ecclesia vel p̄benda et eē sup̄ iure p̄ntādi tal̄ trāfactio
cū sit sup̄ re sacra nō valet q̄n̄ alter illor̄ dat alteri decē vel. xx.
annuatim vt cesset a lite et alter obtinet ecclesiam seu p̄bendaz
seu ius p̄ntādi cū sit annexū sp̄uali ḡ sp̄es simonie est vbi aliquid
dat̄ vel p̄mittit̄ siue retinet̄ in talibz vt possideat̄ alias p̄cederet̄ i
sp̄ualibz nullo dato retēto vel p̄missō. Sed tūc p̄p̄nō est trāfactō
s̄ circa tp̄alia valet trāfactio tali modo sup̄ra sumit̄ aut̄ aliter et
largo modo trāfactio put̄ est amicabilis op̄positio. et sic potest fie
ri in sp̄ualibus vt in c. statum̄ de trāfac. ar. c. nisi essent de p̄bē.
et. c. vlt. de rerum p̄m̄. et. hoc dum ex v̄traq̄ p̄te delur̄ sp̄uale au
toritate tamē superioris vt si aliqui litigant sup̄ ecclesiis et ep̄us v̄
archiep̄us op̄ponat eos iure. Item nō valet trāfactio in subiectōe
sp̄uali. c. p̄terea. ij. e. ti. subiectio em̄ est sp̄uale quibz et ideo aliquo
dato vel p̄missō siue retēto remitti nō p̄t sed gratis bene p̄t.
v̄. ḡ. ista subiectus est p̄no abbacie tali sc̄z ecclesie sac̄e petri mō
vult trāfigere. i. dare. xxx. solidos vel aliud in certu cēsu vt sit ex
emptus ab abbacie subiectōe q̄ cōsus est licet esset recognitō de
bite subiectōis. c. omnis anima de cen. tamē nō valet tal̄ trānsa
ctio p̄pter subiectōnē. Sed si ḡtis venit q̄s aliquā ecclesiā exime
re subiectā h̄i possit ex eo annuatim aliq̄d accipe nec esset simonia
c. constitutis. de reli. c. om̄. vel h̄i constitutere soluentū cep̄li in re
cognitionē dom̄ij. vt in c. omnis p̄alle. vel ad iudiciū p̄cepte lib̄
tatis vt c. recepimus de priuile. Itē in matrimonio op̄positio v̄ trā
factio nō valet. c. si. de trāfact. Et nō. duas reḡlas prima affirma
tiua q̄ in omni cā criminali vel in oī crimie p̄ q̄ venit imponenda
pena sanguinis licitū est trāfigere exceptō crimine adulterij. Rō
h̄ reḡle quia v̄niculq̄ licet redimē sanguinē suū. S3 rō exceptō
nis est frequētia criminis adulterij. xxxij. q. vij. quid in om̄ibz ḡ
uūus et de iudi. c. at si clerici. s. de adulterijs. Sec̄da regulā negati
ua q̄ in alijs criminibz in quibz nō venit pena sanguinis nō est licitū
trāfigere excepto crimine falsi in q̄ p̄t trāfigi. Ratō regulē ē
ne delicta maneāt impunita Rō v̄o exceptōis q̄ nō p̄t reus cri
men imponi q̄m falsitatis qd̄ adimat̄ omnē honore et is dicta p̄ce
p̄t de iure civili. Iure nāq̄ canonico nō licz trāfigere sic q̄ ibi n̄
venit pena sanguinis imponēda. Itē trāfigi nō p̄t sup̄ alimētis ni
si autore p̄toze. ff. de insac. l. cū h̄i in sū. ḡ nota q̄ quidā sūt in q̄
bus nec op̄positō nec disp̄latio nec trāfactō locū h̄z quō em̄ possz fi
eri p̄ amicabilē op̄positōez vel p̄ disp̄latōez vel p̄ trāfactōez vt vir

dimissa uxore aliā sup induceret vel vt monachus talis existens
p̄p̄riū habere de sta mo cū ad monasteriū vel vt subiectus in sub
iectōe p̄durās dño nō obediret vel supiorj in licitis et honestis In
hijs ḡ cū filijs trāfactio locū nō habz vt c. fi. e. ti. Effectus autē
trāfactōnis est vt omnia instrumēta ad causā spectātia sup qua
trāfactū est et q̄d quid aliud est q̄d opem ptibus ferre poterat h̄
sit vacuū et omni v̄tute cassatū. Et sola trāfactio validū p̄petuūqz
robur obtineat. vt. c. i. e. ti. f. in g. off. in sum. de transact.

¶ Trāsfuga dicit̄ qui trāsit ad hostes

¶ Translata legata dicunt̄ que testator legato adempto trā
ffert in alium scz auferēdo ab eo cui primo legauerat.

¶ Trāslatio Est b̄ sede ad sedem facta cōmutatio. vt cum ep̄us
de vna sede ad alia trāffert. Vñ q̄ h̄ appellat̄ enlatio alibi dicit̄
mutatio. vt. vij. q. i. mutatores. Vel sic est ab vna ecclesia ad alia
regulariter transitio. p̄t em̄ aliquis de minori ecclesia ad maiore
trāfferrī nā qui p̄uehit de minore ad maius p̄uehit vt. xciiij. dist.
legimus in fi. et h̄o maxime de trāslatōz ep̄oz. Vnde translatio
nū due sūt cause. prima vtilitas. cū in sua ecclesia infructuosus est
Secda. necitas vt cū p̄secutōz p̄t̄it et hostilitatē et sūt tres cāe in
fi. p̄na leuitas. Secda cupiditas. ecia hūilitas. q̄ h̄ vi. g. of. i. h̄. e. ti.

¶ Transmigrare est de loco ad locum transire.

¶ Trapezeta. i. cāpsor vel mercator. xxiiij. di. In nomine homini.

¶ Treuga est securitas p̄stita p̄lois et rebz ad opus discordia
nondū finita vt de treu. et p̄. c. i. p̄. pax. Re. s. de p.

¶ Tribunal f. in g. off. est locus maiorj iudicij qui h̄nt mezz impe
riū f. in azo. in fi. C. de iur. om. iud. vel e. loc. vbi iudex p̄ ebuna i se
det qui alias forus vocat̄. de verbo. signi. forus et est glo. in c. i. de
re iudi. li. vi.

¶ Tribunus plebis. Est plebeyus magistratus sic dicit̄ qz popu
lus romanus olim erat diuisus in tres ptes. Et ex singul̄ singuli
tribuni p̄crebant̄. vel qz tribuni suffragio cōstituebant̄.

¶ Tribunus quiritū. militū erat rege exacto ante dictatores q̄
p̄fuit equitibz p̄st̄ partim ex plebe et patrim̄ ex patribz alias
ptibus militū creati sunt tribuni cōsulari potestate

¶ Tributum est cēsus q̄ p̄stat̄ p̄de solij p̄rii a possidentibz dicitur
autē tributum ideo qz militibz tribuebat̄ qui expeditioni publice
vacabāt vnde et stipendium appellatur. vt. ff. de ver. sig. l. ager.
et. ff. de pub. et vecti. l. i. §. hic titulus super v̄to impendat in glo.
Et in tribus non habet locū p̄scriptio. xvij. q. iij. §. potest. ij. v. ad
huc. C. de p̄scrip. xxx. an. l. cōperit nec cōpensatio. C. de cōpensat. l.

in ea et .l. pcedenti et .ff. de iure fil. l. aufertur. §. qui compensatōes
vbi dicit q̄ in alijs duob; mensibus pbato debito fit recompen-
satio cum fisco p̄ter q̄ in tributis et in stipendijs.

¶ Tributarij dicunt a tributo quod a tributione derivatur.

¶ Tributaria actio. Re. s. de actōib; tributarijs.

¶ Triens est tertia ps alis q̄tuor otinens vncias.

¶ Triennū est tempus trium annoz vt. c. j. de p̄scrip. et indicit̄
triennal p̄scriptio que cōmuniter currit in vsucapione.

¶ Tricennū est tpus. xxx. annoz. inde triennalis p̄scriptio vt.
e. vigilantī e. ti.

¶ Triplicatio. Est q̄ duplicationē infirmat et adiuvat actorē et
sic deinceps quadruplicatio. Re. s. duplicatio.

¶ Tripondius est as triplicatus. scz. xxxij. vncie.

¶ Trium viri capitales dicunt qui carceris habebant custodias
quoz interuētū amigdūtendū erat in quosq; homines faciero
sos quos etiā dicimus stratores a stringendo quia in carcere custo-
diendos et reos damnatos puniebāt.

¶ Trium viri mōnetales dicunt vicz eris et argenti vel auri con-
flatores quia frustra liberos exheredat et sine officio naturalis
pietatis in extraneas p̄sonas reductū est f̄si p̄s. lib. v.

Tu

¶ Tuguriū dicit̄ esse tectū quod febus urbanis vtriusq; custo-
diendis est deputatū. vel dicit̄ omne edificium quod magis cōpe-
tit rusticis q̄ urbanis edib;. Et dicitur quasi regularium eo q̄ te-
gat. ff. de ver. signi. l. domus.

¶ Turtibuli alias tibiuli siue tigurū dicit̄ foramina p̄ que exit fu-
mus caminoz. et idē dicunt fenestre quib; calor balnei evaporat.

¶ Turpia verba. i. diffamatoria. Si sunt specialia. viciāt legatus
vel institutionē h̄ non exhereditatōz. sed generalia turpia sunt
apta punitōi. ideo dispositionē punientē nō viciāt. non autem
sūt apta honori ideo dispositionem honoratē viciāt nisi vbi volū-
tatē disponēdi significāt. v. g. testator dicit sic. Ticio furi homici-
te vel vultero lego. x. legatū nō vt. l. turpia. ff. de le. j. qz h̄ijs
vbi testator diffamat legatariū et sic sensus est vt q̄ magis eū
vult ḡuare diffamādo q̄ honoratē si vult valere legatū lex ei
uilis hāc volūtatē nō admittit in odiū diffamātis vt. m. l. turpia
p̄al. s. ibi testator dicit fili; meus impiissimus male de me meri-
tus heres esto valet institutio. l. h̄ijs vbi. s. j. ff. de here. insti. qz
siue sit vxz siue falsū q̄ sit impiissimus ostat tñ de p̄sona et rō est
diuerfitatis in hoc casu et in pcedenti quia primus casus est vbi

specialibus. sedus autē in generalibus. alij dicūt q̄ in casu p̄cedenti
valet legatū sicut in isto quia cōstat de p̄sona et de legato et fa-
cto nisi aliud ostet testatorē voluisse vel nisi lex ciuiliſ sic disponat
vt s̄. dictū est. Itē ibi filiū meū latronē et gladiatorē exheredo
valet exhereditio. l. si p̄p̄it. in prin. ff. de libe. et postu. Rō q̄re
valz exhereditio et nō legatū vel institutio sic facta q̄ v̄ba dif-
famatoriz apta sūt exhereditio cū sit ad penā vel ad priuationē
honorū. Sed secus in legato vel institutione

¶ Tunc significat extremitatem t̄p̄is. l. si is legatū. §. sed si ita
scriptum. ff. de condi. et de hoc facit ad questionē notandā. Si q̄s
ita testat̄. si impator nō venerit in p̄taliā infra quinquenniū he-
res me⁹ tūc. x. del. t̄cio impator moriē primo anno antici⁹ potest
petere. x. solutio certe non nisi post quinquenniū q̄ hoc semp̄ al-
legat̄ tex. p̄alle. et hoc q̄n t̄pus apponit̄ in conditōe potestatiua
Si vero in conditōe casuali apponit̄ si deficiat non expectat̄. l. si
iure. ff. de ver. obli. Fallit nisi addatur t̄ctio tunc et huic excep-
tum est de elec. cōmissa li. vi. vbi de hoc.

¶ Tutela s̄m azo in sūma est vis et potestas in capite libero ad
tuendum eum qui p̄pter etatem suā s̄p̄onte se tueri nequit a iure
ciuili data ac p̄missa vt inſi. de tute. §. est aut̄. vis autē dico de fa-
ctis et p̄testas de iure vt talis sit t̄tor qui p̄p̄ia imbecillitate nō
impediatur nec a iurisdictione repellatur quales sūt pupillus furio-
sus et qui p̄petuo morbo laborat̄ it̄ p̄pter imbecillitatē corporis
vel animi tutores esse non possunt. Sed femine que quāuis sciant
res administrare pupillares et ad it̄ experiendū vires habeant.
tamen q̄ iure institutionum nō admittuntur.

¶ Tutela testamentaria est q̄n p̄r dat filio t̄torē in testamento.

¶ Tutela datiuā est q̄n v̄n⁹ datus est t̄tor filio in testamēto et
v̄nus extantibus consanguineis p̄doneis ad tutelam iudex ex offi-
cio sub d̄t t̄torē.

¶ Tutela legitima est q̄ deferē a lege s̄m quā nullus dat⁹ est.

¶ T̄tor filio in testamento qui primo loco debet et v̄i succedere
ab intestato tenetur suscipere tutelam huius.

¶ Tutela actio directa et contraria. Re. s̄. adjo.

¶ Tutor est qui pupillū vel pupillā morte p̄ris vel emācipatōne
sui iuris factū vel factāz t̄ct̄ differt autē a curatore quia tutor
datur impuberi curator v̄o. puberi vel adulto scz furioso p̄digo
furdo muto et similibz qui rebz suis p̄esse non p̄nt. Itē t̄tor q̄nq̄
dat̄ a iudice q̄nq̄ a testatore. Datur em̄ a testatore et cōfirmat̄
decreto iudicis vel p̄sibis. etiam datur muto sed curator non nisi

volenti preterquam ab litē. Itē tutor nō datur certe rei vel cause
secus in curatore primo tutor principaliter datur persone et secun-
dario rebi. S; curator primo et principaliter dat rebi et scdario
pſone. Et nota q̄ quidā est tutor legitimus quidā fiduciari⁹ q̄-
dam testamentari⁹. quidam onerari⁹. tutor fiduciari⁹ est qui
pupilli emancipati cuius pater qui eū emancipauit tutor erat legit-
timus eo patre mortuo tutelam accipit cū mortis tpe grat in pa-
tris potestate v. g. titicius duos filios habuit scz seyum et Meuiū
Seyus fuit minor in annis. Meuius fuit pupillus. Seyum habuit
in potestate et meuium emancipauit et ipse tutor eius erat et mor-
tuus est eo patre mortuo seyus frater meui pupilli. fiduciari⁹
tutor est emancipatione est p̄it ius agnationis ne fratris sui fr̄ le-
gitimus tutor esse possit tanq̄ p̄ximus agnatus. sed fiduciari⁹
bene et sic tutor fiduciari⁹ est frater fratris sui emancipati vt pa-
tuit sed si pater emancipet vnū de filiis suis impuberes eius est le-
gitimus tutor et mortuo patre filij alter maior fiduciari⁹ tutor
appellatur.

¶ Tutor legitimus est qui lege p̄cipiēte pupilli nāscitē tutelā
quales sūt p̄ximi agnati et cognati. Regulariter enim traditus
est s̄m leges vt ad quē spectat emolumentū hereditatis alicuius
pupilli ad eundem pertineat et onus tutele eius nisi forte fit mu-
lier que bene vocatur ad hereditatem morientis non tamē ad tu-
telam superstitis quia tutrix esse nō potest.

¶ Tutor onerari⁹ Est qui datur pupillo vt ipm defendat a vex-
ationib; aliorū vel datur nouitatis gratia vt alios tutores instru-
at. c. venerabilē de elec. in glo. sup vbo aduocatis vel honorari⁹
dicitur datus causa honoris nō administratōis et tales non habent
onus vt reges p̄ncipes comites barones quib; dimittuntur filij
causa honoris. Ideo illoꝝ tutela vacationē nō p̄stat insti. de excu-
sa. tuto. vel cura. §. Item tria onera.

¶ Tutor testamentari⁹ dicitur qui ex testamēto dat tutor filio
a p̄re pupilli scz q̄ actu in testamēto nominat et assignatur.

¶ Tutor suspectus s̄m azo. in iū. de. ti. si. i. de. q̄ morib; tal est vt
suspectus sit. nō enī facultas et paupertas fraudulētia vel callida
querfatio in reb; pupillarib; suspectū tutorē omēdāt vel omittāt.
Itē in auctoritate p̄stāda p̄ tutorē expediēs est vt loquat̄ fa. l. j.
§. p. ff. de tute. et insti. qui tuto. intesta. dari pos. in glo. j. Et fa-
hoc ad subtilem questignē s̄m Bar. pone pupillo est delata here-
ditas extranei qui sciēte et paciēte ipō tutore habitauit in domo
cuiusdam defuncti a quo delata est sibi hereditas Querit̄ an p̄ b.

probat abito hereditatis et utz paciētia et sciētia tutoris auctori-
tate induisse videat. Et an in auctoritate sit necesse q̄ tutor loq̄
tur. Et apparet p̄mo q̄ sic nā talis actus habitādi in domo defū-
cti in eo qui p̄t p̄ se adire hereditatē induceret p̄sumptionē adici-
onis p̄ h̄ fact. gerit. ff. de acquir. re. do. Sed pupillo q̄ nō p̄t adire
sine auctoritate tutoris talis actus absq̄ tutoris auctoritate aditi-
onē nō inducit. vt. l. patuit. ff. de iure. deli. Solutio dynus dicit q̄
sciētia aut paciētia tutoris auctoritatem nō inducit. Et sic ex illo
actu non probat abitio nisi forte tutor q̄q̄ mandasset pupillo vt
aliquid faceret in illa domo nā talis exp̄ssio mandati auctoritatez
inducit. vel p̄tā nisi pupillus diu stetit in domo scz p̄ spaciū de-
cem annoz quia p̄t probat abitio q̄si omnia fuissent solēniē acta
auctoritate tutoris.

De **vacantia bona dicuntur ea bona**

que dñm non hñt vel q̄ fisco vel dño alicuius
applicant. Unde dicitur multis modis. Quā-
doq̄ si q̄s intestatus decedit vel q̄ testari nō
p̄t vel faciat p̄pter q̄d heres suus ei succede-
re nō p̄t vel etiā ubi alias de p̄suetudine bo-

nā alicuius dño applicant nā tūc dicuntur vacare bona.

¶ Vacans possessio. Re. s. possessio.

¶ Vagabundus est qui non habet domiciliū s̄ hodie hīc est cras
alibi. l. iij. §. pretor. ff. de damp. infec. Sed quasi vagabundus est q̄
habet domiciliū s̄ raro moratur in ea et vagatur hinc inde Et q̄
modo cōueniantur istū habetur in. c. fi. de fo. compe. in glo. 1. 7. ibi
notatur.

¶ Valitudo dicitur infirmitas in vno significato.

¶ Valitudinarij dicuntur infirmi qui frequēter egrotāt vel q̄ la-
borāt p̄ lucida intervalla vt q̄ modo sani sūt post horā infirmi.

¶ Varicosus dicitur curvus a varice neruo extracto qui neruus in se
nectute reddit hominē varicosum et curuum.

¶ Vasallagium secundū spe. in ti. de feu. Idem est q̄ homagium
q̄d est in francia dicitur homagium in ptalia vocat vasallagium.

¶ Vasallus est feudatarius. Et s̄m vulgare p̄micialium nobi-
les feudatarij vasalli dicuntur. S̄beyus vero homo medius nū-
cupatur s̄m spe. et vasallus non potest vendere feudū sine volun-
tate domini. Et dum vendit debet rogare dominū suū q̄ ab eo re-
cipiat et alterū captozem inuestiat. Quod si dominus denegat et

eum exorare non potest emptori alia bona equivalentia tali feudo iniuste vendito de hoc in c. que in ecclesiis de consuet. et in v. sibus feu. p. r. o. Et hoc verum nisi ille cui vasallus feudum alienat velit supportare omne gravamen ut in l. murilegato. C. de murileg. li. xi. fa. l. ij. in prim. ff. solu. ma. et sic vasallus possit alij in feudum dare suum feudum etiam invito domino. Quod videtur non esse verum et extra casum in c. p. s. duo. fra. Sed queritur a quo agnosci debeat causa feudi. Pro quo nota quod secundum Ja. de bel. p. cui pro omnibus statim in his distinguitur aut loquitur de vasallis minoribus aut maioribus. Si maioribus ut sunt duces comites marchiones capitanei qui immediate ab imperatore investiti sunt tunc de reuerfina imperator agnoscat c. i. de le. vrad. in v. s. feu. Pro coram rege de immediate a rege infeudatis. Si de minoribus qui ab inferiore habent feuda ut militibus aut nobilibus hoc tripliciter aut ferre quatuor in duos vasallos a in duos quod alii et alii non est vasallus aut in dominum et vasallum Si primum a statim ambos esse vasallos litigant tunc de parte feudi vel finibus sic est conclusio quod coram domino cuius sunt vasalli debet agnosci c. i. apud quem vel quod causam feudum dicitur. Aut statim de vno terminum non terminum de altero quod nihil habet nisi id de quo quatuor vertitur tunc per pares curie debet causa terminari dicto c. i. apud quem vel quos etc. Aut non statim de aliquo horum per certo. Quia apud nihil habent in feudum nisi illud de quo questio est hoc dupliciter aut pretendit se investitus ab eodem vel a diversis dominis. Si secundum iudex operetur erit ordinarius loci vel delegatus c. ij. de le. coram in v. s. in v. s. feu. Si primum hoc dupliciter aut uterque dicit feudum suum proprium i. sibi necessum et sic iterum ordinarius erit iudex dicto c. ij. aut uterque dicit fuisse suorum progenitorum sic dominus cum curia sua agnoscat non tamen solus palle c. i. aut unus dicit feudum novum scilicet ipsum investitum alter antiquum scilicet suorum progenitorum ab eodem terminum domino tunc olim ordinarius oportet erat iudex hodie per pares curie agnoscat et sic finaliter concludit in primo casu principali quod solum vno casu agnoscat dominus de causa feudi scilicet quando statim ab eis esse vasallos. Secundo casu principali tenet glo. in c. ceterum de iudi. q. dicit in causa ordinarii loci in quo feudum situm est agnoscere debere. Tercio casu iterum per pares curie si repiri possunt si non et grantur alij et tales erunt iudices ordinarii quibus lex dat iurisdictionem ordinariam. Ideo sedebunt pro tribunali et servabunt iuris ordinem. Si non habent tribunal eligere possunt. Et eoislo quod dominus iudicat esse sententiam propriam executioni mandare potest quia feudum de suo territorio. Item secundum glo. c. romana. s. debet de app. li. v. concludit si vltra dominum feudi est alij proximus immediatus ad hunc appellat a sententia domini feudi si talis non sit tunc ad ordinarium loci in quo res sita spectat quod

dominus feudi est tali subiectus vt .s. debet palle. Tñ in vñ. feu-
tex. est q̄ in tali casu ad impatorē appellandū sit. Et sic sērit bal-
tacite. Prim⁹ tñ magis placet doctorib⁹ vt no. in dicto. c. Ceterz.
Et intelliguntur p̄dicta cñ est questio de feudo. Sed secus est
dū questio v̄titur de cognitiōe feudi. scz ad quē p̄tineat cognitio
eius. Talis enim nō p̄tinet ad dñm feudi. siue sit ecclesiasticus siue
secularis. Alias esset iudex in sua cñ et v̄tra totū rī. C. ne q̄s i sua
cau. qz sic agnoscēs de agnitōne feudi in casu q̄ sibi adiudicaret
agnitiōne talē debet. Consequentē de p̄tietate feudi sibi adiudi-
cari. Debet ergo sup̄ior ordinarius vel alē de h̄ agnoscere v̄l iu-
dicare vel p̄tes arbitros eligere dñt qui agnoscat vt notat in c.
v̄z in glo. h̄ de fo. comp. Et ibi cer. glo. q̄tā v̄z r̄ qñ secula-
ris iudex possit negligentiā supplē ecclesiastici in agnitōe tali.

¶ Vates modo sacerdotē modo p̄phetā modo poetā significat. x.
xi. di. clericos post columna.

¶ Vasa ire sunt omnes peccatores vt. xxiiij. q. iij. nabuchodonosor
vbi dicit vasis ire n̄q̄ deus redderet imperitū si non spontaneū
inueniretur homo habere peccatū.

De

¶ Veditigal est tributū q̄s p̄statur de reb⁹ q̄ vehunt vel omnib⁹
negocijs manū a vehendis mercib⁹ dictū. Tñ est q̄ malū vt. ff.
de pub. v̄ v̄ct. i. s. h̄ titulu. Et p̄m azo. in sū. C. e. ti. vi. s. tributū.

¶ Veditor est portitor q̄ vehit Et v̄ctores sūt nō solū q̄ vehūt s̄
etiā q̄ v̄hūt in navi p̄m azo. in sū. C. eo. ti. et. ff. ad. l. rodi. s̄ iac.

¶ Veditores p̄nt dici siue habeāt merces siue nō dum tñ opas su-
as ma gistro nauis exhibeāt ad nauigandū. Et sūt. v. nomina q̄
p̄stāt actū r̄ passionē vt hospes zelotopus. Re. s̄. de a.

¶ Vectura idest veditigal siue naulū.

¶ Vebiculū p̄m. l. xij. tabu. est via in octo pedes extrā fuerit am-
fractu. xvij. q̄s nō est necessariū in actu. Jus trahendi ligna. lapi-
des vero nō p̄mittit h̄nti actum s̄ viam nisi specialiter ouemisset
de hoc in actu vide. j. via.

¶ Vbalbini sūt homines certi r̄ signanter clericj vel canonij ter-
re vel eclesie alicuius de quib⁹ in. l. i. C. de col. illi. vbi dicit q̄ col-
legiū vbalbinorū non p̄destit vere sindicum.

¶ Ve p̄ et p̄mitur. Interdum v̄t in. l. si fundum sub conditiōe. s̄.
h̄is v̄bis. ff. de leg. i.

¶ Vel etiā p̄m p̄ et in dū vt in. l. sepe. ff. de v̄. signi. et. l. cū q̄bā
C. de v̄. fig. Etiā p̄mē alternatiue vt in. c. r̄ate. ceteras de rescri.

¶ Venatio quib⁹ sit habes p̄m g off. in sum. ti. de cle. vena. Et est

triplex scz oppressiva arenaria et saltuosa. Oppressiva est hoim de
q̄ dicit. Cepit nemrot esse robustus venator corā dñō. i. extindor
et oppllor Et sic venator est hoim exactō r oppllor q̄ aliquē ve-
natu oppmit Arenaria ē q̄ fit i arena. vt cū qs locat opas suas
vt pugnet in arena cū aliq̄ bestia detata hāc qui exerceat peccat
Sicuter nisi eā exerceat grā viriū expiendaz. v. ff. de postulā. l. 1.
§. Itē senatus et. iii. q. vii. tria. §. infames circa pñ. Et de hac lo-
quitur. lxxvi. dist. qui venatoribus. cū duobz. c. sequentibus. Saltu-
osa est que fit in siluis et saltibus ad capiēdas feras Et hoc est lici-
ta. Sed quō in clericis liceat in apris psonis venari deficiēte fami-
lia et viderē cū illud nō sit vagari s̄ necessitati et utilitati ecclie
subuenire ad qd tenent clericū vñ. q. i. pñtiū r glo. de. ne in agro
de sta. mona. in vto psonale exibi. q. 1. et §. venatio saltuosa est
illicita ex tpe r psona. Ex tpe vt in quadragesima et sabbatmis
noctibus. xxxvi. di. an. putatis. Ex psona vt in clerico in quo tamē
distinguedū est. qm̄ epō semp est illicita. xxxiii. di. quorundam
Alijs vō clericis licita est causa necessitatis. utilitatis vel recrea-
tōnis cū retibus laqueis et canibus dū fit cū sitērio et modestia. Nā
etiā monacho licet texere lina p piscibus capiēdis vt de conse. dis-
v. nūq̄ vide goff. in sum. de cle. vena.

¶ Vendere est rem p certo p̄cio dare et sūt bona debitois vendē-
da si urgeat es alienū. et dilatio damni sit illatura credito. vñ
vt in l. fulcimus. §. adeo aut. ff. qui ex cau. in pos. catur.

¶ Venditio est. de re q̄ hz an. r̄ciū ea solet poni in instrumētis qd
pmittit venditor emptori rē venditā legitime defendere. aucto-
rizare et dispurgare que vba debent sic intelligi q̄ si de re ipa lis
fuerit facta or̄a siue mota emptori venditor teneat rem in ipa li-
te legitime scz fm̄ leges defendere auctorizare. i. auctor litis fieri
siue p se litē agere vel dispurgare. l. l. de expeditam ab omni one
re reddere. Itē nō. qm̄ venditor est certus q̄ rei vendite ps est ei p
pa et ps cōditicia. i. alicui obitōni vel alteri dñō subiecta ignoret
tñ q̄ et q̄nta tūc ponit in instrumēto venditōis sic q̄ apriū imppe-
tuū qd cōditiciū dñō subiectū is est dicere qd est apriū in hac re
habeas vt apriū imppetuū. Sz qd obiticiū habeas cū ea obitōne
ad quē ptinet Itē fm̄ azo. in sū. c. de. r. cōmo. rei ven. Et goff.
in sū. de emp. et v. edicē tal regla rotūda et qdrata Cū venditio
fit pure sine scriptis certe sp̄i q̄ degustatōez nō recipit omē picu-
lū spectat ad emptorē excepto casu publicatōis nisi pactū culpa
mora calliditas vel traditio interuenerit. Et quodlibet verbum
huius regule habet in se pondus. de quo vide goff. in sū. v. a.

Venbicare Est corā iudice dicere vel intēdere rē esse suā vel al
legare vt qā quis dicit hoc res est mea. et est idem qđ intentare.
scđ ad hoc solū intendere vt res sua declaratur et sibi dominiū ap
plicetur.

Velum est quadruplex scđ consecratōnis ordinatōis p̄latōnis et
p̄fessionis. Professōnis suscipit̄ a uirgine vel corrupta cū p̄fite
tur et altari vel de manu. in. xx. a. n. o. ap. minus. xx. q. i. c. j. et. q. ij.
c. puella. Consecratōnis imponit̄ in. xxv. anno. et. e. q. i. placuit. et
lxxv. di. placuit. Potest aut̄ consecratio uirginū fieri in die ep̄dianū
in albis pascali. i. tota septimana pascale. in ap̄stolorū nat. ali
bus nisi sint q̄. i. lāgnore detēte tūc em̄ alijs t̄pibz p̄nt̄ ymo etiam
alijs p̄cipuis festiuitatibz et diebz dominicis vt c. j. de tempo. et q̄.
li. o. Viduas aut̄ nullus p̄tificum uelare p̄sumat. xx. q. j. de uotis
in fi. Sed ip̄met uelum suscipiāt de altari. xxv. q. j. viduas que ca
pitibus suis imponant. Et licz c. platum de hijs que vi. me. cau. fi.

Episcopus corrupte uelum imposuisse uidetur tamen solum im
ponere simulauit. Vlu h̄ autē religionis vel ueltem religiosaz
de manu p̄biteri sumere possunt. xx. q. j. uduas. Secus de uelo con
secratōis quod solēnicer a solo ep̄o soli uirgini solēnibz diebz im
ponit̄. Terciuū est uelum ordinatōis quod ol̄y dabat̄ dyaconissis i
xl. āno. xx. q. j. sc̄timoniales. xxv. q. j. dyaconissa. Quartū ē ueluz
p̄latōis qđ ol̄y dabat̄ abbatissis in. xl. āno. x. q. j. iuuēculas.

Venditi actio. Re. s. actio uēditī.

Venū etatis dat̄ mulieri in. x. āno et uiro in. xx. l. fi. et. l. om
nis adolecētēs. C. de hijs qui u. eta. impe. Et tamē maior etas re
quirit̄ in abbatissa q̄ in abbate. c. in dēntatibz. de elec. li. v. Jun
cto. c. cū in cūctis. et. ti. Rō tū in h̄ p̄t esse qz mulier auarior est uiro
ar. l. Sed si ego in fi. ff. ad uellay. ubi d̄. senat̄ em̄ obligate mu
lieri succurrere uoluit nō tōnāte hoc ideo quia faali⁹ se mulier ob
ligat̄ alicui qđ donat. Et ideo gubernatio patrimoni cūctius p̄t sibi
omitti. De h̄ p̄ cardinalē in c. in dēntatibz p̄all. In sc̄do casu rō
est fragilitas sexus. Et qz in sp̄ualibus gubernādis nō est muli
er ita capax et abilis sicut uir. Et p̄uor etas requirit̄ in muliere
in eligēdo uel elegēdo qđ in uiro. vt in c. in dēntatibz p̄all. et i. de.
vt h̄. de eta. et q̄. li. Et in iunior etate p̄t religionē p̄fiteri qđ uir.
Rō qz in utroqz casu p̄fessus eligit et mulier cūctius p̄fiteri p̄t qz
cūctius pubes est et capax tōli. Ideo cūctius etiā p̄t se obligare

Venire diem debiti. Est posse pecuniam petere.

Venire idest uendi vt in. l. fuscus. §. si in diem et. §. multis eius
tem legis. et. l. p̄cedenti. ff. qui ex cau. impol. eatur. cū similibus

Est em̄ verbū neutropassiuū sub voce neutrali significās passioz
vnde exulo rē. Et differūt venire a venio et venire a venio vnd
si vis venire cras mane debes venire

Venter Re. s. mittere in possessionē homine ventris. Et nota q
ventris ingluuies ad luxuriā facile pūdeat. Et omne bonū op⁹ dis
solvit. Vnde venter et genitalia sibimetipis vicina sūt. vt ex vicini
tate membrorū ofederatō intelligat vicioz. xliij. di. s. nō em̄
plus q̄ necesse est debem⁹ corpi seruire s̄ solā ei⁹ infirmitatē refi
cere vt ipm̄ ad vsū exercēde vsutis habeam⁹. vt. c. quinia. e. di. vñ
Seneca nō viuot s̄ medā s̄ omedō vt viuā et ideo Bart. omede
bat ad pond⁹ vt h̄ et intellectū p̄ter dispositū et vñq̄ alteratū
Sic et nos moderate omedamus nō misia ciboz egeitate vt in. c.
nō mediocriter. et l. nō dico cū similibus de con. di. v.

Verbū in larga significatōe ponit in iure p̄ quilibet pte orōnis.
a verberādo dictū eo q̄ aerē vberat vt dicēdo in glo. sup̄ vto in
stitūtō sup̄ vto velociter et sup̄ vto infra rē. nō s̄ capit s̄ vbu
sicut in iohē. c. j. In p̄ncipio erat vbu et sic in vocato vbu est p̄
orōis put est distincta ab alijs ptibus orōis s̄ significat dictōnes
cuiuscūq; ptis orōis. Ad h̄ aut sunt vba et eoz significata imposi
ta vt p̄ ea significet mēs vel volūtas interior ip̄us vbu p̄ferētis
Ne dū aut vbi significat mēs hois. p̄ etiā factis signis et dictu
ris licet inter modos significadi vba obtineat p̄ncipatū eo q̄ cla
rius et euidentius significat vñ volūtas seu mēs p̄ferētis dat sig
nificatū vto quia sine mente vñ vñ nihil significat vt in iurioso.
qz vbu ab eo platur nō h̄ mētē nec volūtatē vt in l. furiosus. ff.
de re iudi. Et vsus om̄is imponit significatū vto p̄ p. l. labeo. ff. d
suppel. lega. q̄ dicit verba accipiēda sūt ex vsu om̄ni et dicit ibi
bar. qz vsus om̄nis est triplex. s. loquēdi intelligēdi et vtēdi. Vñ
om̄is vsus loquēdi est qz equ⁹ certe q̄tatis voce colofredus.
Secdo in dictōe heres singularis numeri significat plis numerus
de vsu intelligēdi. vt. l. in vsu. ff. de s. sig. et in vsu loquēdi inest
vsus intelligēdi. Tercio de vsu vtēdi ponit exēplū de p̄denibz et
mēsuris vt in l. excepto cū ibi. q̄. l. c. d. lo. et s̄oug. De h̄ vocabulo
vbu vide pla in vocabulario cuiusdā doc. legū aureliē. fm̄ sp. 10. s̄
matisco. Et incipit vbu hic nō recipit. Et q̄ opusculo p̄les additi
ones excerpti q̄s hijs expositōibz em̄ioz in hui. Et vba sūt accipi
ēda cū effectu vt. c. relatū. de glo. nō refi. de pe. di. h̄ aut. c. vlti. de
spō. et. l. j. s̄. h̄. s̄. at vba ff. qz qz iuris et debent verba de vire intē
tōni non autem intentio vbiis cum p̄ verba exprimat̄ intentio.
xxij. q. v. humane aures. et. j. q. j. marchion. s̄ intelligentia. de v.

figm. cum similibus. Etiam vba sunt referenda ad omnem intelli-
gentiam vt in o. ex lris de spon. 7. l. non aliter. ff. de le. ij. et vba
generalia sunt generaliter intelligenda. vt in l. i. §. generaliter. ff.
de le. p. tan. et. c. quonia de spon. le. p. et. c. maiores. v. Ad id aut
in fi. de bap. Nec verbis est vtendū. l. vt verborum. C. qui admit.
ad lo. pos. vbi dicitur vt verborum manium excludamus captio-
nes 7c. verba etiam commendatoria non obligant. vt. l. si ides fi.
luffa. §. si a. adolescens in fi. §. q. cum eo fa. c. cum venissent §. insti.
ibi non solum de illo. Sed de omnibus redditibus faceret quod pla-
cet. Sunt enim verba dubia contra stipulatorem interpretanda.
vt. l. Scipulatio. §. i. §. i. stipulatio. ff. de v. obli. et. l. quid quid
e. si. vbi dicitur quod non est expressum censetur obmissum.

Verborum forma est consideranda nec ab ea recedendum sine
certa causa vt. c. ex literis de spon. et. c. ad audientiam de ver. fig.
In ultimis autē voluntatibus verbum indifferēs vt cum habue-
rit preteritum vel futurum trahi debet ad futurum quia vltima
voluntas semper de futuris est. Alias a proprietate verborum non
est recedendum. nisi constet loquentem aliud voluisse vel etiā ni
si res aliter salua esse non possit. Et sic improprietates non sunt ad
consequentiam trahende sed excusande scdm Ber. in. c. preterea
de verbo. figm. Etiam dicit. l. i. §. si hīs qui nauem. ff. de exer. act.
q. vba sunt intelligenda in proprio significato licz possint impropia-
ri vt conueniant materie subiecte. ff. lo. l. si. h. §. h.

Verbis dicitur obligatio contractus et conditio certi. vt supra §
Codi.

Verna est seruus ex ancilla in homo natus. Inde dicit vnacl9
et est par uis seruus dignitatum.

Vero quāq; stat inceptiue quando non pcedit materia cum iun-
gat sequentē vt de elec. sup eo vero. Quandoq; aduersatiue. de
hoc in a. de here. 7. falc. in prim. colla. j.

Vepres dicuntur spine que vi prendunt et lacerat carnes et ve-
res fm Jo. an. in cle. dydum de sepul.

Velanus dicitur qui sine sanitate est sicut vecors sine corde. vt. ff.
de v. signi. l. male.

Vestiarij sunt qui vestium exercent negociationem.

Vestibulū fm azo. est locus an hostiū vtriusq; dom9 vel pimus
aditus seu introitus vel porticus 7c. Rectus erat q. vt vestimen-
to tegit homo. Vel dicit ab aue. i. salutarōe q. fiebat ibid statibus.

Vestimentum dicitur omne illud quod induimus.

Vestimenta interpretata dicuntur veteres vestes itez polite.

Vestis virgata vel partita et caligis stachatis habet in cle. ij
de vi. et. ho. cle.

Vesser est verbum fictōnis. vt. ff. §. vi. et vi. ar. l. j. §. de iecisse r
p bar. m. l. Si is qui de vsucap. et glo. r. ver. habere videtur in. c.
non minus de emunita. eccles.

Veterani sunt milites emeriti. i. extra miliciam ppter sua merita
ta depositi. C. de vetera. intrub. Et in legēda sancti marini vbi dicitur
q impator pcepit q veteranoz filijs sciētis militaribz ip. carēt
Vetus ius. Re. s. us.

V

Via est ius eūdi ambulādi velēndi vehiculū et iumentū ducēdi
Ita q ille cui optit ius vie patet illā faere. Et differt ab actu
quia plus otinet via q actus. Nam via. iter actum et ius in se cō
tinet. Itē eo otent. est actus vt iumentū agat quis. et si non ve
hiculum. plus eū vehiculum occupat q iumentū. In via necessa
riū est vtrūq posse agere. Itē via habet ius. Et hēdi lapides lig
na vel trabes et ferēdi erectā mastā. Quod non habet actus nisi
de hoc specialiter cōuenit. licet a tergo ducere vellet itinera nō
in collo quod pocius videt rigozofum q equum. Item vie latitu
do ad vehendum vehiculum si lacies. vel augustior non designet
p strabentes. l. xij. tab. diffinā scz. xij. pedū p rectū. Vbi via est
recta nō tortuosa. Sed in amfractu. xvi. pedū. i. vbi reflexa est q
in actu. nō oportet. vide. s. xij. pedū.

Vi bonoz actō. Re. s. actō vi bonoz raptorum.

Vicarius fm Goff. est qui vices alicuius gerit siue in officio cō
tēcioso siue nō otēcioso. vt. C. de offi. e. q. vi. gerit p totū r d. offi.
vica. p totū. et de offi. archi. c. j. et de offi. archi. p. c. j. in fi. Et sci
endū q illi vicarij de qb in legibz sub illa rubca positis tractat.
sunt nō delegati sed vel subdelegati vel ordinarij iudices. Nā est
gebant incertū tpus qd erat ordinarij pfixū vt ipso vices ordi
narij pntiū r viuentiū supplerēt. Erāt et alij q gerebāt vices
mortuoz et absentū q et suffraganei appellabāt hī omnia po
terāt agere q ptinebāt ad iurisdictionē pter vltimū supplicū et
mēbrī abscisionē. vt. C. de offi. vica. l. j. r vicarij ecclesie est p. b. i.
q vice pncipal rectoris deseruit ecclesie. Et sūt in. spēs vicarij
qdā sūt ppetui ad p. b. i. ecclias ostiendi vt in. c. B. ppetu.
de fi. istru. r c. extirpāte de p. b. i. qdā non ppetui s ad aliq actus
ostiendi. vt tpales de qb. in. c. puenit de app. Et isti dicuntur merca
onarij. vij. q. j. nihil. Quidā sūt spāles nō ad curā s ad certū arti
culum vel actū constituti. de quibz in. c. l. de offi. vica. Quidam

nec ppetui. nec ad curam nisi ad certum actum sed generaliter datur ad omnia. ut vicarii in curiis epoz. de hoc glo. optima in cle. que de ecclesiis de offi. vica. Et vide in lectura ymmoie. Tunc vicarii dicuntur illi qui vel eiusdem vicem compleant vel gerant sicut instituti unde vicarius dicitur quasi vicem gerens.

Viccomes secundum spe. e. ti. dicitur ille cui dominus temporalis committit executionem iurisdictionis sue in aliquibus castris et sic talem vocant vulgari subarbi et aliqui in primonio beati petri.

Vicominus secundum spe. e. ti. proprie sicut iura est qui preest rebus episcopalis. lxx. d. colonus.

Victores serui sunt quos quis habet victos. Barandi gratia.

Victos nomine intelligitur omne illud quod necesse est homini ad viuendum.

Vestis vicem habet victus. ff. de ver. sig. l. victus.

Vidua Est non solum illa que desit esse nupta ut in. c. vidua xxxiii. di. vbi respectus habetur ad omnem usum loquendi verum et proprie etiam illa que nunquam fuit nupta vel que non habuit virum. ff. e. l. manifestum. Et dicitur vidua hanc nisi viro priuata sine dualitate ut. l. malum. §. viduam. ff. de ver. sig.

Ville dicuntur edificia rustica et villa ponitur pro ciuitate de cor. ver. rabilis.

Villici dicuntur serui qui ad villam mittuntur vel sunt qui in villis morantur. Item villicus est gubernator.

Videtur interdum esse signum veritatis non fidei. l. seruum fili. §. si quis rem. ff. de le. j. in glo. ver. conso. Et quicquid videtur significat sententiam diffinitiuam ut. ex preterea requisisti de app. et res. spondetur de iure per ipsum. de. c. j. de iudi. li. vi.

Vinum absinthiatum Est cum melle et absinthio confectum.

Vinum picenum et thiriacu dicitur a locis xxxiii. q. iii. c. plerique.

Viuarium dicitur indagatio vbi fere sunt incluse. vel dicitur locus in quo pisces seruantur ut ibi viuant secundum so. an. in cle. ne in agro. de sta. mona. Et differunt viuarium. saltus. foresta. garana. insula. etc. ut ibidem.

Vinaria proprie sunt ozularia seu dolia et cetera vasa vini que etiam ad alium usum trahi possunt. Et tam diu vinaria dicuntur quam diu vinum habent ut. ff. de v. sig. l. vinaria.

Vinari dicitur ebriosis etiam. vinari est ortus vbi crescit vinum.

Vicini secundum bar. in. l. si tercius. ff. de aqua plu. arcen. dicitur quod vox hominis exclamantis audire potest. l. j. §. eod. tecto. ff. ad fillay. et intelligitur de vobis. hominum non nimis. Scili nec nimis thubali sic

vox thauri etiam dum clamnas medio modo sic nec in tecto vel
apice turris nec in celario.

¶ Vindicta dicitur modus manumittendi et dicitur a nomine vindicta
ita patris vga q̄ ipse caput sui t̄agebat. Is vba solēnia dicens abiu
ro te liber. mo e q̄ritū vñ p̄f̄ vidicta post q̄ mēs a p̄tore recessit

¶ Vindicta scdm̄ alios est ipsa libertas que apud iudicē datur et
dicitur data sortis a iudice suo. Vitellioz alias liberoz q̄ vindicauit
ciuitatē romanā diuratione dñoz suoz. oītra rempublicā factaz
detegendo p̄pter qd̄ apud filiū libertatē. secutus est siue liber
tati a p̄f̄o donat̄ siue p̄ omōdū obtentū est vt oīs illa libertas q̄
a p̄f̄o datur vel a magistro qui vicem populi gerit p̄ vindicta

Hec azo. in sum. C. de vindi. et liber et apud consil manumissit
¶ Vir et vxor dicitur illi qui m̄imomū oītraxerūt p̄ verba de p̄
senti. de futur. sponsalia Re. s. sponsalia.

¶ Virginitas ē in carne corruptibili p̄petua corruptōis euē acio.

¶ Itē v̄ginitas corrupta restitui nō p̄t. C. de rap. v̄gi. l. vnica cir
ca p̄. ibi maxime cū r̄. Et xxxij. q. v. Si palū. vbi dicit Jeronī.
Audacter dicat eum aīa possit deus suscitāre v̄ginē nō p̄t post
ruinā valet q̄dem liberare s̄ pena s̄ nō valet coronare corruptaz
Et infra subdit rectius fuerat hominē. i. v̄ginē subisse oīngium et
ambulasse p̄ plana quā ad alciora t̄dētem in infernū p̄f̄da ca
tere. et si dicat de p̄t exoculato restituere visū q̄ corrupte vir
ginitatē R̄ntet q̄ nō ē hīe q̄ de nō p̄t facē q̄n illa corrupta sit
q̄ factū nō p̄t eē nō factū. vñ q̄ nō referē ad carnis corrupte
restauratōez s̄ ad v̄ginalis palme retribucōez et sic nō p̄t. i. nō
p̄gruit ei p̄tēcie et est oītra iusticiā corruptā coronare aureolo
¶ Itē v̄ginitatis florē nō amittit p̄ violenciā stuprata vt c. ita ne
et sequētibus xxxij. q. v. Etia melior est virginitas mētis q̄ car
nis vt. c. tollerabili. e. q. r̄ pena capitis punit q̄ t̄m̄ attēptare cū
effectu t̄n̄ ausus fuerit v̄gines sacratissimas etiā causa. m̄imonij
iungēdi vt. C. de ep̄. et de l. si quis nō dicam̄ rape.

¶ Virtus scdm̄ p̄hm. ij. et hico. est que habentē p̄ficiat et opus eius
bonū reddat. et dicitur quasi verū tyens a vicis p̄seruās te p̄. di. ij
illa anima et. c. sequēti. no. io. an. in de. j. de fu. trini. et si c̄. l. o.

¶ Visitatio quō et q̄n fiat p̄ archiep̄. et que crimina puniēda
sūt et quibz p̄curatio fiat vide. c. p̄ de cens. li. vj.

¶ Violator ecclesie dicitur quicunqz ipsam ecclesiam frangendo
ostia capiēdo res suas inuadendo p̄uilegia sua custodiēda vñ
corrupendo offendit.

Vis est rei maioris impetus qui repelli non potest vel cui resisti non potest si p[ro]p[ri]e cōmōde ff. quod vi. me. ve. cau. l. i. et. ij. Et q[uo]d modis s[er]uat[ur] et quot actiones vel interdicta introducat no. c. ad audienciā. e. ti. in glo. ij. Cuius glo. effect[us] infra patebit est generalis q[ui]sq[ue] v[er]ū s[ecundu]m g[ra]ff. et azo. e. ti. vis est q[ui]ntuplex sc[ilicet] impulsiva ablativa. expulsiva turbativa. et inquietativa vide. ij.

Vis compulsiva est per quā cōp[el]litur quis ad faciendū illud q[uo]d non faceret si esset liberi arbitrii. nec expelleretur q[uo]d imponit necessitatem contrariā. voluntati spontaneae et ex hac videtur actio q[uo]d me. cau. ff. e. ti. l. i. in fine.

Vis expulsiua dicitur q[ui]s eicit de possessione sua Et sc[on]d[um] istaz inducitur interdictum p[ro]nt[is] vi et est tantū rerum immobilium vel de hys que immobilibus coerent.

Vis ablativa est rerū mobiliū et hec inducit actionem vi bonorum rap. in rebus mobilibus. est em̄ circa mobilia tantū vt. ff. de vi et vi. ar. l. i. §. si fundus et. §. ij. et insti. vi bon. rap. §. §. nedum talia p[ro] illa em̄ alicui bona sua vel res sue violent[er] rapiuntur.

Vis turbativa est quando quis turbatur in possessione sua que inducit interdictum vt possidetis in rebus soli. sed in rebus mobilibus inducit interdictum p[ro]tubi. cum duo se possidere ostendunt eandem rem.

Vis inquietativa. est que introducit interdictum quod vi aut clam et dicitur inquietativa q[ui]a nō sinit alium vti re sua quiete et arare vel aliquid facere vel quando alter vult alio invito aliq[ui]s edificare in suo solo vel forte iam edificavit. nec distinguitur in hoc interdicto an iuste vel iniuste fecerit vt si quis a me prohibet[ur] vel putans se prohibendum quid in meo faciat siue ius faciendi habuerit siue non. vt. ff. quod vi aut clam. l. i. et dico s[ecundu]m azo. in rub. quod me. cau. accipit vis p[ro]ut nullo mō potest resisti sed in rub. de hys que vi me. ve. cau. fi. accipit p[ro]ut potest resisti licet cum piculo et est compulsiva h[ab]et et ibi Item est quedam vis publica que fit cū armis quedā priuata sine armis de ordi. cog. cū dilectus in gl. vii. Item vis maioris s[er] impetus rei cui resisti nō potest vt. §. dictū est et de hys q[ui] vi. me. ve. cau. fi. c. audienciam in glo. ij.

Vis negatiua. est quando res alicuius inquietatur. Item lex iulia de vi priuata vnde vis priuata reum deponit ad ordine rerum. i. multa bit in tertia parte bonorum. sed deportatur cum vis armata p[ro]batur vt in glo. §. ij. de or. cogm. Et

¶ Vis siue metus cadens in constantem virū est metus pene vel cruciatus siue amissionis omnium bonorum et ista excusat nisi postea offenderit ut in c. de illis. ij. de spon. Alia est vis vel metus non excusans quae non cadit in constantem virum ut in c. veniens. et c. consultationi. e. ti. Et non quod potest quis vim vel repellere. ut l. signasti. ij. de homi. et c. si vero de sen. ex. di. j. Jus naturale. l. j. §. vim vi. ff. de vi. et vi. ar. l. sciencia. §. qui cum alter. ff. ad. le. acqui. Et si verum si repulsio fiat incontinenti non ex intervallo. ut l. idem est. §. cum igitur. ff. de vi. et vi. ar. Dicitur autem sic fieri incontinenti quando fit flagrantis criminis. hoc est donec animus continuus durat et non divertit ad alios actus ut §. vim vi palle. Secundo debet fieri causa defensionis non offensionis vel vlciscendi ut §. penult. in l. sciencia palle. Tercio debet fieri cum moderamine inculpate tutele. C. unde. vi. l. j. c. ut fama. §. vl. de sen. ex. Et datur ibi talis conclusio quod ista defensio est vera et iusta quae fit tantum et tunc quantum et quando est opportunum. ut in glo. l. j. C. unde vi. palle. tamen si defendens modum excedat non ex proposito non tenetur. c. ij. q. ij. non inferenda Alanus et Joh. distinguunt aut vis fit pro se aut pro alio de hoc vide glo. in c. significasti palle. et c. dilecto filio de sen. ex. li. vi. et in c. significavit de pe. et re. ubi consideratis circumstantiis imponitur poena arbitraria illi qui se defendendo modum excessit. Quare potest fieri quando habet iustum timorem offensa puta per minas alicuius aut minas exequi solebat aut per occursum non enim oportet expectare quousque det primum ictus quia talis posset esse letalis Sed an quis excedat modum in defendendo se ut cum posset euadere vulnerando occidit pernamatur de occiso. Solucio si voluit occidere non tamen occidit non tenetur sed ut culpabilis punitur ex arbitrio iudicis ut l. si adulterum cum incestu. ff. de adulte. et bal. singularis in c. j. de pa. te. in v. feudoz. Item si accusatus de homicidio fecit articulum quod hominem occidit sed fecit ad suam defensionem et probavit que in articulo continentur an debeat absolui per regulam in l. sententia. §. si cum aliter. ff. ad. le. acqui. et l. j. C. unde vi. et §. ut vim in cle. si furiosus de homi. Bal. singulariter dicit quod non sed venit potius puniendus ut l. j. C. de off. b. Racio quia etiam in defendendo debet seruare moderamen inculpate tutele. debet ergo adiacere in probatione defensionem necessariam prout non. lu. de ro. in singularibus suis.

¶ Vir non habet potestatem sui corporis sicut mulier ut in c. quidam de ouer. coniug. et xxvii. q. secunda qui dicit. Nec potest nisi ob causam

Fornicatōis uxorem suā dimittere scdm̄ interpretationē sacri elo-
qui hoc verum de hys quoz̄ matrimonū carnali copula cōsuma-
tū est vt. c. ex publico in fi. de cōuer. cōiug. Nam vir et vxor p̄ co-
pulā iugalem effecti sūt vna caro vt. c. ad aplicam et. c. cum sis
p̄ditus. e. ti. Etiam vir cogitare debet quō placere possit vxori s̄
mim⁹ que dei sūt cogitare valet cum quasi diuisus in duo plenam
sui nō habeat p̄testatē vt. c. diuersis fallatijs de cle. cōiug. Et
est capud mulieris xxxij. q. v. Cāp. capud xxxij. q. vi. non mechs
aberis et. l. duo pueri s̄ respon. i. pub. et gl. in. c. i. s̄ clātes. despon.
¶ Vix denotat quāq̄ affirmatōez̄ Nam qd̄ vix fit fieri tamē dubi-
um nō existit vt. c. ij. de cognā. sp̄ri li. v. ff. de iudi. l. vix certis ex
caulis et xv. q. i. merito queritur Nūq̄ etiam significat negatio-
nē. i. nullo modo vt. ff. de se. l. si seruus legatus. §. Qui quāq̄ Sic
etiā dicit vix bono p̄gūtur exitu que malo sūt inchoata p̄mici-
pio lxi. di. miramū et p. q. p̄micipatus et. c. cum paulus.

¶ Vn

¶ Vnca est duot̄ q̄mā ps̄ assis. vt nati ex cōcubinis in domo sic
cedūt in duabz̄ vncys. i. in duabz̄ ptibus vncium assis si aliq̄ le-
giteimū nō sup̄sumt Cetera nomina assis Res. assis.

¶ Vnde agnati. et vnde vir et vxor Res. s̄. honoz̄ possessio Et no-
ludo. de roma q̄ viro ducēt̄ duas vxores vel mulieri nubēt̄ duobz̄
viris de iure ciuili est pena capitis. i. eū qui duas. C. de adulte. S. 3.
de iure canonico debent vxori inscendi capelli ⁊ p̄m̄ anteriores ⁊
posteriores xxxij. q. i. de beneficio secundum exp̄lōcōnem veram
sibi et approbatam.

¶ Vniuersitas scdm̄ azo. ti. de insti. C. Est plurimū choroz̄ in se di-
stanciū vno nomine specialiter eis deputata collectio. est etiā stu-
diū vniuersale p̄uilegiatū Sed q̄ritur si vniuersitas p̄gregat ⁊ aliq̄s
bestialis deridēdo et rixando oturbat totā vniuersitatem qua pena
talis punietur Respondet q̄ excoicatione tridua et eiectione de
colleziq̄ Textē singularis s̄m ludo. s̄ roma. v. q. iij. in loco bene-
dictōis que dicit esse nō alibi. Itē vniuersitas scolariū vbi p̄cipue
p̄ scolares regit̄ disponere p̄t q̄ aliquis qui nō fit p̄ vniuersitate
det vocē vt. c. scriptū de elec. et. xij. dis. abeū. s̄m cū similibz̄ Sed
nūq̄m si vn⁹ tm̄ in vniuersitate ottradicat ne ille admittatur vale-
at act̄ admissiois Domin⁹ ludo. s̄ roma. dicit tu q̄ pauca scis si-
cut ego dices s̄ indubitatū p̄ regulā q̄ maior. ff. ad municip.
l. plana. ff. quob cuiusq̄ vniuer. do. et cle. j. s̄ hys q̄ si. a. ma. par.
ca. sed ottrarum est verū Nam s̄ casū vn⁹ quantumcūq̄ minim⁹
cōtradicens reddit̄ actū nullū hoc est dictū singulare otpostulauit
3 E

quem refert et sequit̄ io. an. m. c. scriptum p̄alle. in nouella.

¶ Vno orextu fieri aliquid est fieri nullo alieno actu interposito nisi fiat ex necessitate et actu nature vt sup̄flui potestis de p̄ficō vel medicine acceptio. vel breuis languor vt. C. de testa. l. cu anti quitus hoc azo. et goff. e. ti.

¶ VO

¶ Voluntas coacta Etiam est volūtas. x. q. i. merito. ff. q. ene. cau. h. si mulier. §. si dos. §. si metu Sed hoc intelligit̄ sic q. nō est libera volūtas que requiritur in matrimonio vt in. c. gēma de h. o. cum similibus. l. ticia. ff. de v. obli. Item volūtas et p̄positū distin guit̄ maleficia vt. ff. de fur. l. qui in iure. §. i. et. l. dyuus. ff. de fic. ca et est glo. in. l. fulcra. §. Quid sit lautare in p̄to animi q. dat etiā quatuor modos p̄bandi animum alicuius et dicit̄ lex. Volunta tes hominū vāg sūt vt. ff. ad trebel. l. qui poterat. p̄ resp̄ōso circa fi. vnde hoc nomē volūtas significat generaliter scz cum ratione vel sine ratione vt. l. cum quidam. ff. de loij. Et in h. differt ab ar bitrio qd significat velle. cū rōne vbi aut̄ ad p̄positū in volūtate volūtas significat̄ p̄ motū obediētiē qz sensus est q. actus valet si velit sicut cū p̄mit̄ in arbitrio. sensus est si arbitretur vnde actus p̄t p̄mit̄ in volūtate eius cui debet queri et est obediētiē et puri ficatur obediētiē declarata sua volūtate vt. l. si ita exp̄ssum. ff. de cō di. et demonf. §. in volūtate obligandi nō potest p̄mit̄ quia obliga tiō sua natura debet alstringere necessario q. nō facit. actu posito in volūtate obligandi in volūtate alicuius tertiū incerti nō potest tractus p̄mit̄ Et p̄res nō vidēt̄ habere animū cōtrahendi sicut nec eo posito in arbitrio p̄mit̄ multominus vt. l. si merces in p̄n. ff. lo. et obue. In voluntate vero tertiū p̄t tractus p̄mit̄ et valet si velit et nō valet si nō declarat se velle vt. l. si. C. de contra. emp. et vn. Et si velit stabitur ei dicto siue volūtati Item quia nō vidēt̄ fieri iniuria disponēti qui sic disponit Item quia fieri et differētia inter arbitriū et volūtatem Ultima autē volūtas nō p̄t p̄mit̄ in volūtate puta heredis institutio vel legatū vt. l. illa institutio. ff. de here. insti. l. nō nūquā de condi. et demonf. Et hoc est positium qz alias in simplici ratione p̄t p̄mit̄ sicut tractus Ex hoc p̄t̄ quod quo ad omnia idem est in tractu et volūtate ultima. h. excepto quāto p̄mit̄ in volūtate tertiū qui tractus valet vt obediētiē ultima vero volūtas nō valet qd est positium io. Fabri dicit q. hoc nomē volūtas ex cōmuni vsu intelligendi significat idem q. arbi trium S. significat ergo finaliter voluntas vt sua impositio p̄sona cui iniungitur vel lex ciuili ei significatum dat seu quod quis nō

mens pferentis dicat nisi lex civilis impediat Voluntas pma' deo
gatoria significat put verba sonant ver. g. testator dicit cui bis
legauero semel debere volo postea titō legat bis puta pmo si
ebū postea pamphilū legatū tantum semel debet vt. l. Si quis in
pū. de le. iij. q. clausula derogatoria significat consensū s eē lega
to eidem in scdō facto Et ptestatio pcedēs in facto sequēti nocet
vt. l. qui in aliena in fi. ff. de acqui. here. legatū s scdm factum
qđ alias debere nō debet qđ volūtas testatoris in eo deest qđ vo
lūtatē pma derogatoria Si s testator eidē ab eodē herede in eadē
scriptura legat bis eadē qđtatitatem semel tantū debetur etiā
nō pcedente volūtatē derogatoria Si vō testator dicat cui bis rē
vt sup et addit non obstante volūtatē pcedente derogatoria vel
sic adicit et nolo clausula derogatoria s casu locū habere tūc va
let vtrūq legatū qđ vba addita tollūt significatū clausule de ro
gatorie r faciūt volūtatē adesse vtrūq legatō Itē ibi testator
in suo testamento dixit sic nolo me posse facere aliud testam. rē
vel sic nolo me posse mutare s testam. vel nolo me posse penite
re si fecero aliud testam. valet etiā nō expōnā pōre volūtatē de
rogatoria Nec bār. sic pbat licet pōnā vba testator quātuz in
suo est vauffert sibi liberā testamēti factōez tñ hoc nō pōt. l. stipu
latio s mō. ff. de v. obli. Et pōnā vba, nihil possūt significa
re qđ talis volūtas nō admittit iure. Itē sequēs dispositio valet
ac si pōnā vba nō pōnā diceret Si si testator diceret Si fecero aliud
testam. nolo valere qđ hō dicitur circa pstatem testādi s circa
volūtatē suā quā dicit eē in futuro facto tūc nō valet scdm testm
nisi reuocata clausula derogatoria Rō qđ lege civili nō pōt dari
vel admi hereditatis in codicillis. l. i. c. de codicillis.

¶ Volo hoc vbu significat put eius significatum vel qđlibet ad
iunctū vel qđlibet circūstātia sigre dicat Nā qñ simpliciter pferē
significat motū animi ad aliqd psequēdū Et cū nihil adiūgiē seu
nō apparz ad id referē in iure null⁹ est effect⁹ Etā non disponit
p bār. in apostilla hac Et etiā. C. de sū. trim. et fi. catho. l. i. Et no
tat in. d. Qui se patris. C. vñ liberi qđ volo r nolo nō sūt opposita
qđ volō ad omne t. s referē vt dicēdo volo adire hereditatē Sed
nolo ad pns temp⁹ tantū referē dicēdo nolo adire intelligit nūc
licet postea velim Et itēo facit dōez ambigūā de qua ambigūā
tate de verbo nolo no. do. antho. dabut. in. c. ex lris. i. de spon. Sed
ibi si ille cui relicta est electio dicit volo eligē hāc rē significatū
illoz vboz est ambigūū qđ potest intelligi dupliciē Vno modo
id est pms motus meus fertur in hanc rem non tamē deliberate

E 2

Secundo modo per ipso actu acceptationis. i. accepto hanc rem Si ergo quis
ris in quo horum non fit retinendum respondet si est traditio terminus
ad eligendum seu deliberandum et in fine termini respondens
volo eligere hanc rem tunc significat electio fa. l. sed si alio non re-
sponso. ff. ad trebel. cum dicit post deliberationis tempus et sic tempus delibera-
tionis dat significatum fa. l. omnis qui. ff. e. ti. item si ad interroga-
tionem eius cuius interest eodem modo respondes scilicet volo eligere hanc rem
significat sumpto ex verbis per certo maxime cum dicit per certo volo elige-
re hanc rem si autem non est aliud unde recipiat significatum nisi ex ip-
sis verbis tunc non significat electio primo recipit primo. i. primo motus
finit in hanc rem Item ibi legatarius cui relicta est electio dicit vo-
lo hanc rem significat electio. vt. l. ij. ff. de op. et elec. le. quia motus cum
significat per verbum volo refert immediate ad rem per quod significat
acceptatio rei Et item si heres instituitur diceret volo hanc heredi-
tatem quia per hoc significat adicio secus si diceret volo eligere volo
adire quia tunc si signaret acceptatio et adicio quia motus autem non fit im-
mediate ad rem sed per actum eligendi vel ad eundem Item ibi instituitur
dicit volo esse heres significat adicio vt. l. iam dubitari. ff. de he-
re. insti. Et sic aliud est dicere volo adire et volo esse heres quia per
scilicet verba significat simpliciter adicio per prima non Et item est di-
cere volo esse heres et volo hanc hereditatem Item ibi volo relin-
quere signat. i. relinquo vt. in. l. pamp. h. l. o. s. ppositu. ff. de le. ij. et se-
quitur significatum ex natura ultime voluntatis cuius est providere in
futurum. Etiam fauor eius vt valeat dispositio Item dicendo volo per
talem gerere negotia mea significat mandatum. ff. mandati. l. ij. Item
vendere volens dicit volo rem vendere pro. x. et emens dicit volo
emere pro. x. significat emptio et vendicio quia per verbum presentis temporis sig-
nificat consensus et presentis secundo dicendo velle vendere et velle emere.
¶ Votum est alienius boni cum de liberatione facta promissio vel deo
facta pollicitatio xxvii. q. i. de viduis ij. Et dicit boni quia de malo
nec etiam de re bona sine deliberatione non procedit obligatio Nam
de malo quis non obligatur quia in male promissis rescindi fidei et in turpi
voto mutatur decretum. xxij. q. iij. in malis Dicitur. cum de liberatione
quia votum quod ex facilitate animi potest quia ex arbitrio discrecionis
emittitur non est usquequaque obligatorium vt. c. v. m. e. ti. et est triplex
votum primum necessitatis quod quis necessario in baptismo promittit
vt abrenunciare dyabolo et pompis eius tenere fidem seruare deca-
logum de con. di. iij. c. prima Secundum est voluntatis quod quis
voluntarie emittit super his ad que ante votum non tenet vt continen-
cie abstinentie etc Tercium est votum mixtum ex his duobus scilicet

partim necessitatis et partim voluntatis Sed votum voluntarium subdi-
uidit in votum solemnne et simplex vñ simplex est cui nulla solemnitas
adhibetur Solu autem votum solemnne solennizat Que autem vota redi-
mi et commutari possunt vide Goff. in h. e. ti. Item votum obligat que
deo cum dicitur vovete et reddite vt. c. et si xp̄us et. c. debitorum de
iureiur. et. c. magne de voto post pñci. S3 q̄ritur p̄mo nūquid vo-
tum an ingressum religiosi dissoluat p̄ ingressum de voluntate abba-
tis Et videtur q̄ nō q̄ abbas nō videtur posse tollere obligatōem
q̄ntā S3 contrariū est vñ p̄ Goff. xx. q. iij. monacha Secdo q̄ritur an
dissoluat p̄ tractum m̄mōm accedente assensu alteri⁹ coniugum
Solucō sic p̄ glo. xxxiij. q. v. voluit Tercio filiusfamilias nō obli-
gat ex voto nisi de voluntate patris vt. l. si q̄s re. s. voto. ff. de polli-
cita An hoc sit vñ de iure canonico So. q̄ nō p̄ glo. xxx. q. ij.
mulier Cui⁹ tres sūt rōnes nā filiusfamilias delinques etiam sine
voluntate patris dyabolo obligat vt. c. i. de delic. puero s̄ et deo ob-
ligabit Secdo dōuendo filiusfamilias ducit spū dei et que spū dei
agūt nō sūt sub regula. xij. q. ij. duo sūt et. c. licet s̄ regula Ter-
cio q̄ votum est quid spūale et in spūalibus p̄a potestas nō cura
tur vt. ca. si. de iudi. li. vj. et glo. in l. at̄ pretor. ff. de immo. Et in
cap. ex pte de rasti. spo. Item nō videtur sanctius est quā votum
pot melius potest nō p̄fidei Gratia em̄ p̄mittitur qui votum fe-
cerunt nō p̄fecerunt quā q̄m sine voto m̄ditui sūt simpliciter de ff.
de xij. questione. i. s. quicūq̄ Vel describitur si votum est animi con-
ceptum cū deliberatione firmatum.

U

Urbis simpliciter plata populi romani civitatem significat an-
thonomatice in l. de iura. s. h. q̄ciens Urbis autem appellatio mu-
ris aut cōmentibus edificijs fimitur vt. c. signavit de pem. et re. r.
ff. de ver. signi. l. ij.

Urbana p̄a oia edificia accipiunt nō solum ea que sunt in civi-
tatibus vel opidibus constituta sed etiam in rure nisi forte stabula sint
quia locus nō facit p̄edia urbana sed materia vt. ff. s̄ verbo sig.
le. i. vide supra. p̄edium.

Urbanoꝝ p̄edioꝝ servitutes Re. s̄. servitutes.

U

Usurarius Est qui alicui⁹ rei vsum habet vt si tu qui es dñs hui⁹
serui aut n̄seris siue accesseris mihi vti ministerio ei⁹ salua p̄prietate
te et dñio vñ usurarij dici p̄nt clerici qui nō p̄nt v̄dere nec testari
siue donare s̄ bonis ecclie s̄ victu t̄m et vestitu dñt eē steti. x. q. ij.
E. 1

epus habeat et. e. cū oſtat § pig. ſcđm ber. ſcđm aliquos vō ele
rici poſſunt vſufructuario cōpari ad quē p̄tinet om̄nū fructuum
p̄ceptoz ius diuidendi ſcđ quātum vſufructuarij in morte et in
vita ſunt reddituū ſunt ſuoz dñi et ei⁹ dep̄ta ⁊ q̄cunq; cauſa ſol
uere poſſunt Tamē fallit in p̄latiſ ſecularib⁹ qui redditib⁹ ſuis
p̄uēimētib⁹ eīſ rōne p̄lacōis ſoluere nō poſſunt deb̄ta niſi eſſent p̄
utilitate eccleſie ſtracta Cōpetit⁹ ſurario ius et vſus ſi nō po
teſt v̄tere locare vel alienare ſed ſolum ad vſum ſiū et familie
ſue poteſt vti ſeruitute tali vt in ortis fūdis et ſimilib⁹ ſi quis ha
beat in hys ſeruitutem vſus.

¶ Vſus eſt ius vtendi rebus alienis ſalua rez ſubſtācia p̄prietate
te et domino.

¶ Vſufructuari⁹ eſt qui fruitor ⁊ vtitur rebus alienis vel qui res
ſuas nemini furatur. ff. de ſeruit. l. in iure cōmuni.

¶ Vſufruct⁹ eſt ius vtendi fruendi alienis rebus ſalua ſubſtācia
rez vt. ff. de vſufruc. l. 1. Et eſt ius in corpore quo ſublato ⁊ ipſi
tollī neceſſe eſt Deſtructa enim domo deſtruit⁹ vſufructus qui
habetur in ea vt. ff. e. ti. l. ij. Et nota ſcđm azo. in ſum. C. e. ti. q. vſu
fructus formalis dicitur ius. i. ſeruit⁹ ſed vſu cauſalis ſecundum
quem aliquis habet cauſam domini nō dicitur ſeruitus et ponit⁹
hic fruendi et nō in diffiniōne vſus quia differunt ius vtendi et
fruendi vt infra patebit Et vtendi dicit⁹ ad differēciam credi
tois qui habet ius in pignore nō habere poteſt eo vti p̄m̄o fur
tum omittit ſi eo vtitur Vel ſcđm vtendi ponitur ad differēciam
am vtilis domini quod habetur in rebus alienis ſicut emphiteota
et feudatarius habent Sed fruendi ſecundum accur. et ber. dicit⁹
ad differēciam nudi vſus q̄ min⁹ eſt i vſu quā in fructu Dicit⁹ in
rebus alienis q̄ ſua res nemi ſeruit Salua rez ſubſtācia dicit⁹ ad
differēciam ſup̄ficiārij et emphiteote q̄ nō tenentur reficere edes
Sed vſufructuari⁹ tenet et etiā ad tributū q̄ ad eū p̄tinet fructus
Vñ ber. exponit ſalua rez ſubſtācia. i. ne peat in toto ſubſtācia
Accur. exponit ſalua ſubſtācia q̄ tam diu durat vſufruct⁹ quā
diu durat ſubſtācia Et nota differēciam inter eū q̄ habet ſerui
tutē vſus Et eū qui habet ſeruitutē vſufruct⁹ q̄ iſc̄q; habet ſolū ſer
uitutē nudi vſus ita vti qd fruct⁹ nō p̄cipit ſicut poſſū vti equa
tua ita qd fruct⁹ inde nōn p̄cipiā Sic qd p̄tus nō ſit meus ſic ſimi
lit qui habet vſū tantū alicui⁹ fundi nō p̄t vti pomis olerib⁹ et ce
teris fructib⁹ ad vſum ſuum quottidianum ille autem cui compe
tit ſeruitus vſufructus poteſt omnia hec facere

Uscapio est acquisio domini utilis directa rei aliene p otinu
atione possessionis tps lege diffinita. i. p spaciū tps a lege diffi
nitū. ff. g. ti. l. ij. v. g. Emi rē mobilē a nō dño bona fide putās rem
eē vñ dñs Et p vñmū triēniū possideo sine inēruptione ipō iure
efficioz dñs illi rē directum aut dominiū habz ver⁹ r pñcipalis
dñs rei Sz vñle dominiū dr qñ qñ in veritate nō est dñs hz vñli
tate rei ac si esset dñs vt feudatari⁹ vasall⁹ et similes Et dr vsu
capiro qz vsu quodā et vsuetudine possidēdi cepi et acqsiui domini
uni Sedo in rebus mobilibz vel se mouētibz Nā immobilia nō dicū
tur vsucapi appie sed pot⁹ pscrībi in immobilibz em pscrīptio locū
habet Temp⁹ em a lege diffinitū est triēniū in vsucapioe sed
in pscrīptioe statuit⁹ de tēniūz inter presentes et vigēniū inter
absentes vt insti. de vsuca. Et dat vsucapio ne dominia rez sint
in certo p publico bono inducta vt. l. j. ff. e. ti. Cōtra eqtatez
naturalē. ff. de neg. ges. l. j. in fi. et de obi. et demoni. l. nō natura
Nā locupletari nō debet qñ cū alteri⁹ dampno scdm regulā locu
pletari de re iur. l. vj. et sic aliud est equū et aliud bonum vt. C. de
pac. cōuen. l. hac lege. Et qñ opponit⁹ equitas scripta pferē ri
gori scripto So. vñ est dū vtrūqz scriptū est in specie Sed in p
alle. l. Nā natura equitas ē scripta in genere et hic rigori i spe
cie ergo pferē rigori Et iā in vsucapione vel pscrīptioe versa
tur quodā equitas naturalis que suadet postqz quis iusto titulo
bona fide cō tps spacō rem tenuerit dominiū acquirē dz et impu
tes dño qui negligēs est tāto tpe rē suā quere et custodire rē.
Et sic nemo debz locupletari rē nisi subit causa vt hz appē cōmu
nē omniū vtilitatē et vt aliqd fit licitū finis. l. fi. ff. p suo vbi dat
hec racō. Itē excepō pscrīptōis est excepō litis finite et oppo
nitur sicut alie litis finite excepōnes.

Usqz stat quādoqz inclusiue vt. ff. d. senat. l. fi. et in. c. i. de or. ab
epis. qz re qñqz etiā exclusiue vt. c. cū dilectis de fi. instru. vbi dici
tur. qz vsqz ad diffinitiuē sentencie calculū potest vtraqz ps exhi
berē instrumēta Est ergo dictio vsqz significatiua vltimi termini
ad que sicut dicto. a vel ab primū termini a qua. Itē ibi vendo vel
bono hūc fūdū qui est meus vsqz ad cimiteriū vel vsqz ad ecclesiā
significat exclusiue. racō quia materia subiecta nō patitur sensū
inclusiōis licet hoc etiā ageretur per disponētem. Sed ibi ab
ecclesia vsqz ad cimiteriū est locus diuini iuris vel religiosus fū
miē inclusiue qz materia subiecta ipōtat sensū inclusiōis Itē exclu
siue vt abulatoziaē vltia volūtas vsqz ap mortē vt. l. iij. ff. de ad.
lega hz dicēdo vsqz ad vite exitū vba ponunt inclusiue. Itē inclusiue

ibi minori dat tutor vsq; ad pubertate. Sz exclusiue ibi uento tibi agrum vsq; ad illu fundum qui est vicini quia no disponit quis de re aliena nisi habeat in mandatis Item inclusiue ibi da tibi iter vsq; ad kalendas marci Sed exclusiue ibi pmitto tibi dare x qlibet die vsq; ad k'as aplis Ratio quia uoluntas disponētis diecturatur in pma ex fauore dilacōnis et debitoris fa. arrianus. ff. de ac. et obli. Sz in scda diecturatur ex obligatione q; stricte capitur Itē inclusiue ibi da tibi in penitencie diebre. vii. psalmos singulis dieb; vsq; ad k'as iulij. Sed exclusiue ibi sentēcia lata a iudice da soluēdo quolibet die unū floremū vsq; ad k'as iulij.

¶ Vtura sicut omūiter dr est quicqd pter vsu sortis accidit vel accedit scdm goff. xiii. q. iij. pleriq; Et addit ipse utencōe vel pacto pcedente Sola em ipse vel expectatione vicū vsurariū otrahitur vt. c. i. et. c. cōsult de vsuris et xiii. q. iij. si fenerari? Et is cū pncipaliē habeat spes. et expectatō lucri alias si ob caritatē moueat q; ad mutuandū et scdario speret de aliq; retribucōe nō putatur uiciosū ar. ad s. lxxv. di. In singulis et lxxv. di. si officia lxxv. di. qd pterit scdm goff. Itē vtura est ubi plus recipit quā datū est Et diffinit scdm azo. C. e. ti. sic Vtura est qd ppter vsu uel cōcesse dat Dr notāter dēesse qd ualeat ipse sicut date vsmutate Vn vtura dr ab vsu et gseris q; si uoluerit. vsm utis data scz pecunie cū noie pecunie quicqd homines habent otmeat. i. q. iij. c. totū Et nota q; omnis vtura pstat sup facta dilacōe ad annū vñ quēdā vtura uocat cētesima illa scz q; infra annū equipat sortis Quēdā uocat sextupla a sex qd est totū et plica. i. pps vel medietas q; etiā alio noie dr eulion ab enū. qd est mediū et olon quod est totū et est illa vtura q; totū otmet et medietatē totū? Quēdam uero est triēnis scz que pstat vsq; ad terciā partem cētesime vel sortis Quēdā semis que prestat ad medietatē sortis Quēdam bes que prestat ad duas partes sortis Itē Quēdā vtura est fen? sortis et qdaz fen? ueneris Nā vtura dr qd ultra sortē recipit vt. c. fi. xiii. q. iij. sed fen? dr lucz de vtura sūptū vel vtura ubi ad mutuū restitucōū nō fuit certū temp? dēminatū Et fen? ubi dēminatū est. tñ distinguēdū inter vtura et rē illā q; vtura omittit. Nā que ab vsurario exigitur pprie est lucz quod ultra sortē exigit scilicet lucrum restituendum Sed res in qua vtura omittitur est mutuum de quo lucrum pcedit gignitur Sed utrum d; vtura cognoscat iudex secularis vel ecclesiasticus notatur plene p doc. in cap. cū sit de for. compe. Et xi. q. i. in si. c. ex l'is de iureiur. Et ē glo. no. q; incipit cū repetit in de. dispēdiolaz. de iudi. et xiii. q. iij.

Quid dicam. sed breuiter si questio usurarij est questio facti iudex se-
cularis cognoscat si questio iuris solus iudex ecclesiasticus cognoscat
Et infra quantum tempus exceptio usurarum debeat probari hosti. et io-
an. singulariter in quella dicitur quod infra octo dies a die apposite ex-
ceptiois ar. d. p. de excep. li. vi. Et p. certo est extranea inductio
ut dicit ludo. de roma. Nam ille tex. reuera loquitur in exceptioe excōi-
catōis. Hoc etiā confirmat lapa. abb. in allegatōibz suis allegat. lv.
ad fi. Et subdit ubi. de roma. Ego rome decidi usurariū. vide pul-
chriā rōem quod primo infra xv. dies probari debeat. Nam quod usurarius exigit
raptor est latro et spoliator. ut. c. si quis usurarius. xiii. q. iiii. Sed excep-
tio spoliatiois probatur infra xv. dies ut ca. frequēs de resti. spoli. li.
v. i. g. rē qd est bene mēti tenendum.

Usurarius manifestus quis dicitur ut. c. i. et. ij. de usuris li. vi. Et vl-
tra hoc dicitur matheus quod sit ille qui usurarius ex liberis suis con-
uicit alle. cle. i. de usu. et. c. si sincera. xlv. dist. c. sane. xxiii. q. ij. et. l.
p. s. edicōes. ff. de edendo Secūdo ille qui confitetur coram sacerdote se
esse usurariū. quod usurarij iudex est sacerdos. et sic confessus coram suo
iudice erit manifestus ut. c. quem penitet. de peni. di. vi. io. an. di-
cit hoc verū si assint testes ut. c. quēquā de usu. li. vi. Idem sequitur
io. de signa. quia iudiciū fori penitentiā nō inducit illos effectus
quos iudiciū fori otenciois. quod ideo sit manifestus quia confitetur
coram iudice anime nisi assint testes Tercio dicitur ille usurarius
manifestus qui habet altare paratū Sunt ergo usurarij tripli-
ces Primi notorij qui habent altare cōtinue paratū semp mutua-
tes Secūdi nō notorij sed manifesti qui nō habent altare cōtinue
paratum sed interdum mutuantes Tercij p. famam tantum ma-
nifesti sūt.

Usurpare est aliquē contra racōem ius vsū vel osuetudinez
capere inuadere vel presumere.

Usurpatio est interruptio vsucapionis ut. lege. ij. Et nota in
rub. ff. vsucapio. et vsur. et dicit ibi textus quod oratores vsurpa-
cionem frequētem vsū vocant.

Ut
Cui et frui differunt sic quia uti dicitur ille qui ita utitur re quod
fructus non percipit. sicut potest uti ad vsū cottidianum et mi-
nisterium equa tua ita quod fructum non percipiam scilicet quod par-
tus nō sit meus sed is qui alicuius fūdi vsū habet pomis et ole-
ribus uti potest ad vsū cottidianum non tamē donare vel ven-
dere potest Frui vero dicitur ille qui fructus percipit Et sic vsu-
rarius habet vsū rei ut cui dominus nemois constituit vsū

nemoris ad necessitatē suam et familie sue vt accipiat ligna olera
poma flores ꝛc que nascuntur in nemore p se et suis cōiuis Non
tamen vendere pmittit ipsum alias fructus quare clericis dici pos
sunt vsurarij vt supra dictum est.

¶ Vti possidetis est quoddā interdictū cum possessor inquietatur
a nō possidente vt iudex p ipso dat sententiā Si vnus fuerit sūe p
nūciatōe habet in singulari numero Et ita possideas vt possides si
aut plures tūe debet p nūciare in plurali numero vt vti possidetis
ita possideatis Nōprie tamē honoris causa cum homines vni tantū
loquuntur plurali sermone vtūtur dicentes beneueneritis transi
te bene Et ceperūt isti honorabiles vices a iulio cesare Unde et il
lud dicitur nos duo turba sumꝝ hęc azo in sum. C. e. ti. et vide gl.
ante. p. in capit. licet de pbac.

¶ Vt vtr

¶ Vulua scdm archi. xiiij. q. iij. pleriqꝝ Quādoqꝫ illud ē qd ex vul
ua nascit. vel est vna pars vel vber facinū vel p̄tia scz salcia.

¶ Vulgaris substitucō dicitur cū quis loco instituti vel eius cui ali
as puta ab intestato est ius ad eū in casu hereditatis nō adite
appomē seu surrogat vñ obiectio est semp si hereditas nō adeat.
Et dicitur vulgaris qz in hūc casū seu euentū fieri pōt a qlibet qui
testari pōt et cuiuslibet qui ius ad eū habet ex testamēto vel ab in
testato qz volūtas talis disponētis simpliciter admittit iure ciuili
secus in pupillari et alijs substitucōibus vbi nō simpliciter admittit
tur p̄mo restringit et limitat Et quicqꝫ penitꝝ nō admittit iure
ciuili scripto Et nota qz adicō ibi apposita si hereditas nō adeat
pōt dupliciter intelligi scdm qz nō adire dupliciter dicitur scz vel p̄
pter nolle adire vel p̄pter nō posse Et istud nō posse multis modis
pōt oringere vel qz euenit furor vel deportatio vel qz honoz acqꝫ
ficcō interdicē. vulgaris em substitucō semp ostinet obiectōem de
euentu nō adire hereditatē licet iā in vnū casum vel plures vñ om
nes ostinere possit cetera vide supra d substitucōibus.

¶ Vxor sp̄s sit forū mariti ꝛ p̄cipat p̄uilegiū sp̄s vt. l. femine
ff. d. sena. Sz nō iō cōcubina sequit forū sui cōcubinarij vt. l. de ius
re in fi. ff. ad mūcip. et est rō qz castitas m̄imonialis aliqd more
ri debet vltē quā fornicacō. Sed dicta lex de iure nō habet locū in
cōcubina clerici qz tal sequit forū clerici De h̄ sit due notabiles
g. o. vna. xxxij. di. c. eos Alia. xi. q. i. clericū Rō qz nō potest nega
ri quin concubina clerici sit de familia eius sed familia clerici seqꝫ
tur ipsius forum vt capit. indicatatum lxxxix. distm. et in l. ij. C.
de episc. et cle. et in prolexmio digestorum hęc. ludou. de roma in

singularibus suis Item vxor fugitiua reuſa in breui non diuertitſe
videtur vt ff. de re iur. l. qd quicqd quia calore iracundie potius
factum videt ſcđm accuſ. ibidē Et talē vxorē fugitiuā et p conſe
quens furtiuā licitū eſt inquirere in domo ſcolaris ſuſpecti aucto
ritate iudicis vt glo. in l. ſp. C. de epil. audi. Et. l. ſi quis in hoc ge
nus. C. de epil. et tla. et nota in l. ij. C. de ſeruis fu. vbi plenius per
doct. de inquisitione cuiuſlibet rei furtiue.

Re.

Xenia dicuntur munuscula que.

que dantur ſtudenti et poculenti que vulgo dī
cuntur appellationes ceterarū vero rerum que
vſum epiliū excedūt magis ppe dicuntur mu
nera Dicitur n. fieri xenium d pomis dum quis

habet inſpiciēs ſecūdum Archi. xi. ij. q. ij. pleriq; in fi

Xenodochus eſt q xenonē alicuius ciuitatis procurat.

Xenon eſt domus in qua egrotantes recipiuntur curantur et
alimentis ſuſtentantur vt. C. de epil. et cle. per to.

Xenodochium eſt domus ad inſpiciūm peregrinātium deputa
ta vt quidam dicunt Sed tamen xenon et xenodochium eadem
domus dici potēſt ſcilicet in qua valitubinarij et ſenes et infirmi
recipiuntur et aluntur Preſcriptam aut differentiam facientes ze
non per litterā. 3. et xenodochiū dicūt eſſe ſcribendum p. l. vi. c. iij.
de reli. domi. Et varia nomina talium locorum habes xxij. q. vlt.
ſanxiuus vbi de ſ. et. j. q. ij. ſi quis hominē ad ſi. In aut. de aliena
emph. ſ. quādo in pōm. cpl. ix. et in ecclē. ſi. ſ. ſ. et eſt glo. in cle.
p litteras de preben.

Xp̄s ē rex regū dñs dñanciu vt i cle. paſſoral. d. re. iudi. c. de mo
rē in fi. c. di. r. c. tua. ij. d. deci. et apoca. x. c. vlt. mediū. j. ad th. vj
Xp̄iactio noſtra inſtructio de monſtraē de elec. c. ſignificasti de
ſepul. c. j. xij. q. j. exemplū domini accipite. fa. ij. q. j. deus omnipotens
et de cōſe. di. ſolēpnitates. ij. Itē xp̄i ad belial nulla ouencio lu
cis ad tenebras nulla p̄cipatio iuſticie et iniquitatis nulla omu
nigatio null⁹ oſenſus tēplo dei cū ydolis de pe. di. j. c. ſ. añquaz in fi.
et di. ij. c. ſi em̄ inquit a prim. poſt mediā colūpnā Itē xp̄us ve
nerat in v̄gine poſt digeſtum for. glo. eſt in l. p̄cia. ſ. ſepa. ff. de
au. et ar. leg. a. vbi d. ab herēſib; meis fieri volo iubeoq; ſignum
dei glo. dicit vt crucē ſm hugo. Itē xp̄us mortem eligit in cruce
ap̄ē q̄tuor Primo vt in illa pendens in aere ſe inter deū et hominē
mediatorem oſtenderet. diſtm. x. c. quoniam. et primo thimo ſcđo

Secundo ut dampna obuencencia primis pentibus per lignum vetitum
restauraret per lignum crucis Tercio ut dyabolus qui vicit per lignum
suparet per lignum Quarto ut euidenter ostenderet per quibus restaura-
dis paciebat. scilicet per superis angelorum ruffis repandis. pre iustis &
lybo educendis. per amicus colligendis et amavis per mimis. recod-
ciliandis glo. est sup verbo crucis in cle. i. de hum. rei. et fi. ca. Te-
xpus tres mortuos resuscitavit scilicet puella in domo per quam cogi-
tatio intelligitur Querum in porta civitatis per que actus intelli-
gitur Et Lazarum in sepulcro per que consuetudo mala notatur unde
Mens mala mors intus. malus actus foris vsus Tumba pu-
ella puer Lazarus ista notant Nante verbo hinc motu lacrimando
fiscitat illu Xpus in medio nascitur eget homo se peni. dis. ij. Si
sermo et. s. tanqua et. c. sicut tribus.

Christianorum nomen primo ortu est ante antiochiam ubi ignatius
fuit episcopus. viij. q. i. mutationes Nas prius omnes fideles dicti fue-
runt discipuli vel fratres Sed postquam apostolus fecerunt concilium
antiochenum tunc dicti sunt christiani ut est glo. xxij. de sacrosancta et
ibi tex. Et christianus factus est ex necessitate egritudinis non potest esse
clericus nisi in duobus casibus Primus est si deficiant clerici in civitate
Secundus est si sanctitas suadeat strarium pura per lapsum bibe-
nij ut. l. vij. dist. si quis in egritudine Item christiani faciunt se in-
teos qua pena puniuntur habesent. l. i. iudei. C. de iude Et in ti. de
aposta. Et in si. ne sanc. bap. rei. fm. l. luto. de roma.

De Procurator dicitur ille currens.

ecclesie gubernanda datur scilicet episcopus et pro-
curator canonicoz. Etiam quandoque est vice domini
vel appositus. i. q. iij. saluat or. vide glo. in c. impa-
torum de iura. calump. ubi concor. Unde secundum
goff. differunt procurator et iudex procurator
et actor Nam procurator administrat res ecclesie et aliquando de-
fendit in causa Et quandoque in ecclesia vacante ad percipiendos
proventus et seruandos ad opus futurum prelati iudex autem
in rebus et negociis cuiuslibet corporis vel collegij Et secundum reges
non differunt a defensore et est vniuersitatis Sed procurator est pro
uate persone ad vnum negotium vel plura Actor autem pro vno
vel pro vniuersitate ad vnam causam et presentem et cum de cer-
to constituitur alia vi. s. de procuratoribus.

Urb 7pp

Urbophilagij dicitur ab ybria q̄ est vas q̄ aqua deferitur vel
ab ybros. i. aqua et philaxe custodie q̄si custodes aq̄rum s̄m io.
an. in. c. si iudex laycus de sen. ex. li. vi.

Urbocensarius q̄nq̄ ponitur p̄ findico. q̄nq̄ p̄o yconomus ut nōt.
spe. in. ti. de hys qui aliena. nō pos. vel nō licet.

Urbocomus d̄r. ab ypos q̄ est sub. et comos villa. Inde yppo-
mi. qui sunt sub villanis s̄m placen. et accur.

Urbostasis d̄r. ab ypos q̄ est sub. et tasis status vel stans quasi
substitans. et utitur greci sicut nos p̄ p̄sona q̄ habet substare oī
vīs accidentibus et oīa accidentia ad se recipit et a nullo tamē in-
formatur s̄m hug. glo. est. in. cle. de sū. cri. et s̄. catho.

Urbommo h̄c dicitio significat q̄nq̄ correatiue ut testator dicit t̄i
c̄i ymo. sep̄ heres esto. ut. l. s̄. ita scriptū. ff. de here. insti. ibi tex.
dicit Adiciētes et detrahentes ymo et mutuātes. Ponit etiam co-
pulative ut. C. de no. ca. compo. l. s̄. q̄b̄ et sum̄ ē significatū ex
copula adiuncta. Et esset idem dicere etiā Sed ibi yconomus qui s̄
fecerit ymo fieri passus fuerit p̄uerit p̄m̄ alternatiue ut. l. iube-
mus. s̄. yconomus. C. de sacrosan. eccle. Quia habet locū pena vel
ipso alienate vel alienari paciente. Potest etiā ibi accipi correcti-
ue q̄ eadem vel maior est ratio in alienate quā in paciente aliena-
ri q̄ p̄sumat. Item q̄ ad dēcisionē legis ponit ibi copulative quia
pena habet locū et in alienate et in paciente alienari.

Urbopoteca. Est res immobilis pignori obligata. ut domus ager fū-
dus pignus aut est res mobilis p̄p̄e a pugno dicitur quia a pug-
no trahi potest. Et sic ypoteca nō est aliud quā obligatio vel p̄g-
noratio. Jus aut ypotecarum est illud q̄d op̄t̄it creditori in bonis
debitoris sui sibi obligatis p̄ debito tacite vel exp̄sse. Et dicitur ab
ypos. i. sub. et theca p̄ficio quasi sup̄ficio. Nam de bit̄ri in pig-
norat̄a credit̄ri sup̄ponit et in ipsa sibi ius constituit. Quāq̄ ergo
rei pignorate vel obligate nō trāsit possessio in creditore et dicitur
ypoteca. Sicut pignus est res mobilis que creditori datur.

Urbopotecare. Est obligare pignozare vel supponere ut patet
per rubi. ff. de rebus eorum qui subtu. et cu. dum subditur siue de
cretis nō pignori supponēd̄. Et legato facto super rebus ypo-
tecat̄is nō solum res ille intelligunt ypotecate s̄ omnia bona
testatoris ut. l. i. C. comu. de le. p̄. v̄. s̄. de dictione Super

Ze 731

Zelotia est suspicio vel furor.

ij. q. v. §. hoc autem sub. c. consulisti.

Zelotes. Quod est celans & ulciscens ut in. c. nisi cum patrem de renunc. §. persone vero ibi dicitur Ego fusi inquit deus zelotes. i. requisitor et exactor castitatis. i. q. ii. §. hoc ultra. xxiii. q. i. §. i. visitans peccata patrum in filios usque in ter-

tiam et quartam generationem in hys qui oderunt me. i. q. de me p[ri]mo-
nomiu odium immitant Et sunt v[er]ba d[omi]ni ad moysen Exodi. ex. c.

Zizania Est seges vel herba pueria scilicet lolium. lvi. dis. c. nasci. xxiii. q. i. c. qua Et quandoq[ue] popitur p[er] sorte omnium segetum glo. bona in cle. budum de sepul. et. c. licet de elec. Et ita saluator dicit ad volentes eradicare zizaniam. xi. q. ii. c. nolite. i. post p[ri]m. et xxiii. q. i. §. i. et math. xii. Simite v[er]get[ur] crescere usque ad messem. i. ad die iudicij vbi finali eradicabit[ur] et i igne p[re]cietur. A qua eradicacione nos custodiat q[ui] sine fine viuit & regnat Amen.

Print Feliciter opus egregium Vocabularij Turis vtriusq[ue] impressum insigni in ciuitate Spirensi per Petrum Drach Sub ano d[omi]ni incarnationis. M. cccc. lxxviii. mensis septembris

